Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

omnia sint operata eo

HERODOTI

HALICARNASSEI

HISTORIOGRAPHI LI BRI VIIII. MVSARVM NOMINIBVS INSCRIPTI.

PER

Laurent. Vallam interpretati: castigati uero ac locupletati à Conrado Heresbachio ad fidem uetusti exemplaris Græci.

EIVSDEM

De genere uitaq; Homeri Libellus, eodem Heresbachio interprete.

CAESAREA

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM.
1542.

HERODOTI VITA E SVIDA.

HErodotus historicus ex Halicarnasso claris ortus parentibus, nempe patre Lyxo, matre Dryone, fratrem etiam habebat Theodorum. Relegatus in Samum à Lygdame Halicarnassorum tyranno, ibi & Ionicam linguam didicit, scripsitq; ea lingua libros historiarum nouem, exorsus à Cyro & Candaule Lydorum rege. Postea reuersus Halicarnassum, ubi exosum se populatibus suis uidisset, ultro Thurium concessit Italiæ oppidum, iam tum Athenienſium coloniam, ubi reliquum uitæ finiuit: ſepultus in foro, ut aliqui memorant. Sunt qui tradãt eundem in Pella obiisse. Claruit anno ab urbe condita trecentesimo, ut ſcribit Plinius libro duodecimo. Idem tradit Thurijs historiarum libros condidisse, quas musarum nominibus inscripserit. Ipse alibi ſcribit Homerum & Heſiodum quadringentis non amplius annis ante ſe claruisse. Scripſit & Homeri uitam, ut teſtatur idem Suidas

ἐν τῷ Ὁμήρῳ.

AMPLI

AMPLISS. VIRO

D. IOANNI GOGRAVIO

Principis Cliuensis apud conuentum Imperialem legato, Conradus Heresbachius

S. D.

AGNA sane gratia habenda est ijs, uir clarissime, qui Græcorum monumenta eleganter, bonaq; fide in linguam Latinã transtulere: cùm quòd horum beneficio adiuti illius linguæ rudes, quicquid est apud illos uel rerum gestarum, uel philosophiæ tam prophanæ, quàm diuinæ, legant, percipiantq;: tum quosdam inuenias, qui etiamsi utriusq; linguæ probè periti, tamen eadem patrio magisq; usitato sermone quàm Græco legere malint. Adde nonnullos, Græcos sic expressisse, ut interpretes, ipsos penè uicerint autores: id est quod Cicero, Potius, inquit, Synephebos Cæcilij, aut Andriam Terentij, quàm utramq; Mænandri legam. Quin hodie quoque sunt, qui Politiani conuersionem, quàm Græcum Herodianum lubentius legant. Atqui horum plerosq; nostris temporibus sic certatim corrupit cacographorum auaritia, ut eorum, quæ ab illis bene uersa erant, nullus propemodum sit usus. Id quod cùm in alijs permultis animaduertere licet, tum in Herodoto facile apparebat: ut cui cùm à Laurentio eleganter uersus esset, sic circunferatur impressorum negligentia mancus, atq; corruptus, ut nullus esset planè uersus, nullus orationis contextus, qui non luculento errore deformatus: uix ulla dictio, quæ

non cacographia similibusq; mendis fuerit uitiata. Tã-
ceo quàm multa fuerint uel transposita, uel prætermissa,
quàm multæ lacunæ, quàm nusquam emendatè, aut cer-
tè inoffensè, neq; legi, neq; intelligi potuerit. Porrò cùm
uiderem huic malo aliter mederi non posse, quàm ut ad
archetypõn fidem exemplaria emendarentur: superiori-
bus annis, cùm adhuc Friburgi agerem, autores aliquot
Græcos, quos alioqui priuatis studijs legerã, cum Lati-
na uersione contuli, atque castigaui. E quibus iam tum
Strabonem Curioni permiseram, uiro quidem & erudi-
to, & de literis sedulitate sua benemerenti: uerùm cùm
ipse ad manum non adessem, ministri castigationes no-
stras in marginem adscriptas, forte non satis percipien-
tes, parum è sententia nostra emendatè uulgauerunt: sed
quæ tamen non perinde multa: nemo arbitror tam insyn-
cerus, qui nobis imputanda putet. Mox nostro exemplo
M. Bentinius, iuuenis simul & linguarum eximia peritia
instructus, & iudicio exquisitißimo, idem felicißime ag-
gressus præstitit in Laërtio. Iam uerò cùm Herodotum,
atq; Thucydidem adhuc apud me latitantes popoſciſſet
Hittorpius, bibliopola Colonienſis, eidem amabilius ur-
genti codicem nostrum non potuimus denegare, quò mi
nus publicis studijs communicaretur. Interim cum mihi
aulæ affixo adesse non concederetur, forte Arnoldus Ve-
salienſis theologus, linguarum, ac in uniuersum omnium
disciplinarum peritißimus, interueniens, pro suo exactiſ
simo iudicio grauiter etiam, acuteq; nonnulla animad-
uertit, atq; restituit. Cæterùm quantum omnino in hoc
opere præstitum sit, nemo rectius iudicaucrit, quàm qui
hanc editionem cum ueteri contulerit. Nam ut ea præ-

teream

teream, quæ cacographia, transpositione, distinctioneq; turbata erant, & id genus minutiora, quæ per totum librum sparsa uel Augiæ stabulum conspurcatione uicissent, omniaq; à nobis sunt repurgata: ad hæc in primo libro à nobis adiecta plus minus nouem folia, à Laurentio haud scio qua occasione prætermissa: quæ certè nemo inficiari poterat, quin illuc pertinerent, ut quod Græcum exemplar atque adeo contextus ipse narrationis testentur. Aut si cui hoc satis non sit, ipse Herodotus quarti libri initio locum citat de Scytharum exercitu, cuius meminerit in primo. Quinetiam Stephanus de urbibus, & Strabo, atq; Athenæus pleraque indidem citant ad uerbum, omniaq; ad eum Herodoti referunt locum. Proinde nos certis persuasi argumentis, ea hactenus desiderata non dubitauimus inter conferendum tumultuario quæ deerant conuertere, suisq; locis intertexere. Postremò de uita Homeri libellum, iam antè à nobis conuersum, tibiq; dicatum, huic operi adiunximus, ut qui non ita malis hisce Musis adhæreret. Verùm enimuero cùm hæ nostræ Musæ patronum, ducemq; flagitarent, hoc est musagetẽ, qualem uetustas memorat fuisse Herculem, ninũrum cuius defensione suffultæ prodirent in publicum, tu in primis occurrebas ornatissime Gograui, cuius uerè nobilibus uirtutibus concredantur, nuncupenturque: partim quòd iam inde ab incunabulis magnis & laboribus & sumptibus domi ac peregrè hisce uirginibus seruieris: partim etiam quòd cùm alijs melioribus disciplinis pulchrè instructus, tum rerum gestarum memoria maximè uales: neq; est aliqua lectio, qua secundum literas plus efficiaris, quàm historia. Nec id abs re: Nempe quæ sit

testis temporum, lux ueritatis, uita memoriæ, magistra uitæ, nuncia uetustatis, ut eleganter apud Ciceronem tuum disserit Antonius. Adde, quòd natu maioribus rerum experientiã submistrat, priuatos imperio dignos efficit, iuniores senioribus æquat prudentia. Et tu iam ob eximiam eruditionem, paremq; integritatem iuuenis nondũ trigesimum ingressus annum, reip. principumq; consilijs admotus, in hoc nostro historiæ parente non raro reperies, quæ usui tibi etiam præsente seculi statu esse potuerunt, tam publice quàm priuatim: ut interim taceam admirabilem quandam narrandarum rerum amœnitatem, atq; eloquentiam (si Luciano credimus, censori alioqui satis nasuto) inimitabilem. Atq; uerò ut alios prætermittam, qui omnes Herodoti elogia plenis (ut aiunt) buccis canunt, duorum dũtaxat grauissimorum linguæ Latinæ procerum censuras proferam, nempe Ciceronis, & Quintiliani: Quorũ alter in illustriũ oratorũ catalogo, hoc est Bruto, & ea disputatione, quam De oratore inscripsit, utrobiq; Herodoti scripta magnis laudibus uehit. Alter uerò Institutionum oratoriarum libro decimo, de Herodoto, eiusq; discipulo Thucydide sic scribit: Historiam multi scripsere præclarè: sed nemo dubitat longè duos cæteris præferendos, quorum diuersa uirtus laudem penè est æqualem consecuta. Densus & breuis & semper instãs sibi Thucydides, dulcis & cãdidus & effusus Herodotus. Ille concitatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille ui, hic uoluntate. In tantis laudibus mirum est non defuisse, qui uel editis libris hunc scriptorem fugillarent. Sed tale est hominum ingenium, ut nullus ferè, quantumuis præclarus scriptor, omnem

nem reprehensionis notam effugerit. Quòd ſicubi fortè parũ credibilia narrare Herodotus uideatur ijs, qui externas, eas'que regiones non luſtrauerint, de quibus ipſe ſcribit, non ea mythiſtoria (ut quidam ſalſius cauillatur) protinus exiſtimanda eſt: ſed gentium potius, regionum'que peculiari naturæ donandum. Siquidem ipſe cùm de Babylonis fertilitate ſcribens, mulij & ſeſami inſtar arborum proceritatem tradat: tamen (inquit) quanquam meis oculis uiderim, memorare ſuperſedeo, quod pleriſque qui hæc non uiderint, fabuloſa tradere uidebor, ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον ἐξ ἑνὸς φύεται μέγεθος γίνεται, ἐξεπισάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι. εὖ ἐπίσταμαι ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώρην καὶ τὰ ἐνηνεμένου καρπὸν ἔχον τὰς ἀπίδας πολλὴν ἄπιστα. Quoties uerò ea ſcribit, quæ aut ipſe non uiderit, aut certò non conſtent, ueluti quæ aliorum commemoratione acceperit, ſubinde fidem ſuã libcrat: id'que cum aliàs, tum hoc loco, μέχρι μὲν τῆς Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦτου ἐκ ἀκοῆ ἱστορέων. Et alibi, ταῦτα μὲν ἐγὼ μὲν ἐπ' ἀληθέως ὅτε οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω. Iiſdẽ penè uerbis ſe excuſat in narratione de Pacha, quãquam eã Plutarchus ad calumniã rapit, adeo ut mirer uirũ, alioqui grauiſſimũ, eò deſcendiſſe, ut περὶ τοῦ προδότου κακοηθείας librum ſcriberet. Ioſephus quoque arbitratur nõ tam Herodoto imputandum, ſi quid forte ab alijs aliter referatur, aut non uoluntarium mendacium dicatur, quàm illorũ errori, qui illi narrauerint. Accedit huc, quod Cicero etiam cum Gorgiam, Traſimachum, atque Theodorum mendaciorum, ineptiarum'que arguat, ſolum Herodotum, etiamſi in eorum incideret ætatem, longiſſimè tamen ab illorum abfuiſſe ineptijs,

ſcribit. Sed ne nos quoque inepti uideamur, ac epiſtolæ prolixitate moleſti, in tempore finem faciemus. Tu ornatiſſime Gograui, haſce Muſas tuo patrocinio conreditas dicatasque, ea fide autoritateque tuere, qua olim ſub tutela fortiſſimi numinis fuiſſe creditæ ſunt. Ita demum fiet, ut tuæ uirtutes harum aliquando uoce uiciſſim celebrentur. Bene uale, & nos, quod facis, mutuiter amare perge. Ex Duſſeldorp, pridie Id. Feb.

Hero

HERODOTI

HALICARNASSEI HISTORIAE PARENTIS LIBER I. QVI INSCRIBITVR

CLIO.

HERODOTI Halicarnassei historiae explicatio haec est, ut neq; ea, quae gesta sunt, ex rebus humanis oblitcrentur ex æuo, neq; ingẽtia & admirãda opera, uel à Græcis edita, uel à Barbaris, gloria fraudẽtur, cùm alia, tum uerò quae de re isti inter se belligeraueriũt. Persarum eximij memorant dissensionum autores extitisse Phœnices, qui à mari quod Rubrum uocatur, in hoc nostrum proficiscentes, & hanc incolentes regionem, quam nunc quoq; incolũt, longinquis continuò nauigationibus incubuerunt: faciẽdisq; Aegyptiarum, & Assyriarum mercium uecturis, in alias plagas, præcipueq; Argos traiecerunt. Argos etenim ea tempestate omnibus ciuitatibus regionis, quae nũc Græcia nominatur, antecellebat. Huc appulsos Phœnices mercimonia exposuisse, & quinto sexto'ue quàm appulissent die, cũctis ferè diuẽditis, fœminas ad mare uenisse cũ alias multas, tũ uerò regis filiã, cui nomẽ esset idem, quod Græci tradũt, Io filiam Inachi. Dumq; hæ fœminæ

puppi nauis aßistẽtes ea mercarentur, quæ cuiusq; auiditas maxime ferebat, in eas Phœniccs ſeſe adhortatos impetum feciſſe, & ipſarum pleriſq; auſugientibus, Io cum alijs aliquot raptam fuiſſe, eisq; in nauẽ impoſitis, Phœnices in Aegyptũ uela feciſſe. Hũc itaq; in modum Io in Aegyptũ abiſſe memorãt Perſæ, nõ quẽadmodum Græci: et hoc iniuriarum principium extitiſſe. Poſt hæc Græcorũ quoſdam, quorũ nomina nõ tradũt, nec tenent, Tyrum appulſos, filiam regis rapuiſſe Europã. Fuerunt autẽ hi Cretes, illisq; par pari repenſum. Verum poſtea Græcos ſecũdæ iniuriæ autores extitiſſe: longa uecti naue in oram Colchidis, & ad Phaſim fluuiũ, cum cætera trãſegiſſent, quorum gratia uenerãt, aſportarunt illinc filiã regis Medeam. Ad quam repoſcẽdum, pœnasq; de raptu petendas, cùm rex Colchorũ caduceatorẽ miſiſſet, Græcos reſpõdiſſe, ut illi de rapta Io Argiua pœnas ſibi nõ dediſſent, ita ne ſe quidẽ illis daturos. Secunda dehinc ætate ferunt Alexandro Priami filio, cùm iſta audiſſet, cupidinem inceßiſſe uxoris ſibi per rapinam è Græcia comparandæ: certum habenti, omnino ſe pœnas non penſurũ, quas nec illi pependiſſent. Ita cùm is Helenam rapuiſſet, uiſum eſſe Græcis primùm mißis illuc nuncijs & Helenã repetere, & pœnas de raptu petere. Illos uerò tergiuerſantes mẽtionẽ feciſſe de raptu Medeæ: & qui nec pœnas dediſſent, nec rapinã repoſcentibus reddidiſſent, quomodo uellẽt ipſi ab alijs ſibi pœnas dari. Hacte nus inter eos mutuis rapinis actũ. Eorum autẽ quæ deinceps extiterunt, Græcos præcipue autores extitiſſe, qui priores in Aſiã, quàm ipſi in Europã, copias ducere incepiſſent. Se quidẽ ſentire, iniuriorũ uirorũ factũ eſſe, rapere fœminas: amentiũ uerò, raptis ulciſcendis operã dare: prudẽtiũ autẽ, pro nulla habere raptarũ pulchritudi-

His refragatur Ilocrates.

nem: quippe quæ nisi uoluissent, haud dubiè raptæ non fuissent. Eoq; suarum fœminarum ex Asia raptarũ Persæ negant ullam se habuisse rationem. Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia, ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos, imperium Priami euertisse. Atq; ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam, & quæ illã incolunt, barbaras gentes putant Persæ sibi necessitudine coniunctas: Europam uerò & Græcos à se esse disiunctos. Hunc in modũ Persæ rem gestam esse memorant, & ob Ilij excidiũ sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiunt: cum quibus non consentiunt de Io Phœnices, quam negãt se in Aegyptũ abduxisse raptu usos, sed eã apud Argos cũ nauclero ipsorum nauis habuisse rem: & cùm se grauidã esse cõperisset, ueritæ parentes, sic uoluntariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidem Persæ Phœnicesq; referunt. Ego uerò, utrũ sic gesta sint nec ne, nõ pluribus persequar. Cæterùm quẽ ipse noui primum incepisse inferre Græcis iniuriã, hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas urbes ciuitatesq; commemorando, quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erãt, earum permultæ factæ sunt paruæ: rursus quæ mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur cùm sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perstare, utriusq; fortunæ mentionẽ habebo.

CROESVS genere quidem fuit Lydus, patre autẽ Halyatte, earũ uerò nationũ tyrãnus, quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluẽs, cõtra uẽtum aquilonẽ in mare, quod uocãt Euxinũ, euoluitur. Hic Crœsus è barbaris dũ

taxat,

taxat, quos cognitos habemus, primus Græcorũ alios ad tributũ pẽdẽdum adegit, alios sibi amicos cõciliauit. Subegit quidẽ Ionas, Aeoles, & qui sunt in Asia Dores. Amicos autẽ sibi fecit Lacedæmonios, cùm ante eius imperiũ uniuersi Græci liberi fuissent. Nam Cimmeriorum aduersus Ioniam expeditio, uetustior illa quidẽ Cræso extitit: non tamen urbes expugnauit, sed per incursiones prædas abegit. Cæterùm principatus cùm fuisset Heraclidarum, ad genus Cræsi, qui uocabãtur Mermnadæ, sic peruenit: Candaules is, quem Græci Myrsilum nominant, Sardiũ fuit tyrannus, ab Alcæo Herculis filio oriundus. Siquidem Heraclidarum primus Sardi rex extitit Argon, nouissimus Candaules Myrsi filius, cùm ante Argonem, qui in ea regione regnauerant, fuissent oriũdi à Lydo Atys filio, à quo totus is populus cognominatus est Lydus, cũ Meon antea uocaretur. Ab his succedẽtes Heraclidæ, imperium ex oraculo adepti sunt, Iardana ancilla & Hercule geniti: idq; per quingẽtos & quinq; annos, duas & uiginti uirorũ ætates tenuerunt, filius patri deinceps succedens usq; ad Candaulem Myrsi. Hic igitur Candaules uxorẽ adamabat, eamq; præ amore arbitrabatur omniũ fœminarũ esse pulcherrimã. Hoc ita esse sibi persuadens, apud Gygem Dascyli filiũ ex satellitibus suis (erat enim is maxime acceptus, & quo ministro in rebus magis arduis utebatur) speciẽ uxoris supra modũ extollebat. Ad quem nõ multo interiecto tempore (necesse nanq; erat ei male euenire) inquit his uerbis: Gyges, neq; enim uideris mihi fidem habere referenti de coniugis specie, quòd magis incredulæ sunt hominibus aures quàm oculi, fac illam conspicias nudã. Hic autẽ uehemẽter exclamãs, Quẽ nam, inquit, here sermonem profers haud quaquam sa-

num

num, qui me iubes inſpicere heram meam nudã? Mulier exuta tunica, & uerecũdiam pariter exuit. Olim iam hominibus ſunt honeſta excogitata, unde diſcere debemus: ex quibus hoc unũ eſt, Quæ ſua ſint, quenq; inſpicere debere. Ego uerò tibi fidem habeo, illam eſſe fœminarum omnium ſpecioſiſsimã, teq; oro, ne me ores illicita. Atq; hæc dicendo Gyges repugnabat: pertimeſcens, ne quid ſibi ex ea re mali cõtingeret. Cui uicißim ille his uerbis: Fidens, inquit, eſto Gyges, caue timeas, aut me tanquam hoc te ſermone tentantem, aut uxorem meam, ne quid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim ſic ego machinabor, ut illa ne deprehendere quidem poßit, ſe abs te fuiſſe inſpectam. Te nanq; ſecundum fores domus, in qua cubamus, cũ apertæ fuerint, ſiſtã. Vbi ego fuero ingreſſus, aderit & uxor mea in cubiculũ: iuxta cuius introitũ ſella poſita eſt, ſuper quam ueſtes illa (ut quanq; exuet) reponet ſeſe per multum ociũ ſpectandam præbens: quæ cùm à ſella cubitum perget oſtẽdens inuicem terga, curæ tibi ſit illinc ne te per fores abeuntẽ cõſpiciat. Gyges ubi effugere non potuit, fuit paratus: quem Candaules poſteaquam hora cubandi uiſa eſt adeſſe, in cubiculum duxit, ſtatimq; pòſt & uxor affuit, quam introeuntẽ, ac ueſtimenta deponentẽ Gyges intuitus, ubi auerſa fuit illa cubitum uadens, ipſe è loco prorepens foras abiit, & inter exeundũ à muliere conſpectus eſt. Hæc, ut didicit à uiro quod actum eſſet, neq; præ pudore exclamauit, neq; uiſa eſt percepiſſe, habẽs in animo Candaulẽ ulciſci. Apud Lydos enim, & ferè apud cæteros quoq; barbaros, magno probro eſt, etiam uirũ conſpici nudũ. Ita tunc nihil aperiens mulier, ſilentiũ tenuit. Mox ubi dies illuxit, quos domeſticorũ maximè ſibi fideles intelligebat eſſe

Plato in 2. de rep. nõ ſic ſcribit Gygẽ Candaulis uxorem ſtupraſſe, cuius Cicero offic. 3. meminit, id falſum affirmans.

cum

cùm præparaſſet, Gygẽ accerſit. Hic eam nihil ſuſpicans ſcire eorũ quæ acta erãt, accerſitus uenit: quippe qui antea ſolitus eſſet ad reginã concedere, quoties ab ea uocaretur. Vt uenit, ad eũ his uerbis mulier inquit: Nunc duabus tibi præſentibus uijs Gyges, offero electionẽ in utrã malis diuertere: Aut enim me pariter ac regnũ Lydorũ, ubi Candaulem interfeceris, aut teipſum continuò occumbere ſic oportet: ne in omnibus Candauli obſequendo, poſthac ſcias, quæ te ſcire non decet: ſed aut illum, qui iſta conſuluit, interire opus eſt: aut te, qui nudam me es conſpicatus, & illicita feciſti. Ad hæc uerba Gyges parumper obſtupefactus, mox obſecrare illam, ne ſe ad talem neceßitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non perſuadet, ſed utiq; propoſitam ſibi neceßitatem cernit, aut interimendi herum, aut per alios pereundi, elegit ut ipſe ſupereſſet: atq; ita percontans illam, inquit: Quando quidem me adigis inuitum ad herum meum occidẽdum, age audiam quo pacto illum adoriemur. Excipiens illa: Ecce eo, inquit, loco adoriendus erit, unde ille me nudam oſtendit: in ſopitum impetus dabitur. Poſteaquam inſidias inſtruxerunt, & nox aduenit, Gyges nihil cunctatus eſt (quippe cui nulla dcuitandi facultas eſſet, ſed neceſſe aut perire, aut Candaulem perimere) mulierem in thalamum ſequitur, quem illa dato pugione ſubter eaſdem fores occulit. Vnde poſtmodum iſte procedẽs, quieſcentem Candaulem obtruncat, uxoreq; eius & regno potitus eſt. Cuius rei meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnum Gyges atque poſſedit ex Delphico oraculo. Nam cùm Lydi indigno animo ferrent Candaulis caſum, atque in armis eſſent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam,

gianã,ut ſi oraculũ reſpondiſſet hũc eſſe regẽ Lydorum, ipſe regnaret:ſin minus,principatũ Heraclidis reſtitueret. Accepto pro ſe oraculo Gyges ita regnauit. Sed demum Pythia locuta,Heraclidarũ ultionẽ in atnepotẽ Gygis eſſe uenturã. Quod carmen neq; Lydi,neq; ipſorũ reges ullius momenti fecerũt prius, quam exitu cõprobatũ eſt. Hũc in modũ obtinuere tyrannidẽ Mermnadæ,ſublatis Heraclidis. Gyges tyrãnide occupata, Delphos donaria miſit non pauca,ubi quæ ex argẽto donata uiſuntur, eorũ pleraq; iſtius ſunt. Et præter argẽtũ immẽſam uim auri dedicauit:poſuitq; cũ alia,tũ uerò(quod præcipua mẽtione dignũ eſt)pateras aureas,numero ſex,põdo triginta talẽtorũ,quæ Corinthiorũ theſauro collocata ſunt. Licet is theſaurus(ſi uera loqui uolumus) non Corinthi populi eſt,ſed Cypſeli Eetionis filij . Ita Gyges Barbarorũ,quos ipſi nouimus,primus , munera apud Delphos poſuit,ſecũdũ Midã Gordij filiũ,Phrygiæ regẽ. Nã & Midas obtulit regiã ſẽllã,in qua ſedẽs iura ſolitus dicere erat,rem ſpectaculo dignã. Quod tribunal eodẽ quo Gyges obtulit loco,uocitatur à Delphis Gygadas,eius uidelicet qui obtulit cognomine. Is poſtquam imperio potitus eſt,arma intulit Mileto,& Smyrnæ,urbẽq; Colophonem ui cepit. Nec aliud ullũ præclarũ facinus ab eo geſtũ eſt,cum duodequadraginta annos regnauerit. Hunc nos, his dũtaxat de eo cõmemoratis,miſſum faciamus: Ardyis eius filij facturi mentionem , qui poſt Gygem regnauit. Hic Prieneas expugnauit, Miletũ oppugnauit:quo Sardiũ tyrãnidẽ obtinente,Cimmerij à Scythis Nomadibus electi,è ſedibus ſuis in Aſiã trãſierũt,Sardisq; præter arcem ceperũt. Ardys cũ undequinquaginta regnaſſet annos,ſucceſſit Sadyattes,regnauit annis duodecim. Sadiat

ti ſucceſ

ti succeßit Halyattes, qui cum Cyaxare Deiocis pronepote bellauit, & Medis: Cimmeriosq; exegit ex Asia, Smyrnã etiã à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuasit: unde non, quẽadmodũ optabat, discessit, uehementer euẽtu frustrato. Alia quoq; opera, cũ in imperio fuit, dignißima memoratu edidit, quæ hæc sunt: Bello quod gessit cũ Milesijs, à patre traditũ, hac ratione Miletũ illuc trangressus obsidebat: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitũ immittebat, procedens in expeditionem ad cantum fistularũ, fidiumq;, ac tibiæ tam muliebris, quàm uirilis. Cùm in agrum Milesiũ peruenerat, non ædificia, quæ in agris erant, dirucre, non incendere, nõ fores effringere: sed incolumes esse passim sinere: arboribus modò, fructibusq; regionis peruastatis, rursus se recipiebat. Nam Milesij mare obtinebant, ut opus non esset hosti illic considere. Aedificia autem idcirco Lydus non excidebat, ut & Milesij habentes unde procederent, humũ sererent, colerentq;. Et cùm hoc illi fecissent, ipse cũ exercitu ingressus, haberet aliquid quod popularetur. Hæc faciens undecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia uulnera accepêre Milesij: Vnum in Limeneio (quod est ipsorũ regionis) pugna cõmissa: alterũ in campo Mæandri. Horũ undecim annorum sex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cũ exercitu terram Milesiam tunc inuaserat, & idẽ bellũ cõflauerat. Quinq; reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre receperat (ut à me superius cõmemoratum est) intẽtius administrauit: in quo bello Milesios nulli ex Ionijs subleuauerũt, præter Chios, qui soli fuêre auxilio reddẽtes uicẽ, quòd aliàs quãdo Milesij Chijs bello, quod cum Erythræis gerebant, auxilia tulissent. Duodecimo autem

Refertur ab Aul. Gellio in 7.

autem anno incensis ab exercitu segetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes ut erant incensæ, ualido uigente uento, celerrimè peruaserunt Mineruæ templũ cognomine Assia, quo incendio templũ deflagrauit. Neq; ullius momenti ea in præsentiarum habita est: sed cùm post exercitus reditum Sardis Halyattes decubuisset, diuturniusq; ægrotaret. Delphos misit ad deum, de sua ualetudine scisciatum, siue alieno, siue suopte consilio ad mittendum inductus. Nũcijs, cùm Delphos peruenissent, se redditurum respondum Pythia negat prius, quàm templum Mineruæ reparârint, quod in terra Milesiorum apud Assesum concremassent. Ita actum esse, ego apud Delphos accepi. Milesij his illa addunt: Periandrum Cypseli filiũ, cùm audisset oraculum Halyatti redditum, misisse nũcium ad Thrasybulum, tunc Milesiorum tyrannum (cuius in primis erat familiaris) admonitum, ut aliquid prospiciendo sibi consuleret in præsens. Et Milesij quidem ita gestum memorant. Halyattes autem, ubi hæc ipsi nunciata sunt, confestim caduceatores Miletum mittit ad incũdas cum Thrasybulo & Milesijs pactiones tantisper, dum templum ædificaretur. Dum caduceator Miletum uenit, Thrasybulus (ut qui omnem sermonẽ planè perspexerat, noratq; quidnã Halyattes facere statuisset) huiuscemodi rem machinatur: Quod frumenti in urbe erat, uel suum ipsius, uel priuatorum, id omne in forum congerit: præcipitq; Milesijs, ut cùm ipse signum dedisset, cuncti potarent, et inter se comeßationibus uterentur. Hæc Thrasybulus ea gratia fecit, præcepitq;, ut caduceator Sardius cernens ingentem frumenti aceruum effusum, & homines oblectationibus uacantes, renunciaret Halyatti: quod & contigit. Nam ut illa conspexit caduceator, Thrasybuloq; Lydi mandata expo-

 suit,

fuit, reuersus est Sardis. Et ut ego audio, ob nihil aliud inter eos pacificatum est. Sperans enim Halyattes uehementem penuriã rei frumentariæ Mileti esse, & populum ad extremum usq; malorũ deuenisse, reuerso illinc caduceatore, audiebat contraria, atq; ipse fuerat opinatus. Posthæc inter eos ita conuentum est, ut mutuò hospites essent, ac socij: proq; uno, duo delubra apud Assesum ædificauit. Halyattes ipse ex morbo cõualuit. Et quæ ad bellum quidem Halyattis cum Milesijs atq; Thrasybulo pertinent, ita habuêre. Periander autem Cypseli filius fuit, is, qui Thrasybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus, cui maximum miraculum fuisse oblatum populares sui prædicant, & his Lesbij assentiuntur: Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui seculi nulli secundus: quiq; primus hominum, quos nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi dithyrambum. Hunc Arionem ferunt, cùm permultum temporis triuisset apud Periandrũ, concupisse in Italiam Siciliamq; nauigare: rursus parta ingẽti pecunia, uoluisse Corinthum reuerti: & cùm profecturus è Tarẽto esset, quia nullis magis, quàm Corinthijs fideret, nauigium uirorum Corinthiorum conduxisse. Cùm altum tenerent, istos Arioni insidiatos, ut eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illum intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantum fuisse deprecatum. Non persuadenti nauitas iussisse, ut aut sibi manus inferret, ut sepulturam in terra nancisceretur, aut ilico in mare desiliret: Arionem ad hãc difficultatem redactum, obsecrasse, ut quãdoquidem ipsis ita placitum esset, cernerent se omni suo ornatu cooperтum, stantemq; super foros, audirent cantantem: & cùm decantasset, sibi se manus illaturum: atq; istos permittẽtes

(inua

Cinuaſerat enim libido eos audiendi præſtantiſſimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem conceſſiſſe. Illum induto ſibi omni ornatu, ac ſumpta cithara ſtantem ſuper foros, inchoaſſe carmen, quod dicitur Orthium: eoq; decantato, ſeſe ut erat ornatus, in mare ieciſſe. Et hos quidem curſum tenuiſſe in Corinthum: illum uerò aiunt à delphino exceptum, in Tænarō fuiſſe tranſuectū: Et cùm è delphino deſcendiſſet, Corinthum eodem habitu perrexiſſe. Et ubi peruenit, quicquid contigerat enarraſſe: & Periandrum (quia non crederet) tenuiſſe hominem in cuſtodia, ne quò prodiret: cæterùm curauiſſe ut nautas haberet. Eos accitos, ubi affuerunt, perontatū, ſi quid de Arione memorarent: & referentibus, illum ſoſpitem circa Italiam agere, fortunatumq; Tarenti ſe reliquiſſe, Arionem apparuiſſe eodem quo deſiliſſet habitu: iſtos terrefactos, nihil amplius habuiſſe, quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij ac Leſbij aiunt. Extatq; in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium, ſuper delphinū ſedens. Porrò Halyattes Lydus compoſito cum Mileſijs bello, poſtea cùm ſeptem & quinquaginta regnaſſet annos, uita exceſſit: qui ſecundus ex hac domo, cùm è morbo conualuiſſet, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itemque alteram ex ferro paruulam, compactilem, ſpectatione dignam, inter omnia quæ ſunt Delphis donaria. Opus Glauci Chij, qui ſolus omnium compactionem ferri excogitauit. Defuncto Halyatti, ſucceſſit in regno Cræſi gesta
Cræſus, annos natus quinque & triginta, qui primus Græcorum Epheſijs bellum intulit. Vnde Epheſij ab eo obſeſſi, urbem Dianæ donauerunt, funem ex æde Dianæ ad murum alligato. Eſt autem inter ueterem urbem, quæ tunc obſidebatur, & templum, ſeptem ſtadiorum

interualllum. His primis Crœsus arma intulit: deinde cæptim singulis Ionũ, Aeolorumq;, alias in alios causas prætendens, ut in quosq; maximas reperire poterat, in quosdam etiam friuola causatus. Postea uerò quàm Græcos in Asia subegit ad tributum pendendum, tunc constituit ædificatis nauibus aggredi insulanos. Ad quas compingendas cum omnia in expedito essent, dicunt alij Biantem Prienæum, alij Pittacum Mitylenæum, cùm se Sardis contulisset, interrogatum à Crœso, num quid apud Græciã noui esset: respondisse, quòd illum à compingenda classe inhibuit: inquit enim: Insulani, rex, decẽ millia equorũ coëmerunt, habentes in animo aduersus Sardis, atq; te, exire in expeditionem. Et Crœsum uera loqui ratum, dixisse: Vtinam dent dij hanc insulanis mentem in filios Lydorũ ueniendi cum equis. Atq; hinc excipientem dixisse: Videris mihi, rex, cupidè uota facturus, ut insulanos in cõtinente adi piscaris equitantes, haud absurda spe. Verũ quid aliud insulanos optare cẽses, quàm simul ac audierint constituisse te aduersus se classem ædificasse, ut nacti Lydos in mari intercipiant: teq; pro his Græcis, quos tu in cõtinente tibi adiecisti, ulciscãtur? Hac ratione delectatũ admodũ Crœsum, atq; inductũ (est enim uisus ille perquã scite dixisse) ab ædificanda classe desisteret, atq; ita cũ Ionibus, qui insulas incolerent, hospitium contraxisse. Interiecto tempore subactis ferme omnibus qui intra Halym colũt. Nã præter Cilices ac Lycios, cæteros omnes Crœsus in suã potestatem redegit, qui hi sunt: Lydi, Phryges, Mysi, Mariandini, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Oetyniq;, & Bithyni, Cares, Iones, Dores, Aeoles, Pãphyli. His subactis, & potentia Lydorũ per Crœsum aucta, cõtulerũt se Sardis opibus florẽtes, tum cæteri omnes è Græcia sophistæ, qui

qui ea tempestate erant, pro se quisq; proficiscentes, tum uerò Solon uir Atheniensis: qui cũ leges iubentibus Athenienſibus tuliſſet, decem annos per causam contemplandi nauigando erat peregrinatus, ut ne quã legum quas cõdiderat, abrogare cogeretur. Nã hoc Athenienſes ipſi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas decẽ per annos ſeruandas, quas ipſis Solon condidiſſet. Harũ itaq; legum, ac contẽplandi gratia Solon peregrè profectus, in Aegyptum ad Hamaſim ſe cõtulit, et Sardis ad Crœſum. Eò cum peruenit, hoſpitaliter in regiã à Crœſo exceptus eſt: tertioq; aut quarto quam uenerat die, iuſſu Crœſi miniſtri circunduxerunt hominem circa theſauros omniaq;, quæ illic inerant magna, atq; beata, oſtentarunt. Contẽplatum eũ cuncta, et ut ſibi opportunũ fuerat intuitũ, talibus percõtatus eſt Crœſus: Hoſpes Atheniẽſis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuã ſapientiã, tuamq; diſcurſationem, qui philoſophando permulta uidendi gratia es peregrinatus: ideo mihi nũc cupido inceſſit ſciſcitandi te, ecquem uidiſti omniũ beatiſſimũ? Sperans uidelicet ſe inter homines beatiſſimũ eſſe, ita ſciſcitabatur. Solõ nihil ad modũ aſſentatus, ſed ut res erat reſpõdens: Ego uero, inquit, rex uidi beatiſſimũ Tellum Athenienſem. Quod dictũ admiratus Crœſus, inſtat interrogare: Quã de re Tellũ iudicas eſſe beatiſſimũ? Quòd, inquit, Tello in repub. benè inſtituta filij erant honeſti & boni, eorũq; ſingulis liberi, hiq; omnes ſuperſtites: & cùm hoc uitæ, quantum in nobis ſitũ eſt, bene traduxiſſet, obitus ſplendidiſſimus obtigit. Siquidẽ prælio quod Atheniẽſes cũ finitimis geſſere apud Eleuſinã, hic cum auxilio ueniſſet, hoſtẽq; in fugam uertiſſet, pulcherrimam oppetijt mortem. Quẽ Athenienſes quo loco occubuerat, in eo loco publicè humauerunt,

magnificéq; honorarunt. Multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Crœsus, interrogat, Quemnam secundum ab illo uidisset, putans haud dubiè secundas se partes esse laturum: Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuum erat, & uictus suppeditabat: ad hæc corpori robur, tantũ, ut & in certaminibus ambo pariter uictores extiterint, & de his ista memorentur. Cùm dies festus Iunonis apud Argiuos esset, oporteret'que omnino matrem horum ad templum ferri bobus iũctis, hiq; boues ex agro eis ad horam præsto non essent: tunc iuuenes exclusi tempore, iugum subeuntes plaustrum pertraxerunt quo mater uehebatur, & quinq; ac quadraginta per stadia trahentes, ad templum peruenerũt. Quibus, cùm hæc fecissent, & ab omni cœtu conspecti fuissent, optimus obtigit uitæ exitus: per quæ deus iudicauit, satius homini esse mori quàm uiuere. Nam cùm circunstantes Argij laudibus tollerent, uiri quidem cõsilium filiorum, fœminæ uerò eorum matrem, quòd talibus filijs prædita esset: mater gaudio perfusa cùm liberorũ facto, tũ fama, ante simulachrũ stans precata est eam, ut Cleobi & Bitoni filijs suis daret id, quod optimũ esset homini cõtingere. Post hanc precationẽ, ubi sacrificarũt, epulatiq; sunt, quiescentes in ipso delubro, nõ sunt amplius excitati, sed hoc uitæ exitu perfuncti. Quorũ effigies, tanquã uirorũ, qui optimi extitissent, Argij factas, apud Delphos collocarunt. Et his quidẽ Solon secũdas beatitudinis partes tribuebat. Crœsus autẽ conturbatus, inquit: Hospes Athenienſis, adeo'ne tibi pro nulla contẽnitur nostra felicitas, ut ne priuatis quidẽ uiris nos æquiparãdos ducas? Cui ille: Me Crœse gnarũ, omne numen inuidũ esse & turbulentũ de rebus humanis, interrogas. In diuturno enim tẽpore multa uidẽtur quæ nemo

uelit

uelit uidere: & tolerantur multa, que nolit quispiam tolerare. Proponamus enim homini terminũ uitæ ad septuaginta annos, qui anni cõstãt ex uiginti quinq; millibus ac ducẽtis diebus, mẽse intercalari non posito. Quod si uelis reliquũ annorũ ob hunc mẽsem prolixius fieri, ut horæ ad id quod deest accedẽtes congruant, mẽses quidẽ intercalares supra annos septuaginta fient triginta quinq;, dies autẽ ex his mensibus mille quingenti. Horũ dierũ omniũ, qui sunt ad septuaginta annos, numero uiginti sex milla, ducenti quinquaginta, nullus prorsus qualẽ alius rem affert. Ita igitur Crœse omnino calamitosus est homo. Verùm tu mihi uideris & diuitijs ualde pollere, & permultorũ hominũ esse rex: sed quò me interrogasti nondum te appello, prius quàm bene uita defunctum te audiero. Neq; enim beatior est, qui magnis opibus præditus est, eo qui diurnũ uictum habet: nisi eidem omnibus bonis prædito, fortuna concesserit, bene uita defungi. Etenim complures homines sunt per quàm locupletes, minime tamen beati: cõplures item mediocria habentes patrimonia, fortunati. Quorũ is qui diuitijs affluit, sed non beatus est, duabus tantummodo rebus antecellit fortunatũ: at hic illum pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad grandẽ quæ incidat offensam superãdã ualidior est: hic etsi illo inferior est in his duobus, quæ bene illi à fortuna denegãtur, tamẽ excellit, quòd illorũ inexpertus est, quòd prospera fruitur ualetudine: quòd malorum expers, q; bonorũ liberorũ parẽs, quòd formosus est. Qui si præter hæc diẽ quoq; suũ rectè obierit, is est (quẽ quæris) dignus qui uocetur beatus: prius tamẽ q; ad obitũ peruenerit, nequaq; beatus appellãdus, sed fortunatus: quæ omnia cõsequi quãdiu sis homo, impossibile est. Sicut nec una regio cũcta sibijpsi suppeditat: sed aliud habens, alio

indiget: quæ tamẽ habet plurima, ea eſt optima. Quemadmodũ & hominis corpus unũ aliquid nõ eſt conſummatũ, quia aliud habet, alio uacat. Quiſquis autẽ horũ plurima perpetuò habuerit, dehĩc placido animo è uita exceſſerit, hic apud me nomine hoc ueluti rex donari meretur. Omnis rei oportet inſpicere exitum, quò ſit euaſura: quoniã multos deus, quibus fortunas ſuppeditauerat, radicitus euertit. Hæc Solon neq; aſſentando Cræſo, neq; ullius eum moměti faciẽdo locutus, dimittitur. Saneq; eſt uiſus eſſe indoctus, qui bonis præſẽtibus præterműßis, iuberet omniũ rerum inſpicere exitum. Poſt abitũ Solonis ingẽs deorum indignatio (ut conijcere licet) Cræſum excepit, quòd ſeipſum omniũ hominũ beatißimũ arbitraretur. Cui ſtatim quieſcenti ſomniũ oblatũ eſt, ueritatem indicãs malorum, quæ circa filium erant euentura. Erant autẽ Cræſo liberi duo: quorũ alter qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales omni iure lõge primus, nomine Atys. Hũc itaq; Atym Cræſo ſignificat ſomniũ, fore ut ferrea cuſpis traiectum interimeret. Experrectus, & ſecum rem uerſans, ſomnio territus, ducit filio uxorem, ſolito præeſſe copijs Lydorum: poſthac ad tale munus nequaquam dimittit. Iacula, & haſtas, omniaq; huiuſcemodi, quibus homines in bello utuntur, è porticibus amouẽs, in thalamos infert, ne quid ſuſpenſum in filium decideret. Cùm autem nuptias filij in manibus haberet, aduenit Sardis quidam calamitate perditus, manibusq; non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, cùm ad ædes Cræſi ueniſſet, ex rituq; domeſtico, ut ſibi expiari liceret, oraſſet, Cræſus expiauit. Modus expiandi propemodum is eſt apud Lydos, qui apud Græcos. Vbi legitima peregit, Cræſus percontatus eſt, unde ille, quiſnam foret, inquiens: Homo quis tu? & unde

unde è Phrygia profectus, domesticus mihi factus es? & quem uirum, aut quam fœminā interemisti? Ad quem ille respondit: Gordij Midæ prognati sum filius, nomine Adrastus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, ad sum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus inuicem ad eum his uerbis inquit: Ex uiris nobis amicis oriundus es, & ad amicos uenisti, hic in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porrò calamitatem quàm sæuissime ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domiciliū habuit. Verum per hoc idem tempus apud Olympum Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc monte progressus, Mysorū opera peruastabat: quemq; sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum missis ad Crœsum nuncijs, ita dixêre: Apparuit rex apud nos maximares * aper, qui agrestia corrumpit opera, quem studiosissimè captantes, interimere tamē non ualuimus. Nunc itaq; te obsecramus, ut nobiscum filium tuum, ac delectos iuuenes, canesq; mittas, quò belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit: Filij quidem mei nolite amplius facere mentionem: neq; enim eum uobis dimitterem: nam est nouus maritus, & nuptialia sunt ei cordi. Lydorum tamen delectos & uenatores omnes cum canibus unà mittam, mandaboq; euntibus, ut promptissime uobiscum belluam de regione summoueant. Hæc Crœsus respondit. Cuius uerbis cùm contenti non essent Mysij, interuenit Crœsi filius, auditisq; quæ Mysij precarentur, & Crœso negāte cum illis missurum se filium, hæc inquit ad eum adolescens: Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima ac magnificentissima erant, uel in bella, uel

σὺς μέγα χῦ

in uenationes eundo ſpecimẽ ſui dare, horum utroq; nunc excluſum me tenes, nulla in me animaduerſa neq; ignauia neq; ſocordia? quibus nam me oculis cõſpici oportet eũtẽ in fõrum, atq; illinc redeuntẽ, qualis ciuibus, qualis uxori recens nuptæ uidebor? cui illa uiro uidebitur nupta? Proinde me tu aut ſinas uenatum ire, aut oratione perſuadeas, potiora iſta eſſe, quæ facis? Cui reſpondens Cræſus: Fili, inquit, neq; quòd ignauiam, neq; quòd aliud quippiã iniucundum mihi animaduerterim in te, hæc facio: ſed uiſum quod in ſomnis mihi oblatum eſt, dixit te breuis æui futurum, quippe ferrea periturum cuſpide. Cuius uiſi gratia & has maturaui nuptias, nec ad ea quæ ſuſcipiũtur, dimitto, obſeruans ſi quo pacto queam te, dum uiuo, à cladẽ ſubtrahere. Filius enim unicus es. Nanque alterum auditu captum, pro nullo mihi exiſtimo. Ad quem uicißim adoleſcens: Pater, inquit, tibi equidẽ ignoſco agenti circa me cuſtodiam, qui talem uideris uiſionem: uerum tu illam non probe percipis: quam, quoniam te latet, æquum me tibi interpretari. Ais tibi ſomnũ oſtendiſſe, me ferrea perĩturum cuſpide. At uerò quænam manus ſunt, quæue cuſpis ferrea, quam tu pertimeſcas? Nam ſi dente dixiſſet, aut aliquo huius ſimili periturum me, deberes facere, quæ facis: nunc autem dixit, cuſpide. Quare cùm non ſit nobis pugna cum uiris, ire me ſinas. Et Cræſus: Euincis me, inquit, fili iſta loquens de ſomno intelligendo. Quapropter ut abs te uictus, tibi indulgeo, ueniamq; do eundi ad uenationem. Hæc locutus Cræſus, Adraſtũ Phrygem accerſit, eiq; ubi adfuit, talia inquit: Ego te Adraſte calamitate præditum (non ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum domi habeo, omnem ſuppeditans ſumptum. Nunc ergo de me, qui prior de te bene meritus ſum, debes

bes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filij mei uenatũ proficiscentis, ne qui inter uiam occulti grassatores in uestram perniciem prodeant. Ad hæc, tua interest eò te uadere, unde splendor ex operibus extitit, quod tibi paternum est, & præterea quia robur adest. Cui Adrastus: Ego, inquit, rex in istud certamen alioqui non pergerem: quem tali calamitate affectum, nefas est ad æquales se conferre fortunatos: aut uelle inter eos adesse, à quare & frequenter meipsum continui. Nunc quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo, & gratiam referre pro beneficijs, istud exequi paratus sum: filiumq; tuum, quem me custodire iubes, expecta incolumem rediturum custodis causa. Posteaquã his uerbis Adrastus Crœso respondit, & mox re apparata, uiris delectis, iuuenibusq;, & canibus, disceditur. Qui ubi ad montẽ Olympũ peruenere, belluam indagant, inuentã circũfusi iaculi inceſſunt. Ibi hospes is, qui à cæde fuerat expiatus, & uocabatur Adrastus, uibrato in aprũ iaculo, non illum, sed frustrato ictu filium Crœsi adeptus est. Iste cuspide ictus, uocem somni impleuit. Quod factum quidã ad Crœso nunciandum cucurrit, perueniẽsq; Sardis, pugnã illi, & filij necem indicauit. Crœsus morte quidem filij perturbatus, nõnihil tamen ægrius ferebat, quòd is eum necauerat, quem expiasset à cæde. Et cum pergrauiter cladem suam lamentaretur, Iouem expiatorem inuocare, testificans quæ ab hospite passus esset. Inuocare etiã hospitalem, & familiarem hunc eundem nominans deum. Hospitalẽ quidem uocans, quòd in domũ excepisset hospitem, percussorem filij sui ignarus se pascere: Familiarẽ uerò, quòd quẽ pro illius custode misisset, eũ cõpererit hostilißimũ. Secũdũ hæc, Lydi affuerũt, qui mortuũ afferebant, post ipsum interfector

seque-

sequebatur. Stans autem hic ante cadauer, sese Crœso tra debat, manus protendēs, iubensq; ut se super cadauer ma ctaret, referendo tum priorem calamitatē suam, tum quo niam suum etiam expiatorem interemisset, sibi uiuendum amplius non esse. Hæc Crœsus audiens, etsi in tanto dome stico luctu positus, tamen Adrasti miseratus est, ad eumq; inquit: Habeo abs te hostes omnem satisfactionem, quo niam teipsum morte condemnas. Neq; uerò tu huius mihi cladis autor es, nisi quatenus id feceris imprudens: sed deo rum quispiam, qui iam mihi uentura significauit. Et Crœ sus filium pro sua dignitate sepeliuit. Adrastus autem Gor dij filius, Midæ nepos, is, qui tum fratris, tum expiatoris interfector extiterat, ubi silentium fuit ad sepulchrum, ignoscentibus ei hominibus, ob quæ ipse grauissime affli ctabatur, sese super bustum transfodit. Crœsus filio orba tus, ingenti in luctu duos annos egit. Quem luctum post ea finiuit, Astyagis Cyaxaris filij dominatione à Cyro Cambysis filio sublata, & rebus Persarum augescētibus: atq; in solicitudinem uenit, si qua ratione posset poten tiam Persicam prius, quàm magna efficeretur, occupare. Sub hanc statim cogitationem tentare statuit uaticinia, quæq; apud Græcos, quæq; in Africa essent, alijs aliò di missis, quibusdam Delphos, quibusdam Dodonam, nonnul lis ad Amphiaraū ac Trophoniū. Sunt qui ierūt ad Bran chidas oræ Milesiæ. Atq; hæc sunt Græca, ad quæ consu lenda Crœsus misit, oracula. In Africa uerò ad Ammonem alios responsa petituros dimisit. Omnes autem, explora tum oracula quid sentirent: ut si consentanea in uero de prehenderentur, secundo loco de suis tentatum mitteret, nunquid in Persas expeditionē moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit mādata, ut qua die

profi-

proficiſcerentur ex Sardibus, ab ea reliquum tempus ſupputantes, quotidie oraculis uterentur, ſciſcitantes, quidnam faceret Lydorũ rex Crœſus, Halyattis filius. Et quod ſingula oracula reſpondiſſent, id omne conſcriptum ad ſe referrent. Quid cætera reſpõderint oracula, à nemine cõmemoratur. At apud Delphos ſimul atque ingreſſi ſunt Lydi domum, cõſulturi deũ, & ſciſcitaturi quod ſibi eſſet iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit:

Noui ego quis numerus ſabuli menſuráq; ponti:
Nutum percipio, ſantis nihil audio uocem.
Venit ad hos ſenſus nidor teſtudinis acris,
Quam ſimul agnina coquitur cum carne lebete,
Qui ſupereſt ſtratus, ſtratum cui deſuper eſt æs. Vel,
Noui ego arenarũ numerũ ſpatiumq; profundi. Vel,
Noui ego arenai numerum modios & aquai. Vel,
Aequoris eſt ſpatium, numerus mihi notus arenæ.

His oraculis quæ Pythia reddidit conſcriptis, Lydi digreſſi Sardis rediêre. Cumq; alij quos circummiſerat Crœſus affuiſſent, tunc ſingula aperiens, quod ſcriptũ eſſet in ſpexit: quorum quidem nullũ probauit. Vbi autẽ illud Delphicũ audiuit, protinus adorauit, atq; admiſit, exiſtimans ſolam eſſe apud Delphos uaticinationem: quippe quæ compererat quod ipſe feciſſet. Etenim poſtea quàm ad pretenda oracula nuncios dimiſerat, obſeruato ex omnibus diebus præcipuo, tale quiddã eſt machinatus, commentando ea, quæ ad deprehendendum, & ad diſſerendum arduæ forent. Teſtudinem pariter & agnum conciſos in aheno coxit, operculo aheneo impoſito. Atq; ita è Delphis Crœſo reſponſum eſt. Ex Amphiarai uaticinio quidnã reſpõſum ſit Lydis, cùm in ſacro illo ritè ſacrificaſſent, nõ queo dicere: nã de eo nil fertur aliud, quàm quòd & hoc Crœſus

ſus uerax eſſe uaticinium exiſtimauit. Poſt hæc ingentibus hoſtijs deum, qui eſt apud Delphos, exorandum ſtatuit. Immolauit enim pecora, quæ fas eſt immolari, numero tria millia. Fulcra & aurea argenteaq;, ad hoc phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, ſperans aliquãto magis his rebus propiciari deũ. Iußis etiam Lydis omnibus, ut ſua ipſorum, quicquid tale haberet quiſq;, immolaret. Quo ex ſacrificio cum immenſa uis auri defluxiſſet, ex ea dimidiatos lateres deformauit, longiores (ut inſcripſit) ſex palmorum, breuiores trium, craßitudine palmari, numero cẽtum decem & ſeptem: quorum quatuor erãt auri excocti, ſingu li pondo duorũ & dimidij talenti: cæteri uerò albidi, pondo binûm talentorum. Fecit leonis quoq; effigiem ex auro excocto decem talentorum pondo, qui leo dum templũ Delphicũ deflagrauit, à ſemilateribus decidit (ſuper illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum theſauro repoſitus eſt, pondo ſex talentorum atq; dimidij, eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Crœſus ubi perfecit, Delphos miſit. Cumq; eis hæc alia, duas grãdi forma pateras, auream argenteamq;: quarum aurea intrãtibus templum ad dexteram poſita erat, argentea ad ſiniſtram. Quæ & ipſæ cum templum incenſum eſt, amotæ fuerũt, aureaq; in Clazomeniorum theſauro poſita, pondo talentorum octo & dimidij, præterea mnarum duodecim: argentea ad ſug grundam anguli templi, ſexcẽtarum amphorarum capax: in quã miſcebatur uinũ à Delphis Theophaniæ feſto. Opus, ut Delphi aiũt, Theodori Samij, ut & ego arbitror. Non enim mihi uidetur opus temere factũ. Miſit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorũ theſauro ſtant. Donauit item aquiminaria duo, aureum, argenteumq;.

umq;. Quorum in aureo ſupraſcriptum eſt, donarium eſſe Lacedæmoniorum: non rectè ſupraſcriptum, quoniam & hoc Cræſi eſt. Sed quidam Delphorum gratificari Lacedæmonijs uolens, inſcripſit: cuius nomen ego cognitū habens, non tamen promam. Verùm puer, per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorū eſt, ſed eorū neutrū aquimina re. Alia quoq; cū his permulta Cræſus dona miſit non inſignia. Itē fuſilia ex argēto orbiculata: necnō mulieris ſimulachrum tricubitale, quod Delphi narrāt eſſe effigiē piſtricis Cræſi. Super hoc donauit uxoris ſuæ monilia à collo pendētia, ac zonas, quæ Delphos Cræſus tranſmiſit. Amphiarao inſuper, cuius & uirtutem audiſſet, & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totamq; ex auro ſolido cuſpidem, & xyſtum cum ſuis iaculis aureum: quæ ambo ad meam uſq; memoriam apud Thebas repoſita fuerūt in Iſmenij Apollinis templo. Hæc dona Lydis, qui portaturi ad oracula erant, Cræſus iniunxit, ut interrogarent, nunquid aduerſus Perſas Cræſus ſumeret expeditionem, & num aliquorum hominum auxilia aſciſceret. Lydi ubi eò, quò dimittebantur peruenerunt, donarijs oblatis, oracula conſultarunt, inquientes: Cræſus Lydorum, aliarumq; nationum rex, iſta in hominibus ſola eſſe uaticinia ſentiens, idcirco qualia debita ſunt dona dat, uosq; perconta tur, nunquid aduerſus Perſas proficiſcatur in expeditionem, & num quem ſocialem aſciſcat exercitum. Atque hi quidem hæc interrogauerunt. Oraculorum autem in idem concurrebant ſententiæ, prædicentes Cræſo, fore ut ſi arma Perſis inferret, magnum imperium euerteret. Conſulebant tamen, ut potentiſſimos quoſq; Græcorum ad comparandos ſibi ſocios exquireret. His reſponſis relatis, atq; auditis, Cræſus ita elatus animo eſt, ut omnino conciperet

ciperet ſpem ſe euerſurum eſſe imperium Cyri: ac rurſus mittteret Delphos ad Pythiam dona in ſingulos uiros, quos illic multos eſſe audiebat, binos auri ſtateres. Ob quæ munera Delphi uicißim Cræſo Lydiſq; donârũt primas in conſulendo oraculo partes, primũq; in ſedendo locum, atq; immunitatẽ, & ius perpetuũ cuiq; uolẽti aſcribi in numero Delphorũ. Donis Cræſus proſecutus Delphos, tertio uaticinium popoſcit, quòd uidelicet illud uerax ſibi eſſe cõperiſſet. Popoſcit autẽ, nunquid diuturnũ foret imperium ſibi. Cui Pythia in hæc uerba reſpondit:

Regis apud Medos mulo iam ſede potito,
Tunc ad ſcrupoſum fugere Hermum ſtrenue Lyde,
Nec perſtare, nec ignauum te eſſe pudendum.

His ex uerſibus, cũ allati eſſent, multo magis quàm ex cæteris uoluptatem Cræſus accepit, ſperans fore ut nũquam apud Medos mulus pro uiro regnaret: & proinde nec ipſe nec poſteri ſui principatu abrogarentur. Poſt hæc putauit ſibi curandum, ut potentißimos Græcorum ſibi conciliaret. Idq; ueſtigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienſes eos eſſe, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerẽt. Nam de his ita antea iudicabatur, cùm ab initio altera gens foret Pelaſgica, altera Hellenica, hæc eſt Græca: quarum hæc nunquam ſolum mutauit, illa aßidue multumq; eſt peruagata. Etenim ſub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, ſub Doro Hellenis filio tractũ qui ad Oſſam & Olympũ iacet, nomine Iſtiæotim, unde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem uocant Macednum. Rurſus in Dryopidem commigrauit, atq; ita in Peloponeſum uenit, Doricaq; cognominata eſt. Qua lingua Pelaſgi ſint uſi, affirmare nõ poſſum, ſed coniectura ſignorum licet dicere eandem, qua nunc Pelaſgi

utun

utuntur, qui ſupra Tyrrhenos urbem Creſtonẽ incolunt, quodam tempore finitimi eorũ qui nunc Dores uocantur, tunc incolentes regionẽ, quæ nunc Theſſalia nominatur, & Placiam, & Scylacen, cũ Pelaſgi habitarent ad Helleſpontum, qui contermini Athenienſium erãt: aliáq; omnia Pelaſgica oppida nomen immutarunt. Quibus ſignis coniectantes oportet dicere, Pelaſgos barbara lingua fuiſſe: & ſi tota gens Pelaſgica talis erat, gẽtem Atticam utpote Pelaſgicam, cum in Hellenes, id eſt Græcos tranſijt, linguã ſimul iſtorũ perdidiciſſe. Etenim neq; Creſtoniatarũ loquela cum ullo circà populorum conſentit, & Placianorum ne ſecum quidem ipſa. Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant, cùm in hæc loca tranſierũt, eandem ſe nunc conſeruare. At natio Hellenica, id eſt Græca, ex quo exiſtit, eadem lingua ſemper eſt uſa, ut mihi uidetur: ideo imbecillis, quòd ex Pelaſgica fuit abciſa, & exiguo initio profecta, mox in multas gentes augeſcens, tum aliarum, tum præcipue barbararum frequentia ſe ad illã conferente. Quæ cauſa mihi uidetur fuiſſe, cur gens Pelaſgica, quòd Græca eſſet, nequaquam magnos profectus fecerit. Ex his igitur gentibus, Atticam Crœſus audiebat obtineri, oppreſſamq; eſſe à Piſiſtrato, Hippocratis filio. Hic enim ea tempeſtate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, cũ priuatus ſpectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam cũ hoſtiã immolaſſet: ahena (ut impoſita erãt) plena & carne & aqua, abſque igne efferbuerunt, ita ut aqua redundaret. Quod portẽtum cõſpicatus Chilon Lacedæmonius, qui forte aderat, ſuaſit ei primũ, ne uxorẽ fœcundam duceret domum: ſecundo loco, ſi uxorem haberet, eijceret: & ſi quidem ex illa filium ſuſtuliſſet, abdicaret. Huius conſilio nõ perſuaſus Hippocrates, hũc poſtea Piſiſtratum

fistratum filium sustulit, qui in seditione littoralium, quibus præerat Megacles Alcmæonis filius, & cãpestrium, quibus præerat Lycurgus Aristolaidi filius, tertiam seditionem excitauit, tyrannidem affectans, contractisq; seditiosis per causam tutandi montanos, huiuscemodi rem machinatur: seipsum ac par mularum cum uulneraſſet, agitauit illas in forum tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere uoluissent. Orare populum, ut aliquid custodiæ circa se habere permitteret, cùm prius specimen sui in expeditione declarauerit, qua contra Megareas præfuerat, capta Niſæa, aliisq; præclaris operibus editis. Populus Athenienſis ita deceptus, dedit ei quosdam è ciuibus delectos pro ſatellitibus, non qui hastas, sed clauas ferrent, Pisistratum sectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit, & inde Athenienſium imperio potitus est: nullas neq; dignitates, quæ erãt, perturbans, neq; consuetudines transferens, sed constitutis adhæreſcens, urbem bene atque commodè exornauit. Eum tandem non multo pòst tempore milites Megaclis, & Lycurgi, qui idem senserãt, eiecerũt. Hunc in modũ Pisistratus primum Athenas, tyrannidemq; nondum ualde ſtabilitam, amisit: cuius eiectores rursus inter se seditiones redintegrauerunt: in qua seditione Megacles ſatagens, Pisistratum misso cuduceatore inuitat, nũquid uelit filiam capere uxorem. Accipiente conditionem Pisistrato, initur consilium de illo restituendo, res (ut ego interpretor) longè ſtultißima. Quoniam inde à priſcis temporibus reſpon ſum erat, Græcam gentem dexteriorem esse, quàm barbaram, & magis ab ineptijs abhorrentem: etsi Athenienſes inter Græcos ferantur ſapientia principes, ex quibus fuerunt isti, qui talia ſunt machinati. Erat in tribu Pæanien

mulier

mulier nomine Phya, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum, alioqui formoſa. Hanc mulierem omni armatura cùm inſtruxiſſent, in currumq; ſuſtuliſſent, compoſitam in eum habitum, quo uenuſtiſſima uidenda eſſet, in urbem agunt, præmiſſis præconibus emiſſarijs, qui cùm in urbem uenirent, hæc mãdata exequerẽtur, ut dicerent: Athenienſes, bona mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa præcipuo inter homines honore proſecuta, in ſuam reducit arcem. Et hi quidem paſſim uadentes talia prædicabant, ſtatimq; rumor emanauit in tribus, Mineruam reducere Piſiſtratum. Qui in urbe erant, credentes mulierem ipſam deam, fœminæ ſupplicauerunt, pariter & Piſiſtratum acceperunt. Hunc in modum, quẽ dicimus, recuperata tyrannide Piſiſtratus, ex pactione quam inierat cũ Megacle, illius filiam duxit uxorem. Verùm cùm & filij eſſent ei adoleſcentes, & qui oriundi forent ex Alcmæone, dicerentur obnoxij eſſe crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, haud legitime coibat cum uxore. Quam rem cùm inter illicita occultaſſet, poſtea ad matrẽ retulit, enuntiaret id, nec'ne. Mater uiro indicauit. Id iſte iniquo animo ferens, ſe à Piſiſtrato contumelia affici (ut erat iratus) milites homini infenſos reddidit. Quæ fieri Piſiſtratus cõtra ſe animaduertẽs, regione prorſus abſceſſit, & ubi Eretriã peruenit, unà cum filijs deliberat. Et cùm ſententia Hippiæ præualuiſſet de tyrannide rurſus recuperanda, aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipſis nõnihil beneuolæ erant. Et cùm aliæ complures pecuniæ multum contulerunt, tum uerò Thebani plurimum. Poſt hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nã & ex Peloponneſo Argiui aderãt, mercede cõducti, & Naxius quidam nomine Lygdamus,

qui ultro adueniens, plurimum ſtudij exhibuit, allatis & pecunijs & copijs. Profecti ex Eretria, anno undecimo uertente redierunt, & primum in Attica Marathonẽ occupauerunt. Ad quos interea ibi caſtra habentes, cùm ſedi tioſi ex urbe ſe conferebant, tum alij ex tribubus confluebant, quibus erat tyrannis quàm libertas iucundior, atque ita congregabantur. Dum Piſiſtratus pecuniam cogit, & Marathonem tenet, Athenienſes qui intra urbem degebant, rem nullius momenti fecerunt. Ac ubi acceperunt eũ ex Marathone urbem uerſus mouere, ita domum ad ſe defendendos obuiam tendunt. Et dum iſti cum omnibus copijs infeſti in illos, & illi circa Piſiſtratum è Marathone digreßi contra urbem irent, & in eundẽ locum conueniſſent, perrexerunt ad Mineruæ Pallenidis fanum, altrinſecuſq; arma poſuerunt. Hic diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan, uir ariolus, Piſiſtratũ cui aßiſtebat adijt, atq; hæc hexametro carmine uaticinatus eſt inquiens:

Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta,
Nocte meant thynni claro ſub ſidere lunæ.

Hoc ille oraculum diuino afflatus ſpiritu reddidit. Quod oraculum Piſiſtratus coniectans, & ſe accipere affirmãs, in Athenienſes urbe egreſſos copias ducit. At illi tunc ad prandium ſe conuerterant, & ſecũdum prandium partim ad talos, partim ad ſomnum. In hos impetu dato hi qui cũ Piſiſtrato erant, in fugam uertunt. Quibus fugientibus ſollertißimum cõſilium Piſiſtratus excogitauit, ut Athenienſes nec amplius caperentur, & tamen diſſiparentur. Pueros iuſſos conſcendere equos præmittit, qui aſſequẽdo fugientes mandata Piſiſtrati dicerent, iuberentq; eos bono animo eſſe, & ad ſua quenq; abire. Ita audientibus dicto Athenienſibus, Piſiſtratus tertio potitus Athenis, tyrannidem

nidem ſtabiliuit tum auxiliariorũ copijs, tum pecuniarũ prouentibus, partim indidem, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoq; eorum Atheniẽſium qui perſtiterant, nec ueſtigio fugam fecerant, pro obſidibus ſumptos in Naxum tranſtulit. Hanc enim inſulam bello ſubegerat, Lygdamoq; permiſerat, cùm ante hæc etiam Delum inſulam ex oraculis expiaſſet. Expiauit autem ſic: Quatenus proſpectus à tẽplo ferebatur, eatenus ex omni loco mortuos effodit. In alium eiuſdem inſulæ locũ tranſtulit. Igitur Piſiſtratus tyrannide potitus eſt, Athenienſium, alijs in prælio cæſis, alijs unà cum Alcmæonidis domo profugis. Hunc ita Athenienſibus imperãtem ea tempeſtate Cræſus audiebat. Lacedæmonios quoque magnis è cladibus ereptos, & iam Tegeatibus bello ſuperiores eſſe. Quippe ſub Leonte & Hegeſicle in Sparta regnantibus, cum cætera bella proſpere geſſiſſent, in Tegeati tamen ſuccubuerũt. Nam iam inde ante iſtos ferè ex omnibus Græcis peßime morati fucrãt, tam circa ſe, quàm circa hoſpites, nullo conſuetudinis, conuerſationisq; cõmercio, quæ inſtituta in melius mutauere, Lycurgo inter Spartiatas probato uiro, Delphos ad oraculum profecto. Cui ſtatim atrium ingreſſo Pythia hæc inquit:

Ad mea ueniſti præpinguia templa Lycurge,
Grate Ioui, & cunctis qui tecta tuentur olympi,
Ambigo uaticiner ſis utrum uir'ne deus'ne:
Sed multo magis eſſe deum te ſpero Lycurge.

Nõnulli præter hæc aiunt Pythiã ei diſſeruiſſe inſtituta, quæ nunc à Spartiatis ſeruantur. Ipſi tamen Lacedæmonij uolunt Lycurgum, cum eſſet tutor & idẽ patruus Leoboti Spartiatarum regis, è Creta hæc attuliſſe. Siquidem cum primũ tutor factus eſt, omnia iura immutauit: deditq;

operam, ne quis ea præteriret. Deinde quæ ad bellũ pertinerent, iusiurandum, cõuentus, comessationes, super hæc instituit tribunos plebis, ephoros, ac senatores. Ita illi ad rectum uitæ genus translati sunt à Lycurgo: quem uitâ defunctum, delubro ædificato egregie colunt. Ex quo cũ bonitate soli, tum non exigua hominum copia discurrerũt statim, ac benigne rem gesserunt. Nec amplius contenti ocio frui, cum se Arcadibus præstantiores esse arbitrarentur, de omni illorum terra occupanda oraculum Delphicum consuluerunt. Quibus Pythia respondit:

Vide Xenophon. de rep. Ephori.

Me petis Arcadiam, multis petis, haud tibi tradam.
Multi apud Arcadiam uescentes glande uiri sunt,
Qui te reijcient, tibi ego haud inuidero quicquam,
Saltandam Tegeam planta plaudente daturus,
Vtq; queas campum metiri fune feracem.

Hæc responsa ubi accepere Lacedæmonij, à cæteris Arcadibus abstinentes, bellum intulere Tegeatibus, ferentes secum compedes, uidelicet captioso freti oraculo, tanquã essent ipsi redacturi Tegeatas in captiuitatem. Verũ congressi prælio ac fugati, quicunq; eorum uiui sunt capti, eisdem quas ipsi attulerunt compedibus indutis, campum Tegeatem metiti fune coluerũt. Compedes quibus uincti fuerant, ad nostram usq; memoriam incolumes fuere circa templum Mineruæ Aleæ, apud Tegeam suspensæ. Atque superiore quidem bello Lacedæmonij aduersus Tegeatas assidue, semper male pugnauerant: Cræsi tamen ætate, & Anaxandridæ Aristonisq; regum suorum, longè superiores contra eosdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Cum semper in bello à Tegeatibus repellerentur, missis Delphos consultoribus, oraculum sunt sciscitati, quẽnam deorum placarent, ut Tegeatum uictores existerẽt.

His

His Pythia respondit, id fore, si ossa Orestis, filij Agamemnonis referrent. Cuius urnam cum nequirent inuenire, rursus ad deum mittunt de loco scisciatum, in quo situs Orestes esset. Hæc nuntijs interrogantibus ita Pythia inquit:

Est pars Arcadiæ Tegeæ in regione patenti,
Hic duo flant uenti ui peruehemente coacti,
Forma hostis formæ, & plagæ superaddita plaga,
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur,
Quo tu sublato Tegeæ superabere uictor.

Vbi hæc audierunt, nihil tamen minus inuentione frustrabantur, etsi omnia disquirentes, donec Liches unus Spartiatarum, eorum qui benemeriti uocantur, comperit. Sunt autem benemeriti, ex ciuibus semper militia equestri perfunctis, quini quotannis, qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt, ne torpescant, alij aliò mittuntur. Ex his Liches cum esset, rem apud Tegeam adinuenit, fortuna pariter atque solertia usus. Nam cum Tegeates à Lacedæmonijs hoc anno commercio mutuo adeundi essent, & iste in ærariam officinam uenisset, intuebatur ferrũ dum procudebatur. Quo in spectaculo admirabundum animaduertens faber ferrarius, intermisso opere, Quanto magis Lacon, inquit, hospes admirarere, si idem, quod ego, tu nosses, qui tantopere admiraris ferrarium opificium. In hac enim corte puteum facere cum uellem, incidi in sepulchrũ septem cubitorum: & quia incredulus eram omnino fuisse maiores quàm nunc sunt homines, aperui undique mortuum, æquali atque sepulchrum longitudine: quã ubi mensus sum, iterũ obrui. Hæc illo referẽte quæ uiderat, Liches considerans, coniectauit hunc ex oraculo esse Orestẽ, hac uidelicet coniectura: Duos quidem quos cernebat excusforis

ſoris ſolles, totidem comperit eſſe uĕtos. Incudem uero & malleum, formam formæ hoſtem: ferrum uero quod procuderetur, plagam ſuperinditam plagæ, hac ratione coniectabat, quòd in plagam hominis ferrum inuentum eſt. Hæc itaq; ſecum agitans, Spartam regreſſus, rem omnĕ Lacedæmonijs refert. Illi ex compoſito hominem criminis conuictum, exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem ſuam referens fabro excuſſori, conducit ab eo nolenti uendere cortem. Ibiq; aliquandiu habitans, ubi rem cognouit, effoſſo ſepulchro oſſa collegit, eaq; portãs Spartam rediit. Quo ex tempore Lacedæmonij quoties cũ Tegeatibus congreſſi ſunt, ſuperiores extitere, adeo ut multum iam Peloponeſi eis parêret. Hæc itaq; omnia Crœſus audiens, miſit nuntios Spartam cũ muneribus, ad rogandam belli ſocietatem, iuſſos dicere quæ oporteret. Ii poſtquam peruenerũt, Nos, aiunt, Crœſus miſit Lydorũ aliarumq; gentium rex ita inquiens: Lacedæmonij, quoniam deus oraculum reddidit, ut Græcam mihi ſocietatem adſciſcerem, & uos inter Græcos antecellere audio, ſtatui uos mihi in ſocietatem ex oracula prouocandos, ad ineundam mecum quam cupio amicitiam atq; ſocietatem, citra dolum fraudemq;. Crœſus hæc per legatos nuntiauit. Quorum aduentu Lacedæmonij qui & ipſi oraculum audierant, gauiſi fœdus cũ eis hoſpitij ſocietatisq; inierũt. Et enim iam antea intercedebãt nõnulla Crœſi in Lacedæmonios beneficia. Nam cum illi miſiſſent Sardis ad aurũ coëmendum, quo uſuri erant in id ſimulachrum, quod nunc poſitum eſt apud Laconicam in Thornace Apollinis, eo auro ſunt à Crœſo donati. Qua de re Lacedæmonij, quodq; ſe amicos ille delegiſſet, ſocietatem admiſerunt: & hoc denũtiãti ſeſe paratos exhibuerũt. Quod ubi fecerũt,

pateram

pateram aheneam labiorum tenus frequentibus animalibus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, uolentes Crœsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerũt, propter alterutram harum (quæ feruntur) causarum. Lacedæmonij quidem aiunt hanc pateram cum ferebatur Sardis, cum Samũ appulsi essent, à Samijs fuisse interceptam. Qui cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi uerò Samij aiunt Lacedæmonios, qui pateram portabãt, sero uenientes, cum audissent Crœsum captum esse cum Sardibus, illam in Samo uendidisse uiris priuatis, qui eam Iunonis templo dedicauere, & illos qui uendidissent, Spartam reuersos, forsitan dixisse à Samijs sibi fuisse ereptam. De patera ita res se habet. Crœsus elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus comparabat, spe & Cirum & potentiam Persicam euertendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam nomine Sandanis, & antehac pro circunspecto habitus, & ob hanc quam dixit sententiam plus nominis apud Lydos consecutus, hunc in modum Crœso cõsuluit: Aduersus tales uiros expeditionem paras rex, qui coreacea subligacula, qui è corio reliquam uestem ferunt, qui non quibus uolũt cibis uescũtur, sed quos habẽt, utpote regionẽ aspe ram incolentes. Ad hæc potu non uini utuntur, sed aquæ: non ficos ad comedendum, nec aliud quicquam boni habentes: quibus cum nihil sit quod eripies, si uiceris: sin uictus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circunsistent nos, nec abigi poterũt. Equidem dijs habeo gratiam, qui non induxerunt in animum Persis, ut Lydos inuaderent. Hæc locutus, non tamẽ Crœsum persuasit. Etenim Persis antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neque opiparum. Porrò

Cappadoces à Græcis Syri nominãtur, & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarẽt, ditionis Medorũ, tunc autẽ Cyro parebant. Siquidem imperium Medicũ ac Lydum disterminabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicas, dehinc Matienos, qui sunt ad dexteram, & Phrygas, qui sunt ad læuam: tum borcam uersus tendẽs, Syros, Cappadoces, Paphlagonesq; interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys, cuncta ferè superiora Asiæ à mari, quod Cypro obnoxium est, ad Euxinum usq; Pontum dirimit, dorsum omnis regionis longitudine quinq; dierũ itineris uiri expediti. Aduersus Cappadociam Crœsus cum exercitu proficiscebatur, cupidus cum hanc partẽ soli fœcundi suo adijciendi, tum uel magis fiducia oraculorum Cyrum ulciscendi, propter Astyagem Cyaxaris filium, Medorum regem, affinem suum, quem Cyrus Cambysis filius prælio uictum ceperat. Erat autem Crœso Astyages hunc in modũ affinis: Apud Scythas pecuarios cum esset seditio, caterua quædam eorũ secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortis filius, Deiocis nepos: qui Scythas hos tanquam supplices initio benigne alloquebatur, ac plurimi faciebat, adeo ut pueros eis traderet imbuẽdos, tum lingua Scythica, tum artificio arcus utẽdi. Interiecto deinde tempore, cum Scythæ uenatum assidue irent, & semper afferrent, nonnunquam tamen contingebat ut nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus, Cyaxares (erat enim, cum ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris insectabatur. Id illi ut se dignum à Cyaxare pati nõ ferentes, consilio habito decreuerunt, ut aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidarent: instructum'que (ut

fera

feras instruere consueuerant) Cyaxari offerrent, perinde atq; uenationem. Id q; cum obtulissent, quàm celerrime se ad Halyattem Sadyattis filium Sardis conferrent. quod & factum est. Nam & Cyaxares & qui aderant conuiuæ, ex his carnibus gustauerunt, & Scythæ perpetrato hoc, Halyatti se supplices præbuerunt: quos postea reposcenti Cyaxari, quòd Halyattes reddere abnuerat, bellũ inter Lydos Medos q; quinquennale conflatũ est. Quo in bello aliquoties Medi uictores extiterũt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto anno signis collatis, cũ æquo Marte certarent, stante acie contigit, ut repente dies nox efficeretur. Quam immutationẽ huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, hũc annũ præfiniens, quo immutatio facta est. Lydi ac Medi ubi diem noctescere uiderunt, à pugnãdo destiterunt. eo q; propensius ad pacẽ inter se constituendã festinarunt, autoribus conuentionis Syennesi Cilice, & Labyneto Babylonio, qui ut iusiurandũ intercederet, & recõciliatio affinitate fieret, properarunt, decernentes ab Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandã, quoniã sine uehemẽti necessitate cõuentiones stabiles iniri nõ queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cætera ritu Græcorum, tum feriendo brachia quâ illa humeris cõnectuntur, ac mutuum sanguinẽ delingendo. Hunc igitur Astyagem auum suum maternũ, Cyrus bello uictum tenebat, ob eam quam in sequentibus indicabo causam. Quo nomine Crœsus ei infensius, nunquid inferret Persis bellum, ad oracula miserat. Et cũ responsum reddidisset haud syncerum, secũ facere interpretans, in expeditionem profectus est aduersus quandam Persarum partem. Atq; ubi ad Halym flumen peruenit, tunc (ut ego quidem sentio) pontibus qui

nunc

nunc ſunt, copias trã ſduxit: ut autẽ Græci dictitant, Thales Mileſius traductor extitit. Nam cum incertus animi Crœſus ſõret, qua parte fluminis traijceret exercitũ (nullos dum enim eorũ fuiſſe ea tẽpeſtate pontes) fertur Thales qui in his caſtris aderat, feciſſe, ut fluuius qui ad læuã exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Feciſſe autẽ hunc in modũ, Foſſam peraltam, exorſus ſupra caſtra, ductam in ſpeciem lunæ depreßit, quæ caſtra, ut erãt metata, à tergo amplecteretur. In quam cum traduxiſſet ex priſtino alueo fluuium, iterũ eum ubi exercitus traiectus eſſet, in ſuum alueum refunderet. Itaq; cũ celerrime fluuius deductus eſſet, utrinque uado meabilis effectus eſt. Quidam aiunt ueterem omnino exaruiſſe alueum: cui rei equidem non accedo. Quo enim modo qui rurſum redierunt, illum tranſierunt? Crœſus exercitu traiecto uenit in Cappadociæ locum, qui dicitur Pteria, omnium eius regionis tutiſſimum iuxta urbem Sinopem, ferè ad pontum Euxinum ſitam. Hic ſtatiua habens, prædia Syrorum uaſtat, et urbẽ Pteriorum expugnat, diripitq;. Cepit quoq; cunctas circà urbes, Syros nihil cõmeritos exterminãs. Hinc Cyrus coacto ſuo exercitu, ſumptiſq; omnibus qui in medio incolebant, obuiam pergit: miſſis tamen antequã exercitum educeret, caduceatoribus ad Ionas tentandos, ut ad ſe à Crœſo deficerẽt. Illis abnuentibus, profectus caſtra cõtra Crœſum poſuit, ibidemq; in regione Pteria pro ſe utercq; alterũ laceſſere. Cõmiſſaq; acri pugna, & multis utrinq; cadentibus, ad extremũ noctis interuẽtu dirimuntur neutri uictores. Atq; hunc in modũ duo exercitus dimicauerunt. Crœſus à ſuo exercitu incuſatus, quòd cũ Cyri multo maioribus copijs conflixiſſet, poſtero die cum Cyrus ipſum ſuperſederet inuadere, regreßus eſt Sardis, habens in animo

in animo euocare Aegyptios ex fœdere: quorũ cum rege Hamasi antè, quàm cum Lacedæmonijs, societatẽ inierat: accersere etiam Babylonios, cum quibus & ipse fœdus percusserat. Erat autẽ Babyloniorum tyrannus ea tempestate Labynetus. Denunciare item Lacedæmonijs, ut ad certam diẽ præsto essent. Hisq; & suis copijs coactis, ubi per hyemem quieuisset, initio statim ueris tẽdere aduersus Persas. Hæc destinans Crœsus, abit Sardis, dimisitq; caduceatores ad socios, edicens uti ad quintum mensem Sardis cõuenirent. Exercitũ uerò qui aderat ex militibus conductis, qui cũ Persis dimicaret, missum fecit, ac dissipauit: minime credẽs unquam fore, ut Cyrus qui sic æquo marte pugnasset, Sardis copias promoueret. Hæc Crœso ratiocinante, omnia suburbana colubris impleta sunt. Quos ut existebant, equi inter ambulandum cum ad pascua irent, comedebãt. Id Crœso cernenti (ut erat) uisum est esse portentum, ideoq; mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad consulendos Telmissas, ubi accepere responsum, didicereq; quid sibi uellet significaretq; portentum, non contigit ut Crœso re nunciarent. Nam prius quàm retro Sardis reueherentur, Crœsus est captus. Telmisses ita cognouerãt exercitum externum Chrœso illuc affuturũ, qui cum afferet, indigenas subigeret, quòd dicerent colubrum terræ filium esse: equum, hostem & aduenam. Hæc Telmisses Crœso sunt interpretati, sed iam capto: nondum tamen gnari eorum quæ circa Sardis ac Crœsum erant. Cyrus certior factus, Crœsum qui statim post prælium apud Pteriam gestum abscesserat, constituisse dispergere copias, consilio habito comperiebat operæprecium esse, quàm maturrime posset, promouere exercitum Sardis, ut hostem prius, quàm ille contraheret iterum Lydorum

Xenophon in memorato superius confictu Babylonio rum regem oppetisse tradit.

copias

copias, occuparet. Hoc ubi probauit, executus est: propere-
que ducto in Lydiam exercitu, ipse nuncius Crœso adue
nit. Vnde Crœsus in magnam solicitudinẽ adductus, quòd
præter opinionem, præterq; expectationem suam se res
haberent, tamen Lydos in prælium producit. Lydorum
gente in Asia nulla fuit ea tempestate nec fortior, nec ma-
gis strenua. Ex equisq; pugnabat equitandi sanè perita,
hastas perlongas gestans. Campus in quo concursum est,
ante urbem Sardẽsem iacet, magnus & editus, quem cum
alij amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus pa
lude interruptus, qui è monte Hiro matris Dindymenæ la
psus, infunditur mari iuxta Phociam oppidum. Hic ubi ui-
dit Lydos ad pugnãdum instructos Cyrus, eorũ equitatũ
reformidans, constituit admonitu Harpagi uiri Medi, ita
faciendũ: Coactis omnibus qui ipsius exercitũ sequeban-
tur, camelis uel frumentum uel uasa portantibus, sarcinas
detraxit, uiros imposuit equestri stola indutos, quibus or
natis præcepit ut præirent cæteras copias aduersus Crœ-
si equitatum, peditatus ut hos subsequeretur. Post hunc
collocat omnem equitatum. Postquam omnes constituit,
imperat eis ne cui cæterorum Lydorum parcerent: sed
quemcunq; occiderent obsistentem, præter ipsum Crœ-
sum, ne si captus quidem repugnaret. Hæc imperans, ca-
melos contra equitatum instruit hac ratione, quòd came-
lum equus reformidat adeo quidem, ut nec speciem eius
intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus
est, ut equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum consi-
derabat, inutilem redderet. Simulatq; in pugnam itum
est, equi olfactis protinus conspectisq; camelis, retro se a-
uertunt, unde spes Crœsi interijt. Verum non protinus
Lydi ob id exterriti sunt, sed cognita re, ab equis desiliũt,
ac pe

Harpagi Medi: Artagersas hic à Xenophonte, nõ autem Harpagus uocatur.

ac pedites cum Persis confligunt. Multis tamen aliquandiu utrinq; cadentibus, tandem uertuntur in fugam. Muros ingressi, à Persis obsidebantur. Quam obsidionem in longius processuram ratus Crœsus, alios nuncios è muris mittit ad socios. Nam qui antea dimissi erant, hi conuentum Sardis ad quintum mensem indixerant. Ad hos dimittebat oratum, quàm celerrima auxilia mitti sibi, utique iam obsesso. Et cum ad alios socios misit, tum uerò ad Lacedæmones. Cæterum per id tempus & ipsis Spartiatis inciderat cum Argiuis cõtentio, de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum etsi terræ Argolicæ partem, tamen Lacedæmonij interciſum tenebant. Etenim Argiuorum est, quicquid regionis Malea tenus ad occasum uergit in continente: & insulæ tum aliæ, tum uerò Cythera. Cum ergo Argiui suo territorio interciso auxilium ferrent, ibi ab utrisque in colloquium uentum est, ut treceni utrinq; dimicarent: & ubi superiores extitissent, eorum regio foret: atq; ambos exercitus in suam uterq; terram discederet, nec permanerẽt dum dimicaretur, ea scilicet causa, ne si adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His conuentis in diuersa digrediuntur. Ex utrisq; delecti uiri qui relicti sunt cõstixerunt: atq; illis quidẽ ut æquo marte pugnantibus, ex sexcentis tres omnino reliqui fuerunt: & id noctis interuẽtu, ex Argiuis duo, Alcenor & Chromius, qui tanquam uictores Argos cursu contenderunt: ex Lacedæmonijs unus Othryades, qui spoliatis Argiuorum cadaueribus, eorũ arma ad suorum castra detulit, & se in suo ordine tenuit. Postero die utriq; re audita affuerũt, sibiq; uictoriã uindicabãt. Argiui quidem, quòd suorũ plures superfuissent, dicentes: Lacedæmonij uerò, quòd eorũ qui supererant illi fugissent, suus persistisset, & hostium

cæsos

cæſos ſpoliaſſet. Ex contentione tandem concurrentes pugnant, ac poſtquam permulti utrinque ceciderunt, Lacedæmonij uincũt. Quo ex tẽpore Argiui tõſis capitibus, cũ antea criniti eſſent, neceſſario legem cõdiderunt, ſe deuouentes ne prius comam alerent, ne'ue mulieres aurũ ferrent, quàm Thyreas recuperaſſent. His è diuerſo legẽ tulere Lacedæmonij, in poſterum comati eſſent, cũ antehac nõ fuiſſent. Othryadem, qui unus è trecentis delectus reliquus fuiſſet, aiunt pudore Spartam reuertendi ob ſocios interfectos, illic apud Thyreas mortẽ ſibi cõſciuiſſe. Cum hæc eſſet apud Spartiatas rerum conditio, aduenit caduceator precatum Cræſo obſeſſo auxilia. Illi caduceatore audito, ſtatuerunt Cræſo ſtatim ſuccurrendum. Quibus iam ſe apparãtibus, ac nauibus paratis, alius affertur nuncius, murum Lydorum expugnatum, Cræſumq; uiuum eſſe captum. Sic Lacedæmonij magno ſe affectos detrimẽto rati, ſuperſederunt. Sardis autem hunc in modum ſunt expugnatæ. Quartodecimo quàm obſideri cœptæ ſunt die, Cyrus miſſis paſſim equitibus per ſuas copias edicit, ſe dona daturũ ei, qui primus muros cõſcendiſſet. Poſtea quàm id conato exercitu res non proceſſit, ibi quieſcentibus cæteris, Mardus quidã cui nomẽ erat Hyrœades, id aggredi eſt auſus à parte arcis ubi nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc nequãdo urbs caperetur haud ſuſpectũ erat, utpote loco prærupto atq; inexpugnabili: quaq; parte ſolum ne Leonem quidem Meles primus Sardius rex circuntulerat, ex pellice ſua genitum: qui Leo quacunq; parte murorum circumlatus eſſet, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmiſſes iudicauerant. Eum Meles per cæteram partem murorum circunduxit, quacunq; poterat arx oppugnari, per hanc partem, tanquam

Xenoph. paulo aliter refert.

inoppug

inoppugnabilem atq; præcisam, circunducere prætermisit, quæ ad Tmolum fluuium uergit. Ab hac igitur parte Hyrœades ipse Mardus conspicatus quendam Lydũ pridie descẽdisse ad recipiendam galeam illuc deuolutã, aduertit animum atq; considerauit, dehinc ipse conscẽdit, & post eũ alij Persæ, subinde atq; alij frequẽtes. Ita urbs Sardis capta est, atq; omnis direpta. Circa ipsum autem Crœsum hoc cõtigit. Erat ei filius, cuius superius habuĩ mentionem, habilis ad cætera, sed mutus. In cuius uitium emendandum Crœsus pro uiribus omnia fecerat, cũ alia excogitando, tum uero Delphos mittendo ad oraculum sciscitandum. atq; ei Pythia talibus respondit:

Lyde genus rex multorum ualde inscie Crœse,
Ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
Intra ædes uocem, sine qua potior tibi longe,
Ille die quoniam primum infelice loquetur.

Captis mœnibus quidã Perses in Crœsum sibi ignotũ ut occisurus uadebat. Quem inuadentem se Crœsus cum uideret, tamen præsenti clade affectus deuitare negligebat: nihil putans differre, an percussus oppeteret mortem, an non. Id ubi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in uocem, inquiens: Homo, ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primum effatus, postmodum per omne uitæ tempus uocalis extitit. Persæ & Sardibus potiti sunt, et Crœso uiuo, cum regnasset annos quatuordecim, totidemq; dies fuisset obsessus, misso magno imperio, ut ei fuerat responsum. Eum captum Persæ ad Cyrum perduxerũt, quem ille uinctum compedibus, super ingentem quam struxerat, lignorum struem imponit, circaq; eum binos septem Lydorum filios, siue habẽs in animo primitias has alicui dco offerre, siue uolens uotum persoluere, siue cu-

pidus ſciendi num quis dæmonum liberaret Crœſum, quem religioſum eſſe audierat, quo minus pyræ impoſitus uiuus concremaretur. Hæc quidem Cyrũ feciſſe aiũt. Crœſo autem ſuper pyram ſtanti, etſi in tanta calamitate poſito, tamen ueniſſe in mentem Solonis, quòd ab eo ſibi nutu dei fuiſſet dictum, ex uiuentibus beatum eſſe neminem. Quod dictum ubi ſubijt Crœſo, ferunt eum ex uehementi defectione animi uictum, ingemiſcentem ter Solonem nominaſſe: & Cyrum cum audiſſet, iuſſiſſe interpretes eum percontari, quemnam inuocaret. Illos q; accedentes fuiſſe percontatos, & hunc interrogatum ſilentium egiſſe. Deinde cum loqui cogeretur, dixiſſe: Illum nominaui, qui ut omnes tyrãnos alloqueretur, ego quàm ingentem pecuniam præoptarem. Eum non planè loquẽtem, rurſus interrogat, quodnam eſſet quod dixiſſet. Eſ flagitantibus atque inſiſtantibus interrogatione, inquit, quemadmodum Solon qui eſſet Athenienſis, ad ipſum à principio ueniſſet, et intuitus omnes eius opes corũm pro nihilo duxiſſet. Adeo quæ de ipſo dixerat, ea omnia eueniſſe: neque hæc magis de ſe ipſo, quàm de omni hominũ genere, & de his præſertim, qui ſibijpſis beati uiderentur. Hæc Crœſo referente, iam pyra ineenſa ardere extrema cœpiſſe, & Cyrum auditis per interpretem quæ Crœſus dixiſſet, pœnituiſſe: cum ſe quoque hominem eſſe cognoſceret, qui alium hominem, qui ſe inferior non fuiſſet opibus, uiuum rogo traderet. Præterea ueritum ob id pœnam, ac reputantem, nihil eſſe rebus humanis ſtabile, iuſſiſſe ignem celerrime extingui iam incenſum, Crœſum'que deponi & quæ circa eum erant. Verum eos qui ignem iam conabantur extinguere, non eualuiſſe. Ibi Crœſum cognitã per Lydos Cyri pœnitentia, eum eerne

ret unum

ret unumquenque extinguendo deuoluendoq; igni incũbentem, nihil tamen profici, exclamando inuocasse Apollinem, ut ipsi adesset, si quod ab eo donum illi gratũ fuisset oblatum, ipsumq; præsenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Crœso deum inuocante, nimbos repente, cum serenũ ac tranquillum esset, confractos esse, imbresq; erupisse, ac uehementissima aqua pluisse, & rogum extinxisse. Ita Cyrum cognito deorum cultorem ac bonum uirum esse Crœsum, è pyra deposuisse, atque hunc in modum interrogasse: Crœse, quisnam te hominum persuasit, ut cum exercitu inuaderes terram meam, ex amico factus hostis? Cui Crœsus: Ego, inquit, rex istud feci tuo prospero, meo infausto fato, Græcorum deo autore, qui me ad bellum tibi inferendum impulit. Neque enim quispiam ita amens est, ut bellum quàm pacem præoptet. Nam in pace filij patres, in bello patres filios sepeliunt. Sed ut ista fierent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœsus locutus est, quem Cyrus solutum iuxta se collocauit, ac multa sanè obseruantia habebat: intuensq; eum admirabatur tam ipse, quàm omnis circà cœtus. Ille cogitabundus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes urbem: Vtrum debeo, inquit, rex tibi loquí quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus uero eum quæcunque liberet audacter proloqui iussit. Tunc ille Cyrum percontatur: quidnam, inquiens, tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus: Tuam, inquit, urbem diripere, tuasque opes absumere. Atqui Crœsus excipit: Neque urbem meam diripis, neque meas opes. Nihil enim mihi iam cum istis rebus est, sed tua ferunt, aguntque. His uerbis iniecta cura, Cyrus Crœsum semotis arbitris interrogat, quidnam

in his quæ fierent, sibi constituendum censeret. Ad quem Crœsus: Quoniam me diij seruum tibi tradiderunt, iure debeo, si quid amplius animaduertero, id tibi indicare. Persæ, ait, natura proterua sunt, & ijdem inopes. Quos si diripientes tu ac potientes magnis opibus negligis, id tibi ex hoc credibile esse euenturum, ut quisque istorum plurimis opibus potietur, ita maxime in te rebellaturum esse expectandum. Nunc igitur, si tibi placent hæc quæ ego dico, ita facito: Siste ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui uetẽt exportari opes, ut earum decimæ Ioui necessariò reddantur. Ita neq; tu odiũ illorum contrahes, ui opes eripiendo: & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient. Hæc audiens Cyrus, maiorem in modum gauisus est tali admonitu, eaq; uehementer approbauit: & iußis satellitibus id exequi quod Crœsus ipsi subiecisset, his uerbis eum affatus est: Crœse, quandoquidem & facta et dicta tua egregia uiri regis sunt, pete quid muneris à me uelis in præsentiarum tibi dari. Ad quem Crœsus: Here, inquit, sine me gratum esse erga deum Græcorũ, quẽ ego maxime omnium ueneratus sum, ut miβis ad eũ his uinculis perconter, nũquid ei fas sit bene de seipso merẽtes decipere. Et Cyro interrogãti quidnam id esset quod incusaret, altius repetẽs omnem suũ aperuit animũ, redditaq; sibi oracula, et præcipue donaria sua, quibus rebus fretus suscepisset aduersus Persas expeditionẽ. Hæc cõmemorando redijt rursus ad petendam ueniam, ob id deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Crœse à me impetrabis, & quicquid aliud, atque id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Crœsus, Delphos miβit quosdam Lydorum, iußos cum ad limen templi uincula deposuissent, sciscitari deum,

deum, nunquid eum puderet ob oracula, quibus induxisset ad bellum Persis inferendum, tanquam Cyri potentiam euersurum: unde tales primitiæ offerrentur, compedes scilicet ostendendo: sciscitari cũ hæc, tum nunquid Græcis dijs foret fas esse ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita respondisse: Sortem fato destinatam defugere, deo quoque est impossibile. Crœsus quintæ retro ætatis crimen luit, hoc est, abaui: qui cum esset satelles Heraclidarum, mulieris dolo inductus, dominũ interemit: illiusq; dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. Verum Apollo cum studuerit ut hæc Sardium clades circa liberos Crœsi, non circa Crœsum contingeret, tamen transferre fata non potuit, sed quatenus illa permiserunt, annixus est, atque ei gratiam retulit, utpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœsus discat, tribus annis, quàm fata destinarant, serius sc fuisse captum. Secũdo loco, quòd ipsa ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculum pertinet, haud recte Crœsus incusat: quoniam Apollo prædixit, eum esse magnum imperium, si bellum Persis inferret, euersurum: de qua re ipsum consultare uolentem, decuerat mittere sciscitatum, utrum ipsius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat nec considerans, nec interrogans, sibiipsi acceptum referat. Quod autem ultimo responso ait Apollinem dixisse de mulo, ne hoc quidem discussit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duabus ex gentibus ortus est, generosiore matre quàm patre. Nam illa quidem Meda erat, Astyagis Medorum regis filia: hic autem Persis & Medis subiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam suam in matrimonium duxit. Hæc Lydis Pythia respon-

dit, quæ illi Sardis reuersi, Crœso nuntiarunt. Quibus au ditis Crœsus suam ipsius agnouit culpam esse, non dei. De Crœsi imperio, & prima Ioniæ subactione ita res ha bent. Porrò Crœso non hæc solum quæ iam diximus, sed alia quoque permulta donaria in Græcia extant. Si quidem apud Thebas Bœoticas tripus aureus, quem illic Apollini nuncupauit Ismenio. Apud Ephesum quoq; bu culæ aureæ, atq; columnæ pleræq;. Quinetiam in pro templis apud Delphos clypeus uisitur aureus & ingẽs, atque hæc etiamnum ad nostra usque tempora super sunt, nonnulla tamen interciderunt. Ac uero quæ apud Branchidas Milesiorum à Crœso dedicata, pondere (quantum intelligo) æquali fuerant his, quæ in Delphis exiſtunt. Cæterum ea quæ ad Delphos simul & Am phiarai misit templum, hæc sibi ueluti peculiaria, pater narum q; facultatum primitias diuis consecrauit. Quan do quidem cætera donaria è facultatibus erant aduersa rij, qui Crœso, priusquam regno inauguraretur, repu gnans, Pantaleontis partibus impense studebat, hunc in regni potestatem prouchere conatus, Pantaleon enim & ipse Halyattis filius erat, Crœsi frater, at nõ Germanus: matres enim habebant diuersas. Nam Crœsus matre fuit Caira Halyattis uxore, Pãtaleon ex Iade fuit susceptus. Ac uero ubi tradito à patre imperio Crœsus potiretur, hominem illum qui antè sic pertinaciter sibi restitisset, occursantem fortè in fullonis officinam pertrahens in teremit. Bona autem eiusdem iam antè diuis destinata, dictis modis iam illuc suspendit. Atque de donarijs intan tum dictum sit. Porrò Lydia quod scribitur nihil sanè mirandum habet, prout aliæ regiones, præter auri ramẽ ta è Tmolo prouenientes. Vnũ tamen nobis exhibet mul

to ma

to maximum, præterquam tam Aegyptiorum, quàm Babylonicorum opera in primis admirandum. Nempe Halyattis Crœsi parentis ibidem est sepulchrum, cuius basis è grandioribus est lapidibus, reliqua sepulchri pars aggestio terræ. Quod sepulchrum construxisse struntur homines emptitij atque operarij, & unà cum his adiuuantes ancillæ. Ad nostram usq; ætatẽ tumuli summitas quinque terminis distinguitur, quibus literæ insculptæ indicant, quòd quinq; hic laborauerint. Apparetq; ancillarum opus esse maximum. Lydorum filiæ omnes meretricantur, atq; hoc nimirum quæstu tantisper dotem colligunt, dum nubiles ipsas se elocent. Sepulchri huius ambitus stadiorum est sex, & duorum iugerum: latitudo iugerum tredecim. Confinis est eidem sepulchro lacus ingens, quem Lydi referunt esse ainaum, hoc est, perpetuo fluentem. Vocatur autem Gygæus. atque hoc quidem sic habet: Lydi legibus propemodum utũtur Græcorum similibus, nisi quòd Lydi filias suas patiuntur prostitui. Hi primi eorum duntaxat quos nouimus, nummum aureum argenteumq; ad utendum percusserunt, & primi caupones institoresq; extiterunt. Aiunt & ipsi se ludos inuenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt, simul autẽ hæc inuenisse, & in Thyrrheniam, hoc est, Thusciam colonos deduxisse, id quod hunc in modum accidisse referunt: Tempore Atydis, Manis regis filij, annonæ difficultas per uniuersam Lydiam ualde grassabatur, adeo ut Lydi qui tum misere degebant, nõ cessantes remedia huic malo quærere, alius aliud excogitauit: inuentumq; tunc ab ijsdem aleæ tesserarumq; ludum, & pilæ cæterorumq; ludorum omnium genera, præterquam talorum. Horũ enim inuentionẽ sibi nõ uen-

dicant Lydi. Porrò ad famem discutiendam, altera quidem dierum in totum lusibus occupabantur, ne uidelicet ciborum quærendorũ solicitudine distorquerentur: altera uero à lusibus abstinentes, pascebantur. Atq; hoc modo uixerunt annis duodeuiginti. Vbi autem malum istud magis atq; magis ingrueret, factum est ut rex Lydos bifariam diuideret: & hos quidem in sedibus suis permitteret, illos uero aliquò ablegaret colonos. Ac uero his qui in sedibus suis permanerent, rex ipse pergeret imperare: illis autem qui deducendæ coloniæ destinati erãt, filium suum præficeret, cui nomen Tyrrheno. Hi è Lydia excedentes, primum diuerterunt Smyrnam. Hic mox fabricatis nauigijs, nimirũ quibus ea quæ nauigationi accommoda uidebãtur, imponerent: ad uictũ sedesq; quærendas oram soluisse, donec uarias nationes pertranseuntes, ad Vmbros peruenissent. Vbi ciuitatibus constructis, hactenus habitauerunt. Atq; pro Lydis, propter regij filij, qui eos deduxit, nomenclaturam, nomen quoq; commutatum, nomunatosq; Tyrrhenos. Et Lydi quidem à Persis in seruitutem redacti. Hinc iam nobis exequetur oratio, cum Cyrum qui Crœsi euertit imperium, quisnã fuerit, tum Persas qui Asiam subegerunt. Igitur quemadmodum quidam memorant Persarũ, non quires Cyri illustrare, sed prout illa se habent, referre studentes: ita ego cõscribam, gnarus trifarias alias esse de Cyro narrãdi uias. Assyrijs autem annis quingẽtis uiginti superiorẽ Asiam obtinentibus, primi Medi ab ipsis deficere cœperũt: qui ubi cum Assyrijs fortè pro libertate contenderent, strenuos se uiros declararunt, excussoq; seruitutis iugo, in libertatem sese asseruerunt. Post quos & aliæ nationes idem fecerunt, quod iam successerat Medis. Cæterum ubi

iam

iam per continentem in uniuersum proprijs uterentur legibus, hac demum occasione rursus tyrannidi sunt subiecti. Fuit apud Medos uir sapiens, cui nomen erat Deioces, filius Phraortis, qui cum ad tyrannidem aspiraret, huiusmodi quædam excogitauit. Cum Medi per uicos passim habitarent, atq; Deioces cũ antè apud suos probatus, tum magis studiosius q; æquitatem affectitabat uẽditabat q;, quòd uideret apud Medos uniuersos magnam quandam licentiam, sat sciens quòd æquitati iniquitas esset inuisa. Medi uero qui eundem habitabant uicum, intuentes hominis mores, iudicem ipsum controuersiarum sibi constituunt. Hic ut qui principatum ambiret, rectum se æquum q; exhibuit. Quæ cum faceret, laudem apud populares suos obtinuit haudquaquam exiguam, adeo ut hæc intelligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nẽpe quòd Deioces solus esset qui incorrupte iudicaret, læti undecunq; affluunt quotquot prius iniquis sententijs superati, ad Deiocem & ipsi lites finiendas transferunt: postremo nulli alij hanc prouinciam permittebant. Ac uero ubi numerus accurrentium creseceret, qui cognouissent sententias iuste terminari, Deioces q; animaduerteret uniuersa in se unum incumbere, neque amplius illic considere, ubi prius ius dicere consueuerat, uolebat: neq; omnino iudicare amplius. Siquidem non è re sua esse, inquit, si totos dies rebus suis domi neglectis, dirimendis litibus operam impenderet. Cum igitur rapinæ sceleraq; passim per uicos multo etiam impunitius quàm prius paterentur, factum est, ut Medi habito concilio, inciperẽt de communi rerum statu tractare. Et quantum mihi uidetur, Deiocis amici ex composito in hanc sententiã loquebantur: Nequaquam, inquientes, hisce modis usuri,

hanc noſtram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, conſtituamus nobiſipſis regem, ut uidelicet ditio noſtra bonis legibus adminiſtretur: & nos ad ſua quiſq; opera diuertentes, nuſquam impunitate ſceleratorũ uiolemur. Quæ cum ſic referrentur, perſuaſi Medi regibus ſeſe ſubijciunt. Continuo conſultatum eſt, quemnam regem crearent. Deioces adeo ab omnibus commendatus productusq; in medium, ut omnium ſuffragio rex cõpro baretur. Ille uero iuſſit ædificia ſibi erigi imperio digna, ſtipatoresq; ad cuſtodiã corporis ſui adiungi. Huic Medi hæc præſtiterunt, eiq; beneficia ingentia probeq; munita extruxerunt, permiſeruntq; ſatellites ex uniuerſis Medis quos uellet, ſibi deligeret. Deioces uero cum imperio potiretur, Medos compulit unum oppidum condere, atque hoc uno communito exornatoq;, aliorum non ita magnam curam habere. Obſequentibus quoq; hac in re Medis, mœnia cõſtruit ampla ſimul & ualida ea, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus unus alteri ueluti confinis erat. Sic nimirum conſtitutis mœnibus, ut ambitus ſinguli alteris gradatim eſſent ſublimiores, ſoliſq; pinnis prominerent. Adiuuabat huc loci ipſius commoditas, ut qui collis inſtar eſſet eleuatus. Acceſſit etiã maius quiddam data opera factum. Siquidem ambitus iſti numero erant ſeptem cõtigui, in quorum poſtremo regia erat & theſauri. Hæc mœnia cũ ampliſſima ſint, magnitudine prorſus illum Athenienſium æquant ambitu. Atqui ſingulæ quidem minæ ſuis atq; hunc in modum diſtinctis fulgent coloribus. Nempe primi ambitus pinnæ colore ſunt albicanti, ſecundi nigro, tertij purpureo, quarti cæſio, quinti ſandaracino. Poſtremi uero duo, alter argẽtatas, alter inauratas habebat pinnas, atq; hiſce munimẽtis De

tis Deioces se suamq; sepiebat regiam, ac reliquum populum iußit sursum circumquaq; habitare. Cæterũ uniuersis ad hunc ornatum constructis, primus Deioces cauit: ne quis ad regem ingredi permitteretur, sed per interruntios cuncta transigerentur, adeo ut nec conspici regem à quoquam fas esset. Ad hæc, nec ridere nec expuere, propterea quòd omnibus factu deformia essent, coràm licere. Hæc ideo faciunt apud regem, ne uidelicet eũ cernentes, æquales & unà cũ eo educati indoleant atq; insidientur, quin aliud potius uideatur ipsis coràm non conuentibus. Vbi uero Deioces iam adornasset constabilissetq; tyrannidem, in exercenda iustitia seuerus erat & incorruptus. Etenim disceptantibus intro ad se accersitis, lites terminauit, eosdemq; rursus dimisit: at hæc circa causas factitauit. Quantum autem ad alia attinet, si quẽ audiret iniurium, hunc ad se ascitum, indicta pro delicti modo pœna multauit, in quẽ usum exploratores auscultatorescq; destinauit per uniuersam regionẽ, cui præerat. Deioces autem solam Medicam subegit nationem, eiq; soli imperauit. Cuius nationis tot numero gentes sunt, Busæ, Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budi, Magi. Tot sunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnauit, filius eius Phraortes suscepit imperium. Qui solo imperio Medorum non contentus, bellum ante omneis intulit Persis, eosq; primus in potestatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, ualida utraque, mox Asiam subegit, aliam deinceps atque aliam inuadendo gentem, donec ad Assyrios oppugnandos peruenit, ad eos Assyrios, qui Ninũ incolebãt, quondam omnium principes, sed tunc à socijs per defectionem desertos, alioqui per se bene habẽtes. Aduersus hos

expe

expeditione ſumpta Phraortes, ſecundo ac uicesimo quàm regno potitus eſt anno, cum pleraq; exercitus parte periit. Poſt obitum eius Cyaxares filius, Deiocis nepos ſucceßit, qui dicitur multo quàm maiores ſui fuiſſe præſtantior, & primus Aſiæ populos in prouincias diſtinxiſſe, primusq; in ſuum quoſq; ordinem diſtribuiſſe, haſtatos, ſagittarios, equites, cũ prius omnia promiſcua fuiſſent atq; implicita. Hic & cum Lydis prælium fecit, quod prælium cum fieret, dies nox effecta, et omuẽ trans Halym flumẽ Aſiam ſibi ſubiecit. Collectis omnibus quibus imperauit, caſtra mouit ad ciuitatem Ninũ, ſimul & patrem ulturus, & ciuitatem ipſam euerſurus. Commodum hunc obſidentem Ninum, adoritur Scytharũ numeroſus exercitus, cui Madyes præfuit Scytharũ rex, filius Protothyæ. Hi inquam tranſgreßi in Aſiam, cũ Cimmerios ex Europa pellerent, perſecutiq; ab his, fugam capeſſunt illi, atq; ſic in Medicam penetrauerunt Scythæ. Eſt enim à lacu Mæotide ad Phaſim uſq; atq; Colchos, expedito uiatori iter triginta dierum. E Colchis uero nõ ita longus progreſſus in Medicam. Sed una duntaxat natio media eſt Saſpires, quos ubi tranſieris, cõtinuo occurrit Medica. Atqui Scythæ ſanè hàc non irruperunt, ſed per aliam uiam longè ſuperiorem deflectẽtes, ad dextrã Caucaſum mõtem relinquebant. Hic Medi cum Scythis congreßi, prælioq; fuſi, Aſiæ imperium amiſerunt. Porrò Scythæ uniuerſa Aſia potiti, hinc rectà in Aegyptum contendunt. Fortè iam Syriam Palæſtinam ingreſſus Pſammitichus occurrit Aegypti rex, muneribus precibusq; contendens, effecit ne ulterius progrederentur. Scythæ ubi retrocedentes in urbe eſſent Palæſtinæ Aſcalone bonaq; parte Scytharum nullam iniuriam infercen-

Huius loci cõmeminit libro quarto in initio Herodot.

te, pau

te, pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanum depecularunt, inter cætera (quantum equidem scio) huius deæ fana uetustißimum. Siquidem quæ in Cypro est eiusdem deæ ædes, ex hac nata est: id quod ipsi etiam referunt Cyprij. Quinetiam illud apud Cytheros delubrum ex hoc Syriæ à Phœnicibus erectum proditur. Ac uero dea ipsa templi spoliatoribus, eorumq; prolibus morbum immisit theliam, ut simul & ipsi fatentur Scythæ, se uidelicet illo morbo ob id laborare, & uidere licet apud Scythas hũc morbum curãtes, quos Enareas appellant Scythæ. Postquam uero iam uigintiocto annis Asiæ imperiũ Scythæ obtinuerunt, omniaq; iam penè ex negligentia licẽtiaq; depopulata essent (nam præter tributũ exactiones q;, extorquebant, diripiebantq; à quibuslibet quæcunq; possidebant) tandem horũ potiorem partem Cyaxares atq; Medi hospitio acceptam inebriatamq; interemerunt. Et sic quidem Medi recuperarunt imperiũ, receptis ijs quibus prius potiebantur, & Ninũ expugnaucrunt. Vt autem ceperint, in alijs mox scriptis indicabo. Assyriosq; excepta Babylonica quapiam portione, subegerũt. Post hæc Cyaxares ubi quadraginta annis unà cum Scythis imperasset, uita functus est. Cuius regnũ suscepit Astyages filius. Hic filiam sustulit, appellauitq; eam Mandanen. Quæ uisa est ei per quietem tantum urinæ facere, ut omnem ipsius urbem oppleret, atque uniuersam Asiam inundaret. Quod somnium quum magis somniorum interpretibus exposuisset, conterritus est, singula quæq; ab illis edoctus. Ideoq; uisum hoc reformidans, Mandanen iam uiro maturam, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit, sed Persæ cuidam nomine Cambysi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum:

ortus et Cyri prin cipium

cæte

cæterum ingenio ſedato, gerentemq; ſe multo infra mediocris Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambyſi collocauerat filiam anno, uiſionem alteram uidit: Videbatur ei ex genitalibus filiæ uitis enaſci, quæ omnẽ occuparet Aſiam. Quod uiſum cum retuliſſet ad interpretes ſomniorum, filiam iam prægnantem & partui uicinam, ex Perſis accerſit, eiq; cum ueniſſet, cuſtodiam apponit, uolens quòd illa edidiſſet, interimere. Etenim magi ſomniorum interpretes, uiſionem illam portendere docebant Aſtyagi, prolem filiæ pro ipſo regnaturam. Hoc igitur obſeruans Aſtyages ubi genitus eſt Cyrus, adſcito Harpago familiari ſuo, & inter Medos fidiſſimo, atq; omnium rerum ſuarum procuratori, hæc inquit: Harpage, negotium quod tibi iniungo caue prætermittas, aut ullo modo exequi ſuperſedeas: ne'ue committas, ut alios præponendo, poſtea tibijpſi pernicicm crees. Capito quẽ Mandane peperit puerum, in domumq; tuam ferto, atq; occidito: poſtmodum quoquo modo uoles, ipſe ſepelito. Cui reſpondit ille: Neq; aliàs unquam rex huic uiro rem iniunxiſti ingratam, & in poſterum dabimus operam, ne quid in te delinquamus. Quod ſi tibi cordi eſt hoc ita fieri, mea intereſt id induſtriè exequi. Hæc cum reſpõdiſſet Harpagus, eiq; puer traditus eſſet, ornatus ad necem, contulit ſe domum flens, adiensq; uxorem, refert omnem habitum ſecum ab Aſtyage ſermonem. Ad quẽ uxor: Quid igitur, inquit, facere tibi in animo eſt? Ego uero, reſpondet uir, quanquam Aſtyages mandauit, etiam ſi deſipiet, peiusq; inſaniet quàm nunc inſanit, non tamẽ eius uoluntati parebo, neq; ad hanc necem obſequar: idq; multis de cauſis, tum quòd puer ipſi mihi cognatus eſt, tum quòd Aſtyages grãdis natu eſt, & uirili prole orbus: quo defuncto,

functo, si tyrannis ad eius peruentura est filiã, cuius nũc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quam periculum maximum? Enimuero tutelæ meæ causa expedit hunc puerum interire, sed per aliquem ipsius Astyagis, non per aliquem meorum. Hæc locutus, euestigio nũtium mittit ad bubulcum Astyagis, quem norat pascuorũ maxime idoneorum, & montium feris frequẽtißimorum esse gnarißimum, cui nomen erat Mitradates, cuius contubernalis & eadem conserua erat, nomine Cyno Græca lingua, id est, canis, Medica, Spaco. Nã canem Medi spaca appellant. Vbi bouem pascua ille habebat, montium q; radices erant ad uentum boream Achatanorũ, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Sapiros uergẽte Media, sanè montosa est & edita, ac nemoribus frequẽs, reliqua uero tota admodũ plana. Hic itaq; accersitus prope rẽ cum uenisset, inquit ad eũ Harpagus: Iubet te Astyages hunc capere infantem, quem in desertißimo mõtium exponas, ut celerrime pereat, & hæc ut tibi dicerẽ, mihi iniunxit. Et nisi hunc interemeris, ullo q; pacto seruaueris, peßimo exitio te occubiturum. Cui expositioni infantis inspector ego præpositus sum. Hæc ubi audiuit bubulcus, sumpto infante redijt quà uenerat ad bouile suũ. Ei dum in urbem abijt, uxor sua, quæ erat prægnans, per totam diem parturiens, ẽ uoluntate dæmonis enixa est filiũ. Absente marito utrique mutua tenebantur solicitudine: hic quidem uxori parturienti metuẽs, illa uicißim marito timens, propterea quòd præter consuetudinem ab hero accersitus esset. Vbi reuersus affuit, eum uxor utpote ex improuiso cernens, prior interrogauit, quid ita exacte ipsum Harpagus accersisset. Cui ille: Vxor, inquit, profectus ego in urbem & uidi & audiui quod

nec

nec uisum oportuit, nec agi circa dominos nostros. Harpagi domus omnis luctu tenebatur. In quam ego perterrefactus simul atque introij, uideo infantulum palpitantem uagientemq;, auro ac distincta uestе ornatū. Eum Harpagus ubi me uidit, iussit celerrime sumere, atque asportare in efferatissimum montem ubi exponam, dicēs Astyagem esse qui hæc mihi inuūgeret, magnopere minatus, nisi ea perpetrassem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domesticorum esse, non autem illius generis. Admirabar tamē, quòd uiderem auro uestibusq; ornatum. Prætereà quòd planctus exercebatur in Harpagi domo. Atqui inter uiam ex omni oratione famuli, qui me extra urbem deduxit, mihiq; infantem tradidit, percepi eū Mandanes Astyagis natæ & Cambysis Cyro geniti esse filium, & ab Astyage iussum interfici, atque is hic est. Hæc loquens bubulcus, puerum detexit atque ostendit: quem illa intuita procerū ac speciosum, genua uiri cum lacrymis amplectitur, obsecrat ne qua ratione puerum exponat. Hic negare aliter ista fieri posse: superuenturos enim ab Harpago speculatores ad rē explorandam. seq; nisi id exequatur, miserrime periturum. Mulier ubi uirum nō persuadet, Quādoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod secundū est facito, si modo necessitas prorsus est, aspici puerum dum exponitur, quoniam ego quoque peperi. Peperi autem mortuum. Ferto hunc, & istum ex Astyagis filia tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neq; tu iniurius in dominos esse deprehēderis, neque nobis male consuluerimus. Nam & hic qui obijt, regale sepulchrum nanciscetur, & iste qui superest, animam non amittet. Sanè quàm cōmode uisa est bubulco mulier loqui ex præsenti conditione, atq; ita continuo

nuo esse faciendũ. Igitur quem necaturus attulerat, eum uxori tradidit: suum autẽ qui mortuus erat, sumens collocauit in eo uase, in quo alterũ portauerat. Omniq; alterius pueri cultu ornatũ baiulans, in uastißimo montium exposuit. Ideoq; post pueri expositionem, relicto quodã pecuariorũ pro se illic uicario, in urbem se contulit, & ad domum Harpagi: aitq; sese paratum illi ostendere pueri cadauer. Harpagus mißis suorum satellitum fidelissimis, rem per eos inspexit, ac bubulci filium sepeliuit. Et hic quidem infans humatus est. Alterum uero qui postea Cyrus appellatus est, mulier sibi sumptum educauit, impositio illi nomine bubulci, alio scilicet quàm Cyro. Qui posteaquam decennis extitit, huiusmodi rem quæ illi contigit, palàm fecit: Ludebat in hoc pago, ubi bouilia illa erant, & ludebat cum æqualibus in uia, quem inter ludendum cæteri pueri cum pro rege sibi elegissent, cognominatum bubulci filium, ipse eos muniys distinguebat: ut alij domorum structores essent, alij satellites, alius ut oculus regis, alius mandatorum renũciator, suum singulis honorem munusq; aßignans. Horum puerorũ quidam collusor Artẽbaris filius erat, uiri inter Medos spectati, quem Cyrus, quòd imperata nõ feciisset, iußit ab alijs pueris comprehendi, & cũ illi paruissent, multis uerberibus affecit. Quæ puer tanquam se indigna passus, iniquißimo animo ferens, ubi primum dimissus est, in urbem ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertulisset complorauit, non tamen Cyrum nominans (nondũ enim eius hoc erat nomen) sed filium bulbuci Astyagis. Artembares, ut erat ira percitus, ad Astyagem ducens filiũ secũ, contẽdit: & rem intolerãdã passum esse inquiens, eiusq; humeros ostendens: Siccine indigne, ait, accipimur rex

á filio bubulci serui tui? Audiens hæc atq; cernens Astyages, uolens ulcisci puerum Artembaris honoris gratia, iußit accersi bubulcum & filium. Qui cum ambo affuissent, intuens in Cyrum Astyages: Tu ne, inquit, hoc tali patre genitus, ausus es huius filium, uiri apud me primarij, tam indignis cõcidere uerberibus? Cui ille: Istud, inquit, here huic ego iure feci. Pueri enim pagani, quorum hic unus erat, me regẽ suũ ludentes constituerant, quippe qui uidebar eis ad hoc maxime esse idoneus. At iste cum cæteri pueri iußis obtemperarent, audiens dicto esse nolebat, ac me nihili faciebat, propter quod pœnas dedit. Quòd si ego propterea ullo malo sum dignus, hic tibi præsto sum. Hæc loquente puero, subijt Astyagi agnitio eius, uisáq; est figuras oris inferre ac repræsentare ipsum, & gestus esse liberalior, & tempus expositionis cum pueri ætate congruere. Hic perculsus Astyages, ali quandiu sine uoce mansit. Vixq; tandem ad se reuersus, uolens á se Artembarem dimittere, ut bubulcum submotis arbitris rimaretur: Ego, inquit, Artembares efficiam, ut filius quoque tuus ob hoc nil conqueri posit. Dimisso Artembare, & eius iussu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui solus erat relictus) percontatur unde puerum accepisset, quis'ue ei tradidisset. Ille ex ipso genitũ respondere, & genitricẽ eius apud se esse. Astyages dicere, non bene sibi illum consuluisse, qui cuperet ad ingentes deuenire neeßitates. Simulq; hæc dicens, satellitibus significauit ut caperent ipsum. Hic autem cum ad neceſsitates adduceretur, rem uti erat promit: ab initioq; exorsus uera referendo, deuenit ad preces, petendam'que sibi ueniam, iubens ut eam haberet bubulco ueritatẽ eloquto. Astyages pauciora iam uerba fecit. Cæterũ cui uel

de suc

de ſuccenſebat, Harpagũ uocẽt ſatellitibus iubet. Quem ubi aſſuit, percontatur Aſtyages: Harpage, qua nece interemiſti quem tibi tradidi puerum è filia mea genitum? Harpagus (ut uidit paſtorem intereſſe) noluit tergiuerſari mendacio, ne argumentis conuinceretur, ſed ita reſpõdit: Ego poſteaquam infantem accepi rex, cogitaui quo pacto ex animi tui ſententia facerem: & tamẽ cum apud te innoxius extitiſſem, ne forem aut filiæ tuæ, aut tibi ipſi carnifex, eoq; ita ſtatui agendum: Accerſito huic bubulco infantẽ tradidi, inquiẽs te eſſe qui iuberes illum interfici, in quo dicendo mentitus non ſum. Tu enim ita præcepiſti. Atq; huic dum puerum trado ex tuo præcepto, iuſſi exponeret in deſerto monte, perſtaretq; in eo obſeruãdo tantiſper dum expiraſſet, comminatus iſti extrema quæq;, niſi hæc effecta reddidiſſet. Vbi hic fecit imperata, & infans obijt, miſſis eunuchorũ fidiſſimis rem cognoui, & per eoſdem mortuum ſepelui. Ita res habet rex, atque hac morte defunctus eſt puer. Et Harpagus quidem directam habuit orationem. Aſtyages autem diſſimulata qua illi infenſus erat cauſa, ob id quod cõtigerat, primũ rem ei enarrat, quemadmodum ipſe à bubulco audiſſet: deinde ea narrata, eò deuenit loquendo, quòd puer uiueret, & bene haberet, quia ſic actũ eſſet. Namq; ex hoc, inquit, quod geſtum erat circa puerum, ægro ualde animo fui, & à filia mea inſimulatus haud leuiter tuli. Igitur in bonũ conuerſa fortuna, mittito filium tuum ad puerum hunc, qui recens uenit. Præterea deſtino pro liberatione eius dijs immolare, quibus hic honor debetur, tu mihi adeſto ad cœnam. Harpagus cum hæc audiſſet, adorato rege, ac ſibi maiorem in modum gratulatus, quòd peccatum ſuum commode ceſſiſſet, & ultra bonã fortunam ad

conuiuium uocaretur, domum abijt. Quam ingressus, properanter filium qui ipsi unicus erat, tredecim ferme natum annos, mittit ad domum Astyagis, iubens exequi quæcunq; ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi succęsisset, uxori exponit. Eius filium ubi aduenit, Astyages mactat, concisum'que membratim & partim assum, partim elixum, ubi esculentum effecit, paratum habuit. Dehinc sub horam cœnæ, postquam affuerunt cum cæteri conuiuæ, tum uero Harpagus: cõuiuis quidem alijs atq; ipsi Astyagi mensæ appositæ sunt ouilla refertæ carne, Harpago autem carne filij sui, præter caput atq; extrema manuum pedumq;, cætera omnia. Nam ea in canistro operta, separatim reposita erant. Eum postquam satis depastum illo cibo putauit Astyages, interrogat nunquid sit illis oblectatus epulis? Se uero sane oblectatum, dicẽti Harpago: hi quibus negocium erat datum, afferunt caput filij cum extremis manuum pedumq; uelatum, assistentesq; iubent detegere, ac sumere quod uellet ex eis. Harpagus obtemperans, ubi detexit, cernit reliquias filij. Non tamen eo spectaculo cõsternatus est, sed apud sei psum fuit. Et percontanti Astyagi, nunquid agnosceret cuius feræ carne pastus esset: se agnoscere respondit, sibiq; quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito responso, receptisq; reliquijs carnifi, domum abijt, eas (ut ego opinor) illinc collectas humaturus. Hac ultione Astyages Harpagum prosecutus est. Idem de Cyro deliberans, eosdem ex magis accersiuit, qui fuerant ipsius somnium interpretati. Postquam uenerunt, sciscitatur eos, quid censeant de uisione sibi agendum. Illi necessario fore inquiunt, ut puer si superstes esset, nec hactenus perijsset, regnaret. Atqui puer & uiuit & incolumis est, Astyages

excipit

excipit: & cum ipsum ruri agentem pueri eius pagi regem delegissent, quæ faciunt qui re uera sunt reges, ea omnia hic fecit. Nam satellitibus, ianitoribus, internuncijs, ac cæteris munijs institutis, imperium exercuit, quæ uobis quonam uidentur spectare? Si supereſt puer, magi respondent, atque regnauit nulla ex prouidentia, confidito ob id, ac bonum habeto animum, iam non eum regnaturum iterum. Nam quædam uaticinationes nostræ in exigua reciderunt, & uelut insomnia in imbecillum quiddam tandem redactæ sunt. Ego, inquit Astyages respondens, isti uestræ, magi, ferè sum sententiæ, me somno esse defuncto, puero iam rege nominato, nihilq; mihi amplius eum esse reformidandum. Vos tamen probe considerantes quænam futura sint, & meæ domui & uobis tutissima consulite. Ad hæc magi, Nostra etiam rex, inquiunt, magni interest, tuum stare principatum: qui si immutetur, & ad hunc puerum, qui Persa est, transeat, nos quoq; qui Medi sumus, in seruitutē redigemur apud Persas, & extranei nullius erimus precij. Te uero regnā te, cuius populares sumus, tum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo prospiciendum est: & nunc si quid cernemus, quod timendum esset, tibi aperiremus. Verum eum in rem friuolam nunc euaserit somnium, & ipsi confidimus, & te itidem confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Persidem ad parentes. His auditis, Astyages gauisus est: accitoq; Cyro hæc inquit: Fili, cum ego propter quandam haud sanam somni uisionē in te fuissem iniurius, tuo tamen ipsius fato superstes es. Nunc itaq; lætus ad Persas ito cum his, quos ad te deducendum mittam. Eò perueniens, parentes tuos offendes:

patrem non qualis Mitradates bubulcus, & matrem nõ qualis uxor eius. Hæc locutus Astyages Cyrũ dimittit, quem ad domum Cambysis reuersum acceperunt sui parentes, & audita re uehementer amplexi sunt, ut quem statim mortem obijsse crediderant. Scisciabantur quonã modo superstes esset. Hic se uero ait eos antea non nouisse, & ob id maxime errasse: inter uitã tamen omne suum infortuniũ audisse, credidisse eũ se bubulci Astyagis esse filium. Verum in illo itinere omnem rem gestam ab his qui ipsum deduxerant, accepisse. Commemorabat autem se ab uxore bubulci fuisse educatum, semper eam laudibus prosequens, ita ut in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, ut diuinitus uideretur Persis filius suus fuisse seruatus, diuulgarunt de cane Cyrum, cum esset expositus, fuisse educatum. Vnde hæc fabula emanauit. Cyrus ubi in uirilẽ adoleuit ætatem, & inter æquales uirilißimus euasit, & idem dilectißimus, constituit Harpagus ad eum dona mittere, Astyagis ulciscendi cupidus. Nam per se qui priuatus esset, non uidebat futuram de Astyage uindictam, sed per Cyrum, cuius casus similis casibus ipsius extitisset, quem cernit adultum, sibi socium comparabat. Cæterum ante hoc alia ab eo cõparantur. Cum esset acerbus Astyages in Medos, Harpagus singulis quibusq; eorũ se insinuans primoribus, persuadet oportere Astyagem à regno summoueri, Cyro delecto. His transactis Harpagus ac paratis, ita demum uolens Cyro apud Persas agenti, suam aperire sententiam, cum aliter non posset, utpote itineribus custoditis, huiusmodi rem comminiscitur. Exenterato quem solerter obtinuerat, lepore ut nihil omnino rescinderetur, indidit libellũ, in quo quæ libuit conscripserat, resu

Ita Trogus Cyrum fuisse à cane educatum tradit.

rat, resutoq; uentre, leporem unà cum retibus tradidit uenatori cuidam suorũ domesticorum fidißimo, præcipienſq; suo ore cum daret leporem, Cyro diceret ut ipſe ſuis manibus aperiret, idq; ſine arbitris faceret, honunẽ dimiſit in Perſidem. Hæc executo nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentumq; libellum qui in eo inerat, legit, in hæc uerba: Fili Cambyſis, quem dij reſpiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenißes) ulciſcere nunc Aſtyagem tuæ necis autorem. Quoniam ex huius tu quidem ſtudio perieras, deorum tamen beneficio & meo ſuperſtes es. Quæ omnia quemadmodum circa te geſta ſunt, opinor te olim iam reſciuiſſe: & item, qualia ego ab Aſtyage paſſus ſum, quod te non occidiſſem, ſed bubulco tradidiſſem. Nunc ſi mihi auſcultare uis, omni tu (cui Aſtyages imperat) regioni imperabis. Perſas ad rebellandũ cum perſuaſeris, ducito aduerſus Medos, ad uotũ tibi re ſucceſſura, ſiue ego dux ab Aſtyage ad tibi occurrẽdum creatus fuero, ſiue alius quiſpiam Medorũ illuſtris. Horum enim primi quiq; ab illo ad te deficientes, Aſtyagem conabũtur euertere. Ita tanquam cuncta tibi ſint hic in expedito, iſta exequere ſine mora. Cyrus his auditis, conſiderabat quonam ſolertißimo modo Perſas induceret ad rebellandũ. Cogitãdo tandem cõperit hunc eſſe appoſitum, ut ita faceret: Scripto libello de his quæ uolebat, cõſilium Perſarum coẽgit. Deinde reſignato libello atq; lecto, ducem ſe inquit Perſarũ ab Aſtyage eſſe deſignatum: & nunc Perſæ, ait, edico uobis, ut præſto mihi ſitis cũ ſingulis falcibus. Hoc Cyrus Perſis præcepit, quorũ complura ſunt genera, eorũ quædam Cyrus contraxit, & à Medis ad deficiendũ induxit, ſub quibus alia omnia. Ea autẽ hæc ſunt: Arteatæ, Perſæ,

Pasargadæ, Meraphij, Masij. Sed horum Pasargadæ præstantißimi, in quibus & Achæmenidarum cognatio est, unde reges Persidæ sunt oriundi. Alij Persæ hi sunt: Panthelæi, Derusiæi, Germani: atq; hi omnes aratores. Alij uero pecuarij, Dai, Mardi, Dropici, Sagartij. Vbi cuncti affuerunt, habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumosum (erat in Perside is locus circiter decem & octo aut uiginti stadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Persis, iterum præcipit in posterum diem ut lauti adsint. Interim coactos in unum caprarum, ouium, boum greges patris sui mactat, atq; instruit, tanquam Persarum exercitum accepturus uino q; ac cibarijs quàm elegantißimis. Postero die conuenerunt Persæ, iubet eos discumbere in prato, atq; epulari. Deinde cœnatos interrogat, utrum pridianam an præsentem conditionem præoptarent. Illis respondentibus, multum esse inter hæc duo interualli. Pridianam enim omnia mala habuisse, præsentem uero omnia bona habere. Excepit Cyrus, & omnem rem denudauit, inquiens: Viri Persæ, ita res uestræ habent, uobis ut uobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita cõmoda aderũt sine ullo seruitutis labore: nolentibus uero, innumerabiles quales hesternæ ærumnæ. Nunc itaq; obtemperando mihi, efficiamini liberi, quæ bona ipse diuina quadam sorte genitus uideor in manus uestras esse allaturus, quos non arbitror inferiores esse Medis cum in alijs, tum uero in bellicis rebus. Quæ cum ita sint, rebellate quamprimũ ab Astyage. Persæ, ut qui iampridem dedignarentur parêre Medis, nacti præsidem, libenter se in libertatem uindicarunt. Hæc moliẽtem Cyrum Astyages cum accepisset, misso nuncio accersit. Iste nuncium

iubet

iubet renunciare, se prius illuc uenturum quàm Astyages ipse uelit. His auditis Astyages Medos cunctos armat, hisq; aduerso numine Harpagum præfecit, oblitus eorum quæ illi feciſſet. Comparato exercitu, ubi Medorum copiæ cum Perſicis prælium conſeruerunt, quicũq; eorum ſermonis Harpagi erant expertes, præliabantur: qui uero participes, ad Perſas tranſibant. Pleriq; de induſtria ignauiter agebant, fugamq; faciebant. Dilapſo turpiter Medico exercitu, Astyages ut primum rem cognouit, minitans Cyro, inquit: Ne ſic quidẽ Cyrus gaudebit. Hactenus locutus, ante omnia eos magos ſomniorum interpretes, qui ſuaſiſſent ipſi Cyrum dimittẽdum, patibulis affixit. Deinde reliquos Medorum qui in urbe erant, adoleſcentes pariter & ſenes armat. Quibus eductis, cum Perſis confligens fugatur, uiuusq; capitur, amiſſis quos eduxerat Medis. Ei captiuo aſſiſtens Harpagus, inſultauit exprobrauitq;, cum alia quæ homini dolerent dicens, tum uero percontando eum de cœna ſua, in qua ille ipſum carnibus filij pauiſſet. Quoniã regnũ eius ad ſeruitutem deciderat, eum intuens Astyages uicißim interrogat, nunquid ipſius foret, Cyri opus. Harpagus ſuum uero eſſe dicere, idq; merito, quoniam ipſe ad Cyrum ſcripſiſſet. & Astyages eum merito improuidißimum atq; iniquißimum omnium hominum compellauit. Improuidißimum quidem, quòd ſi facultas ei aderat, ut rex efficeretur, alteri tribuerit imperium, ſi modo illa per ipſum geſta eſſent: iniquißimum uero, quòd cœnæ cauſa Medos in ſeruitutẽ redegiſſet. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnũ, nec ſibi habere, ſatius futurum fuiſſe Medorum alicui id bonum comparare quàm Perſarũ. Nunc Medos, qui huius peccati affines

non extitissent, ex dominis factos esse seruos: & Persas qui fuissent hactenus serui, nũc dominos effectos esse Medorum. Hunc in modum Astyages cum quinq; & triginta regnasset annos, regno amotus est, ob cuius acerbitatem Medi subiecti fuere Persis centum ac duodetriginta annos, omni supra Halym fluuium Asiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerũt. Iidem sequentibus temporibus, cum horum pactorum pœniteret, à Dario defecerunt. Sed prælio uicti iterum subacti sunt, Persæq; qui tunc cum Cyro aduersus Astyagem rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerũt. Cyrus nullo alio malo affectũs Astyagẽ, penes se habuit quoad uita excessit. Ita Cyrus genitus educatusq;, regno potitus est. Et mox Crœsum iniuriæ illatorẽ subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. ritus quibus utuntur Persæ, tales esse comperi: Neq; statuas, neq; templa, neq; aras extruere consuetudo est, quinimo hoc faciẽtibus insaniæ tribuêre. Ob id, ut mea fert opinio, quòd nõ quemadmodũ Græci, sentiũt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusq; conscensis montibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrũ cœli Iouem appellantes. Soli, lunæq; sacrificant & telluri, igni, aquæ atq; uentis, hisq; solis sacra faciunt iam inde ab initio. Vraniæ quoq; sacrificãt, sic nimirũ ab Assyrijs Arabibusq; edocti. Assyrij Venerẽ Mylittam uocant, Arabes eandẽ Alitam appellãt, Persæ Metram. Sacrorũ autẽ ritũ circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondã instituerũt. Persæ quippe sacrificaturi nec aras erigũt, neq; ignẽ incẽdũt prorsus, sed neq; libamentis utuntur, aut tibijs, infulis ue, aut molis. Verũ ut quisq; diuis hisce sacra facere statuit, in locũ mundũ uicti

mam

hus quibus
untur Persæ

mam sistēs deū illū implorat, myrto maximo cinctam gestans tiaram. Sacrificās autē, non pro se solo priuatimq; uota nūcupat, sed communiter uniuersis Persis bene precatur, in primis quidem regi. Quādo inter Persas omnes idem quoq; cōprehenditur. Vbi uerò iam in minutas portiunculas membratimq; hostiam conscidit, carnibus elixis herbam substernit quàm tenuissimam, maxime trifolium. Huc collocatis impositisq; carnibus, magus astans theogoniam accinit, siquidem hanc illi dicunt incantationem efficacissimam. Citrāq; magum nullum illis fit legitimum sacrificium. Mox sacrificus sublatis carnibus abutitur in quemcunq; usum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipue colendum cēsent suum quiq; natalem, nimirum hoc die plus aliis æquum censent ciborum apponere. Et ditiores integros boues, camelos, equos, asinos, eosq; in fornace tostos isto die in mensam apponunt. Pauperes natalem minoribus pecoribus honorant: cibis utuntur perpaucis, bellarijs multis, neq; ijs admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicant, Græcos pastos iam demum nō esurire amplius. Nempe ipsis à cœna cibi apponūtur precij nullius, & si quid apponatur, non cessant quin edant. Vinum largius illis apponitur. Eisdē nec uomere coràm, nec urinā facere licet, quæ etiam nūc ita obseruantur. Poti, de rebus maximè serijs consultare consueuerunt. Nam si quādo ipsis cōsultandum uidetur, tum postera die ieiunant, proponitq; is qui ædibus illis in quibus fortè consultatur præest, & si placuerit atq; ieiunauerint, utūtur ipso: sin minus cōprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eisdem poti pronunciant. Si in uia inuicē sibi occurrāt, facile cognosces si pares sint: nam salutationis loco se mutuo osculātur.

l. dei origine

bellarij

Quòd

Quòd ſi alter fuerit humilior paulo, genas oſculantur duntaxat: Sin autem alter fuerit multo inferior, proſtratus adorat honoratiorem. In primis illos obſeruant reuerenter, qui proxime habitant. Secundas tribuunt his qui à primis proximi, atq; ſic deinceps progrediẽtes, quo uiciniores, hoc arctiori neceſsitudine iunctos exiſtimãt. Scilicet omnium hominum longe optimos arbitrantur. Alios uero quo remotiores diſsiti ſunt, hoc à uirtute magis eſſe alienos: atq; illos demum ſecundum dictam proportionem peßimos eſſe colligẽtes, qui à Perſis abſint quàm remotißime. Sub Medis imperium obtinentibus, pleræq; nationes quoq; imperitabant: ſed quibus omnibus præerant Medi, ijdem & affines, perinde atq; Perſæ colunt. Quæ gens imperij curam gerens, late progreſſa fuit. Externorum Perſæ maxime omnium hominum ſtudioſi. Nam & Medicam uestem propria elegantiorem arbitrantes, geſtant: & in pugnis thorace utuntur Aegyptio. Quin uoluptatibus etiam omnis generis quas ſemel ſenſerint, frui ſtudent. A Græcis edocti, puerorum quoq; indulgent amoribus. Puellas plures ducunt uxorum loco, atq; præter has pleraſq; pellices alunt. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numeroſæ ſobolis procreatio. Et illi qui quàm plurimos liberos ediderit, huic rex tanquam ſtrenuum quippiam præſtiterit, ſingulis annis munera mittit. Liberos eorum, à quinto anno incipientes uſq; ad uiceſimum, tribus duntaxat inſtituunt, equitare, arcu ſagittas excutere, uera loqui. Ante quinquennium filius in conſpectum patris non uenit, ſed apud fœminas degit. Quod ea gratia ſic fit, ut ſi inter educationem decedat, nullã hæc prolis iactura patri afferat moleſtiam. Equidem hunc morem laudo: laudo item

illum

illum,ne ob unam tantum causam liceat uel ipsi regi occidere quẽpiam, neq; alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam exercere ob unum solum delictum: sed expendere iubetur quisq;, si plura ac magna patrarit,atq; tum demum iusta utatur indignatione. Suum aut patrem aut matrem aiunt neminem unquam occidisse. Verum quotquot horum fortè acciderunt omni necessitate excussa,hos tandẽ deprehensos tradũt aut subdititios aut spurios. Quippe ueri simile nequaquam uideri aiũt, ut hic qui uerus parẽs sit, à proprio filio interimeretur. Quæcunq; apud eos fas non est facere,ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur,mentiri:secundo loco, æs alienum debere,cum ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet,mendacio quoq; obnoxium esse. Si quis è ciuilibus lepra aut uitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non cõceditur. neq; cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos,quòd in solem peccauerint. Externum uero qui ab ijsdem acceptus fuerit, è regione sua exigunt, atq; ob eandem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt,nec inspuunt, nec manus abluunt, nec deniq; simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissime colũt. Hoc quoq; Persis accidit peculiare,quod quanquam illos lateat, nobis minime est obscurũ. Nempe quæcũq; apud illos nomina uel corpori uel magnificẽtiæ sunt similia,ea omnia in eadem terminari litera,quam Dores San appellẽt, Iones Sigma. Et si animaduertas attẽtius,deprehẽdes nomina Persarũ nõ quædã,sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probe sciẽs de Persis,possum indubitato affirmare. Atqui ista quæ de mortuis produntur,obscuriora,neq; perinde

certo

certo. Quòd uidelicet defunctorũ Persarũ cadauera non prius humẽtur, quàm aut ab alite aut cane trahãtur. Magos tamẽ sat scio hæc facilitare, quãdoquidẽ aperte faciũt: mortuũq; cera inuoluẽtes in terrã cõdũt. Magi uero cũ ab alijs hominibus, tũ à sacerdotibus Aegyptijs differũt. Siquidẽ hi nullius animãtis occisione se polluũt, præter ea duntaxat quæ dijs immolant: Magi suis ipsorũ manibus, excepto homine atq; cane, quiduis occidũt: imò hoc palmarij loco ducẽtes, si formicas serpentesq;, & breuiter, reptilia atq; uolatilia plurima necauerint. Atq; de horũ ritibus hunc in modũ dictum sit, nos ad institutam narrationẽ recurrimus. Porrò Iones atq; Aeoles ubi audierant Lydos citra negociũ à Persis uictos, legatos Sardis mittunt ad Cyrum ultrò postulantes, ut ijsdẽ cõditionibus eos admitteret, quibus Crœsi subiectos in ditionẽ accepit. Verum Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi similitudinem atq; apologum respondit: Tibicen, inquiens, quidam ubi pisces in mari cõspexisset, canere tibia incipiebat, ratus nimirũ eos ad cantus suauitatem in terram progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare uerriculo, ingẽtem piscium uim cõplectebatur, traxitq;. Et cũ palpitantes cerneret in sicco, dixisse ad pisces: Tẽperate, inquit, nũc mihi quæso à saltationibus, quãdo nõ libuit me canẽte saliẽdo progredi. Quæ uerba Cyrus Ionibus Aeolibusq; ideo dixit, quòd Iones prius ipso Cyro per legatos ad amicitiã inuitãte, flagitãteq; ut à Crœso rebellarẽt, cõstanter recusauerãt: ac iã demũ rebus nõ ex sentẽtia succedẽtibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira cõmotus, dicto respõso eos dimisit. Iones his auditis, ad suas quisq; ciuitates reuertũtur, mœnia q; cõmuniũt. Cõgregabãtur autẽ in Panionio alij omnes

mnes, præter Mileſios. Quippe cũ his ſolis fœdus inierat Cyrus, ijſdẽ cõditionibus quibus & Lydos receperat. Porrò reliquis Ionibus cõmuni ſentẽtia uidebãtur legati in Spartã mittẽdi, ut qui ſimul & præſentẽ rerũ ſtatum nunciarẽt, & auxiliũ impetrarẽt. Iones uero illi, ad quos Panioniũ quoq; pertinet, ciuitates habẽt cum cœli bonitate, tum montiũ cõmoditate omnium optime ſitas, quas nos nouerimus, adeo ut neq; ſuperior regio neq; inferior, neq; ea deniq; quæ orientẽ occidentemq; ſpectat plaga, Ioniã hac in parte æmulari poſſit. Siquidem hæc uel frigore riget, uel premitur aquis, illa rurſus calore ac ſitu ſqualẽt. Lingua utuntur non eadẽ, ſed eius quatuor proprietates ducũt. Miletus prima apud ipſos ciuitas, ad meridiẽ uergens: Poſt hanc Myus, & Priene: hæ quia in Caria habitabantur, cum horũ lingua cõueniunt. Illæ uero in Lydia, Epheſus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, iam dictis ſane ciuitatibus, quantum ad linguam attinet, non reſpõdent, inter ſe tamen eadem ſonant lingua. Reliquæ tres ciuitates Ionicæ quarũ duæ inſulas habitant, Samũ uidelicet, & Chium: tertia in continenti ſita Erythreæ. Ex his Chij & Erythreæ eandẽ proprietatem ſibi uendicant. Samij uero ab his diſcrepantes, propriam quandã receperunt loquendi formam. atq; hunc in modũ quatuor omnino linguarum fiunt proprietates. Ac uero ex ijſdẽ Ionibus Mileſij erant, qui cũ Cyro metus prætextu fœdus pepigerũt. Inſularibus nihildũ grauius fuit metuendũ, quàm diu Perſis Phœnices nondũ fuerunt ſubiecti, & ipſi Perſæ nauigijs non uterẽtur. Porro hi nõ aliã ob cauſam ab Ionibus defecerũt, quàm quòd cũ imbecilles eſſẽt omnes alij Græci; tum Iones oppido quàm infirmiſſimi, & nullius propemodũ momẽti. Siquidẽ præter unas Athenas, nullã fere Græcia inſignẽ

habebat urbem. Iam enim alij Iones, atq; ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerunt, non uolentes Iones appellitari. Quinetiam nunc plerosq; ex illis uideas, quos nominis istius pudeat. Cæterum duodecim istæ ciuitates nunc ipso gloriabantur. Et ubi semel nomen sibi Panionijs indidissent, fanum quoq; de suo nomine cõstruxerũt Panioniũ: id quod nullis alijs Ionũ pmittere in animũ sibi induxêre, nec erãt qui magnopere postularent eiusdẽ participes fieri, exceptis tantũ Smyrnæis. Tale quippiã Doriẽsibus accidit qui Pẽtapolim incolunt, illã quæ antè Hexapolis uocabatur. Hi quoq; deprehẽduntur adeo ne minẽ è finitimis Doriẽsibus ad Triopiũ sacrũ admittere uoluisse, ut etiã populares suos, sicubi sacri legẽ trãsgredẽtur, à ludorũ cõmunicatione excluderẽt. Nã in certamine Apollinis Triopij tripodes uictoribus cõstituebantur ærei, & quos è sacro uictores non liceret efferre, sed deo ipsi donare ibidẽ. At uir quidã Halicarnasseus, nomine Agasicles, in eodẽ certamine uictoria potitus, ausus legem hãc uiolare, tripodẽq; domũ ferẽs sibi asseruare. Propter quod cõmissum, quinq; hæ ciuitates, Lindos, Ialysius, Camerus, Cos atq; Cnidus, sextã ciuitatẽ Halicarnasum à sacrorũ participatione remouerunt, hac uidelicet pœna Halicarnasseos multãtes. Atqui mihi sane uidẽtur Iones duodecim feciſſe ciuitates, nec uoluisse plures recipere, propterea quod Pelopõnesum habitãtes, eorũdẽ totidẽ fuerint partes, quẽadmodũ nũc quoq; Achæorũ, qui Ionas è sedibus suis exegerũt, duodecim sunt genera. Nẽ pe prima secundũ Sicyonẽ Pellena iacet, deinde Agina, & Aegæ, ad quam Crathis fluuius labitur, à quo & Italicus ille uocatus est. Post Aegas Bura est & Helice, quò ab Achæis bello fracti Iones cõfugerũt. Post hãc Aegion

est

eſt & Rhyſes & Patrẽſes & Pharẽſes, atq; Olenus: præ ter hũc Pirus ingẽs fluuius fluit. Poſtea Dyma & Tritæẽ ſes, qui ſoli mediterranea colũt. Hæ ſũt duodecim Achæo rum illæ portiones, quæ tũ quidem Ionũ erant. Hæcq; cau ſa fuiſſe uidetur, quapropter Ionibus duodecim ciuitates conſtituere placuerit. Verum quòd iſti præcipue, magisq; alij ſint Iones, aut præſtantius quippiã geſſerint, magna inſania eſſet aſſeuerare, quãdo ex his Abãtes ſint, Euboiæ haudquaquã minima portio, qui tamen cum Ionũ nomine nihil habẽt commune: & Minyæ Orchomenijs admixti, Cadmæi quoq;, Dryopes, Phocẽſes, Moloſſi, Arcades, Pe laſgi, Dores, Epidaurij, atq; aliæ pleræq; nationes inter ſe cõmiſcebantur. Quorũ alij ex Atheniẽſiũ Pritaneo pro greſſi, nobiliſſimos ſe Ionum exiſtimauerũt. Hi coloniam ducentes, loco uxorũ Caricas habebãt mulieres, quarum iam antè parentes interemerunt: propter quã cædẽ mulie res Caricæ legẽ tulerant, quã iureiurãdo inter ſe firmaue rant, tradideruntq; ſuis deinceps filiabus, quòd uidelicet cum maritis nunquam cibum ſumerẽt, neq; proprijs nomi nibus cõpellarent, propterea quòd eorum patres, maritos atq; filios trucidauerint, & cum hæc patraſſent ſimul, or bas ad cõcubitũ uiolenter rapuiſſent. Hæc Mileti fiebant. Reges creauerant partim Lycios, Glauco Hippolochi fi lio oriũdos, partim Cauconas Pylios Codro Melãti pro genie ortos, partim utroſq;. Nomẽ autẽ Ionũ inter cæte ros maxime amplectebãtur, ſintq; iã ueri atq; genuini Io nes. Omnes tamẽ Ionũ nomẽclatura cõmunicãt, quotquot Athenis oriũdi Apaturia feſta concelebrant. Cõcelebrant autem omnes præter Epheſios & Colophonios, qui ſoli ex Ionibus ab Apaturijs arcentur, idq; ob cædis patratæ cauſam. Porrò Panionium locus eſt Mycales ſacer, ad ſe-

Apaturia ſe

ptentrionẽ uergens, cõmuniter ab uniuersis Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autẽ promontorium in cõtinenti situm: quod quia Zephyro uẽto expositũ est, ad Samũ pertinet. Ad hunc montẽ collecti uniuersi Iones, sacrificiũ operantur quod Panionia uocãt. Accidit hoc sanè non Ionũ sacris duntaxat, uerũ cõmuniter omnibus Græcorũ festiuitatibus, ut in eandẽ literã finiant, perinde atq; Persarũ nomina. Et hæ quidẽ Ionicæ sunt ciuitates. Aeoli

Aeolicæ ciuitates sunt, Cumæ, quæ et Phriconis uocatur, Larissæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notium, Aegiroëssa, Pitana, Aegæa, Myrina, Grynia. Atq; hæ undecim Aeolicæ fuerũt priscæ ciuitates. Vna autẽ Smyrna (Aeolica et ipsa ciuitas) ab Ionibus diruta fuit. Alioqui & hæ duodecim erãt numero in cõtinẽti sitæ, quæ ditionẽ habebãt Ionibus præstantiorẽ: at quæ tamẽ ad illius cœli tẽperiẽ nequaquã accederẽt. Smyrnam uero hac occasione amiserũt Aeoles, quòd Colophonios per seditionẽ è sedibus submotos recepissent, qui postea Smyrnæos obseruãtes dũ extra urbem Bacchi sacra celebrarẽt, occlusis portis urbẽ occupabant. Succurrẽtibus autẽ Aeolibus uniuersis, sic inter eos trãsigebatur, ut si Iones utensilia bonaq; mobilia Smyrnæis redderẽt, Aeoles Smyrna cessuros. Hãc cõditionẽ cũ Smyrnæi accepissẽt, distributæ sunt undecim hæ ciuitates, suos quæq; constituens ciues. Hæ itaq; cõtinentis sunt ciuitates, exceptis ijs quæ Idã habitabãt: nã illæ ad has nõ referuntur. Insulares uero quinq; ciuitates, Lesbũ colebant, sextã enim in Lesbo Arisbã, Methymnæi iã sibi subiecerant, tanquàm sanguinitati iunctã. In Tenedo una habitabatur ciuitas, & altera quædã in centũ appellatis insulis. Iã uero Lesbijs Tenedijsq; perinde atq; cæteris Ionibus insulas tenẽtibus, cũ nihil grauius esset metuendum, reliquis ciuitatibus cõmuniter placuit Iones sequi, quocũq; illi duxe-

rint. Porrò ubi Ionũ Aeolũq; legati Spartã appuliſſent, id quod fiebat properanter, ex omnibus delegarũt Phocẽſem quendã, cui nomen Pythermo, qui poſtulata propone ret. Hic purpurea ueſte indutus, in Spartiatarũ cõuẽtũ, qui ad famã legatorũ collectus fuerat, proceſſit: hortatusq; Lacedæmonios multis uerbis ad auxiliũ Ionibus ferẽdũ. Illi, quãquã Ionũ legatos repulerint, tamen, myoparonẽ able garũt, quantũ ego cõijcio, hominibus inſtructũ, qui rerum Cyri Ionumq; ſucceſſum exploraret. Hi Phocæã appulſi, Sardis mittũt ſpectatiſſimũ ipſorũ, nomine Lacrinẽ, ut qui Cyro Lacedæmoniorũ mãdata pferret. Cyrus audiẽs quæ Lacrines proferret, rogaſſe fertur circunſtantes Græcos, quinã homines eſſent Lacedæmonij, & q̃ multi numero. Mox ubi hæc cognouiſſet, ad Spartiatã dixiſſe: Equidem nõ extimui nũquã homines illos, quibus locus eſt in media urbe uacuus, ad quẽ collecti mutuis ipſi ſibi iuramẽtis ipo nerẽt. His (ſi modo ſupi me ſeruauerit incolumẽ) nõ Ionũ, ſed propria ſua incõmoda erũt deplorãda. Hæc in uniuerſos Græcos uerba detorſit Cyrus: quia fora ampla haberẽt in quibus negociatiõibus uterẽtur illi, Perſæ ipſi horũ nullo diſtinerẽtur, neq; illis ullũ forũ. Poſt hæc Sardis Tabalo homini Perſæ cõmiſit. Crœſi autẽ cæterorũq; Lydorum theſaurũ, Pactyæ Lydo tradit deferendũ. Ipſe uerſus Ecbatana cõtendit, Crœſum unà ſecũ ducẽs, Ionũ interim nõ magna habita ratione, etiãſi primi adoriendi fuiſſent. Quandoquidẽ Babylõ ei obſtaculo eſſe uidebatur, & Bactriana quoq; natio, itẽ Sacæ atq; Aegyptij, in quos ipſe expeditionẽ facere in animo habebat: in Ionas autẽ alium quempiã inperatorẽ mittere. At uero ubi Cyrus è Sardis Lydos exegiſſet, Pactyas à Tabalo atq; Cyro deſciſcit. Et quia Lydorũ theſaurũ habebat, cõſcẽſis nauibus auxiliarios mercede cõducit, maritimosq; omnes perſuadet, ut

Expeditio C
aduersus B

communĕ secũ expeditionĕ susciperent. Quibus succedentibus, Sardis castra admouit, Tabalũq; in arce undiq; cõclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligẽs, Crœsum hũc in modũ allocutus est: Quisnam, inquit, Crœse finis erit eorũ quæ nunc mihi accidunt, quãdo nõ cessant Lydi, ut uidentur, tantisper & sibi & mihi negocium facessere, dũ eos prorsus delere aggrediar? Videor equidĕ perinde fecisse atq; is, qui occiso patre, filijs pepcerit. Siquidĕ ego te capiens, plusquã Lydorũ parentĕ existentĕ, ipsis Lydis urbĕ suã reddidi. Cũ hãc suã sententiã Cyrus exposuisset, Crœsus excepit, ueritus nimirũ ne Sardis funditus euerteret: Rex, inquit, Cyre quãquã prudẽter tu rectéq; dixeris, moderaberis tamen furori, neq; patieris antiquã hanc ciuitatĕ ita excindi, quæ cũ superiorum, tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non sit: nã priorum ego autor fui, id quid meopte hoc capite pendo: præsens factũ Pactyas designauit, cui tu Sardis commiseras. Hic tibi pœnas det, Lydis autĕ ueniã dabis. Modo hæc impera, ne uidelicet aliquando uiribus aucti, uel defectionĕ meditari ausint, uel molesti esse possint. Interdices illis ne arma bellica possideant, iubebisq; ut suprà tunicã palliũ gestent, induere cothurnos. Ad hæc ijsdem citharam cantusq; indulgebis, deniq; cauponari, liberos instituere, & mox comperies, ò rex, uiros in mulieres degenerasse, nihilq; metuendũ ut rebelles unquã à te desciscant. Hæc ideo Crœsus suggesit, ratus optabiliorĕ Lydis hãc esse cõditionĕ, quàm semel subactos popular, sat sciẽs, quòd ni prætextum idoneũ cõminiscerentur, non persuasurũ ut institutũ detrectaret. Adde etiam, quòd formidabat ne in posterũ aliquãdo Lydi, si imminentem calamitatĕ effugerint, rebellãtes à Persis funditus extinguerẽtur. Cyrus hac Crœsi admonitione gauisus, remissaq;, iracũdia respõdit ei se pariturũ. Accersitoq; cõtinuo

Hæc, quemadmodum plerasq; alia, reprehẽdit Plutarchus in libello, quem contra Herodot. edidit.

monito Cyro (radicta

Mazare homine Medo, eadē illi præcipiebat, quæ Crœsus suggesserat Lydis imperāda: Atq; præter hæc mādauit, illos omnes sub corona uenūdādos, quotquot unà cū Lydis Sardis oppugnarint: Pactyam autē uiuum ad se perducendum. Et ista quidē ex itinere præcipiens, Lydos compulit ad Persarū mores recipiendos. Pactyas intelligens exercitum nō procul abesse, cōterritus cōfugit Cumā. Mazares uero nihil cūctatus, Cyri exercitus partē, quā secum ducebat, Sardis promouit. Verum ubi Pactyā iā unà cum suis cōmilitonibus Sardis abiisse cognouerat, primum Lydos adegit Cyri mādatis obsecūdare. Et iā inde Lydi omnem uitæ rationē cōmutarunt. Deinde Mazares nūcios Cumā misit, qui Pactyā reposcerēt. Cymæi uero consilio inito statuerunt ad deum apud Brāchidas referendū, quid facto opus esset. Erat enim illic oraculū peruetustū, quo Aeoles Iones; cōmuniter uti cōsueuerunt. Oraculum hoc in Milesiorum agro est situm ad Panormū lacum. Missis igitur ad Branchidas cōsultoribus, rogabant quidnā facturi hac in re deo gratificarentur. Cōsulentibus respōdebatur, Pactyam Persis esse permittēdū. Quæ ubi relata audīrēt Cymæi, putauerunt oraculo acquiescēdum, Pactyāq; reddendum. Cæterum cū huc bona pars propēsa fuisset, Aristodicus Heraclides, uir inter cæteros Cymæos clarus, seu oraculo parum fidēs, siue ipsos cōsultores oraculi responsum nō recte perferre existimās, cōstanter obstabat, quo minus oraculo Cymæi obtemperarent. Vnde factū est, ut, iterum de Pactya cōsulturi, alij mitterētur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoq; Aristodicus erat. Hi cū ad Branchidas peruenissent, ex omnibus sciscitans Aristodicus oraculum, rogabat in hæc uerba: O rex, uenit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem fugiens uiolentam: Persæ

eundē repoſcentes, iubēt Cymæos hominē dimittere. Nos Perſarum potentiā formidātes, tamen ſupplicem tantiſper reddere detrectauimus, dum intelligeremus ex te indubitato, quid facere nos conueniret. Hunc in modum ſciſcitanti Ariſtodico, idem rurſus reſpōdebatur quod priores retulerant, nēpe Pactyā Perſis permittendum. Poſt hæc Ariſtodicus tale quippiā de induſtria aggreditur: Templum circumiens, paſſeres aliaſq; auiculas, quæ forte in tēplo iſtic nidulabantur, è nidis exemit. Quæ cum ille faceret, memorant uocem ex adyto auditā, quæ ad Ariſtodicū ferretur, atq; huiuſmodi quædam ſonaret: Hominum ſceleſtiſſime, quænam libido te inceſſit, ut auderes meos ſupplices diripere? Ariſtodicū nihil dubitaſſe ad hunc modum reſpondere: Et tu, inquit, rex huiuſmodi auxiliū fers ſupplicibus, quando Cymæos iubes Pactyā tradere Perſis. Cui deus reſpondens: Equidem, inquit, iubeo, ut impij male pereatis, neq; deinde oraculū hoc de reddēdis ueſtris ſupplicibus laceſſatis. Porrò ubi reſponſū hoc poſtremū referrēt Cymæi neq; uolētes Pactyā Perſis tradere interimendū, neq; eundē penes ſe detinēdo Cyrū ad ciuitatis ſuæ expugnationē excitare, hominē ablegāt in Mitylenā. Mitylenæi, cū Mazares ſubinde per nuncios Pactyā flagitaret, paciſcūtur pro certa mercede mittendū: quod tamen nolim indubitato aſſeuerare, quādoquidem nō fuit perſoluta. Cymæi cognoſcentes ea quæ circa Pactyam à Mitylenæis geſta eſſent, miſſo ad Leſbū nauigio, Pactyam deportāt in Chiū. Indidem nimirum ex Mineruæ tutelaris deæ templo uiolenter raptus à Chijs redditur. Reddiderunt autem pro Ataruei mercede. Ataruеus autem locus eſt Myſiæ, Leſbo è regione ſitus. Et ſic quidem in cuſtodia Perſæ habebant Pactyam, ut Cyro cum primum liceret traderetur. Atq; multo

iam

Iam inde tempore, Chiorum nullus ex Atarneo neq; molis libauit hordeaceis deo cuiquam, neq; secundæ mensæ fructibus inde decerptis utuntur. Breuiter, omnia à sacrorum usu remouentur, quæ è prouincia illa proueniunt. Postquã uero Pactyas iam à Chijs traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit, qui unà cum Pactya Tabalũ oppugnassent: & partim Prienenses subegit, partim Mæandri campum incursauit, frumentationem militibus faciens. Magnesiam etiam pari modo. Postremo Mazares morbo correptus, uita defungitur. In defuncti uero locũ succedit Harpagus, & ipse Medus: nimirum quẽ Medorum tyrannus Astyages indiges epulis exceperit, quiq; Cyrum in regni potestatẽ inuexit. Hic inquã à Cyro institutus dux, simul atq; in Ioniam uenit, urbes ductis aggeribus cepit. Nam ubi mœnia ciuesq; undiq; exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto citra negocium expugnauit: atque sic Phocæa prima Ionum ciuitate potiebatur. Phocenses primi Græcorum longis nauibus usi feruntur. Adriam simul & Thyrrheniã, Iberiam atq; Tarteſſam occupauerunt. Nauigijs autem utebantur non rostratis, sed penticonteris, hoc est, lembis quinquagenûm remorum. Hi cum primum Tarteſſum uenirent, grati admodum fuerunt regi, cui nomen erat Argathonio, quiq; iam octoginta annis Tarteſiorum regno præfuit. Vixit autem annis centum uiginti. Atq; Phocẽses Argathonio ista occasione redditi sunt amiciores: Quòd uidelicet Phocenses Ioniam relinquẽtes, iussit in sua ditione sedes deligere ubicunq; illis liberet. Verum ubi hoc non persuasissent Phocensibus, intelligeretq; interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numerauit liberaliter. Siquidem ipsius muri ambitus nõ paucorum est stadiorũ, totusq; è maiusculis lapidibus,

ijsq; affabre concinnatis. Et murus quidem ille hoc pacto fuit constructus. Porrò Harpagus exercitum promouens, urbem oppugnauit: cum postulassent prius, si uellent Phocenses, sibi sat esse, unum duntaxat muri propugnaculum demoliri, ubi habitationẽ extrueret, cætera illius se permissurum intacta. Phocẽses seruitutẽ auersantes, respõderunt diem unum se ad cõsultandum sumpturos, interim dũ consultaretur, ille exercitũ ab urbe reduceret. Harpagus autẽ quãquã se scire diceret quid facturi essent, tamen permissurum ut consultarent. Et enim simul atq; ille exercitum reduxit, Phocenses cõtinuo lembos instruũt, quibus liberos unà cum uxoribus atq; supellectile uniuersa imponerent: ad hæc statuas quoq; & donaria, nisi quæ uel ferrea uel lapidea, aut deniq; picta essent, omnia nauibus importãt, quas & ipsi conscendentes, soluerunt: traieceruntq; in Chium. Phoceã autem iam desertam hominibus, occupauerunt Persæ. Phocẽses autẽ postquã ipsis Chij insulas quas Oenusas uocant, licitantibus addicere nollẽt, metuentes ne illuc emporiũ trãsferretur, obq; hanc causam hæc eorum insula clausa fuit. At Phocenses cõcesserunt in Corsicam. Hic enim iam ante x x. annos ciuitatem ex uaticinio condiderunt, nomine Alaliam. Interea Argantonius fatis concesserat. Porrò Corsicã traiecturi Phocẽses, prius diuerterunt Phocæã, præsidiáq; illic Persarum, quæ ab Harpago fortè custodiæ causa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, quotquot ex classica sodalitate supererant, communi cõsilio sese mutuis execrationibus diriq; deuotionibus astringunt. Ad hæc grande saxum in mare demergũt, iuramentoq; confirmant, non prius se de repetenda patria cogitaturos, quàm saxum uadis imis leuatum renarit. Commodum uero profectionem molientibus, plusquam

media

medietatem desideriũ cepit ingens paterni soli, morumq; Phocensium. Et plerique etiam uiolato iuramento remigrarunt in Phocæam. Alij uero iureiurando satisfacientes, soluentesq; ex Oenusis, Corsicam rectà petunt. Quò cum appulissent, communiter habitabant una cum alijs colonis annis quinq;, sacraq; erexerunt. Cæterum ubi iam uicinos circumquaq; hostili more popularentur, communi sententia bellum in eos adornant Thyrrheni atq; Carthaginienses, utriq; sexaginta nauibus instructi. Phocenses ex aduerso armati sexaginta quoq; naues milite implent, obuiãq; alteris procedunt in mare, quod appellatur Sardonium. Commissa classica pugna, Phocensibus Cadmea quædam contigit uictoria. Nam quadraginta illis naues perierũt, reliquæ uiginti contusis rostris factæ inutiles. Regressi autem Alaliã, sumptis liberis, uxoribusq;, atq; reliquis facultatibus, quantum naues ferre poterant, relicta Corsica demigrarũt in Rhegium. Verum è nauibus illis quæ perierant, quot quot homines in Carthaginiensiũ Thyrrhenorumq; manus peruenerunt (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebãtur. Deinceps uero quæcunq; ex Agyllensium uel pecoribus, uel iumentis atq; hominibus locum illum accesserunt, ubi Phocenses lapidati fuerãt, continuo morbida fiebãt, stupore atq; igne corripiebantur sacro. Agyllenses Delphos miserũt, uolentes commissum illud expiare. Pythia hæc eos iussit facere, quæ etiam nunc ab Agyllæis obseruantur. Nam & iusta illis persoluunt magnifice, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocenses quidem huiusmodi fato usi sunt. Illi autem qui hinc progressi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderũt in agro Oenotriæ, quæ nũc appellatur Hyela. Atq; Phocensium in Ionia res sic habent. Simile quiddam

accidit Teijs, quos simul atq; aggerũ beneficio cepissent Harpagus, omnes cõscensis nauibus traiecerũt in Thraciam, ibidemq; urbẽ condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecit Temesius Clazomenius: sed nihil pro hac sua opera fructus reportans, à Thracibus explodebatur, nunc tamẽ à Teijs apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum soli seruitutẽ nõ ferentes, patriũ solum reliquêre. Verum alij Iones, præter Milesios, prælio superati tandẽ, accesserunt Harpago, perinde atq; illi qui defecerũt, uirosq; se strenuos declararunt, pro suis quisq; fortiter pugnans. Superati autẽ & capti, in sua quiq; patria remãserunt, eaq; quæ imperabantur subibãt Milesij, qui iam Cyro fœdere astricti, quietẽ agebãt, quẽadmodũ superius à me cõmemoratum est. Hunc itaq; in modum Ionia secundo in seruitutẽ redacta. Porrò ubi Ionibus ijs potitus esset Harpagus qui continentẽ habitabant, insulani horum exẽplo cõterriti, ultro se dediderunt Cyro. Iam uero Ionibus etiamsi male affectis, nihilominus se ad Panioniũ recipientibus audio Biantẽ Prienæũ saluberrimũ dedisse consiliũ, cui si obtemperassent, licuisset Græcorũ omniũ felicissimos uiuere. Siquidẽ ille suasit, ut communi classe soluẽtes, Sardiniã peterent. Ibidem una quadam ciuitate omniũ Ionũ cõstructa, absq; seruitute liberi felicitérq; uiuerẽt: nimirũ insulam inter omnes maximã recuperaturi, alijs imperarẽt. Sin autẽ manerẽt in Ionia, nullã, inquit, sibi apparere libertatis spem. Hæc Biantis sententia ipsis Ionibus periclitantibus prodita fuit. Sanũ quoq; Thaletis illud consilium, iam ante subactã Ioniã datum: Nempe qui iusserit Ionas unam quandã cõmunem curiã habere, eamq; fore in Teio: propterea quòd Teos in media esset Ionia. Alias autẽ ciuitates habitatas nihilominus

huic

huic parituras quàm aliarum ciuitatum tribus, legibus parerent. Atq; hi quidem huiusmodi consilia dederunt. Harpagus subacta Ionia, in Caras exercitũ traduxit, & Caunios atq; Lycios, unà ducens Ionas atq; Aeoles. Nã Cares ab his oriũdi, ex insulis progressi sunt in cõtinentẽ. Olim enim Minoi paruerũt, appellabãturq; Leleges, & insulas habitabant, tributũ autẽ nullũ pendebãt, quãtũ equidem possum superiora repetendo è longissimo auditu conijcere. Iidẽ cum Minos flagitabat, naues ei implebant. Ille felici usus belli successu, multos agros populabatur. Caricæ gentis omniũ quæ illis tẽporibus claruerunt ingeniosissimæ, memorantur tria inuenta: quippe galeis cristas imponendas, primi receperunt Cares, clypeis signa adiunxere, postremo lora quoq; scutorũ excogitauerunt: antea nanq; citra habenas gestabant quotquot clypeis utebantur, baltheis duntaxat coriaceis fulcientes, collo sinistroq; humero sustinebãt. Post Caras uero tẽpore lõgo succedente, Dores atq; Iones ex insulis egredientes, in continenti sedes posuerunt. Hunc in modũ Cretenses de Caribus referunt. Quanquam his non assentiũtur Cares, qui se Aborigines atq; indigenas esse memorant, eodemq; nomine usq; usos. Apud Mylassos Iouis Carij delubrũ ostentant uetustissimum, quo communiter quoq; Mysi atq; Lydi utuntur, ut qui Caribus sint germani. Quippe tam Lydũ quàm Mysum Caris fratrem appellãt, atq; ob id eodẽ uti fano. Quotquot alterius sunt gentis, etiamsi Carum linguam utantur, non tamen sacro participant. Caunij, quantum mihi uidetur, indigenæ sunt, etsi ipsi se è Creta oriundos affirmant. Linguam sanè aut ipsi ad Caricam accommodãuerunt, aut Cares Caunicã edidicerunt, id quod ægre dijudicari posset. Siquidem legibus utuntur cum

ab

ab alijs gentibus, tum à Carum moribus multum diuersis. Nam apud illos laudatißimum habetur, iuuentutem frequenter amoris gratia ad cõpotationes conuenire, tam uiros quàm mulieres atq; pueros. Sacra principio sibi constituerant externa, quibus postea pertæsi, cũ patrijs duntaxat uideretur utendum dijs, Caunij omnis ætatis sumptis armis, sacerdotem ad Calyndicos usq; montes persequebantur, fustibus cædentes, exclamantesq; externos se exigere deos. Et huiusmodi moribus illi utebantur. Lycij è Creta ab initio originem traxerunt. Cretã enim primum uniuersam barbari colebant, deinde contendentibus pro imperio Europæ filijs Sarpedone atq; Minoe, Minos superior factus expulit Sarpedonẽ, eiusq; cõspiratores. Hi propulsati, Asiæ ditionẽ occupauerunt Milyada. Et quã nunc Lycij colunt, olim erat Milyas, & Milyæ iam tunc appellabantur Solymi. His igitur imperitabat Sarpedon. Mox Termilæ appellati, quo nomine etiã uicini eos appellabant tantisper, dum Lycus Pandionis filius à fratre Aegæo Athenis pulsus, ad Sarpedonẽ in Termilas abijsset, factumq; esset, ut temporis progressu ad Lyci nomenclaturam Lycij uocarentur. Legibus utuntur partim Cretensium, partim Carum. Quanquam hoc unum præter cæteros homines pro lege habeãt peculiare, quòd à matribus nomina sibijpsis indunt. Et si quis obuiũ percontetur quisnam sit, quæue familia ortus, à matribus auijsq; protinus genus suum repetet. Adde, si qua ingenua seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui atq; nobiles existimabuntur. Sin autem uir, uel inter ciues primarius uxorẽ duxerit externam aut pallacam, susceptiex his liberi reputabuntur minime ingenui. Enimuero huius tempestatis Cares nullam præclarum factũ relinquentes, ab Harpago

subacti

ſubacti ſunt. Nec Cares tantum, uerum nec uniuerſi Græci quotquot illam regionem tenebãt. Tenebant enim cum alij, tum Lacedæmoniorum coloni Cnidij, quorũ regio declinat ad pontum, appellatur Triopium. Nam cum initiũ Bybleſiæ ex peninſula auſpicetur, ſintq; Cnidij propemodum circunfluì: eam partem qua boreã ſpectat, Ceraunius claudit ſinus, auſtralẽ uero Symanum Rhodiumq; mare. Reliquum frontem, *hoc eſt, iſthmum qui perquam exiguus eſt, nempe quinq; ſtadiorũ, Cnidij tentauerũt perfodere: uolentes interea dum Harpagus Ioniam euerteret, ſuam ditionẽ in inſulæ formã redigere. Eratq; hic iſthmus quem perfodere ſtatuerant, ea parte qua continentẽ ſpectat, Cnidia. Id iam multa manu conantibus, diuinitus arbitror aliquid repugnaſſe, quod nimirũ omnes qui manũ admouerent, læderet, cum alias corporis partes, tum precipue oculos infeſtante petra. Cnidij miſſis nuncijs Delphos, rogant quidnam iſthuc eſſet, quod tãtopere conatibus eorum aduerſaretur. Pythia, ut ipſi referunt Cnidij, ſenario uerſu reſpondit in hanc ſententiam:*

Iſthmum neq; aggerate, neq; fodite.
Iupiter nanq; ipſe, ſi placuiſſet, feciſſet Inſulam.

Reſpondente hunc in modũ Pythia, Cnidij à perfodiendo iſthmo deſtiterunt, ſequentiq; cũ exercitu Harpago, ultrò ſeſe non commiſſo prælio dediderunt. Pedaſij, qui mediterraneam ſupra Halicarnaſſum colunt, alijq; uicini maximam diligentiam adhibere feruntur, ut eorum ſacerdos Palladi ſacrã barbam habeat, id quod ter illis accidiſſe putatur. Hi ſoli in Caria populi Harpago diu reluctabãtur. multumq; negocij exhibuerunt, montem extruendo, cui nomen Lyda. Tandem tamen & ipſi expugnati. Cæterum ubi in Xanthium campum exercitũ produxiſſet Harpagus,

pagus. Lycij contrà procedẽtes, paucíq; cum multis cõ
fligentes, strenue sese gesserunt. Superati autem prælio fu
gatíq;, in urbem sese receperũt, uxores, liberos, atq; pecu
nias unà cum familia tota in arcem cogentes, admotoq;
igne arcem unà cum cæteris rebus incendunt. Quæ ubi fe
cissent, ipsi regreßi iureiurando se mutuo adstringentes,
cum hostibus iterum congrediuntur, fortiterq; pugnando
omnes oppetierunt. Ex Lycijs autem qui Xanthij dicun
tur esse, hi omnes præter octoginta quosdã Istiæorũ sunt
conuenæ. Qui octoginta tum emigrantes superstites remã
serant. Atq; Xanthum hunc in modum obtinebat Harpa
gus, pari modo Caunum. Nam Caunij Lycios æmulaban
tur in pluribus. Iam uero inferiorẽ Asiam Harpagus sub
egit: superiorem ipse Cyrus deuicit, uniuersam gentem e
uertens, nihilq; relinquens. At ego in præsentia illorum
gestorum pleraq; prudens dißimulabo, ea duntaxat pro
diturus, quæ illi quàm plurimo constabant laboris, & me
moria digniora uideri poterant. Porrò Cyrus ubi conti
nentem uniuersam suæ ditionis fecisset, Assyrijs belli in
tulit. Assyriæ cum alia multa sunt magna oppida, tum ue
ro celeberrimi nominis ac ualidißimum Babylon, illic ubi
fuerat ab istis Nini regio extiterat. Huiuscemodi urbs in
ingẽti planitie sita est, forma quadrata, magnitudine quo
quò uersus centenũm uicenũm stadiorum, in summa qua
dringentorũ & octoginta in circuitu quatuor laterũ ur
bis. Tanta est Babylonici oppidi magnitudo, quod ita ex
ornatum est, ut aliud nullũ eorum quæ nos nouimus. Iam
primum fossa ambit alta atq; lata, aquæ plena. Deinde mu
rus, quinquaginta cubitorum regiorũ crassitudine, ducen
torũ celsitudine. Est autem regius cubitus, quàm media
cris tribus digitis maior. Operæ preciũ est me præter hæc
dissere-

differere quemadmodũ humus è fossa sit gesta, & murus effectus: ut quidq; terræ in deprimenda fossa effrebãt, ex eo lateres ducebant, quorũ cum magnã uim extraxerãt, eos in fornacibus coquebant. Postea cœno utentes, asphalto feruenti per tricesimũ quenq; laterum ordinem summitates arundinum instipatas conglutinabant: & primum latera fossæ, deinde ipsum murum ad eundem modum, super quem circa oras extruxerunt dietas singularias, altrinsecus conuersas: inter quas tantum intercapedinis relinquebatur, ut quadriga interagi posset. Eius per ambitum centum portæ stabant, æreæ omnes, cum cardinibus itidem postibusq;. A Babylone octo dierũ itinere abest alia urbs, nomine Is, ubi fluuius est haud magnus eiusdem nominis, qui se deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is unà cum aqua permultos reddit asphalti bituminis grumos, quæ asphaltus ad murum Babylonis cõportabatur. Hunc autem in modũ Babylon extructa est. Eius duæ sunt plagæ, quas interfluit fluuius nomine Euphrates, qui magnus & altus & celer, ex Armenijs in rubrũ mare decurrit. In hunc uterque murus lacertos exporrigit, eiusq; incuruæ utrinq; ripæ coctilibus lateribus pro maceria prætexuntur. Ipsa urbs plena domibus est ternarum quaternarumq; contignationum, secta in uias rectas, cum alias, tum uero transuersas, quæ ad flumen pertingunt. Ad quarum singulas pro numero uicorũ portulæ factæ sunt in maceria, quæ flumen sepiebat, & ipsæ æreæ, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidem murus lorica est. Alter uero interior non multo quàm hic debilior, sed exilior. In'que utriusque ciuitatis plagæ medio murus erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu prægrandi atque ualido. In altero Iouis Beli templum æreis portis,

tis, id quod mea etiam nũc ætate exiſtit, duorum undecim que ſtadiorum amplitudine, figura quadrata. In ſacri medio turris ſolida, craſſitudine ſimul & altitudine ſtadij, cui alia rurſus ſuperimpoſita turris, & huic ſubinde alia, ad octauam uſq; His forinſecus ſcalæ ſunt in circuitu adhibitæ, per quas ad ſingulas conſcẽditur turres. In medijs gradibus ductus, ſellæq; in hoc factæ, in quibus aſcenſuros liceat ſedere ac conquieſcere. In poſtrema turri ſacellum eſt aliud, in quo lectus eſt ſplendide ſtratus, & appoſita menſa aurea. Statua tamen in hoc ſacello nulla eſt, neq; hic noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem unam ex indigenis, quã ex omnibus deus delegerit, uti narrant Chaldæi huius dei ſacerdotes. Narrant enim illi, tametſi mihi parum credibilia referre uidẽtur, deum uidelicet ipſum templum ingrediẽtem, in hoc cubili conquieſcere, perinde atq; Thebis Aegyptiacis: ad eundem modum in Thebani Iouis fano, ſi modo Aegyptijs fides habenda erit, mulier quoq; cubare creditur. Quæ mulieres cum uiris non putantur habere conſuetudinem. Idem fit apud Patara Lyciæ ciuitatem, quãdo oraculũ celebratur. Neq; enim id fit perpetuo: atqui ubi id futurum eſt, uates noctu in templum concluditur. Porrò in Babylone præter hæc cõmemorata, aliud eſt ſacellũ inferius, quod Iouis magnã habet ſtatuã, eamq; aureã, ponè mẽſam, & ipſam aureã, ſimul & ſuſtentaculum cum ſella, omniaq; aurea, adeo ut Chaldæi octingẽtorum talentorũ auri opus æſtiment. Extra templum altare eſt, & ipſum aureum: atq; præter hoc aliud altare ingens, in quo ſolennes hoſtiæ immolantur, quandoquidem aureum illud non licet hoſtiarum ſanguine polluere, præterquam lactẽtium. Inſuper in hoc maiuſculo altari Chaldæi quotannis centum millia talentorum liba-

libanoti adolent, quando huic suo deo sacra faciũt. Eratq; in hoc templo etiamdum illo tempore statua duodecim cubitorum è solido auro: quanquam ego hanc non uiderim, sed ea referam quæ à Chaldæis referantur. Hanc statuam Darius Histaspis filius insidiose captans, non ausus tamen fuit diripere: sed quam postea Xerxes Darij filius abstulit, sacrificq (qui prohibuerat statuam loco dimouendam) interempto. Atqui illud templum hoc pacto constructum fuit ornamentis, etiamsi alia sint peculiaria pleraq; eiusdẽ donaria. Huius Babylonis multi quoq; aliquando reges extitêre, quorum in exponendis rebus Assyrijs mentionẽ faciam, qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ fœminæ. Harum prior, quæ quinq; ætatibus ante posteriorem regnauit, uocata est Semiramis. Hæc per planitiem aggeres extruxit spectaculo dignos, cũ antehac flumen eã omnẽ restagnare solitus esset. Posterior regina Nitocris nomine extitit superiore solertior. Cuius cũ alia monumẽta extiterũt, quæ ego commemorabo, tum uero hoc, quod animaduertens imperiũ Medorum ingens ac pacatum, subactáq; ab his multa oppida, & inter hæc Ninũ, præmuniuit se omnibus quàm potuit maxime. Ante omnia fluuiũ Euphraten, qui primus mediam ipsorum urbem interfluens, rectus erat, tortuosum reddidit, fossis superius depressis, adeo ut quendam Assyriæ pagum, nomine Arderica, ter influat, & qui nunc è mari per Euphratem Babylonem uersus subuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idq; triduo. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerẽ uero ex utroq; fluminis labro aggessit uisu mirandũ. Tãtæ est & magnitudinis & sublimitatis. Multo supra Babylonẽ, aliquantulum seorsum à flumine, effodit paludis eluuiem, profunditate quidẽ ad aquam semper

ducta: latitudine uero eius quoquò uersus trecentorum uiginti studiorũ. Hæc fossitia humus ad fluminis ripas aggesta est, quem locũ ubi depressit, crepidinẽ ambitus eius lapidibus induxit. Hæc duo, ut flumen flexuosum & lacuna tota fossa esset, ideo fecit, ut fluuius per multos anfractus retentus, sedatior maret, & nauigationes in Babylonem essent tortuosæ, & ex ipsis nauigationibus longus habitus lacunæ exciperetur. Ad hæc, quæcunq; erat regio ad inuadendum opportuna, & compendiaria ex Medis uia, hanc interseps it, ne Medi cõmercio Assyriorũ ipsius negotia cognoscerent. Et hæc quidem ex profundo circuniecit. Cæterum ex eis talem fecit cõmunitionem: Cum sit urbs in duas dirempta regiones, fluuio medium tenẽte, quoties aliquis ex altera in alteram regionem transire uolebat sub regibus superioribus, is necesse habebat nauigio transire: quod erat (ut reor) sanè odiosum. Huic rei ista prospexit, siquidem ubi effodit effluuium lacus, aliud opere eodem monumentũ sui reliquit. Saxa prægrandia præcidit, quæ ubi in expedito fuerunt, & locus depressus, in locum ipsum quem deprexerat, omnem fluminis cursum auertit. Cum hic locus effossus impletur, interea pristino alueo arefacto, oras fluminis intra urbem ac descẽsus, qui ex portulis ad flumen ferũt, extruxit coctis lateribus eadem ratione qua muri extructi sunt. Extruxit item circa mediam ferme urbem põtem ex ijs quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciens. Hunc sublitijs quadratis, per quem Babylonij transirent, interdiu committebat, easdẽ noctu tollebat: hac uidelicet causa, ne per noctem transeũtes mutua furta exercerẽt. Vbi lacuna repleta est flumine, & opus põtis exornatũ, tũc fluuiũ Euphratem è stagno in pristinum reuocauit alueum: atq; ita lacus

quam

quam effoderat, uisa est necessario facta, & pons in usum ciuium extructus. Eadem regina hunc machinata est dolũ: Suprà portas urbis celeberrimas, in loco edito atq; conspicuo, sepulchrũ sibi extruxit, atq; his literis inscripsit: Si cui regum Babylonis post me futurorũ fuerit pecuniæ penuria, aperto sepulchro sumat quantumcunque libuerit pecuniæ, duntaxat indigẽs, aliter ne aperiat. Nõ enim satius fuerit. Hoc sepulchrum tam diu fuit immotum, dum regnum peruenit ad Darium. Is indignũ esse ratus, se neq; uti quippiam his portis (ideo autem non utebatur, quòd supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neq; sumere pecunias repositas, & eas ipsum prouocantes, reserauit monumentum: in quo non quidem pecunias inuenit, sed literas ita dicentes: Nisi pecunia esses inexplebilis, & turpis lucri cupidus, haud aperuisses urnas defunctorum. Talis extitisse hæc regina memoratur. Aduersus cuius filium Labynitum, patris nomen, & Assyriæ imperium habentem, Cyrus exercitum duxit. Ducit autem rex * magnum exercitũ, probe domi cõparata re frumentaria atq; pecuaria. Portatur itẽ aqua ex flumine Choaspe, Susa præterfluẽte, quo uno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaspis aquã decoctam, & in argẽtea uasa diffusam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarũ mulis trahentibus, assidue comitantur, quocunq; ille proficiscitur, Cyrus Babyloně tendẽs, ubi uenit ad Gyndẽ amnem (qui in Mantienis ortus mõtibus, per Dardaneos in Tygrim alterum amnẽ fluit, qui Opin urbem præterlabẽs, rubro infunditur mari) conabatur hunc fluuium Gyndẽ traijcere, cum non posset nisi nauibus traijci. interim ei quidam è saeris equis candidis petulanter ingressus fluuium, transire conabatur. Hunc fluuius uorticibus contorquẽs, obruẽdo

Epitaphiũ Nitocreos, quod tamẽ à Plutarcho Semiramidi attribuitur.

* σρατεύει δὲ βασιλεὺς ὁ μέγας, id est, duxit autẽ rex magnus exercitum. Et ita uerterẽdum erat aut legendum: Siquidẽ reges Persarum Magni dicebãtur, ut in scholijs Aristophan. annotat in Plut.

abripuit. Cyrus perquàm ægre ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus est, se sic redditurum eum tenuem, ut posthac facile uel à mulieribus transiri posset, ne genua quidem tingentibus. Hæc minatus, expeditione in Babylonem intermissa, copias suas bifariã diuisit. Dehinc alueos ad funiculum designauit centenos & octogenos, utrinq; ad Gyndis labra omnino conuersos, quos distributis copijs effodi iußit. Et opus quidem, ut quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam æstatẽ triuerunt. Cyrus ubi Gyndem mulctauit in trecentos & sexaginta riuos diductum, & alterum uer illuxerat: ita porrò ire Babylonem pergit, Babylonijs cum producto exercitu præstolantibus. Qui ubi propius urbem ille promouit, cum eo conflixerunt, prælioq; fugati, in oppidum se receperunt. Ii tamen quia Cyrum iam pridem animaduerterant inquietum esse, uiderantq; omnes pariter gentes aggredientem, comportauerant multorum sane annorum commeatus. Ideoq; tunc obsidionem nullius momenti faciebant. Et Cyrus cum iam in longo tempore nihil admodum res proficerent, inops consilij erat. Tandem siue alius ei anxio suggeßit, siue ipsi in mentem uenit quid in rem esset, sic statuit faciẽdum: Instructis uniuersis copijs, partim quà fluuius urbem ingreditur, partim à tergo quà egreditur, præcipit, ut dum cernerẽt alueũ posse transiri, illac urbem inuaderent. Ita instructis atq; admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abijt ad stagnum. Eò ubi peruenit, quæ Babyloniorum regina fecerat apud flumẽ, & apud stagnum, quod erat palus, eadem ipse fecit. Nam reuocato flumine, alueum eius pristinum uado transibilem reddidit. Id tale ubi actũ est, Persæ qui ad hoc ipsum instructi erant, per alueũ unde fluuius Euphrates absces-

serat

ferat, mediorum ferè semorum tenus grauiter Babylonem introierũt. Quos Babylonij si factum Cyri prius aut audissent aut sensissent, haud dubie, contẽpto eorum ingressu, peßimo exitio affecissent. Nam obseratis omnibus quæ ad flumen ferunt portulis, conscensisq; septis, ipsi pro ripis stantes illos progressos ueluti in cauea excepissent. Nunc ex inopinato eis Persæ astiterunt: & cum rapti essent qui mediam urbis incolebant Babylonij, propter eius tamen magnitudinem nõ sentiebatur (ut fertur) ab his qui circa extrema habitabant. Sed fortè quoniam dies festus eis esset, exercendis choreis atque oblectationibus opera dabatur, donec planè rem animaduerterunt. Atque ita primum capta est Babylon. Cuius ciuitatis quanta sit potentia, cum ex alijs multis pandam, tum uero ex hoc, quòd cum regi magno omnis plaga, cui imperat, sit distributa in ipsius atque exercitus eius alimẽtum, præter tributa ex duodecim, quibus annus constat, mensibus, quatuor regio Babylonia, octo reliquis eum omnis Asia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Asiæ partem æquiparat, & eius principatus, quem satrapiam Persæ uocant, omnium prouinciarum longe est optimus, adeo ut Tritæchmæ Artabazi filio, qui pro rege tributum hoc exigebat, singulis diebus singulæ argenti plenæ artabæ penderentur. Est autẽ artaba mensura Persica, capacior quàm Atticus medimnus tribus chœnicibus Atticis. Ad hæc erãt ei peculiares equi, præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum quibus admittebantur sexdecim millibus. Nam singuli ad uicenas admittuntur. Præterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, ut ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadẽ planitie magni uici attributi essent, aliorum tributorum immunes. Atque hæc præsidis Babylonis peculiaria

Babylonia potentia

culiaria erant. In Aßyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum eſt, quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem ſeges, & frumentum prouenit, non quemadmodum in Aegypto, flumine ſua ſponte in rura aſcendente, ſed manibus atque ſcrobibus irrigatũ. Etenim Babylonica regio omnis, quemadmodum Aegyptiaca, diſtinguitur in foſſas, quarum maxima nauibus tranſiri poteſt, ad ſolem hybernum uergens, ex Euphrate exiens in Tigrim alterum flumen, iuxta quod urbs Ninus ſita erat. Hæc regio omnium quas nos uidimus, longe optima eſt, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, uite, olea, nequaquam de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax eſt, ut nunquam non ferè ducenta reddat: & ubi præſtans bonitate ſe uincit, etiam ad tricena. Quaternũm ferè digitorũ latitudine triticeis atq; hordeaceis foliis. Milij uero ac ſeſami proceritatem inſtar arborum etſi mihi compertam, tamen memorare ſuperſedeo, probe ſciens, his qui nunquam Babyloniam regionem adierunt, quæ de frugiferis dicta ſunt, perquàm incredibilia uiſum iri. Oleo neutiquã utuntur, niſi quod ex ſeſamis faciunt. Sunt eis paßim per omnẽ regionem palmæ ſua ſponte naſcentes, pleræq; fructiferæ: ex quibus & cibos & uinum & mel conficiunt, curantes more ficorum. Harum, ut aliarum arborum, Græci maſculas uocant, quarum fructum his quæ palmulas ferũt, alligant, ut illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat matureſcere, alioqui occaſuras. Maſculæ enim in fructu culices ferunt, quemadmodum caprifici. Venio ad id, quod ex omnibus quæ de ea regione ſecundum ipſam urbẽ, mihi ſummo miraculo eſt diſſerendum. Nauigia illorũ quæ per flumen commeant Babylonẽ, omnia ſunt orbiculata atq; coriacea

coriacea, quæ pecuarij Armenij, qui supra Aßyrios incolunt, ex cæsis salicibus faciunt, instruuntq; pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modũ soli: neque puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium stramentis stipatum, fluuio deferendum permittunt, cum alijs rebus, tum uero dolijs è palmularum uino onustum, dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorum alter introrsum palam trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia hæc & magna admodum, & minora, quorum maxima quæque ferunt pondus quinque millium talentorum, singula singulos asinos uiuos intus habentia, maiora etiam plures. In quos illi postquam nauigantes Babylonem perlerunt, onusque distraxerunt, lignaq; nauigij, atque omnia stramenta adduxerunt, pelles congerunt, & eos in Armeniã agitant. aduerso enim flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto potest. Qua ex causa nõ ex lignis, sed ex pellibus nauigia fiunt. Idem ubi asinos agitando in Armeniam redierunt, alia ad eundem modum nauigia comparant. Et naues quidem eorũ tales sunt. Amictu autem tali utuntur: Duabus amiciuntur tunicis, una linea usq; ad pedes demissa, altera super hanc lanea: postremo candida & breui penula circundantur. Calceos gerunt gentis more, soleis Thebanis similimos. Capita habentes comata mitris redimiunt, unguentis toto corpore delibuti. Anulum signatorium singuli gestant, & sceptrũ affabre factum, cui superstat aut malum, aut rosa, aut lilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam absque insigni gestare sceptrum, ipsis nefas est. Atq; hic eorum corporis est cultus. Leges uero quæ cõstitutæ ab ipsis, hæ sunt: Vna quidem prudẽtißima, altera autẽ (quantũ ego sentio) qua

Henetos ex Illyrijs audio uti per ſingulos pagos. Semel quotannis iſta fiũt. Vbi uirgines effectæ ſunt nubiles, eas congregant, & uniuerſas unum in locum cõducunt, quas circunſiſtente uirorum frequentia, ſurgens præco ſigillatim uendit, ſed primum pulcherrimam omnium, ſecundum hanc (ut quàm plurimo uenditur auro) aliam euocat, quæ poſt illam eſt ſpecioſiſſima. Venduntur autem in contubernium, quarum pulcherrimas quaſq; Babylonij, qui locupletes, & ijdem cælibes ſunt, mercantur, ut quiſq; licitando alterum ſuperat. At ex plebe qui ſunt cælibes, his non eſt opus pulchra forma, ideo pecunias ac turpiores accipiunt uirgines. Nam præco, ubi uirginũ ſpecioſiſſimarum peregit uenditionem, excitat deformiſſimam, ſi quis illorũ mercari uolens exiſtat, edicitq; quiſquis uelit quàm minimo auri ſumpto eam in matrimoniũ habere, donec illi qui minimo cõtentus eſt, fœmina addicitur. Ita aurum ex ſpecioſis uirginibus conficitur, & per eaſdem cuicunq; uolenti deformes ac debiles collocãtur. Quarũ nullam cuiq; emptori fas erat ſine fideiuſſoribus abducere, ſed datis fideiuſſoribus de contubernio uxoris ita demum licebat abducere: ſi de hoc non conueniebat, lex lata erat ut aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago uenientibus licebat uxorem mercari, ſi uellent. Hæc apud eos honeſtiſſima lex erat, quæ tamẽ nõ perſeuerauit. Nouiſſime aliud quiddam excogitauerũt, ne quis fœminas iniuria afficiat, neue quis aliã in urbẽ abducat. Nã poſteaquã expugnati male accepti ſunt, remq; domeſticam abſumpſerũt, unuſquiſq; plebeius ob uictus inopiam filias ſuas adigit ad quæſtum corpore faciendum. Alteram item ſapienter condiderunt legem, languentes efferendi in forum (neque enim mediciis utuntur) ut de eorũ languore conſulant qui eos adeũt, ſi quis

si quis & ipse eundum passus est morbum, aut alium uidit patiētem. Hæc uiri qui illos adeunt cōsulunt, hortanturq; ad ea quæ ipsi faciendo effugerint similem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam languentes præterire silentio, nec antequam explorauerit quonam laboret ille lāguore. Sepulchra eisdem in melle sunt, luctus funebris, illi Aegyptiorum persimilis. Quoties cum uxore miscetur uir Babylonius, adhibito thymiamati assidet, & ex aduerso mulier idem facit. Sub diluculum abluuntur ambo, nullum uas priusquam se abluerunt tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt. Vna ijsdem Babylonijs lex est, omnibus modis execranda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in uita ad Veneris templum desidentibus, cum externis uiris consuetudinem habere. Cæterum cum pleræq; sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæ uehiculis cameratis subuectæ, pro templo cōsistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræq; etiam hunc in modum faciūt: Ad templum Veneris sedent, nodis corollisq; tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediūtur. Nam diuerticula undecunq; sic funiculis distincta aditū præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porrò cum semel illic consederint, non prius domum regrediuntur, quàm hospitum aliquis pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem à fano seorsum abducta rem habuerit. Hospitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet: Tanti ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Assyrij Venerem appellant. Ac uerò pecuniam illam, quantulacunq; sit, non est fas reijcere, siquidem in sacrum conuertitur usum. Neq; mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare,

ſed quicunq; is eſt, qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremo ubi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, dea expiata, domum reuertitur. Ac deinceps haud ita multo conduxeris. Iam quæ forma ſunt elegantiori, citius (ut par eſt) expediuntur: quæ uerò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo antequam legi faciant ſatis. Fitq; interdum, ut uno atq; altero anno, aut etiam triennio atq; diutius expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædã lex eſt. Hæc ſunt Babyloniorum inſtituta, quorum tres ſunt familiæ, quæ nullo alio niſi piſcibus uictitãt. Quos captos ubi arefecerunt ad ſolem, hoc faciunt: In pilam deijciunt, ac piſtillis pinſunt: deinde lintheis conſeruant, unde quiſquis uult conſpergit, offamq; facit, quam in modum panis torreat. Cyro poſt hanc gentem ab eo ſubactam, inceſſit cupido Maſſagetas in ſuã poteſtatẽ redigendi. Quæ gens fertur & magna eſſe & robuſta, ad auroræ ſolisq; ortum ſita, trans Araxem fluuium è regione Iſſedonorum uirorum. Sunt qui dicãt eam Scythicæ nationis. Araxes Iſtro maior, & idem minor eſſe memoratur: & in eo frequentes inſulæ Leſbo pares magnitudine: & homines qui illas incolũt, æſtate ueſci radicibus quibuſcunq; quas ipſi euellunt. Arborũ autem fructus, quos maturos comperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem ueſcantur. Apud eos etiam inueniri arbores talem fructum ferentes, qui iactus in ignem ab his, qui ad ſe calefaciendum cõuenerunt, foco circunſedentes incenſo igne, ſic ebrios reddit odore ſuo, ut uinum Græcos: & eo uehementius, quo plus eius fructus fuerit iniectum, quoad cõſurgatur ad tripudiandum, ac perueniatur ad cantum. Atq; hæc fertur eorum eſſe uiuendi cõſuetudo. Araxes porrò fluuius à Mãtienis quidẽ, unde

unde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac ſexaginta diduxit riuos) fluit, ſed per ſexaginta ora prorumpens, quæ uno excepto in paludes, eluuiesq; euoluitur, ubi ferunturhomines habitare, qui crudis uictitant piſcibus, & pro ueſtibus utuntur uitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caſpium, quod mare per ſeſe eſt, nec ullo cum alio commiſcetur. Nam & illud quod Græci omnes pernauigant, & id quod extra columnas uocatur Atlanticum, & Rubrum, idem eſt mare. Caſpium uerò alterum, ac per ſeipſum eſt longitudinis quindecim dierum curſu nauis quæ remis utatur, latitudinis ubi ſpatioſiſſimum eſt, octo dierum: qua ex parte ad ueſperum uergit, Caucaſo prætentum monte, cum maximæ uaſtitatis, tum ſummæ altitudinis, multas atq; in ſe omnifarias gentes habente, ac pleraſq; omnes agreſti materia uictitantes, ubi arborum frondes, his quæ ſunt apud nos ſimiles feruntur eſſe, quibus contuſis & aqua dilutis, illi animalia ſibi per ueſtes inſcribere dicuntur: eaq; animalia nunquam elui, ſed perinde atq; ab initio eſſent intexta, ſic cum reliqua lana ueteraſcere. Horum quoq; hominum concubitus ſicuti pecorum in propatulo eſſe. Et ad ueſperam quidem uergens hoc mare quod Caſpium uocatur, Caucaſus cohibet: qua uerò parte uergit ad auroram orientemq; ſolem, planities excipit proſpectu immenſæ magnitudinis. Quam ſpatioſam planitiem non ex minima parte Maſſagetæ poſſident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat multis ac magnis ſolicitatus incitatusq; cauſis. Primum ſua genitura, quòd uidebatur maius quidem homine eſſe. Secundo loco, felicitate qua fuerat uſus aduerſus hoſtes. Quãcunq; enim gentẽ Cyrus inuaſerat, ea gens nullo pacto potuerat euadere. Erat autẽ Maſſagetarum

getarum regina defuncto uiro Tomyris nomine, ad quã in coniugium petendam Cyrus miſit uerbo duntaxat, uolens eam habere uxorem. Animaduertens illa nõ ſe in coniugium, ſed regnum Maſſagetarum peti, acceſſum Cyro interdicit. Poſtea Cyrus cum dolus non procederet, progreſſus uſque ad Araxem, aperte infeſto cum exercitu in Maſſagetas tendit. Flumẽ pontibus iungit, quibus copias traijciat, factis ex nauibus, turres deſuper ædificans. Ad quem in hoc labore occupatum, Tomyris caduceatorem miſit, qui diceret: Rex Medorum, deſine incũbere in quæ incumbis, neſcius an iſta quæ conſtituiſti, tibi conducibilia erunt. Omiſſo incepto, apud tuos ipſius regna, & nos ſine finium quorum ſumus principes eſſe. Verum tu admonitionibus his uti noles, et omnia males quàm ociũ. Quod ſi tantopere affectas laceſſere Maſſagetas, fer quam ſuſtines ærumnam. Sed deſiste iungere fluuium: à quo nobis tridui itinere digreßis, traijcito in noſtram regionem: aut ſi mauis nos excipere in uestram, tu hoc idem facito. Hæc ubi Cyrus audiuit, accitis Perſarũ primoribus coactiſq;, in medium rem proponit, conſulens, utrum ſibi agendum cõſtituerent. Illorũ in idem conuenêre ſentẽtiæ, iubentiũ recipi in ipſorũ regionẽ cũ ſuo exercitu Tomyrim. Quã ſententiã Crœſus Lydus cum adeſſet, improbat, in cõtrarium diſſerens his uerbis: Equidem tibi rex etiam antea dixi, quandoquidẽ Iupiter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errari in tua domo, id omne me pro uiribus auerſurum. Nam meæ ruinæ etſi ingratæ, mihi tamen extitere diſciplinæ. Si tibi eſſe uideris immortalis, & eiuſmodi exercitui præeſſe, nihil eſt opus ut meam tibi dicam ſententiam: ſin uerò te quoque agnoſcis hominem, & iſtis eiuſmodi præeſſe, illud in primis diſcito, humanarum rerum

rum circum esse: qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideoq; de hac, quam proposuisti, re, secus ego atque isti sentio. Si enim hostes in terram nostram uolemus excipere, id tibi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne amittas imperium: quia haud dubie victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur. Victor autem tu non adeo multum uincis, quàm multum si traijciens in terram illorum, victis Massagetis instabis fugientibus. Hoc enim pro illo substituito consilium, ut victo hoste rectà pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine duce. Deforme est enim atque intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copijs procedere cousque, dum illi in occursum prodeant: atq; debinc ita faciendo, dare operam ut illos superemus. Nanq; ut ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorũ insueti, & magnorum cõmodorũ expertes. His ergo uiris propone in nostris castris instructarũ affatim epularũ magna ui pecorũ interfecta, cum magna etiã ui poculorum uini meri, atq; omnis cibariorum generis. Hoc ubi fecerimus, imbecillißimis quibusq; mulitũ ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos recipiamus. Quibus tantis bonis illi cõspectis (nisi me fallit opinio) se ad ea cõuertent, unde nobis supererit facultas magnas reperpetrãdi. Atq; hæ quidem in discußionem uenere sentẽtiæ. Cyrus autem priori repudiata, Crœsiq; probata sententia, indixit Tomyri ut retro cederet, utpote aduersus illam traiecturo. Illa quemadmodum à principio spoponderat, regressa est. Cyrus in Cambysis filij sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Crœsum, ac maiorem in modum ut hominem honore beneficijs'que prosequeretur, præcepit: si sua

si sua aduersus Massagetas traiectio non recte cederet. Hæc ubi præcepit, eosq; remisit in Persidẽ, ipse cũ copijs suis flumen traiecit. Transmisso Araxe ubi nox aduenit, uidit per quietem talem uisionem: Videbatur Cyrus in somnijs cernere maximum natu filiorum Hystaspis, habentem in humeris alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Erat Hystaspi Achæmenidæ Arsamenis filio, ex liberis natu maximus Darius, tunc ferme uicesimum ætatis annum agens, in Perside relictus, quòd non maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus, uisum suum intra se retractabat: quod cum ei magni momenti uideretur, uocato Hystaspi remotis arbitris, inquit: Filius tuus, Hystaspes, mihi atque regno meo insidiari deprehensus est: hoc unde proculdubio nouerim, per me noscas licet. Dij mihi, quòd mei curam gerunt, quæcunque euentura sunt ostendunt. Siquidem proxima nocte inter quietem uidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas: quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Ex quo uiso nulla tergiuersatio est, quin ab illo mihi tendantur insidiæ. Quapropter tu quàm raptißime in Persidem reuertere: facito que ut cum ego subactis Massagetis illuc rediero, filium tuum mihi sistas ad causam dicendam. Et Cyrus quidem hæc locutus est, scilicet quòd sibi insidiari Darium suspicabatur. At dæmon ei portendebat ipsum ibi mortem oppetiturum, & eius regnum ad Darium esse peruenturum. Respondens illi Hystaspes: Absit, inquit, rex, ut quispiam uir genere Perses, tibi moliatur insidias. Qui si quis sit, is primo quoque tempore morte multetur. Tu enim Persas ex seruis liberos, ex subditis aliorum hominum dominos effecisti. Quòd si qua tibi uisio filium meum indicat, rebus

nouis

nouis contra te ſtudentem, ego tibi eum exhibeo pro tuo abitratu utendum. Hoc reddito reſponſo, Hyſtaſpes traiecto Araxe, in Perſidem contēdit, Cyro filium ſuum Darium in cuſtodia ſeruaturus. Cyrus autem Araxe traiecto, progreſſus unius diei iter, quæ Crœſus admonuerat exequitur, relictiſ'que illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaq; relictos ex Cyri exercitu aggrediens tertia Maſſagetani exercitus pars, ſeſe defenſantes interimit. Eadem conſpecto epularum apparatu, poſt aduerſariorum cædem ad epulandum diſcumbit: refertáq; cibo ac uino ſoporatur. Perſæ ſuperuenientes, horum multos occidunt, multóq; plures uiuos capiunt, cum alios, tum uerò ducem eorum, reginæ Tomyridis filium, cui nomen erat Spargapiſes. Tomyris cognito exercitus ac filij ſui caſu, miſſo ad Cyrum caduceatore, ita inquit: Inexplebilis cruore Cyre, ne ſpiritus tollas ex hoc quod actū eſt. Si fructu* uicino quo ipſi diſtenti adeo deſipitis, ut deſcendente in corpus uino improba à uobis uerba fundantur: tali ueneno filium meum uiciſti, dolo non prælio ſuperbior. Quare meum admitte conſilium bene tibi conſulentis: Abi reddito mihi filio ex hac regione, ferens impune quòd tertiā Meſſagetarum partem profligaſti. Quæ niſi feceris, per Solem iuro, Maſſagetarum dominum, ſore, ut ego te (etſi inſatiabilem cruore) tamen ſatiem. Hæc uerba ad ſe perlata, Cyrus pro nihilo habuit. Filius Tomyris Spargapiſes, ubi uino laxatus didicit ſe in malo eſſe, exorauit à Cyro ut uinculis ſolueretur. Statim'que cum ſolutus eſt, ac manuum compos effectus, ſeipſum interemit: atque hic quidem talem obijt mortem. Tomyris autem, quando Cyrus ipſam non

Vitino, forte legendum: ἀμπελίνῳ κέρπῳ.

Diodorus & Trogus hanc Scytharum reginam dicunt, ſed Scythas pro Maſſagetis intelligi dicit Strab. in xj.

non auſcultaret, cõtractis ſuis copijs ita conflixit cũ Cyro, ut hanc pugnam ex omnibus quæ inter barbaros exiterũt, acerrimã cenſeam extitiſſe: quamq; ita geſtam fuiſſe accipio: Primum utroſq; ſpatio inter ſe diſtantes, ſagittas egiſſe: deinde ſagittis abſumptis concurrentes, lanceis pugionibusq; fuiſſe confertos: ac diu pugnantes perſtitiſſe, neutris fugere uolentibus, ad extremum Maſſagetas ſuperiores extitiſſe: ibiq; cum permagnã exercitus Perſici partem: tum uerò Cyrum ipſum occubuiſſe, cum unum de triginta omnino regnaſſet annos. Cuius cadauer inter cæſorum Perſarũ ſtragem Tomyris exquiſitum cùm inueniſſet, caput in utrem dimiſit, quem humano cruore compleuerat: mortuoq; inſultans, inquit: Tu quidem meũ uiuentis & in pugna uictricis filium perdidiſti dolo captum. at ego te (prout interminata ſum) cruore ſaturabo. Hæc de Cyri uitæ exitu: de quo cum multa referãtur, is qui mihi maxime ueriſimilis uidetur, à me commemoratus eſt. Maſſagetæ & amictum gerunt, & uictũ habent Scythico ſimilem. Ex equis præliantur & pedibus. Vtroq; enim genere ualent. Sagittarij item atq; haſtati. Sangares, hoc eſt, pugiones, è more geſtantes: in omnibus auro utentes & ære. Vtuntur nanq; ære in omnibus quæ ad haſtas, ad pharetras, ad ſangares pertinent: auro autem in cunctis quæ ad capitis, ad baltheorũ, ad axillarum ornamentum ſpectant. Eorũ itidẽ pectoribus æreos thoraces circundant. Circa frænũ, frænaq; & phaleras, aurum adhibent: ferro atq; argento nihil proꝛſus utentes. Quorum in regione cũ immenſa ſit auri atq; æris copia, ferri tamẽ atq; argenti nihil eſt. Moribus his utuntur: Singuli quidem uxorem ducunt, ſed ea communiter utuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas, id non Scythæ faciunt, ſed

Vti mors

Diodorus Scytharum reginã Cyrũ ſuperatũ captumq; cruci affixiſſe ſcribit.

Sãgares, id eſt, pugiones.

ſed Maſſagetæ. Siquidem uir Maſſageta quoties libidine capitur mulieris, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra, ſine pudore concumbit. Terminus uitæ nullus eis propoſitus eſt: ubi quis admodum ſenuit, eum conuenientes proximi quique cognati immolant, & cum eo aliquot pecudes, quarum carnibus pro epulo ubi decoxerunt, ueſcuntur, quod genus obitus apud eos beatiſſimum habetur. Langore extinctos non edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non uenerunt. Nihil omnino ſerunt, pecoribus uictitant, piſcatuq; , qui eis abunde ex Araxe fluuio ſuppeditat, ac lacte, quod potitant. Ex dijs unum Solem uenerantur, cui equos immolant. Hic autem eſt eis mos ſacrificandi, ut deorum pernicißimo è pecoribus omnibus pernicißimum mactent.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER II. QVI INSCRIBITVR EVTERPE.

CYRO uita functo, regnum ſuſcepit Cambyſes eius filius & Caſſandanæ Pharnaſpo genitæ: quam ante uirum defunctam Cyrus & ipſe ingenti luctu proſecutus eſt: & cæteris quibus imperabat, lugeri præcepit. His parentibus ortus Cambyſes, cum Iones & Aeoles pro hæreditarijs ſibi ſeruis exiſtimaret, aduerſus Aegyptios fecit expeditionem, comparato cum alijs, tum

uero è Græcis, quibus dominabatur, exercitu. Aegyptij, prius quàm apud eos regnaret Psammetichus, omniũ hominum se priores extitisse arbitrabantur: uerum Psammetichо regnum adepto, cum inceßisset cupido noscẽdi, qui nam primi hominum extitissent, ex eo tempore putauerũt Phrygas quàm se priores extitisse, se uero quàm cæteros. Enimuero Psammetichus, ubi sciscitando quinam primi hominum extitissent, nullam exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur: Pueros duos ex humilibus parentibus recens natos, tradit pastori inter pecora educandos, hunc in modum iubens neminem coram eis uocem ullam edere, solitaria in casa ambos sibijpsi relinqui, eisdem in tempore captas admoueri: ubi lacte expleti forent, alia dministrari. Hæc ideo faciebat iubebatq; Psammetichus, quòd cuperet ex pueris ubi inarticulate uagire desisterẽt, audire, siqua uox prima erũperet, prout et cõtigit. Nam ubi bimatus exactum est tempus, pastori qui hæc administrabat aperienti ianuam atque intranti, ambo infantes porrectis manibus procidentes, beccus clamabant. Quod primo audiens pastor, obticuit. Cum uero crebrius adeunti & obseruanti idem uerbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iussus ab eo pueros attulit exhibuitq;. Quos cum & ipse Psammetichus audisset, percontabatur quinam homines beccus quippiam appellarent. Hæc percontans, comperit Phrygas sic panem appellantes. Tali negocio argumentati, Phrygas se priores extitisse Aegyptij concesserunt. Quod ita actum esse equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebã. Græci tamẽ alia multa & incpta memorant: Psammetichũ pueros educandos curasse apud mulieres, quarũ linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoq;

Hac de re si quis requirat, plures opiniones refert commentarius in Aristophanis Nebulas, & Diodorus Siculus.

apud

apud Memphim audiui ex Vulcani ſacerdotibus, cum quibus in colloquium ueni. Quinetiam harum ipſarum rerum gratia & Thebas et Heliopolim, id eſt, Solis urbem, me contuli, animo cognoſcendi, nunquid conſentanea fō-
rent his quæ Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani ſe-
runtur Aegyptiorum eſſe ſolertißimi. Atq; ex ijs narratio-
nibus quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non li-
benter enunciauerim, niſi ipſorum tantummodo nomina, exiſtimans omnes homines idem ſentire de his. Quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus commemo-
rabo. Quæ autem humanarum rerum ſunt, hæc ita refere-
bant inter ſe conſtare: Omnium hominum primos Aegy-
ptios annum comperiſſe, diſtinguentes eum in duodecim temporū menſes. Id dq; comperiſſe ex aſtris: eo ſcientius (ut mihi uidetur) hoc agentes quàm Græci, quòd Græci quidē tertio quoq; anno intercalarem menſem introducūt tem-
poris gratia: Aegyptij uero tricenis diebus, quibus duo-
decim menſes taxāt, adiiciunt huic numero quotannis qui nos dies. Vnde eis ratio circuli temporum conſtat eōdem redeuntis. Aegyptios quoq; primos duodecim deorum co gnomina cenſuiſſe, & ab illis Græcos fuiſſe mutuatos. Itē primos dijs & aras & ſimulachra & delubra ſtatuiſſe: quinetiam animalia in ſaxis ſculpſiſſe: quarum rerum ple raq; ita effecta opere demonſtrabāt. Præterea primū mor talium regnaſſe Menem, ac ſub eo omnem Aegyptum præ ter Thebaicam plagam paluſtrem fuiſſe: ex eaq; nihil eo-
rum quæ ſupra ſtagnum Myrios extant, extitiſſe: in quod ſtagnum à mari per flumen ſeptem diebus nauigatur. Atq; de regione bene mihi dicere uidebātur. Manifeſtum enim eſt ei, qui ſi antea non audierit, tamen inſpexerit, modo ſit ſolertia præditus, Aegyptum in quam Græci nauigāt,

Aegyptios ſenes & laudat

acceßionem eſſe terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca ſupra ſtagnum hoc, ad trium uſq; dierum nauigationem, de qua nihil amplius commemorabant. Eſt autem & aliud tale: Nam Aegyptiacæ regionis huiuſcemodi natura eſt: Iam primum cum Aegyptum uerſus in alto curſum tenes, procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis ſpatio, patieris ſenſum cœni, etiam in aqua undecim alta paſſus: quæ res declarat eatenus eſſe humi aggeſtum. Ipſius autem Aegypti longitudo ſecundũ mare ſexaginta ſchœnorum, id eſt, funiculorum: quemadmodum nos Aegyptum diſtinguimus à ſinu Plinthinete, id eſt, lateritio, uſque ad ſtagnum Selbonidis, ad quod mons Caßius uſque pertingit. Itaque ab hac parte ſexaginta ſchœni ſunt. Et enim qui modicum terræ poßident, metiuntur illam paßibus: qui minus inopes terræ ſunt, metiuntur ſtadijs: qui multum poßident, paraſangis: qui plurimum ſane, ſchœnis. Conſtant autem paraſangæ tricenis, ſchœni ſexagenis ſtadijs. Ita erat Aegyptus ſecũdum mare ſtadiorum trium millium ſexcentorum. Hinc ad Heliopolim mediterranea uerſus Aegyptus ſpatioſa eſt, ſupina omnis, & aquarum inops, ſimul ac limoſa. A mari ad Heliopolim eundo per ſuperiora, eiuſdem penè ſpatij intereſt, cuius ab Athenis illud, quod ab ara duodecim deorum, fert Piſam, & ad delubrum Iouis Olympij: quæ itinera ſi quis computet, inueniet aut parum quiddã differre quo minus paria ſint: at nõ amplius quindecim ſtadijs. Nam uiæ, quæ ex Athenis Piſam fert, quindecim ſtadia deſunt, quo minus ſit mille & quingentorum ſtadiorum. At ea quæ à mari ad Heliopolim ducit, hunc ſtadiorum numerum complet. Ab Heliopoli per ſuperiora eundo Aegyptus anguſta eſt. Nam qua parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferens

ad

ad meridiem atq; ad austrum, semper per superiora pertingit ad mare quod rubrum uocatur: ubi insunt lapidicinæ ad pyramides, quæ sunt apud Memphim excisæ: ab hac quidem parte desinens mons, declinat in quæ dictum est. Qua uero parte productior seipso est, duorum ego audiebam mensium itineris esse ab aurora ad hesperum: & eius extrema, quæ ad auroram uergunt, feracia thuris esse. Atque hic quidem mons talis est. Quo autem latere Africam Aegyptus spectat, alius mons saxeus extenditur (in quo pyramides sunt) sabulo obsitus eodem modo, quo Arabici montis tractus, qui ad meridiem fert. Itaq; quod ab Heliopoli, non ita multorum spatiorum est, quod modo Aegypti sit, sed quatuor duntaxat dierum nauigatione. Aegyptus angusta est inter eos quos dico mōtes, quod intercapedinis campestris est terra, stadiorum ferme (ut mihi uidetur) qua parte arctissima est, non amplius ducentorum, è monte Arabico ad eum qui dicitur Punicus. Illinc rursus Aegyptus laxa est, atq; ita situs regionis natura comparatus est. Ab Heliopoli autem ad Thebas, nouem diebus nauigatur, spatio quatuor millium octingentorum & sexaginta stadiorum, hoc est, unius & octoginta schœnorum: quæ Aegyptia stadia collecta secundum quidem mare sunt, prout à me superius indicatum est, tria millia sexcenta: quantum uero à mari ad Thebas mediterraneum est, indicabo. Sunt enim sex millia ac centum uiginti stadia. A Thebis autem ad urbem nomine Elephantinam, octingenta uiginti. Huius igitur regionis, quæ à me dicta est pleraque pars, ut & sacerdotes aiebant, & mihi ipsi esse uidebatur, acquisititia Aegyptijs est. Siquidem quod inter prædictos montes, supra Memphim urbem positos, medium est, uidetur mihi sinus maris aliquādo fuisse,

quemadmodum ea quæ ſunt circa Ilium & Teuthraniam, & Epheſum, & Mæandri planitiem: ut hæc parua magnis comparẽtur. Quoniam nullum eorum fluminum, quæ has regiones oblimauerunt, dignum eſt comparari uni ex ſeptem oſtijs Nili, magnitudine. Sunt & alij fluuij nequaquam ad magnitudinem Nili, qui magna opera edi derunt, quorum nomina poſſem referre: cum alij, tum uero Achelous, qui per Acarnaniam fluens in Echinadum inſularum mare, iam eas media ex parte fecit cõtinentem. Eſt autem Arabicæ regionis non procul ab Aegypto ſinus maris, productus ex eo quod rubrum uocatur, longus ita atque arctus, ut diſſerendo oſtendam. Prolixitas quidem, inchoando nauigationem ex Inacho in amplum æquor, conſumit quatuor dies remigationis: Latitudo uero, ubi ſinus ampliſsimus eſt, dimidiatum diẽ nauigationis: in quo ſinu quotidie reciprocatio aquarum, & uadoſum æſtuarium eſt. Alium huiuſmodi arbitror ſinum in Aegypto extitiſſe: quorum alter mare ad aquilonẽ habet, Aethiopiam uerſus: alter Arabicum: de quo diſſerere pergam ferens ex auſtro in Syriã, qui penè inter ſe ſuos receſſus terminant, exiguo quodã terræ interuallo dirempti. Quòd ſi in hunc Arabicum ſinum Nilus uelit alueum ſuum conuertere, quid enim prohibebit aſſidue fluentem, quin intra uiginti millia annorum illum oblimet? Ego enim credo intra decem millia annorum, qui ante me natum tranſierũt, ſicubi ſiccanea facta ſunt, nimirum & ſinum ſiccaneum fieri poſſe, etiam multo (quàm hic eſt) maiorem, à tanto flumine atq; ita operoſo. Itaq; quæ de Aegypto à referentibus audiui, ea & ipſe ita habere exiſtimo. Quippe cum uideam & Aegyptum eſſe exporrectam à terra contigua, & conchylia exiſtere in montibus, ac ſalſuginem exudare, quæ etiam

etiam pyramides corrumpat: & montem hunc, qui in Aegypto imminet Memphi, arenas solas habentem. Praeterea regionem hanc nulli alteri conterminae, aut Arabiae, aut Africae, aut Syriae assimilem esse. Etenim Arabiae maritima, ubi Syri incolunt, pulla humus est, & fragilis, utpote limus ex alluuionibus ab Aethiopia, flumine deuectus. Nam Punicam humum scimus magis puniceam esse, & magis subarenaceam: Arabicam uero atque Syriacam argillosiorem, ac suppetrosam. Quinetiam id magnũ huius terrae documentum aiebant sacerdotes, sub rege Myri fluuium, quoties octo cubitis dum minimum influebat, irrigasse Aegyptum quae supra Memphim est: Necdum ab obitu Myris nongenti sunt anni, ad tempus quo haec ego à sacerdotibus audiebam. At nunc, nisi ad sedecim, aut ad quindecim saltem cubitos ascendat fluuius, regionem non transcendit. Quae regio, si proportione in altum surgat, & tantundem ad incrementum tendat: uidentur mihi Aegyptij, utiq; hi qui infra paludem incolunt cum alia loca, tum uero eum qui uocatur Delta, idē passuri, omni futuro tempore eam regionem Nilo non restagnante, quod aiebant ipsi passuros aliquando Graecos. Nam cum audirent omnem Graecorũ terram pluuia perfundi, non fluminibus ut suam, dicebant fore, ut decepti aliquando magna spe, male esurirēt. Qui sermo hoc dicere uult, Graecos si nolit eis deus plucre, sed siccitate extinctũ iri: * ut quibus nihil aliud aquae, nisi tantũ quod ex Ioue subministretur. Atq; haec quae ab Aegyptijs in Graecos dicuntur, recte habent. Age, nunc uicißim dicam, quomodo res apud ipsos Aegyptios habeant. Si (ut superius dicebā) quae infra Mēphim est regio (haec enim est quae augescit) uelit in altũ augescere proportione praeteriti tēporis, quid aliud Aegyptios,

Graece sic legitur τὸ δὲ ἔπος τοῦτο τὸ ἐθέλει λέγειν, ὡς ἐμοὶ δοκέει, θολόσσοι σφίσι ἔσεσθαι δ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῷ μὴ οἱ Ἕλληνες ἀπολέσσωσι καρπούς, λιθολόσσοι (ἐόντες) ἀπολέσσωσι καρπούς).

qui illic incolunt, quàm esurituros? si neq; gustare ea quæ ab Ioue sunt, neq; à flumine restagnari queant rura ipsorum. Isti nanq; ex omnibus hominibus, atque ex omnibus Aegyptijs, maxime illaboratum percipiunt fructum, qui neq; proscindendis aratro sulcis, neque subigendo solo, neq; aliud quicquam exercendo eorum, qui in aruis colendis cæteri mortales laborem tolerãt: sed postquam fluuius sua sponte superueniens irrigauit rura, & rursus irrigata deseruit, tunc in suum quisq; rus iacto semine sues immittit, conculcatoq; suibus semine messem deinde expectat: atque ubi suibus semen uersauerit, ita demum frumentum percipit. Quòd si uelimus de Aegypto Ionum uti sententijs (qui solum Delta esse Aegyptum à Persei specula appellatum, dicentes illam secundum mare ad Pelusiaca usq; Tarichea quadraginta schœnorum esse: à mari autem mediterranea uersus, pertingere ad Cercasorum urbem, iuxta quam scinditur Nilus in Pelusium fluũ: & in Canobum: cætera uero Aegypti, partim esse Africæ, partim Arabiæ) ostenderemus, hac ratione utentes, nullam Aegypti primitus fuisse regionem. Nam Delta eis (ut ipsi dicunt, & mihi uidetur) defluxa humus est, ac nuper, ut sic dicam, extitit. Itaque si nulla eis terra erat, quid curiosi sunt, putantes se primos homines extitisse, qui ne in puerorum quidem experimentum (qui primam linguam proderent) ire debebant? quos ego opinor, neque cum loco, quem Delta Iones uocant, pariter extitisse: sed semper fuisse ex quo genus humanum extitit, progressuq; terræ multos ex eis reliquos fuisse, multos aliunde subingressos. Ideoq; olim Thebæ Aegyptus uocabatur, cuius ambitus est stadiorum sex millium ac centum uiginti. Itaque si nos de eis recte sentimus, Iones nõ recte sentiunt de Aegypto.

Sin

Sin recte Iones sentiunt, ostendo neq; Græcos neq; Iones scienter computare: qui cum aiunt tria membra totam esse terram, Europam, Asiam, Africam, quartũ membrum annumerant Delta Aegypti, si non sit neq; Asiæ, neq; Africæ. Nam secundum hanc rationem non est Nilus qui Asiã ab Africa disterminat. Qui cum diuortia faciat circa acumen Deltæ, quod in medio est, id Asiæ & Africæ esset. De quo nos Ionum sententiam missam facientes, ita sentimus: Aegyptum quidem eam omnem esse, quæ ab Aegyptijs incolitur: quemadmodum Ciliciam eam quæ à Cilicibus, & Assyriam quæ ab Assyrijs. Sed Asiæ & Africæ scimus recta ratione nullum esse terminum, nisi terminos Aegyptiorum. Si uero quod Græcis persuasum est sequemur, sentiemus omnem Aegyptum quæ à Catadupis & Elephantina urbe incipit, bifariam diuidi, & utrunque cognomen obtinere. Aliam enim eius partem esse Africæ, aliam Asiæ. Quippe Nilus à Catadupis incipiens, mediã interfluens Aegyptum, irrumpit mari uno quidem usque ad Cercasorum urbem alueo tripartito. Deinceps quorum alueorum unus ad auroram, quod Pelusium ostium, alter ad uesperam tendit, quod Canobicum ostium nominatur. Tertius, quo rectã Nilus meat, talis est: Delatus per superiora in acutum Deltæ proficiscitur, dehinc medium Delta scindens, in mare euadit, non minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minime celebrem, quod Sebennyticum ostium appellatur. A' Sebennytico item duo alia diuiduntur ostia in mare ferentia, quibus hæc sunt imposita nomina, uni Saiticum, alteri Mendesium. Nam quæ Bolbitinum & Bucolicum nominantur, non sunt natiua ostia, sed defossa. Huic meæ opinioni, tantam esse Aegyptum, quanta ratione demonstraui,

Aliter paulo ab alijs describũtur ostia Nili.

teſtimonium etiam dat oraculum, quod ab Hammone eſt redditum, quod ego poſterius, quàm ita in animum induxeram, circa Aegyptum audiui. Nam qui ſunt ex urbe Marea & Apia, incolentes Aegypti fines Africam uerſus, quòd ſibi Pœni nõ Aegyptij uiderentur, quodq; peroſi ſacrorum cæremonias, nolent bobus fœminis prohiberi, miſerunt ad Hammonem, negantes quicquam cum Aegyptijs ſibi eſſe commune. Habitare enim ſe extra Delta, nullumq; ſibi cum illis linguæ eſſe cõmercium, ac uelle ſibi fas eſſe omnia guſtare. Hæc eos deus facere non permiſit, inquiens, Aegyptum eam eſſe, quam Nilus ſupergreſſus irrigaret: quiq; intra urbem Elephantinam incolẽtes, ex hoc flumine potarent, eos eſſe Aegyptios. Hæc illis ita reſponſa ſunt. Porrò Nilus ubi inflatus eſt, non modo Delta inundat, uerumetiã plagam quæ dicitur Africana eſſe, aliquoties & Arabicam: idq; utroq; uerſus duorum dierum itinere, & amplius eo uel minus. De cuius fluminis natura neq; à ſacerdotibus quippiam, neq; ab alio ullo percipere potui: cum promptiſſimo ſorem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus deueniret inchoãs intumeſcere ab æſtiuo ſolſtitio, ad centũ uſq; dies, & prope totidem diebus retrocederet, relinquens fluenta: ita per omnem hyemem tenuis eſſe perſeueret ad ſolſtitium rurſus æſtiuum. De his nihil omnino potui percipere ab Aegyptijs ſciſcitando, num aliquam uim Nilus haberet natura diuerſam cæteris fluuijs. Hæc ego noſcẽdi cupidus, eos interrogabam, & cur ſolus omnium amniũ nullas ex ſe auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum, inſignes cum uellent effici ſapientia, trifariam diſ-

Opiniões tres de Nili natura & incremẽto,

ſeruerunt. Quarum opinionum duas ne mentione quidem dignas exiſtimo, niſi eatenus ut illas tantum ſignificem.

Earum

Eærum una ait, uentos Eteſias eſſe in cauſa, ut Nilus infletur, prohibentes eum effluere in mare. Atqui nonnunquam Eteſiæ nondum ſpirauerunt, cum Nilus id agit. Ad hæc, ſi Eteſiæ cauſa forent, oporteret alia quoque flumina, quæcunque Eteſijs obnoxia ſunt, idem quod Nilus, pati: & eò magis, quò tenuiora ſunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autem multa in Syria, multa in Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur, quale patitur Nilus. Altera opinio eſt incredibilior quidem quàm hæc quæ dicta eſt, dictu tamen admirabilior, quæ ait illum, quòd ab oceano fluat, iſtud efficere: ipſum uero oceanum, orbi terrarum circunfluentem. Tertia opinio ut multo modeſtiſſima, ita longe falſiſſima eſt: quippe quæ nec ipſa aliquid dicit, inquiens è niuibus liqueſcentibus manare Nilum: qui cum ex Africa per medios Aethiopes fluens, in Aegyptum euadat, ex locis calidiſſimis ad frigidiſſima, * quantus ex niuibus flueret. De qua re multa ſanè ſunt, quæ quis coniectare poſſit, non eſſe credibile, eum qui talis ſit, manare de niuibus: primum ac maximum teſtimoniũ perhibentibus uentis, qui ab ijs regionibus calidi ſpirant. Secundum ea plaga, quæ ſine imbribus & ſine glacie perpetuo eſt: ſuper niuem autem quæ cecidit, neceſſe omnino eſt intra quinq; dies pluere: ut ſi in his regionibus ningeret, etiam plueret. Tertium hominibus, qui ab æſtu ſolis nigri ſunt, & miluis, atq; hirũdinibus quæ illic perennant: gruibus quoq;, quæ Scythicæ plagæ hyemem fugiẽtes, ad hæc loca ſe conferunt hybernatum. Si igitur uel quantulumeunq; ningeret in ea plaga, per quam fluit, & ex qua incipit Nilus, profecto nihil tale eſſet quemadmodum arguit. At is qui de oceano loquitur, ad occultam fabulã referens, caret argumẽto. Neq; enim ego ullũ noui fluuium

Thaletis Mileſij opinio, ut ait Diodorus.

Anax. & Euripi. opinio.

Quomodo fortaſſis Græce xũs.

qui

qui esset oceanus, sed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquem priscorum poëtarum cum inuenisset, in poëticam intulisse. Quòd si opiniones quas proposui improbãtem me, oportet de occultis ferre sententiam, dicam quare mihi uideatur impleri Nilus æstate: Hyberno tempore sol abscedens à pristino cursu subter hyemale sidus, meat in superiora Africæ: hoc quidem, ut breuissime demonstretur, totum dictum est. Etenim deum hunc, ut cuique terræ proxime accedit, ita eam maxima siti afficere credibile est, & scaturigines indigenarum amnium aresfacere. Vt autem pluribus uerbis demõstretur, ita habet: sol Africæ superiora permeans, istud efficit. Nam cum omne ueris tempus sit serenum in his regionibus, & ipsæ regiones sint torridæ, quas sol transiens uentos frigidos facit, quemadmodum medio cœlo means æstate facere consueuit: ad se trahit aquam, attractamq; in superna abijcit loca, quam excipientes uenti ac dissipantes liquefaciunt, hi uidelicet, qui (ut credibile est) ab hac regione flant, auster & africus, multo omnium pluuiosissimi. Quanquam mihi uidetur non omnem sol humorem eius anni Nilo remittere, sed penes seipsum reseruare. Idem mitigata hyeme, rursus in medium cœli regreditur, atq; illinc iam itidem ex cunctis fluminibus trahit humorem: quæ flumina mox multarum aquarum imbre commixto, terram madefacientes utique lacunosam, magna decurrũt. At æstate cum destituantur ab imbribus, & à sole attrahantur, exiliora sunt. Nilus autem qui imbribus caret, cum attrahitur à sole, merito solus fluuiorum eo tempore fluit multo exilior, quàm solet per æstatẽ. Tunc enim peræquè attrahitur atq; cæteræ aquæ, per hyemem uero solus attrahitur. Ita solẽ censui huius rei esse causam. Idẽ mea sententia, au-

Herodoti sententia, sed quã improbat Dio do. in primo.

tor

tor eſt aëreæ ſiccitatis in ea regione, dum exæquat tranſitum ſuũ. Ita ſemper Africæ ſuperiora æſtas obtinet. Quòd ſi finium ac cœli ſitus immutaretur, ut ubi nunc aquilo ſitus & hyems, ibi auſtri ſitus eſſet & meridiei: & ubi auſter, illic aquilo collocatus eſſet: ſi hæc ita haberent, profectò ſol amotus è medio cœlo, ſub hymẽ & aquilonẽ mearet ſupra Europã, quemadmodum nunc ſupra Africã: per tranſiliensq; nobis omnẽ Europam, faceret (opinor) eadem in Iſtro quæ nunc facit in Nilo. De aura autem, quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Conſentaneũ eſſe, è locis ualde feruidis nihil reſpirare auræ, quæ ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verum hæc ita ſint, quemadmodum & ſunt, & ab initio fuêre. Nili tamen fontes nemo neq; Aegyptiorum, neque Græcorum, neq; Aſrorum, cum quibus in colloquium ueni, ſe noſſe profeſſus eſt præter ſcribam ſacrarum Mincruæ pecuniarum apud Aegyptum, in urbe Sai, qui mihi iocari uidebatur, affirmans ſe id proculdubio noſſe. Sic autẽ dicebat: geminos eſſe montes, cacuminibus in acutum tendẽtibus, inter Syenem poſitos urbem Thebaidis & Elephantinã. Quorum uni nomen eſſet Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyſſos, hoc eſt, immenſæ altitudinis, emanare. Cuius aquæ dimidium Aegyptum uerſus & uentum aquilonem flueret, reliquum dimidiũ Aethiopiam uerſus atq; auſtrũ. Quod autem abyſſi forent fontes, aiebat Pſammetichum Aegypti regem periculũ huius rei feciſſe: qui funibus multorum millium paſſuum connexis, & in fontes demiſſis, tamen ad fundum non deueniſſet. Scriba hic, ſi modo geſta fuerant quæ dicebat, affirmando faciebat, ut ego opinarer uortices quoſdam illic eſſe rapidos, ac refluxus, quemadmodum præcipitantis è montibus aquæ nequit funis ad explo-

Strabo in 17. hic Herodotũ garrire putat.

explorandum demiſſus peruenire in fundum. Aliud ab ullo audire non potui, niſi (cum ipſe inſpiciundi gratia ad Elephãtinam uſq; urbem profectus ſum) quiddam lõgiſſimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirendo accepi: eũ ab urbe Elephantina ad ſuperiora eſſe locum accliuem, ubi neceſſe ſit nauigio utrinque alligato tanquam boue pergere: & ſi funis abrumpatur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Abeſſe autem hunc locum ultra quatuor dierum nauigationem: eſſeq; ibi Nilum tortuoſum, ueluti Mæãdrum, & duodecim ſchœnorum, quibus hunc in modum nauigare oporteret, & poſtea peruenire planũ in locũ, ubi ſit inſula Nilo circũflua, nomine Tachompſo. Ab Elephantina deſuper iam Aethiopes incolere & dimidium inſulæ, nam alterum dimidium incolere Aegyptios. Inſulam contineri ingenti ſtagno, accolentibus circũm Aethiopibus paſtoribus: in quod è Nilo ſubuectus, peruenias in alueum qui in ſtagnum diffunditur. Deinde egreſſus, itinere pedeſtri quadraginta dierũ pergas propter * flumen. Nam in Nilo acutos ſcopulos exiſtere & ſaxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato quadraginta diebus eo loco, alterum rurſus ingreſſus nauigium, duodecim diebus ſubucheris, dum uenias in oppidũ magnum nomine Meroën, quæ fertur aliarum urbium eſſe metropolis. Cuius incolæ ſolos deorum colunt Iouem & Liberum, eosq; magnopere uenerantur. Ioui etiam conſtituerunt oraculum, cuius reſponſis poſteaquam iubentur, & quocunq; iubentur, eò ſumant expeditionem. Ab hac urbe intra tantundem temporis, intra quantum ad ipſam ex Elephantina peruenitur nauigando, peruenies ad tranſfugas, quibus nomẽ eſt Aſmach: quod uerbum Græca in lingua idem pollet, quod ſiniſtræ regiæ aſſiſtentes.

* παρὰ τὸν ποταμόν.

Iſti

Isti cùm essent Aegyptij bellatores, ducenta & octo millia, ad hos Aethiopes transiere, hac de causa: Sub rege Psammetticho fuerãt in præsidijs collocati, alij ad urbẽ Elephãtinã, & ad Daphnas Pelusias aduersus Aethiopes, alij aduersus Arabes & Syros, alij ad Meroën aduersus Pœnos. Quibus in locis, quẽadmodũ sub rege Psammetticho erãt, ita in ea ætate Persarũ præsidia excubabãt. Nã & in Elephantina & in Daphnis Persæ excubias agũt. Cùm igitur triennium in præsidio fuissent Aegyptij, neq; illinc ab aliquo dimitterẽtur, cõmuni usi consilio, à Psammetticho ad Aethiopiã sibi transeundũ putauerũt. Quos, re audita, Psammetichus insecutus, ubi est assecutus, multis uerbis obsecrabat, uetabatq; patrios deos, ac liberos, uxores q; deserere. Ibi quidam illorũ fertur ostenso ueretro dixisse, ubicunq; id esset, id sibi & uxores & liberos fore. Hi posteaquam in Aethiopiam profecti sunt, sese Aethiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus est. Erant ei nonnulli Aethiopum aduersarij, quorum terram eripientes istos iussit incolere. Aethiopes his colonis inter se collocatis, facti sunt mansuetiores, moribus Aegyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur mensium partim nauigationem, partim iter, cognoscitur Nilus: præter id quo fluit per Aegyptum. Tot enim menses in summa reperientur impendi ab his, qui ex Elephantina ad hos perfugas pergant. Fluit autem ab hespero & occasu, dehinc quid sit, nemo potest pro comperto narrare. Est enim deserta præ feruore ea regio. Accepi tamẽ hoc ex quibusdã Cyrenæis, qui se ad Ammonis oraculum isse commemorarent, collocutosq; cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex alijs sermonibus deuenisse in garrulationem de Nilo, cuius nemo nosceret fontes: Etearchum'que narrasse aliquando

do Nasamonas quosdam ad se uenisse, quæ gens sit Punica, Syrtim incolens, & oram quæ uergit ad auroram, non multum supra Syrtim eos cum uenissent, interrogarentur'que nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ desertis, retulisse apud se fuisse uirorum præpotentium filios procaces: eos cum in uirilem ætatem adoleuissent, cum alia superuacua fuisse machinatos, tum uero ex sese quinq; sortitos ad inspiciũdas Africæ solitudines, si quid amplius cernerent quàm hi qui longissima inspexissent. Oram enim maritimã Africæ aquiloni obnoxiam Pœnos, & Pœnorum permultas gentes ab Aegypto incipientes omnem obtinere usq; ad promontorium Soloẽntem, quod Africam terminat, præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices supra maritimam oram, & eos qui ad mare incolunt, feris ulteriora habitari. Ulteriora feris arenosa esse, uehementerq; arida, ac prorsus uasta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimissos, aqua atq; cibarijs probe instructos, primum per loca hominibus habitata perrexisse, hanc permensos in illam feris frequentẽ peruenisse. Ex ea per solitudines iter fecisse in uentum zephyrum, peragratoq; multo spatio sabulosi loci pluribus sane diebus, aspexisse demum arbores in planitie quadam enatas, ad easq; accessisse, ac fructum qui inerat decerpsisse, eisq; inter decerpendum superuenisse quosdam infra mediocrem uirorũ staturam pusillos, uoce quæ nec à Nasamonibus cognosceretur, nec Nasamonũ uocem ipsa cognosceret. Et ab his deprehensos, ductosq; per maximas paludes: atq; illas transgressos peruenisse in urbem, in qua uniuersi forent æquali statura illis qui adduxissent, colore nigro. Eam urbem præterlabi grande flumen, ab hespero ad orientem solem fluens, in quo apparerent crocodili.

Hacte-

Hactenus à me de sermone Ammonij Etearchi commemoratum sit: nisi quòd is aiebat Nasamones, ut Cyrenæi referebant, reuertisse, & eos homines ad quos illi peruenissent, omnes esse fallaces. Flumen autẽ quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum esse, & ratio sic dictat. Ex Africa enim Nilus fluit, eamq; mediã secat: & (ut ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Ister meat. Ister nanq; fluens ex Celtis atque urbe Pyrene profluens (Celtæ autem sunt extra cippos Herculis, Cynesijs finitimi, omnium in Europa ad occasum habitantium ultimi) mediam Europam scindit, totamq; permensus quam Istriani Milesiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur: & Ister (fluit enim per terrã habitatam) inter primos cognoscitur. De Nili uero fontibus nemo habet quod referat: & merito, utpote Africa, per quã fluit, deserta. De eius fluxu, quàm potuit longissime repetẽdo narrari, dictũ est. Euadit autem in Aegyptum. Porrò Aegyptus montanæ Ciliciæ ferè opposita est. Hinc rectà ad Sinopen in ponto Euxino sitam, quinq; dierũ iter est uiro expedito. Sinope autem Istro mare irrumpenti, ex aduerso est sita. Ita Nilus totam permeans Africã, uidetur mihi æquiparãdus Istro. Hactenus de Nilo dictum sit. Venio ad plura de Aegypto referenda, quia plura quàm alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionẽ exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. Aegyptij quemadmodum & cœlo quod apud eos, & flumine diuersa ab aliorum natura, ita ipsi pleraq; omnia à cæteris hominibus diuersa constituerũt & instituta, & iura: apud quos fœminæ quidem negotiantur cauponanturq;, & institoris operis uacant: uiri autem intra domos texunt. Alij uillum subtegminis desuper tramant, Aegyptij

ſubter. Onera uiri capitibus, fœminæ humeris baiulant. Fœminæ ſtantes mingunt, uiri ſedentes. Domi uētrem exonerant, exterius in uijs comedunt: reddētes rationē, quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere: palàm uero, quæ non ſunt turpia. Mulier neque dei neq; deæ ulla ſacerdos eſt, ſed uiri deorum omnium & dearū. Alendi parentes filijs nulla nolentibus, filiabus & * ut nolint ſumma neceßitas eſt. Deorū ſacerdotes alibi comati ſunt, in Aegypto deraſi. Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi capita deglabrare, Aegyptij in funeribus ſinunt capitis crines augeſcere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales uictus à ferarum ſecretus eſt conſortio, Aegyptij cum feris ueſcuntur. Alij frumento atq; hordeo uictitant. Aegyptijs uictitare his quæ ex his facta ſunt, maximo probro eſt: ſed cibis è farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. Conſperſionem pedibus, lutum manibus ſubigunt. Virilia, prout contigerunt, alij eſſe permittunt, præter eos qui ab iſtis didicerunt, Aegyptij circuncidunt. Viri binas ueſtes habent, fœminæ ſingulas. Alij uelorum anſulas, & funes extrinſecus aſſuunt, Aegyptij intrinſecus. Græci literas ſcribunt, & calculis computant, à ſiniſtro in dextram manum ferentes, Aegyptij à dextro in ſiniſtrum: & hoc facientes, aiunt ſe in dextrum, Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifarijs utuntur, quarum unas ſacras uocant, populares alteras. In deos religione ſupra modum, ſupráq; omnes homines utuntur. Talibus etiam moribus utuntur: Aheneis in poculis potant, ſingulis ea diebus extergentes, non eorū aliquot, etiam aliquot non, ſed uniuerſi. Linea ferunt ueſtimenta ſemper recens abluta, huic rei præcipue uacantes. Virilia circuncidunt munditiæ gratia, pluris faciētes ſe mundos eſſe quàm decoros

* καὶ μὴ ἐκόντα μέγιστη.

coros. Sacerdotes quoq; die totum corpus eradũt, ne quid eis inter deorum cultum, aut pediculi aut alterius sordis creetur. Iidem uestem tantum modo lineam, calceos papyraceos gestant. Aliam uestem, aut alios calceos induere eis fas non est. Lauantur quotidie frigida interdiu ter, noctu bis. Alias præterea cæremonias, propè dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. Nam neque è re domestica aliquid conterunt, neque erogant, sed eorum singulis quotidie cibi sacri cocti præsto sunt, & carnis bubulæ, & anserinæ satis abundeq;. Vinũ quoque uineale traditur. De piscibus gustare nefas est illis. Fabas Aegyptij in sua terra nec admodum serunt, neq; natas, aut crudas, aut in aqua coctas edũt. Sacerdotes uero ne aspicere quidem sustinent, arbitrantes haud mundũ illud legumen esse. Initiantur non sigillatim cuiq; deorũ, sed gregatim: quorum unus est pontifex. Vbi quis defunctus est, filius eius subrogatur. Boues mares Epaphi esse censent, eaq; de re hunc in modum explorant: Si pilum in eo nigrum uel unum uiderent, nequaquam mundum censent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis, ad id constitutus, lingua pecudis cum stantis erectæ, tum resupinatæ exerendo, si immunda sit his signis, quæ ego alio referam in libro. Inspicit & caudæ pilos, nunquid habeat secundum naturam procreatos. Eam si fuerit his omnibus munda, notat alligato cornibus cannabo: deinde applicita terra sigillari anulo impressa, atque ita abducũt. Nam immolare non notatam, pœna morte sancita est. Et hunc quidem in modum pecus probatur. Sacrificãdi autẽ is eis est ritus: Pecude quæ obsignata est, ad aram ubi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde supra pecudem libato contra templum uino, ac deo inuocato, eam mactant: mactatæ

caput aſportant in forũ, ſi nundinæ ſint, & eis Græci negociatores affuerint, atque illis uendunt: qui ſi non affuerint, in flumen abijciunt. Execrantur autem capita in hæc uerba: Si quid mali aut ipſis immolantibus, aut uniuerſæ Aegypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem ritu circa capita pecudum immolandorum, & uini libamina, omnes pariter Aegyptij ad omnia tẽpla utuntur. Atq; ex hoc ritu nemo Aegyptiorum de capite illius animantis deguſtat. Eſt tamen ſacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis inſtitutus. Quem uero aut dæmonem maximum agunt, hunc pergam dicere. Poſteaquam ieiunauerunt pridie feſti, atque obdormierunt, uaccam immolant, eamq; corio exuunt, & toto aluo uacuãt. Inteſtina intra uentrem adipemq; linquunt, crura truncant, & externos lumbos armosq; ac ceruicem. His actis, reliquum uaccæ corpus ſtipant panibus puris, & melle, & uua paſſa, & ficis, & thure, & myrrha, atq; alijs odoribus. Vbi hæc infarſerũt, adolent, multum uini oleiq; infundentes, ieiuni tamen priuſquam ſacrificent. Dum ſacrificium ardet, omnes uerberantur. Poſteaquam epulauerũt, dapes ex ſacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares eoſdẽq; mundos, ac uitulos uniuerſi Aegyptij immolant. Fœminas eis immolare non licet, utpote Iſidi conſecratas. Nam Iſidis ſimulachrum muliebre eſt, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci deſcribunt. Boues´que fœminas omnes itidem Aegyptij uenerantur ex omnibus pecudibus longe plurimum: eoq; nemo Aegyptius, Aegyptia´ue, Græci uiri aut os ſuauiaretur, aut cultro, ueru´ue uel olla, uel pura bouis carne Græco cultro inciſa uteretur. Boues qui demortui ſunt, hunc in modum ſepeliunt: Fœminas quidem in flumen abijciũt, mares autem in ſuburbanis

urbanis singuli defodiunt, uno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi computruerunt, & statum tempus aduenit, præsto est ad singulas urbes nauis, ex insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, nouemq; schœnorum ambitus. In qua cum aliæ sunt frequentes urbes, tum ea unde proficiscuntur naues ad ossa tollēda, nomine Atarbechis, ubi templum Veneris extructū est. Ex hac urbe alij permulti uagantur in alias urbes. Vbi effoderunt ossa, asportant, eaq; uno in loco cuncti sepeliunt. Quem in modū boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliunt. Ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. Nam neque interimunt ea. Cæterum qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebani ritus sunt, ij omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Nō enim eosdem deos peræquè colunt uniuersi Aegyptij, præter Isidem & Osirim, quē Bacchum esse aiunt. Hos peræquè uniuersi colunt. Qui Mendetis templum obtinent, siue Mendesij ritus sunt, hi capris abstinentes, immolant oues. Itaque Thebani & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo sibi conditam hanc legem, quòd Iupiter cum ab Hercule cerne re eum uolente, cerni nollet, tandem exoratus id commentus sit, ut amputato arietis capite, pelleq; uillosa, quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id Aegyptios instituisse Iouis simulachrum facere arietina facie: & ab Aegyptijs Ammonios accepisse, qui sunt Aegyptiorum atque Aethiopum coloni, & linguam inter utrosq; usurpantes. Qui etiam mihi uidentur eadem re se Ammonios cognominasse, quòd Aegyptij Iouem Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eius sacrosancti sunt. Certo tantum die, quotannis in festo Iouis, unum demum arietem amputant,

cuius pellē detractam, hunc in modum Iouis simulachrum induunt: ad illudq; deinde aliud ducunt Herculis simulachrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum arietem uerberant, deinde sacra eundem urna sepeliūt. De Hercule hunc ego audiui sermonem, quòd sit unus ex dijs duodecim. Nā de altero Hercule, quem Græci norunt, nulla in parte Aegypti quippiam potui audire, cuius nomen non Aegyptij à Græcis acceperunt, sed Græci potius ab Aegyptijs: & hoc nomen filio imposuere Amphitryonis. Quod ita se habere cum multa mihi indicia sunt, tum uero aliud, quòd huius Herculis uterq; parens, Amphitryon & Alcmena, fuerunt ab Aegypto oriundi. Ideoq; Aegyptij negant se aut Neptuni, aut Tyndaridarum nomen nosse: neque hos deos inter cæteros admiserunt. Quod si nomen dæmonis ullius à Græcis mutuati essent, non minus, imò uel magis istorum mentionem fuissent habituri. Si etiam tunc nauicylariam exercebant, & ulli Græcorum nauicularij erāt, ut credo, & mea fert opinio, quapropter istorum potius deorum, quàm Herculis nomē Aegyptij percepissent. Atqui uetustus quidā deus est apud Aegyptios Hercules, & (ut ipsi aiunt) decem & septem annorū millibus ad Amasim regem, ex quo Herculem ex octo dijs, qui duodecim erant, unum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri cupiens, à quibus possem, in Tyrum & Phœnicē nauigaui, quòd ibi templum Herculis esse audirem, quod & uidi opulenter exornatum cum alijs multis donarijs, tum uero duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctē. Veniensq; in colloquium cum dei sacerdotibus, percontabar quātum temporis foret, ex quo id templum fuisset extructum. Comperi ne hos quidem congruere cum Græcis,

quippe

quippe dicentes ab urbe cõdita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro cõdita annorum duo millia ac trecentos. Vidi propterea Tyri etiam aliud Herculis templum cognomine Thasi. Quinetiam in Thasum profectus sum, ubi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandum Europam nauigãtes, Thasum condiderunt: quod quinq; uirorum ætatibus prius fuit, quàm Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ cõmemorantur, plane declarant Herculem uetustum deũ esse. Eoq; uidentur hi rectissime facere è Græcis qui bifariam Herculi templa ædificanda colendaq; censuerũt: uni quidem ut immortali, cognomine Olympio, immolantes: alteri uero ut heroi, parentantes. Alia quoque multa inconsiderate Græci loquuntur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de Hercule ferunt: eum cum in Aegyptum peruenisset, ab Aegyptijs redimitum tanquam Ioui immolandum, sub pompa fuisse eductum, ac tantisper quietem tenuisse, dum illi ante aram eum stetissent: ibi ad uim conuersum, omnes interemisse. Quæ cum dicũt Græci, uidentur mihi sc & naturæ Aegyptiorum, & morum ignaros prorsus ostendere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, præterq; boues mares & uitulos, dummodo mundos, & anseres: ij qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, cum quòd unus esset, & adhuc (ut aiunt) homo, tot millia uirorũ interemisset? Hæc tamen tot, quæ de his rebus diximus, sint & à dijs & ab heroibus in bonam partem accepta. Capras & hircos ea de causa hi quos diximus Aegyptiorum non mactant, quòd Pana inter octo deos Mendesij numerant, quos octo aiunt priores duodecim dijs extitisse. Panos

ſimulachrum & pictores pingunt, & ſtatuarij ſcalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinisq; cruribus: haudquaquam exiſtimantes eũ eſſe talem, ſed ſimilem cæteris dijs. Qua tamen eum cauſa talem deſcribant, non eſt mihi relatu iucundum. Verum hi cum capras, tum uero ea pros hircos uc omnes uenerantur. Et inter Mendeſios caprarij præcipuo honore afficiuntur, & ex his unus maxime: qui cum deceſſit, ingens toti Mendeſiæ plagæ luctus extitit. Vocatur autẽ & hircus et Pan, Aegyptiacè Mẽdes. In hac regione contigit hoc mea memoria prodigiũ: Hircus cum muliere coijt propalam, quod in oſtentationẽ hominũ peruenit. Suem Aegyptij ſpurcam belluam arbitrantur: quam ſi quis uel tranſeundo contigerit, abijt lotũ ſeſe cum ipſis ueſtimentis ad flumen. Eoq; ſoli omnium ſubulci in Aegypto, etſi indigenæ, tamen nullum ingrediuntur in templum: nemoq; aut filiam cuipiam eorum nuptũ dare uult, aut cuiuſpiam eorum filiam in matrimonium ducere. Ipſi inter ſe ſubulcĩ dant, accipiuntq; filias. Alijs dijs immolare ſues, ius Aegyptijs non eſt præterquã Lunæ tantum & Libero: niſi per tempus plenilunij, quo ſues immolant, ac ſuilla carne ueſcũtur. Ideoq; alijs diebus feſtis ſues reformidant, cum in iſto mactent. Cuius rei ab Aegyptijs ratio redditur, ſed eandẽ intellectam mihi magis decorum eſt non referre. Sacrificium autem de ſuibus Lunæ hunc in modum fit: Immolata ſue, extremam eius caudam, & lienem, & omenta ſimul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis exiſtat, ea operiunt, ac deinde igni admouẽt: reliqua carne plenilunij die ueſcuntur, quo die ſacra faciũt: alio die non amplius guſtarẽt. Qui ſunt ex eis inopes propter tenuitatem facultatũ, aſſimilatos quoſdã ſues coquũt, quos immolẽt Baccho quoq; in eius feſto. Singuli in

cœnam

cœnam porcum pro foribus mactant, redduntq; subulco qui illum tradit. Quin & alium diem festum Baccho Aegyptij agunt sine porcis, ferè per omnia Græco festo similem. Sed loco phallorum, id est, siculneorum ueretrorũ à collo pedentium, sunt ab eis excogitatæ statuæ cubitales è neruis compactæ, quas fœminæ circunferũt per pagos, mentula, quæ propemodum instar est reliqui corporis in uentre, & tibia præeunte, quam fœminæ Bacchũ canentes sequuntur. Cur autem mentulam habeat iusto maiorẽ statura, & unum corporis membrum agitet, redditur ab eis ratio: ut iam Melampus Amytheonis filius non imperitus huius sacri, sed peritus fuisse uideatur. Siquidẽ Melampus fuit, qui Græcis Dionysij, id est, Liberi patris uel Bacchi nomen & sacrificium, & pompam phalli enarrauit, non tamen omnem plane rationem complexus. Verum hi qui post hunc extiterunt sophistæ, rem in maius explicauerunt. Itaq; phallum Dionysio missum, narrandi Melampus autor extitit: à quo edocti Græci, faciunt ea quæ faciunt. Equidem Melampodẽ ego uirum fuisse sapientẽ, diuinationemq; sibijpsi comparasse: eundemq; cum alia multa ab Aegypto accepta Græcis enarrasse, tum uerò nonnulla de Dionysio tamen commutata. Neque enim dixerim quæ in Aegypto fiunt huic deo, congruere cum his quæ in Græcia. Non consentanea essent Græcis, non autem nuper introducta. Neq; tamen credam Aegyptios à Græcis fuisse mutuatos aut hoc, aut aliud quippiam, sed Melampodem, quæ ad Dionysium pertinent, audisse ex Cadmo, alijsq; Tyrijs, qui cum eo è Phœnice uenerunt in terram quæ nunc Bœotia appellatur. Adeo deorum omnium nomina ferme ex Aegypto in Græciã peruenerunt. Idq; ego ex barbaris scijcitatus, ita rem habere

comperio, ac reor ex Aegypto præcipue uenisse: et iccirco illic non esse usquam nomina neq; Neptuni, neq; Castoris, quemadmodum à me superius dictū est, neq; Iunonis, neq; Vestæ, neq; Themios, neq; Gratiarum, neq; Nereidum, neq; aliorum deorum. Dico autem quæ ipsi Aegyptij, qui se negant deorum agnoscere nomina. Qui dij uidentur mihi à Pelasgis fuisse nominati, præter Neptunū, quem ab Africanis audierunt. Nam Neptuni nomen ab initio non usurpauerant, nisi Afri semper hunc deum in honore habuissent. Eum Aegyptij igitur putant esse, sed nullo honore prosequuntur. Hæc itaque & alia præterea quæ ego referā, Græci sunt ab Aegyptijs mutuati, sed nō id, ut Mercurij statuam facerent, porrecto cum uteretro, uerum à Pelasgis: & primi ex omnibus Græcis Athenienses, & ab his deinceps alij. Nam præstabāt inter Græcos ea tempestate Athenienses, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperūt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirorū sacra imitatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Athenienſibus unà habitauerunt, à quibus Samothraces cæremonias mutuātur. Itaq; primi è Græcis Athenienses à Pelasgis edocti, statuas Mercurij erecta tenere uirilia idem factitauerunt. De qua re Pelasgi sacrum quendam sermonem retulerunt, qui in Samothracibus mysterijs patefactus est. Idē antea in deorum inuocatione tum omnia immolabant, quemadmodum ego apud Dodonam audiendo cognoui, tum nulli deorum aut cognomen, aut nomen imponebant, quippe quod alicunde nunquā audissent. Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quòd omnes res atq; omnes regiones illi tenerēt redactas

in ord

in ordinem. Multo deinde progreſſu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex Aegypto allata: poſt quos diu nomen Liberi acceperunt. Itemq; aliquanto poſt de illorũ nominibus in Dodona oraculum petiuerũt. Namq; hoc oraculum omnium quæ apud Græcos ſunt oraculorum uetuſtiſſimum eſſe exiſtimatur, atq; adeo ſolum erat ea tempeſtate. Conſulentibus igitur Pelaſgis apud Dodonam, nunquid omnia quæ à barbaris aduenirent aſciſcerent, oraculum redditum eſt, ut illis uterentur. Atque ita ex eo tempore ſacrificauerunt, deorũ nomina nuncupantes, & ea deinceps è Pelaſgis Græci acceperunt. Vnde autem ſinguli deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, hactenus ignoratũ eſt, niſi nuper atq; heri, ut ſic dicam. Nam Heſiodus atq; Homerus, quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitiſſe, fuere: qui Græcis deorum prolem introduxerunt, eisq; & cognomina, & honores, & diuerſa artificia, & figuras attribuerunt. Quibus & poſteriores uidentur extitiſſe hi poëtæ, qui fuiſſe priores feruntur. Et prima quidem illa Dodonææ ſacerdotes meminerunt. Poſteriora autem ad Heſiodum uſq; & Homerum, ego referam. At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in Africa eſt, talia Aegyptij commemorant. Nam enarrabant ſacerdotes Iouis Thebani duas fœminas, quæ eſſent ſacerdotes è Thebis, à Phœnicibus fuiſſe exactas: & harum unam in Aphrica fuiſſe uenundatam ſe audiſſe, alteram in Græcia: atq; has fœminas eſſe, quæ primæ apud dictas gentes oracula condidiſſent. Percontanti que mihi unde id quod commemorant, plane compertum haberent: reſponderunt, maiorem in modum ſe inſtitiſſe ueſtigare de his mulieribus, nec tamen unquam inueſtigare potuiſſe: ſed poſtea hæc quæ dicebant

dicebantur de eis audisse. Hæc igitur Thebis è sacerdotibus audiebam. Antistites autem Dodonæorum illas aiunt geminas ex Aegypto columbas aduolauisse, utranque nigram, unam quidem in Africam, alteram ad ipsos: quæ fago insidens, humana uoce elocuta sit, eo loci Iouis oraculum condi debere, & se interpretes esse, quod ipsis annunciaretur diuinitus fieri: & ob id se ita fecisse. Eam uerò quæ ad Afros abisset columbã, iussisse Afris, ut Ammonis oraculum conderent, quod oraculum & ipsum Iouis est. Ita referebant Dodonæorum sacerdotes cum assensu cæterorũ Dodonæorum templo uicinorum: quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ, proximæ Timaretæ, minimæ natu Nicandræ, de quibus ita mea fert opinio: Si re uera Phœnices ablegauerunt fœminas sacerdotes, & earum alteram in Africa, alteram in Græcia uendiderunt: hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelasgia uocabatur, uenijt, eam esse quæ apud Thesprotos uenijt: atque deinde ancillantem ibidem cõdidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Hinc processit ut hìc memoria eius haberetur, atque hinc oraculum institutum. Et postea quàm illam linguam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suã in Africa ab eisdem Phœnicibus (ut ipsa fuisset) uenundatam. Quòd autem mulieres à Dodonæis columbæ uocatæ sunt, ob id mihi uidetur factum, quia barbaræ essent, quòd uidelicet simule quiddam auibus sonarent. Interiecto deinde tempore columbam humana uoce locutam aiunt, postquam more ipsorum mulier locuta est, tamdiu uolucris modo sonare uisa, quamdiu barbare loquebatur. Nam columba quodammodo humanam uocem sonat. Nigram autem columbam esse dicẽtes, Aegyptiam fœminam

Fœminam significant. Sunt itaque similima inter se oracula, & illud apud Thebas Aegyptias, & hoc apud Dodonam. Estque diuinandi in templis ratio ab Aegypto ascita, cum ipsi Aegyptij extiterunt principes, conuentus & pompas & conciliabula factitandi, & ab eis Græci didicerunt. Cuius rei hoc apud me argumentum est, quòd illa constet priscis temporibus, Græcanica uerò recens fuisse instituta: nec semel quotannis conuentum agere Aegyptios: sed frequenter cum alibi, tum præcipue ac studiosissime in urbe Bubasti in honorem Dianæ. Secundo loco in urbe Busiri in honorem Isidis. In qua urbe maximum est templum Isidis, ipsa in medio Delta Aegypti sita. Est autem Isis, quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, *id est, Ceres. Tertio gradu in urbe Sai, in honorem Mineruæ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in urbe Buti, in honorem Latonæ. Sexto in urbe Papremi, in honorem Martis. Cæterum posteaquam se conferunt in urbem Bubasti, hæc faciunt: Nauigant enim uiri pariter & mulieres, magna in singulis nauibus utrorumque multitudo. Inter nauigandum assidue mulieres aliquot crepitacula tenentes plaudunt, uiri tibijs canunt. Cæteri cæteræq; modulantur, manusque complodunt. Ita nauigando ut ad quamque urbem perueniunt, talia agunt: appulsa ad terram naui, mulierum aliæ ea quæ dixi faciunt, aliæ compellantes eius urbis fœminas, ingerunt probra, aliæ saltant, aliæ surgentes retrahunt illas. Talia ad singulas ciuitates flumen accolētes agunt. Cum ad urbem Bubastum peruentum est, diem festum celebrant magnis hostijs offerēdis. Quo in festo plus uini uinealis absumitur, quàm in reliquo anni tempore. Cōmeant illuc (ut indigenæ aiunt) uirorum ac mulierum præter pueros ad septing*

ſeptingenta millia. Atque hæc quidem in ea urbe fiunt. At in urbe Buſiri, quæ diem feſtum Iſidi agãt, ſuperius à me dictum eſt. Verberantur enim poſt ſacrificium cuncti, multa ſanè hominum millia: quot autem uerberentur, non eſt mihi fas dicere. Sed ex omnibus præcipuè hoc faciunt Cares, qui Aegyptum incolunt: adeo quidem, ut gladijs quoq; frontes concidant, ex quo facto datur intelligi eos hoſpites eſſe, non Aegyptios. Vt uerò in Saim urbem ſacrificatum conuenerunt, noctu ſub dio uniuerſi circũ mœnia frequentes lucernas accendunt, imbutas ſale & oleo plenas cum multo lychno, quod tota ardeat nocte. Cui feſto nomen impoſitum eſt, Accenſio lucernarum. Ad hunc conuentum quicunque Aegyptiorum ierint, obſeruantes ſacrificij noctem, & ipſi lucernas accendunt: neq; id in Sai modo, ſed etiam per uniuerſam Aegyptum. Qua uerò gratia nox hæc lumen & honorem ſortita ſit, ſacra quædam ratio commemoratur. Ad Heliopolim & ad Butim qui ueniunt, tantum ſacrificaſſe contenti ſunt. In Papremi uerò quemadmodum in alia, & hoſtias, & ſacra operantur, ſed quoad ſol circunfertur, pauculi ſacerdotes circa ſimulachra exercentur: cum plures eorum tenentes ligneas clauas, ſtant pro foribus templi, alij è regione plus mille uirorum, qui uota exequuntur, cum ſingulis fuſtibus frequentes conſiſtunt: qui pridie ſimulachrum ligneum ex ligneo ſacello deaurato in alias ſacras ædes exportãt, paucis illis qui miniſterio ſimulachri delecti ſunt, trahentibus plauſtrum quatuor rotarum, quo ueſtitur ſacellum cum ſimulachro, quod intus eſt. Hos ingredi prohibent hi qui in ueſtibulo ſtant. At hi qui uota exequuntur, opitulantes deo, percutiunt hos ſeſe defenſantes. Hic uehemens exiſtit fuſtuaria pugna mutuo capita ferientium, multiq;

multiq; ex uulneribus (ut ego opinor) pereunt, etsi Aegyptij quenquam mori negant. Aiunt autem indigenæ conuentum hunc ideo institutum, quòd id templum incolat mater Martis, & ad eam Martem iam adultum, ac uirilis ætatis uenisse gratia coëundi cum matre, quę materni ministri, ut qui eum à principio non agnoscerent, ingredi ad matrem non sinerent. Hunc ex alia ciuitate allatis hominibus, illos male multasse, & ad matrem fuisse introgressum. Et ob hanc rem ait solennem esse matri die festo hanc rixam, & institutũ, ne in templo cũ fœminis coiretur, neue à Venere, nisi ablutis templa adirentur. Hi sunt qui primi cæremonijs uacauerunt: nam cæteri ferè mortales, præter Aegyptios ac Græcos, coëunt in templis: & à Venere surgentes, non abluti introëunt tẽplum, putantes hominẽ esse ut cæteras animantes. Etenim uidere licet & pecudes omnes, & uolucrum greges coire in deorum templis, atq; in fanis: quod si nõ esset deo gratũ, non facturas illas fuisse allegant. Mihi autẽ ista facientes nõ probãtur. Aegyptij cũ in alijs ad sacra pertinentibus, tum uero in his superstitiose agũt. Cæterũ Aegyptus cũ sit Africæ finitima, non tamen admodum feris est frequens: quæ uerò illic sunt, eæ omnes pro sacris habentur, partim mansuetæ, partim immansuetæ. Qua autẽ causa pro sacris habentur, si dixero, adres diuinas oratio mea descenderet, quas ego in primis enarrare deuito: quarumq; quicquid dixi, id necesse, coactus tamen delibando dixi. Cõsuetudo quæ de feris est, ita habet: Earũ educandarum curam seorsum à cæteris Aegyptij atq; Aegyptiæ suscipiunt. In quo honore filius patri succedit. His feris omnes qui in urbibus sunt, uota persoluunt quæ susceperunt illi deo, cuius illa fera est, hũc in modũ: deraſis filiorũ capitibis aut in totũ,

aut ex

aut ex media, aut ex tertia parte, appendũt crines una in lance, & altera tantundẽ argenti: quæ pecunia cum lancẽ traxerit, eam tradunt curatori ferarũ. Ille pro hoc amputatum piscẽ præbet feris escam. Talis enim cibus illis præbetur. Quarum si quam quis necauerit, si uolens, morte multatur: sin inuitus, plectitur ea multa quam sacerdotes statuerint. Quisquis tamen ibim aut accipitrem necauerit, siue uolens, siue nolens, necessario morte afficitur. Sed cũ multæ sint feræ, quæ unà cum hominibus uictitent, multo tamẽ plures essent, nisi res hæc officeret felibus. Feles postquàm sunt enixæ, non amplius adeunt masculos. Eas isti coëundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt. Ergo contra illas talia comminiscuntur: Ereptos aut subreptos earum fœtus occidunt, non tamen occisos edunt. Illæ filijs orbatæ, cupiditate aliorum (amantißima enim filiorum fera est) ita demum ad mares se conferunt. Felem incensa strue diuina res occupat. Nam quoties ignem extinguere neglexerunt Aegyptij, custodias felium dispositi agunt. At illæ aut intrudendo sese hominibus, aut transiliendo in ignem insiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur Aegyptij. Quibuscunq; autem in domibus ultrò felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti sola supercilia eradunt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus sic moritur canis. Efferuntur feles mortuæ ad sacra tecta, ubi salsæ sepeliuntur in urbe Bubasti. Canes in sua quisque urbe tumulant, sacratis in loculis. Eodem quo canes modo, indagatores sepeliuntur. Nam mygalas, id est, mures araneos, & accipitres in urbem Butũ asportant. Vrsos autẽ qui sacri sunt, & lupos, non multo uulpibus grandiores, eo loci sepeliunt, ubi iacentes inueniunt. At crocodilo talis inest natura, ut

quatuor

quatuor mensibus maxime hybernis nihil omnino edat: & cum sit quadrupes, tamẽ terrestre & aquatile est. Nã qua parit humi excludit q̃; et plerunq; diei in sicco agit, sed totam noctẽ in flumine, quippe calidiore aqua quàm nocturno sereno, & rosido. Ex omnibus quæ mortalia agnoscimus, hoc maximum existit ex minimo, siquidem oua gignit haud multo maiora anserinis, & pro portione oui fœtus excluditur. Excretus, ad decem & septẽ & amplius cubitos peruenit. Oculos habet suillos, dentes magnos pro portione corporis, & prominentes atq; serratos, cui ex omnibus feris soli lingua innata non est. Idẽ inferiorem maxillam solum non mouet, sed superiorem inferiori admouet. Vngues quoque robustos habet, pellemq; circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cæcus, sub dio perspicacissimus. Itaque cum in aqua uitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. Cumque eum cæteræ feræ ac uolucres fugiant, solus ipsi trochilus pacatus est, quòd uidelicet ei est utilis. Etenim postea quam crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferè hoc ad zephyrum facere solet) tunc in eius os trochilus penetrans, deuorat sanguisugas. Qua utilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit. Quibusdam Aegyptiorum crocodili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed ueluti hostes exagitantur. Sacros admodum esse eos existimãt, qui circa Thebas & Mœrios stagnum incolunt: quorum utrique unum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus uel gemmas, uel ex auro fusiles inaures, & primoribus pedibus catenam innectentes: cibaria quoque accommodata, ac sacra præbentes, consectantur tanquam

pulcherrime uiuentem. Vbi mortem obijt, ſale conditum ſacris in urnis ſepeliunt. At qui circa Elephantinam urbem incolunt, quòd ſacros eſſe nõ cenſeant, & comedũt. Neque uero crocodili uocantur, ſed champſæ. Iones appellauere crocodilos, illi generi crocodilorũ, quod apud eos in ſepibus gignitur, comparantes. Hos capiendi cum ſint complura & multiplicia genera, unum tantum hoc, mihi quod maxime dignum relatu uidetur, puto ſcribendum. Vbi tergum ſuillum hamo circundatum, ad allicien dum crocodilum, pertulit in medium fluminis uenator, ipſe ad oram fluminis porcellum, quem uiuum tenet, uerberat. Cuius uocem crocodilus audiens, ſecundum illam tendit, nactuſq; tergum deuorat. Et poſteaquam attractus eſt, ante omnia eius oculos uenator cœno opplet. Hoc acto, cætera facile ſanè obtinet, alioqui cum labore adepturus. Iam uero fluuiales equi in plaga Papremitana ſacri ſunt, in cætera Aegypto non ſacri, talem ſpeciem naturamq; habentes: Quadrupedes bifidis pedibus, ungulis bouinis, ſimo naſo, equina iuba, eminentibus & cancellatis dẽtibus, fulgida cauda, equina uoce, magnitudine maximi tauri, tam craſſo corio, ut ex eo arefacto fiant pila miſſilia. Gignuntur præterea in fluuio aquatilia quædã, quæ Aegyptij ſacrata eſſe arbitrantur. Arbitrantur item ſacrum genus piſcium, quod uocatur ſquamoſum, atque etiã anguillam. Hos piſces aiunt ſacros eſſe. Ex uolucribus uero uulpamſaris. Eſt & alia uolucris ſacra, nomine phœnix, quam equidem nunquã uidi, niſi in pictura. Etenim perrara ad eos commeat, quingenteſimo quoq; (ut aiunt Heliopolitani) anno, & tunc demum, & cum pater eius deceſſit. Is ſi picturæ aſſimilis eſt, talis tantus que eſt: Pennæ coloris partim rubidi, maxima ex parte cum

καὶ τῶν θρυΐθων τὸν χαρακτῆρα.

habitu

habitu, tum magnitudine similimus aquilæ. Eum aiunt (quod mihi non fit ueri simile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscentem in templum Solis, gestare patrẽ myrrha obuolutum, & in eo templo humare: Sic autem gestare: primum ex myrrha ouum componere, quantum ipse ferre possit: deinde ferẽdo illud experiri. Hoc expertum, ita demum ouum exenterare, atque in illud parentem inferre: & qua parte ouum exinaniuit, patremq; intulit, eã partem alia myrrha inducere. Et cum tantundem ponderis impositio parente effectum sit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in templum Solis. Hæc faccre hãc auem commemorant. At circa Thebas sunt sacri serpentes, nihil omnino hominibus noxij, pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo uertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt. Huic enim deo sacros illos esse prædicant. Est Arabiæ locus, ad Butum urbem ferè positus, ad quem locũ ego me cõtuli, quòd audirem uolucres esse serpẽtes. Eò cum perueni, ossa serpentũ aspexi, et spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erãt magni, & his alij atq; alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus, ubi spinæ proiectæ iacebant, huiusmodi: Ex arctis montibus exporrigitur in uastam planitiem Aegyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim uere in Aegyptum uolare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere: & ob id opus, ibidem magno in honore ab Aegyptijs haberi. Arabes aiunt, confitentibus & ipsis Aegyptijs, iccirco se his auibus honorem exhibere. Eius auis species talis est: Nigra tota uehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitu

gnitudine. Et hæc quidem ſpecies eſt nigrarum, quæ cum ſerpentibus pugnant. At earum quæ pedes humanis ſimiles habent (nam biſariæ ibides ſunt) gracile caput, ac totum collum pennæ candidæ, præter caput cerui-cemq;, & extrema alarum & natium: quæ omnia quæ dixi ſunt uehementer nigra, crura & facies alteri conſentanea. Serpentis porrò figura qualis hydrarum, alas non pennatas, ſed glabras gerit, & alis ueſpertilionis ualde ſimiles. Hactenus de ſacris feris dictum ſit. Ipſorum autem Aegyptiorum, qui circa partem Aegypti frumentariam colunt, memoriam omnium hominum commentantes, ſunt ferè eorum (in quorum ego ueni experimentum) longe excellentiſſimi, ante omnia tali uitæ genere degentes. Singulis menſibus triduo purgant ſe, uomendo atque inteſtina diluendo, gratia ſanitatis conſeruandæ, exiſtimantes omnes languores hominibus creari ex cibis. Nam ſunt alioqui Aegyptij omnium uirorum ſecundum Afros maxime ſalubri corpore, aëris (ut mihi uidetur) beneficio, qui nunquam immutatur, cuius mutationibus præcipue exiſtunt in hominibus morbi. Panе ueſcuntur, quem ex farre conficiunt, quem colleſtē nominant. Vino utuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione uites. Victitant quoq; tum piſcibus partim crudis ad ſolem arefactis, partim ſalſugine conditis, tum auibus, ſed earum crudis prius tamen ſale conditis, cothurnicibus, anatibusq; atque auiculis. Cæteris autem uel uolucribus uel piſcibus, quæ ipſis in proximo ſunt (præter illa quæ ab eis ſunt recepta pro ſacris) partim aßis, partim elixis. Apud locupletes eorum cum multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circunfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, ſed pictura & opere uerē maxi

maxime imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali, ostendens'que singulis conuiuarum, ait: In hunc intuens potu et oblectare, talis post mortem futurus. Hæc illi apud conuiuia faciunt, contenti'que moribus patrijs, nullum alium asciscunt. Quibus cum alia sint egregia instituta, tum uero illud, adhibendi modulatorem, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi, nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit cum eo, quem Græci decãtant appellantes Linum, ut ego admirer cum alia multa, quæ sunt apud Aegyptum, tum uero id unde nomen Lini acceperunt, quem semper quodammodo decantare cognoscũtur. Vocatur autem Linus Aegyptiace Maneros: quem Aegyptij tradiderunt, cum filius unicus extitisset primi ipsorum regis, præmaturáq; morte decessisset, his lamentis ab Aegyptijs fuisse decoratũ, & cantilenam hanc, eamq; solam ipsis institutam. Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus Aegyptij, quòd minores maioribus natu obuij cedũt uia, ac deflectunt, aduenientibusq; è sedili assurgunt: qua in re cum nullis alijs Græcorum conueniunt. Inuicem compellandi se mutuo in uijs adorant, genu tenus demissa manu. Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas casiliris appellant, super quas candida ferunt amicula tanquam superiecta. Laneæ uestes neq; in ædes sacras gestantur, neque unà cum cadaucre sepeliuntur, profanum enim est. Quæ consentanea sunt his quæ Orphica & Bacchica appellantur, ab Aegypto & à Pythagora ortum ducentibus. Nam his cæremonijs participantem, laneis indutum uestibus humari religiosum est. De quibus sacra redditur ratio. Alia insuper sunt ab Aegyptijs excogitata, quis mensis, dies'ue cuius deorum

ſit, & quo quis die genitus, qualia ſortietur, & quam mortẽ obibit, & qualis exiſtet. Quibus rebus qui in poë ſi uerſati ſunt, uſi fuerunt. Plura quinctiam ab eis prodigia comperta ſunt, quàm à cæteris omnibus hominibus. Nam cum prodigium extitit, ſcribunt id, obſeruantes quomodo cuenerit. Et ſi quando poſtmodum huius ſimile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita eſt cõſtituta, ut eius artificium nulli mortalium uendicetur, ſed certis dijs. Siquidem Herculis illic oraculũ eſt, & Apollinis, & Mineruæ, Dianæq; ac Martis, & Iouis. Sed quod præcipuo honore colunt ex omnibus oraculis, Latonæ eſt, in urbe Buti. Verum hæc uaticinia nõ eodem modo ſunt omnia inſtituta, ſed differenter. Iam uero medicina apud eos hũc in modum eſt diſtributa, ut ſingulorum morborũ ſint medici, nõ plurium. Itaq; omnia referta ſunt medicis. Alij enim ſunt oculorij, curandis oculis conſtituti, alij capiti, alij dentibus, alij alui partibus, alij morbis occultis. Luctus corundem ac ſepulturæ tales ſunt: Quibuſcunq; domeſticis aliquis deceſſit homo alicuius momenti, ibi omnis muliebris ſexus familia caput ſibi & uultum oblinit luto. Deinde relicto domi cadauere, ipſæ per urbem uagantes ſe plangunt, ſuccinctæ, nudatis mamillis, & cum eis proximæ quæq;. Altera ex parte uiri, & ipſi expectorati ſe uerberant. His actis, ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipſum conſtituti, qui hoc artificium factitant: qui cum ad ipſos cadauer portatum eſt, oſtendunt his qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea pingendo aßimilata. Et eorum unum accuratißime fabrefactum eſſe aiunt, cuius ego nomen ſi nuncupauero, haud faciam ſancte. Alterum illo inferius ac uilioris precij. Tertium uiliſſimi.

Ea

Ea dicētes ſciſcitantur ab his, ad quod exemplum uelint effingi mortuum ſuum. Iſti conuento de precio illinc abeunt. At hi qui relinquūtur in ædibus, hunc in modum diligentiſſime condiunt corpus. Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt, ut quanque partem educentes, ita locum eius medicamentis explentes. Dehinc acutiſſimo lapide Aethiopico circa ilia conſcindunt, atque illac omnem aluum protrahunt: quam ubi repurgarunt, ac uino Phœniceo expleuerunt, rurſus odoribus contuſis referciunt: tum omenta complentes contuſa myrrha pura, & caſſia, & cæteris (excepto thure) odoribus iterum conſuunt. Vbi hæc fecere, ſaliunt intrò abditum ſeptuaginta dies. Nam diutius ſalire non licet. Exactis ſeptuaginta diebus cadauer, ubi ablucrunt ſindone byſſina, totum inciſis loris inuoluunt, gummi illinentes: quo Aegyptij glutinis loco plerunque utuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inſerunt mortuum, incluſum'que ita theſaurizant, id eſt, reponunt. Hic autem qui mediocria uolunt, nimium fugientes ſumptum, ita comparant: Clyſterem unguine, quod è cedro gignitur, complent. Deinde ex hac aluum mortui, ipſam neque ſcindentes, neque extrahentes, ſed per ſeceſſum, prehenſo uiæ poſterioris hiatu, inferciunt: & tot, quot dixi, diebus ſale condiunt: quorum dierum ultimo cedrinum unguen, quod prius ingeſſerant, ex aluo egerunt, quod tantam habet uim, ut una ſecum aluum atque inteſtina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortui'que tantum cutis & oſſa relinquuntur. Vbi iſta fecere, ex quo ſic tradidere mortuum, nihil amplius negotij ſuſcipiunt. Tertia conditura hæc eſt adornandi eorum mortuum: Qui tenuio-

ri sunt fortuna, dilutionibus uentrem abstergunt, aresa-
ciuntq; sale septuaginta per dies, deinde tradunt repor-
tandum. Vxores tamen insignium uirorum, non statim
uita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœ-
minas, quæ conspicuæ ualde & maioris mométi fuerint,
sed triduo atque quatriduo defunctas. Eadc causa facien
tes, ne cum fœminis salinarij concumbant. Deprehẽsum
enim quendam aiunt coëuntem cum recenti cadaucre mu
liebri, delatumq; ab eiusdem artificij socio. Quisquis au
tem uel ipsorum Aegyptiorum, uel hospitum compertus
sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumi-
ne, necessarium prorsus est ei ciuitati, ad quam iectus
est, condire: & quàm honestißimo funere sepelire, sacris
monumentis, quem ne contingere quidem fas est alteri,
aut proximorum aut amicorum, nisi ipsis Nili sacerdo-
tibus: utpote maius quiddã quàm hominem mortuum tra
ctantibus ad sepeliẽdum. Græcanicis institutis uti recu-
sant, et (ut semel dicã) nullorum hominũ aliorũ institutis
uti uolũt. Et hoc quidem cæteri Aegyptij obseruant. Est
tamen Chemmis oppidum grãde Thebaicæ plagæ, pro-
pe nouam urbem, quo in oppido est templum Persei, Da
naæ filij, quadratum ac palmeto circundatum, ingenti
sanè è saxis uestibulo, stantibus desuper duabus grandi-
bus è lapide statuis. In hoc uestibulari ambitu est sacellũ,
& in eo simulachrũ Persei. Quem Chẽmitani memorant
sibi apparere frequẽter è terra exeuntẽ, frequẽter intra
tẽplum. Eiusq; sandaliũ quod gestabat, inuentũ bicubita
li magnitudine: quod postquam apparuerit, exhuberare
omnẽ Aegyptũ. Hæc quidem illi aiũt. Faciunt autẽ Per-
seo Græcanicè gymnicos ludos, per omne certãdi genus,
propositis præmijs, tũ pecorum, tũ palliorum, tũ pelliũ.

Per

Percontantiq; mihi cur eis solis consueſceret apparere Perſeus, & cur in edendo gymnico certamine ab Aegyptijs diſcreparent, aiebant Perſeum ex ipſorum ciuitate eſſe oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui eſſent Chemmitani, nauigaſſe in Græciam: à quibus originem gradatim ducendo, deueniebant ad Perſeum. Hunc in Aegyptum profectum, quem & Græci dicunt gratia afferendi ex Africa caput Gorgonis, ueniſſe quoque ad ipſos, ac cognatos omnes agnouiſſe, quos poſtquam dediciſſet, & nomen Chemmis ex matre audiſſet, in Aegyptum ueniſſe, & gymnicum certamen celebrari iußiſſe. Hæc omnia opinantur Aegyptij, qui ſupra paludes incolunt: qui uero in paludibus, utuntur eiſdem quibus cæteri Aegyptij moribus, cum in alijs, tum in habendis ſingulis uxoribus, quemadmodum Græci. Cæterũ ad uictus facilitatem alia ſunt eis excogitata. Siquidem cum fluuius plenus campos inundauit, in ipſa aqua exoritur ingens uis liliorum, quæ loton Aegyptij uocant. Ea ubi demeſſuerunt, ad ſolem exiccãt. Deinde quod medium loti eſt, papaueri aßimile, poſtquam coxerunt, ex eo faciunt panes aſſos. Eſt autem huius loti radix quoq; eſculenta, etiã ſuauitate præſtanti, orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia roſis ſimilia, & ipſa in flumine naſcentia: quorum fructus in alio calyce germinans è terra, ſimillimus ſpecie eſt fauo ueſparum. In eo eſculẽta quædam inſtar nuclei oliuæ coagmentata innaſcuntur, quæ & tenera comeduntur & arefacta. Iam uero iuncum annuũ ubi è paludibus excerpſerunt, ſuperiorem eius partem amputant, quam in aliud quiddam conuertunt: quod relictum eſt inferius longitudine cubitali, id edũt pariter, ac uenundant. Eo ſi qui admodum ſuaui uti cupiunt, in luculento

furno torrefactum ita comedunt. Sunt præterea ex eis qui solum piscibus uictitant, quos, ubi ceperunt, exentera-tos ad solem desiccant, exiccatisq; deinde uescuntur. In fluminibus non ferè gignuntur pisces gregales. Qui nu-triuntur in stagnis, hæc faciunt: Simul ac inceßit eis libi-do gignendi, gregatim in mare enatant, ducibus masculis genituram spargentibus, quam fœminæ consectantes, re-curuando se ex ea concipiunt. Eædem ubi prægnates in mari sunt effectæ, remeant omnes rursus ad sibi consue-ta, non amplius eorundem ductu, sed fœmnarum. Ducũt enim illæ quemadmodum fecerant mares, gregatim oua fundentes instar milij parua, quæ mares adeuntes de-uorant. Sunt autem ea tanquam milij grana pisces, ex quorum reliquijs non deuoratis, sed nutritis, pisces fiunt. Ex his piscibus qui capiuntur, dum in mare meãt, hi de-trita dextra: quòd ea de causa patiuntur, quòd in mare dum tendunt, à sinistra terram legunt: rursus eadem uia reuertentes, incursant atque offensant contingendo ter-ram plerunque, ne itinere aberrent propter aquæ decur-sum. Nilo incipiente augescere, in primis depressa terra-rum & lacunæ fluuio proxime impleri incipiunt. Conse stimq; redundante à flumine aqua, hæc plura fiunt, et cõ tinuo cuncta pisciculis minutis opplentur. Vnde autem secũdo loco ueri simile sit eos gigni, hoc mihi uideor cau sæ intelligere, quòd superiore anno, postquam Nilus ab-sceßit, pisces qui oua in cœno pepererant, una cum po-stremis abeunt aquis: circumacto rursus anno, ubi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignũtur pisces. Quod ad pisces attinet, ita habet. Vtuntur Aegyptij, qui palu-stria accolunt, unguento ex fructu sillicy priorũ, quod ap pellãt Aegyptij kiki. Hunc in modũ cõficientes sillicy-

pria

pria hæc, quæ apud Græcos ultro naſcuntur, ad oras fluminum ſtagnorumq; ferunt, multum quidem fructum ferentia, ſed graueolentem. Hunc ubi collegerunt, alij contuſum ad ignem, alij in ſartagine coquũt, & quod ex eo perſluit, excipiunt pingue quiddam, & nihilominus ad lucernas tam idoneum quàm oleum, ſed graueolentiam exhibens. Sũt autem aduerſus magnam uim culicum hæc ab eis excogitata. Cum enim his qui ſupra paludes incolunt, munimento ſint turres, quas dormituri aſcendunt (nam culices uentus prohibet in altum uolare) alia ſunt machinati qui intra paludes habitant: Singuli ſua obtinent retia, quibus per diem piſces capiant, eiſdem noctu utuntur cubili, in quo requieſcunt. Circundatis illis, deinde operti ſomnum capiunt: qui ſi in ueſtimento inuoluti, aut in ſindone dormirent, eos per ipſa indumenta culices morderent, per retia uero ne tantulum quidem mordere conãtur. Naues eorum onerariæ ſunt factæ è ſpino, cuius figura ſimilima eſt loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi eſt. Ex hac ſpino ligna concidunt, quæ magnitudine bicubitali, tàquam lateritio opere componũt, hunc in modum compingentes: Ligno cubitali circunden ſos ac longos ſtipites appendunt: ubi hunc in modum cõpegerunt, deſuper frequentia tranſtra extendunt. Commiſſuris nequaquam utuntur, ſed introrſum cõpages iunco innectunt. Gubernaculum ſcite faciunt, & hoc per naues tranſit. Malo quoq; ſpinaceo, & uelis iunceis utuntur. Hæc nauigia contra fluuium meare non poſſunt, niſi luculentus ingruat uentus, uerum à terra protrahuntur. Secũdum decurſum hoc pacto ferũtur: Eſt ianua ex myrica facta, putaminibus arũdinaceis ſtrata, & lapis politus duorũ ſtrèmalẽtorũ põdo. Huiuſmodi ianuã ſune alligatã,

in an

in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidem uero retrorsum alio fune. Ita ianua impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigijs est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferunt multa millia talentorum pondo. Cum regionem supergressus est Nilus, solæ urbes apparent, eatenus extantes, ut insulis Aegæi maris ferè assimiles esse uideantur. Nam cætera Aegypti, pelagus efficiũtur: ipsæq; urbes, quæ solæ extant, stationes nauium faciunt. Nec iam, cum hoc contingit, per alueum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucrate quidem Memphim uersus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumen Deltæ & urbem Cercasorum. A mari autem & Canobo Naucratem uersus per campum, ad Anthyllam urbem uenies, & ad urbem quæ uocatur Archandri. Harum urbium Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta uxori semper eius qui in Aegypto regnat. Quod factum est ex quo Aegyptus fuit ditionis Persarum. Altera uidetur mihi nomẽ habere ab Archãdro Danai genero Phthij Achæi filio. Archandri enim urbs nominatur. Quòd si alius quisquam Archander esset, nequaquam Aegyptium nomen foret. Hactenus quæ uidi, quæ noui, quæ interrogaui, dicta sunt. Hic pergam disserere de Aegypto quæ audiebam, addens aliquid quod ipse uiderim. Mena, qui primus apud Aegyptum regnauit, aiebant sacerdotes iunxisse pontibus Nilum ad Memphim. Nam eum, Africam uersus, totum præterlabi montem Psammium: & supra Memphim centum circiter stadia meridiem uersus aggesta humo ad anfractum fluminis arcesciſſe

Mena Diodorus in secundo libro, non omnium primũ apud Aegypt. regnasse dicit, sed post deos.

pristi

priſtinum alueum. Ita flumen facto ſibi alueo, per medium montium fluere. Adeo nunc quoque ſub Perſis iſte anfractus Nili tanquam coërcitus fluat, magnis præſidijs cuſtoditur quotannis obſeptus aggeribus. Quos ſi refrigens flumen uelit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum, ne aquis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus extitit rex, id unde fluit amnis effectum terreſtre, ibiq; ab eodem urbem hanc conditam, quæ nunc Memphis appellatur (eſt enim Memphis in anguſtijs Aegypti ſita) & exterius aquilonem uerſus & ueſperum, ex flumine effoſſum eſſe ſtagnum (nam ab aurora ipſe Nilus arcet) & ab eodem in ea urbe extructum hoc templum Vulcani tum magnum, tum memoratu digniſsimum. Poſt hunc recenſebant è libro ſacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuiſſent Aethiopes, & una mulier alienigena: cæteri uiri indigenæ. Mulieri quæ regnauit, fuiſſe nomen idem quod reginæ Babylonicæ Nitocrim: quam dicebant ultam fuiſſe fratrem, ab Aegyptijs, apud quos regnabat, interemptum: & ſic ubi hunc interemerant, regnum ad hanc detuliſſent. Vltam autem fratrem, dolo multis Aegyptiorum abſumptis. Nam extruxiſſe eam permagnum ædificium ſubterraneum, per cauſam quidem noui operis, animo autem aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipue nouerat fraternæ cædis autores fuiſſe, per occultum quendam ſpecum immuſiſſe flumen diſcumbentibus. Hæc demum de illa referebant, præterquàm quòd ubi hoc feciſſet, conſperſiſſe eam multo cinere ædificium, quo impunita eſſet. Aliorum autem regum nullum referebant clarum opus editum, niſi unius:

qui

qui postremus horum extitit, Mœris. Hunc enim ædificasse memoratu digna Vulcani uestibula, ad uentum aquilonem uergentia: & stagnum effodisse, cuius quot sint in ambitu stadia, posterius aperiam: & pyramides in ea extruxisse, de quarum magnitudine simul cũ ipsius lacu, mẽtionem faciam. Hunc itaque tantum operum edidisse, alios autem nihil prorsus. Quos ego prætergressus, eius qui his succeßit, nomine Sesostris, mentionem habebo. Istum dicebãt sacerdotes, primum longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegisse: progressumq; longius, uenisse in mare iam uadosum, & proinde non nauigabile. Illinc ubi retro se ad Aegyptum recepisset, secundum sacerdotum commemorationem, coacto ingenti exercitu per continentem perrexisse: omnesq; gentes, ut in quanque incidebat, subegisse. Et quascunque earum nanciscebatur ferroces & uehemẽter studiosas libertatis, in earum regionibus cippos statuebat, inscriptos literis sui nominis & patriæ, & quæ referrent ipsum illos ui subegisse. Quarũ uero urbes nullo prælio nulloq; negocio cepisset, his cippos inscripsit: tum eisdem literas, quas scripserat eis gẽtibus quæ uiriles extiterant: tum muliebria genitalia, plane facere uolens, illos haudquaquam uiriles extitisse. Hæc faciendo peregit cõtinentem, donec ex Asia in Europam trãsgressus, Scythas subegit & Thraces, ad quos usque & non ulterius, mihi uidetur Aegyptius exercitus peruenisse. Quoniam in istorum terra tituli non ultrà positi demonstrantur. Hinc digressus retro abijt, & postea quam ad Phasim subsedit, quid deinceps, nõ habeo quod dicã, an ipse rex Sesostris, diuiso suo exercitu, aliquantum copiarũ reliquerit ad eã regionem incolendã, an ali-

Sesostris rex: Diodorus Sesosim appellat.

qui

qui militum pertæsi peregrinationis, circa fluuiũ Phasim substiterint. Nam Colchi uidentur Aegyptij esse, quod ipse prius notum, quàm ex alijs auditum refero. Cuius rei cum mihi cupido incessisset ut utrosque percontarer, magis Colchi reminiscebantur Aegyptiorum, quàm Aegyptij Colchorum. Dicebant tamen Aegyptij, se opinari Colchos è Sesostris esse exercitu. Ipse ex hoc coniecturam capiebam, quòd atro colore sunt & crispo capillo: tametsi hoc pro nihilo putari posset, cum & alij sint huiuscemodi: sed quòd isti præcipue. Præterea quòd soli omnium hominum Colchi & Aegyptij & Aethiopes, ab initio statim pudenda circuncidunt. Nam & Phœnices & Syrij, qui sunt in Palæstina, didicisse id ab Aegyptijs, & ipsi confitentur. Syrij uero qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis didicisse se aiunt. Hi enim ex hominibus soli sunt, qui circunciduntur: & in hoc faciendo, agnoscuntur Aegyptij esse. Tamen Aegyptij atque Aethiopes, non queo dicere, utri ab utris didicerint. Nam uidetur esse perantiquum. Sed quòd ex Aegypto, qui illic commercium habuerunt, didicerint, magnum mihi fit hoc testimonium: quòd hi Phœnices, qui cum Græcia consuetudinem habent, non amplius circa uirilia imitantur Aegyptios: sed eorum qui postea procreantur, uirilia non circuncidunt. Agedum & aliud de Colchis dicam, eos esse similes Aegyptiorum. Hi soli atque Aegyptij linum eadem ratione operãtur: omnis utrorumq; uita pariter & lingua consentanea est. Linum autem Colchicum à Græcis Sardonicum appellatur, cum illud quod ab Aegypto uenit, appelletur Aegyptiacum. Titulorum, quos Sesostris rex Aegypti regionatim

erexit, pleriq; iam incolumes non extant. Quos dã in Syria Palæstina ipse uidi inscriptos, tum quos dixi literis, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoque duæ huius uiri figuræ uisuntur in petris incisæ: una quidem quã ex Epheso in Phocæam itur, altera uero quã è Sardibus Smyrnam uersus. In quarum utraq; insculptus est uir magnitudine quinũm palmorum, dextra spiculum tenens, sinistra arcus, cæteramq; item armaturam, etenim Aegyptiacam & Aethiopicam gestans: & ex altero ad alterum humerum euntes sacræ literæ, Aegyptiacè sunt incisæ in hæc uerba: HANC EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamen aut cuias fuerit, ab hac parte non indicãt, sed ab altera. Eam quidam conspicati, Memnonis imaginem esse cõiectant, multum à ueritate deficientes. Sesostrim Aegyptium sacerdotes hunc esse dicebant, redeuntem, multosq; mortales earum gentium ac regionum, quas subegerat, reportantem. Eũdem posteaquam ad Daphnas Pelusias se receperat, fuisse à fratre, quem Aegypto præfecerat, unà cum liberis inuitatum: & cum ille domum exterius materia circunstipasset, struemq; incendisset, re hunc intellecta extemplo cum uxore deliberasse (nam & uxorem secum duxerat) & ea suadente, ut duos è sex liberis super ardentem pyram extendens pontem faceret, super quos ipsi transeuntes euaderent, ita fecisse: & duobus filijs ita incensis, cæteros unà cum patre fuisse seruatos. Sesostrẽ in Aegyptũ reuersum, ultionẽ de fratre sumpsisse: quã uero multitudinẽ è terris in potestatẽ redactis abduxerat, ea usum in hæc fuisse. Siquidẽ isti fuerunt, qui sub hoc rege immensæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, qui que ad diuortia aquarum, quæ

quæ nunc in Aegypto sunt, cuncta effodienda sunt ada-
ctis, quia inuiti faciebant, ut Aegyptum prius equis &
plaustris agendis ubiq; idoneam, redderent non idoneã.
Nam ab eodem tempore Aegyptus, quæ omnis plana
est, tamen inequitabilis & plaustris inhabilis extitit, pro-
pter multiplices fossas uniuersa loca occupantes, quas
ideo rex fodiendas putauit, ut ciuitates quæ non accole-
rent flumen, sed in medio Aegypti essent, refluo flumine
nõ laborarẽt penuria aquæ ad potandũ, sed ea suppedi-
taretur è puteis. Hac de causa Aegyptus intercisa est, &
ab hoc rege, ut dicebant, in omnes Aegyptios dispartita
soli quadrati æqua portione uiritim per sortẽ data. atq;
hinc prouentus instituti, imposita certa pensione, quam
illi quotannis soluerẽt. Quòd si cuius portionem alluuio
ne flumen decurtasset, is adiens regẽ, rei quæ contigerat
certiorẽ faciebat. Rexq; ad prædiũ inspiciendũ mittebat,
qui metirẽtur quãto deterius factum esset, ut ex residuo
proportione taxatũ uectigal pẽderetur: atq; hinc geome
tria orta, uidetur in Græciã transcendisse. Nam polũ &
gnomonẽ, id est, normã, & duodecim dici partes à Baby
lonijs Græci didicerũt. Solus hic Aegyptius rex imperio
potitus est: Aethiopiæ monumentum quoq; sui reliquit
ante ædem Vulcani lapideas statuas, duas quidem trice-
nũm, unam suam, alterã uxoris: quatuor autẽ uicenũm cu
bitorũ, totidem filiorũ. Huic statuæ longo pòst tẽpore, cũ
Darij Persæ statua anteponeretur, non tulit id sacerdos
Vulcani, negans Dariũ tales res gessisse, quales gessisset
Sesostris Aegyptius: quippe qui cum alias nationes non
pauciores quàm Darius, tũ uero Scythas subegisset: coq;
iniquũ esse huius ante illius sisti donaria, qui rebus gestis
non esset illum supergressus. Hæc locuto sacerdoti tamen

Diodorus Siculus in 1. Herodotum, cæteros q; Aegyptios multa hic præter ueri opinionem uoluptatis gratia fingere tradit.

ignouisse Darium ferunt. Defuncto Sesostre, regnum suscepisse Pheronem eius filium, & hunc nullam sumpsisse expeditionem, sed ei contigisse ut luminibus caperetur.

Paulo aliter hæc referuntur à Diodor.

Id quę hac de causa: Cum flumen eo tempore copiosissimũ manaret, ita ut supra decem & octo cubitos rura transcenderet, uento ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hũc regem facinus admisisse, quòd sumptum spiculum in medios fluminis uortices contorserit, statimq; laborasse ex oculis, ac uisum amisisse, deccnnioq; cæcum fuisse. Vnde cimo autem anno ex urbe Buti ei oraculum aduenisse, iam exactum esse tempus calamitatis: uisumq; ei redditurum, si oculos abluisset lotio mulieris, quæ ad suum solius uirum accessisset, aliorum uirorum expers. Et ante omnia urinam uxoris expertus, cum nihil amplius cerneret, cæterarum deinceps urinam expertum, tandem uidisse. Ibiq; omnes mulieres, quas fuisset expertus, præter eam cuius lotio lotus uisum recepisset, unam in urbem coëgisse, quæ ἐρυθρὴ βῶλος, id est, rubra gleba dicitur, & eas illic coactas cum ipsa urbe omnes concremasse: & eam cuius lotio lotus uisum recepisset, uxorem duxisse. Atque ea clade liberatum cum alia in alijs templis donaria posuisse, omnia memoratu digna, tum maxime memorabilia, ac spectaculo digna in templo Solis, gemina saxa, quos obelos uocant, à figura ueru centenum cubitorum longitudinis, octonũ latitudinis. Huic in regno succcssisse aiebant uirum Memphitem, cui nomen esset lingua Græca Proteus. Cuius nunc Memphi uisitur fanum, decorum sanè, ac ualde adornatum, ad australem partem templi Vulcani positum, circunquaq; Phœnicibus Tyrijs habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorũ appellatur. In hoc fano Protei est ædes, quæ uocatur Ve-

Obeli, quorũ meminit Plin. in 36. lib. c. 11.

Multos reges huic successisse ante Proteum refert Diodo. in 1. libro.

neris

neris hospitæ: quam conijcio esse Helenes Tyndari filiæ: quia & apud Proteum fuisse diuersatam audiui, & eo= nomine Veneris hospitæ appellatam. Nam quæcunque sunt alterius Veneris templa, neutiquam hospitæ appel= lantur. Et sanè percontanti mihi sacerdotes de Helena, referebant ita rem esse gestam: Alexandrum, rapta è Spa= ta Helena, cum renauigaret domum, in mari Aegæo ue= tis cursu excussum in Aegyptiacum pelagus: atq; illinc non remittentibus flatibus appulsum in Aegyptum, ad ostium Nili, quod uocatur Canobicum atque ad Tari= cheas. Erat in eo littore quod nunc quoq; est, Herculis templum: ad quod si quis cuiuscunq; hominis seruus con fugiens, capiat sacras notas, sese deo tradens, eum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam usque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legem mancipia Ale xandri cum audissent, ab eo profugerunt: assidentes que deo supplices, Alexandrum insimulabant, eum destru= ctum uolentes: remq; omnem exponebant, ut circa Hele= nam gesta erat, & illata Menelao iniuria. Insimulabant autem de his apud sacerdotes, & apud huius ostij Nili præfectum, nomine Thonim. His auditis, Thonis quàm raptissime Memphim ad Proteum mittit hæc nunciatum, his uerbis: Peregrinus quidam genere Teucer, qui rem ne fariam in Græcia perpetrauit: quippe seducta hospitis uxore, quam secum ducens cum multis admodum opi= bus, in tuam terram uentis appulsus est: Vtrum'ne sina= mus eum abire impunem, an ea quæ attulit secum eripie mus? Ad hæc remisit Proteus qui diceret: Virum istum, undecunq; is sit, qui rem nefariam in hospitem suum per petrauit, comprehensum ad me deducite, ut quidnam di cturus est, sciam. Hoc ubi accepit Thonis, Alexandrum

comprehendit, naues q; eius distinet: dehinc illum Helenam q; cũ opibus, at q; etiam seruos Mẽphim ducit. Quibus omnibus repræsentatis, Proteus percontatus est Alexandrum quisnã esset, & unde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus suum cõmemorauit, & patriæ nomen, & unde nauigasset, & quò. Sed interrogãte Proteo unde Helenam accepisset, titubantem in loquendo ac tergiuersantem coarguebant hi qui fuerãt supplices, exponentes omnia quæ in scelere admittendo gesta essent.

Philostratus in uita Apollonij his quoq; suffragatur.

Tandẽ Proteus apud eos hanc sententiã tulit, inquiens: Ego nisi magni interesse arbitrarer de peregrino aliquo suppliciũ capitis sumere, ad terrã meam uentis appulso, suppliciũ pro Græco illo de te sumerẽ. omnium hospitũ deterrime, scelestissimũ facinus admisisti, à tuo ipsius hospite erepta uxore: neq; his contẽtus, cũ ea abisti. Ac ne his quidẽ satis habens, compilata hospitis domo uenisti. Itaq; quoniã magni momẽti esse duco necare hospitem, mulierẽ hanc at q; opes tibi ut abducas, nõ sinã, sed ego hæc Græco hospiti reseruabo, dũ ille ipse constituerit uenire ad ista reportanda. Tibi uero ipsi, tuisq; cõuictoribus, ut è mea terra in aliã triduo transfretetis præcipio, alioqui uos pro hostibus persecuturus. Hunc Helenæ ad Protea aduẽtũ fuisse, sacerdotes referebãt. Quam famam uidetur mihi & Homerus accepisse, sed quia nõ perinde decora res erat in carmine, alio loquẽdi modo est usus, in quẽ transtulit, declarãs se hunc famæ sermonẽ notum habuisse. Id manifestũ est, quòd in Iliade facit mentionem eiusdem erroris Alexãdri: nec usquã alibi retractat Alexandrũ ferentem Helenã fuisse abductũ, & alibi errabũdum Sidonem Phœniciæ applicuisse. Meminit enim huius rei in laudãda uirtute Diomedis, ita uersibus inquiẽs:

Home. de Helena rapta.

Picturata

Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum Iliad. sexto.
Sidonidûm, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidonia duxit, sulcans frèta lata carinis,
Cum retulit magnis Helenam natalibus ortam.
Meminit quoque in Odyssea his uersibus: Odyss. quar.
Hoc habuit Ioue nata probum, præsens q; uenenum,
Quod Polydamna sibi Thonis donauerat uxor:
Aegypto quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnosa uenena.
Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit:
Hunc etiam Aegypto dij me tenuere reuerti Eodem lib.
Conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

In his carminibus fatetur Homerus se nosse errorẽ Alexãdri in Aegyptũ. Est enim Syria Aegypto contermina, & Phœnices (quorum Sidon est) in Syria incolunt. Ita q; cum hi uersus, tum uero locus non minimum, imò maxime probant Cyprios uersus non Homeri, sed cuiuspiam alterius esse: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium peruenisse, secundo uento usus, ac tranquillo mari, cum id in Iliade dicat, illum cum Helenam duceret, errasse. Sed Homerus ut Cypriũ carmẽ ualeto. Cæterum, nunquid Græci uana quæ circa Ilium gesta memorarent, nec ne, percontanti mihi, sacerdotes ita respondebant, se nouisse ab ipso Menelao, rapta Helena magnas Græcorum copias auxilio uenisse Menelao in regionem Teuciam: quæ in terram egressæ, loco q; cõmunito, miserũt Ilium legatos, cum q; eis & ipsum Menelaum isse. Hos postquam ingressi sunt mœnia, tum Helenam opes q;, quas Alexãder furto asportasset, reposcisse, tũ iniuriæ satisfactionem. Teucros autem tunc eadem narrasse, deinde & iuratos negasse habere se Helenam

atq; opes de quibus arguerentur, sed ea in Aegypto esse omnia: neq; se iure reatum sustinere earum rerum, quas Proteus Aegyptius rex teneret: Græcos, cum se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsedisse Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, cum Helena non existeret, & eandem orationem quam prius, audirent Græci: ita demum habita prioribus uerbis fide, ipsum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic ubi ad Aegyptum peruenit, & ad Memphim nauigauit, exposita rei gestæ ueritate, honorificentissimo hospitio exceptus, Helenam que malorum immunem recepit, & insuper omnes pecunias suas. Et cum hæc assecutus esset Menelaus, tamen iniurius in Aegyptios extitit. Nam cum proficisci conaretur, nec per uentos posset, idq; iam diu, rem indignam excogitauit. Sumptis enim duobus pueris quorundam indigenarum filijs, exectisq;, haruspicinam fecit. Quod ubi eum fecisse rescitũ est, inuisus & exagitatus fuga in insulas Africæ obiacentes. Eò posteaquam se contulit, nihil amplius quod referrent Aegyptij habebant. Atque horum alia, quæ ex historijs nosse dicebant, alia apud ipsos gesta, uel magis habere comperta. Hæc aiebant Aegyptiorum sacerdotes. Ego uero ad ea quæ de Helena commemorata sunt, & ipse adycio hoc coniecturæ: Si intra Ilium fuisset Helena, utiq; fuisset Græcis tradita, siue uolente Alexandro, siue inuito. Neque enim ita desipiebat Priamus, aut alij eius propinqui, ut suis ac liberorum corporibus, atque etiam urbe periclitari uellent, quo Alexander Helenæ cõtubernio potiretur. Quòd si inter initia ita sensissent, non tamen id fecissent, posteaquam cum multi aliorum Troianorum, tum uero Priami filiorum duo, tres ue aut plures perieãt cum Græcis præliantes, si quid

Herodoti coniecturis uidetur refragari Isocrat. Philostratus tamen alibi cum Herodoto uidetur sentire.

ſi quid referentibus credi uerſificatoribus debet. Quæ cum contingerent, ego credidérim Priamum, uel ſi ipſe in contubernio habuiſſet, Achæis redditurum fuiſſe, cupiditate præſentia mala deuitandi. Neque uero regnum ad Alexandrum erat peruenturum, ut iam ſub eo res eſſent ſeniore Priamo, cum Hector & natu maior, & uirtute præſtantior quàm ille, regnum eſſet defuncto Priamo ſuſcepturus: quem haudquaquam fratri iniuſte agenti indulgere, cum præſertim tanta mala propter eum, tum priuatim ipſi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed quia nec poterant reddere Helenam, nec uerum dicentibus eis Græci fidem habebant, dæmonio (ut quod ſentio dicam) diſponente, ut funditus euerſi planum facerent hominibus, magnarum iniuriarum magnas à diis eſſe ultiones. Et hæc quidem, ut mihi uidentur, dicta ſunt. Protei autem regnum dicebant ſuſcepiſſe Rhampſinitum, qui memoriam ſui reliquit ueſtibulo ab occaſu ſpectantia templum Vulcani, & è regione ueſtibulorum ſtatuit duo ſimulachra quinûm & uicenûm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem ſpectat, id æſtatem: quod auſtrum, id hyemem Agyptij uocant, præpoſtere facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum uim fuiſſe, quam nemo regum, qui deinceps ſcripti ſunt, ſuperare potuerit, ac ne proxime quidem accedere. Et cum in tuto eam pecuniam collocare uellet, ædificium extruxiſſe lapideum, cuius parietum unus in exteriorem ædium partem pertingebat: ſed ſtructorem inſidiantem hoc fuiſſe machinatum. Is unum è lapidibus ita ſtruxit, ut è pariete facile tolli à duobus uiris, atque adeo ab uno poſſet. Ædificio abſoluto, regẽ in eo pecuniam repoſuiſſe. Interiecto tempore, ſtructorẽ

illum, cum esset uita excessurus, uocasse ad se filios (nam duos huic fuisse) eisq; narrasse, se illis prospicientem, ut affluenter uitam degerent, astute ædificasse regis ærarium: denique omnia illis exposuisse plane, mensuras q; ad lapidem amouendum docuisse ac tradidisse, quæ filij obseruantes, regij ærarij quæstores forent. Patre uita functo, haud in longum filios rem distulisse. Noctu enim ad regiam accedentes, lapidem ædificij inuentum nullo negocio amouisse, multum q; pecuniæ expilasse. Cum autem rex forte fuisset ædificium ingressus, uideretq; uasa nummorum imminuta obstupuisse: nec habuisse quem insimularet, cum & signa salua, & ædificium obseratum esset. Vbi iterum ac tertio aperienti minor assidue pecunia apparebat, hoc fecisse, ne fures cum furto abirent. Laqueos faciendos curasse: & eos circa uasa, in quibus pecuniæ inerant, collocasse. Fures quemadmodum superiori tempore cum uenissent, & alter eorum penetrans ad uas recta perrexisset, eum fuisse laqueo retentum: & ubi agnouit quo in malo esset, protinus fratrem uocasse, & præsentis conditionis suæ certiorem fecisse: iussisse que ut quam celerrime introgressus sibi caput abscinderet: ne ipse conspectus agnitus que quis esset, etiam illum uita perderet. Qui cum uisus esset probe dicere, fratrem ei obsequentem ita fecisse: & adaptato lapide domum abisse, fratris caput asportantem. Vbi dies illuxit, ingressum in ædificium regem expauisse, cernentem corpus furis in laqueo sine capite, & ædificium incorruptum: nullum q; neq; ingressum, neq; egressum habens. Ita abisse, atq; ita faciendū statuisse, ut furis cadauer è muro suspenderet: custodes q; illic apposuisse, iussos, ut si quem plorantem aut miserantē animaduertissent, eum

ad se

ad se perduccrent. Suspenso cadauere, matrem indigne tulisse: allocutamq; filium qui supererat, impetrasse ut quacunq; ratione machinari posset, corpus fratris resolueret asportaretq;. Id si negligeret, minatam se regem essse adituram ad eum indicandum, quòd pecunias regias haberet. Aduersus hanc cum filius multa uerba faceret, nec persuaderet, quòd illa rem grauiter accipiebat, eum talem rem fuisse commentum: Instratis asinis utres uino completos imposuisse: & postquam agendo asinos iuxta custodes fuit ante suspensum cadauer, reuulsis ligaculis, duos tres ue pedes resoluisse: & cum uinum profluceret, tum caput cædentem uehementer uociferatum, tanquam nescientem ad utrum prius asinorum se conuerteret. Custodes cum multum uini profluere uiderent, concurrisse cum uasis in uiam: & id quod profluceret lucrifacientes comportare. Isto simulata iracundia omnibus maledicente, aliquantoq; post illis consolantibus, hunc finxisse se mitigatum, & ab irascendo desisse. Tandem seduxisse è uia asinos, atq; instruxisse: & cum plura uerba inter eos fierent, & quidam facto dicto hominem lacessseret, ut risum eliceret, donasse illis uinum ex utribus. Atq; eos illic ut erant discumbentes potare constituisse, prehensantes hominem ac iubentes ut secum ad compotandum maneret. Atq; istum obsecutum remansisse. Et cum inter potandum comiter acciperetur, donasse insuper alterum utrem: Ita se uino ingurgitantes custodes, admodum temulentos esse factos, somnoq; oppressos, ibidem ubi potauerant obdormisse. Istum ubi multum noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodũ malas dextras in contumeliam derasisse, & asinos imposito cadaucre domũ uersus agitasse, executũq; imperia matris.

Regem, ubi ei renunciatū est, furem cadauer surripuisse, acerbe tulisse. Et eū uellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide. Filiam suam domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum, quidnam in uita esset actum à se solertiśimum ac scelestiśimum: & qui narraret quæ circa furem acta essent, eum comprehenderet, neq; exire permitteret. Cū itaq; filia patris imperia faceret, furē quòd audisset, quamobrē ista fierent, cupientem euadere uersutiam regis, hoc egisse: Recētis mortui amputatā ex humero manum sub pallio ferentē isse: atq; ingressum ad filiam regis, cum interrogatus esset, eadem quæ cæteri, enarrasse, scelestiśimum perpetrasse, quòd fratris in ærario regis laqueo capti caput amputasset. Solertiśimum autē, quòd cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebrijs factis. Illam cū hæc audisset, manum in hunc iniecisse, eiq; furem in tenebris manum mortui porrexisse. Quā mulier cū apprehēdisset, manū se huius istiustenere rata, istum per fores se proripuisse, muliere delusa. Postquam & hæc renunciata sunt regi, stuporem incussisse, tū astutiam, tum audaciam hominis. Ad extremū dimissis per omnes urbes nuncijs, regem edixisse, nō modo ueniam, sed etiam magna munera manere furem, si in conspectum ipsius ueniret: ita furem fide habita, ad eum uenisse: eiq; Rhampsinitum magna uiri admiratione ductum filiam suam collocasse, tāquam ex omnibus mortalibus plurima scienti. Nā Aegyptios quidē cæteris, hunc autem Aegyptijs antecellere. Post hæc aiebant regem hunc descendisse uiuum sub terram, eò ubi Græci opinantur sedes infernas esse: & ibi cum Cerere aleā lusisse: & aliquādo uicto

rem,

rem, aliquando uictum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum, munus ab ea obtinente mantile aureum. Quod tempus à Rhampsiniti descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud Aegyptios. Idq; ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verum an ob id sic feriati sunt Aegyptij, asserere non possum, sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra unum diem detexuerunt, uni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium ubi in uiam deduxerunt, quæ fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos uelatos habentem aiunt, à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab urbe uiginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci. Quæ ab Aegyptijs referuntur, cuicunq; credibilia uidentur, is eis utatur. Mihi autem in omni sermone constitutum est, ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatum tenere Cererem & Liberum, Aegyptij aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, ut quodque gigneretur, immigraret. Atque ubi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, uolucria, rursus in aliquod genitum hominis corpus introire. Atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationem sunt è Græcis qui usurpauerint tanquam suam ipsorum, alij prius, alij posterius. Quorum ego nomina sciens, nõ duco scribenda. Ad Rhampsinitum usque regem aiebant in Aegypto uiguisse sane ius omne. Post hunc autem qui in regno successit, Cheopem in omne flagitium fuisse prolapsum. Omnibus nãq; eum tẽplis obseratis, ante omnia Aegyptijs ne sacrificarẽt interdixisse. Deinde iussisse, ut in

Notatur Pythagoras & Plato.

suis

ſuis ipſius operibus exercerentur. Alijs, ut ex lapidicinis Arabici montis ſaxa exciperent, & illinc ad Nilum uſq; protraherent. Alijs, ut tranſmiſſo fluminc, illa acciperent, & ad montem, qui dicitur Africus, traherent. Faciebant autem opus circiter decem myriades, id eſt, centum millia hominum, ternis ſemper menſibus ſingulæ. In ea uia populus dum trahendis ſaxis atteritur, decenne tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi uidetur, quàm pyramidem extruxiſſe. Cuius longitudo eſt quinque ſtadiorum, latitudo decem paſſuum: altitudo ubi maxima eſt, octo paſſuum, lapide polito & animalibus inſculpto. In hac decem annos fuiſſe conſumptos, & in ſubterraneis ædibus in tumulo, ſupra quem pyramides ſtant, quas fecit ſibi pro ſepulchro, in inſula intromiſſo per foſſã Nilo. Verum in pyramide hac annos uiginti abſumptos: cuius ſingulæ frontes (nam eſt formæ quadratæ) ſunt octogenûm iugerum pari altitudine, ſaxis dolatis, decentiſſimeq; coagmentatis, quorum nullum eſt minus triginta pedum. Eſt autem extructa hæc pyramis in ſpeciem graduum, quas quidam ſchalas, quidam arulas uocant. Poſteaquam eam principio talem fecerant, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinem gradatim leuantes. Vbi ſuper hunc gradum lapis erat, ſuper alteram machinam imponebatur, quæ in ipſo primo gradu ſtabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, ſuper alteram machinam. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, ſiue eandem machinam, quæ una & facilis ad ferendum eſſet, transferebant ad ſingulos ordines, quoties ſaxum amoliebantur. Dictum ſit à nobis de utroque, quemadmodum refertur. Effecta ſunt igitur

Vide Plí. lib. 36. ca. 12. ubi multa de pyramidibus & eorum ſtructoribus.

ita

ita prima quæque ex pyramide, ut erat altißima: deinde gradatim sequētia, nouißime uero quæ solo sunt iuncta & infima. In ipsa Pyramide literæ Aegyptiacæ scriptæ, indicant quantum sit erogatum in operarios pro apio, cepis, & allijs, quod interpres earum literarum (ut probe reminiscor) aiebat in summa mille & sexcenta talenta pecuniæ esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, uel in ferramenta, uel in cibos, uel in uestiarium operariorum? Atq; per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (ut ego opinor) lapides excidebant, atque portabant, & alio non exiguo subterraneam fossam effecerunt. Propter quod eo flagitij deuenisse Cheopem, ut pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituerit, imperans quantumcunq; faceret quæstum. Non enim quantum dicebatur. Eamq; cum patris iussa fecisse, tum uero priuatim de relinquenda sui memoria cogitasse. Itaque singulos ad se intrantes orasse, ut sibi ad opera singulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem, quæ stat in medio trium in conspectu pyramidis magnæ, cuius unumquodque latus sesquijugerum est. Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem Aegyptij dicebant, eoq; defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto usum cum in alijs, tum uero in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. Eas nanque & nos fuimus dimensi. Nam subterranea non subsunt ædificia, neque per fossam deriuatus in eam Nilus, quem admodum in alteram influit, sed extructo anfractu introrsum insulam circunluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. Fulsisse tum ex Aethiopico lapide uersicolore

Chephrenes: Diodorus non Chephrenem, sed Cephum hunc uocat, quē ut ipse ait, ab aliquibus regno non successisse putatur, sed Chabreus superioris reg. filius. quapropter scite dicit Plī. in 36. lib. cap. 12. non cōstare inter scriptores, à quibus factæ sint pyramides, cū & ipsi Aegyptij regum esse monumenta negent.

ſicolore* primum domum, quadraginta pedibus depreſſiorem altera, ſed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem ſuper eundem tumulum ambæ, centum ferè pedum celſitudinis. Sed & quinquaginta annos regnaſſe Chephrenem aiebant. Ita centum & ſex anni ſupputantur, quibus & Aegyptij in omni calamitate uerſati ſunt, nec templa aperta, ſed ſemper fuerint occluſa. Hos reges Aegyptij præ odio ne nominare quidem uolunt, ſed eorum pyramides uocãt paſtoris Philitionis, qui ea tẽpeſtate pecudes per hæc loca paſcebat. Poſt hunc regnaſſe in Aegypto dicebant Mycerinum Cheopis filium, eumq; paterna peroſum facta, & templa reſeraſſe, & populo ad ultimum calamitatis afflicto feciſſe poteſtatem res agendi & ſacrificandi: quinetiam ſuper omnes reges iuſtitiam exercuiſſe. Quo nomine ex uniuerſis regibus hunc Aegyptij maxime prædicabant: tum ob alia quæ bene iudicabat, tum uero quòd conquerenti de ipſius ſententia, de ſuo donabat, ut indignationi hominis ſatisfaceret. Cum eſſet inciues ita clemens Mycerinus, atque ita ſtudioſus, principium ei malorum contigiſſe obitum filiæ, quæ domi unica ſoboles erat. Qua clade ſupra modum dum doleret, uelletq; filiam excellentiori aliquo genere ſepelire, quàm cæteri, feciſſe ligneam bouem uacuam, quam cum inauraſſet, in ea filiam ſepeliſſe defunctam. Neq; humo bos hæc condita eſt, ſed ad meam uſq; memoriam in propatulo fuit in urbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato poſita. Cui ſingulis diebus omnifarij odores inferuntur: noctibus autem perpetuo incenſa lucerna aſtat. In altero contiguo conclaui imagines ſtant concubinarum Mycerini: ut in urbe Sai ſacerdotes aiebant.

Stant

Stant enim coloßi, id eſt, grandia ſimulachra, circiter uiginti, è ligno fabricati, nudi pleriq; : qui quarum ſint mulierum, non poſſum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & coloßis hæc referant: Myceri-num amore filiæ ſuæ captum, uim ei intuliſſe: deinde illam cum præ mœrore ſe ſuſpendiſſet, patrem in hac boue ſepeliſſe: matrem autem manus miniſtrarum, quæ filiam patri prodidiſſent, præcidiſſe: & nunc earum hæc eſſe ſimulachra eius mali, quòd uiuæ paſſæ fuiſſent. Hæc (ut ego opinor) dicunt uugatores, ut alia, ita & de manibus coloſſorum: quippe quas ipſi uidimus tẽporis diuturnitate delapſas, quæ ad meam uſq; ætatẽ ad pedes eorum ſtratæ uiſebantur. Bos quoq; cum cæterum corpus operta eſt Phœnicco pallio, tum uero ceruicem & caput craſſo admodum auro. Cuius inter media cornua circulus annexus ineſt, ſoli aßimilatus. Neq; ſtans eſt bos, ſed in genua cubans, magnitudine quanta eſt grandis uacca. Effertur autem è conclaui quotannis. Et poſtquam Aegyptij uerberarunt deum quendam, quem in tali negocio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt eam oraſſe patrem Myceri-num, ut defuncta quotannis ſemel ſolem intueretur. Huic regi, poſt calamitatem filiæ, ſecundo loco hæc accidiſſe: Ex urbe Buti ueniſſe oraculũ, fore ut ſex omnino annos uiueret, ſeptimo defuncturus. Id hunc ægre ferentem, uicißim miſiſſe ad oraculum contumelioſas querimonias: quòd, cũ pater ſuus, & patruus, qui deorum immemores tẽpla clauſerant, homines q; perdiderãt, tãdiu uixiſſent, ipſe pic faciens tam cito foret uita defuncturus. Rurſus ei uenißſe dicũtur ex oraculo reſpõſa, eapropter ipſum propere uitam finiturum, quòd nõ id faceret quod deberet.

Oporte

Oportere enim Aegyptum centum quinquaginta annis affligi, idq; duos, qui ante eum fuissent, reges didicisse, ipsum uero nequaquam. Hæc ubi accepit Mycerinus, se iam numinibus damnatum, lucernas fecisse permultas: quibus cum noctescéret accensis, potaret ac se oblectaret: neq; diu neq; noctu intermittens, quin per paludes perq; nemora uagaretur, utq; audiretur iuuenilibus in rebus studiosissime uersari. Hæc idcirco excogitauit, quòd uellet oraculum conuincere mendacij, ut duodecim pro sex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longe minorem paterna, uicenis pedibus ex omni parte (nam est quadrangularis) breuioremq; trium iugerum ad medium usq;, Acthiopico ex lapide. Hanc quidam Græcorum uolunt esse Rhodopis mulieris prostantis, non recte sentientes: qui ne nosse quidē uidentur quænam fuerit Rhodopis, de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illam sibi facere destinasset, in qua talentorum infinita (ut sic dicā) millia consumpta sunt. Ad hæc non istius, sed Amasis regis temporibus Rhodis floruit. Multis enim post hos reges annis, qui istas pyramides reliquerunt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samij, ex urbe Vulcani, conserua Aesopi fabulorum scriptoris (nam & hic Iadmonis fuit) postquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Siquidem cum sæpenumero Delphi ex oraculo pronunciarent, si quis sumere pœnas uellet animæ Aesopi, alius nullus extitit qui sumere uellet, nisi Iadmonis ex filio nepos alius Iadmon. Ita & Aesopus Iadmonis fuit. Rhodopis autē in Aegyptū abijt, portata Xantho Samio, profecta illuc ad quæstum faciendum. Magna pecunia fuit redēpta à Charaxo uiro Mitylenæo Scaman

Rhodopis pyramis. Plinius in 36. libro ca. 12 Strabo in 17. Diodo. in 2. multiq; alij scriptores putant hanc esse Rhodopis pyramidem.

Scamandronymi filio, Sapphûs poëmatum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta est, & in Aegypto remansit: gratiosaq; uehementer effecta, ingentes opes comparauit, quæ Rhodopen transcenderẽt, non quæ ad talem pyramidem faciendam ascenderent. Ex quarum opum decima parte, cuicunq; etiam hoc uolenti cognoscere licet, non magnam ab illa pecuniam fuisse repositum. Nam cum optaret memoriam sui in Græcia relinquere, fecit opus, quod ab alio excogitatum non esset neq; donatum: idq; donauit in templo Delphico monumentum sui. E decima enim suarum opum, tot è ferro uerua ad boues torrendos fecit, ad quot facienda sufficeret decima ipsa, quam Delphos misit: quæ nunc quoq; posita sunt è regione templi post aram, quam Chij donauerunt. Gaudent autem quodammodo in Naucrate prostibula fieri gratiosa. Nam hæc de qua mentio habetur, adeo nobilitata est fama, ut nemo Græcorum non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoq; quæ posterior fuit, nomine Archidice, fama per Græciam celebris extitit; sed minus quàm prioris: cuius amore Charaxus insaniens Mitylenen redijt, ut meminit Sappho, conuitijs eum insectata. Et de Rhodope quidem hactenus. Post Mycerinum autem Aegypti regem dicebant sacerdotes Asychin, eumq; fecisse Vulcano porticum ad solem orientem, longe pulcherrimam, longeq; maximam. Habere enim ubique cum figuras insculptas, tum aliam infinitam ædificiorum speciem. Illud uero maximum ab hoc rege fuisse factum, ut cum uehementer laboraretur ex ære alieno, legem hanc Aegyptijs promulgauerit, ut ita demum quis pecuniam mutuo acciperet, si cadauer patris pignori traderet. Itaque ad hanc legem adiecisse, ut penes creditorem esset potestas omnis

ſepulchri debitoris: utq; hæc irrogaretur mulcta pignus deponenti, cui ſi diſſoluere æs alienum recuſaret, fas non eſſet ſepeliri, aut in paterno, aut ullo in alio ſepulchro: ac ne alium quidem ex ſeipſo progenitorum ſepulturæ mandare. Hunc præterea regem ſuperiores antecellendi cupidum, reliquiſſe memoriam ſui pyramidē lateritiam, inciſis lapide literis in hæc uerba: NE ME CAETERIS PYRAMIDIBVS COMPARES, QVI TANTVM ILLIS PRAECELLO, QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QVOD LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES, ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. *Atq; id demum operis hunc regem edidiſſe: Poſt hunc regnaſſe cæcum quendam ex urbe Anyſi, nomine Anyſim. Atq; eo regnante, excurriſſe in Aegyptum magna cum manu Aethiopum Sabacum regem: Et cum cæcus hic fuga ſe in paluſtria proripuiſſet, illum regnaſſe in Aegypto quinquaginta annos: idq; intra tempus iſta edidiſſe: Quoties Aegyptiorum quiſquā aliquid deliquiſſet, neminem uoluiſſe morte afficere: ſed pro ſui quenq; delicti magnitudine, damnare ad agendam certam menſuram aggerū ad urbem, unde quiſq; incolentium erat. Atq; ita urbes ſunt etiam ſublimiores effectæ. Nam primum humus aggeſta fuerat ab his qui ſub rege Seſoſtre riuos effoderant: iterum ſub rege Aethiope ualde ſunt urbes factæ excelſæ, cum cæteræ quæ in Aegypto ſunt, tum uero (ut mihi uidetur) Bubaſtis urbs, ubi præcipue terra exaggerata. In qua urbe templum eſt Bubaſtis, quæ noſtra lingua dicitur Diana, omnium maxime memorabile. Quo etſi alia ſunt tum grandiora, tum ſumptuoſiora, nullum*

tamen est aspectu iucundius. Id ita se habet. Cætera præter accessum insula est: cuius ad ingressum usq; duo è Nilo fluenta uicina currunt, nec cõfluunt, hinc atq; illinc præterfluentia, centum utrunq; pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius uestibulum decem passibus sublime est, figura senûm cubitorum adornatum. Id templum in media urbe situm, undique circumeuntium oculis subijcitur. Nam cum urbs sit aggestu terræ sublimis, templum quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, pro speculo est. Illud maceria figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti procerissimis arboribus manu consitis luco ambiente, in quo delubro statua est. Longitudo templi quoquò uersus unius est stadij. Ab eius ingressu uia per forum orientem uersus, quæ fert ad Mercurij templum, tria circiter stadia longitudinis & quatuor iugerum latitudinis, strata lapide est, utrinq; arboribus manu cõsitis in cœlum euntibus. Atq; hunc quidem in modum templum habet. Verum se ita ad extremum liberatos Aethiope referebant, quòd ille per quietem oblata sibi uisione, fugæ se mandauerit. Visus est sibi uidere quendam astantem, qui suaderet ipsi, ut congregatos cunctos Aegypti sacerdotes incideret medios. Hac eum uisione conspecta dixisse, uideri sibi deos demonstrare causam, ut piaculo in sacro commisso, aliquid cladis aut à dijs, aut ab hominibus acciperet: se uero nequaquam ista facturum, sed abiturum: quoniam excessisset iam tempus, quod ipsi à dijs uaticinatum esset, quousque foret in Aegypto regnaturus. Etenim cum in Aethiopia ageret, oraculis quibus utuntur Aethiopes, respondérat deus, fore, ut is in Aegypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus cum excessisset, et uiso insomnij perturbatus esset Sabacus, ultrò ex Aegypto concessit.

Diod. ait Aegyptios post Sabaci abitionem duos annos rege caruisse, sed pro eo duces duodecim.

Eo profecto ex Aegypto, rursus cæcum è palustribus egressum accepisse imperium: ubi quinquaginta annos habitans, insulam cinere atque humo exaggerauit. Nam ut quisq; Aegyptiorum iussus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat, ut clam Aethiope ad se dono etiam cinerem ferret. Hanc insulam nemo ante Amyrtæum inuestigare potuit, sed septingentis & amplius annis superiores Amyrtæo reges nequierũt eam inuenire, cui insulæ nomen est Elbo, decem omnino stadiorum magnitudinis. Post hũc regnasse sacerdotem Vulcani, nomine Sethon: eumq; bellatoribus Aegyptijs abusum fuisse, contemptui habens tanquam sibi nõ opportunos, et cum alijs ignominijs affecisse, tum uero agris exuisse, quibus fuerant à superioribus regibus singuli donati duodenis. Ex quo factũ est, ut cum postea Sanacharibus Arabum Assyriorumq; rex, cum magnis copijs inuasisset Aegyptum, noluerint ei opitulari. Tunc sacerdotem consilij inopem, in cœnaculum se contulisse: ibiq; apud simulachrum comploratse, quanta pati periclitaretur: eiq; inter lamentationem obrepsisse somnũ: & inter quietem uisum astare deum exhortantem, nihil eum molesti passurum, si copijs Arabum obuiam iret: se enim auxiliarios ei missurum. His in somnis fretum sacerdotem, sumptis Aegyptiorum his qui secum uellent, castra in Pelusio posuisse. Hàc enim Aegyptus inuaditur. Nec eum fuisse quempiam bellatorum secutum, sed institores, & operarios, & forenses homines. Et cum peruenissent noctu, effusam ipsis hostibus uim agrestium murium: qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita, ut postera die hostes armis exuti fugam fecerint, multis amissis. Eoq; nunc iste rex in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atq; hæc per literas dicens:

dicēs: IN ME QVIS INTVENS, PIVS ESTO. Ad hunc uſq; narrationis locum & Aegyptij & ſacerdotes referebant, demonſtrantes à primo rege ad Vulcani ſacerdotem hunc, qui poſtremus regnauit, progenies hominum fuiſſe trecentas quadraginta unam, & totidem interea pontifices, totidēq; reges. Tercentæ progenies idem quod decem millia annorum pollent. Nam tres uirorum progenies, centum anni ſunt. Ex quibus una & quadraginta, quæ reliquæ ſunt ultra trecentas, ſunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentosq; & quadraginta annos, negabant ullum deum forma humana extitiſſe: ac ne in regibus quidem Aegypti, qui aut prius, aut poſterius extiterint, aliquid tale dicebāt fuiſſe: ſed intra hoc tempus quater ſolem præter conſuetudinem fuiſſe ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: bis autem unde nunc oritur, illic occidiſſe: nec tamen ſub hæc alii quid in Aegypto eſſe immutatum, non ea quæ è flumine ipſis proueniunt, non ea quæ circa morbos, aut quæ circa mortes eueniunt. Atq; ante Hecatæum ſermonum * ſcriptorem, apud Thebas originem generis ſui recenſentem, ac progenitores familiæ ſuæ repetentem, ad ſextumdecimum deum. Sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant, & mihi non recenſenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grande cœnaculum, enumerando demonſtrabāt tot è ligno coloſſos quot dixi. Ibi nanq; ſtabant pōtifices ſub imagine uitæ, qua quiſq; uixerat. Enumerantes itaq; ſacerdotes, oſtendebant mihi unumquenque eorum eſſe filium proxime defuncti ſacerdotis, imagines eorum ſingulas gradatim percenſendo, donec omnes expoſuerunt. Atq; Hecatæo originem ſuam recenſenti, & ad ſextumdecimum deum referenti, occurrebant è diuerſo progenem

* λογοποιῷ, id eſt, hiſtoriographū. Fuit enim Hecataeus Mileſi. hiſtoricus, qui Darij floruit temporibus, ut teſtatur Suidas. Meminit huius Strabo cum aliàs, tum libro decimoquarto in primis.

niem recenſentes, & in enumeratione non admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quòd dicerent unicuiq; coloſſorum fuiſſe Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadragintaquinq; commemorarent: Piromin aßidue ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Eſt autem Piromis Græca lingua expoſitum καλὸς κἀγαθὸς, id eſt, honeſtus & bonus. Eos itaq; quorum imagines erant, demonſtrabant tales omnes extitiſſe, ſed multum à dijs diſtantes. Priores tamen his uiris fuiſſe deos in Aegypto principes, unà cum hominibus habitantes, & eorum ſemper unum extitiſſe dominatorem: & poſtremum illic regnaſſe Orum Oſiris filium, quem Græci Apollinem nominant. Hunc poſtquam extinxit, Typhonem regnaſſe in Aegypto poſtremum. Oſiris Græca lingua eſt Dionyſius, id eſt, Liber. Atq; apud Græcos nouißimi deorum eſſe cenſentur Hercules, Dionyſius, et Pan. At apud Aegyptios Pan uetuſtißimus eſt etiam ex octo dijs, qui primi dicuntur, Hercules ex his qui duodecim: Dionyſius ex his qui tertij uocãtur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quãtum annorum ad Amaſim regem eſſe ipſi Aegyptij aiunt, ſuperius à me patefactum eſt. A' Pane uero plus annorum eſſe dicitur, minimum inter hos à Dionyſio: quanquam ab hoc ad Amaſim regem quindecim millia annorum ſupputantur. Et hæc Aegyptij pro compertis aſſeuerant, ſeq; ſcire aßidue ſupputando, ſemperq; annos deſcribendo. Igitur à Dionyſio quidem, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem ſunt anni ferme mille ſexcenti. Ab Hercule uero Alcmenæ filio, ferme nongenti. A' Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis)

eis) minus annorum est, quàm à bello Troiano, octingenti ferè ad me anni. Vtrum horum probabilius sibi uidetur, eo quisque utatur licet: mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam si & isti in Græcia cum celebres fuissent, tum senuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionysius ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixisset aliquis & hos alios habere illorum deorum nomina, qui prius geniti fuerant. Nunc Græci aiunt Dionysium statim editum ab Ioue insutum in femore, portatumq; in Nyssam, quæ est super Aegyptū in Aethiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, ubinam à partu sit educatus: ex quo fit mihi manifestum, Græcos audiuisse posterius horum, quàm aliorum deorum nomina: & ex eo tempore illorum progenies recensuisse, quo primum eos audierant. Atque hæc quidem Aegyptij aiunt. Quæ uero cæteri homines cum Aegyptijs consentientes memorant in hac regione fuisse gesta, hæc iam explicabo, aliquid etiam his quæ ego uidi conferentibus. Post Vulcani sacerdotem regem suum, Aegyptij libertatē adepti, duodecim sibi reges (nullo etenim temporis momento poterant sine rege uiuere) deligunt, in totidem partes omnem Aegyptum distinguentes. Isti iunctis inter se affinitatibus regnabant, pactionibus initis ne mutuo auferre imperium conaretur, neue quis plus alio quippiam obtinere quæreret, sed ut essent inter se quàm amicissimi. Atque ea de causa has pactiones arctas accuratasq; inierunt, quòd eis inter initia simulatq; tyrannides inuaserūt, respōsum fuerat, qui in templo Vulcani ærea phiala libasset, eū totius Aegypti regno potiturū. Vbi omnia sacra executi sunt, placitum est eis aliquod relinquere sui cōmune monumentum: ex eoq; placito fecerunt labyrinthum, paulo supra

Diodorus putat hunc non esse Semeles filium, Herculis putat.

ſtagnum Mœrios, maxime urbem uerſus, quæ dicitur crocodilorum, quem ego aſpexi fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis ſpeciem ratione cinetur, minus concipiet quàm pro labore & ſumptu huius labyrinthi. Tametſi & Epheſi templũ eſt memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant ad narrandum maiores, quarum ſingulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparandæ ſunt. Sed eas quoq; labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ ſunt tecto opertæ, portis oppoſitis altrinſecus: ſex ad aquilonem contiguæ, totidem ad auſtrum uergẽtes, eodem extrinſecus muro præcluſæ. Bifaria in eo ſunt domicilia, una ſubterranea, altera ſuperiora illis impoſita, utraq; numero tria millia quingenta. Quorum ea quidem quæ ſuperiora ſunt, ipſi uidimus, & quæ aſpeximus enarramus. Subterranea uero auditu didicimus. Nam præpoſiti Aegyptiorum nolebant illo pacto illa monſtrari, quòd dicerẽt illic ſepulchra eſſe tum eorum regum, qui ædificandi labyrinthi fuere autores, tum ſacrorum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificijs fando, cognita referimus. Superiora ipſi aſpeximus humanis operibus maiora. Nam egreſſus per tecta, & regreſſus per aulas diuerſiſſimi, infinita me admiratione affi ciebant. Ex aula in conclauia tranſitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in ſolaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum eſt, ſculptilibus paſſim figuris ornatum. Singulæ aulæ maxima ex parte digeſto lapide albo, colũnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta paſſuũ, in qua grãdia ſunt inſculpta animalia, ad quã iter ſub terra fit. Et cum talis ſit labyrinthus, tamen ſtagnum Mœrios, ad quam labyrinthus

His refragantur Plin. Strabo & Mela.

ædifica

ædificatus est, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu mensura trium millium & sexcentorũ stadiorum est, schœnorum sexaginta, quanta uidelicet ipsius Aegypti ad mare mensura est. Iacet autem stagnũ longo situ aquilonem uersus, austrumq; : altitudine ubi eius profundißimum est, quinquaginta passuum. Quod autem manu facta sit ac depressa, indicat, quòd in eius ferme medio stant duæ pyramides, quinquaginta passus ab aqua extantes, altero tanto ædificij aquis tecto. Super quarũ utraq; lapideus est colossus in solio sedens: ita pyramides sunt centũ passuum. Centum autem iusti passus sunt stadium unum sex iugerũ. Passus inquam mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorum: pedes autem quatuor palmorum, cubiti uero sex palmorum. Aqua stagni natiua non est, utpote solo illo admodũ arido, sed è Nilo deriuata, sex mensibus in stagnum fluës, totidem retro in Nilum refluens. Illisq; sex mensibus quibus effluit, augens regium fiscum talentis argenti singulis, in singulos dies, prouëtu piscium cũ influit uiginti mnis. Hoc stagnum dicebant indigenæ euadere in Syrtim Africæ, perforato sub terram meatu in mediterranea Hesperiã uersus, secundum mõtem Memphi imminëtem. Verũ cum humum è lacu egestam nusquam uiderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum, ubinam esset humus illinc defossa. Illi dicere fuisse deportatam, facile id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddam factum esse apud Ninum urbem Assyriorum auditu cognoueram. Siquidem fures quidam magnam uim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat, in thesauris subterraneis abstrusam, compilare cum constituissent, à suis domibus fodere exorsi sunt, dimensi uiam sub terra ad regias ædes, eamq; humum è cuniculis effossam, ubi nox adesset,

rat, in flumen Tigrim (qui Ninum præterfluit) exportabant, donec id quod optabant, perfecere. Eodem modo audiui in Aegypto hanc alteram fuisse factam lacunam, præterquam quòd non noctu hæc, sed interdiu est facta. Aegyptios enim humum quam effodiebãt, in Nilum extulisse, quam ille acceptam dissiparet. Et hic quidem lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autem reges cum iuste degerent, ac statо tempore in templo Vulcani sacrificassent, & ultimo die festo libaturi essent, porrexit eis põtifex aureas phialas, quibus libare consueuerant, aberrans numero, duodecim uidelicet uiris undecim phialas. Ibi Psammitichus, qui postremus eorum stabat, cum non haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libauitq;. Ferebant autem & cæteri omnes reges, & tunc quoq; gestabant galeas. Nec dolo malo Psammitichus galeam tenuit. Cæteri tamen id consulto factum esse à Psammitichо existimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipsis esse redditum, qui ærea in phiala libasset, eum solum regem Aegypti futurũ, non censuerũt æquum esse Psammitichum morte mulctari, postquam rimando comperierunt non id illum fecisse industria, sed maxima potentiæ suæ parte exutum in plaustra religandum, ne illinc egressus, cæteræ Aegypto se immiscereт. Hunc Psammitichum, cum Sabacum Aethiopem, qui patrem eius * Necũ interemerat, fugisset in Syriam, post abitum Aethiopis, ex insomnij uisione reduxerunt hi Aegyptij, qui sunt è tribu Saitana. Deinde cum regnaret una cum undecim regibus, contigit ei ut fugeret iterum propter galeam in paludes. Igitur intelligens quàm ignominiosè tractatus ab illis esset, statuit ultum ire, qui ipsum persecuti sunt. Sed ex oracuIo Latonæ, quod in urbe Buti apud Aegyptios

Necus Græce ἐκώς.

ptios ueraciſsimum eſt, ad quod ipſe miſerat, redditum eſt reſponſum, affuturam ultionem ei è mari uiris æreis exiſtentibus. Quod reſponſum ei magnam incredulitatem effudit, uiros æreos fore auxiliarios. Non longo tempore interiecto, Iones quoſdã & Cares prædandi gratia nauigantes, neceſsitas compulit applicare ad Aegyptum. Hi cum in terram exiſſent ferro armati, Aegyptiorum quidam nuncium ſert Pſammitticho ad paludes: & quia nunquam uiderat aliquos ære armatos, ait egreſſos è mari æreos uiros, cãpeſtria populari. Ille agnoſcens oraculũ eſſe perfectum, amicitiã cum Ionibus & Caribus facit: eosq; magnis pollicitationibus hortatur ad ſecum manendum. Vbi perſuaſit, ita demum unà cum his Aegyptijs qui ſecum ſentiebant, cumq; auxiliarijs, reges juſtulit. Omni potitus Aegypto, fecit in Memphi tum Vulcano ueſtibula ad uentum auſtrum uergentia, tum è regione ueſtibulorum aulam Api, in qua, cum apparuit, Apis educatur, undique columnis cinctam, ac figuris refertam: in qua aula loca ſtant columnarum coloſsi duodenũm cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus eſt. His Ionibus Caribusq; quibus fuerat uſus adiutoribus, Pſammitichus dedit ad habitandum poſita altrinſecus prædia Nilo medio dirempta, quibus nomen impoſitum eſt Caſtra. Et cum hæc eis loca dedit, tum uero cætera quæ fuerat pollicitus, repræſentauit. Pueros quinetiam Aegyptios commiſit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcam edoctis oriundi, qui nunc in Aegypto interpretes ſunt. Incoluerunt autem Iones & Cares diu hæc loca contra mare, aliquantulum ſupra urbem Bubaſti, ad oſtium Nili (quod dicitur Peluſiacum) ſita. Vnde poſtea Amaſis rex Memphim eos tranſtulit, in ſui tutelam aduerſus

Aegy-

*Aegyptios. Post sedes ab istis in Aegypto collocatas, Græci cum illis ita commercium habuerunt, & nos res in Aegypto gestas à Psammitticho rege exorsi, & quæ deinceps extiterunt, omnia sine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi Aegyptum, qui diuersæ linguæ essent, incoluerunt. Atq; unde demigrarunt illic, & uestigia naualium, & domorum rudera, ad meam usq; ætatem ostendebantur. Atq; hunc quidem in modum Psammitichus Aegypto potitus est. De oraculo autẽ quod est in Aegypto, cum feci multa uerba, tum faciam de re memoratu digna. Est enim oraculum hoc in Aegypto templũ Latonæ positum in magna urbe, cui nomen est (ut superius à me dictum est) Buto, contra ostium Nili, quod Sebennyticum appellatur, à superiori parte maris flumen subeuntibus. In hac urbe templa sunt Apollinis, Dianæq;. Et in quo redduntur oracula Latonæ, grande illud, & porticum habens decem paßibus sublimem. Vbi quid mihi ex his quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Est hoc fano Latonæ delubrum, ex uno factum lapide, cuius parietes æquali celsitudine ad longitudinem quadragenûm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impositus est alius lapis, quatuor cubitorũ per oras crassitudinis. Itaq; eorum quæ circa templum hoc sunt in propatulo positorum, admirabiliſſimũ apud me fuit id delubrum. Secundo loco insula, quæ uocatur * Echemmis, in lacu profundo ac spatio sita præter templum quod in Buti est: quæ insula ab Aegyptijs fertur innare. Ego tamen eam neq; innantem uidi, neq; se mouentem: & hoc audire admiratus sum, si uerum est insulam natare posse. In hac igitur templum Apollinis magnum est, & aræ trifarie extructæ, & palmæ frequentes enatæ: aliæq; partim fructiferæ, partim steriles*

* Chemmis insula, ἡ Χέμμις legitur, ubi ἡ articulus est, nõ diſtiõis caput. Siq dẽ Chẽmis legit Stephanus quoq; περὶ πόλεων, hunc citans locum.

les arbores. Cur autẽ ea innatans ſit, hanc Aegyptij rationẽ reddunt: quòd Latona, quæ ex octo numinibus, quæ prima extiterunt, unum eſt: cum in urbe Buti, ubi hoc eius oraculum eſt, habitaret: Apollinem ab Iſide ſibi commendatum, occultauit in hac inſula nondum innatanti, ac ſoſpitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans, ut Oſiris filium inueniret, aduenuiſſet. Nam Apollinem & Dianam aiunt Dionyſij & Iſidis filios eſſe: Latonam uero nutricem horum, ac liberatricẽ. Et Apollo quidem Aegyptiacè Horus dicitur: Ceres autẽ Iſis, Diana uero Bubaſtis. Atq; hinc ſolum, non aliunde Aeſchylus Euphorionis filius rapuit, quod dico, ut ſolus omniam qui poëtæ dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam. Ob hoc igitur inſulam redditam eſſe natantem: Hæc illi ſic aiunt. Pſammitichus in Aegypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum undetriginta magnam Syriæ urbem obſidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc eſt Azotos, quæ diutiſſimam inter omnes urbes duntaxat (quas nouimus) ſuſtinuit obſidionem. Pſammitichi filius, qui regnum Aegypti ſuſcepit, extitit Necus. Idem foſſam ad rubrum mare ferentem primus aggreſſus eſt, quam Darius Perſes ſecundo loco depreſſit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis: latitudinis, ut per eam duæ poſſent ſimul agi triremes. Aqua quæ in hanc è Nilo deducitur, paulo ſupra Bubaſtis urbem, iuxta oppidum Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi ſumptum eſt à planitie Aegypti, Arabiam uerſus. Nam quæ ſupra planitiem ſunt, continens prope Memphim occupat mons, in quo lapidicinæ ſunt. Itaque ad huius montis ima, ducta eſt foſſa uerſus heſperum & auoram, longo tractu: & deinde pertingens diuortio mõtis

tenus,

tenus, quod diuortium ad meridiem & uentum auſtrum fert in ſinum Arabicum: quà breuiſſimus tractus, & maxime compendiarius eſt è mari ſeptentrionali aſcenſus ad auſtrale, quod idem rubrum uocatur, à monte Caſio, qui Aegyptum Syriamq; diſterminat. Hinc ſtadia mille ſunt in Arabicum ſinum. Et hoc quidem breuiſſimum eſt, uerũ foſſa multo longior, ſcilicet quanto eſt confragoſior. In qua fodienda ſub rege Neco centum uiginti millia Aegyptiorum perierunt. Inq; eius medio opere Necus deſtitit, hoc interpellatus oraculo, eum id opus barbaro præmunire. Aegyptij barbaros omnes uocãt, qui non ipſorum linguam loquuntur. Superſedens itaq; à facienda foſſa Necus, ad militum copias ſe conuertit: atq; ad claſſes quæ partim in mari ſeptẽtrionali, partim in ſinu Arabico ad rubrum mare ſunt ædificatæ: quarum adhuc ueſtigia naualium oſtendũt. Et claſsibus quidẽ Necus, dum opus fuit, eſt uſus. Terreſtri autem acie congreſſus cum Syris in Magdolo, uictoria potitus eſt, & poſt prælium, Cadyti magna Syriæ urbe. In ueſtitu autem curioſus cum fuiſſet, illum Apollini dicatum ad Branchidas Mileſiorum miſit. Hic perfectis decem & ſeptem imperij ſui annis deceſſit, tradito imperio Pſammi filio ſuo. Eo apud Aegyptum regnante, nuncij Heliorum dimittebantur, iactantes à ſe in olympia iuſtiſſimum ac maximum inter mortales propoſitum eſſe certamen, rati ne Aegyptios quidem hominum ſapiẽtiſſimos aliquid ultra hæc eſſe inuenturos. Iſti ubi in Aegyptum peruenerunt, eáq; expoſuerunt, quorum gratia uenerant, rex conuocat ex Aegyptijs eos qui ſapiẽtiſſimi haberentur. Qui cum conueniſſent, & Helios audiſſent omnia commemorantes, quæ par erat ab eis fieri in edendo certamine, & ſe ueniſſe dicentes ſciſcitatum, nunquid poſſent

possent Aegyptij reperire iustius. Habito inter se consilio, interrogabat Helios, nunquid apud eos certarent ciues: Et illis respondentibus, sine discrimine & suorum & cæterorum Græcorum, cuicunq; uolenti certare fas esse. Atqui, inquiūt, illos cū tale certamen proponāt, ab omni iure excederc. Nullo etenim pacto posse fieri, quin cōciui pugnāti ciues sauerēt, faciētes iniuriā hospiti. Sed si uelint iustum proponere certamen, & si eius gratia uenissent in Aegyptum, inberent hospitibus ponere certamen, nullo Heliorū certare permisso. Hæc Aegyptij Helijs subiecerunt. Psammis cū sex omnino regnasset annos in Aegypto, facta in Aethiopiā expeditiōe, mox uita defunctus est. Cuius regnū Apries filius accepit, qui secundū Psammitichū proauū suum fortunatissimus extitit omnium ad eam ætatem, regnum quinq; & uiginti dominatus annos. Quod intra tēpus & bellū Sidoni intulit, & cum Tyro pugna nauali dimicauit. Sed cum calamitas eum maneret, contigit ob eam causam, quā ego pluribus, dum res Punicas exequar, exponam, paucis contentus in præsentiarū. Cum aduersus Cyreneos Apries exercitu misso magnam cladē accepisset, id ei imputantes Aegyptij rebellauerunt, opinati se ab illo in apertā pernicie fuisse dimissos: ut his internecione deletis, ipse cæteris Aegyptijs imperitaret se curius. Hæc perquā grauiter ferentes tum ij qui redierūt, tum eorū qui interierāt amici, ingenue desciuerūt. Id ubi resciuit Apries, mittit ad eos uerbis sedandos Amasim. Qui cum peruenisset, reprehendensq; dissuaderet ne talia facerent, quidam Aegyptiorum ei à tergo stans galeam circundat: eaq; circundata, inquit, se illam ob regnum imposuisse. Neque hoc quod fiebat, eo inuito fiebat, ut ostendebat. Nam simulatq; ab his qui desciuerāt Aegyptijs de-

claratus

claratus est rex, sese apparabat tanquam aduersus Apriem moturus. His cognitis, Apries mittit ad Amasim ex his qui secum erant Aegyptijs, spectatum quendam hominem nomine Patarbemem, iussum ut ad se uiuum Amasim perduceret. Hic ubi peruenit, Amasim ad se uocat. Amasis (sedebat autem in equo ad suos cohortandos insolenter) stolidie iubet uicissim hunc ad se adducere Apriem. Et cum Patarbemis eum rogaret ut regem adiret, accitus respondit, se iam dudum dare operam ut is ageret, nec de seipso Apriem esse questurum, se enim illi præsto futurum, & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propositi illius, tum ex oratione, tum ex apparatione quam uidebat, statuit suæ diligentiæ esse quàm celerrime regẽ rerum (quæ agerentur) facere certiorem. Huic redeunti, quòd Amasim non adduceret, nullo uerbo edito Apries ira percitus, præcidi aures iußit nasumq; . Id intuentes cæteri Aegyptij, qui cum eo hactenus senserãt, uirum inter eos probatißimum, ita fœde indigneq; affectum, ne tantisper quidem differentes, ad cæteros transeunt, seseq; Amasi tradunt. His quoq; auditis Apries armatis auxiliarijs (habebat autem auxiliariorum circa se ex Ionibus & Caribus triginta millia) in Aegyptios tendit. Erat ei regia in urbe Sai ingens ac spectatu digna. Itaque utrique aduersus alteros Apriani & Amasiani in *Memphi urbe constiterunt, tentaturi pugnæ discrimen. Sunt autem in Aegypto septem hominum genera, quorum alij sunt sacerdotes, alij qui pugnatores appellantur, alij boum pastores, alij subulci, alij institores, alij interpretes, alij gubernatores nauales. Tot sunt Aegyptiorũ genera, à suo quoq; artificio appellata: sed pugnatores uocantur Calasiries, & Hermotybies, qui harũ regionũ sunt. Nam in regiones

distin-

distincta est omnis Aegyptus. Hermotybiorũ quidem hæ sunt plagæ: Busiritana, Saitana, Chemmitana, Papremitana, insula Prosopitis, quæ uocatur Natho, ex dimidia parte. Ex his tractibus Hermotybies cum plurimi centum ac sexaginta millia sunt, quorũ nemo quippiam opificij quæstuarij didicit, sed omnes rei militari uacãt. Calasiriũm hæ aliæ plagæ sunt: Thebana, Bubastiana, Aphthitana, Tanitana, Mendesia, Sebẽnytana, Athribitana, Pharbæthitana, Thmuitana, Thmuphitana, Anysia, Myecphoritana. Hæc tribus insulam incolit ex aduerso Bubastis urbis. Hæ tribus Calasiriũm, dum quoad possunt plurimi coguntur, ducenta quinquaginta millia uirorũ sunt, quibus nec ipsis licet ulli artificio operam dare, sed solum rei militari, filio discenti à patre. Hoc ab Aegyptijs ne mutuati sint Græci, non possum pro certo dijudicare, cum uideam & apud Scythas Persasq;, & Lydos, deniq; apud omnes ferè barbaros haberi pro ignobilioribus ciuibus eos, qui artificia discunt, eorumq; liberos: generosiores autẽ eos qui à manuarijs operibus abstineant, præsertim qui cessent ob bellum. Hoc itaque cum cæteri Græci didicerunt, tum præcipue Lacedæmonij. Corinthij quoq; minimi faciunt opifices. His solis Aegyptiorum, præter sacerdotes, hoc eximij honoris habetur, ut singulorum duodecim agri sint egregij atq; immunes, singuli agri centum cubitorum Aegyptiorum quoquò uersus, Aegyptius autem cubitus Samio par est: Hæc tamen uniuersorum peculiaria sunt, quibus per uices in orbem fruebantur, & nunquam ijdem. Calasiriũm milleni & Hermothybiũm, circa regem fungebantur annuo satellitum munere, Istis præter prædia dabantur uiritim hæc alia, panis tosti pondo quinæ minæ, carnis bubulæ binæ, uini sextarij quaterni. Hæc assidue satellitibus

præbebantur. Vbi igitur è diuerſo ueniẽtes, Apries cum auxiliarijs, Amaſis cũ uniuerſis Aegyptijs in urbẽ * Mẽphim peruenere, congreßi ſunt. Et peregrini quidem egregie pugnauerũt, tamen quòd erant multo inferiores numero, fugati ſunt. Fertur Apries ea fuiſſe perſuaſione, ut nullus neq; deorum neque hominũ poſſet ſibi adimere regnũ, adeo uidebatur ſibi illud ſtabiliſſe. Et tamẽ tunc egreſſus, prælio fugatus eſt, uiuusq; captus, & ad urbem Saim ductus ad ædes quæ ipſius antea fuiſſent, tunc autem Amaſis regia. Ibiq; quàm diu in regia paſcebatur, eũ Amaſis honeſte aſſeruauit. Tandẽ incuſantibus Aegyptijs non iuſte agere, qui ſuum & ipſorum inimiciſſimum aleret, ita illis Apriem tradidit. Eum iſti ubi ſtrangulauere, paternis in monumentis ſepelierũt, quæ ſunt in tẽplo Mineruæ proxime cœnaculum, ad læuam manũ intrantis. Nam Saitani cunctos qui tribules eorum fuere reges, intra tẽplum ſepelierunt. Etenim Amaſis monumentum ex altera parte cœnaculi eſt quàm illud Aprijs, eiuſq; progeniorum. In eiuſdem templi aula hoc quoq; eſt ingens cubiculum lapideum, tum columnis excultum, palmarũ arbores imitantibus, tum alia ſumptu. Intra id cubiculum gemini poſtes ſtant, in quibus urna eſt. Sunt etiam ſepulchra, cuius nomẽ ſi nuncupauero hac in re, haud ſancte fecero. Apud Saim in templo Mineruæ poſt totum delubrum, propè Mineruæ parietem, atque in fano, ſtant ingentes obeli, id eſt, uerua lapidea, lacuſq; contiguus lapidea crepidine adornatus, & circunquaq; probe elaboratus, magnitudine (ut mihi uidetur) quanta in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines ſuorũ quiſque effectuum noctu faciũt, quæ uocant Aegyptij myſteria. De quibus cum permulta ego norim quo pacto ſe habeant, ſingula tamen abſit ut

* Momemphi legunt aliqui, quanquam in Græco codice ſemper ſit Mẽphis. Momemphis reperitur apud Strabonem.

proloq

proloquar. De Cereris quoque initiatione, quam Græci θεσμοφόρια uocant, hoc est, legum lationes, abſit ut eloquar, niſi quatenus ſanctum eſt de illa dicere: Danai filiæ extitiſſe, quæ ritum hunc ex Aegypto attulerunt, eoſque Pelaſgicas fœminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneſo à Doribus eiecta ſedibus ſuis, ritus initiandi abolitus eſt, à ſolis Arcadibus, qui à Peloponnenſibus non eiecti ſunt, ſed relicti, conſeruatus. Aprie extincto, regnauit Amaſis è tribu Saitana, & urbe cui nomen eſt Siuph. Eũ inter initia Aegyptij contemnere, nec ullius ſane momẽti ducere, ut quòd plebeius fuiſſet, nec inſigni familia ortus. Sed hos Amaſis ad ſe ſolertia, non aſperitate perduxit. Erant ei cum alia bona infinita, tum uero peluis aurea, in qua tam ipſe quàm omnes conuiuæ ſemper pedes ablue bant: hanc ille confregit, ex eaque dæmonis ſtatuam fecit, & in appoſitiſsimo urbis loco ſtatuit. Aegyptij ſimulachrum adeuntes, magnopere uenerari. Id Amaſis fieri è popularibus edoctus, conuocatis Aegyptijs aperit ex illa pelui, in qua primo Aegyptij cuomere immingerẽque, & in qua pedes abluere conſueſſent, factum eſſe ſimulachrum, quod tunc tantopere uenerarentur. Itaque ſe aiebat perinde atque peluim eſſe factum: qui ſi antehac fuiſſet plebeius, in præſentiarum tamen eſſet rex, eoque iubere, ut ſibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad ſe traduxit Aegyptios, ita ut æquum cenſerent ei ſeruire. Idem hoc uſus eſt in rebus agendis inſtituto: Ab aurora uſque dum refertum eſt forum, accurate negotia quæ expediebant, agebat. Deinde potabat, & inter compotores iocabatur, morionem agens ac ſcurram. Quibus rebus offenſi amici, talibus eum uerbis caſtigabant: Rex, dicentes, non è dignitate tua degis,

qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam deberes augusto in solio sedens, auguste interdiu res administrare. Ita & Aegyptij cognoscerent à magno sibi uiro præsideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam facis è regia dignitate. His ille respondit: Arcus ab his quorum sunt, cum est opus intendi, eos si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos cum indigeant uti: Ita & hominis institutū, si assiduo laborare studio, nec ullam partem ad lusum sibi indulgere uelit, fore ut pedetentim aut mēte captus sit aut membris. Quod ego intelligens, utriq; rei tempus impertio. Hæc Amasis amicis respondit. Etenim fertur Amasis, cum priuatus foret, fuisse potandi iocandiq; cum dicacitate studiosus: & uir neutiquam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantē ac se oblectantem necessaria defecissent, solitus circūeundo furari. Et cum reposceretur ab his qui dicerent eum ipsorum habere pecuniam, ac negaret, adduci ad oraculum quodcunq; eo in loco erat: & frequenter ab oraculis conuictus, frequenter absolutus. Et postquam assecutus est regnum, ista egit: Quicunq; dij eū furti absoluerant, horum templa neq; curæ habuit, neque ulla re ad stabilimentum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquam nil mererentur quòd redderent falsa responsa. Qui autem eum pronuntiauerant furem, hos tanquam uere deos, nec mendacia reddentes oracula, maxime coluit. Præterea in Sai uestibulum Mineruæ fecit, opus admirandum, & longe superans cætera tum sublimitate, tum magnitudine. Tanta est uastitas lapidum atq; substructionum. Quinetiam ingentes colossos, & immanes androsphingas ibidem posuit. Alia quoq; saxa prægrandia in apparatum comportauit, ducta partim è lapidicinis quæ juxta Mēphim sunt, partim utiq; quæ maioris molis erāt,

ex

ex urbe Elephantina, quæ à Sai distat uiginti dierum nauigatione. Ad hæc, quod non minime, sed maxime omniũ admiror, attulit ædificiũ ex solido saxo ab urbe Elephantina: in quo asserendo, triennium consumpserunt duo millia delectorum uirorum, qui omnes erant gubernatores. Eius tectum extrinsecus est unius & uiginti cubitorũ longitudo, quatuordecim latitudo, octo sublimitas. Hæc est dimensio exterior tecti ex uno lapide. Introrsum tamẽ duodeuiginti & amplius cubitorũ est longitudo, quinq; sublimitas. Domus hæc ad ingressum templi collocata est. Nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractam, quòd tecto aduecto cum suspirasset eius uehendi architectus, utpote pertæsus diutino tẽpore operæ, ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominẽ ulterius trahere. Nõnulli aiunt quendam ex his, qui uectibus lapidẽ agebant, ab illo fuisse oppressum, ideoq; lapidem non introductũ. Donauit præterea operibus ob magnitudinẽ spectaculo dignis cũ alia templa insignia, tũ in Mẽphi tẽplum Vulcani, colosso supino ante illud posito, lõgitudinis quinq; & septuaginta pedũ. Superq; idem pauimentum gemini colossi stant ex Aethiopico lapide, uicenũm pedum magnitudinis hinc & hinc magno illi assistentes. Cuius instar est alter in Sai lapis, eodẽ habitu iacens. Illud etiam quod in Mẽphi est tẽplum ingẽs & spectatu dignissimum, aiunt Amasim ædificasse. Sub Amasi rege dicitur Aegyptus fuisse maxime beata, in his quæ uel regioni ex flumine, uel hominibus ex regione proueniunt: & urbes quæ incolerẽtur tunc, fuisse numero illic uiginti millia. Amasis quoq; extitit, qui legẽ hãc apud Aegyptios cõdidit, ut singulis eorũ annis apud prouinciarũ præsides demõstrarent unde uiuerent. Et qui aut hoc nõ faceret, aut nõ demõstraret se legitime uiuere,

is morte afficeretur. Quam legẽ Solon ab Aegyptijs mutuatus, Athenienſibus tulit, quam illi quòd ſit caſtißima, aßidue uſurpãt. Amaſis, quoniam Græcorum erat ſtudioſus, cum alia in quoſdam Græcos officia contulit, tum his qui in Aegyptum concederent, dedit facultatem Naucratem urbem incolendi. Qui uero eorum nollent illic habitare, ſed nauigando negotiari, fecit poteſtatem certis in locis aras & fana extruendi. Adeo maximum eorum fanum atque celeberrimum uocatur Græcum. Ciuitates autẽ quæ communiter extruxerũt, ſunt: Ionũ quidem Chius, Teus, Phocæa, Clazomenæ: Dorum autẽ Rhodus, Cnidus, Halicarnaſſus, Phaſelis: Aeolorũ uero una Mitylene. Harũ ciuitatũ hoc fanũ eſt, & ab his præfecti emporij nundinariũ ſiue mercati, præbẽtur. Cæteræ ciuitates quæ cõſortes huius rei ſunt, non rei ad ipſos pertinẽtis cõſortes ſunt. Separatim tamen ædificauerunt, Aeginetæ quidem Iouis, Samij autem Iunonis, Mileſij uero Apollinis fanum. Nam uetus emporium erat ſola Naucratis. Præter hoc in Aegypto aliud nullũ. Quod ſi quis in aliud aliquod Nili oſtiũ applicuiſſet, is neceſſe habebat deierare ſe ueniſſe inuitum, dato iureiurando quòd eadem naui ad Canobicum nauigaret: & ſi id minus per contrarios uentos poſſet, onera fluuialibus nauigijs circumagere luſtrando Delta, donec perueniret Naucratem. Ita Naucratis in honore fuerat. Iam uero cũ Amphictyones tẽplum, quod nunc Delphis eſt (quia illud prius ſua ſponte deflagrauerat) trecẽtis talentis conſtruendum locaſſent, Delphi, quos quarta pars ſumptus contingebat, circa ciuitates uagi cum aliunde, tũ uero non minimum ex Aegypto retulerunt. Nam Amaſis quidem eis mille talenta aluminis, Græci autem qui Aegyptum incolebant, uicenas minas donauerunt. Cũ Cyrenæis

quoq;

quoq; Amasis amicitiã societatẽq; iniit, ita ut illinc uxorẽ etiam putaret sibi esse ducendã, siue fœminæ Græcæ amore captus, siue aliâs ob beneuolentiam Cyrenæorũ. Vxorem quam duxit, alij uolunt filiam fuisse Batti filij Arcesilai, alij Critobuli, inter suos populares uiri spectati, nomine Ladice. Cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat, cum tamen alijs mulieribus uteretur. Id cum diu fieret, ad eam Amasis: Tu uero, inquit, uxor ueneficio me læsisti: ideoq; nullo machinamento uales effugere, quo minus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice cum pernegando nihilo placatiorem redderet Amasim, uouit intra se Veneri, si ea nocte secum coiret Amasis (hoc enim sibi esse machinamentum) statuam Cyrenas se illi missuram. Concepto statim uoto coijt cum ea Amasis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac postmodum eam perquam ualde dilexit. Et Ladice uotum deæ persoluit, facta statua, Cyrenasq; missa, quæ ad meã usq; memoriã incolumis erat extra urbẽ Cyrenẽsem posita. Hanc Ladicẽ Cambyses, posteaquã Aegypto potitus est, cognito quænam esset Cyrenas, illæsam remisit. Donauit itẽ Amasis dona quæ misit in Græciã, Cyrenas quidem statuã Mineruæ inauratam, & sui imaginem pictura adumbratam. Lindum autẽ duo lapidea Mineruæ simulachra, & thoracẽ lineũ spectaculo dignũ. Samum uero Iunoni bifarias sui imagines, quæ magno in tẽplo erectæ erãt post ianuas, ad meã usq; ætatẽ. Samũ quidẽ propter hospitiũ, quod inter ipsum erat, & Polycratẽ Aeacis filiũ. Lindũ autẽ nullius hospitij gratia, sed quia tẽplũ qd' Lindi est, Mineruæ ferũtur extruxisse Danai filiæ, postquã agnitæ sunt, cũ filios Aegypti effugerãt. Hæc donaria dedicauit Amasis, primusq; mortaliũ Cyprũ cepit, tributariãq; fecit prouinciã.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER III. QVI INSCRIBITVR THALIA.

ADVERSVS hunc Amasim Cambyses Cyri filius, comparato cũ ex alijs quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus Aeolibusq; exercitu, bellum mouit ob hãc causam: Misso in Aegyptum legato, Cambyses petijt ab Amasi filiam, & petijt consilio cuiusdã Aegyptij, qui Amasi erat infensus, quòd se potissimum ex omnibus Aegypti medicis Amasis ab uxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas. Vnoq; tẽpore Cyrus ad Amasim miserat petitũ ocularium medicũ, omniũ qui in Aegypto essent, præstantissimũ. Ob id infensus Amasi Aegyptius, instituit suadere Cãbysi, ut ab Amasi filiã peteret: ut ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data Cãbysi redderetur inuisus. Amasis eã nec dare audebat, nec abnuere. Nã & Cãbysem intelligebat non habiturũ illã uxoris loco, sed pellicis: & Persarum potẽtia grauabatur horrebatq;. Hæc reputãs, ita sibi faciẽdũ statuit: Erat Aprijs superioris regis filia, nomine Nitetis unica, domi relicta, grãdis atq; speciosa. Hanc puellam Amasis uestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quã cũ post aliquantum tempus Cambyses salutasset, filiã Amasis appellans ipsa ad eum: Rẽ, inquit, rex ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu cõptam transmittit, tradẽs tibi pro sua, cum

cum re uera ſim Aprijs filia, quem ille dominũ ſuum cum Aegyptijs rebellans interemit. Hic ſermo extitit cauſa, quæ Cambyſem Cyri uehemẽter indignatũ induceret aduerſus Aegyptũ. Atq; ita quidem memorãt Perſæ. Aegyptij autem Cambyſem ſuum uendicant, aſſerentes ex hac Aprijs filia illum eſſe genitum. Cyrum enim fuiſſe qui ad Amaſim miſerit ſuper filia, non Cambyſem. Quod cũ dicunt, non recte dicunt, etſi eos hoc non latet. Nam ſi qui alij profecto, & Aegyptij recte norunt mores Perſarum, apud quos illud in primis nefas eſt, illegitimũ obtinere regnum, ſi adſit legitimus. Præterea Caſſandanes filius erat Cambyſes, Pharnaſpe utro Achemænide genitæ, non mulieris Aegyptiæ. Sed Aegyptij rem geſtam transferũt, ſin gentes ſibi cum Cyri familia intercedere cognationẽ. Et hæc quidem ita ſe habent. Cæterum ille ſermo mihi non probatur, quo dicitur, mulierẽ quandã Perſidem ad uxores Cyri introgreſſam, cum liberos Caſſandanes aſſiſtentes forma ac ſtatura egregia cõſpicaretur, ſupra modum admirabundam magnis tuliſſe illam laudibus: eiq; Caſſandanem (quæ Cyri eſſet uxor) ita dixiſſe: Me, quæ talium filiorum ſum mater, Cyrus contemptui habet, præponens quandam ex Aegypto ancillam, uidelicet infenſam Nitetti, iſta dixiſſe, & ei maximum natu filiorum Cambyſem ſubieciſſe: Ego uerò tibi mater, cũ in uirilem ætatem adoleuero, ſumma Aegypti reddam ima, & ima ſumma. Idq; dixiſſe circiter decem natum annos, admirantibus mulieribus. Et cum in uirilem adoleuiſſet ætatem, & regnum obtinuiſſet, huius rei memorem, Aegypto bellum intuliſſe. Acceßit huc & aliud quiddam, ad hanc ſumendam expeditionem. Erat quidam auxiliariorum Amaſis, nomine Phanes, genere Halicarnaſſeus, uir conſilio præſtans, &

in re bellica ſtrenuus. Hic Phanes neſcio quid Amaſi ſuccenſus, nauigio profugit ex Aegypto, uolens in collocutionẽ uenire Cambyſis. Eũ Amaſis (quòd inter auxiliares nõ parui momẽti eſſet, quodq; de rebus Aegypti nonnihil cõpertiſſimum haberet) inſequi ſtatuit, adhibita diligẽtia aſſequendi. Itaq; ad hominẽ inſequendum mittit cum trirem eunuchorum fidiſſimũ, qui Phanem aſſecutus in Lycia cepit, ſed nõ retulit in Aegyptum, ab illo prudentia ſuperatus. Nã Phanes mactatis cuſtodibus abijt in Perſas, Cambyſemq; molientẽ aduerſus Aegyptum expeditionẽ, & quo pacto carentia aquis loca tranſmitteret ambigentem, adijt. Eiq; cum alias Amaſis res expoſuit, tum uerò quæ ad tranſmittendum pertinebant, ſuadens, ad regem Arabum mitteret oratũ ut ſibi tutum præberet tranſitũ. Hàc enim duntaxat patet ingreſſus in Aegyptum. Nam à Phœnice uſq; ad montes Cadytis, quæ eſt urbs eorũ Aſſyriorum, qui nunc Palæſtini uocantur. A' Cadyti (ut mea fert opinio) nõ minore urbe, quàm Sardis emporia, ſecundum mare uſq; ad urbem Ienyſum, Arabicæ ditionis eſt. Ab urbe Ienyſo rurſus Syriacæ uſq; ad lacũ Sarboniticis, iuxta quem Caſius mons pertingit ad mare. A' Serbonitidis lacu, in quo ſe Typhon fertur occultaſſe, deinceps iam Aegyptus eſt. Hoc tamen intercapedinis inter urbem Ienyſum, & mõtem Caſium, & lacum Serbonitidis, non exiguus tractus eſt, ſed itineris inſtar trium dierũ, uehemẽter aridus. Verum quod pauci eorũ qui in Aegyptũ nauigant, notum habent, hoc dicere: Ex omni Græcia, et præterea ex Phœnice, portatur in Aegyptum bis quotannis uas fictile uini plenũ: & tamẽ ibi ne unũ quidem numero (ut ſic dicam) uas uinarium fictile aſpici uacuum poteſt. Vbinam (dicat aliquis) hæc uaſa cõſumuntur? Hoc quoq;

ego

ego depromam. Præfecti prouinciarum necesse habent ex sua quisq; urbe colligere uasa testacea, quæ Mẽphim portẽtur. Eadem è Memphi alij aqua impleta, portare in hæc arida Syriæ loca. Ita hydriæ superuenientes in Aegypto sumptæ, ad ueteres in Syriã portantur. Atq; hũc in modũ quem dixi, aqua contracta, Persæ usi fuerunt, qui hoc ingressu apparato quàm celerrime Aegypto potiti sunt. Sed tunc cũ in expedito aqua nõ esset, Cambyses audito hospitis Halicarnassei cõsilio, missis ad regẽ Arabũ nuncijs, tutũ iter precatus, obtinuit, data acceptaq; inuicẽ fide. Arabes seruant fidẽ inter homines ut qui maxime, quã hũc in modũ dant: Quoties fœdus inire uolũt, alius quidã medius inter utrunq; stans, acuto lapidẽ ferit uolam, iuxta maiores digitos ipsorũ, qui fœdus ineunt. Deinde sumpto flocco ex utriusq; uestimẽto, inũgit eo sanguine septẽ lapides in medio positos, inter inungendũ inuocans Dionysium & Vraniam. Hoc acto, idem qui fuit sequester fœderis inter amicos contrahendi, uadatur hospitem, aut fortè ciuem, si cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipsi qui amicitiam contraxerunt, seruare iustum censent. Dionysium quem Vrotalt, & Vraniam quam Alilat appellant, solos deorum esse arbitrantur. Et quemadmodum Dionysium, ita puellarum capillum tondere aiunt. Tondẽtur autem, in rotundum tempora subradẽtes. Igitur postquã fœdus cum nuncijs iniit Arabs, talem rem commentus est: Camelos omnes, posteaquam utribus camelinis aqua completis onerauit, egit ad loca humore carentia, ibiq; Cambysis exercitũ præstolabatur. Ex his quæ narrãtur, hoc quod dixi propius fidẽ est: tamen quod credibile est, quando quidem commemoratur, commemorare debeo. Est magnum in Arabia flumen nomine Corys, exiens in mare

quod

quod dicitur rubrum. Ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis, alijsq; crudis corijs consutum, tanta longitudine produxisse, ut ad loca arida per illum aquam produceret. Inq; ipso arido solo ingentes cisternas fodisse, qua recepta aqua potum suppeditarent. Et cum sit à flumine ad terram aridam duodecim dierum uia, per tres aquæ ductus in totidem partes aquam deduxisse. Apud Nili autem ostium, quod dicitur Pelusium, habebat castra Psammenitus Amasis filius, Cābysem opperiēs. Nam Amasim Cambyses in Aegyptum progressus, non uiuum nactus est, sed defunctum, cum quatuor & quadraginta annis regnasset. Per eos nihil admodum calamitatis expertus, defunctusq; & sale conditus est, & in sepulchris quæ ipse ædificauerat, situs intra templum. Sub eius filio Psammenito maximum extitit Aegyptijs portentum. Apud Thebas Aegyptias, quod neq; prius unquam, neq; postea ad meam usq; ætatem contigit, ut ipsi Thebani aiunt, pluit. Thebis tamen tunc pluit guttis. Persæ ubi siccanea peragrauerunt, subsedere uicini Aegyptijs, tanquam iam cōgressuri. Ibi Aegyptiorum auxiliarij Græci & Cares, Phani, qui externum exercitum in Aegyptum abduxisset, infensi, hoc rei in illum sunt machinati: Filios qui erāt à Phane relicti in Aegypto, in castra perducunt, atque in conspectum patris, posito medio duorum exercituum cratere: dehinc productos singulos pucrorum super craterem obtruncauerunt. Omnibus interfectis, uinum & aquam in cratere intulerunt. Quo sanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Acri prælio commisso, perquam multis utrinque cadentibus, in fugam uertuntur Aegyptij. Ibi ego rem mirandam uidi, ab indigenis edoctus: Ossa eorum qui in acie ceciderunt, cum iacerent fusa, ut

ab ini

ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, deorsum Aegyptiorum. Sed Persarum capita adeo fragilia sunt, ut si uelis ferire, uel solo calculo perforare possis. Aegyptiorum autem ita firma, ut ea uix ictu lapidis elidas. Cuius rei causam hanc illi reddebant, facile mihi persuadentes, quòd Aegyptij statim à pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum. Quæ eadem causa est non calescendi. Nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Aegyptios caluos uideat. Cuius rei hoc causæ est, quòd robusta capita gestant. Ac Persis cur fragilia sint capita, id in causa est, quòd à principijs imbuuntur operire capita, gestantes pilea tiarasq;. Hæc ego huiusccmodi ossa uidi. Vidi itĕ alia istis similia in Papremi, eorum qui unà cũ Achæmene Darij ab Inaro Afro sunt cæsi. Aegyptij quoque postquam ex acie terga dederunt, nullo ordine fugam capessunt. Ad quos, cum se recepissent Memphim, misit Cambyses aduerso flumine nauim Mitylenæam cum caduceatore uiro Persa, qui illos ad deditionem hortaretur. Isti ubi nauim aduentare Memphim uident, frequentes ex urbe effusi, nauim corrumpunt, uirosque frustatim dilaniatos in oppidum afferunt. Et Aegyptij quidem post hæc obsessi aliquandiu restiterunt. Afri uerò id animaduertentes, eadem sibi quæ Aegypto contigissent ueriti, sese citra pugnam dediderunt, tributumque inter se partiti dona miserunt. Cyrenæi quoque ac Barcæi itidem ut Afri timentes, similia & ipsi fecere. Cambyses munera quæ ab Afris uenere, perbenigne accepit: quæ autem à Cyrenæis, succensens (ut opinor) quòd exigua erant: quingentas enim minas argĕti miserant, has sua manu prehĕsas, dispersit in milites. Decimo die quàm muros Mĕphis cepit Cambyses,

ſes, Pſammenitum Aegyptiorum regem, qui ſex omnino regnabat * annos, depoſuit in ſuburbanis, ignominiæ gratia, cum Aegyptijs alijs, ut eius animū experiretur. Hoc facto filiam illius ueſtitu ſeruili circundatam, cum hydria ad aquam emiſit: & cum ea ſimiliter indutas alias, quas delegerat, primorum uirorum filias uirgines. Quæ ubi ad patres peruenerunt cum eiulatu, ploratúque, cæteri quidem patres conſpectis filiabus tam male acceptis, uiciſsim uociferati ſunt, atque fleuerunt. Pſammenitus autem intuens atque intelligens, humi uultum demiſit. Prætergreſsis puellis aquam ferētibus, ſecundo loco Cambyſes ante oculos Pſammeniti miſit filium eius, cum duobus millibus Aegyptiorum, æqualis ætatis, uinctas ſune ceruices, & frænata ora habentibus. Ducebantur autem luituri pœnas his Mitylinæis, qui cum naui fuerant ad Memphim obtruncati. Ita enim cenſuerant regij iudices, pro ſingulis ſuorum interfectis, denos primorum Aegyptiorum interficiēdos. Pſammenitus prætereuntes intuēs, & filium animaduertens duci ad mortem, alijs Aegyptijs qui circunſedebant complorantibus, atque indigne ferentibus, ipſe idem quod erga filiam, fecit. His quoque prætergreſsis accidit, ut quidam compotorum eius natu grandior, priſtinis bonis delapſus, ac nihil habens, niſi quæ inops mendicabat, obiret exercitum, necnon Pſammenitum, alioſq; Aegyptios in ſuburbanis conſidentes. Quem ut conſpexit Pſammenitus, erumpente ingenti fletu, compellans nomine amicum, caput ſuum cædebat. Aderant autem ei obſeruatores, * qui ut quicque ab illo fiebat, ex omni uiarum exitu Cambyſi renunciarent. Ea quæ fiebant admiratus Cambyſes, miſſo nuncio Pſammenitum percontatus eſt, inquiens: Pſammenite, herus te Cambyſes interrog

*Menſes forte legendum. nā Græce eſt, βασιλεύσαντα μῆνας ἕξ.

* Tres additur in Græco, τρὶς φυλαχθὶ.

interrogat, quamobrē tu qui uisa filia indigne affecta, uiso filio ad mortem eunte, neq; eiulasti, neque fleuisti, paucrem tanti feceris, tibi ut ab alijs audiuit, nō propinquū. Et Cambyses quidem ita interrogauit. Psammenitus autē his uerbis respondit: Fili Cyri, domestica mala erant maiora, quàm possem ea deflere. At lamentatio amici digna lacrymis fuit: qui è multis ac fortunatis opibus ad inopiam recidit, in extremo limine senectutis. Hæc ubi responsa ab hoc renunciata sunt, uisus est illis Psammenitus, ut ab Aegyptijs fertur, recte respōdisse. Crœsusq; dicitur illacrymasse, item qui aderant Persæ: ipsiq; Cambysi miserationem subijsse, ut protinus iusserit & filium, ex his qui morti addicti essent, liberari, & patrē è suburbanis excitatum ad se perduci. Sed filium quidē qui adierunt, nō iam superstitē inuenerunt, sed primo loco truncatū: ipsum uerò Psammenitū excitantes, ad Cambysem perduxerunt: ubi reliquum uitæ degit, nihil uiolentum passus. Qui si cō pertus fuisset nec affectasse res nouas, accepisset Aegyptū, ut eam procuraret. Nam consueuerunt Persæ in honorem habere filios regum, etiamsi qui ab eis defeciſſent, tamen illorum filijs restituere principatum. Quod eos ita facere consuesse, cū alijs permultis potest probari documentis, tum uerò hoc, quòd Thannyra Inari Afri filius recepit, quē pater obtinuerat, principatū, quodq; Pausiris Amyrthæi filius et ipse paternū recuperauit imperiū. Nec ipsis Inaro & Amyrthæo quicquā amplius à Persis irrogatū est. Nunc Psammenitus male cogitans, mercedem accepit. Nam cum ad defectionem Aegyptios induxisset, captus est: ac deinde à Cambyse conuictus, epoto cruore taurino expirauit. Atque hunc in modum iste decessit. Cambyses autem è Memphi urbē Saim abijt, animo faciendi quæ fecit.

cit. Etenim ſimul atq; in ædes Amaſis ingreſſus eſt, imperauit cadauer Amaſis è conditorio afferre: deinde prolatum uerberibus cædi, ac uellicari, & ſtimulis pungi, omni deniq; cõtumelia inſectari. Quod facientes poſtquã defatigati erant (nam cadauer utpote ſalitum reſiſtebat, nec quicquã omnino elidebatur) iußit cremari: haudquaquam ſancte iubens: quia Perſæ deum eſſe ignem arbitrãtur, & apud neutros moris eſt cremari cadauera: Perſas quidem, propter id quod dictũ eſt, quia nefas eſſe aiunt deo depaſci cadauere hominis: Aegyptios autẽ, quia perſuaſum habent ignẽ animatam belluã eſſe, & omnia quæ naſcuntur deuorare: & poſtquã deuorando fuerit expleta, unà cum ipſa re deuorata emori. Ideoq; nõ eſſe apud eos conſuetudinẽ, mortuum belluis tradendi, ſed ſaliẽdi, tum ob id, tum ne humatus deuoretur à uermibus. Ita neutris probatam rem iußit agi Cãbyſes. Quanquam (ut ipſi aiunt Aegyptij) non Amaſis fuit qui ita paſſus eſt, ſed alius quidam Aegyptius, eadẽ qua Amaſis ætate: quem Perſæ Amaſim arbitrantes uexauerunt. Memorant enim Amaſim, cum ex oraculo audiſſet, quæ circa ſe defunctum futura eſſent, hoc modo rei uenturæ medendum putaſſe: ut eum hominem qui flagellatus eſt, ad poſtes ſepeliret extra conditorium ſuum, ſe autem in conditorij quàm intimo receſſu collocari filio mandaret. Mihi tamen nõ uidentur hæc ab initio Amaſis fuiſſe mandata, de ſua & alterius hominis ſepultura, ſed aliàs ab Aegyptijs adornata. Secundum hæc Cambyſes conſtituit trifarium mouere bellum, aduerſus Carthaginienſes, aduerſus Ammonios, aduerſus Aethiopes macrobios, id eſt, longæuos, qui Africam ad auſtrale mare incolunt. Aduerſus quidem Carthaginienſes nauticis copijs, aduerſus autem Ammonios peditatu.

aduerſus

aduersus uero Aethiopes prius exploratores mittendos, per speciem dona ferendi illorũ regi, spectatum illic mensam Solis, nunquid re uera esset: simulq; res Aethiopicas exploratũ. Solis mensa talis esse memoratur: Est in suburbanis pratum, omnium quadrupedũ assa refertum carne, quam per noctem singuli ciuium magistratus properant ponere: ad eamq;, ubi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc ipsa à terra reddi assidue indigenæ aiunt. Et mensa quidem (quæ Solis uocatur) talis esse fertur. Cambyses autem ubi statuit speculatores dimittere, continuo ab urbe Elephantina accersit ex Ichthyophagis, id est, piscetiuescẽtibus, maxime gnaros Aethiopicæ linguæ. Vsq; dum isti ueniunt, interea nauales copias Carthaginem uersus nauigare iubet. Verum hæc executuros se Phœnices negauerunt. Esse enim magno cum illis iureiurando se deuinctos. Præterea non facturos sancte, si aduersus liberos suos militarẽt. Nam cæteri, Phœnicibus ire recusantibus, ad pugnandum haud idonei erant. Ita Carthaginienses, quo minus in seruitutem Persarum redigerentur, euaserunt: quoniam Cambyses haud æquum ducebat uim afferre Phœnicibus, qui seipsos Persis dediderant, ex quibus nauticus omnis constabat exercitus. Cyprij quoq;, qui aduersus Aegyptum in militia erant, sese & ipsi dediderant. Cambyses, posteaquam ex urbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad Aethiopes misit, iussus cum ea dicere quæ oporteret, tum dona ferre amiculum purpureum, aureum que torquem tortilem, & armillas ac unguenti alabastrum, cadumq; uini Phœnicei. Aethiopes hi, ad quos misit Cambyses, feruntur esse maximi omnium hominum atque pulcherrimi: diuersisq; uti à cæterorum hominum ritibus, cum alijs, tum uero hoc circa regnum,

quòd quem è populáribus maximum pro magnitudine ut lidum iudicant, hunc regem deligendum censent. Ad hos itaq; uiros Ichthyophagi uenerunt, offerentes q; regi munera, ita locuti sunt: Cambyses Persarum rex cupiens amicus tibi fieri atq; hospes, nos misit, iubens ut in colloquium tuum uentremus, tibiq; hæc dona daremus, quorum ipse usu maxime delectatur. Ad hos Aethiops gnarus ad speculandum uenisse, talia respondit: Neq; rex Persarum uos ideo cum donis misit, quòd magni faciat hospitium meum, neq; uos uera loquimini, quippe qui ad explorandum nostrum imperium uenistis. Neq; iustus ille uir est. Si enim iustus foret, nõ alienam regionem affectaret, sed esset sua contentus, nec homines (à quibus nihil lacessitus est) in seruitutem redigeret. Ei nunc uos hunc arcum date, ita dicentes: Rex Aethiopum regi Persarum consilium dat, quando Persæ tam facile trahent in tanta magnitudine arcus, tunc aduersus macrobios Aethiopes cum maioribus copijs moueat bellum. Interim dijs gratias habeat, qui non inducunt in mẽtem filijs Aethiopum, ut præter suam uelint aliam comparare regionem. Hæc locutus, arcum laxauit, eisq; qui uenerant dedit. Tum sumpto purpureo amiculo rogauit, quidnam esset, & quomodo confectum. Et cum Ichthyophagi ueritatem de purpura, deq; tinctura dixissent: Dolosi, inquit, homines, dolosa sunt uestimenta. Secundo loco de auro scisciatus, de tortili monili atq; armillis, ornatum eius rei exponentibus Ichthyophagis, risit, atq; existimans uincula esse, inquit robustiora apud se uincula esse. Tertio sciscitatus unguentum, cum illi de confectura, unguentiq; ratione dixissent, idem dixit quod de uestimento. Vbi ad uinum peruenit, eiusq; conficiendi rationem audit, maiorem in modum delectatus potu, per-

con

contatus est, quibusnam rebus uescereturrex, & quod longissimum tempus à uiro Persa uiueretur. Isti dixerunt, uescirегempane, exponentes tritici naturam: perfectissimumque diu uiuendi spatium homini Persæ proponi octoginta annos. Ad hæc Aethiops nihil se mirari, inquit, si stercore uescentes paucis uiuerent annis. Nam ne tot quidem annis uicturos, nisi hoc potui acceptum referrent. Affirmantibus Ichthyophagis ita esse de uino (hoc enim ipsos Persis subdidisse) interrogatus uicissim rex ab Ichthyophagis de uita & uictu, plerosq; è suis ait ad centum uiginti annos peruenire, nonnullos etiam hoc ætatis transcendere: cibum eis esse carnem coctam, & potum lac. Et cum speculatores de numero annorum mirarentur, ad fontem quendam eos deduxit, in quo loti efficiuntur perinde atq; inuncti, uiolam olentes. Eam aquam aiebant exploratores adeo inualidam, ut in ea nihil innatare posset, ne lignum quidē, & quæ leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundum. Hæc aqua si uere apud illos est, qualis commemoratur, ideo macrobij, id est, longæui existūt, quòd ea semper utuntur. Deinde à fonte rex istos ad carcerem deduxit, ubi uiri omnes aureis uinculis erant alligati. Est enim apud hos Aethiopes omnium rarissimum ac preciosissimum æs. Inspecto carcere, exploratores inspexerunt & mensam quæ dicitur Solis. Post hāc ad extremum inspexere eorum sepulchra, quæ dicuntur è uitro esse constructa hunc in modum: Posteaquam mortuum siue Aegyptiorum, siue aliorum more arefecerunt, totum gypso inducunt: picturaq; exornantes repræsentant quoad potest effigiem eius. Deinde cippum ei è uitro, quod apud illos multum est, & facile effoditur, circundant: in cuius medio mortuus interlucet, nihil æquè odoris ingrati, neq; fœditatis

tis ullius exhibens, sed omnia ipsi illi mortuo similia habet: Hunc cippum maxime propinqui intra ædes annum tenent, offerentes ei omnium rerum primitias hostiasq;. Anno exacto efferunt, circaq; urbem statuunt. Omnibus exploratores inspectis reuersi sunt. Qui cum ista renunciassent Cambysi, continuo ira percitus aduersus Aethiopes exijt in expeditionem: neq; rei frumentariæ apparatu indicto, neq; secum ipso ratione inita, quòd in extrema terrarum faceret expeditionem: ueluti uesanus, nec mentis compos, simul atque Ichthyophagos audijt, profectus est cum omni peditatu, Græcis qui aderant illic manere imperatis. Vbi ad Thebas est uentum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit ut Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incenderent: ipse cum reliquis copijs aduersus Aethiopes contendit. Sed antequam quintam itineris confeciſſent, exercitum protinus eius commeatus omnis (quem secum habebat) defecit: mox & iumenta ad uescendum defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyses si resipuisset, ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, uir sapiens extitisset. Nunc autem nihil pensi habens, assidue processit ulterius. Milites quandiu quod de terra sumerent habuerunt, herbis uictitauerunt. At ubi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt. Nam sortiti ex seipsis decimum quenque comederunt. Id audiens Cambyses, ueritus suorum mutuam depastionem, intermissa aduersus Aethiopes expeditione, retro rediit, Thebasq; peruenit, multis de exercitu amissis. Et cum è Thebis descendisset Memphim, Græcos missos fecit, ut illinc enauigarent. Et exercitus quidem aduersus Aethiopes ita gessit. Copiæ autem quæ aduersus Ammonios missæ erant, è

Thebis

Thebis mouentes, itineris duces sequebantur: ac nisi sunt usque dum ad urbem Oasim peruenerunt, quam incolunt Samij hi, qui feruntur è tribu Aeschrionia esse, septem dierum per arenas itinere distantem à Thebis, quæ regio uocatur lingua Græca μακάρων νῆσος, id est, beatorum insula. In hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, præter Ammonios, & eos qui ab his audierunt, nulli alij quicquam habent dicere. Nam neque ad Ammonios peruenerunt, neque retro reuerterunt. Ab ipsis autem Ammonijs demum fertur: Cum illi ex urbe Dasi per arenam iter facerent, iam'que medio fere spatio inter Dasim & Ammonios pranderēt, ingruisse magnum ac ualidum austrum, & ingestis arenæ cumulis eos obruisse: atque hunc in modum illos è conspectu sublatos. Ita actum esse de hoc exercitu Ammonij memorant. Cambyse Memphim regresso, Apis quem Græci uocant Epaphon, apparuit. Aegyptij, ubi Apis extitit, uestimenta quam pulcherrima ferre, & celebranda festo operam dare. Id tunc facientes Aegyptios Cambyses intuens, ratusq; ob res à se male gestas prorsus illos esse in his gaudijs, præpositos accersit Memphis: quos, ubi præsto fuerunt, interrogat, quid ita, cum antea se apud Memphim agente, nunquam aliquid tale feciſſent, nunc id facerent, postea quam ipse rediſſet, parte copiarum amiſſa. Illi dicere: dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere solitum) tunc omnes Aegyptios solennem celebrare lætitiam. Hæc ubi audijt Cambyses, mentiri eos respondit, ac tanquam mentientes morte mulctauit. His interemptis, iußit sacerdotes in conspectum uenire. Quibus eadem referentibus dixit: Si quis deus mansuetus ad Aegyptios ueniret, fore ut se non lateret. Hactenus locu-

tus, iußit ſacerdotes adducere Apim. Illi ad eum adducendum perrexerunt. Eſt autem hic Apis idemq; Epaphus è uacca genitus, quæ nullum dum alium poteſt concipere fœtum, quam Aegyptij aiunt fulgure ictam, concipere ex eo Apim. Habet hic uitulus qui appellatur Apis, hæc ſigna: Toto corpore eſt niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Poſteaquam Apim ſacerdotes adduxere, Cãbyſes ueluti uecordior, educto mucrone cum uellet ferire uentrem, femur percußit, cachinnãsq; ad ſacerdotes inquit: O capita nequam, huiuſcemodi dij exiſtunt, ſanguine atq; carne præditi, & ferrum ſentientes: dignus nimirum Aegyptijs hic deus. Nos certe ludibrio habuiſſe non iuuabit. Hæc locutus, imperauit his, quorum munus erat, ut ſacerdotes quidẽ flagris cæderẽt, Aegyptios autem, ut quenque feriantem adipiſcerentur, occiderent. Ita feſtum ſolutum eſt. Sacerdotes multati. Apis ſauciatus femur, in templo iacẽs extabuit: quem è uulnere extinctum tumulauere ſacerdotes, clam Cambyſe. Ob hoc ſcelus (ut Aegyptij aiunt) continuo Cambyſes inſanijt, cum ne compos mentis quidem fuiſſet, exorſus primum perpetrare facinus in Smerdim, ex eiſdem ſibi parentibus fratrem, quem ex Aegypto remiſerat in Perſas, liuore commotus, quòd ſolus ille Perſarum arcum (quem Ichthyophagi ab Aethiope attulerãt) ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Perſis poterat. Smerdi in Perſidem profecto, hanc uidit in ſomnis Cambyſes uiſionem: Nuncius quidam è Perſis ueniens, ei nunciare eſt uiſus, Smerdim in regio ſedentem ſolio cœlum contingere uertice. Ob id Cambyſes ſibi metuens, ne ſe necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Perſas ad illum interimen

Smerdis quem alij Mergidẽ appellant.

mendum Prexaſpem, ſibi ex omnibus Perſis uirum fidelißimum. Hic ubi Suſa conſcendit, Smerdim necandum curauit (ut quidam aiunt) cum eum eduxiſſet uenatum: quidam inquiunt, eum ad mare rubrum produxiſſet, ibi eum demerſiſſe. Et hoc quidem initium ſcelerum Cambyſis extitiſſe: ſecundum autem ſcelus, ſororis necationem, in Aegyptum eum ſecutæ: quæ ex eiſdem parentibus erat ſoror, atque eadem uxor: quam hunc in modum acceperat uxorem: Cum antehac Perſæ ſorores in matrimonium accipere nequaquam conſueuiſſent, Cambyſes unius ſororum amore captus, cupidusq; deinde ducendi illam uxorem, cum propter rei inſolentiam laboraret efficere, acciſcit eos qui regij iudices nominantur. Fiunt autem delecti è Perſis uiri, ſuntq; perpetui, niſi delicti alicuius compertí fuerint. Iſti apud Perſas ius dicunt, & legum patriarum ſunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyſes percontatur, num qua lex ſit, quæ ſinat uolentem cum ſorore contrahere matrimonium. Iudices & iuſte & ingenue reſpondentes, negant ullam ſe inuenire legem, quæ ſinat fratri nubere ſororem: Quandam tamen inuenire legem, quo liceat regi Perſarum facere quicquid libeat. Ita neque legem abrogarunt metu Cambyſis: & ne legem tuentes ipſi perirent, aliam inuenerunt, adiutricem eius, qui ſororem in matrimonium ducere uelit. Tunc itaque Cambyſes eam quam dixi accepit uxorem. Aliquanto'que pòſt & alteram. Harum iuniorem, quæ ipſum contra Aegyptum comitata eſt, interemit. Cuius mors, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. Nam Græci quidem aiunt, dum Cambyſes duos catulos, alterum leonis, alterum canis committit, hanc interfuiſſe ſpectaculo: & cum à leunculo catulus ſuperaretur, alterum

Prexaſpes ab Iuſtino non appellatur, ſed Comaris.

catulum huius canis fratrem, abrupto loro, superuenisse. Et cum duo essent, ita superiores leunculo extitisse. Et Cambyse dum id cernit capiente uoluptatem, hanc ei assidentem illacrymasse. Ea re animaduersa, Cambysem interrogasse quidnam lacrymaretur: & mulierem dixisse, se uiso catulo suppetias fratri ferente, ideo flere, quòd subierit memoria Smerdis, cuius sciret neminẽ fore ultorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyse fuisse interẽptam memorant: Aegyptij uero ob id, quòd cum ad mensam discumberetur, mulier lactucam sumpsit, eiusque decerptis foliis uirum interrogauit, utrum discerpta lactuca an densa pulchrior foret: cum hic respondisset, Densa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiliisse calcibus in prægnantem, eamq; abortu edito decessisse. His rebus Cambyses in præcipuos domesticorum insaniebat, siue id propter Apim, siue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere consueuerunt. Etenim fertur Cambyses ab ipsis natalibus grandi laborasse morbo, quem quidam sacrum nominat: ut haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse. Atque in alios quoq; Persas insanisse, ueluti in Prexaspem, quem præcipuo honore prosequebatur, & à secretis, hoc est, qui ad eũ nuncios perferebat: & cuius filius Cambysis uina miscebat, qui honos & ipse non paruus est. Ad hũc fertur dixisse Cambyses: Quemnam uirum Persæ me esse censent, aut qualem de me sermonem habent? Et iste ei respondisse: Here, cætera quidem omnia in te magnis laudibus ferũt, sed nimis te uino deditum aiunt esse. Hæc Prexaspes de Persis respõdit. Quibus ille indignatus: Siccine, inquit, Persæ me

aiunt

diunt uino deditum desipere, nec mentis esse compotem? Ergo in eo quod prius dixerunt, non ueri fuere. Nam se natam Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogarat Cambyses, qualis ipse uideretur esse uir ad patrẽ Cyrum adæquandum. Et illi responderant, eum patre esse præstantiorẽ: qui & omnia illius haberet, & Aegypti ac maris accessionem adiecisset. Hæc quidem Persæ dicebãt. Sed Crœsus, qui aderat, displicente ei quæ dicebatur sententia, ad Cambysem inquit: Mihi tu quidem Cyro genite, non uideris adæquandus esse patri: quippe cui nondum est filius qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyses delectatus, Crœsi sententiam approbauit. Quorum nunc reminiscẽs, ad Prexaspem iratus inquit: Intellige nunc ipse per te, nunquid Persæ uera dicant, an hæc dicẽtes ipsi desipiant. Nam si filij tui, qui in uestibulo stat, medium cor non frustrato ictu percussero, constabit nihil esse quod Persæ dicunt: sin aberrauero, constabit Persas uera loqui, & me esse intemperantem. Hoc locutus, intendit arcum, puerumq; percussit. Atq; eum collapsum iussit discindi, & inspici ictum. Cumq; in corde sagitta esset inuẽta, ob id lætabundus atq; cachinnãs, ad patrẽ pueri inquit: Prexaspes, facta tibi est fides, non me insanire, sed Persas. Verũ nunc mihi dicito, quemnam ex omnibus hominibus iam nosti ita ad destinatum emittere sagittas. Prexaspes hominem aduertens esse uesanum, & in ipsum quoq; insanientem: Herè, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probe percutere. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, duodecim Persas primoribus pares, ob nullius momenti causam necauit, uiuos in caput defodiens. Hæc eum facientẽ Crœsus Lydus statuit his uerbis admonendum: Rex cuncta noli ætati atque iræ indulgere: sed cohibe & compesce te

ipſum. Conducit tibi te prouidum eſſe: & ſapientis eſt proſpicere. Tu uero uiros interficis tuos populares ob nullius momenti cauſam, interficis pueros, qualia ſi multa facies, conſidera ne abs te deficiant Perſæ. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atq; etiam mandans, mihi præcepit te commonefacerem, ſubijciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœſus beneuolentiam præ ſe ferens conſulebat. Ad quem Cambyſes reſpondes: Etiam mihi tu, inquit, dare cõſilium audes, tanquam bene aut tuam ipſius patriam adminiſtrâris, aut patri meo cõſulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tendere aduerſus Maſſagetas, cum illi uellent tranſire in terram noſtram. Imò & te ipſum male præſidentem patriæ tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidiſti: ſed ob id nequaquam gauiſurus, quia olim iam debebam capere in te occiſionem: arcumq; corripiebat tanquam hominem confixurus. At Crœſus curſu ſe foras proripuit. Hic ubi non habet in quem telum dirigat, mandat miniſtris ut illum comprehendẽtes interimãt. Miniſtri qui mores eius noſſent, Crœſum abdiderunt hac ratione, ut ſi Cambyſes facti pœnitẽs requireret Crœſum, eo producto donis afficerentur, quòd illum ſeruaſſent: Si non pœniteret, nec deſideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo pòſt, cum Cambyſes deſideraret Crœſum, miniſtri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem ſupereſſe. Cambyſes ſe quidem, inquit, Crœſo ſuperſtite gaudere: ſed ijs qui illum ſeruaſſent, ueniam nõ daturum, ſed mortem allaturum, prout & fecit. Multa huiuſmodi tam in Perſas, quàm in ſocios, cum Memphi moratus eſt, Cambyſes faciebat inſania. Adeò uetuſta recludens ſepulchra, mortuos inſpiciebat. Etiam templum Vulcani adiens, multo deriſu ſimulachrum illius cauillatus eſt. Si quidem

dem ſtatua Vulcani ſimilima eſt his dijs, quos Pataicos uocant Phœnices, quos in triremium prorus Phœnices circunferunt: Quos qui non uidit, ego ſic ei indicabo, eſſe illos Pigmæi uiri imagine. In templum quoq; Cabyrorũ, inacceſſum alteri quàm ſacerdoti, ingreſſus: & quæ illic erant ſimulachra, multis in ea iocatus uerbis, cõcremauit. Sunt enim & hæc illis Vulcani ſimilia, à quo ſe hi homines aiunt eſſe oriundos. Cum multa igitur apud me documenta ſunt, Cambyſem uehementer inſaniſſe, tum uero illud, quòd alioqui non tentaſſet templa legesq; habere ludibrio. Nam ſi quis uniuerſis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profecto cunctas unuſquiſque rimatus, ſuas eligeret. Non igitur credibile eſt alium quàm dementem, talia ludibrio habere. At ita de ſuis quenque legibus ſentire, licet cum alijs coniecturis colligere. Tum uero Darius accitos (qui in ſua ditione erant) Græcos percontatus eſt, quanta pecunia uellent defunctis parentibus ueſci. Illis negantibus ulla ſe pecunia hoc eſſe facturos, Darius dehinc Græcis præſentibus, & quæ dicebantur per interpretem diſcentibus, interrogauit eos Indos qui Callatiæ nominantur, qui ueſcuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum uellent, ut patres defunctos igne eomburerent. Indi uehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum eſt. Recte'que mihi uidetur Pindarus fecisſe, ut diceret morem omnium eſſe regem. Dum Cambyſes in Aegyptum contendit, Lacedæmonij quoque intulere bellum Samo & Polycrati Aeacis filio, qui Samum ui occupauerat, eam'que inter initia trifariam partiturus erat cum fratribus Pantagnoto & Syloſonte. Quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior

ciecto,

eiecto, totam solus obtinebat, inito fœdere cum Amasi rege Aegypti, cum quo hospitium habebat, mittens munera, uicissimq; accipiens. Breuiq; statim tempore res eius adeo profecerunt, ut per Ioniam cæteramq; Græciam celebrarentur. Quocunq; enim bellum intulerat, cuncta ei prospere cedebant, cum haberet centum biremes, mille sagittarios, innadēs omnes sine ullo cuiusquam discrimine: quòd diceret, se magis gratificari amico, si ei quæ abstulisset redderet, quàm si nihil adhuc auferret. Multas itaque hic insulas, multa etiā in cōtinente oppida capiebat. Lesbios enim cum multis copijs opem Milesijs ferentes, nauali prælio uicit, cepitq;, qui omnem fossam mœniæ Sami ambientem uincti foderunt. Atq; res Polycratis tantopere secundas esse non latuit Amasim, cui hoc curæ erat. Sed cum assidue forent multo secundiores, Amasis libellum Samum misit, in hæc uerba scriptum: Amasis Polycrati ita inquit: Mihi quidem, feliciter agi cum uiro amico meo & hospite, audire uoluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates mihi nō placent, qui intelligo quàm inuidum nomen sit. Quod ad me attinet, nullim tum meas ipsius, tum corū qui mihi curæ sunt, res nunc prospere ire, & per uarias fortunæ uices æuū traducere, quàm in omnibus mihi prospere cedere. Tu itaq; mihi obtemperando, hoc aduersus prosperitates agito: Dispice quid tibi est, quod plurimi facias, quodq; amissum tibi maxime doleret. Id ubi inueneris, ita abijcito, ut nunquam ad homines ueniat. Quòd si prospera tua deinceps non uariabuntur, aduersis medeare tu tibi subinde eo modo quem tibi subieci. Hæc cum legisset Polycrates, & in animum demittens, tanquam bene sibi ac Amasi præcepta, disquirebat quodnā suorū ornamentorū esset, quo amisso maxima ipse molestia afficeretur:

retur: Atq; hoc tandem quæritando inuenit. Erat ei gemma signatoria smaragdus, quam gestabat auro inclusam, opus Theodori Samij Telecle geniti. Hanc ubi abijciendam statuit, ita abijcere libuit. Biremẽ conscendit: eam deinde uiros, quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet. Et postquam ab insula procul aberat, detractũ sibi sigillum, dictis qui unà nauigabãt inspectantibus, abiecit in pelagus. Hoc acto renauigauit. Reuerso domũ, cum ex iactura afficeretur, quinto sexto'ue quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu euenit: Piscator quidã captum à se piscẽ, grandem sanè ac pulchrum, putauit dignum quo Polycrati donaret. Eum ad fores cum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire uelle: à ianitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, etsi operis manuarijs uitam tolero, tamen non iudicaui ferendum à me esse in forum, sed te tuaq; potentia dignum. Eum itaq; affero tibi, donoq;. His uerbis iste delectatus, ita respondit: Tu uero probe nec facto solo, sed etiam oratione apud me inisti gratiam. Ad cœnamq; te uocatum uolo. Hæc magnificiens piscator, domum abijt. piscem ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod ubi uiderunt, sumpseruntq;, ad Polycratem lætabundi quàm celerrime pertulerunt. Eóque illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. Polycrates, quem admodum res diuinitus contigit, singula quæque à se gesta retulit in libellum: & qua ratione quod amiserat, recepisset. Hæc ubi scripsit, in Aegyptum misit. Quibus tabellis Amasis perlectis, quæ à Polycrate uenerant, intellexit non posse præstare hominem, ut alterum hominem fato impendenti eripiat, ut'que Polycrates bene iam moreretur, bonã fortunam semper expertus, qui

ea

ea quoque reperiret quæ abiecisset. Missoitaque Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitij soluere. Quod ideo fecit, ne in tristem aliquem grauemq; casum incidente Polycrate, animi dolorem ueluti de hospite ipse contraheret. Aduersus hunc igitur Polycratem, in omnibus bene agentẽ, Lacedæmonij sumpsere expeditionẽ, accitis ab his Samijs, qui post hæc Sydoniã in Creta cõdiderunt. Polycrates, misso clanculum caduceatore ad Cambysem Cyri filium, aduersus Aegyptum copias cõparantẽ, orauit ut nuncijs ad se in Samum missis, rogaret aliquid copiarum. Quod audiens Cambyses, libẽter in Samũ misit ad rogãdas à Polycrate nauticas copias, quas secũ iste mitteret in Aegyptũ. Polycrates delectis quos maxime suspicabatur è populæribus suis ad rebellionẽ spectare, quadraginta triremes misit Cãbysi, mandans ne retro eos dimitteret. Negant quidã Samios à Polycrate missos, in Aegyptũ peruenisse: sed cum in Carpathio mari cursum tenerent, inter se collocutos, decreuisse ne porrò tenderent. Quidã aiunt peruenisse in Aegyptum, ac retentos, inde fugã fecisse: et in Samum redeuntes, Polycratem cum classe occurrentẽ superasse, atq; in insulam exisse: sed pugna pedestri commissa, repulsos, ita Lacedæmonẽ nauigasse. Sunt qui dicãt penes eosdem, ab Aegypto redeuntes aduersus Polycratem, extitisse uictoriam, non recte dicentes mea opinione. Neq; enim oportuisset illos asciscere Lacedæmonios, si per se ad resistendũ Polycrati ualidi erant. Præterea nec ratio dictat, ut cui permulti aderant, cũ auxiliarij merce de conducti, tum domestici sagittarij, is à Samijs redeuntibus numero paucis fuerit superatus, cum præsertim liberi ciuium atq; uxores sub Polycrate essent, quos iste inter naualia coactos tenebat, ideo paratos, ut si hi qui secum erant,

erant, cum redeuntibus alijs prodidissent, unà cum ipsis naualibus cõflagraret. Posteaquam Samij, qui à Polycrate exacti erant, Spartam uenerunt, adeuntes principes multa sane (qualia supplices) cõmemorabãt. Quibus illi primo cœtu respondẽrũt, eorum quæ isti dixissent priorẽ quidem oblitos esse se, posteriora uero non intelligere. Secundo deinde congressu nihil aliud isti dixerunt, nisi allato panario, illud pane indigere. Quibus ijdem responderunt panario superfuturum. Itaq; opem ferendam eis censuerunt. Atq; ubi rem apparauere, cum exercitu in Samum se cõtulere, referendæ gratiæ causa, ut Samij aiunt, quia illis aliquãdo Samij aduersus Messenios auxilio fuissent. Vt Lacedæmonij aiunt, non tam quia tutari deberent Samios, quàm ut eosdem ulciscerentur ob interuersum craterem, quem Crœso portabant, & ob thoracem ab Amasi rege Aegypti ipsis missum. Interceperant enim Samij priore quàm craterem anno, thoracem lineum quidem, sed frequentibus animalium figuris ex auro lanáque uersicolore, à ligno intertextum, ob id admiratione dignum, quòd cum inscriptæ eius uenationes essent exiles, tamen singulæ in se habebant tricenas ac sexagenas bestiolas, singulásque euidentes: Hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter est, quem in Lindo Mineruæ idem Amasis dedicauit. Comparauerunt itaque Lacedæmonij exercitum aduersus Samum, ut Corinthios quoq; solicitarent. In quos etiam Samiorum extabat iniuria ætate quæ præcessit hanc expeditionem, circa idem tempus facta, quo crater interuersus est. Nam cum Periander Cypseli filius, Sardis ad Haliattem castrandos mitteret trecentos primorum Corcyræorum liberos: Corinthijq; qui illos ferebant, Samum appulsi essent, audita Samij causa,

Diogenes Laërtius pueros Iunoni uota facientes à Samijs seruatos lib. 1. scribit.

cur

cur Sardis pueri ducerentur, primum edocuere pueros, ut puluinar Dianæ cõtingerent, deinde non sinentes abstrahi eosdẽ è puluinari cum prouiderent Corinthij, præbere illis alimẽta, ipsi diẽ solennẽ egerunt, quẽ nunc quoq; per id tẽpus celebrãt. Cum enim nox aduenit, quamdiu pueri precabãtur, tandiu exercẽt choros uirginũ atq; adolescentiũ. Tunc autẽ choros exercẽtes, esculenta fecerant ex sesamo ac melle, quæ distribuẽda ferrent: ut ea Corcyræorũ filij rapiẽtes, alimenta haberẽt. Idq; eousq; factũ est, dum Corinthij pueris (quos asseruabant) omissis abierunt. Ita Samij pueros Corcyrã reduxerũt. Quòd si defuncto Periandro, Corinthijs cũ Corcyræis amicitia extitisset, nõ ob hanc causam Corinthij aduersus Samios expeditionẽ sum pssissent. Nũc ab ipsa urbe Corcyrensi à se cõdita, Corinthij semper cum Corcyræis discordes mutuo fuere. Huius igitur rei memores Corinthij, exhulcerato in Samios animo erant. Mittebat autẽ Periander ad castrãdum Sardis primorum Corcyræorũ delectos pueros, ulciscendi faciendi gratia, quod Corcyræi priores in eum admiserant. Nam posteaquam uxorẽ suam Melissam necauit Periander, accidit ut ad superiorẽ calamitatẽ hæc quoq; accederent: Erant ei ex Melissa liberi duo, unus decem & septem, & alter duodeuiginti natus annos. Hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus, ad se accitos ea prosequebatur charitate, qua debebat nepotes ex filia. Quos ubi remittẽdos statuit, priusquã dimitteret: Scitis, inquit, pueri quisnã matrem uestram interemit? Hoc dictum ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum est: at minori cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, ut reuersus Corinthum, patrem neq; prior affatus sit, neq; affantem reafsari, ac ne interrogãti quidẽ responsum reddere uoluerit.

Eum

Eum Periander tandem ſanè indignatus, è laribus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur, quænam cum eis auus eſſet collocutus. Ille narrare, ut ſe auus amantiſſime accepiſſet: non tamen facere mentionem dicti illius, quod Procles in eis dimittendis dixiſſet, quippe quod in mētem non admiſerat. Periander dicere, nulla ratione fieri poſſe, quin aliquid illis ab auo ſit ſuggeſtum: itaque percontando inſtare. Tunc adoleſcens in memoriā rediens, id quoq; dictum fuiſſe narrauit. Quod Periander in animum accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgentius, mittit ad eos, apud quos filius ab ipſo expulſus degebat, prohibitum, ne adoleſcentem in domum excipiant. Iſte illinc eiectus, in alteram ſe domum conferebat, ſed ab hac quoque abijciebatur, Periandro his qui acceperāt edicēte, atque ut arcerent imperante. Expulſus hic ad quendā ſodalium ſe contulit. Illi etſi formidantes, tamen quòd eſſet Periandri filius, hominem excipiebant. Ad poſtremum Periander edictum propoſuit, quiſquis hunc in domū reciperet, aut alloqueretur, eum ſacram pœnā Apollini debiturum, quantam ipſe nuncupabat. Ad hoc edictum cum nemo illum in domum reciperet, nemo affari uellet, nec ipſe quidem putauit rem deſperatam eſſe tentandam: ſed intra porticus ſe tenens, aſſidue uerſabatur. Quem die quarta Periander illuuie & inedia enectum cernens, miſertus eſt, depoſitāq; ira propius accedens: Fili, inquit, utrū eſt optabilius, iſtud ne quod faciendo pateris, an patri obtemperando tyrannidem atque opes accipere quæ ego habeo? qui cum ſis & meus filius, & beatæ Corinthi rex, præoptaſti mēdicā uitam, obſiſtendo atq; iraſcēdo illi cui minime debebas. Nam ſi quid calamitatis illinc accidit, unde ſuſpitionem in me habes, id mihi accidit, eiuſq; ego parti-

ceps eo magis ſum, quòd ipſe id perpetraui. Tu uero edoctus quanto ſatius ſit inuidioſum quàm miſerabilem eſſe, & ſimul quid ſit in parentes & in meliores ſe iraſci, abi domum. Periander quidē his uerbis filium caſtigabat. Ille autem nihil patri reſpondit, niſi hunc ſacram pœnam deo debere, quòd in ipſius colloquium ueniſſet. Ibi Periander animaduertens malum filij uehementius eſſe, quàm ut corrigi poſſet, ab oculis eum ſibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram miſſo. Nam Corcyræ quoque imperitabat. Hoc amandato, bellum ſocero Procli intulit, tanquam præcipuo harum rerum autori. Expugnatáq; Epidauro, Proclem cepit, quem tamen uiuum ſeruauit. Interiecto deinde tempore cum ſenuiſſet Periander, ſibiq; eſſet cōſcius, non eſſe amplius parem miniſtrandis, obeundiſq; rebus, mittit Corcyram accerſitum Lycophronem ad tyrannidē adminiſtrandam. Nā in maiore filio non erat indoles, hebetiorq; eſſe ei uidebatur. Lycophron ne reſpōſione quidem dignatus, qui ſibi nuntiū afferebat. Periander in amorem adoleſcentis propenſus, rurſus ad eum miſit ſororē filiam ſuam, ſperans fore ut eum per hanc præcipue perſuaderet. Hæc ubi uenit: Fili, inquit, mauis tyrannidem recidere in alios, & domū patris tui ad alienos diſpergi, quàm tu ipſe habere illuc recurſus? Redi quæſo ad penates, deſine tibimet officere. Læua poſſeßio eſt peruicacia, noli malum medicari malo. Multi manſuetiora iuſtioribus proponunt. Multi materna ſectantes, paterna perdiderunt. Lubrica res eſt tyrannis, cuius multi ſunt amatores. Pater ſenex eſt, prouectæq; ætatis. Tua ipſius bona ne alijs tradas. His illa uerbis ad inducendū appoſitis, fratrē alloquebatur, à patre edocta. Cui iſte reſpondēs, negat ſe iturum Corinthum, quoad patrē ſupereſſe audiret. Hoc cū mulier renun

renuntiasset, tertio Periãder caduceatorem mittit, qui dicat, se quidem in Corcyram uelle concedere, sed ut hic Corinthum proficiscatur ad tyrannidis successionem. Id approbante filio, Periãder Corcyram ipse ueniebat, iuuenis Corinthum mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi, ne ad ipsorum regionem Periander accederet, adolescentem interimunt. Ob hæc igitur Periãder de Corcyræis ultionem sumebat. Lacedæmonij ingenti cum classe ubi peruenere, Samum obsiderũt, succedentesq; muro, turrem mari imminentem iuxta suburbana transcenderũt. Sed mox cũ magna manu suppetias ipso ferẽte Polycrate, reiecti sunt. Quinetiam à superiore turri (quæ tergo montis prominebat) eruperunt tum auxiliarij, tum ipsorum Samiorum permulti. Et cum aliquantisper Lacedæmonios sustinuissent, retro fugam fecerunt, insequentiq; ab hoste cædebantur. Quod si Lacedæmonij qui aderant, Archiæ & Lycopi similes extitissent, eo die capta Samus fuisset. Siquidem Archias & Lycopes soli cum Samijs ad murum refugientibus irrumpentes, intercluſa ad redeundum uia, intra urbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia Archiæ filio, eodemq; tertio ab hoc Archia, congressus sum apud Pitanem (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hospitibus maxime Samios honorabat) sibi dicens Samio nomen à patre fuisse inditum, quòd eius pater Archias strenue pugnans Sami mortem oppetisset: seque ideo Samijs honorem habere, quòd auus fuisset à Samijs publice affectus egregia sepultura. Lacedæmonij quadraginta diebus in obsidendo absumptis, cum in suscepta re nihil admodum proficerent, in Peloponnesum redierunt. Fertur Polycratem (ut rumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ pa-

triæ è plumbo percußiſſe, eamq; auro induxiſſe, ac Lacedæmonijs dediſſe: atq; ea accepta illos receßiſſe. Hanc primam expeditionẽ Dores aduerſus Aſiam per Lacedæmonios ſuſceperunt. Samij qui Polycrati bellum intulerant, poſteaquam à Lacedæmonijs ſe relictum iri uidẽt, & ipſi tranſmiſerunt in Siphnum, deficiebant enim pecuniæ. Vigebant ea tempeſtate Siphniorum res, eratq; hæc inſularum locupletißima: ut in qua auraria & argentaria metalla eſſent, unde tantum pecuniæ fiebat, ut ex decima eius parte reponeretur apud Delphos theſaurus locupletißimo cuiq; par, Siphnijs pecuniam (quæ quotannis cõficiebatur) diſtribuentibus. Qui ubi theſaurum confecerunt, nunquid diu permanere poſſent ipſis præſentia bona, conſuluere oraculum. Eis ita Pythia reſpondit:

Cum tamen in Siphno fuerint Pritaneia cana,
Cana fori facies, tunc uir uafer adſit oportet,
Qui notet è ligno agmen, legatumq; rubentem.

Erant eo tempore Siphnijs Pritaneium, forumq; Pario lapide exculta. Hoc oraculum Siphnij neq; tunc ſtatim, neque poſt aduentum Samiorum intelligere potuerunt. Nã Samij cum uelociſſime ad Siphnum applicuiſſent, miſerũt ad urbem cum legatis unam è nauibus. Veteri inſtituto naues omnes erant rubrica delibutæ: atq; hoc erat, quod Siphnijs Pythia prædixerat, ut obſeruarent ligneum agmẽ, ac rubrum legatum. Nuntij igitur ubi peruenere, decem ſibi talenta mutuari precabantur. Negantibus Siphnijs ſe mutuaturos, Samij eorum agros populabantur. Id audientes Siphnij, continuo occurrentes, commiſſa pugna fugati ſunt: eorumq; multi ab urbe intercluſi, quos poſtea centũ talentis recuperauere. Ab Hermioneis quoque Samij pecuniarum loco inſulam Thyream acceperunt, Peloponneſo adiacentem

adiacentem: quam Trœzenijs commendauerunt, ipsi Cydoniam in Creta condiderunt: cum illuc non ea de causa nauigassent, sed ut Zacynthios ex insula summouerent. In hac urbe quinquennium degentes, ita rem bene gesserunt, ut templa quæ nunc in Cydonia uisuntur, isti fecerint, & Dictynnes præterea delubrũ. Sexto eos anno Aeginetæ nauali prælio uictos cum Cretensibus diripuerũt, ac rostratas naues mutilauerunt, eáq; rostra apud Mineruæ templum in Ægina affixerunt. Hæc Aeginetæ Samijs fecere infensi, quòd illi antea sub Amphicrate rege, bello Aeginetis illato, magnis cladibus illos affeciſſent, & inuicem affecti fuissent. Et hæc quidẽ fuit causa. Protraxi autẽ sermonẽ de Samijs ob hoc magis, quòd tria sunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. Vnum montis in centum quinquaginta passus editi, à cuius imo fossa incipiens ad contrarium os deducta est, longitudinis septem stadiorum, celsitudinis autem ac latitudinis octonũm pedum. Item per eam totam altera fossa depressa est uiginti cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quam deriuata à magno fonte aqua fistulis in urbẽ deducitur. Huius fossæ architectus extitit Megarensis Eupalinus Naustrophi filius. Alterum è tribus operibus est agger circa portũ in mari, ad uiginti passus altitudinis, duobus amplius stadijs longitudinis. Tertiũ opus est templũ omniũ, quæ nos uidimus, amplißimũ, cuius architectus primus extitit Rhœcus, Philei filius, illinc indigena. Horum operum gratia sermonem aliquanto magis extendimus. Cambyse Cyri circa Aegyptum immorante, ac desipiscente, duo Magi ijdẽq; fratres coniurauerunt. Quorum alterum Cambyses reliquerat rei domesticæ curatorẽ. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucisq; Persarum erat nota, plerisq;

eum uiuere arbitrantibus, rebellandum sibi putauit, atque ita rem esse aggrediendam. Erat ei in regia germanus, quē dixi unà cōiurasse, corporis habitu quàm simulimus Smerdi Cyri filio, quem Cambyses fratrem suum interemerat, nec specie tantum corporis Smerdi assimilis, sed etiam cognominis. Hunc uirum Magus Patizithes instructum, qucmadmodum ipse illi omnia peracturus esset, in regium solium perducit. Hoc acto, caduceatores cum alia in loca, tum uero in Aegyptum dimittit ad exercitū, qui ediceret ut Smerdi Cyri deinceps obedirent, non Cambysi. Hæc caduceatores alij alibi edixere. Is quoque qui ad Aegyptum delegatus erat (inuenit autem Cambysem atq; exercitum in Ecbatanis Syriæ agentem) stans in medio, præcepta Magi exposuit. Hæc audiens Cābyses uera loqui caduceatorem ratus, seq; à Prexaspe esse proditum, quòd missus ad occidendum Smerdem, rem non peregisset, intuens in eum: Prexaspes, inquit, ita'ne mihi rem executus es, quam tibi iniunxeram? Ad quē ille: Ista here, ait, haud quaquam uera sunt, ut aut frater tuus aliquādo rebellet in te, aut quippiam ex illo uiro certaminis existat magni exigui'ue. Quippe cum ego sim executus quæ tu mihi imperasti, quiq; hominem meis ipsius humani manibus. Quòd si defuncti rebellant, expecta ut etiam Astyages Medus in te rebellet. Sin autem ita habet, ut antea habebat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur mitte mecū qui assectantur caduceatorem, qui percontando indagēt, nunquid à quo Smerde rege nobis denuntiatum uenit, eū audierit. Hæc loquentem Prexaspem Cambyses audiens, cum ei placuissent, confestim ad retrahendum caduceatorem misit. Eum ubi rediit, Prexaspes his uerbis interrogauit: O homo, quandoquidem te ais à Smerde Cyri filio

uenire

uenire nuntium, dicito ueritatem, qua dicta, abito ſoſpes. Vtrum Smerdis ipſe in conſpectum datus tibi iſta mandauit, an quiſpiam eius miniſtrorum? Tum ille: Equidem, inquit, ego Smerdim Cyri filium, ex quo Cambyſes aduerſus Aegyptum fecit expeditionem, nunquam cōſpexi, ſed Magus quem Cambyſes rerum ſuarum familiarium procuratorem conſtituit, is mihi iſta mandauit, dicens Smerdem Cyri optare hæc apud uos dici. Hæc ille loquēs, nihil admodum emētitus eſt. Tum Cābyſes: Prexaſpes, inquit, tu quidem quia ut uir bonus imperata feciſti, culpam effugiſti. Verum quis nam fuerit è Perſis, qui contra me rebellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaſpes: Ego, inquit, hoc quod actum eſt, mihi uideor intelligere. Magi ſunt qui aduerſus te inſurrexerunt. Patizithes, quem tu rerum familiarium curatorem reliquiſti, & frater eius Smerdis. Ibi Cambyſem, cum Smerdis audiſſet nomen, percuſſit ueritas ſermonis ac ſomnij: per quod ei quidam uiſus fuerat nuntiare Smerdem regio ſedentem ſolio, ad cœlum uſque pertingere uertice. Agnoſcens itaque ſine cauſa fratris interemptorem ſe fuiſſe, deflebat Smerdem. Quem ubi defleuit (ut erat omni clade afflictus) in equum inſilijt, habens in animo quàm raptiſſime Suſa uerſus exercitum ducere in Magum. Inſilienti in equum uagina gladij excidit, unde nudatus gladius perſtrinxit eius femur, in ea ſcilicet parte, in qua prius ipſe tanquam opportuna ad feriendum (ut ſibi uidebatur) percuſſerat Apim Aegyptiorum deum. Vulneratus Cambyſes, quod nam illi oppido nomen eſſet, interrogauit. Illi aiunt Ecbatana. Sed cum fuiſſet iam antea Cambyſi redditum ex urbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis deceſſurum, ipſe interpretabatur ſe in Ecbatanis Mediæ,

ubi res eius omnis erat, senẽ uita functurum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc postquam scisci-tatur, respuit, oppidi nomẽ audiens: tum Magi iniuria per-culsus, tum uulnere uerbaq; oraculi expendens. Hoc in lo-co, inquit, fatale est Cambysem Cyri decedere. Hactenus tunc locutus. Vicesimo dehinc die accitis Persarum, qui aderant, præstantißimis quibusq;, ita inquit: Quod maxi-me occultũ uolebã Persæ, id cogor apud uos efferre. Ego enim cum apud Aegyptum agerẽ, inter quietẽ uisum ui-di, quod quidem minime uisum oportuit. Videbatur mihi nuntius quidã domo adueniens, nuntiare Smerdẽ in regio sedentem solio, cœlum capite contingere. Ex quo ueritus, ne à fratre exuerer principatu, properantius quàm pru-dentius feci. Neq; enim in hominis natura situm est auer-tere quod euenturũ est. Itaq; demẽs ego Prexaspem Susa-ad Smerdem interimendum misi. Quo tanto scelere perpe trato securius degebam, nequaquam coniectans, ut Smer-de sublato, alius quispiam mortaliũ in me exurgeret. Vnde prorsus euentu rerum frustratus, & parricida fratris in-cassum extiti, & nihilominus regno exutus sum. Nam Smerdis Magus erat is, quem dæmon mihi per quietẽ de-monstrauit in me arma sumpturum. Hoc opus cum ego perpetrarim, iam uobis Smerdem Cyri non superesse exi-stimetis, sed Magos uobis regnum occupasse: quorum alterum rerum domesticarum procuratorem reliqueram, alter eius frater est Smerdis. Sed quem decebat præcipue uicem meam ulcisci, indigna à Magis passi, is immerita morte à proximis suis affectus est. Secundo loco (quod reliquum est Persæ) necessarißimum mihi demandare uo-bis, quòd è uita exiens effici mihi cupio, atque opto, per regios deos obtestans cum omnes uos, tum maxime

Iustinus hunc ubiq; Mergi-dem uocat.

Achæm

Achæmenides qui adestis, ne per secordiam amittatis, ut imperium rursus redeat ad Medos. Sed si dolo occupatũ est, illud dolo surripiatis: Sin ui præreptũ, ui recuperetis. Hæc uobis facientibus, & tellus fructũ proferat, uxores q; & pecua pariant in omne tempus libertate fruẽtibus. Secus facientibus, contraria his quæ dixi, imprecor: & præterea unicuiq; Persarum eum finem, qualis mihi contigit. Simul hæc locutus Cambyses, deflevit omnem suam conditionem. Persæ ut regem se lamẽtantem conspexere, uniuersi tum uestimenta rescindere, tum effuso ploratu uti. Posthæc ubi femoris os uitiatũ est, femurq; celerrime contabuit, Cambysi uita erepta est Cyri filio, cũ regnasset septem omnino annos & menses quinq;, nulla unquã prole suscepta uirili fœmineaue. Persis qui aderant magna effusa est incredulitas, rerum potiri Magos, interpretantibus potius, Cambysem quæ de nece Smerdis dixisset, ea dixisse, ut illi omne nomẽ Persicum redderẽt hostile. Itaq; pro certo habebant Smerdem Cyri per rebellionẽ regnare, utpote Prexaspe usq; pernegante à se fuisse Smerdem interfectum. Neq; enim tutũ ei erat post Cambysis obitum fateri, ipsius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyse per simulationem Smerdis Cyri, qui ipsi fuerat cognomunis, securus regnauit menses septem, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambysis, per quos menses omne genus liberalitatis in subditos munificentiæq; exhibuit, adeo ut eius defuncti magnum ceperit desiderium omnes Asiam incolentes, ipsis Persis exceptis. Nam missis ad singulas, quibus imperabat, nationes edictis, Magus immunitatem tributorum ac uacationem militiæ in triennium tribuit, atq; hoc quidem statim adeptus imperium edixit. Octauo autem

Nõ Smerdem hunc Trogus Pompeius uocat, sed Oropastem.

menſe, quiſnam eſſet, compertus eſt hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaſpis filius, ſed genere atq; opibus primo cuiq; Perſarum par. Hic Otanes Magum non eſſe Smerdem Cyri primus ſuſpicatus eſt, ſed eũ qui erat, hac coniectura, quòd neq; ex arce progrediebatur: neq; Perſarum procerũ quempiã ad cõſpectum ſuũ uocabat. Itaq; eum ſuſpicatus eſſe, hoc ſibi ſtatuit faciendum. Cũ haberet filiam nomine Phædynam, quam Cambyſes tenuerat, cuiusq; tunc Magus contubernio utebatur, ut aliarũ omniũ Cambyſis uxorum: miſit ad eam quendam pater ſciſcitatum, quo cum homine cubaret, cũ Smerde Cyri, an cum altero. Illa remiſſo nuncio, negauit ſe id ſcire, quippe quæ nec Smerdem Cyri uidiſſet unquã, nec eum cũ quo cubaret, noſſet quiſnam eſſet. Ad hanc rurſus mittit Otanes, inquiens: Si ipſa Smerdem Cyri nõ habes cognitũ, ſaltẽ ſciſcitare ab Atoſſa, quo cum uiro tu atq; illa cubitatis. Non enim illa ſuum ipſius ignorat fratrẽ. Filia ad hoc reſpondit: Ne in Atoſſæ quidem colloquium uenire poſſem, aut ullam aliam cernere mulierẽ cum illo cubantium. Nanq; hic uir, quiſquis eſt, cum primũ adeptus eſt regnũ, nos diſperſit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res eſt uiſa manifeſtior. Itaq; tertio nunciũ ad eandem mittit in hæc uerba: Filia, decet te bonis ortam natalibus perinde ſuſcipere periculum, quod te ſubire pater hortatur. Si enim iſte Smerdis Cyri nõ eſt, ſed is quẽ ego ſuſpicor, nõ debet neq; tuo frui contubernio, neq; quòd potentiam Perſarũ obtinet, impune lætari, ſed pœnas luere. Nunc igitur agito: Cum tecum cubabit, animaduertesq; ſoporatum, palpa eius auriculas, quas ſi habentẽ comperies, cum Smerde Cyri te cubare exiſtima: ſin minus, cum Smerde Mago. Ad hæc Phædyma reſpondet, ſe ſi id faciat, magnum

adire

adire discrimen, quoniam probe sciret, si ille careat auribus, & ipsa in palpando deprehendatur, fore ut ipsa ab illo trucidetur, tamen se id facturã. Et Phædyma quidem recipit se patri hoc esse perfecturam. Huic autem Smerdi Mago Cyrus, cum regnaret, aures præciderat, nõ exigua de causa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia, quæcunq; rece perat patri, executa est. Nam ubi uices eius fuerũt adeundi Magum (etenim uxores Persarũ per uices in orbem ad illos pergunt) adiens Magũ unà cubuit, eiusq; dum uehementer soporatus est, aures palpauit: quibus carere homi nem non difficulter, sed facile sanè deprehendit. Vbi illuxit, celerrime patrem certiorem rei gestæ facit. Iste sumptis Aspathine & Gobrya Persarum primoribus, & ad fidem sibi seruandam accommodatißimis, rem omnẽ expo nit, qui & ipsi sua sponte rem ita se habere suspicabãtur. Eoq; uerba quæ Otanes attulerat, admiserunt: constitue runtq; ut singuli sibi singulos in societatem deligerent è Persis, quibus maxime confiderent. Asciuit itaq; sibi Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem. Hi cum sex forẽt, Darius à Persis (nam his pa ter eius Hystaspes præerat) Susa aduenit. Qui cum adue nissẽt, placuit sex Persis hunc in societatẽ adsciscere. Qui cũ septẽ essent, cõgreßi collocutiq; fidem mutuo dederũt. Cumq; ad Darium ordo dicendæ sententiæ ueniisset, ita a pud cæteros uerba facit: Equidem mihi uidebar ego solus nosse Magũ regnare, et Smerdem Cyri mortẽ oppetisse: atq; ob id ipsum dedita opera huc me contuli, ad necẽ Ma go comparandam. Verum quandoquidem contigit ut uos quoque rem sciatis, & non solum ego, uidetur mihi con festim esse transigendum, neque differendum. Differre enim satius nõ est. Ad hæc Otanes: Fili, inquit, Hystaspis, & pat

& patre egregio ortus es, et teipso nihilo inferiorem esse patre tuo indolē præfers, noli tamen ita properare ad rem aggrediendā inconsulto, sed cōsiderantius illam capessere: quam ita demum aggredi debemus, cum plures fuerimus. Tum Darius: Viri, inquit, qui adestis, si eo quem Otanes dixit, utemini modo, sciatis uos teterrime perituros. Aliquis enim priuati lucri ratione habita, rem ad Magum deferet. Et uos quidem debebatis potius per uosmet qui cœperatis ista exequi: sed quoniā statuistis ad plures referendum, & me adhibendum, aut hodie transigamus, aut scitote (si nobis hodiernus elabatur dies) non alium occupaturum ut me apud Magum accuset, sed me ut uos accusem. Ad hæc Otanes, cū cerneret Darium esse improperū: Quoniam, inquit, nos maturare cōpellis, nec finis differre, age expone nobis ipse, quonā pacto regiam introire possimus, et illos aggredi. Excubias nanq; depositas esse, ipse quoq; etsi nō uiju, certe auditu nosti, quas qua ratione penetrabimus? Cui respondens Darius: Multa sunt, inquit, Otanes quæ nequeunt oratione declarari, sed facto. Alia, quæ oratione declarari possunt, sed unde nihil clari operis existit. Vos uerò nostis excubias, quæ depositæ sunt, haudquaquam difficiles esse ad penetrādum. Nam cū nos tales sumus, nemo nō, quisquis ille sit, cedet nobis: partim ob reuerentiam, partim ob timorem: Ad quod habeo prætextum accommodatißimum, cui innitamur. Siquidem me dicam è Persis uenisse, ac uelle quædam à patre mandata regi nunciare. Vbi enim expedit mendacium dicere, dicatur. Nam idem optamus, quiq; mendacium dicimus, quiq; ueritatē. Quippe cum hi qui mentiuntur, tunc mētiuntur, cū persuadēdo sunt quippiam lucri facturi. Et qui uerum dicunt, ideo dicunt, ut uerū dicendo aliquod lucrum consequantur

quantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est. Ita non idem factitando, idem tamẽ obtinemus. Quod si nihil lucri faciendum esset, peræque & uerax foret mendax, & mendax uerax. Quod ad ianitores attinet, si quis eorum libẽter cedet nobis, utilius ei suo tempore erit. Si quis obuiam ire conabitur, ut est hostis, ita tunc pro hoste habeatur. Deinde intro irrumpentes, rem transigemus. Post hæc Gobryas: Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperiũ: aut si recuperare non poterimus, mortẽ oppetere, quàm cum simus Persæ, uiro Medo parere, et quidem aures nõ habenti. Cum præsertim quicunq; uestrum Cambysi ægrotanti affuistis, memoria teneatis, quæ ille dum uita excederet, Persis imprecatus est, nisi imperium recuperare tentarent: quæ nos tunc nõ admittebamus, inuidiosè dici à Cambyse existimantes. Nunc igitur calculum pono in Darij sententiam: Neq; hunc cœtum dissoluendum censeo, sed statim aduersus Magum adeundum. Hæc dicta à Gobrya cæteri cõprobarunt. Interea dum ab istis consultatur, forte hoc contigit, ut Magi inito inter se consilio, statuerent conciliandum sibi amicũ Prexaspem, quòd indigna passus à Cambyse esset, occiso eius filio ictu sagittæ, & solus mortem Smerdis Cyro geniti nosset, quẽ ipse suapte manu interemisset, quòd præterea ob id apud Persas maxima flagrabat inuidia. His de causis accitum hominem, sibi amicum comprobabant: accipientes fidem ac iusiurandum, fallaciam quæ ab ipsis in Persas facta esset, intra se habiturum, neque cuiquam mortalium patefacturum, pollicitantes innumerabilia se ei daturos. Recipiente Prexaspe facturum se, quæ Magi suaserant, iterum illi dicere, in animo habere, omnes Persas sub murum arcis cõuocandi. Ideoq; iubere hunc conscensa turri

prædic

prædicare, à Smerde Cyri Persis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, ueluti homini summæ apud Persas autoritatis, & qui sæpenumero asseueraſſet eum esse Smerdem Cyri, ac cædem à se factam pernegasset. Hæc quoque Prexaspe se paratum exequi dicente, Magi conuocatis Persis, hominem in turri perductum iubent habere orationem. Prexaspes ea quæ ab istis oratus fuerat, sponte obliuiscitur: exorsusq; ab Achæmene, seriem familiæ Cyri recensет: & ubi tandem deuenit ad Cyrum, commemorauit illius in Persas beneficia. His expositis, prompsit ueritatem, causatus ideo se hactenus occultasse, quòd sibi tutũ non fuisset proferre rem gestam, sed in præsentiarum necessitate coactum proferre: dixitq; se à Cambyse adactum Smerdem Cyri occidisse, et Magos esse qui regnent. Multis quoq; uerbis Persas deuouit, nisi rursus imperium recuperarent, ac Magos ulciscerentur. Hæc locutus, sese in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaspes, uir per omne tempus uitæ spectatus, occubuit. At septem Persæ ubi constituerunt agggredi protinus Magos, neque rem differre, deos comprecatum ierũt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaspem acta essent, sed hæc inter eundũ in medio itineris audierũt: eoq; à uia secedẽtes, iterum collocuti sunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem prorsus differri, uidebant negantes tunc esse adoriendam: qui uero cum Dario, confestim eundum, & quod decretum esset peragendum. Eis concertantibus apparuerunt septem accipitrum paria, insectantium duo paria uulturum, eosq; uellicantium atque infestantium. Quod intuentes septem Persæ, sententiam Darij comprobarunt: & mox freti auibus, ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas affuerunt, prout Darius senserat

ſerat, ita euenit. Nam cuſtodes reueriti Perſarum primarios, nec aliquid huiuſmodi ſuſpicantes ex his fore, qui uenirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgreſſi ſunt, offendunt eunuchos, qui ſunt à nuntijs: & ab his qua gratia uenirent, interrogantur. Illi inter percontandum ianitoribus nãitabãtur, quòd homines ingredi permiſiſſent: atque ulterius pergere uolentes eoſdem prohibebant. Iſti ſe mutuo cohortati, eductis gladijs, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: ijdemque curſu in conclaue contendunt: Intra quod tunc forte ambo Magi agebãt, & de ijs quæ à Prexaſpe erant acta, conſultabant. Qui cum nouiſſent tumultuantes eunuchos atque uociferantes, procurrerunt uterque: & quod fiebat animaduertentes, ad uires conuerſi ſunt: quorum unus occupat arcum, alter lanceam ſumit. Atque inde miſcentur inuicem. Verum arcus ei qui illum ſumpſerat, cum hoſtes iuxtà eſſent, nulli uſui fuit. Alter ſe lancea tuebatur, eoq; tũ Aſpathinis femur percuſſit, tum oculum Intaphernis: oculoq; ex uulnere Intaphernes, nõ tamen & uita priuatus eſt. Et hos quidẽ alter Magorũ uulnerauit, alter uerò quando arcus ei nulli uſui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, ſe proripuit, fores occluſurus: ſed illic duo de ſeptem cũ eo irrumpunt, Darius & Gobryas: cum eſſet implicitus cum Mago Darius, adhuc ſtans atq; hærens, conſiderabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas ocioſe ſtantem, interrogat, cur non uteretur manu. Reſpondenti Dario, diſpicio ne te feriã, Tu uerò, inquit, uel per utrũq; exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu uibrato Magum caſu percuſſit. Interfectis Magis capita demunt, eaq; geſtantes quinq; eorum, duobus reliquis, qui ſaucij

Iuſtinus ex Trogi hiſtoria duos fuiſſe interemptos ſcribit.

saucij erant illic relictis, tum quòd inualidi essent, tum ar cis tuendæ causa, foras procurrunt cum uociferatione ac tumultu, cæterosq; Persas compellando rem gestam expo nebant, capita ostẽtantes: & simul quicunq; Magorum, ipsis occurrebat, mactabant. Persæ cognito ab his quod actum erat, ac dolo Magorũ, & ipsi faciẽda sibi eadẽ cen suerũt, eductis gladijs, ut quenq; reperiebãt Magum, in= terficiebant: & nisi noctis interuẽtu cohibiti fuissent, ne= minem Magorum reliquissent. Hunc diem Persæ maxime solennẽ publice obseruant, & in eo ingens celebrant fe= stum, uocantes id μαγοφονίαν, id est, Magorũ cædem. Quo die nulli magorum fas est prodire in lucẽ: sed cuncti se in= tra domũ continent. Vbi resedit tumultus, diesq; quinq; excessere, hi qui Magos inuaserant, de omni rerum statu consultabant. Quorum orationes etsi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiusmodi fuerunt. Otanes hortabatur rem Persicã in medium constitui, ita inquiens: Vnum è nobis principem fieri amplius mihi non uide= tur: neque id aut iucundum esse, aut bonum. Nam & quò licentiæ Cambyses processerit, nostis, & quò Magus. Quid igitur nobis opus est monarchia, quam sustulimus? in qua licet pro libidine agere omnia impune: quæ uirũ etiam si optimus omnium fuerit, tamen cum in ea positus est, extra cõsuetos abijcit sensus. Quippe cũ præter inui= diam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præsen= tibus bonis insolentia. Itaq; hæc duo mala habens, nimirũ omnem malitiam habet, tum per insolentiam, quòd exple tus omnibus rebus est, tum per inuidiam multa facinora admittens. At enim uir tyrannus (ut qui omnia bona ob= tinet) debebat sine liuore esse. Verum ita natura compa= ratum est, ut is sit aduersarius popularibus suis. Siquidem

dem eorum optimis quibuſque, qui ſuperſtites ſunt atque uiuunt, inuidet, deterrimis delectatur: & quod indecentiſsimum eſt, criminationes admittere optimum putat. Nam ſiue admireris eum modeſte, offenditur, quòd non effuſe hoc facias: ſiue effuſe facies, offenditur, quaſi ſibi aſſenteris. Et ut exequar dicendo quæ maxima ſunt, iura patriæ labefactat, fœminis uim affert, indemnatos interimit. At cum dominatur multitudo, in primis nomen obtinet omnium pulcherrimum, iſonomiam, id eſt, iuris æquabilitatem. Deinde nihil eorum agit quæ monarchus, hoc eſt, unicus princeps: Nam magiſtratus tum forte deliguntur, tum adminiſtratorum rationem reddũt: omnia denique conſilia in commune referuntur. Itaque (ut meam dicam ſententiam) cenſeo nobis monarchiæ deiectoribus ſtatum multitudinis eſſe optandum. In multitudine quidem omnia inſunt: Otanes quidem hanc ſententiam dixit. Megabyſus autem ad holigarchiam, id eſt, ad ſtatum paucorum rem traducens, ad eam ſocios hortabatur his uerbis: Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea ſint pro dictis à me quoque: ſed quatenus hortabatur ſummam deferri ad multitudinem, in hoc ab optima errauit ſententia. Etenim populari multitudine nihil eſt neque inſipientius neque inſolentius. Itaque eos qui tyranni ſæuitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere ſæuitiam, nequaquam tolerandum eſt. Nam tyrannus ſi quid facit, intelligens facit: at plebi ſuum eſt nihil intelligere. Quo enim pacto ſciat, qui neque edoctus eſt, neque honeſtum nouit, ne domeſticum quidem, qui ad res agendas ſine conſilio præceps ruit torrenti flumini ſimilis. Ex quo ſi qui male conſultum Perſis cupiunt, ij ſtatu populari utantur. Nos uero qui cœtum uirorum

rorum optimorum delegimus, ad hos deferamus: Nam inter eos & ipsi crimus, & ex optimis uiris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiã dixit. Tertio loco suam Darius, inquiens: Quæ Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, recte mihi uidetur dicere: quatenus ad statum paucorum, non recte. Propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, ut optime imperet populus, optime pauci, optime unus, inter hæc multo antecellere unius imperium sentio. Nam unius uiri qui optimus sit, imperio, nihil melius esse constat. Quod qui sentit, non immerito statum popularem missum faciat, ut taceam sic præcipue consilia in aduersarios trahi solere. Porro in statu paucorum, cum plures uirtuti incumbant in publicum, uehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. Cum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia uincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad unius imperium deuenitur. Vnde intelligi datur, quanto sit hoc illo præstantius. Iam uero plebe imperante, abesse non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, non odia fiunt, sed amicitiæ ualidæ. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuo se occultãt: idq; tam diu fit, dum aliquis populo præpositus, tales homines compescat, is uidelicet, quem populus inter cæteros admiretur. Hic cum admirationi est, tunc uere monarchus ostenditur, declarans in hoc monarchiam esse omnium præstantissimum. Atq; ut in summa omnia colligam, unde nobis libertas extitit, & à quo data, à populo'ne, an ab holigarchia, an à monarcho? Ego sentio, cum sitis per unum uirum liberati

berati, uos debere talem rem complecti: ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas, quod nequaquam satius est. Hæ tres fuerunt dictæ sententiæ, quarum ultimæ quatuor reliqui assenserunt. Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, ubi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium locutus est: Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse unũ aliquem è nobis regem fieri, siue per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem, siue qua alia ratione, equidem ego uobis non refragor: quippe qui neq; præesse uolo, neq; subesse. Et hac lege cedo uobis ius meum imperij, ut nulli uestrum, aut ipse ego, aut nullus unquam meorũ subsit. Otane hæc locuto, cæteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic alijs nõ refragatis, è medio abijt aliò sessum. Cæteris septem de iustißimo rege deligẽdo consultantibus, uisum est, si ad aliquem ex ipsorum numero regnũ perueniret, Otanem donari debere peculiariter, ciusq; deinceps posteros cum omni alio magnificẽtiæ genere apud Persas honorificentißimo, tum Medica quotannis uestę. Quæ ideo decreuerunt eis donanda, quòd primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coẽgerat: Et hæc quidem peculiariter in Otanem decreuerunt. Illa uero in commune, ut regiam introire unicuiq; è septem sine internuncio liceret, nisi forte cum uxore cubaret rex, neue regi fas esset aliunde quàm è familia coniuratorum uxorẽ ducere. De regno autẽ hunc in modum: Vt sub ortum solis cõscensis equis, dũ in suburbanis uectarẽtur, cuius equus uocem primus edidisset, is regnum Cambysis obtineret. Erat Dario quidam equiso, uir solers, nomine Oebares: ad quem Darius postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit: Oebare, de regni negocio sic inter nos cõuenit. Sub

ipſum ſtatim ſolis ortum equis conſcenſis, ut cuius equum uocem primus ediderit, is regno potiatur. Quare ſi quid ſolertiæ habes, nunc comminiſcere, ut nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad cum reſpondens Oebares: Hære, inquit, ſi in hoc uerſatur, rex ſis nec'ne, huius rei cauſa confidere te iubeo, & bonum habere animum, ante te fore regem neminem. Eiuſmodi habeo medicamenta. Si igitur, inquit Darius, habes iſtiuſmodi commẽtum, adeſt tempus comminiſcendi, nec differendi rem, utpote craſtino die nobis futuro certamine. Hæc ut audiuit Oebares, ita ſibi faciendum putauit: Vbi nox aduenit, unam equarum quam equus Darij maxime adamabat, in ſuburbana adducit, ibiq; alligat. Tum equum Darij eôdem ducit: cumq; circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die ſimul atq; illuxit, ſex Perſæ ex conuento affuerunt equis aſſidentes. Et cum in ſuburbanis ultro citroq; uectarentur, ubi ad locũ peruenerũt, ubi ſuperiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darij equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur ſereno cœlo tonitruq; extitit. Hæc cum Dario tanquam ex compoſito accidiſſent, cum compotem uoti fecerunt. Nam cæteri ex equis deſilientes, Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant Oebarem fuiſſe machinatũ, ſunt qui aliud. Vtroq; enim modo refertur à Perſis. Volunt nanq; Oebarem attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipſam manum intra ſubligaculũ tenuiſſe abditam: & ſub ipſum ſtatim ſolis ortum, cum equi degreſſuri eſſent, eam uaribus equi Dariani admouiſſe, equũq; ad odoris ſenſum infremuiſſe, atq; hinniſſe. Darius itaq; Hiſtaſpis filius declaratus eſt rex: eiq; omnes Aſiani audientes dicto fuerunt, præter Arabes, qui à Cyro, & rurſus à Cambyſe

Cambyſe populos ſubigente, nunquam tamen in ſeruitutem redacti ſunt, ſed hoſpites extiterunt: Cambyſi aduerſus Aegyptum præſto fuerant, quibus inuitis haud quaquam fuiſſent ingreßi Perſæ Aegyptum. Darius matrimonia ex Perſis auſpicatus eſt, ductis duabus Cyri filiabus, Atoſſa, quæ Cambyſi fratri & rurſus Mago nupſerat, & Artyſtona uirgine. Prætera altera Smerdis Cyri filia, nomine Parmis. Necnon filiam Otanis duxit, quæ Magũ prodidit. Idẽ uiribus omni ex parte ſtabilitis, ante omnia ſimulachrum è lapide factũ ſtatuit hominis equo inſidentis, inſcriptis in hæc uerba literis: DARIVS HYSTASPIS, TVM EQVI VIRTVTE, cuius nomen legebatur, TVM OEBARIS EQVISONIS PERSARVM REGNVM ADEPTI. Hisapud Perſas actis, uiginti prouincias (quas ipſi ſatrapeias uocant) conſtituit: earũq; ſingulis præſides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, alijs finitimos tranſcribens, alijs tranſferens, alijs remotiores gentes attribuens. Diſtributo prouincijs hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hoc edicto, ut qui argentum, hi Babylonici talenti pũdere: qui aurum, hi Euboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentũ ſeptuaginta mnas Euboicas. Etenim ſub Cyro atq; deinde ſub Cambyſe, nihildum fuerat circa tributa inſtitutum, ſed munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem & alia huiuſmodi, Perſæ aiunt Darium fuiſſe inſtitorẽ, Cambyſem autem dominum, Cyrum uero patrẽ: Quoniam Darius res omnes quæſtui habebat, Cambyſes aſper erat ac moroſus, Cyrus nũtem agens, & omni ratione de illis bene mereri ſtudens. Ab Ionibus igitur & Magnetis, qui in Aſia incolunt, & Aeolibus & Caribus

ribus & Lycijs & Melyenſibus & Pāphylijs (unum enim erat idemq; impoſitum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta: Hæc erat ab eo prima portio inſtituta. A Myſis & Lydis & Alyſonijs & Cabalijs & Hygennenſibus quingena talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Helleſpontijs, qui ad dexteram illuc nauigantium ſiti ſunt, & Phrygibus, & Thracibus qui Aſiam incolunt, & à Paphlagonibus, & Mariandenis, & Syris, trecenta & ſexagena talenta: Hæc erat tertia portio. A Cilicibus equi albi triceni ſexageni, in dies ſingulos ſinguli, necnõ talenta argenti quingena: quorum centena & quadringena erogabantur in eam Ciliciæ regionem, quæ equos producebat: trecena autem & ſexagena ad Darium ibant: Hæc quarta portio. Ab urbe Poſideo, quam coloniam Amphilochus Amphiarai filius deduxit in finibus Cilicum ac Syriorum, ab hac ad Aegyptum uſq;, præter Arabum partẽ (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum: Quinta portio hæc. Cui annumeratur omnis Phœnicia, & Syria, quæ dicitur Palæſtina, & Cyprus. Ab Aegypto & Aphris Aegypto cõterminis, & Cyrena, & Barca (in portione nanq; Aegypti iſtæ ordinantur) ſeptingenta proueniebant talenta, præter pecuniã è piſcario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia, & certo frumenti numero, ſeptingenta talenta obueniebãt. Nam centũ uiginti millibus Perſarũ, qui in albo muro Memphitico ſtationem habent, & eorum auxiliarijs admetiuntur illi frumentum: Sexta portio hæc. Sattagydæ, & Gandarij & Dadicæ, & Apparytæ, in idem conſtituti, centena & ſeptuagena talenta pendebant: Septima portio hæc. A Suſis & cætera Ciſſiorum regione, trecenta: Octaua hæc portio.

pōrtio. A' Babylone uero cæteraq; Assyria, millena talenta argenti proueniebant, & præterea pueri castrati quingeni: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis, & ab reliqua regione Medica, & Parycanis, & Orthocorybantibus, quadringena & quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caspij, & Pausicæ, & Panthimati, & Daritæ, simul conferentes ducena talenta afferebant: Vndecima hæc portio. A' Bactrianis ad Aeglos usq;, trecentorum & sexagenorum erat tributum: Portio duodecima hæc. A' Pactyica, & Armenijs, corūq; cōtermanis, Euxino tenus pōto, talēta quadringena: Tertiadecima portio hæc. A' Sagartijs, & Sarangibus, & Thamanæis, & Vtijs, & Mecis, & his qui rubri maris insulas incolūt, ubi rex eos, qui relegati uocantur, collocat. ab his omnibus sexcentorum talentorum proueniebat tributum: Quartadecima portio hæc. Sucæ & Caspij, ducena & quinquaginta talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Chorasmijq;, & Sogdi, & Arij, trecena talēta: Sexta decima portio hæc. Paricanij, & qui ex Asia sunt Aethiopes, quadringena talēta: Decimaseptima portio hæc. Manticnis, & Saspiribus, & Alarodijs ducena iniuncta talenta erant: Duodeuicesima portio hæc. Moschis, & Tybarenis & Macronibus, & Mosynœcis, & Mardis, trecenta talenta præcepta erant: Vndeuicesima hæc portio. Indi, ut sunt multitudine multo numerosissimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributū super cæteros omnes afferebāt tricena sexagena talenta aureorū ramētorū: Vicesima portio hæc. Quòd si Babylonica pecunia ad pondus Euboicū redigatur, fiunt nouies millena quingenaq; & quadraginta talenta argenti. Aurum uero si terdecies*tanto ramentorū taxetur, in summa reperietur

Græce hūc in modū legitur, τὸ δὲ χρυσίον πεντακαιδεκα-

γμα ἐυρίσκε- ἡ ἐόν ἐυβοῖ- κῶν τάλαν- των ὃν δώκον τα καὶ ἑξακο- σίων καὶ τε- τρακισχιλίων:

ad rationem Euboicam esse sex millia talentorum, sexcentaq; & octoginta. Quibus in unũ contractis ad Euboicum computum, exigebantur in summam annui tributi à Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & sexaginta. Minorem his summam omittendam mihi, non referendam puto. Hoc tributum Dario ex Asia obueniebat, & aliquantulum ex Africa, procedente tempore: & ab insulis obuenit aliud tributum: & ab his qui Europam Thessalia tenus incolunt. Id tributum rex hũc in modum thesaurizat, hoc est, reponit: Liquefactum aurum argentum'que in fictiles fidelias infundit. Expletas mox fidelias subinde frangit: ex eo'que auro argento'ue quoties pecunia indiget, tantum concidit, quantum usus postulat. Atque hæc quidem prouinciæ erant, ac tributorum taxationes. Sola autem Persis ideo inter tributarias à me prætermissa est, quòd eam minime Persæ colunt. Isti tamen ad ferendum ullum tributum non adigebantur, sed munera portabant. Aethiopes Aegypto contermini, quos Cambyses in expeditione contra macrobios Aethiopes sumpta subegit, qui sacram Nisam incolunt, & Dionysio dies festos agunt: ibi Aethiopes eorum'q; finitimi, eodem quo Indi Calandiæ semine utuntur, subterraneasq; obtinent domos: Horum utriq; tertio quoq; anno munera portabant: portantq; ad meam usq; memoriam binos semodios auri rudis, & ducenos fasces ebeni, & quinos Aethiopes pueros, & uicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoq; inter dona ferentes repositi erant, eorum'q; finitimi ad montem usq; Caucasum. Ad hũc enim montẽ imperitatur à Persis. Nã qui ad aquilonem Caucasi habitant eorum iam nulli Persas curant. Isti igitur dona sibi imperata, etiam ad meam usq;

Id est, Aurum uero rementitium si terdecies expendatur ad argentum, in summa reperietur ad rationem Euboicam esse quatuor milia talẽtorum sex centaq; & octoginta.

uſq; ætatem, quinto quoq; anno afferebant, centenos pueros, totidemq; uirgines. Afferebant & Arabes millena quotannis talenta thuris: Hæc iſti dona, præter tributum, regi portabant. Sed id aurum tam multum, Indi, unde ramenta (quæ dixi) regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id, quod ad ſolem uergit, fabuloſum eſt. Nam Indi, duntaxat eorum quos ſcimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi ſunt hominum, qui in Aſia ad auroram & ſolis ortum habitant. Indorum enim tractus, qui auroram ſpectat, propter arenam uaſtus eſt. Eorum autem complures ſunt gentes, atq; eæ lingua inter ſe diſſonæ: quarum aliæ ſunt deditæ rei pecuariæ, aliæ non. Item aliæ in paluſtribus fluminis habitant, crudis uictitantes piſcibus, quos aggreſſi & arundineis nauigijs exceptãt. Singula autẽ nauigia è ſingulis arũdinis internodijs fiunt. Iſti ex Indis ferunt ueſtẽ è tegete: quam ubi è flumine meſſuerunt inciderunt'que, plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram uerſus ſunt. Indi pecuarij, carnibus crudis ueſcentes, nomine Padæi, qui talibus uti moribus narrantur: Quoties ciuium aliquis aliquá'ue ægrotat, uirum quidem ſui maxime familiares interimunt: quòd dicant illum morbo tabeſcentem, carnes ipſis corruptorum: Et licet ſe neget ille ægrotare, nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulantur'que. Mulieri uero ſuæ maxime neceſſariæ, idem quod uiri uiro faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoq; cum hac de cauſa, tum quia omnes qui in morbum incidunt, necantur, non multi ſane eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, ut nullam animantẽ interimãt,

utq; nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment, atque herba uictitent. Eſt eis ſemen quoddam milij inſtar, ſuæ ſponte naſcens è terra, ſuo in calice: quod cum ipſo calice lectum coquunt, eduntq;. Quorum quiſquis in morbū incidit, is in locum deſertum pergit, ibiq; decumbit, eius uel diſcumbentis uel defuncti curam gerente nemine. Horum omnium quos recenſui, Indorum coitus in propatulo eſt, ſicut pecorū. Color ſimilis ac proximus Aethiopico. Genitura quam in mulieres emittunt, non alba, quē admodum cæterorum hominum, ſed atra, ut color corporis: qualem Aethiopes quoq; emittunt. Hi Indi longius à Perſis abſunt, & uento auſtro obnoxij: eoq; Dario neutiquam obtemperabant. Cæteri Indi Caſbatyro urbi & Pactyicæ regioni cōtermini ſunt, ad uentum aquilonem habitantes. Ex omnibus Indis ij qui proximam Bactrianis uitam degunt, pugnaciſſimi ſunt, & qui ad auſtrum præcipue mittunt. Circa hanc enim plagam uaſta ſunt propter arenam loca. In qua ſolitudine arenoſa formicæ gignuntur, canum quidem magnitudine minores, uulpium uero maiores. Earum nonnullæ & apud eos & apud regem Perſarum uiſuntur. hinc uenatu captæ. Hæ formicæ in faciendis ſub terra domicilijs egerunt arenam, ut apud Græcos formicæ, atque eodem modo, ipſa ſpecie corporis ſimilima. Ea autem quæ egeritur arena, auracea eſt: pro qua in deſertum mittentes Indi, ternos ſinguli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahunt, fœminam in media, in quam ipſi aſcendunt: data opera, ut à recentiſſimis fœtibus abſtractas iungāt. Etenim apud eos cameli cū nihilo ſunt minori pernicitate quàm equi, tum uero ad ferēda onera multo ualētiores. Qualē habet camelus ſpeciē, Græcis utpote ſcien

te ſcientibus, non puto ſcribendum: ſed quod ex eo animali neſcitur. Camelus in poſterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & uteretrum inter poſteriora crura caudam uerſus ſpectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum legendum tendunt: ut cum feruentiſſimus fuerit æſtus, ſint in rapina. Siquidem præeſtu formicæ ſub terra ſe occultas tenent. Eſt autem illis hominibus ſol ardentiſſimus matutino, non quemadmodum alijs meridie, eoúſq; efferueſcens, dum tempus eſt á foro diſcedendi, per quod ſpatium multo magis urit quàm meridianus in Græcia: adeo ut dicantur illi tum in aqua ſe abluere. Meridies ferè Indos urit peræque atq; alios homines: declinante meridie, talis eſt illic ſol, qualis alibi matutinus. Ac deinceps magis ac magis frigeſcens, dum ad occaſum peruenit: quo tempore præcipue friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culleis (quos attulere) arena completis, raptiſſime retro ſe recipiunt. Quos protinus formicæ (ut á Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur tanta pernicitate, quanta in alio eſt nullo: ita ut niſi uiam, ad quam formicæ congregantur, anticipẽt Indi, nemo ſit ipſorũ inde euaſurus. Ideóq; camelos mares, quòd impares fœminis ſunt in currẽdo, ne trahantur, diſſoluunt: ſed non utrunq; pariter. Fœmina uero pulli (quem reliquit) memor, nihil ſibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciſcuntur, ut Perſæ memorant. Nam quod effoditur in eadem regione aurũ, rarius eſt. Et ſane pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars ſortita eſt, quemadmodum Græcia (quod præſtantiſſimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, ut paulo antè dixi, ultima plagarum, quæ ad Oriẽtem uergẽtes habitantur, Indica eſt: in qua,

& ani

& animãtes tam quadrupes, quàm uolucres, multo sunt grandiores, quàm cæteris in locis, præterquam equi (nam ab equis Medicis uincuntur qui Nisæi uocantur) & infinita uis auri, partim effoßi partim per flumina deuecti, partim (ut indicaui) surrepti. Præterea agrestes arbores pro fructu lanam ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem, qua in uestiarium Indi utuntur. Ad meridiem ultima è regionibus quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ledanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscẽdum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffientes, legunt ea, quam Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, ijdem uidelicet qui aduersus Aegyptum facto exercitu tendunt. Nec ullo alio ab arboribus, quàm storacis fumo submouentur, uniuersam terram oppleturi (ut Arabes aiunt) nisi, ut ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere uiperis, idq; (ut credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. Nam quæ & timido animo sunt & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sæua & maligna sunt, ea uoluit parum esse fœtuosa. Vnde fit, ut lepus, quem omnia uenantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in utero gestans pilis uestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipit: Et lepus quidem talis est. At leæna ualidißimum ferocißimumq; animal, semel in uita unum parit. Nam unà cum fœtu uterum emittit. Cuius rei causa est hæc: quod catulus

Lege Plin. lib. 8. cap. 55.

Vide Gell. lib. 13. cap. 7. & Aristot. 6. anim.

catulus leoninus, ubi moueri in utero incipit, cum habeat ungues longe acutißimos ex omnibus feris, uterum lacerat, augeſcens'que magis ac magis, ungues inprimendo exhulcerat: ita ut ad poſtremum, dum partus adeſt, nihil uteri relinquatur incolume. Quare ſi uiperæ & alati Arabiæ ſerpentes ita gignerentur, ut ipſorum natura fert, non eſſet hominibus uiuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur, & per paria coëunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, ſorbens'que non prius dimittit, quàm deuorauerit: Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina uero talem luit maſculo pœnam: quòd filij dum adhuc intra uterum ſunt, patrem ulciſcentes, matricem ambedunt: eius'que aluo ambeſa, ita partum faciunt. Cæteri ſerpentes qui non ſunt hominibus pernicioſi, oua pariunt, & magnam uim fœtuum excludunt. Atque uiperæ per uniuerſum orbem terrarum uiſuntur: alati uero ſerpentes nuſquam alibi, niſi in Arabia, aut certe non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Caſiam autem ſic: Poſt quam ſibi cum cæterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs aliys'que pellibus, ad caſiam pergunt. Ea naſcitur in palude non alta, circa quam & in qua degunt feræ alatæ, ueſpertilionibus ſimilimæ, ſtridore diro, & uiribus præualentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, ſic caſiã metunt. Cinnamomum etiam quàm ſuperiora mirabilius legunt. Nam aut quo modo, aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: niſi quòd probabili ratione utuntur, quòd quidam uolunt id gigni in his regionibus, ubi Dionyſius educatus eſt: & ipſas cinnamomi feſtucas afferri à grandibus quibuſdam alitibus ad nidos, è luto conſtructos in præruptis mõtium, & homi

Hæc tanquam fabulosa confutat Plinius.

& homini inacceßis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: Boum aſinorumq; defectorum, & aliorum iumentorum membra minutatim concisa, in ea loca portant: & ubi iuxta nidos posuere, procul abscedunt. Ad hæc frusta delapsæ uolucres, ad nidos suos carnem comportant: cui sustinendæ impares nidi, ad terram discißi labuntur. Tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomum ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur. At ledanum, quod Arabes ladanum uocant, etiam cinnamomo mirabilius comparatur. Quippe quod in graueolentißimo loco nascens, tamen fragrantißime olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, ueluti mucor ligni, cum ad conficienda multifaria unguenta utile, tum præcipue ad suffitionem qua Arabes utuntur: Hactenus de thymiamatis dictum sit. Redolet Arabica regio mirifice iucundo quodam odore. Sunt q; in ea ouium duo genera admiratione digna, quæ nusquam alibi uisuntur, quorum unum caudas habet tam longas, ut non sint tribus breuiores cubitis. Si quis trahi sinat, bulcera contracturæ, dum per terram atteruntur. Nunc unusquisq; pastorum hactenus est doctus arte fabrili, ut plostella faciant, quæ singularum ouium caudis subligent, superq; plostella caudas ipsas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic, qua parte meridies ad solem occidentem uergit, contermina est Aethiopia terrarum habitatarum ultima. Hæc & auri multum fert, & uastos elephantes, prominentibus utrinq; dentibus: & cum agrestes omnes arbores, tum uero ebenum, necnon uiros maximos pulcherrimosq; & æui longißimi. Atq; hæc quidem extrema sunt Asiæ Africæq;. De extremis autẽ Europæ, quod

pro com

pro comperto referam, non habeo. Neque enim assentior fluuium quendam esse, Eridanum à barbaris uocitatum, qui subijt mare ad septentrionem spectans, unde electrũ uenire narratur. Ne Cassiteridas quidem noui insulas, hoc est, stannarias, unde ad nos uenit stãnum. Quam rem uel ipsum coarguit nomen Eridanus, quod Græcum est, non barbarum, ab aliquo poëtarum fictum. Sed etsi hoc studiose quæsiui, à nemine qui ipse uiderit, accipere potui, quomodo se habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extremis itaq; ad nos uenit stannum electrumq;. Cæterum ad septentrionem Europæ quàm plurimam auri uim esse constat. Sed quomodo fiat, uc hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaspi, uiri unoculi, quod nec ipsum crediderim, ut uiri nascantur unoculi, cæteram naturam habentes alijs hominibus parem. Porro extrema terrarum concludunt aliam regionem, intusq; cohibent ea, quæ nobis pulcherrima putantur, illisq; rarissima. Est in Asia planities quædam undiq; cincta monte, quinq; in locis interciso, quæ aliquando fuit Chorasmiorum cum ipsorum finibus, & Hyrcanorum, & Parthorum, & Sarangæorum, & Thomaniorum. Sed postea quam Persæ rerum potiti sunt, facta est regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per singulas undique interciſiones ductus ac distributus, totidem quas dixi gentium regiones irrigabat. Vbi uero in potestatem regis Persæ uenerunt, hoc ab illo sunt passæ, quòd anfractibus mõtiũ ab rege abscissis, & ad eorũ singulos portis inditis aqua ab exitu intercluſa est, interfluẽteq; introrsum amne planities, quæ intra mõtes erat, pelagus facta, cũ fluat in interiora, amnis nulla ex parte

exitum

exitum habens: atque ita ipsæ gentes pristino aquæ usu fraudati, afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis quemadmodum alijs hominibus pluit. Sed æstate cum serant pisum & sesamum, aquam desiderant. Igitur cum nihil eis aquæ tribueretur, ad Persas uenerunt uiri atque mulieres, stantesque pro foribus regis, cum eiulatu uociferabantur. Tunc rex his qui maxime indigebant, portas reserari iussit, utique eas, quæ ad illos ferrent: easdem cum illorum terra humore hausto satiata est, rursus obserari: ita deinceps alias, ut quiq; cæterorum populorum maxime aqua indigerent. Id faciens, quantum ego auditu cognoui, pecuniæ exigendæ gratia præter tributum: Atque hæc quidē ita se habent. Cæterum rex unum è septem uiris, qui aduersus Magum conspirauerūt, Intaphernē ccpit, ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes statim post oppressos Magos regiam ingressus, uolebat admitti ad colloquium regis. Etenim hac lege conuentū erat inter Magi oppressores, ut eis ad regem foret aditus sine internuncio, nisi cubanti cum uxore. Itaque non oportere sibi interuenire nuncium censens Intaphernes, quia foret unus è septem, introire utique uolebat. Sed cum ianitor & qui à responsis erat, introire non sinerent, quòd regem dicerent rei uxoriæ dare operam, eos mentiri ratus, educto acynace, aures utriq; naresq; præcidit, ac loro fræni equini ad cer uices ipsorum alligauit, hominesq; dimisit. Qui cum sese regi exhibuissent, & cur id passi fuerant exposuissent, Darius sigillatim quinq; Persas accersiuit, ueritus ne id cōmuni sex Persarum consilio factum esset, explorauitq; nunquid id quod actū foret comprobarent. Vbi comperit sine horū cōsensu Intaphernē hæc feciſſe, hominē comprehendit,

prehendit, eiusq; liberos atq; omnem familiam, multis de causis credens illis cum suis cognatis rebellionem fuisse molituros: hos comprehensos ad necem uinciri iussit. Tunc uxor Intaphernis ad regias fores accedens, plorabat atq; lamentabatur. Id assidue faciendo, ad sui misericordiã Darium cum adduxisset, missо ad eum nuncio, rex inquit: Mulier, offert tibi Darius unius electionem, ex uinctis domesticis tuis quem uelis liberari. Illa postquam secum deliberauit, ita respõdit: Si unius omnino animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, missо nuncio, inquit: Percontatur te rex, qua de causa uiro filijsq; prætermissis, fratrem delegisti ut superesset, qui et remotiori abs te est gradu quàm filij, & minus iucundus quàm maritus. Cui illa respondẽs: Rex, inquit, maritus mihi alius, si dæmon uoluerit, atque alij liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater parentibus meis iam uita defunctis, nulla ratione potest esse. Hanc secuta causam, ita locuta est, uisaq; est Dario probe dixisse. Itaq; ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat missum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iussis. Ita unus è septem Persis intra initia occubuit. Enimuero illud ferè circa Cambysis ægrotationem cõtigit. Erat Sardibus præses quidam à Cyro præfectus, nomine Orœtes, uir Perses, cui nefariæ rei cupido inceßit: siquidem Polycratem Samium, à quò nullo nec facto nec dicto quãtulocunq; læsus esset, quemq; ne uidisset quidem unquam, tamen concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (ut pleriq; aiunt) causam. Cum aliquando pro foribus regis considerent Orœtes & alter quidam Perses, nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ est in Dascylio, è uerbis ad iurgia peruenerunt. Et cum de uirtute disceptaretur,

retur, Mitrobates obijciens Orœti inquit: Tu'ne in pre-cio uirorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adia-centem, regi non acquiris, ita facilem captu, ut quidam è popularibus quindecim armatis fretus occuparit, eiusq; tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Orœti adeo doluisse quidam aiunt, ut affectauerit non de obiurgante uindictam, sed Polycratè prorsus occidere, propter quem male audisset. Alij, sed pauciores, inquiunt caduceatorem in Samum ab Orœte missum cuiusdam rei rogandæ causa: cuius autem, non dicitur: Polycratem tunc fortè in con-claui cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio. Idq; siue consultò, quòd res Orœtis contẽptui haberet, siue for te aliqua huiusmodi factũ. Ad quem accedens Orœtis ca-duceator, cum mandata exponeret, Polycratem neq; se ad hominem conuertisse (erat enim ad parietem uersus) neq; quicquam respondisse. Hæ bifariæ causæ mortis Polycra-tis fuisse memorantur, quarum utrilibet accommodare fi-dem quis potest. Itaq; Orœtes in urbe Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum flumen sita, misit Myrsum quen-dam Lydum, Gygis filium, cum nuncio in Samum ad Po-lycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates pri-mus extitit Græcorum, duntaxat eorum quos nouimus, se cundum Minoëm, & si quis alius isto prior maris impe-rio potitus est, qui in animum induxerit ut mari potire-tur. Primus inquam extitit ex eo genere, quod humanum uocatur, qui multam conciperet spem Ioniæ atque insulis dominandi. Hoc igitur eum in animo habere certior Orœ tes factus, misit nuncium in hæc uerba: Orœtes Polycrati ita inquit: Audio te res excellẽtes agitare animo, sed pro-posito rem pecuniariam non suppetere. Quod si ita fece-ris, ut suadeo, prospexeris & tibi et saluti meæ. Nam rex

Cam-

Cambyſes, ut mihi pro comperto renunciatur, de me interficiendo cogitat. Nunc igitur meipſum recipito, atque pecunias, earum partem tibi habiturus, partem mihi permiſſurus: & ipſarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus ſi mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidiſſimum, cui ego fidem faciam. Quo audito, Polycrates gauiſus eſt, atq; obſequi uolebat. Maiorem enim in modū pecuniam auebat. Mittit itaq; prius ad rem inſpiciendā quendam è populariſuis Mæādrium Mæandrij filium, ſcribam ſuum, qui non longo pòſt hoc tempore ornatum cōclauis Polycratis, ſpectatu dignum, templo Iunonis omnē dicauit. Hunc Orœtes cognito ſpeculatorem eſſe circunſpectum, ita ſibi agendum putauit. Octo ſcrinia lapidibus implet, præter admodum paruam partem circa ipſas oras, ac ſuperficiem lapidum auro inducit, eaq; ſcrinia alligata in expedito habet. Quæ aduenienſ Mæandrius cum inſpexiſſet, Polycrati renunciauit. Enimuero ne illuc ſeſe conferret, magnopere deprecabantur tum oracula & amici, tum præcipue ſomnium hoc, quod eius filia uiderat. Videbatur ſibi cernere patrem in aëre ſublimem eſſe, qui à Ioue quidem lauaretur, à ſole autem inungeretur. Hanc uiſionem conſpicata, inſtabat omnino diſſuadere patri, ne à patria proficiſceretur ad Orœtem: quin etiam ad biremem eunti male ominabatur. Cui cum ille minitaretur, ſi ſoſpes rediret, fore ut hæc perdiu maneret uirgo: ipſa ut ita contingeret, ſibi imprecata eſt. Malle enim ſe diutius uirginem eſſe, quàm patre orbari. Polycrates omne conſiliū pro nihilo habēs, ad Orœtem nauigauit, cum alios ſecum ducens, tum uero Democedem Calliphontis Crotonienſem medicum, qui eam artem apud ſuos præclariſſime omnium exercebat.

Vbi Magneſiam peruenit Polycrates, tetra morte eſt affectus, indignáq; aut ſua perſona aut ſuis cogitationibus. Nam neq; eorum qui Syracuſis tyranni extiterunt, neq; aliorum Græciæ tyrannorum ullus eſt magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Orœtes, quod indignũ relatu eſt, cruci ſuffixit. Eorum uero qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimiſit, iubens eos gratiam ſibi habere, quòd liberi eſſent: hoſpites autem atq; ſeruos iure captiuitatis ſibi uendicans, retinuit. Polycrates ergo ſuſpenſus, omnẽ filiæ uiſionem exoluit. Nam ab Ioue quidẽ cum plueret lauabatur: à ſole autem, exudante è membris abdomine, ungebatur. Hunc exitũ habuerunt tot proſpera Polycratis, quem uaticinatus ei fuerat Amaſis rex Aegypti. Verum non multo pòſt tẽpore, Polycratis ultio Orœtem excepit. Quippe poſt Cambyſis obitũ occupato à Magis regno, Orœtes cum eſſet Sardibus, nihil admodum de Perſis, qui è Medis imperio fraudati erant, meritus eſt: ſed in ea perturbatione Mitrobatem à Daſcylio præfectum (qui illum de Polycrate exprobrauerat) interemit: & eius filium Cranapẽ, ſpectatos in Perſis uiros: & cũ alia quoq; omnifaria flagitia commiſit, tum quendã à nuncijs, qui ad ipſum à Dario uenerat, quòd parum iucunda nunciaſſet, trucidandum curauit, ſummiſſis quibuſdam, qui redeũtem aggrederentur, quiq; trucidatum cum ipſo equo occultarent. Darius ubi principatu potitus eſt, Orœtem ulciſci cum ob alia ſcelera, tum præcipue ob Mitrobatem, filiumq; cupiebat. Sed aduerſus eum è profeſſo mittere copias conſilij non erat, utiq; rebus nondum ſatis fundatis, & imperio recẽs parto: cum præſertim audiret Orœtem multa ui nixum, cum mille Perſarum ſatellitibus ſtipatus eſſet. Nam ſuæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam,

Io

Ioniam. Itaq; Darius aduersus hæc, hanc rationem iniuit. Accitus Persarũ summis quibusq; proceribus, his locutus est uerbis: Persæ, quis hoc uestrum mihi repromittat execuurus prudentia duntaxat, nulla ui, nullisq; copijs? Vbi enim opus prudẽtia est, ibi ui agere nihil attinet. Ergo qui uestrum mihi Orœtem uel adducat uiuum, uel interficiat, qui de Persis nihil omnino meruit, sed multa scelera admisit, uel hæc duo: unum, quòd duos è nobis, Mitrobatem eiusq; filium interemit: alterum, quòd à me missos ad se accersendum necandos curat, facinus profecto non toleranndum. Id deoq; priusquam maiora in Persas scelera admittat, comprehẽdendus est ad necem: Hæc Darius interrogabat Persas. Eorum triginta extiterunt, qui repromitterent, singuli uolentes ipsi id exequi. Quos inuicem contendentes Darius reprehendens, sortiri iussit. Id cum fecissent, sors Bagæum Artontis filium ex omnibus contigit. Hic sorte delectus, hac ratione usus est: Complures literas uarijs de rebus ubi scripsit, sigilloq; Darij impressit, cum his profectus est Sardis. Eas posteaquàm in conspectum Orœtis uenit, dedit separatim recitandas regio scribæ. Regios autem scribas cuncti præsides habent. Reddebat separatim Bagæus literas, explorandi gratia animos satellitum, nunquid annuerent ad rebellandum ab Orœte. Quos animad uertens magnopere uenari literas, & ea quæ in illis dicerentur, etiam uehemẽtius reddidit aliam epistolam in hæc uerba: Persæ, Darius rex interdicit uobis, ne apud Orœtem fungamini satellitum officio. Hoc illi audito, lanceas deposuerunt. Tunc Bagæus cernens illos obtemperantes epistolæ, sumpta fiducia reddidit scribæ ultimum libellum, in hæc uerba scriptum: Rex Darius mandat Persis, qui in Sardibus sunt, ut Orœtem interimant. Id ubi audiere do-

ryphori, id est, hastati satellites, eductis acynacibus sine mora Oroetem interemerunt. Ita uindicta Polycratis Samij Oroetem persecuta est. Traductis, atque comportatis Susa bonis Oroetis, contigit non diu pòst, ut in uenatu ferarum Darius rex, dum ab equo desilit, pedem intorserit, uehementer'que luxauerit. Nam talus è iuncturis amotus est. Existimans itaq; apud se, ut prius, habere ex Aegyptijs eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorũ opera utebatur. At isti retorquendo pedem, ac uiolenter tractando, plus mali faciebant, adeo quidem, ut septem dies totidemq; noctes Darius præ molestia, qua afficiebatur, trãsegerit insomnes. Octauo die eidem male habenti, quidam Democedis Crotoniensis mentionem facit. Cuius de artificio prius iã inde in Sardibus audisset, Darius hominem quàm celerrime accersi ad se iubet. Ille ut inter captiuos Oroetis inuentus, ubi pro neglecto habebatur, in medium adductus est, sicut erat pannosus, ac compedes trahens. In medio positum Darius interrogauit, nunquid eam nosset artem. Democedes ueritus, ne si se proderet, usquequaque Græcia priuaretur, dissimulare. Sed cum uideretur notitiam artis præ se ferre, Darius iussit eos qui hominem adduxerant, uerbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille dissimulatione missa, se plane scire artem illam negauit, sed aliquantulum ob eius consuetudinem, quam cum medico habuisset. Factaq; ei potestate curandi, Græcis medicamentis utens, & leuia, pòst acria admouens, Darium compotem somni fecit, et breui tempore incolumem reddidit, cum iam se posthac ualidum fore ad incedendum desperasset. Ob quam curationem, postea cum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donasset, interrogauit Democedes, nunquid ideo se duplici malo remuneran

randum putaret, quòd ab eo sospes ipse foret effectus? Hoc dicto Darius delectatus, ad suas uxores hominem misit. Eunuchi qui eum deduxerunt ad fœminas, dicebant hunc esse qui restituisset animam regi. Tunc earũ singulæ auream phialæ thecam suffringẽtes, Democedem donauerunt tam amplo munere, ut excidẽtes ex percussione phialarum stateres, famulus qui sequebatur, nomine Sciton, aduertens, collegerit nõ paruam auri summam. Hic Democedes hũc in modum è Crotone profectus, cum Polycrate consuetudinem habuit. Cum à patre sane iracundo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare posset, illo relicto abijt in Aeginam. Vbi commoratus unum annum, primos medicos transcendit, etsi imparatus erat, & nihil instrumentorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerent: Ex quo factum est, ut in sequenti anno Aeginetæ conduxerint eum talento, Athenienses tertio anno centum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus. Ita in Samum profectus est. A' quo uiro non minimum medici Crotonienses primi numerabantur, secundi Cyrenæi. Qua etiam tempestate Argiui cæteris Græcis præstare musica ferebantur. Tunc itaque Democedes Dario sanato, Susis maximas ædes obtinebat, & cum rege ad mensam sedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc unam, quòd in Græciam redire non poterat. Quinetiam Aegyptios medicos regem curare solitos, cum essent patibulis suffigendi, quòd à Græco medico superati forent, impetrata ab rege uenia, liberauit. Item uaticinum quendam Heleum, qui Polycratem secutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique maximi apud regem momenti Democedes erat. Interiecto deinde breui tempore, inter alia contigit, ut Atossæ Cyri filiæ (quæ erat Darij uxor) in mamilla

hulcus exoriretur, deinde reſciſſum porrò graſſaretur: quod iſta quo ad fuit exiguũ, præ pudore occultãs, nemini indicauit. Sed ubi male iam habebat, accerſito Democedi rem oſtendit. Ille ſe redditurum ſanam affirmans, adiurat eam, ut ſibi uiciſſim ipſa inſeruiat in eo quod oraucrit. Oraturum autẽ nihil, unde dedecus redundaret. A quo poſteaquam curata eſt edocta, Darium, dum cum eo cubat, his uerbis allocuta eſt: Rex, cum tantum tu habeas copiarum, deſides, nullam neq; gentem neq; potentiam Perſis acquirens. Atqui par eſt uirum & iuuenem, & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo ſe oſtendere, quo etiam Perſæ cognoſcãt ſibi uirum præeſſe. Quod ut facias, duabus de cauſis intereſt, ut Perſæ & eum qui ipſis præeſt uirum eſſe intelligant, & bello atterantur: ne ocium agentes, ſibi inſidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas, quoad in ætate iuuenili es. Nam augeſcente corpore, ingenium pariter augeſcit: & conſeneſcente conſeneſcit, & ad res omnes elangueſcit. Hæc Atoſſa ex admonitu Democedis. Ad quam Darius reſpondens: Quæ, inquit, uxor ipſe facere deſtinauerã, ea omnia dixiſti. Ego enim conſtitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è noſtra continente in alteram ponte, quod breui tempore perficeretur. Ad eum Atoſſa: Animaduerte, inquit, nũc, omitte primum bellũ Scythis inferre, qui quãdocunq; uoles tui erunt, aduerſus Græciã mihi tu eas in expeditionẽ. Cõcupiſco enim Lacænas, & Argiuas, & Atticas, et Corinthias ſando cognitas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc habes uirũ ex omnibus maxime idoneum ad demonſtrãdas Græciæ res, atq; exponendas, hunc qui pedem tuũ ſanauit. Cui Darius: Quando quidem, inquit, uxor tibi uidetur, nos primum Græciam tentare debere, mihi uidetur ſatius, ante omnia mittendos

illuc

illuc exploratorēs Persas, unà cum isto quem dicis, qui per cepta omnia illic & uisa renuncient: & mox ego ab illis edoctus, aduersus Græcos tendam: Hæc locutus Darius, id quod locutus, re quoque aggressus est. Nanq; ubi primum illuxit, accitis quindecim uiris Persarum spectatis, præcepit ut sequentes Democedē, omnia Græciæ maritima collustrarent, ne'ue committerent, ut Democedes ab illis aufugeret, sed rursus eum omnino reducerent: Hæc illis ubi præcepit, secundo loco Democedem ipsum ad se accersitum orat, ut exposita atque demonstrata Persis omni Græcia, rursus redeat: iubetq; eum dono ferre patri ac fratribus omnia sua utensilia, affirmans se alia multo plura illi inuicem donaturum. At præter dona, missurum ait, quæ unà iter faciat, onerariam nauim, omnifarijs bonis refertam. Hæc Darius nullo doloso cōsilio (ut mea fert opinio) mandauit. Ille tamē ueritus ne se Darius tentaret, tāquam fugitiuum, si cuncta sibi oblata caperet: respondit se quidem sua illic uelle relinquere, ut ea reuersus sibi haberet: uerum nauim onerariam, quam Darius promitteret, dono fratribus accipere. Darius postquam hæc Democedi præcepit, homines ad mare dimisit. Isti cum in Phœnicem descendissent, & ex Phœnice in urbem Sidonem, confestim duas triremes instruxerūt, & simul ingentem onerariam omnifarijs bonis impleuerunt. Comparatisq; omnibus, in Græciam traijciunt. Et adeuntes maritima eius loca, intuebantur atque describebant. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum transmiserunt. Ibi Aristophilides Tarentinorū rex, & ipse Crotonienſis, gubernacula Medicarum nauium resoluit pariter & ipsos Persas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dum isti patiuntur hæc, Demo

cedes Crotonem abijt ad domum suam. Quo abeunte, Aristophilides Persas missos fecit, restitutis his quæ de manibus abstulissent. Illinc Persæ nauigantes, ac Democedē persequentes, Crotonē peruenīūt, nactiq; in foro Democedē prehendunt. Eum Crotonienſiū quidam, rem Persicā reformidantes, tradere parati erant: quidam iniectis è diuerſo manibus, Persas fustibus cædebant, his uerbis commone facientes: Viri Crotonienſes, conſiderate quid facitis, qui hominem regis fugitiuum eripitis. An ex usu erit uobis hanc iniuriā regi Dario intuliſſe, ac uobis bene cedet iſta feciſſe, ſi uos dimiſeritis? Cui enim primū quàm huic urbi bellum inferemus, aut quam priorē diripere conabimur? Hæc dicendo nihil magis Crotonienſibus perſuaſerunt: Quinimo non modo Democede, ſed etiam oneraria naui, quam unà duxerant, priuati ſunt, atque in Aſiam reuerſi omiſſo iam ſtudio diſcendi ulteriora Græciæ, duce fraudati. Quibus tamen in digreſſu iſte mandauerat, ut Dario dicerent, Democedem ducere uxorem Milonis filiam. Erat enim apud regem celebre nomē Milonis luctatoris. Quas nuptias uidetur mihi eo tēpore properaſſe magna erogata pecunia, ut ipſum etiam in patria ſua ſpectatum eſſe Dario appareret. Profecti Crotone Persæ ad Iapygiam, in quaſdam naues inciderunt. A quibus in ſeruitutem redactos, Gillus quidam Tarentinus exul redemit, & ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum cum rex paratus eſſet donare ei quicquid uellet, optauit ſe in patriam reduci, expoſita prius ſua calamitate, dicens ne omnem Græciam conturbaret, ſi claſsis ingens ipſius cauſa in Italiam mitteretur, contentum ſe eſſe ut per ſolos Cnidos reduceretur, exiſtimans pro amicitia, quæ Cnidis erat cum Tarentinis, ſe præcipue reductum iri. Id Darius pollicitus

tus, effecit. Nam missō Cnidum nuncio iussit, ut Gillum Tarentum reducerent. Cnidi Dario obsequentes, id tamen à Tarentinis non impetrauerunt. Nam ad uim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum administrata sunt. Hiq; Persæ primi extitere, qui in Græciam traiecti sunt speculandi gratia, & ob hanc rem. Samum uero post hæc rex Darius, omnium urbium tam Græcarū, quam barbararū primam, euertit, ob hanc causam: Dum Cambyses in expeditione aduersus Aegyptum ageret, permulti se illuc Græcorum conferebant, partim (ut credibile est) negociandi, partim militandi, partim ipsius regionis oculis subijciendæ gratia. E' quibus fuit Syloson Aeacis filius, Polycratis germanus, extorris patria. Huic Syloson ti felicitas huiusmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo, ac sibi circundato, apud forum Mempheos spatiabatur. Quem cum uidisset Darius Cambysis satelles, nullius admodum conditionis uir, captus amore amiculi, adit hominem, ut mercetur amiculum. Syloson animaduertens Darium magnopere cupere amiculum, diuina quadam fortuna usus: Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia uendo, sed tibi largior, si modo tuum perpetuo debet esse. Hæc approbans Darius, accepit indumentum. Syloson, qui putaret sibi illud stulte perisse, interiecto tempore cum Cambyses decessisset, & septem illi Magum oppressissent, & ex septem Darius regnum adeptus esset, ubi certior factus est, ad eum uirum peruenisse regnum, cui ipse precanti dedisset in Aegypto uestimentum, Susa ascendit, sedens'que in uestibulo regiæ, ait se eum esse qui de rege sit benemeritus. Hæc audiens ianitor, regi nunciauit, ad quem admirabundus rex, Et quis est, inquit, Græcorum, qui in me beneficus extiterit,

rit, cui ego reuerentiam debeam recens regno potitus, necdum multi aut nulli eorum ad nos aſcenderũt: nec ullo Græcorum quicquam, ut ſic dicam, opus habeo: tamen hominem introducite, ut ſciam quid hæc dicendo uelit ſibi. Vbi à ianitore introductus eſt Syloſon, ac ſtatus in medio, interrogatur ab interpretibus quiſnam eſſet, aut quo facto beneficus in regem extitiſſet. Ipſe rem omnem geſtam circa amiculum refert, ſeſeq; illum eſſe qui donaſſet. Ad hæc reſpondens Darius: O, inquit, uirorum generoſiſsime, tu'ne ille es, qui mihi nullamdum potentiã habenti donaſti ea, quamuis parua, tamen perinde grata, ac ſi nunc aliquid magnum acciperem? Qua de re immenſo te auro argentoq; remunerabor, ut nunquam pœniteat te liberalem in Darium Hyſtaſpis extitiſſe. Cui Syloſon, Mihi, inquit, rex neque aurum neque argentum dederis, ſed patriam meam Samum, ubi eam liberaueris, quam nũc poſt necem fratris mei Polycratis ab Oroete interfecti, occupat ſeruus noſter, hanc mihi donato citra cædem atque direptionem. His Darius auditis, miſit exercitum duce Otane uno è ſeptem uiris, iuſſo, ut quæ Syloſon rogaſſet, ea effecta redderet. Otanes ad mare deſcendens, contrahebat exercitum. At Sami imperiũ obtinebat Mæandrius Mæandrij, acceptum à Polycrate, ut illud procuraret, cui iuſtiſsimo uirorum uolenti eſſe, non licuit. Nam ubi de Polycratis interitu allatus eſt nuncius, ante omnia Ioui liberatori ſtatuit aram, eiq; ſanum in circuitu deſignauit, & quod nunc quoque in ſuburbanis extat. Deinde ubi hoc perfecit, aduocata omnium ciuium concione, ita uerba fecit. Mihi ſceptrum atque omnis potentia Polycratis (ut uos etiam noſtis) demandata fuit: in meo quoque arbitrio ſitum eſt uobis dominari: ſed quod in uicino reprehendo,

id

id ipſe quoad potero non faciam. Nam neq; Polycrates placebat mihi, in uiros ſibiſſi pares dominatum habens, neq; alius quiſpiam talia faciens. Et Polycrates quidem fatum ſuum expleuit: ego autem depoſito in mediũ dominatu, iuris æquabilitatẽ ſuadeo, poſtulans iure optimo mihi ipſi hoc honoris tantummodo, ut è pecunia Polycratis ſex demum talenta peculiariter mihi cedant. Et præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) ſacerdotium tam meis in perpetuum liberis, quàm mihi, qui libertatem uobis reſtitui. Hæc Mæandrius à Samijs poſtulabat. Tunc eorum quidam ſurgens: Tu uero, inquit, indignus es, qui nobis imperes, tu qui malus extitiſti ac funeſtus, ſed dignus potius, qui pecuniarũ, quas interuertiſti, rationem reddas: Hæc Teleſearchus, ita enim uocabatur, dixit, quòd inter ciues erat expertæ uirtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputansq; fore, ut ſi dominatum ipſe deponeret, alius quiſpiam in eius locum tyrannus conſtitueretur, non deponendum ſibi dominatum ſtatuit: ſed in arcem regreſſus, accitum unumquenque eorum, tanquam rationem pecuniarum redditurus, cõprehendit, alligauitq;. Poſt hæc, dum hi in uinculis ſunt, Mæandrius morbo corripitur: quem deceſſurum credens frater ſuus, nomine Lycaretus, quo facilius Samirerum potiretur, omnes uinctos interemit. Neq; enim uidebantur uelle liberi eſſe. Igitur ubi Samum tenuere Perſæ Syloſontem reducentes, nemo aduerſus eos manum leuauit. Atq; hi qui contrariæ Mæãdrio factionis erant, deditionem ſe facere uelle dixerunt: quin ipſe Mæandrius ex inſula diſcedere. Approbãte hæc Otane, atque inito fœdere, eminentiſſimi quiq; Perſarum poſitis ſellis è regione arcis ſedebant. Erat Mæandrio germanus uecordiuſculus, nomine Charileus, qui quòd

delin-

delinquere ſolebat, in ſubterraneo loco erat alligatus. Hic cum audiſſet quæ agebantur, & per ſpecū ſuſpiciens uidiſſet Perſas quiete ſedentes, uociferando dicebat, uelle ſe in colloquium uenire Mæandrij. Eum audiens Mæandrius, iuſſit ſolutū ad ſe adduci. Vbi adductus eſt, confeſtim cōuiciando maledicendoq; illi ſuadebat, ut imperium daret in Perſas. Hæc inquiens: Me tu ò deterrime uirorū, qui ſum tuus frater, quiq; nihil uinculis dignum peccaui, in ſubterraneo carcere alligandum putaſti: Perſas autem quos cernis te adorientes, atq; extorrem facientes, ultum ire nō audes, tam faciles tibi ad capiendū? Quos ſi tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, ut iſtos ob ſuū huc aduentum ulciſcar, paratus teipſum ex inſula admittere: Hæc Charileus. Quem ſermonē Mæandrius admiſit, quantum ego ſentio, non quia eò inſipientiæ uenifſet, ut putaret ſuas uires regijs ſuperiores eſſe: ſed quia inuidens Syloſonti, ſi ciuitatem & integram & ſine labore eſſet acceptur, maluerit res Samias debilitari Perſis iritatis, atq; ita tradi: probe intelligens, Perſas prius iniuria laceſſitos, ſæuituros eſſe in Samios, & ſibi tutū ex inſula exceſſum eſſe quando cunq; uellet. Foderat enim ſibi occultū cuniculum, ex arce ferentem ad mare. Itaq; ipſe quidem Mæandrius è Samo profectus eſt. Charileus autem armatis cunctis auxiliarijs, patefactisq; portis, egreditur in Perſas nihil tale expectantes, ſed omnia pacata exiſtimantes. In hos Perſas qui ſellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarij graſſabantur. Dum hæc iſti agunt, cæteræ Perſarum copiæ auxilio ueniunt: à quibus repulſi auxiliarij, rurſus in arcem ſe recipiunt. Otanes imperator cernens tantā cladem accepiſſe Perſas, etſi memor erat præceptorum Darij, dum ipſum mittebat, ne

quem

quem Samiorum aut occideret, aut caperet, sed insulam immunem malorum Syloſonti traderet: tamẽ horum præceptorum oblitus eſt: iußitq; milites, ut quenq; Samiũ adipiſcerentur, occidere, uirum pariter & puerum. Tunc pars copiarum arcem obſidebat, pars obuium quenque ſine diſcrimine trucidabat, tam in delubris, quàm extra delubra. Mæandrius è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit. Eò ubi peruenit, habens quæ in diſceſſu exportauerat, dat negocium famulis, ut pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipſe Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes ſuas. Cleomenes ubi pocula inſpexit, præ admiratione attonitus erat. Mæandrius eum iubere, quæcunq; liberet, illinc aſportaret. Idq; cum etiam atq; etiam Mæandrius diceret, tamẽ Cleomenes uirorum iuſtiſſimus extitit: qui ea quæ ſibi donabantur, recipienda non putauit. Sed cum ſenſit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. Aditis enim ephoris, hoc eſt, tribunis plebis, ait, ſatius eſſe Spartæ hoſpitẽ Samiũ è Peloponneſo ablegari, ne quem Spartanorum aut ipſum aut alium quempiam perſuadeat fieri malum. Illi Cleomeni obſequentes, Mæandrium ablegarunt. Perſæ ubi diripuere Samum, Syloſonti tradiderunt, uiris deſolatam. Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit, è uiſione per quietẽ morbo correptus, quo laborauit circa pudenda. Dum Samum nauticus proficiſcitur exercitus, interea Babylonij rebellauerunt, rebus probe admodum comparatis. Nam quandiu Magus imperauit, & ſeptem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus, & per occaſionem rerum turbatarũ, ſe ad ferendã obſidionẽ inſtruxerunt, & in his appa-

Strabo in 14. tradit Samum hominibus uiduaram, Syloſontis operacerbius imperantis.

apparandis usq; latuerunt. Verum ubi è professo desciuerunt, hæc sibi facienda statuerunt. Matres expellunt: mulierum unam, quam sibi quisq; uoluit, è domesticis delegit, & hanc ad panem sibi faciendum: cæteras in unum cõ tractas strangulant. Hoc idcirco facientes, ne rem frumentariam ipsorum illæ absumerent. His rebus cognitis, Darius aduersus eos contractis omnibus copijs contendit. Et postquam peruenit, urbem obsidione cingit. Sed illi nihili pendere obsidionem. Nam conscensis propugnaculis, tripudiare, probráq; ingerere Dario atq; exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potius abscceditis, tunc expugnaturi nos, cum pepererint mulæ? Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nũquam parere mulam. Anno ac septem mensibus in obsidione consumptis, iam Darium atq; uniuersum exercitum tædere, quòd Babylonios expugnare nõ posset: etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertum, cũ alias, tum illas, quibus eosdem Cyrus expugnauit. Omnia hæc frustra fuerunt, quia Babylonij uehementer excubijs incumbebant. Sed cum ne sic quidem capi possent, uicesimo quàm circumuallati sunt mense, Zopyro Megabyzi filio, unius è septem qui Magum sustulerunt, hoc contigit portentum, ut quædã mularum eius, quæ frumentum subuectabant, pareret. Quod ei renunciatum cum non crederet, ipse fœtum inspicere uoluit. Eo uiso, uetuit seruos cuipiam rem aperire, reputans illius Babylonij uerba, qui inter initia dixisset, postquam mulæ parerent, fore, ut muri expugnarentur. Ex hac fama Zopyro uisa est expugnabilis Babylon. Diuino enim numine & illum locutum, & suam mulam esse enixam. Igitur ubi uisum est fatale esse iam Babylonem capi, adiens Darium scisciatus est,

Theophrastus tamen mulas uulgo parere in Capadocia dicit. Vide Plinium in 8. libro cap. 44.

eſt, nunquid perquam magni faceret, expugnare Babylonem? Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud conſultat, quo modo ipſe foret urbis expugnator, & ſuum hoc opus (beneficia enim apud Perſas permultũ ad incremẽta honorum conſequenda ualent) eoq; nemini expromens, ſe ſuffecturum rei faciendæ, ſi ſeipſum cum mutilaſſet, ad hoſtes transfugeret: ſeſe deformiſſima mutilatione affecit, prorſus cum id minimi faceret. Quippe nares ſibi præcidit auriculasq;: comam deformiter circũtondit, plagas impoſuit: atq; ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, uirum ſcilicet ſpectatiſſimum ſic truncatum, adeo grauiter tulit, ut exiliens è ſolio exclamaret, interrogando, quis eum ob quod facinus mutilaſſet. Ad eum reſpondens Zopyrus: Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potẽtia eſt, ita me potuiſſet afficere. Neq; alienus quiſpiam hoc mihi fecit, ſed ipſe ego: quòd indigno animo fero, Aßyrios Perſis illudere. Cui rex: O uirorum miſerrime, inquit, turpiſſimo facto pulcherrimũ nomen impoſuiſti, inquiens, propter eos qui obſidentur, temetipſum indigne laceraſſe. Nunquid ò demens te mutilato protinus hoſtes deditionem facient? Quid in teipſum laniando ſenſus amiſiſti? Ad eum Zopyrus: Si, inquit, tecum communicaſſem quæ eram facturus, tu me nõ permiſiſſes. Nunc memet ego adhibens in conſilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, niſi tu tuis parces. Ego enim ita uti ſum, ad muros ut transfuga fugiã; dicamq; ad illos me hæc abs te eſſe paſſum: &, ut opinor, ex hoc corporis habitu fidem eis faciens, conſequar exercitus præfecturam. At tu decimo die, quàm muros fuero ingreſſus, mille milites ex eo genere, cuius amißione nihil admodum damni fiat, colloca aduerſus portam, quæ uocatur Semiramidis. Rurſus interiectis

ſeptem diebus, colloca duo millia ad portas quæ dicuntur Niniorũ. Atque tertio, uiginti diebus interiectis, è regione portarum quæ dicuntur * Chaldæorum, alios ſtatue, numero quatuor millia: dum neq; priores, neque poſteriores habeant, quo ſe defendant, præter gladios: hæc tantum ſinas eos habere. Poſt diem uiceſimum reliquas copias iube recta à muros undiq; ſubire. Verùm ad portas, quæ Belides ac Ciſſiæ uocantur, Perſas mihi ſtatuito. Etenim ut ego ſentio, Babylonij mihi, qui magna opera ediderim, committent, cum alia, tum uerò portarum claues. Illinc mihi atq; Perſis curæ erit operam nauare. Hæc ubi mandauit, ad muros perrexit, ſubinde reſpectans tanquam uere perfuga. Eo cõſpecto, qui in turribus ad id diſpoſiti erãt, deorſum decurrerunt, & alterã portam aliquantulum reclinantes, ſciſcitabantur quis nam eſſet, & cuius rei indigens ueniret. Cumq; hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, & ſe ad illos tranſfugere, eum ad Babyloniorum magiſtratus deduxerunt. Ante quos ubi ſtetit Zopyrus, conditionem ſuam miſerebatur, referens à Dario ſe paſſum, quæ à ſemetipſo paſſus eſſet: idq; ob eam cauſam quòd ſuaſiſſet illi diſcedere cum exercitu, quoniam nulla uia oſtenditur urbis expugnãdæ. At nunc, inquit, ad uos uenio Babylonij, futurus uobis in maximo bono, Dario autẽ & copijs eius maximo malo. Neque enim quòd ita me mutilauit, feret impune, cum habeam exploratos omnes conſiliorum eius exitus. Hæc Zopyrus commemorabat. Quem Babylonij utique uirum apud Perſas ſpectatiſſimum cernentes, naribus atque auribus priuatum, uibicibus ac ſanguine conſperſum, ſperantes omnino uere loqui, & ad ipſos uenire ſocium, inducti ſunt ad permittenda ei quæcũq; poſtulaſſet. Iſte poſtulauit copias militũ, quas ut accepit, perfecit

* Græce legiſ, Χαλκιδίων.

ea

ea quæ cum Dario composuerat. Siquidē decimo die eductis Babyloniorum copijs, mille Darianos quos collocari primos mandarat, circumuentos trucidauit. Eum Babylonij aduertentes consentanea uerbis facta præstare, maiorem in modum lætabantur, parati omni iure homini parêre. Iste rursus interiectis diebus, de quibus erat conuentum, cum delectis Babyloniorum egressus duo millia Darianorum militum interfecit. Babylonij cernentes hoc alterum opus, nihil aliud quàm Zopyrum in ore habere, cū laudibus tollere. Hic rursus constitutis diebus superfedēs, ad prædictum locum copias educit, circumuētaq; quatuor millia occidit. Quo tertio opere edito, Zopyrus apud Babylonios erat, ut & dux exercitus, & murorum custos declararetur. Vbi uero è composito Darius copias undiq; muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolum patefecit. Nā cum Babylonij conscensis muris copias Darij adorientes arcerent, ipse apertis Cissijs ac Belidibus portis, Persas in urbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorū uidebant, hi in puluinar Iouis Beli confugerunt. Qui non uidebant, hi in suo quisq; loco permanserunt, donec & ipsi se proditos intellexerūt: ita Babylon iterū capta est. Qua potitus Darius muros eius circuncidit, & portas omnes euolitus est: quorum neutrum Cyrus fecerat prius eidem à se captæ. Babyloniorum quoq; procerum tria millia patibulis affixit, data cæteris uenia urbem incolendi. Atq; ut ijdem uxores haberent, unde succresceret soboles, prouidit. Nam fœminas Babylonij (ut superius demonstratum est) rei frumentariæ consulentes strangulauerāt. Itaque Darius uicinis undiq; populis negotium dedit, ut fœminas Babylone repræsentarent pro iniuncto quisq; numero. In summa igitur quinquaginta millia fœminarum

conuenerunt. Ex quibus qui sunt Babylonij, originem duxerunt. Darij iudicio nemo Persarum Zopyri præstantia facta supergressus est: neque eorum qui prius, neq; eorum qui posterius extiterunt, præter unum Cyrum, cui nullus unquam Persarum se dignum qui illi compararetur existimauit. Ferturq; Darius hoc dictū sæpenumero usurpasse, præoptaturum se Zopyrū nihil esse cladis passum, quàm uiginti sibi Babylones intra illam quam haberet acquiri. Eum tamen egregie remuneratus est, cum dādo quotannis quæ apud Persas sunt honorificentißima, atque alia permulta: tum tradita Babylone immuni, quoad uiueret, in peculiarem portionem. Huius Zopyri filius fuit Megabysus: qui dux exercitus extitit in Aegypto aduersus Athenienses & socios. Atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille, qui ad Athenienses transfugit à Persis.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER IIII. QVI INSCRIBITVR MELPOMENE.

POST Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas fecit expeditionē. Nam cum floreret uiris Asia, & magno pecuniæ prouentu, cupido inceßit ei Scythas ulciscendi: quippe qui priores iniuriā intulissent ingreßi Mediam, & his qui occurrerant prælio uictis. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictum

De his lib. 1.

dictum est) duodetriginta annos superiori Asiæ imperitauerunt. Siquidem persequentes gentem Cimmeriam, ingressi Asiam, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentum Asiam obtinuerant. Scythas, cum octo & uiginti annos peregre abfuissent, in patriã reuertẽtes, excepit non minor, quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum contra ipsos uenientem. Vxores nanque eorum diuturna uirorum absentia ad seruos accesserant uisu orbatos. Orbant autẽ Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes: Suflatoria ossea fistulis similima sumuntur, eaq; genitalibus equarum imposita ore inflantur. Hoc alijs facientibus, alij equas emulgẽt. Hoc ideo se facere aiunt, quòd uenæ equarum sufflatæ implentur, & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua uasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci, lac agitant. Cuius quod summum est delibatur, pretiosiusq; habetur: uilius autem quod subsidit. Huius rei gratia Scythæ quemcunque capiunt, uisu orbant. Non enim agricolatores sunt, sed pastores. Ex his igitur seruis ac mulieribus Scytharum progenita est iuuentus: quæ suorum natalium conditione cognita, obuiam perrexit his qui reuertebantur à Medis: Et primum regionem intersepsit ducta lata fossa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotim paludem omnium maximam. Deinde in his consistens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commissa pugna, cum nihil tamẽ Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit: Quid nam rei facimus uiri Scythæ, cum nostris ipsorum seruis dimicantes: qui & cum interficimur, ipsi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus? Mihi uidetur hastis arcubusq; omissis sumenda flagella,

quibus equos uerberamus, & ad illos propius eundum. Nam quoad uident nos arma habentes, arbitrantur se similes nobis, atque è similibus esse: ubi nos pro armis uerbera tenentes uiderint, tunc se nostros seruos esse intelligentes, atque id agnoscentes non perstabunt. Hoc Scythæ cum audissent, ita sibi faciendum putauerunt. Qua ex re perculsi illi, pugnæ immemores, fugam capesserunt. Ita Scythæ imperio sunt Asiæ potiti: & rursus à Medis eiecti, ad terram suam hunc in modum reuersi. Hac de causa Darius ulsciscendi cupidus, cõparauit exercitum. Scythæ gentem suam omnium nouissimam esse aiunt, idq; hoc modo extitisse: Virum quendam in hac terra cũ deserta esset, primum fuisse, nomine Targitaum, & eius parẽtes (quod tamen mihi non probatur) Iouem, Borysthenisq; fluuij filiam. Tali genere ortum aiunt Targitaum, eiusq; treis liberos fuisse, Lipoxain, Arpoxain, & nouissimum Colaxain. His regnantibus, demissa cœlitus in Scythicam regionem ex auro facta aratrum cũ iugo, securim, phialam. Quæ cum primus omniũ inspexissent natu maximus, accessisse, & itidem animo illa sumendi: sed eo accedente, aurum arsisse. Hoc digresso, secundum accessisse, & itidẽ aurum arsisse. Ambobus ab ardenti auro summotis, tertio loco cum minimus natu accederet, aurũ fuisse extinctum, & ab illo deportatum. Eaq; re maiores fratres animaduersa, totum regnum ad minimum detulisse. Et à Lipoxai quidem progenitos esse Scythas, quorum genus Auchatæ appellantur. Ab Arpoxai uero qui medius fuit, eos qui Catiari & Traspies nominantur. A minimo autem natu reges qui Paralatæ uocantur, & omnibus nomẽ esse Scolotis regis cognomen. Sed Scythas Græci appellauere. Hunc in modum se extitisse Scythæ memorant, & ex quo

extiterunt

extiterunt à primo rege Targitao, usque ad Darij aduersus ipsos transitũ, annos omnino mille non amplius fuisse. Aurum uero illud sacrum in primis custodiri à regibus, placariq; maioribus hostijs, & adiri quotannis solenniter: & qui aurum sacrũ habet, die festo dormire sub dio, & eum nunquam peramare: & ob id dari ipsi tantum soli, quantum uno die uectus equo peragrare potest. Et cum regio sit ingens, Colaxain constituisse trifarium filijs suis regnum. Vnum quidem (quæ maxima portio est) ubi aurum asseruatur. Superiora autem ad uentum aquilonem uergentia, ultra quam regionem nulli incolere possint, neque prospicere, neque transire, propter interfusas pẽnas. Pennis enim tum terram, tum aërem oppletum esse: & has præsepire uisum. Hæc Scythæ de seipsis, pariter ac de regione superiore narrant. Sed Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculem Geryonis uaccas agentem, in hanc peruenisse terram, quæ deserta esset, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitasse extra Pontum in terra quam Græci insulam Erythriam contra Gades, quæ sunt extra colũnas Herculis in oceano. Oceanum uero ab ortu solis incipientem, circunfluere terram, uerbis quidem affirmant, sed re tamen non demonstrant. Illinc Herculem, cum ad regionem quæ nunc Scythica uocatur, uenisset, subtracta sibi pelle leonis obdormisse: Deprehenderat enim eum uehemens pluuia & gelu: Et dum dormit, interea equas eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotas, non comparuisse. Eas expertus cum indagaret, omnem regionem collustrans, tandem in terrã quæ dicitur Hylæa deuenisse: ibiq; in antro quandã inuenisse uirginẽ ancipitis naturæ, humanæ ac ser-

pentinæ: ſuperne quidem fœmorum tenus fœminam, inferius autem uiperam. Eam conſpicatum Herculem atq; admiratum interrogaſſe, nuncubi ſuas equas errabundas uidiſſet. Illamq; reſpondiſſe, ſe quidem illas habere: ſed non prius reddituram ei quàm cum ipſa coïſſet: Herculem ſub ea mercede cum fœmina cõcubuiſſe. Sed cum illa differret reddere equas, cupida diutiſsime cum Hercule concũbendi, & hic cuperet receptis equis abire, ad poſtremum illis redditis mulierem dixiſſe: Has ego tibi equas, quæ huc uenerant, ſeruaui, tu earum ſeruatarũ pretium mihi perſoluiſti. Concepi enim ex te filios tres: qui ubi adoleuerint, expone quid facere debeam, nunquid hic habere domicilium (nam ipſa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti: Hæc percontatæ reſpondiſſe: Poſteaquam eos in uirilem ætatem adoleuiſſe uideris, ſi ita facies, non delinques: Quem animaduerteris eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita percinctum, eum tu huius regionis incolam effice. Qui autem his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablegabis. Hæc exequẽdo & ipſa lætaberis, & præceptis meis obtemperaueris. Atq; ita locutum Herculem, tetendiſſe alterum arcum (duos enim geſtabat) & balteum præmonſtraſſe, atque utrumq; mulieri tradidiſſe arcum & balteũ, qui balteus in commiſſura haberet auream phialam: & his donatis abiiſſe. Illam pueris natis nomina impoſuiſſe, uni Agathyrſo, ſequenti Gelono, nouiſsimo Scythæ. Et cũ in uirilem ætatẽ adoleuerunt, eandẽ mandatorum memorem illa peregiſſe: & duos quidem filiorum, Agathyrſum ac Gelonum, qui propoſito certamini non ſuffeciſſent, à matre ablegatos è regione exceſsiſſe: Scytham uero, qui rem compleſſet, ibidẽ remanſiſſe: & ab hoc rege progeneratos deinceps reges

Scyth

Scytharum: eoq; ab illa phiala Scythas ad hanc usq; ætatem phialas in baltheis ferre: & id solum Scythæ matrem excogitasse. Hæc Græci qui habitant in Ponto, referunt. Fertur & alius sermo, ita habens, cui ipse præcipue assentior: Scythas pecuarios, qui Asiam incolunt, cũ à Massagetis bello uexarentur, Araxe transmisso, in Cimmeriam abiisse. Nam regio quam nunc Scythæ incolunt, ea fertur olim fuisse Cimmeriorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmerios, cũ deliberarent, ut qui magno inuaderẽtur exercitu, in sentẽtia discrepasse, hinc reges, inde plebem, utraq; quidẽ ualida, sed regum meliore. Nam populus sentiebat abstinẽdum bello, nec oportere cũ multis adire periculũ: reges autem pro regione cum inuasoribus dimicandũ. Ita cum neutris alteri obtemperare uellent, & populares cẽserent sine prælio demigrandum, tradita inuasoribus regione, reges in sua potius patria occumbendum, nec unà cum plebe fugiendum reputantes, quòd bona habuissent, & quòd mala euidentia habituri essent patria profugi. Hæc illis è diuerso sentientibus inter se decertasse, utrosq; numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidissent, fuisse à plebe Cimmeriorum sepultos ad flumen Tyram, quorum adhuc sepulchrum extat. His humatis, cæteri è regione migrarunt: quam desertam superuenientes Scythæ occupauere. Extantq; adhuc in Scythia tum muri Cimmerij, tum portoria Cimmeria, tum loco cuidam nomen Cimmerio, tum Bosphorus qui Cimmerius appellatur. Constat autem Cimmerios in Asiam fugisse Scythas, quòd Chersonesum condiderunt, ubi nunc Sinope Græca urbs sita est. Apparet etiam Scythas in persequendis Mediam intrasse, uia aberrantes. Nam Cimmerij quidem fugientes iter semper secundum mare tenebant: Scythæ autem eos

ad dexteram Caucasum habentes insequebantur, ingressi Mediam, itinere in mediterranea conuerso. Alia quoque fertur communis Græcorum barbarorumq; narratio: Aristeus quidam Proconnesius, uersificator, Castrobij filius, memorat se Phœbo instinctum uenisse ad Issedonas: & supra hos incolere Arimaspos, uiros unoculos: & item supra hos esse grypas, qui aurum asseruent: ac super hos esse Hyperboreos, id est, superaquilonares ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaspis autoribus assidue finitimis bellum inferre, & ab Arimaspis exterminari Issedones, ab Issedonibus Scythas, à Scythis uexatos Cimmerios, qui ad Australe mare incolebant, regionem relinquere. Itaque ne Aristeus quidem cum Scythis de ea regione consentit: qui unde fuerit, qui hæc retulit, dictum est à me. Dicetur item quænam de eodem uiro in Proconneso & Cyzico audierim. Aristeum aiunt, qui nullo suæ ciuitatis esset inferior genere, ingressum in Proconneso fullonicam officinam decessisse: Fullonem'que occlusa officina, abisse denunciatum rem propinquis defuncti. Dissipato'que iam per urbem rumore, Aristeum esse uita functum, superuenisse sermoni de hac re disputantium quendã Cyzicenum, ex urbe Artacia profectum, qui diceret sese fuisse congressum cum Aristeo apud Cyzicum, atque collocutum. Et cum id iste contendendo asseueraret, propinquos mortui ad fulloniam præsto fuisse, habentes quæ ad efferendos homines expediunt. Aperta domo, Aristeum nec uiuum apparuisse, nec mortuum: septimo'que deinde anno, cum in Proconneso apparuisset, eos uersus fecisse, qui nunc à Græcis Arimaspei uocantur: quibus conditis, rursus euanuisse: Hoc istæ ciuitates commemorant: quod scio congruisse cum Meta-

pontinis

pontinis, qui sunt in Italia, trecentis & quadraginta annis postquam iterum euanuit Aristeus, quemadmodum coniiciens & in Proconneso & apud Metapontinos inueni. Metapontini aiunt, Aristeum cum apud ipsos apparuisset, iussisse aram Apollinis extrui, quæ cognomen haberet Aristei Proconnesij: & iuxta eam erigi statuam, quòd diceret Apollinem ad eos solos ex Italicis in ipsorum terram uenisse, illum se assectante. Et qui nunc Aristeus esset cum deum assectatur, tum esse coruum: Et hæc locutum, è conspectu abisse. Eoq; aiunt Metapontini se Delphos ad deum misisse sciscitatum, quodnam illud hominis esset proloquium, sibiq; iussisse Pythiam, ut dicto audientes essent. Melius enim cum ipsis actum iri, si parerent: & hæc se admittentes perfeciſſe. Et nunc statua extat cognomine Aristei, iuxta aram ipsam Apollinis, in foro extructam, circunstantibus utrinque lauris: Hæc hactenus de Aristeo. Regionis autem, de qua nos dicere instituramus, quænam sint ulteriora, nemo exploratum habet. Neq; enim ego ab aliquo audire potui, qui se diceret nosse quod ipse uidisset. Ac ne Aristeus quidem ipse (cuius paulo antè feci mentionem) in his quos fecit uersibus, ait se ultra Issedonas processisse: sed ulteriora fando sibi esse cognita, quòd Issedones diceret ista commemorare. Verum nos, quoad longissime rem inuestigare potuimus, omnem referemus: Ab emporio Borysthenitarũ (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ est maxime medium) primi incolunt Callipidæ, qui sunt Græcoscythæ, id est, è Græcis facti Scythæ, super hos aliud genus eorum, qui uocantur Halizones. Horum utriq; cum in cæteris seruãt ritum Scytharum, tum in serendo atque uescendo cepe, allio, lente, milio. Supra Halizones incolunt Scythæ aratores

tores, qui nõ ad panem conficiendum ſerunt triticum, ſed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri: quorum tractus qui ad Aquilonẽ uergit, quantũ nos ſcimus, uaſtus eſt. Atq; hæ quidem nationes iuxta flumen Hypanim colunt, ad Occidentalem partẽ Boryſthenis. Verum tranſmiſſo Boryſthene à mari in primis eſt Hylæa. Dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci qui ſub Hypane incolunt, Boryſthenitas appellãt: ipſi uerò ſe Olpiopolitas. Hi igitur agricolatores Scythæ colunt eum quidem tractum, qui uergit ad auroram, trium dierum itinere pertin gentes ad flumen nomine Panticapem. Eum uerò qui ad uentum Aquilonem, undecim dierum nauigatione Boryſthenem uerſus. Nam tractus qui ulterior eſt, in multum ſane ſpatij deſertus eſt. Vltra quam ſolitudinem Androphagi habitant, id eſt, uirorum carne ueſcentes, ſeparata natio, ac nequaquam Scythica. Et ſupra hos uaſta iam proculdubio omnia: nec ulla gens quantum nos ſcimus. At horum Scytharum qui agricolæ ſunt, plagam quæ ad auroram uergit, tranſmiſſo flumine Panticape, Nomades, id eſt, pecuarij Scythæ incolunt, neq; ſerentes quicquam, neq; arantes. Nuda arboribus eſt omnis hæc plaga præter Hylæam. Nomades iſti incolũt tractũ quatuordecim dierum longitudinis, aurorã uerſus, ad Gerrhum uſq; flumen. Trans Gerrhum autẽ ſunt ea quæ uocãtur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui ſuos ſeruos eſſe cæteros Scythas arbitrantur: à meridie quidẽ ad Taurica regionẽ pertingẽtes, aurora uerò ad foſſam, quã dixerũt illi qui è ^ Græcis geniti fuerãt Oryxam, & ad emporiũ paludis Mæotidis, quod uocatur Cremni, id eſt, prærupta. Quorum pars ad flumen Tanaim porrigitur. Quæ ſuperiora ſunt ad uentum Aquilonẽ Scytharũ regionũ, ea incolunt

In Græco exẽplari legitur ἐκ τυφλῶν, id eſt, ex cæcis.

incolunt Melanchlæni, alia non Scythica gens. Et ſupra Melanchlænos paludes ſunt, & deſerta hominibus regio, quantũ nos ſcimus. Trans flumen autem Tanaim non eſt regio Scythica, ſed prima Laxiorum, Sauromatarum, qui à receſſu Mæothidos paludis incipientes, incolunt tractũ qui ſpectat Aquilonem, itinere dierum quindecim, uacuũ prorſus arboribus tam agreſtibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ ſecunda portio eſt) Budini, terram colentes, totam arborum genere frequentem. Supra Budinos ad Aquilonem ſtatim excipit ſolitudo octo dierum itineris. Poſt hanc ſolitudinem declinando potius ad uentum Subſolanum, incolunt Thyſſagetæ, natio copioſa et propria, & è uenatu uictitans. His contigui, & in eiſdem habitantes locis his, quibus nomẽ inditum eſt Iyrcæ, & ipſi è uenatione uictitantes, hunc in modum: Conſcenſis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes ſunt, inſidiantur. Singulis adeſt canis: & item equus, in uentrem cubare edoctus humilius, ſubſidendi gratia. Vbi quis ab arbore feram uiderit, ſagittáq; percuſſerit, conſcenſo equo illã perſequitur, comitante cane. Super hos quà uergit ad auroram, incolunt alij Scythæ, qui à regijs Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt. Ad hos uſque Scythas omnis regio Scythica eſt campeſtris, & ſpiſſi ſoli. Reliqua hinc lapidoſa atq; ſalebroſa. Cuius regionis magno tranſmiſſo ſpatio, incolunt ſub excelſorum montium radicibus hi homines, qui ab ipſo natali dicuntur eſſe calui, mares pariter & fœminæ, ſimis quoq; naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris ſono, Scythicam geſtantes ueſtem, ex arboribus uictitantes, cui generi arboris nomen eſt Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ fico, fructus fabæ ſimilis, inſtarq; nucleũ habẽs. Id ubi mite fuerit,

ueſtibus

uestibus exprimunt, & quod ab eo crassum & nigrum defluit, nomine aschy, id aut lingunt, aut lacte cõmixtum potant. Et ipsius quoq; crassitudinis fece massas ad esum cõponunt. Neq; enim multũ est eis pecorum, utpote non studiosis rei pecuariæ. Sub arbore quisq; cubat, per hyemem quidem, ubi arborem pileo albo firmoq; cõtexerint, per æstatẽ uero sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur esse, nihilq; Martiorum armorum possident. Iidem finitimorum controuersias dirimunt. Ad quos quisquis confugit, is à nemine læditur. Nomen eis est Agrippæi. Ad hos usque caluos ingens quoquò uersus prospectus est regionis, & gentium, quæ in conspectu sunt ex Borysthenis atque ex alijs emporijs. Scythæ qui ad hos cõmeãt, per septem interpretes totidemq; linguas perueniunt. Horum tenus notitia rerum habetur. Quod supra caluos est, nemo pro comperto referre potest. Nam montes editi atq; prærupti transitum interdicunt, quos nemo transcendit. Isti tamen calui ferunt, quæ apud me fidem non habent, incoli montes ab hominibus Capripedibus, quos ubi transieris, esse alios qui senos menses consopiantur, quod ego in primis nõ admitto. Sed tractum illum qui ad auroram caluis est, ab Issedonibus habitare sine ambiguitate compertum est. Ille uerò superior, qui uergit ad Aquilonem, tam Issedonibus quàm caluis ignotus est, nisi quatenus isti ipsi dicunt. Issedones talibus moribus uti feruntur: Quoties pater alicui decessit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ ubi mactauerunt conciderunt q;, concidunt & mortuum patrem illius, à quo in conuiuium accipiuntur, commixtis que omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro simulachro

chro utuntur, agentes illi quotannis maiores hostias cæremoniasq;. Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur præterea & isti iusti esse, & ipsorum uxores peræque fortes ac uiri. Hi & ipsi cognoscuntur. Quod supra hoc est, ibi aiũt Issedones esse homines unoculos, & grypes auri custodes. Hoc ab eis acceperunt Scythæ, à Scythis nos cæteri accipientes uerum putamus, ac Scythice appellamus eos Arimaspos. Nam arima Scythæ unum uocant, spu uerò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeo infestatur hyberna sæuitia, ut octo mensibus tolerari non possit, tale illic gelu est. Sicubi aquam effundas, modo faciãs ibi lutum: facies autem, si illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmerius Bosphorus, super quam glaciem omnes qui intra fossam incolunt Scythæ, exercitus ducunt, & plaustra agunt trans mare usque ad Indos. Ita uis hyberna octo mensibus perstat, quatuor tamen mensibus reliquis frigora illic sunt. Vbi etiam aliam, quàm cæteris regionibus, conditionem habet hyems. Nam cum tempus pluendi est, nihil ibi quod sit ullius momenti, pluit. Aestate pluere non cessat. Quinetiam tonitrua cum alibi, tum ibi nulla existũt, æstas nubila est. hyeme si fiant tonitrua, pro ostento habetur. Terræmotus in Scythia si existat, seu æstate, seu hyeme, tanquam prodigium admirantur. Eam uim hyemis equi perferunt, muli, asiniq;, neque incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini uerò ac muli durẽt. Et hæc mihi uidetur esse causa, cur omnino cornua bouino generi non succrescant, astipulante sententiæ meæ Homeri carmine in Odyssea, quod ita habet: Odyss. 4.

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Quod

Quod recte dicunt, in locis calidis mature cornua existere. Nam in uehemẽtibus frigoribus aut nõ oriuntur statim pecoribus cornua, aut si oriuntur, uix oriuntur. In Scythia itaq; hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare instituit) cur in omni Heleo agro muli nequeunt gigni, cum neq; locus sit frigidus, neque ulla alia causa appareat. Aiunt Helienses ipsi ex imprecatione quadam id sibi cõtigisse. Cumq; tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere. Ibi postquam admiserint asinos, dum quæ concepерint, tunc rursus eas reducere. De pennis autem, quibus aiunt Scythæ oppletum esse aërem, & idcirco non posse prospici longius cõtinentem, nec ulterius transiri, hæc est mea sententia: Quòd ultra eam regionem assidue ningit, & (ut credibile est) minus æstate quàm hyeme. Nã prout cuilibet eminus intuenti cadẽtem niuem copiosam liquet, quod dico, nix pennis assimilis est: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia sunt eius continentis loca, ad Aquilonem spectantia. Eoq; opinor, pennas niuem esse interpretantes, Scythas ac circunsectas gẽtes ita loqui. Verum hæc quæ reperiuntur, longissime dicta sunt. De Hyperboreis autem hominibus neque Scythæ quippiam, neque alij ulli illic incolentium memorant, præter Issedones, nec ipsi quidem (ut mihi uidetur) dicentes aliquid. Dicerent enim & Scythæ de hoc, quemadmodum de unoculis dicunt. Quanquam & ab Hesiodo de Hyperboreis mentio fit, quinetiã ab Homero in Epigonis, si tamen Homerus re uera fecit hos uersus. Sed multo plurima de his Delij memorant, sacra alligata in triticea stipula ex Hyperboreis delata uenisse ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepisse, gradatim'que per singulos ad occasum

usq;

uſq; atq; illinc meridiem uerſus dimiſſa, à primis Græcorum Dodonæis eſſe accepta, & ab his deſcendiſſe ad Melienſem ſinum, peruaſiſſeq; in Euboiam, & oppidatim uſq; ad Caryſtum, & illinc reliquiſſe Andrum. Caryſtios enim eſſe, qui in Tenum portarint, Tenios uero in Delum, atque ita hæc ſacra in Delum aiunt peruenisse. Sed primum Hyperboreis miſiſſe duas puellas, quæ ferrent hæc ſacra, quas Delij aiunt Hyperocham & Laodicem, & cum his tutelæ gratia quinq; è ſuis popularibus, qui eas deducerent, nunc Peripherees uocatos in Delo, ubi in magno honore habẽtur. Et cum iſti ab Hyperboreis miſſi rurſus non redirent, indigne ipſos Hyperboreos tuliſſe, ſi eos quos aſſidue mitterent, non reciperent. Ita miſiſſe qui ferrent ad confines ſuos ſacra in ſtipula tritici ligata, iuberentq; illos conſiderate mittere ad aliam nationem. Atque ita hæc gradatim miſſa, aiunt deueniſſe in Delum. His ergo ſacris ſimile quiddam fieri animaduerti à fœminis Thraicijs, atque Pæonijs, quæ in ſacrificando regiæ Dianæ, non ſine ſtipula triticea id faciunt, atq; ipſe uidi eas faciẽtes. Cæterum, his uirginibus Hyperboreis uita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ ac pueri, tonſis utrique crinibus, quos puellæ quidem fuſo inuolutos, ſupra monumentum aliarum deponunt: pueri autem ad quandam herbam applicantes, & ipſi ſepulchro imponunt. Eſt autem monumentum intra Artemiſium ad ſiniſtram intrantibus, olea illic ſuperenata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ uirgines. Aiunt ijdem Argin & Opin uirgines ex Hyperboreis, eorũdem hominum ætate in Delum ueniſſe, etiam priores Hyperocha & Laodice: & has quidem uenisse ad reddendum Lucinæ tributum, pro partu maturando quod inſtituerant. Argin uero & Opin unà cum ipſis

deis aduenisse, & honoribus alijs ante illas fuisse donatas. Ad eas enim congregari cœtum mulierum quæ hymnum canant ab Olene Lycio conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupantur. Deinde à Delijs edoctos insulanos & Iones, cœtus agere instituisse, & nominatim Argin & Opin decantare. Hic Olen è Lycia profectus, alios quoq; uetustos fecit hymnos, qui cantantur in Delo dum cinis qui supra sepulchrum est Argis & Opis, dispergitur super infinitam ægrotorũ turbam, qui ad aram sunt. Est autem sepulchrum earũ post Artemisium, ad auroram spectans, proxime Ceiorum cœnaculum: Hactenus de Hyperboreis dictum sit. Nã de fabula Abaris, qui fertur esse Hyperboreus, nihil dico: qui sagittã dicitur per uniuersã terrã circuntulisse, nihil comedens. Quòd si qui sunt Hyperborei, id est, sua per aquilonares, erunt alij & Hypernotij, id est, super australes. Nempe rideo, cum multos uideo iam descripsisse ambitum terræ, nullũ habentes in exponendo sensum, qui Oceanum scribunt circunfluere terram, tanquam tornum factam esse orbiculatam, & Asiam facientes Europæ parem. Nam ego singularum magnitudinem breui patefaciam, & quanta sint singula ad describendum. Vbi Persæ incolunt, id ad australe protẽditur mare, quod dicitur rubrum. Super hos ad uentum aquilonem habitant Medi, super Medos Sapires, super Sapires Colchi ad septentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phasis. Hæ quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Dehinc uesperam uersus, ab ea duæ oræ terrarum ad mare protenduntur, quas ego exponam. Hinc quà ad aquilonem uergit, ora una à Phasi incipiens, porrigitur ad mare per Pontum et Hellespontum, usq; ad Sigeum Troicũ. Quà uero ad austrum uergit, eadem oraà sinu Mariandico,

dico, qui Phœnici adiacet, tenditur ſecundũ mare ad promontorium uſq; Triopium. Incolunt autem in ora hac hominum nationes triginta. Talis eſt in una ora. Altera uero à Perſis incipiens, porrigitur ad rubrum mare, quod & Perſicũ uocatur: deinde gradatim Aſſyria, atq; inde Arabia, deſinitq; in ſinu Arabico: & ſi non deſineret, niſi ob id, quòd Darius è Nilo riuos in illum ſinũ induxit. A' Perſis ad Phœnicem tractus amplus eſt ac multus. A' Phœnice hæc ora tendit ſecundum hoc mare per Syriam Palæſtinam & Aegyptum, in qua terminatur: intra quã tres ſunt omnino nationes. Atq; hæ ſunt quæ à Perſis occaſum uerſus in Aſia cõtinentur. Quæ ſupra Perſas ſunt, et Medos, & Sapires, & Colchos, auroră uerſus & ſolem oriẽtem hinc mari rubro abluũtur: aquiloně uerſus, à mari Caſpio et flumine Araxe qui cõtra ſolẽ orientẽ fluit. India tenus habitatur Aſia. Illinc iam auroram uerſus deſerta ſunt: nec qualia ſint, dicere quiſquam poteſt. Et Aſia quidẽ talis & tanta eſt. Africa autẽ ab altera ora eſt, ab Aegypto enim iam excipitur. Hæc ora circa Aegyptũ iã anguſta eſt. Nã ab hoc mari ad rubrũ, intercapedinis eſt centũ millium ulnarũ,* quæ mille ſtadia. Ab his deinceps anguſtijs ſpatioſa ſanè ora excipit, quæ Africana dicitur. Itaq; admiror eos, qui diſterminarũt atq; diſtinxerũt Africã, Aſiã, Europam: inter quas nõ parũ eſt differẽtiæ. Siquidẽ Europa lõgitudine quidẽ cæteras aſſequitur, latitudine uero nõ uidetur mihi cõparari digna. Nam Africa ſeipſam mõſtrat circũfluã mari eſſe, excepto dũtaxat ubi Aſiæ contermina eſt, Neco Aegyptiorũ rege, eorũ quos nouimus primo in hoc demonſtrando. Is poſtquã deſtitit à deprimenda fõſſa, à Nilo ad Arabicũ ſinũ, miſit nauibus quoſdã Phœnices, præcipiens ut tranſuecti columnas Herculeas penetrarẽt

ad ſeptentrionale uſque mare: atq; ita ad Aegyptum remearent. Phœnices igitur è rubro mari ſoluentes, abierunt in mare auſtrale: qui poſtquàm autumnus aduenerat, applicitis ad terram nauibus ſementem faciebant: ut aßidue Africani legerent, ac meſſem expectarent. Deinde meſſo frumento nauigabant. Ita biennio conſumpto ad Herculeas columnas, anno tertio declinantes in Aegyptum remearunt, referentes quæ apud me fidem non habent, forte apud aliquem alium: prætereuntes Africam, ſe habuiſſe ſolem ad dextram. Atq; hunc in modũ Africa primum eſt cognita. Secundo loco fuere Carthaginiẽſes, qui dixerunt quendam Sataſpem, Teaſpis filium, uirum Achæmenidem, qui Africam non pernauigauit, cum eſſet ad hoc ipſum miſſus: ſed cum nauigationis longitudine, tum terræ ſolitudine deterritus retro redijt, non impleto labore, quem ei mater iniunxerat. Etenim uitiauerat filiam uiri ginem Zopyri, filij Megabyſi, quem ob hanc cauſam à Xerxe rege ſuffigendum cruci mater ſua, quæ fuerat Darij ſoror, liberauit: quòd diceret ſe magis illi ſupplicium irrogaturam, quàm rex pararet. Quippe neceſſe ei fore, pernauigare omnem Africam, dum perueniret ad Arabicum ſinum. His annuente Xerxe, Sataſpes in Aegyptum abijt, ſumptaq; illinc naue ac ſocijs, nauigauit ad colũnas Herculis: quibus tranſmißis, circumuectus Africæ promontorium, nomine Syloës, in meridiẽ curſum tenebat. Emenſuſq; permultum maris intra complures menſes, cum aßidue pluri tempore opus eſſet, cõuerſo curſu in Aegyptum redijt. Et illinc ad regem Xerxem regreſſus, aiebat ſe in prænauiganda remotißima ad quam ierint ora, uidiſſe homines puſillos, Phœnicea utẽtes ueſte, qui quoties ipſi terræ nauim applicarent, ad montes ſe fuga proriperent relictis

lictis urbibus. Ipſos autem illos ingreſſos nihil iniuriæ intuliſſe, pecora tantum illinc excepiſſe. Quòd autem totam Africam non pernauigaſſent, hãc cauſam afferebat, quòd nauigium ulterius procedere non poſſet, ſed retineretur. Hunc Xerxes negans locutum uera, quòd certamen ſibi propoſitum non exoluiſſet, in crucem ſuſtulit, irrogata quam deſtinauerat pœna. Huius Sataſpis eunuchus audita domini nece, Samum cum magna pecunia profugit, quam Samius quidam interuertit. Eius nomen cum ſciam, tamen uolens obliuiſcor. Aſiæ bona pars à Dario inueſtigata eſt. Is cupidus cognoſcendi ubinam Indus (qui ſecundus omnium fluminum crocodilos præſtat) mare influat, miſit nauibus cum alios quoſdam, quos uera renũciaturos confidebat, tum Scylacem quendam Caryandem. Iſti è Caſpatyro urbe, & è terra Pactyia ſoluentes, ſecundo flumine auroram uerſus atq; ſolem orientem nauigantes in mare: dehinc per ipſum mare, triceſimo demum mẽſe tenuerunt eum locum, unde rex Aegyptiorum eos Phœnices, quos antea dixi, miſerat ad Africam pernauigandam. Poſt horum pernauigationem Darius Indos ſubegit, & eo mari potitus eſt. Ita Aſiam (præter eam quæ orientẽ ſolem ſpectat) compertum eſt parem Africæ eſſe. Europa à nemine inueſtigata eſt, neq; quà ad orientem, neq; quà ad aquilonem uergit, an mari claudatur. Longitudine tamen cognoſcitur ad utranq; accedere. Neq; poſſum coniectura colligere, unde ſit, & cum una ſit terra, triſaria ſint ei nomina indita è mulierũ cognominibus: eiusq; fines ponantur Nilus fluuius Aegyptiacus, & Phaſis Colchidicus. Alij dicunt eſſe fines Tanaim & Mæotidẽ, fretumq; Cimmeriũ: ſed negant ſe audiſſe nomina eorum, qui hæc diſtinxerũt, & unde nomina impoſuerint. Iam enim Libya quidẽ, id

eſt, Africa, à pleriſq; Græcorum ſertur ſortita nomen à Libya quadam muliere indigena. Aſia uero ab uxore Prometheiſ: quanquàm Lydi hoc ſibi nomẽ uendicant, aſſerentes ab Aſio Manei filio Aſiam appellatam, non ab uxore Promethei. Vnde & Sardibus familiam quandam eſſe uocatam Aſiadem. Europa autem neq; an ſit mari circũflua, neq; unde hoc nomẽ acceperit, neq; quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum eſt, niſi quod dicimus ab Europa * Tyria nomen accepiſſe regionem: nec antè, ſicut cæteras nomen habuiſſe. Tamen illam ex Aſia fuiſſe conſtat, neq; in hanc commeaſſe terram quæ nunc à Græcis uocatur Europa, ſed è Phœnice tantũ in Cretam, & è Creta in Africã: Hæc hactenus de his dicta ſunt. Nã quæ ſentimus de his, hæc dicimus. Põtus Euxinus, in quem Darius fecit expeditionẽ, nationes exhibet omniũ imperitiſſimas, Scythica dũtaxat excepta. Nullius enim nationis eorũ quæ ſunt intra Pontũ, aut aliquid ad ſapientiã pertinens, proferre poſſumus, aut aliquẽ uirũ pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentẽ et Anacharſim. In gente Scythica ex omnibus humanis negocijs unũ maximũ, quantũ nos ſcimus, excogitatũ eſt. Nã cætera nõ admiror. Quod maximũ ab eis excogitatũ, id eſt, ut neq; quiſpiam qui ad eos ſe cõtulerit, aufugere: neq; ipſi capi poſſint, aut ne inueniri quidẽ, ſi nolint, atq; deprehẽdi. Siquidem nullæ ſunt eis urbes, nulla mœnia extructa. Domos ſecum ferũt ſinguli: equeſtresq; ſunt ſagittarij, non pane uictitãtes, ſed ex pecoribus: pro domibus plauſtra habẽtes: quidni, imbelles allioqui futuri, & ad dimicandum inhabiles? Hæc ſunt ab eis inuẽta, cum opportunitate terræ, tum fluminũ beneficio. Nam hæc terra cum ſit campeſtris, ſua ſponte uliginoſa eſt & humida, eamq; interfluũt flumina non

* Aliter, Syria

nõ multo pauciora numero, quàm in Aegypto fiſſæ. Quorũ quæ ſunt celeberrima, & à mari nauigabilia, ea recenſebo. Iſter quinq; oſtia habẽs, poſt hũc Tyres, & Hypanis, & Boryſthenes, & Pãticapes, & Hypacyris, et Gerrhus, & Tanais: Iſti horſum fluũt. At Iſter, omnium quos nouimus fluuiorũ maximus, ſemper ſibi ipſi par, tã æſtate quàm hyeme, fluit ab Heſperio, primus omniũ qui ſunt in Scythia. Ob id omnium maximus, quòd alij in eũ influũt, qui ipſum ingentẽ reddũt, per Scythiam delapſi numero quinq;. Vnus quẽ Porata Scythæ appellãt, Græci Pyretõ, alter Tiarãtus, tertius Ararus, quartus Naparis, quintus Ordiſſus: Horum primo loco dictus, fluuius magnus eſt, ad auroram fluens, cũ Iſtri aqua cõmunicat. Minor eſt Tiarantus, ad heſperũ magis uergens. Inter quos cæteri fluentes, Ararus, Naparis, & Ordiſſus, in Iſtrũ infundũtur. Hi ſunt uernaculi Scythiæ amnes, qui illũ augẽt, in quem etiã euoluũtur. Ex Agathyrſis quidẽ fluens unus, Maris: ex Hæmi uero iugis tres alij ingẽtes ad aquilonẽ uentum, Atlas & Auras, & Tibeſis. Per Thraciã uero et Crobyzos Thraces, Athres, & Noas, & Atarnes. Et ex Pæonijs ac mõte Rhodope, mediũ interſcindẽs Hæmũ, Cius. Quin ex Illyris in aquilonẽ tendens Angrus, planitie Triballiã interfluẽs, Brõgũ intrat. Brõgus iſte Iſtrũ. Ita utrũq; per ſe magnũ Iſter excipit. Præterea ex Vmbricorũ regiõe Carpis, & alius ad uentũ aquilonẽ Alpis in Iſtrũ exeunt. Omnem enim Europã Iſter emetitur (ſumpto ex Celtis initio, qui omniũ in Europa ad ſolis occaſum extremi ſunt poſt Cynetas) totãq; permẽſus Europã, ex tranſuerſo ingreditur Scythiã. His quæ dixi fluminibus, et alijs aquas ferẽtibus, Iſter fit omnium maximus. Quòd ſi alterius cum alterius aqua comparetur, profectò Nilus copia aquæ antecellit,

quòd in eũ nullus neq; fluuius neq; fons ingrediens, ad incrementum aquæ cõfert. Quòd autẽ Ister sibi semper par fluit, tam æstate quàm hyeme, ob id fit (ut mihi uidetur) quòd hyeme est, quantus est, aliquantulo maior quàm sua natura fert. Nam per hyemẽ paululũ in ea regione pluit, sed ubiq; ningit. Aestate uero nix, quæ sub hyemẽ decidit permulta, undiq; in Istrũ liquefacta dilabitur, eumq; implet, nec ipsa solũ, sed cum ea imbres multi atq; uehementes. Quippe per æstatẽ pluit, quo tẽpore quãto plus aquæ sol ad se attrahit quàm hyeme, tanto plus aquæ cũ Istro miscetur æstate quàm hyeme. Ita cũ paria faciat Ister datis aquis & acceptis, fit ut semper uideatur sibi esse similis. Ex fluminibus ergo quæ apud Scythas sunt, unum est Ister. Post hunc Cyres, qui ab aquilone means, ortũ trahit ex ingẽti palude, quæ Scythicã terrã à Nebride separat. Ad ostiũ huius incolunt Græci, qui Tyritæ uocãtur. Tertium flumẽ est Hypanis, ex Scythia ueniens, & ex magna palude profluens, circũ quã pascũtur equi syluestres candidi, rectéq; uocatur hæc palus Mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis, fluit fere quinq; derũ nauigatione, angustus, & adhuc dulcis, sed mox quatuor à mari dierũ nauigatione sane quàm amarus, propter armarum, qui in eũ fluit, fontẽ: adeo inquã amarũ, ut cũ sit exiguus magnitudine, tamẽ inficiat Hypanim flumẽ, in paucis magnũ. Est autẽ hic fons in finibus regionis Scytharũ aratorũ, et Alizonum, eodẽ nomine quo locus unde emanat: Scythica lingua Amaxãpeus, id est, sacræ uiæ. Apud Alizonas contrahũt terminos suos Tyres & Hypanus, mox deide in diuersum abeũtes, mediã intercapedinẽ laxãt. Quartus fluuius est Boryſthenes, secundũ Istrũ omniũ maximus, & nostra sentẽtia, nõ modo Scythicorũ fluuiorũ lõge huberrimus,

sed

ſed etiam cæteris huberior, præter Aegyptium Nilum, cum quo non licet alium cõparare. Cæterorũ huberrimus eſt Boryſthenes, paſcua præbens amœniſſima, & accommodatiſſima pecoribus: necnon optimorum ac ſingulariũ affatim piſcium, idẽ ad potandũ ſuauiſſimus, liquidus inter turbidos fluens, iuxta quẽ ſementis optima fit, & herba non ſatiua, etiam altiſſima. In cuius quoq; oſtio ingenuis ſalis ſua ſponte cõcreſcit. Præbet idem ingentia cete, ad ſalſuram ſpinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præſtat admiratione digna. Quadraginta dierũ nauigatione uſq; ad locũ nomine Gerrhum, cognoſcitur ab aquilone fluere. Superiora per quæ fluit, nemo hominũ eloqui poteſt. Apparet tamen fluere per ſolitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. Nam hi Scythæ decẽ dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantum ac Nili fontes, nec ipſe poſſum, nec ullum Græcorum reor poſſe dicere. Idem cum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miſcetur, eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentẽ tendẽtes intercapedinis eſt, Hypoleo promontorium uocitatur, ubi delubrum Cereris extructum eſt. Vltra quod delubrum ſub Hypani incolunt Boryſthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuijs. poſt hos alius, qui quintus eſt, nomine Panticapes, & ipſe ab aquilone fluens, atq; è palude. Inter quem & Boryſthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua tranſmiſſa, Boryſtheni immiſcetur. Sextus eſt Hypacaris, qui è palude manans, mediosq; Scythas pecuarios influens, in mare uoluitur, iuxta Carcinitim oppidum, ad dexterã coërcens Hylæam, & curſum, qui dicitur Achillis. Septimus eſt Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui è Boryſthene dirimitur circa ea loca, apud quæ Boryſthe-

nes cognoſcitur: cui loco nomẽ eſt Gerrho, diſterminatq; regionẽ Scytharũ pecuariorũ ac regiorũ. Et dum in mare fluit, in Hypacarim dilabitur. Octauus eſt Tanais, qui ſu periuè uaſta palude profluẽs, in aliã uaſtiorẽ diffunditur, nomine Mæotim, quæ diſcludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanaim alius influit, nomine Hyrgis. Ita Scythæ celeberrimis amnibus muniti ſunt. Gramen quod in Scythia germinat, omniũ quæ nos nouimus germinũ aridiſſimũ eſt, quod ita ſe habere diſſectis pecoribus licet diſcernere. Et ea quidẽ ut quàm maxima ſunt, ita apud eos abundant. Cætera autem uulgaria ſunt. Atq; hunc in modum res ſunt eis inſtitutæ. Deorum hos ſolos propiciãtur: Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem, & cœleſtem Venerẽ & Martem, & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regij Scythæ uocãntur, etiam Neptuno ſacrificant, appellantes Veſtam lingua ſua Tabiti, Iouem Papæum, mea ſententia rectiſſime. Tellurem Apiam, Apollinẽ Oetoſyrum, cœleſtem Venerẽ Artimpaſam, Neptunũ Thamimaſadẽ. Simulachra & aras & delubra facienda nõ putant, præterquã Marti. Idem ſacrificiũ prorſus apud omnia templa fieri, eodẽ modo eſt inſtitutũ, qui talis eſt: Victima ipſa primoribus implicita pedibus ſiſtitur, cuius à tergo ſtans immolator, amota in primis infula, pecudem ferit, eaq; concidente deum inuocat, cui illã mactat, deinde circundat laqueum collo, tum iniecto baculo circunducit, hoſtiamq; ſtrangulat non incenſo igni, non uotis nuncupatis, non ſumptis libamentis, ſed ubi pecudem ſtrangulauit, eiq; pellem detraxit, ad cocturam ſe cõuertit. Verum cum Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnẽ coquendam excogita-

cogitatum est: Vbi uictimam pelle denudarunt, denudant quoq; ossa carnibus, dehinc illas in lebetes eius gentis, Lesbijs crateribus assimiles, nisi quòd sunt multo capaciores, inijciunt. Subiectis atq; succensis ossibus hostiarũ, coquũt. Si autẽ non adfuerit lebes, omnes carnes hostiarũ in aluos illarum, & cum aqua commiscent, atq; ossa succendunt. Quibus pulcherrime ardentibus, & aluis facile capientibus carnes ossibus separatas, ita fit, ut bos se ipse coquat, & item cætera pecora immolata, per semetipsum quodq; elixum fit. Coctis carnibus, is qui immolauit, earũ atq; intestinorum libamẽta ante se porricit. Immolant autẽ cum alia pecora, tum præcipue equos. Et alijs quidem dijs hũc in modũ & alias pecudes immolãt. Marti uero sic prisco ritu apud quosq; tale extruitur templum. Sarmentorum fasces aggeruntur trium in longum latumq; stadiorum, minoris tamen sublimitatis, desuper quadrata planities efficitur, tria latera prærupta sunt, quartum accliue, per quod ascendatur. Eo quotannis comparant centum quinquaginta plaustra sarmentorum. Nam semper propter cœli tempestatẽ illa marcescunt. Sub hoc aggestu ferreus acinacis, qui singulis uetustus est, statuitur. Idq; est Martis simulachrũ, cui annuas hostias offerunt cum aliorũ pecorum, tum equorum, & plus huic acinaci quàm cæteris dijs. Ex captiuis centesimũ quemq; immolant, non eodem quo pecora modo, sed diuerso. Nam ubi eorũ capitibus uinum libauerũt, ipsos ad quoddã uas mactant: dehinc eisdem in congeriem sarmentorum sublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidẽ suprà cõferunt, inferius autẽ ad templũ illa faciũt. Virorũ interemptorũ omnes humeros dextros præcidũt, quos unà cũ manibus in aërem iaciũt, quo cũq; deciderit manus, ibi iacet, & seorsum mortuus.

Cæteris

Cæteris deinde solennibus confectis, abeunt. Et sacrificia quidem hæc ab eis sunt instituta. Sues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in sua regione uolunt. Quæ uero ad bellum attinent, hunc in modum sunt ab eis comparata. Quem primum uirum ceperit uir Scytha, eius sanguinem potat: quoscunq; in prælio interemerit, eorum capita regi offert. Nam capite allato, fit prædæ quancunq; cepe rit, particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit. In orbem illud amputat circa aures, uerticeq; sumpto excutit, deinde pellem detrahit: & ubi sicut bouis coriũ manibus molliuit, tanquam mantile poßidet, eaq; & habenis equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia ut quisq; plurima habeat, ita uir iudicatur præstantißimus. Sunt quoq; multi, qui coria hæc humana tanquam brutorũ cõsuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæsorum hostium manus dextras cũ unguibus excoriant, eisq; opercula pharetrarum integũt. Est autẽ inter omnia coria humanum ferè & crassum maxime & candore splendidũ. Multi totos homines excoriatos, & super ligna extentos, supra equos circunferũt. Hæc ab illis in mores sunt recepta. Non tamen de omnium, sed de inimicißimorum capitibus hoc faciunt, ut illud quisq; infra supercilia recisum prorsus excuteret: & crudo tantum bouis corio, si pauper sit: sin diues, non modo exterius inducat bouino corio, uerum etiam interius inauret, & sic uterq; pro poculo utatur. Idem agunt de familiaribus, si inter eos extiterint discordiæ, dum apud regẽ uictoria sint potiti. Hæc capita hoßpitibus, qui ad eos ueniũt uiri alicuius existimationis, exhibent: referuntq; illos, cum essent domestici, & ad pugnã lacessissent, ab ipsis esse superatos, id strenuitatis loco ponẽtes. Semel quotannis singuli regionum principes miscent

uinum

uinum crateri: de quo Scythæ omnes hostium homicidæ bibunt, nemo gustat qui nihil præclari operis ediderit, sed sine honore seorsum sedet: quæ res apud eos maximæ est ignominiæ. Qui uero cõplures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos habẽt calicibus potãt. Apud eosdẽ permulti sunt uaticinatores, qui cũ pluribus uirgis salignis diuinãt, ad hũc modũ: Grandes uirgarũ fasces cum attulerũt, humi positos dissoluunt, ac seperatim ponentes illarũ singulas uaticinantur: Ad hæc dicẽdo, uiceuersa uirgas prehẽdunt, ac rursus sigillatim cõponunt. Hæc est illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries, qui sunt androgyni, aiunt sibi à Venere traditã diuinationẽ, tiliæ fronde uaticinantes. Tiliam ubi quis trifariã sciderit, digitis suis eam implicando ac resoluendo tractat, atq; hunc in modũ uaticinantur. Horũ tres maxime probatos accersit rex quoties ægrotat: cui isti semper ferè dicunt hunc aut illũ ciuẽ (nominant autẽ hominẽ de quo loquũtur) peieraſſe, iurantẽ per regiũ soliũ. Est autẽ Scythis mos plerũq; iurandi per regium soliũ, cum maximũ uolunt interponere iusiurandum: protinusq; is quẽ dixerint peieraſſe, adductus, eo arguitur scientia diuinandi, tanquã cõpertus falsò deieraſſe per regium soliũ, & ob id regẽ ægrotare. Si ille inficians se negat peieraſſe, atq; rem grauiter fert, rex duplũ uaticinorũ accersit. Qui inspecta diuinãdi ratione, si & ipsi hominem periurij conuicerint, sine mora caput excidunt: eiusq; facultates inter se partiũtur primi uaticini. Sin uero illi, qui superuenerunt, uaticini homines absoluerint, alij atq; alij præsto sunt: quorũ si plures absoluerint, decernitur primis illis uaticinis esse pereundũ, eosq; hunc in modum necant: Plaustrum concameratũ ubi sarmentis referserunt, bobusq; iunxerũt, uaticinos pedibus implicatis,

& ma-

& manibus post tergum reuinctis, atq; ore obstructo, ex-
tendunt in medium sarmentorum: incensis'que sarmen-
tis territando agitant boues. Quorum boum multi cum
uaticinis concremãtur, multi ambusti utiq; cremato plau-
stri temone ausugiũt. Hoc, quem dixi, modo uaticinos cõ-
burunt, etiã ob alias causas, appellantq; ψευδομάντεις, id
est, falsos uaticinos. Sed quos morte rex afficit, eorũ ne li-
beros quidẽ relinquit, sed uniuersos mares interficit, fœ-
minis nihil læsis. Fœdera cũ quibuscunq; ineunt Scythæ,
hoc modo ineunt: Infuso in grandẽ calicẽ fictilẽ uino, cõ-
miscent eorũ sanguinẽ qui feriunt fœdus, percutiẽtes cul-
tello aut incidẽtes gladio aliquantulum corporis. Deinde
in calice tingunt acinacem, sagittas, securim, gladiũ. Hæc
ubi fecerunt, sese multis uerbis deuouẽt: postea uinũ epo-
tant, non modo ij, qui fœdus fecerunt, sed etiã comites hi,
qui sunt maximæ dignitatis. Regũ sepulchra apud Ger-
rhos sunt, ubi Borysthenes iam nauigabilis est. Ibi cũ rex
eorũ decesſit, ingentẽ scrobẽ effodiũt forma quadrata. Hoc
ubi præpararũt, accipiũt mortuũ corpore incerato, alue
euulsa atq; expurgata, quã silere cõtuso & thymiamate,
apijq; semine & anisi, cũ expleuerũt, resuũt rursus, impo-
situmq; plaustro cadauer, ad aliã gentẽ ferunt. Quod qui
excipiunt, eadẽ agũt quæ regij Scythæ: aurẽ decidũt, cri-
nem circũtondent, brachia circuncidunt, frontẽ nasumq;
consauciant, sinistrã manũ sagittis traijciunt. Postmodũ
regis cadauer carpento ferũt ad aliam gentem, cui imperi-
tant, quæ ipsos comitatur ad eos ùnde primum uenerant.
Vbi iam mortuũ circunferentes, lustrauerũt singulas gen-
tes quibus imperauit, apud eos deponunt, qui in extremis
Gerrhis habitãt & in sepulchris. Quẽ postquã super tho-
rũ in loculo uiderũt, hastis hinc atq; hinc defixis, desuper
ligna

ligna disponunt: deinde pallio contegunt. In reliqua locu li spatiositate aliquã eius pellacũ strangulatam sepeliunt, & eum qui uina miscebat, & cocũ, & * equi agasonem, & ministrũ, & qui erat à nuncijs, necnon equos, & alia rum rerum omnium primitias, quinetiam phialas aureas. Nam argenteum aut æreum nihil in usu habẽt. His actis, humum certatim atq; auide inijciunt, cupientes tumulum quàm maximum efficere. Circumacto anno, rursus hoc a gunt: Eligunt famulis regis intimos sumunt. Sunt autem famuli regũ ingenui Scythæ, & quos ipse rex iusserit. Nam nul lus uenalitius ei ministrat. Horũ ministrorũ quinquaginta cum strangulauerũt, ac totidẽ præstantißimos equos, edu ctis intestinis, expurgatis paleis implent ac consuunt. Et ubi dimidiũ fornicis super duo ligna resupinatum statue rint, alterumq; dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixerint, tum super ea equos im ponũt, crassis tignis in longum ad ceruicẽ usq; traiectos, ita ut priores fornices sustineant armos equorũ, posterio res uero iuxta femora suscipiant uteros, utriscq; cruribus superne pendentibus. Equos infrænant, eorumq; habenas ad palos extentas alligant. Dehinc super eorum singulos statuunt singulos quinquaginta iuuenũ strangulatorum, hunc in modum: Vnicuiq; eorum rectũ stipitem per spinã ad ceruicem usq; transfigunt: quod inferius stipitis extat ultimum, infigunt tigno illi, quo equus transfectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in mo dum reges sepeliunt. Alios autem Scythas cum decesse runt, proximi quique in plaustris collocatos ad amicos circunferunt. Eos singuli amicorum excipientes, epu lum cadauer commitantibus præbent, tam propinquis quàm cæteris. Ad hunc modũ quadraginta diebus priuati homines

* ἱπποκομόν.

homines circumaguntur: deinc humantur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerũt, abluerũtq;, circa corpus ita agunt: Tria ligna ſtatuunt mutuo inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quãmaxime poſſunt conſtipantes, & in ſcapham, in mẽdio lignorum pileorumq; poſitam, lapides conijciunt ex igne perſpicuos. Naſcitur autẽ apud eos cannabis lino ſimilima, præterquàm craßitudine ac magnitudine. Sed quàm noſtra eſt multo præſtantior, uel ſua ſpõte naſcens, uel ſata: ex qua Thraces ueſtimenta conficiunt, lineis ſimilima: quæ niſi quis admodum terat, linea ſint an cannabacea, non queat dignoſcere: & qui nõ uiderit cannabem, exiſtimet lineum eſſe ueſtimẽtum. Huius cannabis ſumptum ſemen Scythæ ſub pileis occulunt, ſupra lapides igne perſpicuos: unde fit thymiama, tantum reddens uaporem, quantum apud Græcos nullum thuribulum reddit. Hoc odore ſtupentes Scythæ, eiulant, quod apud ipſos loco lauacri eſt. Neque enim lauant omnino corpus, ſed uxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt cypreſſo & cedro & thuris ligno. Deinde perfrictum corpus cum intumuerit, illud faciemq; medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ſimul poſtero die, medicamentis amotis, mundas ac ſplendidas. Externis hi ritibus uti magnopere cauent, ne mutuo quidem inter ſe: ſed Græcorum præcipue, utique poſteaquam deprehenderunt Anacharſim, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharſis cum multum orbis terrarum contemplatus eſſet, & multum in ſapientia profeciſſet, eam ad mores Scytharum pertulit. Is dum in Helleſpontum nauigans tenuiſſet Cyzicum, uouit matri deorum (offendit enim Cyzicenos eius diem feſtũ magnifico ſane apparatu celebran-

brantes) si saluus sospesq; domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu, quo Cyricenos sacrificantes uidisset, & peruigilium noctis instituturũ. Cum abijsset in Scythiam, uenit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis cursum sita, ubiq; omnifarijs arboribus referta. In hãc abstrudẽs se Anacharsis, omnem festi cæremoniam deæ persoluit, tympanum tenens, exutisq; simulachris. Hæc cum agentem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex cum & ipse contulisset se eò, & Anacharsim ea facientem inspexisset, excussa sagitta, necauit. Et nunc si quis de Anacharsi interrogat, Scythæ negant se nouisse hominem, ob id, quòd in Græciam peregrinatus est, externosq; sit mores sectatus. Licet (ut ego accepi) tutor fuerit Timnis, filij Spargapithis, patruusq; Indathyrsi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaq; si ex hac familia extitit Anacharsis, constat eum à patruele fuisse interemptum. Indathyrsus enim fuit filius Saulij, Saulius autẽ fuit, qui Anacharsim interemit. Quanquam & aliud quiddam Peloponnenses audiui referẽtes, Anacharsim ab rege Scytharum missum, Græciæ factum esse discipulum, & cũ rursus rediisset, dixisse ad eum qui se miserat, cũctos Græcos esse in omnia sapientia occupatos, Lacedæmonijs exceptis, qui soli rationem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verum hæc narratio aliter ab ipsis Græcis delusa est. Hic igitur uir (quemadmodum antea dictum est) mortẽ oppetijt, & ipse quidem ita egit propter externos ritus, & Græcorũ consuetudinem. Multis autẽ sane annis posteà interiectis, ita passus est Scyles, Aripithis filius. Etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tũ Scylem sustulit ex uxore Istriana, haudquaquam indigena, quæ filiũ Græcam

linguam literasq; edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripite per dolum occiso à Spargapithe Agathyrsorum rege, Scyles regnum susceptt, & uxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scytharum obtinenti, Scythicus tamẽ uiuẽdi mos nihil prorsus cordi erat, sed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero. Ideoq; multo magis ad hunc exercendum se conuertebat. Vtiq; tum ad urbem Borysthenitarum Scythicum ducebat exercitum. Borysthenitæ autem se à Milesijs aiunt esse oriundos. Ad hos quoties Scyles ueniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obserabat, depositaq; Scythica stola, Græcum sumebat uestimentum, & eo indutus per forum spatiabatur, nullo neque satellitum, neq; populi comitatu, appositis qui portas custodirent, ne quis Scytharum cerneret eum gestantem huiusmodi stolam, & cũ cæteris Græcorum institutis utebatur, tũ in faciendis deorum sacris. Et cum ibi tempus mẽstruum, aut amplius triuerat, abscedebat, induta sibi Scythica stola. Idq; sæpenumero faciebat, extructis sibi ædibus illic, & uxore illinc accepta. Sed cum foret ei male euenturum, ex hac occasione male euenit. Affectanti ei Dionysiũ Bacchanalem initiari, ac hostiam initiationis iamiam sumpturo in manibus oblatum est ingens ostentum. Erant ei in urbe Borysthenitarum circum ædes suas, quarum paulo antè habui mentionem, magnas atque magnificas, è lapide candido sphynges & grypes stantes. In has ædes deus fulmẽ iacu latus est, totæq; deflagrauerũt. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro dant bacchanandi consuetudinem, negantes esse credibile deũ inuenisse, quo homines ad dementiã adigantur. Posteaquã

Bacch

Bacchanalibus sacris initiatus est Scyles, quidam Boryſthenitarum Scythis indicium detulit, inquiens: Vos quidem Scythæ nos irridetis, quòd Bacchanalia agamus, quodq; nos deus occupet. At nunc demũ hic uestrũ quoq; regem occupauit. Nam Bacchanalia exercet à deo in dementiam actus. Quòd si mihi non habetis fidem, sequimini me rem uobis ostensurum. Primores Scytharum hominem secuti sunt, quos Boryſthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi affuit Scyles cum thyaſo, id est, cum choro illo, bacchabundus, Scythæ eo conſpecto, rem ingentis calamitatis esse duxerunt, digreſsiq;, ea quæ uiderant, omni exercitui indicarunt. Poſt hæc ubi ad lares ſuos redijt Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Octamaſade, ex filia Teris genito. Scyles cognito quid de ſe fieret, & quam ob cauſam, profugit in Thraciam. Id cũ audiſſet Octamaſades, cum exercitu aduerſus Thraciam contendit, cui ad Iſtrum progreſſo, Thraces occurrerunt. Et dum conflicturi erant, Sitalces ad Octamaſadem miſit caduceatorem, cũ his mãdatis: Quid opus eſt inter nos tentare fortunam? Tu quidem ſororis meæ es filius, ſed habes germanum meum, quem ſi mihi reddideris, ego uicißim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, neque ego periclitabor exercitu. Erat autem apud Octamaſadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hãc à Sitalce oblatam conditionem Octamaſades accepit, redditoq; Sitalci fratre, eodemq; auunculo ſuo, Scylen recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum. Octamaſades autem eodem die caput Scyli dempſit. Adeo ſua inſtituta Scythæ obſeruant: & his qui externos ritus aſciſcunt, tales irrogant pœnas. Multitudinem Scytharum non potui exacte indagare, cum de eius numero uaria

referentes audiam, & permultos illos, & rursus paucos esse utiq; Scythas. Quãtum autem sub aspectum meũ uenit, est inter Borysthenem & Hypanim flumina locus, no mine Exampæus, cuius etiam aliquanto antea habuimus mentionem, cum dicebam fontem in eo esse aquæ amaræ, Hypanim, in quẽ fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum sexies tantum, quàm crater, qui est in ostio Ponti, à Pausania Cleombroti filio dedicatus, quod si quis non inspexit, hunc ei in modum declarabo: Sexcentarum est amphorarum facile capax, crassitudine digitorum sex. Id aiunt indigenæ ex aculeis sagittarum esse factum. Regem enim suum, nomine Ariantem, cum numerum Scytharum * inire uellet, iussisse singulos Scythas conferre singulos sagittarum aculeos, proposita morte ei qui non ferret. Ita magnam uim collatam esse aculeorũ: & ex his aliquod confectum opus, placuisse ei pro monumento relinquere, atque inde feciſſe id ahenum, & in hoc Exampæo dedicasse. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Hæc regio miracula nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Si quid tamen præter flumina, & magnitudinẽ cãpi exhibetur admiratione dignũ, id dicetur. Vestigium Herculis ostendunt, petræ impressum, uirili uestigio simile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita se habet. Redeo ad eam quam ab initio instituera m orationem: Dario aduersus Scythas exercitum comparãti dimissis nuntijs ad imperandũ, alijs ut peditatum, alijs ut classem præstarent, alijs ut Bosphorum Thracium iungerent: Artabanus Hystaspis filius, Darij frater, nolebat illum ullo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, utilia suadens. Cum tamen non persuaderet illi, desitit à dissuadendo. Darius

*Aliàs, scire

ubi

ubi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit ex urbe Susis. Ibi eum Oeobazus quidam Persa, cui tres filij erant, omnes in militiam euntes, obsecrabat, ut unum sibi ex illis relinqueret: Cui Darius tanquam amico & modesta obseranti, respondit, se omnes eius liberos relicturum. Eo responso Oeobazus magnopere lætabatur, sperans liberos suos missionẽ habere militiæ. At ille præpositos filijs Oeobazi iussit, ut omnes eos interimerẽt. ita filij Oeobazi, obtruncati, illic sunt relicti. Darius Susis mouens, peruenit ad Bosphorum Chalcedonis, ubi pons iungebatur. Illic conscensa naui, trãsmisit in insulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuisse aiunt. Ibi sedens in templo, subijciebat oculis Pontum, rem spectaculo dignam. Nam inter omnia maria est maxime admirabile. Cuius longitudo est undecim millium ac centum stadiorũ: latitudo qua latissimum est, trium millium ducẽtorum. Huius pelagi os latitudinis est quatuor stadiorum, longitudo oris, quod est collum, quæ Bosphorus dicitur, ubi pons connectebatur, circiter centum uiginti stadia, ad Propõtidem usq; pertin gens. Propontis autem quingentorum stadiorum est, mille & quadringentorũ longitudinis, influens in Hellespontũ ipse Hellespõtus ubi angustissimus, stadijs septem quadrin gẽtis lõgus, intrãs pelagi uastitatẽ, quod Aegæũ uocatur. Hæc autẽ ita dimẽsa sunt. Nauis fere meat omnino septua ginta millia passuũ longo die, nocte uero sexaginta. Itaq; è faucibus Põti ad Phasim, hoc est enim Põti longissimum, nouem dierum est nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia passuum, hoc est, stadiorum undecim millia ac centum. E` Scythica autem ad Themiscyram, quæ est super flumen Thermodontem (hic nanq; Ponti latissimum est) trium dierum, duarumq; noctium

eſt nauigatio, quæ fiunt paſſuum trecenta ac tria millia, ſtadiorum uero tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus *ac Boſphorus & Helleſpontus à me dimenſa ſunt, & ſecundum ea quæ dixi, ſitum habent. Quin etiam* Pontus *hic paludem habet, influentem in ſe, non multo, quàm ipſe eſt, minorem, quæ Mæotis appellatur, & mater* Ponti. *Darius ubi pontem contemplatus eſt, renauigauit ad pontem, cuius architectus extitit* Mandrocles *Samius. Cõtemplatus item Boſphorum, duos ſuper eum cippos erexit è candido lapide, literis inciſis, unum quidem Aſſyrijs, alterum uero Græcis, omnes gentes quas ſecũ ducebat. Ducebat autem omnes gẽtes quibus imperabat, continentibus numero ſeptingenta millia hominum cum equitatu, præter claſſem quæ conſtabat è nauibus ſexcẽtis. His poſtea cippis* Byzantij *in urbem ſuam translatis, uſi ſunt ad aram Dianæ erectæ, præter unum lapidem, qui iuxta Bacchi delubrum eadem urbe relictus eſt literis Aſſyrijs oppletus. Boſphori locus, quem rex* Darius *ponte commiſit, coniectanti mihi uidetur medius inter* Byzantium *& tẽplum quod ſupra fauces eſt. Poſt hæc* Darius *ponte ſublicio delectatus, autorem eius* Mandroclem Samium *donauit decuplo. Ex cuius primitijs* Mandrocles *pictis animalibus commiſionem* Boſphori *& regem* Darium *Medico ſolio ſedentem, ac ſuas copias traducentem, effinxit, eamq; picturam templo* Iunonis *dedicauit, cũ hac inſcriptione:*

Qui rate piſcoſum coniunxit Boſphoron, implens
Darij regis uota iubentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Eſſet honor Samijs unde, corona ſibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius, qui pontem compegit, quem ubi remuneratus eſt Darius, *tranſmiſit in*

Europ

Europam, iußis Ionibus nauigare in Pontum uſque ad Iſtrum, atque ubi eò peruenißent, ſe illic præſtolari, fluuium ponte iungentes. Ducebant enim claſſem Iones & Aeoles & Helleſpontij. Hi præteruecti Cyaneas, rectà ad Iſtrum nauigarunt, ſubuectiq; duorum dierum itinere à mari ad fauces fluminis, ubi in diuerſa ſcinditur, illud põte iungunt. Darius tranſmiſſo per ratem Boſphoro, faciebat per Thraciam iter, & cũ ad fontes Teari amnis peruentum eſt, triduo hic habuit ſtatiua. Tearus fertur ab accolis omnium amnium eſſe optimus, cum ad alios morbos, tum ad ſcabiem curandam uel hominum uel equorũ. Eius fontes duodequadraginta ſunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundem uiæ eſt à Iunonis templo eius urbis, quæ iuxta Perinthum eſt, & Apolloniæ, quæ eſt in Ponto Euxino, duorum dierum utraque. Fluit autem Tearus hic in flumen Contadeſdum, Contadeſdus in Agrianem, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta urbem Aenum. Ad hunc igitur amnem cum peruenißet Darius, caſtraq; poſuißet, oblectatus amne, cippum erexit, his literis inſcriptum: TEARI AMNIS CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM DARIVS, HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM CVNCTARQVE CONTINENTIS REX. Hæc ſunt illic inſcripta. Darius hinc mouens, uenit ad aliũ amnẽ, nomine Artiſcum, qui per Odryſes fluit, quò ubi peruenit, ita agendum ſibi putauit: Oſtenſo certo

loco copijs ſuis, iußit illic ſingulos quoſq; prætereũtes ponere ſingulos lapides. Id cũ omnis exercitus feciſſet grandes acerui lapidum effecti ſunt, quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priuſquam ad Iſtrum peruenireț, primos ſubegit Getas, qui immortales agunt. Nam Thraces qui Salmydeſſum, quiq; ſupra Apolloniam & Meſambriam urbem incolunt, & qui * Cyrmyanæ & * Nipſæi uocantur, ſine pugna ſeſe Dario dediderunt. Getæ uerò per imperitiam reſiſtentes, in ſeruitutem redacti ſunt, cum ſint fortißimi Thracũ, atq; iuſtißimi. Immortales autem agũt hoc modo, quòd ſe mori nõ putant: ſed eum qui defunctus eſt, meare ad Zamolxin dæmonem, quem nonnulli eorum opinantur eundem eſſe Gebeleizem. Ad hunc mittunt aßiduè cum naui quinq; remigum nuntium quempiam, ex ſe ipſis ſorte delectum, præcipientes ea quibus ſemper indigent, eumq; ita mittunt: Quibuſdam eorũ datur negotiũ, ut tria iacula teneant: alijs ue, comprehenſis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibusq;, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula. Qui ſi in præſentiarũ extinguitur, propitium ſibi deũ arbitrãtur: ſin minus, ipſum nuntium inſimulant, aſſeuerantes malum illum eſſe uirũ, Hoc inſimulato, alium mittunt, dantes adhuc uiuenti mandata. Idem Thraces, dum tonat fulguratq;, in cœlum ſagittas excutiunt, deo minitantes, quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrantur. Verum (ut ego à Græcis accepi, Helleſpontum & Pontum incolentibus) Zamolxis hic homo fuit, Samiq; ſeruitutem ſeruiuit Pythagoræ Mneſarchi filio. Illinc nactus libertatem, cũ multum pecuniæ comparaſſet, in patriam rediit. Qui cũ animaduerteret Thraces male uiuentes & inſcite, ipſe edoctus Ionicum uiuendi genus & mores, quòd Thracũ liberaliores, ut qui conuerſatus

Getæ ἀθανατίζοντες.

*Σκυμνιάδας Stephanus.

*Alis Mypſæi.

uersatus esset cum Græcis, cumq; Pythagora non * infimissimo inter Græcos sophista, domicilium extruxit, in quod primos quosq; popularium in conuiuium accipiebat, & inter cõuiuandum docebat, ne se neq; suos conuiuas, neq; illos qui illic assidue gignerentur, interire: sed in eum locũ ire, ubi superstites omnium bonorũ compotes essent. Dum ea quæ commemorata sunt, agit atq; dicit, interim subterraneum ædificium struit. Quo prorsus absoluto, è Thracum conspectu se subducit, descendens in illud subterraneum ædificium. Vbi circiter triennium degit, desiderantibus eum Thracibus, ac deflentibus tanquam mortuum, quarto anno se eisdem in conspectũ dedit. Atq; ita credibilia sunt effecta, quæ illis exposuerat: Hæc Zamolxim aiũt fecisse. Cuius subterraneo ædificio neque ualde credo, sed multis eum ante Pythagorã annis extitisse, qui siue quispiam fuerit homo, siue dæmon Getarum indigena, ualeat. Getæ hoc ritu utentes, ubi sunt à Persis subacti, cæterum sunt exercitum secuti. Darius ubi ad Istrum peruenit, & unà pedestres copiæ, cunctiq; flumen transmiserunt: tunc uerò iussit Ione s, postquam ratem soluissent, sequi se pedestri itinere cum nauticis copijs. Qui cum ratem solutum esset, & imperata facturi, Coës Erxandri filius, Mitylenæorum præfectus, ita apud Darium uerba facit, sciscitatus antea, nunquid ei gratum foret audire sententiam dicere uolentis: Cum aduersus eam terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas urbes coli, sinito nunc pontem hoc loci stare, relictis ad eius tutelam custodibus ijs, qui eum contexuerunt: per quẽ siue ex sententia rem geremus Scythis inuentis, siue illos inuenire nequibimus, tutus nobis sit reditus. Neq; enim uereor, ne prælio cõmisso, à Scythis uertamur in fugam: sed potius eis non

inuentis, aliquid patiamur erratici. At enim credat me quispiã mea ipsius causa hæc dicere, ut hic subsistam: ego uerò quod tuã in rem esse sentio, rex, id in medium profero. Ipse te sequi uolo, neq; hic relinqui. Delectatus admodum eo consilio Darius, ita respondit: Hospes Lesbie, fac omnino cum sospes domum rediero, præsto mihi sis, ut te ob egregium consilium egregijs factis remunerem. Hæc locutus, ubi sexaginta nodis lorum innodauit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita locutus est: Viri Iones, quam prius habueram de ponte sentẽtiam, eam missam facio. Vos sumpto loro, hæc ita uclim agatis. Quo ex tempore uideritis me raptissime iter intendentem in Scythas, ex eo tempore incipientes, soluite singulis diebus singulos nodos. Intra quod tempus nisi affuero, sed dies nodorum exierit, uela facite in patriam uestram: interea quoniam consilium mutaui, agite custodiam ratis, & omne studiũ illi & conseruandæ & tuendæ adhibẽtes: quod facientes, maiorẽ in modum mihi gratificabimini: Hæc locutus Darius, promouet exercitum. Thracia tellus in mare intendens, Scythicæ prætenditur, qua sinum faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subdit ostio in uentum Eurum conuerso. Quod autem ab Istro soli Scythici secundum mare est, id metiendo indicare aggrediar: Ab Istro hæc iam uetus Scythia est ad Meridiem, uersus Austrum proposita usq; ad urbẽ Carcinitidẽ. ciusdẽ deinceps quod ad mare fert montosæ regionis, & in Pontũ porrectũ incolit gens Taurica Chersoneso tenus, nomine Thracia, id est, aspera. Hæc ad mare pertingit, quod ad uentum Subsolanum uergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, una ad Meridianum, altera ad Orientale, quemadmodum Atticæ regionis atq; similium, quòd

sic part

sic partem Scythiæ Tauri incolunt, ut & Atticæ iugum Suniacum alia gens non Athenienſis incoleret, quod à tribu Thorica uſq; ad Anaphlyſtam magis in Pontum porrigit promontorium. Talis eſt, ut parua cum magnis comparem, Taurica regio. Qui autem non eſt hanc Atticæ præteruectus, huic alio modo planum faciam. Vt ſit Iapygiæ non Iapyges, ſed alia gens imperans, eam diuiſa terra à Bruduſio uſque Tarentum promõtorium incoleret. Cum hæc duo dico, multa alia millia dico, quibus Taurica gens eſt comparanda. A' gente Taurica deinceps Scythæ ſupra Tauros, & Orientale uerſus mare incolunt, quæ Boſphori Cimmerij ſunt ad ueſperam uergentia, & quæ paludis Mæotidos Tanai tenus, qui influit in huius paludis receſſum. Itaque ab Iſtro iam quæ ſuperiora ſunt ſtrentia in mediterranea, diſcludunt Scythiam ab Agathyrſis, deinde à Neuris, deinde ab Androphagis, poſtremo à Melanchlænis. Itaque Scythiæ ueluti formæ quadratæ duæ partes, quæ ad mare pertingunt, altera ad Mediterranea ſert, altera maritima, uſquequaq; ſunt pares. Nam ab Iſtro ad Boryſthenem decem dierum eſt iter, tantundem à Boryſthene ad Mæotidem paludem. A' mari mediterranea uerſus, uſq; Melanchlænos, uiginti dierum iter. Supputantur autem à me in ſingulos dies itineris ducena ſtadia. Ita tranſuerſa Scythiæ erunt quatuor millium ſtadiorum, recta quæ ad mediterranea ſerunt, totidem ſtadiorum. Tantæ eſt hæc terra magnitudinis. Scythæ inter ſe collocuti, cum ſoli impares eſſent copijs Darij prælio repellendis, nuncios ad finitimos miſere. Eorum reges ubi conuenere, conſultabant (ut fit) ingenti exercitu inuadente. Erant autem qui cõuenerant reges Taurorum, & Agathyrſorum, & Neurorum, & Androphagorum, & Melanch

Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorũ, & Sauromatarum. E quibus Tauri huiusmodi moribus utuntur: Virgini naufragos immolant, & quoscunq; Græcos illuc delatos. Hoc modo postquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe. Nam in rupe prærupta templum est eorum situm. Cruci affigunt caput. Quidam de capite suffigendo consentiunt, sed truncum è præcipitio deijci negant, sed humo contegi dicunt. Dæmonem, cui immolant ipsi Tauri, aiunt esse Iphigeniã, Agamemnonis filiam. In hostes quos ceperint, hoc agunt: Amputatum quisque caput hostis domum reportat, fusti suffixum admodum sublime supra tecta statuit, & plerunque supra fumarium. Ideo in sublimi locantes, quòd dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autem è rapto, & ex bello. At Agathyrsi excultissimi uiri sunt, & aurum plerunque gestantes, in cõmune cum mulieribus coëunt, ut inter se germani sint ac domestici omnes, nihil neq; liuoris, neque odij mutuo exercentes, cætera ad Thracum consuetudinem accedentes. Neuri Scythicis utuntur moribus, qui unà ante Darij expeditionem æstate coacti fuerãt solum uertere, propter serpentes. Nam serpentum cum magna uis ex ipsorum solo est edita, tum maior superne è locis desertis ingruerat, quibus usqueadeo infestati, ut relicto suo solo cum Budinis habitauerint. Idem periculum faciunt, se homines esse maleficos, quòd dicuntur à Scythis, & ab ijs qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitũ redire. quod tamen dicentes mihi non persuadent. Nihilo minus ipsi tamen aiunt ita esse, ac deierant. Androphagi agrestissimos omnium hominum mores habent, nõ iudicijs, non legibus utentes

utentes, pecuariam exercentes, uestem Scythicæ similem gestantes, propriam linguam habentes. Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt, unde & cognomẽ habent, qui soli ex his humana carne uescuntur, institutis Scythicis utẽtes. Budini ingens natio atq; numerosa, uehemẽter cæsijs oculis omnis ac rufa, quorũ urbs nomine Gelonus, è materia constructa est, muro alto è materia toto, cuius singula latera tricenorum stadiorum sunt magnitudinis. Aedes quoq; cũ priuatæ, tum sacræ, sunt è materia. Nam uisuntur ibi deorum Græcorum templa, Græcanice extructa, simulachris, aris, & clubris ligneis. Libero trieterica, id est, triennalia agunt, & bacchanalia exercent. Quippe Geloni quondam Græci fuere, sed summoti inter Budinos habitauerũt, lingua partim Scythica, partim Græca utentes. Budini à Gelonis et lingua et uictu sunt dispares. Nã cum indigenæ sint, pecuariæ operam dant, soliq; eius regionis pedunculos edunt. Geloni agriculturæ operã dantes, frumento uictitant, & hortos possident, nihil illis neque aspectu, neque colore simili. Budini à Græcis Geloni uocantur, non recte uocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & ubique plurimum consita, ubi est lacus ingens, & multus, & palus, ac multũ circà arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & aliæ feræ, forma oris quadrata, quorũ pelles ad renones faciẽdos consuuntur, & testiculi ad curanda posteriora sunt: De Sauromatis ita memoratur. Dum Græci præliati sunt cum Amazonibus, quas Scythæ Aeorpata uocant, quod nomen potest trãsferri uiricidæ (æor enim uirum uocant, pata autem occidere) feruntur post uictoriam prælij ad Thermodontem facti, abijsse, portantes tribus in nauibus quascunque potuere ex Amazonibus capere: quibus illæ

Fabulosa de Amazonib' memorari credũt aliqui.

in pe

in pelago insidiatæ, cunctos trucidauere. Sed cum naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut uelis, aut remis uti scirent, interfectis uiris, ferebãtur secundũ tempestatẽ & uentũ. Delataq; sunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus egressæ Amazones ad loca habitata, inter habentes quam primam nactæ sunt equorum polyam, diripiunt conscenduntq; & obequitantes, è Scythis prædas agunt. Scythæ quid hoc rei esset, conijcere nequibant, cum neque uocem, neque uestem, neque gentem agnoscerent: admirabundi unde uenirent, rati cunctos esse uiros eiusdem ætatis. Sed commissa cum eis pugna potiti cadaueribus illarum, ita demum nouerunt fœminas esse. Itaque consilio habito uisum est eis, nullo pacto posthac quampiam illarum esse occidendam: sed ex se qui maxime iuuenes essent, ad eos mittendos, eodem numero quo illos esse coniectabant, qui sua prope earum castra haberent, & eadem quæ illæ facerent. Si inuaderentur, pugnarent, neu subterfugerent: ubi subsisterent illæ, & ipsi proxime accedentes castra ponerent. Hoc Scythæ iccirco decreuerunt, quòd prolẽ ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes qui missi sunt, mandata peregerunt. Quos ubi Amazones intellexerunt neutiquã ad se lædendas uenisse, ualere sinebant. Quotidie tamẽ castra castris propius admouebantur. Ne ipsi quidem adolescentes aliquid habebant, quemadmodũ Amazones, præter arma & equos, & eandem uitam quam illæ uiuebant uenando atque prædando. Circa meridiem Amazones solebant aut singulæ aut binæ separatim à reliquis ad ventrem leuandum longius uagari. Ea re Scythæ cognita, & ipsi item faciunt. Quorum cuidam una illarũ, quæ soliuaga erat, propinqua cum fuisset, nõ se auertit, sed de collo-

quendo

quendo deliberabat, nec appellare poterat eum quo cum non esset prius congressa, tamen manu significauit, ut ad eundem locum postridie rediret, adducto secum altero, ut duo essent, se quoque alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens, hæc enarrat cæteris: postero´que die socium secum ducens, ad locum præsto fuit, ac reperit Amazonem expectantem sociam. Eius rei certiores facti reliqui adolescentes, & ipsi seducunt cæteras. Post hæc commixtis castris pariter habitãt, eam quisq; uxorẽ, cum qua primũ coierat, habẽtes. Earum uocem cũ ipsi discere non possent, ipsorum illæ discebant. Et cũ utriq; inter se conueniissent, uiri ad Amazones ita dixerunt: Nobis parentes sunt, pariter & facultates. Proinde non agamus diutius hanc uitam, sed hinc digressi in hominum frequentia degamus, ubi uos habebimus uxores, nequaquam alias. Ad hæc illæ responderunt: Nos uerò non possumus uestris cum fœminis habitare, quibus non ijdem qui nobis sunt mores. Nos enim arcu tela excutimus, et iaculamur, & equitamus, muliebria opera indoctæ. Vestræ fœminæ nihil eorum quæ recensuimus, sed opera muliebria facitant desidentes in plaustris, non ad uenationem atque alia huiusmodi prodeuntes. Proinde non possumus illis esse similes. Quòd si uobis cordi est habere nos coniuges, & uiros uideri esse iustissimos, ite ad parentes uestros, & facultatum sortiti partem rursus redite, ita semoti ab illis habitabimus. Id approbantes ita facere adolescentes, acceptá´que facultatum, quæ ipsis contingebat, portione, rursus ad Amazones redierunt. Ad quos illæ: Duplex, inquiunt, metus nos tenet in his locis habitandi: unus, quòd nos parentibus uestris uos priuauimus: alter, quòd terram uestrã magnopere uastauimus. Sed quoniã digna

mini

mini nos habere uxores, hoc unà nobiſcum agatis. Agedum proficiſcamur è regione hac, & Tanai tranſmiſſo illic habitemus. Huic quoq; *rei obtẽperauere adoleſcẽtes. Traiectoq; Tanai et à Tanai trium dierũ orientẽ uerſus, totidẽq; à Mæotide palude & Aquilonẽ itinere cõfecto, peruenerunt ad eum locum, quem nunc incolunt, ubi'que ſubſederunt. Ideoq; priſca conſuetudine uiuendi fœminæ Sauromatarum utuntur. Venatum unà cum uiris, ac ſine uiris eunt, equis inſidentes, atque adeo in prælium eandem quam uiri ſtolam ferunt. Sauromatæ putantur lingua Scythica ſolœcizare, id eſt, corrupte uti, quòd eam ab initio non probe didicere Amazones. Quod ad coniugia pertinet, ita ab eis eſt inſtitutum: Nulla uirgo nubit priuſ quam aliquem hoſtium interemerit. Ideoq; nonnullæ earum decedunt iam uetulæ, antequam nubant, quòd legi ſatisfacere nequeant. Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges, nuncij Scytharum cum peruenijſſent, certiores eos fecerũt, Perſam ubi omnia quæ ſunt in interiore continente, in ſuam ditionem redegit, ſaucibus Boſphori ponte iunctis, in citeriorem traieciſſe continẽtem: Subactisq; illic Thracibus, fluuiũ Iſtrum iunxiſſe, animo hæc omnia in ſuam redigendi poteſtatẽ. Proinde uos, inquiũt, nolite ullo pacto de medio cedere, ſinentes ad perniciem nos deuenire, ſed idem ſentientes, obuiam eamus inuadẽti: Quod niſi facitis, nos in ultimum diſcrimen adducti, aut regionem deſeremus, aut manentes deditionem faciemus. Quid enim cladem ſubeamus, nolentibus uobis auxilio nobis eſſe? quanquam non cõmodius agetur uobiſcum, aduerſus quos non minus uenit Perſa, quàm aduerſus nos: neque nos ſubegiſſe contentus, à uobis abſtinebit. Cuius rei magnum hic accipite documentum, quòd ſi nobis ſolis*

inferret

inferret ille bellum, animo superioris seruitutis ulcisce-
dæ, debebat à cæteris hominibus abstinere, & sic in no-
stram tendere regionem, ostendens omnibus sc aduersum
alios ire. At nunc ubi primum traiecit in hanc continen-
tem, ut quisq; sibi occurrit, pacat; cæteros, ueluti Thra-
ces & nobis cõfines Getas, suo subiectos imperio habet.
Hæc cum Scythæ denuntiassent, ij qui è nationibus uene
rant, reges deliberabant, sed discordes eorum erant sen-
tentiæ. Nam Geloni quidẽ & Budini, & Sauromatæ cõ-
cordi animo receperũt se Scythis auxilio futuros. Aga-
thyrsus autem & Neurus & Androphagus, & Tauro-
rum Melanchlænorum quæ reges ita Scythis respondere-
runt: Si uos iniuria inferenda ac lacessendo, bello prio-
res non fuissetis, recte uideremini precari quæ precamini: & nos uestris precibus morem gerentes, idem quod
uos ageremus. Nunc sine nobis illorum terram ingressi,
uos imperitastis Persis, quoad deus uobis indulsit: & illi,
quando quidem eos idem deus in uos excitat, uicem uobis
reddunt. At nos neq; tũc quicquam intulimus iniuriæ his
uiris, neque nunc quicquam conabimur priores inferre.
Quod si hic nostram regionem inuaserit, & prior iniu-
riam fecerit, nos haud quaquã tolerabimus. Id donec cer-
namus, apud nosmetipsos manebimus. Neq; enim in nos
uenire Persæ uidentur, sed in eos qui fuerant autores in-
iuriæ. Scythæ ubi hæc relata audiere, statuerũt nullam si-
bi pugnam recta atq; ex aperto conferẽdam, quãdo ipsis
isti ad societatem non accedebant. Itaq; digressi, clãm ac
longius progressi, puteos quos ipsi offenderãt ac fontes,
obstruunt, bifariamq; diuisi herbam è regione atterunt.
Et ad unam è partibus, ubi regnabat Scopasis, iubẽt Sau
romatas pergere, qui se subducerent, si eo Persa declina

ret, fugientes rectà ad flumẽ Tanaim, secundum Mæotidem, ijdem Persam abscedentẽ inuadẽdo persequerẽtur. Hæc erat una pars regni ordinata ad hãc uiam, quemadmodum dictũ est. Reliquarum duarũ unam, cui imperabat rex Indathyrsus, quæ magna est, & tertiã in qua regnabat Taxacis, in unum coeuntes, accedẽtibus Geloni atq; Budinis, iubẽt hos uno die prægressos exercitũ Persarum seducere, hostẽ lacessendo, & ea quæ decreuissent exequendo, et ante omnia hostem seducere in agros illorum, qui societatem ipsorũ habuissent: ut eos si minus uolentes bellum aduersus Persas susciperent, certe inuitos redderent ipsis hostes. Deinde in suam terrã deflectere & tẽtare, si quid ipsis tẽtandum esse uideatur ac libeat. Hæc ubi decreuere Scythæ, copijs Darij ex occulto occurrebant, præstantißimis equitum præcursoribus mißis. Carros autem in quibus eorum filij uxoresq; omnes degunt, una cum pecoribus, præter quam ad uictũ suppetẽtibus, præmiserant, dato suis mãdato, ut semper aquilonem uersus tenderẽt. Hoc cum præparassent Scythæ, eorum emissarij, postea quam compererũt Persas ab Istro trium ferẽ dierũ, & ante se unius diei itinere abesse, positis castris, germina terræ uastãt. Persæ ubi Scytharum equitatus in conspectum se dedit, eum insequi maturãt à uia sese semper subducentẽ: & cum ad unam partium uentum est, auroram uersus & Tanaim, & Scythis tendentibus, & insequentibus Persis, Scythæ Tanaim traijciunt. eò et Persæ traiecto, illos insequuntur, donec peragrata Sauromatum plaga, perueniunt in Budinorum. Quamdiu Persæ fuerunt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, utpote uastæ. Vbi uero Budinicã ingressi sunt, ibi nacti lignea mœnia à Budinis deserta,

ſertu,& omnibus rebus uacua,incēderunt. His actis,ipſo itinere ire porrò tendunt, dum eam regionem peruagati,in uaſtam ſolitudinem deueniunt. Hæc ſolitudo à nemine hominum colitur,poſita ſupra Budinorum regionem, ſeptem dierum itineris magnitudine: ultra quam Thyſſagetæ incolunt, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt,& in paludem nomine Mæotim ſe inſinuāt,quibus hæc ſunt indita nomina: Lycus, Hoarus, Tanais, Syrgcs. Darius ut ad ſolitudinem peruenit,curſu omiſſo copias ſuper fluuiū Hoarum locauit. Poſt hæc octo urbes,cas q; ingentes condidit, pari inter ſe ſpatio diſtantes,ſexagenorum fere ſtadiorum, quarum ad meam uſq; memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur,interim Scythæ,quos ille inſequebatur,circumtis locis ſuperioribus, reuerterunt in Scythiam. Quibus è conſpectu omnino ſemotis,nec ſe amplius exhibētibus, ita Darius urbibus illic relictis,dimidiatis, conuertit iter ad occaſum,ratus & hos eſſe cunctos Scythas,& ad occaſum fugere. Proinde cum exercitu maturans ire Scythiam,eò deuenit,ubi in duas Scytharum incidit partes. Hos nactus inſequebatur unius diei ſpatio, nunquam intermittens ſubterfugientes. Subterfugiebant autem de induſtria in terram eorum,qui ſocietatem ipſorū reſpuerant,& primum in Melanchlænorum. Quos cū perturbaſſent,tam Perſæ quàm Scythæ eorum terram ingreſſi, Scythæ in loca Androphagorum Perſas adducunt. Perturbatis autem Androphagis, hoſtem in Neuridem ducunt. Neuris quoque conſternatis, tendunt ſubterfugiendo ire ad Agathyrſos. Agathyrſi cernentes fugari finitimos à Scythis ac perturbatos, priuſquam à Scythis ager ipſorum inuadcretur, miſſo caduceatore,

Scythis ingressu suorum finium prohibent, prædicentes, si conarentur inuadere agrum suum, cum eis primum se prælium commissuros. Hoc interminati Agathyrsi, in fines procurrunt, animo arcendi ingredi uolentes. At Melanchlæni & Androphagi et Neuri inuadentibus Persis una cum Scythis, neq; uirium neq; minarum memores, sed timore perculsi, fugam capessierunt aquilonem uersus ac solitudinem. Scythæ partim ad Agathyrsos iam nō recusantes societatem se cōferebant, partim è Neuride regione in suas, Persas præibant. Id cum diu factitaretur, neq; desisteretur, Darius ad Indathyrsum Scytharum regem misso equite, inquit: Virorum dæmonie, id est, beate, quid assidue fugam facis, cum liceat tibi horum facere alterutrum? Si tibi uideris idoneus ad resistendū negocijs meis, siste discursum, ac perstans mecum fac prælium: sin agno scis te imparem esse, sic quoq; siste cursum, & hero tuo munera offerens terram atque aquam, in colloquium ueni. Ad hæc Scytharum rex Indathyrsus ita respōdit: Sic res meæ habent, ò Persa, ut neq; ullū mortalium ego metuens antè fugerim, neque nunc fugiam te, neque quicquam faciam diuersum nunc, atque in pace facere consueueram. Quòd autem non protinus tecum ineo prælium, huius rei te certiorem faciam: Nobis neque oppida sunt neque agri culti, quorum uel amittendorum uel uastandorum metu, propceremus uobiscum conferre pugnam: ad quam si opus est cōtinuo deuenire, sunt paterna sepulchra: quæ age dum inueneritis, tētate labefactare: & tunc intelligetis, pugnaturi uobiscum simus pro sepulchris, nec'ne: prius autem (nisi nos ratio traxerit) tecum prælium non conseremus. Hactenus, quod ad pacem pertinet, dictum sit. Quod autem ad cætera, ego solos mihi

tos mihi heros arbitror Iouem progenitorem meum, & ſolium Scytharum regiũ. Tibi autem pro terra & aqua quæ dono poſcis, mittã quæ decet ad te uenire dona, pro eo quòd herum te meum eſſe dixiſti, iubeo te flere. Hoc à Scythis reſponſum eſt, quod caduceator reuerſus Dario renuntiauit. Scytharum reges audito nomine ſeruitutis, indignatione perfuſi, partem illam quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopaſis, mittũt ad colloquendum cum Ionibus, qui Iſtrum ponte iunctum aſſeruabãt. At Perſæ non ampliùs ſibi uagandum eſſe ſtatuerunt, ut hoſpitibus, qui ipſorum commeatum eripiebant, inſidias tenderent, diſtributis qui aduerſus ereptores frumẽtariæ rei iuſſa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum ſemper in fugam uertebat equitatum Perſarũ, ſed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defenſabantur. Ita Scythæ ſummoto equitatu, hoſtili tamen metu peditum abſcedebant, & nihilo minus noctibus quoque incurſiones faciebant. Aduerſus quos quid Darianis auxilio fuerit, referam, res in primis admirabilis, aſinorum uox ac mulorum ſpecies. Nam (ut ſuperius à me demonſtratũ eſt) nullus in terra Scythica, neque aſinus neque mulus gignitur, ac ne ullus quidem uiſitur propter frigora. Itaq; rudentes aſini perturbabant Scytharum equos, & cum Scythæ ſæpenumero Perſas adorirentur, eorum equi exaudita aſinorum uoce, conſternati auertebantur, arrectis auribus ſtupefacti, utpote inſolẽtia tum uocis, quã prius non audiſſent, tum formæ quam nunquam inſpexiſſent. Atque hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterum Scythæ ubi animaduertunt Perſas tumultuantes, quo diutius in Scythia illi cõmorarentur, & commorantes ad omnium neceſſariarum rerũ ino-

piam redigerentur, faciendum ita sibi putarunt, ut pecoribus suis una cum pastoribus relictis, in alium ipsi abscederent locum. Persæ illuc se conferentes, excipiebant pecora. Quo facto cum sæpius idem tentarent, ad ultimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum muneribus caduceatorē, aue, mure, rana, & quinq; sagittis. Persæ cum qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Iste negare sibi aliud esse mandatum, nisi cum illa tradidisset, celerri me redirct. Iubere tamen ipsos Persas, si solertes forent, interpretari quid sibi dona uellent. Hoc cum audissent Persæ, consultabant. Et Darij quidem sententia erat, Scythas seipsos ei donare, & terram atq; aquam, hac ratione cōiectans, quòd mus quidem in terra gignatur, et eodem quo homines uictitet, rana autē in aquis nascatur, auis uero sit equo affinis, sagittis dandis, quòd seipsos tradere uideantur. In hanc sententiā Darius interpretabatur. At Gobryas unus è septem qui Magos sustulerūt, hoc dicere dona cōiectabat: O Persæ, nisi effecti ut aues subuoletis in cœlum, aut mures subeatis terram, aut ranæ insiliatis in paludes, non remeabitis unde uenistis, his sagittis confecti. Et Persæ quidem munera interpretabantur. At una pars Scytharum, cui datum antè erat negotium Mæotidis paludis custodiendæ, tūc autem cum Ionibus qui ad Istrum erant colloquendi, ubi ad pontē uenit, ita uerba fecit: Viri Iones, libertatem uobis afferentes uenimus, si modo nos exaudire uolucritis. Accepimus enim Darium uobis præcepisse, ut ad sexaginta duntaxat dies custodiam pontis ageretis, & nisi intra id tēpus ipse non afforet, domum abiretis. Itaq; si id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaueritis. Proinde cum ad

præ

præstitutam diē permanseritis, iam licet abscedatis. Hæc se facturos recipientibus Ionibus, Scythæ raptim retro abiere. At cæteri Scythæ post missa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduersus Persas in acie instructi steterunt, tanquam consicturi. Cum interim lepus in medium prosilijt, quem ut quisq; uidit insequebatur. Perturbatis Scythis ac uociferantibus, sciscitabatur Darius, unde hostium tumultus existeret, & cum audisset illos leporē insectari, inquit ad eos Persas, cum quibus cætera colloqui consuerat: Hi uiri uidentur mihi magno nos habere contemptui, & nunc Gobryas recte dixisse de Scythicis donis, quo magis cum mihi quoq; ipsi res ita se habere uideantur, bono consilio est opus, ut tutus nobis eò unde uenimus, sit receptus. Ad hæc Gobryas, equidem, inquit, O rex, horum ego uirorum inopiam uidebam mihi ferè fama habere cognitam, sed ubi aduenj, euidentius intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi uidetur, cum primū nox aduenerit, incensis è more ignibus, & alijs quæ consuerunt fieri actis, imbecillißimis quibusque militum ad hostem fallendum relictis, asinis q; omnibus alligatis abeundum, priusquam ad Istrum recta pergant Scythæ ad pontem soluendū, aut Ionibus soluere libeat, quod nobis factu facile erit. Hoc Gobryas consilium dabat. Cui assentiēs Darius, ubi nox affuit, reliquit in castris uiros languore præditos, & eos quorum amussio minimi facienda esset, necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, ut uocem ederent: infirmos autem homines hoc titulo, ut dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens his qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quàm maturrime ad Istrum contendit. Asini, quòd

multitudine destituti essent, eo magis rudere. Quos ad dientes Scythæ, credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verum ubi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extẽdere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis repente retractis duabus Scytharum partibus, & una Sauromatarum cum Budinisq; ac Gelonis, Persas recta ad Istrũ uia persequuntur, utpote pleroſq; pedites & itinera neſciẽtes, ea præsertim quæ diuortia habebant, ipsi equites & cõpendia uiarum scientes. Sed cum utriq; ab alteris aberrarẽt, multo priores ad pontem Scythæ peruenere quàm Persæ. Ibi cognito se præuertisse Persas, ita ad Ionas, qui in nauibus erant, uerba fecerunt: Viri Iones, cum dicrum numerus iã pertransierit, iniurij estis qui adhuc permaneatis, sed quoniam hactenus timore mansistis, nunc soluite quàm celerrime traiectũ, atq; abite sospites liberiq;, dijs pariter ac Scythis gratiam habentes. Nam eum, qui antea dominus uester erat, ita tractabimus, ut aduersus nullum mortalium sit facturus expeditionem. De hac re consultantibus Ionibus, Miltiadis quidem Athenicnsium ducis & Chersonensium, qui sunt in Hellesponto, tyranni sententia erat, Scythis obtemperandum esse & Ioniam seruitute liberandam. At Histiæi Milesij diuersa, quòd diceret nunc quidem eos suæ quenque urbis tyrannos esse ob Darium. Potentia uero Darij sublata, neque se Milesijs, neque alium quenquam usquam præesse posse. Fore enim, ut singulæ ciuitates popularem statum, quàm tyrannicum mallent. Hanc sententiam cũ dixisset Histiæus, omnes confestim, qui Miltiadi assensi fuerant, in eam transierunt. Fuere autem qui disceptaueruant, duntaxat alicuius apud regem existimationis, Hellespontinorum quidam

quidam tyrãni, Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampſacenus, & Erophantus Parienus, et Metrodorus Proconneſius, & Ariſtagoras Cizicenus, & Ariſton Byzantius, & iſti quidem ex Helleſponto. Ab Ionia autem Stratias Chius, & Acacides Samius, & Laodamas Phocẽſis, & Hiſtiæus Mileſius, cuius ſententia prælata eſt ſententiæ Miltiadæ. Aeolum uero unus affuit, qui eſſet autoritatis, Ariſtagoras Cymæus. Hi poſtea quam Hiſtiæi probauere ſententiam, hoc ſibi agendum dicendum q; cẽſuerunt, ut pontem quidem ab ulteriore ripa eatenus ſoluerent, ut extra ſagittæ iactũ eſſent, ne nihil facere uiderentur, cum tamẽ nihil facerent, neue Scythæ uim afferre tẽtarent, & Iſtrum põte tranſire, ſed ſoluentes illinc pontem, quaſi omnia ad uotum Scytharũ facerent. Hoc ſentẽtiæ Hiſtiæi addendum cum decreuiſſent, ita pro uniuerſis ad Scythas Hiſtiæus uerba fecit: Viri Scythæ, iucundam nobis rem attuliſtis, et opportune inſtatis. Atq; ut uos nobis probe uiam oſtendiſtis, ita nos uobis obſequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis, traiectum reſcindimus, adhibituri omnem diligentiam, cupiditate aſſequẽdæ libertatis. Cæterum dum nos hæc diſſoluimus, interea uos illos inquirere tẽpus admonet, et inuẽtos tã ueſtro quàm noſtro nòmine ita ulciſci, ut merẽtur. Scythæ Ionibus itẽrum fidẽ habentes tanquam uera elocutis, ad inquirẽdos Perſas reuerterunt, atq; ab omni illorum itinere aberrarunt, ipſi ſibi huius rei cauſa, quòd pabula equorum illis in locis corruperãt, fontes q; obſtruxerant, quod niſi feciſſent, facile ſi uoluiſſent Perſas inuenturi: nũc ita faciendo, uiſi ſibi ſunt optime cõſuluiſſe, ob quæ tamẽ eos res fruſtrata eſt. Quippe in ſua regione cã partem conſectãtes, in qua cibaria equis atq; aquæ forent, hoſtẽ indagabant:

rati illum eadem parte fugam intendisse. At ille obseruato quod prius tenuerat itinere, abierat, atque ita quoque ægre traiectus reperit locum. Et cum noctu perucnisset, nactus pontem solutū, animo prorsus concidit, ueritus ne se relicto Iones abissent. Erat apud Darium Aegyptius quidam, omniū hominū uocalissimus. Hunc Darius supra ripam Istri positū iubet inclamare Histiæū Milesium: Histiæus eū sæpius inclamātem, ad primā tamē inclamationem exaudiens, omnes naues admouit, & ad traijciendū exercitum pontē iunxit. Atq; hunc in modū Persæ profuerunt, quos indagantes Scythæ, iterum aberrauerūt, & ob id Iones tanquā non liberos, sed peßimos & ignauißimos omniū hominum iudicāt, deq; eis tanquā de seruis loquētes, mancipia dominos amātia esse aiūt, et insectatione dignißimos. Hæc in Iones Scythæ probra iacīūt. Darius per Thraciā iter faciens, Sestū Chersonesi peruenit, atq; illinc Asiam nauibus ipse trāsiuit, relicto in Europa exercitus duce Megabyzo, uiro Persa, cui Darius aliquā do hunc honorem habuit, ut hoc uerbum inter Persas diceret, cum esset esurus mala punica, simul ac primum malum aperuit, interrogatus à fratre Artabano, nūquid tantum hominum sibi optaret, quātum illic esset acinorum, respondit, se præoptare tot sibi esse Megabyzos quàm Græciam subditam. His uerbis apud Persas hominem honorauit: quem tunc prætorem reliquit cum octoginta millibus militum. Megabyzus autē hic immortalem sui memoriam apud Hellespontios reliquit, hoc dicto, quòd cū apud Byzantium agēs audisset Chalcedonios decē et septem annis ante Byzātios urbē condidisse, inquit Chalcedonios eo tēpore cæcos fuisse, qui cum pulchrior adesset locus ad urbē condendā, nequaquam turpiorē elegissent,

sent, nisi cæci fuisset. Hic igitur Megabyzus in Hellespõtia plaga pro prætore relictus, eos qui diuersarũ à Medis partium erãt, subigebat: & iste quidem talia agebat. Per idem autem tempus, alia ingẽs aduersus Pœnos extitit expeditio, ob eam quã ego cõmemorabo causam, his prius expositis: Argonautarũ posteri cum à Pelasgis qui fœminas Athenienſium, & ex Braurone prædati sunt, essent eiecti à Lemno, Lacedæmonẽ nauigauerũt, considẽtesq; apud Taygetum ignes accenderũt. Quos Lacedæmonij cum aspexissent, nũtium miserc, sciscitatũ quinam & unde essent. Illi nũtio sciscitanti responderunt, se Minyas esse, ab his heroibus oriũdos, qui in Argo nauigassent: quiq; cũ Lemnum appulissent, illic eos procreaßẽt. Hanc orationẽ stirpis Minyarum cũ audissent Lacedæmonij, misso iterũ nuntio sciscitãtur, quid sibi uelit ipsorum aduentus, atq; ignis accensio. Illi uero se respondẽt à Pelasgis eiectos, redire ad parentes (æquißimum enim id factum esse) orareq; ut sibi liceret una cum eis habitare, tum bonorum, tum agrorum participes. Eos recipere in ea quæ ipsi uellẽt, Lacedæmonijs placuit, cum ob alia ad hoc faciẽdum inductis, tum præcipue, quòd Tyndaridæ Castor et Pollux in Argo nauigauerãt. Receptos Minyas & agris impertierunt, & in tribus coaptarunt. Ibi confestim in alios ablocatis, quas in Lẽno duxerant uxoribus, matrimonia contraxerunt. Longo deinde interiecto tẽpore, statim elati superbia, cum alia flagitiosa perpetrarũt, tum regnũ affectarunt. Quo nomine eos Lacedæmonij morte mulctandos cum cẽsuissent, cõprehensos in carcerem coniecerunt. Quoscunq; Lacedæmonij morte plectendos censent, eos noctu plectunt, interdiu neminẽ. Cum uero essent in illos animaduersuri, exorati sunt

ab eo

ab eorum uxoribus, quæ ciues erant, & primorum Spartanorum filiæ, ueniam ingrediendi carcerem, & cum suo cuiusq; uiro colloquendi, nullum in illis dolum esse suspicantes. Horum permissu Minyarum uxores ingressæ carcerem, omni uestę quam gestabant uiris tradita, illorum uestem illæ sumpserũt. Ita Minyæ muliebri uestę amicti, ueluti mulieres, è carcere prodierũt, rursusq; apud Taygetũ consederunt. Hac eadẽ tẽpestate Theras Autesionis filius, Thisameni nepos, Therſandri pronepos, Polynicis abnepos, missus est in coloniam Lacedæmonis, genere Cadmeo, auunculus Aristodemi filiorum Eurysthenis & Proclis, quorum cum pupilli essent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ita grauiter tulit sibi ab alijs imperari, quoniam imperium degustasset, ut negaret se Lacedæmone moraturum, sed ad cognatos nauigaturum. Erant autem in insula, quæ nunc Thera, quondam Callista uocabatur, uiri Phœnices à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris Europam quæritans in insula, quæ nunc Thera uocatur, appulsus cum esset, siue regionis amore captus, siue qua alia uolũtate, reliquit illic cũ alios quosdam Phœnices, tum Membliarem cõsanguineum suum. Isti ante aduentũ Theræ Lacedæmone octo ætatibus hominum insulã (quæ Callista, id est, pulcherrima uocabatur) incoluerunt. Ad quos, Theras cũ multitudine tribulium missus est, nequaquã ad illos eijciẽdos, sed ad unà habitandũ, & ad insulã ualde frequentandã. Postea uero q̃ Minyas è carcere elapsos, et apud Taygetũ considẽtes, Lacedæmonij tamẽ necare statuerãt, Theras necẽ eorum deprecabatur, recipiẽs se illos ex ea regione abducturũ. Et huic postulato Lacedæmonijs assentiẽtibus, cũ tribus biremi

biremibus ad posteros Membliaris nauigauit, ducens secum nõ uniuersos Minyas (plerique enim ex ipsis ad Parorcatas Cauconasq; diuerterũt) sed paucos, quos in sex partes distribuerunt, & totidẽ illic oppida cõdiderunt, Lepreũ, Magistũ, Trixas, Pyrgũ, Epium, Nudiũ. Quorum plana Helei memoria mea deleuerunt. Insulæ autẽ à cõditore Thera nomẽ est inditũ. Hic filio, quòd negaret se nauigaturum cũ eo, relinquam ergo, inquit, ouem lupis. Ex quo dicto nomẽ adolescenti impositum est Oilycus, id est, oui lupus, & id nomen alteri præualuit. Oilyco natus est filius Acgeus, à quo uocantur Acgidæ, in Sparta ingens tribus. Ex hac tribu uiri, cum sibi non permancrẽt filij ex Erinnyum oraculo, delubrũ Laio & Oedipodæ extruxerunt: quod postea apud eos Theræos mãsit, qui ex his uiri procreati fuere. Hactenus Lacedæmonij cũ Theræis consentiũt: quod deinceps extitit, soli Theræi factum hoc modo esse memorãt: Grinus Aesanij filius ab hac Thera oriundus, cũ esset Theræ insulæ rex, cõtulit se Delphos, ducens ex urbe solennes hostias cum alijs eum ciuibus comitantibus, tum uero Batto, qui erat de genere Polymnesti, apud Mynias gratiosus. Cõsulẽti Grino Theræorum regi de alijs rebus, Pythia respondit, ut urbem in Africa conderet. Cui uicißim iste: Equidem, inquit, ego ò princeps senior sum & grauis ad moliẽdũ, tu uero quempiam horum iube ista facere: simul hæc dicens, Battum ostendebat: Hæc hactenus. Tunc ubi reuersi sunt, pro nihilo habuere responsum: neq; ubi terrarum Africa esset gnari, neque ex incerto oraculo coloniã mittere audentes. Septem post hæc annos in Thera cum non pluisset, & omnes, præter unam, arbores exaruissent, consulentibus Theræis Pythiam, respondit, mittẽdam in

Africam

Africam esse coloniam. Illi, quoniam nullum mali remedium erat, mittunt in Cretam nuntios inuestigatũ, si quis aut indigenarum aut aduenarum illic esset, qui in Africã nauigassent. Nuntij cum Cretam pererrassent, et ad urbẽ Itanum peruenissent, in ea cõtraxerunt cum purpurario quodam, cui nomen erat Corobio. Is aiebat, se uentis abreptum in Africam applicuisse, & ad Platæam insulam Africæ. Hunc nuntij mercede inductum in Theram duxerunt. Verum non multi ad rem explorandam, ex Thera initio profecti sunt, duce ipso Corobio: quo in ea insula relicto cum aliquot mensium cibarijs, ipsi quamcelerrime reuerterunt ad cæteris de insula renuntiandum. Quibus ultra præstitutum tempus redire differẽtibus, omnia Corobio deficiebant. Sed appulsa eò naui Samia, quæ ab Aegypto redibat, cuius gubernator erat Colæus: Samij, omni re gesta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipsi ex hac insula cum soluissent, Aegyptum optantes uento subsolano abrepti ferebantur, nec intermittente flatu, Herculeas transuecti columnas peruenerunt in Tartessum, pompam ferentes ad rem diuinã. Erat ea tempestate id emporium, id est, nundinæ, intemeratum, adeo, ut inde reuertentes isti ex mercibus quæstũ maximum fecerint, inter omnes quos nouimus Græcos, duntaxat post Sostratem Laodamantis, cum quo nemo poßit contendere. Ex hoc quæstu Samij decima (id est, sex talentis) selecta, fecerunt ahenum ad exemplum crateris Argolici, grypinis capitibus in circuitu altrinsecus obuersis: & in templo Iunonis collocarunt, sustinentibus illud tribus coloßis, id est, humanis simulachris, septenũm cubitorum, genu nixis: & hoc primum facto ingens amicitia Cyrenæis Theræisq; cum Samijs contracta est.

cta est. Theræi, ubi relicto in insula Corobio, ad Theram reuersi renuntiarunt esse illis insulam è regione Africæ sitam, placuit Thereis, ut è singulis oppidis quæ septem erant, uiri mitterentur, fratribus inter se sortitis, quis potius mitteretur, duce eorum rege Batto: Ita duas biremes in Platæam miserunt: Hæc Theræi memorant. Cætera ita Theræis cum Cyrenæis constant. Nam quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquam cum Theræis consentiũt. Sic enim narrant: Est in Creta oppidũ Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. Hic amissa uxore, induxit filiæ nomine Phronimæ, nouercam, quæ domum ingressa, ut erat, ita re ipsa se nouercam præstitit, cum lædendo, atque omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum impudicitiam impingendo: idq; ita rem habere uiro persuasit. Iste ab uxore deceptus, rem de filia nefariam commentus est. Erat in Oaxo negotiator quidam Theræus, nomine Themison: hunc in familiaritatem acceptum Etearchus adiurat, ut quam rem oraretur, in ea se ministrum præberet. Vbi hominem iureiurando adegit, adductam ei tradidit filiam suam: iubens, ut eam abductam in mari demergeret. Themison ancipiti animo inter nefas operis & hospitij perfidiam, ita sibi faciendum putauit. Accepta puella mare ingressus, cum in alto fuit, ut iurijurando Etearchi satisfaceret, reuinctam funibus puellam demisit in pelagus: ea denique retracta, Theram peruenit. Ibi Polymnestus uir inter Theræos spectatus, in concubinatum Phronimam accepit, ex qua interiecto tẽpore natus est ei filius, sono uocis exili, ac balbutiẽti, cui nomen impositũ est Batto, ut Theræi & Cyrenæi aiunt. Vt autem ego sentio, aliud aliquid: sed eũ cognominatũ, Battum, postquam in Africam abijt, cũ propter oraculũ

apud

apud Delphos ſibi redditum, tum propter honorem quẽ aſſecutus eſt. Battum enim Pœni regem appellant, & ob id reor Pythiam lingua Punica, quam nouerat, cum oraculum reddidit, uocaſſe Battũ, quòd futurus rex eſſet in Africa. Hic ubi in uirilem adoleuit ætatẽ, Delphos adijt, ob linguæ uitium. Cui conſulenti Pythia reſpondit:

Batte uenis uocis cauſa, dux te iubet ire
Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

Ad hæc Battus ſic uicißim inquit: O princeps, ego ad te ueni gratia conſulendi de uoce, tu de alijs mihi reſpõdes, quæ nequeunt fieri, iubẽs migrare in Africã, qua copia, quá ue manu? Hæc loquens nõ perſuaſit illi ut alia reſpõderet, ſed eadẽ quæ prius reſpondẽte Pythia, illinc digreſſus abijt in Therã. Mox deinde cũ et huic ipſi, et cæteris Theræis male cõtingeret, nec mali cauſa deprehenderetur, ob hæc mittũt Delphos ſciſcitatũ. Quibus cũ reſpondiſſet Pythia, melius cum ipſis actum iri, ſi Cyrenen in Africa condercnt cum Batto, miſerunt Theræi Battum cum duabus biremibus. Iſti Africã profecti (quandoquidem non aliud habebant quod agerent) retro ad Therã ſe receperunt. Sed eos Therei arcentes acceſſu terræ repellebãt, ac rurſus reuerti iubebãt. Ita neceßitate adacti, remẽſo iterũ mari, condiderũt oppidum in inſula Africæ adiacẽti, nomine ut prius dictũ eſt, Platæa, quæ fertur par eſſe Cyrenæis magnitudine. Hãc biẽnio incolẽtibus, cum nihilo melius ſecũ ageretur, uno è ſuis relicto, cæteri Delphos nauigarũt ad oraculum conſulendũ. Eò poſtquã uenerũt ſciſcitantibus quid ita ſecum in Africam profectis, nihil tamẽ melius ageretur, Pythia reſpondit his uerbis:

Lanigeræ Libyes ſcis quam nec adieueris urbem.
Me melius tuum ego ingenium mirabor euntis.

His

His auditis, ij qui cum Batto erant, rursus redierunt. Neq; enim sinebat eos deus aliò migrare, priusquàm in Africam conceßissent. Reuersi ad insulã, recepto quem reliquerãt, incoluerunt locũ in Africa, è regione insulæ, nomine Aziristum, amœnißimis collibus utrinq; cõclusum, & utrinq; flumine præterlabẽte. Hũc locũ sex annis cũ incoluissẽt, septimo deserẽdũ putauerũt, admonitu Pœnorũ, ut in meliorẽ trãsirẽt. Ita illinc eos Pœni ueſperũ uersus, & ad locorũ ſpecioſißimũ abduxerunt, & quidẽ noctu, ne Græci interdiu faciẽtes iter, diurnum ſpatiũ metiẽdo animaduerterẽt. Eſt autẽ huic loco nomẽ Irasa. Eos ubi ad fõtẽ qui Apollinis eſſe fertur, duxerunt, inquiũt: Viri Græci, hic uobis incolere cõmodũ eſt, ubi cœlũ uocaliter ſonat. Sub Batto igitur (qui cõdidit Zoã, & annos quadraginta regnauit, & ſub eius filio Arceſilao, qui regnauit annos ſexdecim) Cyrenæi habitauerũt tot omnino, quot in coloniã initio miſſi fuerãt. Sub tertio autẽ Batto, qui felix eſt appellatus, cũctos Græcos ad nauigãdum in Africam cum Cyrenæis habitatũ induxit Pythia. Nam accerſebant eos Cyrenæi ad agri partitionẽ. Induxit autẽ hæc uerba reſpõdẽs:

Serior In Libyen quiſquis peruenerit almam,
Diſcernendi agri mox hunc affirmo pigebit.

Cum ergo ingens multitudo Cyrenam ſe contuliſſet, finitimorũ Pœnorum agros uaſtabat, atq; inter ſe partiebantur. At illi eorũq; rex nomine Adieran, agris exuti à Cyrenæis, miſsis in Aegyptũ quibuſdã, ſeſe dediderũt Aprij Aegyptiorũ regi. Iſte cõparatum grandẽ Aegyptiorũ exercitũ, miſit aduerſus Cyrenas. Cyrenæi inſtructa apud Irasa locum & ad fõtẽ Theſtin acie, cum Aegyptijs conſlixerunt, eosq; ſuperauerunt, utpote inexpertos antea atq; contemptores Græcorum: adeoq; profligarunt, ut pauci

ex eis in Aegyptum redirent. Qua de re Aegyptij succen sentes Aprij, ab eo desciuerunt. Huius Batti filius extitit Arcesilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo, in alium Africæ locum migrauerunt, ubi contracti urbem hanc condiderunt, quæ ut tunc Barca nũc appellatur. Et inter condendum Pœnos solicitabant ad deficiendum à Cyrenæis. Arcesilaus tam suis defectoribus, quàm eorum receptoribus bellum intulit, quem reformidantes Pœni, fugam ad orientales Pœnos intenderunt. Sed fugientibus Arcesilaus usq; institit insequendo, dum ad Leuconem Africæ perueniret, & Pœnis uideretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi eò Pœni, adeo superauere Cyrenæos, ut ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum ægrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit. Sed eum dolo uxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. Arcesilao accessit in regno Battus, pedibus non ualens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt, per quosdam interrogatum, quam rationem ineuntes præclarissime habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerẽt moderatorem. Itaq; petentibus Cyrenæis, Mantinei dederunt quendam nomine Demonacem, uirum inter populares probatissimum. Hic igitur uir Cyrenen profectus, ubi singula quæque edoctus est, in tres tribus distribuens illos ita digessit, ut unam quidem partem faceret Theræorum atque confinium, alteram autem Peloponnensium atque Cretensium, tertiam uero cunctorum insulanorum. Qui etiam huic Batto regi cum alia omnia quæ superiores reges obtinuerant contulit, tum uero peculiaria sana ac cæremonias in media ciuitate instituit: quæ instituta sub hoc quidem

quidem Batto syncera permanserunt. Verum sub eius filio Arcesilao uehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi & Pheretimæ filio se laturũ quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum: hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium Euelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur, ut se filium'que Cyrenen cum exercitu reducerent. Ille omnia potius quàm exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse: sed melius facturum eum, si quod obsecraretur daret exercitum. Cum'que identidem ad omnia quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam Euelthon dono fusum aureum, atque colum penso circundatam, dicenti'que quæ consueuerat uerba, Pheretimæ inquit, talibus rebus donari fœminas, non exercitu. Arcesilaus interea Sami agens, unumquenque solicitabat ad spem rei agrariæ: coacto'que ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu in patriam. Cui Pythia ita respondit: Ad quatuor Battos ac totidem Arcesilaos octo hominum ætates dat uobis Apollo Cyrene regnare, ulterius uos conari dehortatur. Tibi uero suadet, ut ingressus in domum tuam, quietem agas. Quòd si fornacem inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad auram emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas ut circumfluum introeas: alioqui peribis tu pariter & taurus optime opus faciens: Hæc Arcesilao Pythia respondit. Iste sumptis ijs quos contraxerat, è Samo, rediit

Cyrenen: recuperatoq; rerum statu, immemor oraculi fa-
ctus, uocatis ad dicendam causam ijs, qui contra ipsum in
partibus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorum alij
exilio solum uertebant, alij ab eo comprehensi, in Cy-
prum ad necem mittebantur, quos Cnidij ad suam terram
appulsos liberauerunt, ad Theramq; dimiserunt. Quos-
dam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi
turrim refugerant, circundata materia Arcesilaus igni cre-
mauit. Hoc perpetrato, agnoscens id esse oraculum, quo
Pythia non sinebat eum inuentas in fornace amphoras ex
coquere, excessit ultro ex urbe Cyrene, extimescens ne-
cem oraculo prædictam, & quòd Cyrenē existimaret esse
circunfluam. Contulitq; se ad regem Barcæorum nomine
Alazerim, cuius filius in matrimonio habebat cognatam
suam. Et quidam tūc Barcæi, tum Cyrenæi exules cum in
foro agentem animaduertissent, obtruncarunt, & insuper
eius socerum Alazerim. Ita Arcesilaus, siue uolens, siue
inuitus, oraculo non obsecutus, fatum suum impleuit. Ma-
ter eius Pheretima, dum filius suus mali sui sibi autor Bar-
cæ agit, ipsa interea honoribus filij Cyrene fungebatur,
ac munera obibat cum alia, tum in senatu præsidendo.
Vbi cognouit filium in urbe Barca oppetisse mortem, fu-
ga se proripuit in Aegyptum. Nam Arcesilaus fuerat de
Cambyse Cyri benemeritus: quòd is extitisset qui Cyre-
nen Cambysi tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in
Aegyptum cum peruenisset, supplex Aryandi assedit: hor
tansq; eum ad se ulciscendam, prætendens titulum, quòd
ideo filius suus, quia cum Medis sentiret, interēptus esset.
Erat hic Aryandes Aegypti prætor à Cambyse constitu-
tus, qui aliquanto pòst tempore cum æmulari Darium
uellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens atque ani-
mad

maduertens Dario cordi esse memoriam sui relinquere opere, quod à nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum putauit, donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quàm potuit purgatissimo monetam percussit. Idem Aryandes Aegypti prætor ex argento fecit. Et nunc quoque extat purissimum argentum Aryandicum. Ea re comperta, Darius insimulatum quasi rebellare uellet, morte affecit. Tunc tamen Aryandes hic misertus Pheretimæ, omnes ei copias Aegypti tradidit, pedestres simul & nauticas, præposito quidem pedestribus Amasi uiro Marathonio, nauticis autem Badra generis Pasargadi. Sed priusquam copias mitteret, caduceatore Barcam misso percontabatur, quisnam percussor Arcesilai extitisset. Barcæi se omnes extitisse respondent. multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitum unà cum Pheretima mittit. Atque hic quidem titulus inferendi belli extitit. Verum (ut mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Pœnos subigendos. Pœnorum multæ sunt & uariæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræq; Darium contemnebant. Colunt autem Aegyptum uersus, ut hinc incipiamus, Pœnorũ primi Adyrmachidæ, qui eisdẽ fere, quibus Aegyptij, moribus utuntur. Vestẽ gestant qualem & alij Pœni, uxores eorum in utroq; crure armillam æream. Eædem capitis comam alunt, quarum quæque suos (quos capit) pedunculos præmordet, atq; ita abijcit. Hoc ĩsti ex omnibus Pœnis soli factitant, soliq; uirgines nupturas regi exhibent, quæ illi placita fuerit, eam deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab Aegypto ad portũ usq; nomine Plynum. His confines sunt Gygamæ, locum qui occasum spectat incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, ubi urbem condidere

Cyrenæi. Atq; in continente eſt portus Menelai & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ab inſula Platæa pertingens uſq; ad fauces Syrtis. Apud hos idem penè ritus, qui apud alios ſunt. Gigamas ab occaſu contingunt Aſbyſtæ, qui ſupra Cyrenen incolentes, pertingunt ad mare. Nam maritima Cyrenæi colunt. Iidem non poſtremi, ſed præcipui Pœnorum ſunt, qui quadrigis uehantur, ſtudioſi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum ſunt occaſum uerſus confines Auſchiſæ, qui ſupra Barcam incolentes ad mare, pertingunt ad Euheſperidas. Circa mediam Auſchiſarum plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eiſdem quibus ij qui ſupra Cyrenen ſunt, moribus utentes. Auſchiſarum quod ad occaſum uergit, contingunt Naſamones, grādis natio, qui ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus, conſcendunt ad locum Aegilē, decerpturi palmulas. Nam palmæ illic & permultæ ſunt & ſpatioſæ, & fructiferæ omnes. Ex quibus ubi palmulas præmaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, & cum his in propatulo coëunt, eodem penè quo Maſſagetæ modo, prius ſcipione prætēto. Naſamonibus mos eſt, cum quis primum ducit uxorē, prima nocte ut ſponſa ſingulos conuiuas obeat Veneris gratia, & ut quiſq; cum ea cōcubuit, donum det illi quod ſecum habet domo allatum. Iure iurando ac diuinatione tali utuntur per eos uiros, qui iuſtiſſimi atq; optimi apud illos fuiſſe dicuntur, iurant illorū ſepulchra tangentes. Diuinant ad ſuorum accedentes monumenta, & illi, ubi preces peregerunt, indormiunt. Vbi quodcunq; per quietem inſomnium uiderunt, eo utuntur.

Fidei

Fidei dandæ consuetudo hæc est: De manu alterius uterq; sumpto inuicem poculo bibit. Quod si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinerem lingunt. Nasamonibus confines sunt Psylli, qui hunc in modū interciderunt: Auster eis omnia receptacula aquarū arefecerat. Erat autem omnis eorum regio, quæ intra Syrtim est, aquarū inops. Ob id isti publico colloquio atque consilio expeditionem fecere aduersus austrum. Quæ Pœni memorant refero. Hos, cum ad arenas uenissent, auster spirans illic obruit. Psyllis extinctis, eorum terram Nasamones obtinent. Super hos austrum uersus in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum cōmercium aspectūq; refugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem sese audentes. Hi supra Nasamones incolunt. Circa maritima uero occasum uersus, cōfines sunt Macæ, qui summum capitis uerticem radunt, in medio capillos crescere sinentes, hinc atque hinc in orbem tondentes. In bellum pelles subterraneorum struthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle, qui uocatur Gratiarum, fluens in mare influit. Hic collis Gratiarum nemoribus frequens est, cum cætera (cuius memini) Africa sit arboribus nuda, ducentorum ab ea ad mare stadiorum intercapedinis. Horum Macarum finitimi sunt Gindanes, quorum uxores ferunt fimbrias pelliceas singulæ multas, ob hoc (ut memoratur) quòd ut à quoq; uiro uenerē passa est, fimbriam orat, & ut quæ plurimas habet, ita præclarissima censetur, tanquam à pluribus uiris adamata. Horum Gindanorum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è solo loti fructu uictitant, qui fructus est instar fructus lentisci, suauitate assimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi uinum conficiunt. Lotophagis

ſecundum mare uicini ſunt Machlyes, loto & ipſi ueſcentes, ſed minus quàm ſuperiores. Pertingunt autem uſq; ad ingentem amnem, nomine Tritonem, qui in grandem paludem Tritonidem influit, in qua eſt inſula, quæ dicitur Phla. Hanc inſulam aiunt dici à Lacedæmonijs habitari debere. Aiunt autem hũc in modum, Iaſonem poſteaquam ſub Pelio Argo exædificauit, impoſitis in ea cum alijs ſolennibus hoſtijs, tũ uero tripode æreo, circuiſſe Peloponneſum animo Delphos eundi, eumq; cum teneret curſum circa Maleam, abreptum à uento aquilone, & abductum in Africam, & priuſquam tellurem cerneret, in aſpretis paludis Tritonidis aſtitiſſe, eiq; hæſitanti de egreſſu appa ruiſſe Tritonem, ac iußiſſe dari ſibi tripodẽ, quòd diceret oſtenſurum ſe illis exitum, atq; incolumes remiſſurũ. Aſſentiente Iaſone, ita demum Tritonem oſtendiſſe, qua ratione è breuibus enauigarent, et tripodem ab illis in templo poſitum eſſe, in eoq; tripode oraculum reddidiſſe, & ijs qui cum Iaſone erant, omnem rationem indicaſſe. Fore enim, ut cum quis tripodẽ accepiſſet ex omnibus qui in Argo nauigarent, neceſſario centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidẽ. Hæc cum audiſſent Pœni qui montem Gratiarum colũt, tripodem occultaſſe. Iuxta hos Machlyes habitant Auſes, circum Paludem Tritonidem. Ita utriq; habitant, ut medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidẽ occiput crinitũ geſtant, Auſes uero anteriorem capitis partem. Horum uirgines anniuerſario Mineruæ feſto in honorem ipſius deæ, indigne inter ſe bifariam diuiſæ præliantur lapidibus fuſtibusq;, dicentes ſe morem patrium ſeruare ei, quam Mineruã nominauimus: & quæ uirgines è uulneribus decedunt, eas falſas uirgines appellant: ſed priuſquam à pugnando deſiſtant, hoc

faci

faciunt: Quæ uirgo in pugnam optimam operã nauauit, eam semper communi consensu cæteræ uirgines exornant cum cætera armatura Græca, tum cristã Corinthia, & currui impositam circa paludem circunferũt. Quibus autem rebus ornabantur olim uirgines antequam accolerẽt Græci, non habeo dicere. Arbitror ornari suetas armis Aegyptijs, nã ab Aegypto affirmari & scutum & galeã ad Græcos esse tradita. Mineruam aiunt Neptuni esse filiam, ac paludis Tritonidis, eamq; nescio quid à patre reprehensam, donasse se ipsam Ioui, & Iouem sibi illam asciuisse filiam. Hæc illi aiunt. Idem promiscue cum mulieribus non unà habitantes, sed pecudum more cõcumbunt. Vbi apud mulierem puer robustus est factus, apud quem uirum habitare sustinet (nam tertio quoq; mense uiri conueniunt) eius filius censetur. Isti maritimi Pœnorum pastoralium, qui Nomades dicuntur. Supra hos in mediterraneis Africa feris est frequens. Supra hanc partem efferatam supercilium soli sabulosum est, porrectum à Thebis Aegyptijs ad columnas Herculis. In hoc supercilio ferme decem dierum itinere sunt grumi grandes salis, iucundi in collibus, & singulorum collium uertices è medio sale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam. Circa quam homines habitãt ultimi, solitudinem uersus, & supra plagam feris inaccessam, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonij, habentes templum ad Thebani Iouis effigiem. Etenim Thebis quemadmodũ à me memoratum est aspectu arietino, Iouis simulachrum est. Apud hos est alia quoq; aqua fontana, quæ sub matutinum quidem tepet, sub horam quasi forum frequentissimum est, frigescit, sub meridiem multo frigidior est. Eaq; hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec sol occidit:

tunc tepeſcit, magis ac caleſcens ad mediam uſque noctem, quo tempore feruens exæſtuat: præterita nocte media, ad auroram uſq; refrigeſcit. Cognominatur autem fons ipſe ſolis. Poſt Ammonios per ſupercilium ſabuli, decem rurſus dierum itinere eſt collis ſalis, & aqua illi Ammoniæ par, hominibus circùm habitantibus, cui loco nomen eſt Aegila, ad quem locum Naſamones pergunt palmulas decerptum. Rurſus decem dierum ſpatio ab Aegilæis alius collis eſt ſalis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna uis: quemadmodum apud alios incolentibus illic hominibus, quibus nomen eſt Garamantibus, natione ſanè magna, qui inducta ſuper ſalem humo, ita ſerunt. Ab his ad Lotophagos breuiſſimum iter. A' quibus triginta dierum ſpatium eſt ad eos, apud quos gignuntur boues præpoſtere paſcentes. Ideo autem præpoſtere paſcuntur, quòd cornua inflexa anterius habent, & ob id ceſſum euntes paſcuntur. Nam offenſantibus in terra cornibus, progrediendo paſci nequeunt, alioquin nihil differentes à cæteris bobus præter craſſitudinem pellis atq; duritiam. Garamantes hi Troglodytas Aethiopes quadrigis uenantur. Nam Troglodytæ Aethiopes, omniũ quos fando cognouimus, pernicißimis pedibus ſunt, ſerpentibus, lacertisq; & alijs id genus reptilibus ueſcentes, lingua nulli alteri ſimili utentes, ſed ueſpertilionum more ſtridentes. A' Garamantibus decem quoq; dierum itinere alius collis eſt ſalis, & aqua, accolentibus hominibus, quibus nomen eſt Atlantibus, ſolis omnium hominum, quos ipſi nouimus, innominatus. Nam ſales quidem apud eos uocantur atlantes, ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur. Hi ſolem tranſcendentem execrantur, eiq; præterea omnia conuitia ingerunt, quòd torridus & ipſos & regionem

perdat

perdat. Post totidem dierum iter, alius tumulus salis est, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis est mons nomine Atlas, exilis, & undique teres: & (ut fertur) adeo celsus, ut eius cacumen nequeat cerni, quòd à nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neque æstate. Columnam cœli illum esse indigenæ aiunt. Ab hoc monte cognominantur hi homines, nam Atlantes uocantur: dicunturque nec ulla animante uesci, nec ulla somnia cernere. Ad hos usque Atlantes possum recensere nomina eorum qui in supercilio Africæ habitant, post hos nihil amplius. Porrigitur autem id supercilium ad columnas usque Herculeas, atque ulterius. Intra quod est metallum, id est, effossio salis, decem dierum itinere, & homines incolentes domicilia sua facientes ex muris salis. Isti enim iam tractus Africæ uacant imbribus. Nam si plueret illic, non possent manere parietes salis. * Supra hoc supercilium, austrum uersus ac mediterranea Africæ, deserta etiam plaga est, & sine aqua feris que, sine pluuia ac ligni, omni prorsus humore uacans. Ita ab Aegypto ad Tritonidem lacum, pastoritij Afri sunt, carne uictitantes ac lacte, nihil uaccinum gustantes, quia nec Aegyptij gustant suem, nec alentes quidem uaccam. Nec Cyrenææ fœminæ ferire sibi fas putant, ob Isidem quæ est in Aegypto, cui etiam ieiunia & dies festos agunt studiose. At mulieres Barcææ non modo gustu uaccinæ carnis, sed etiã suillæ abstinent. Atque hæc quidem ita habent. Ad occasum uero Tritonidis lacus iam non sunt pascuales Pœni, neq; eisdem moribus utẽtes, neq; idẽ circa infantes (quod pascuales solẽt) factitantes. Nam Pœnorũ qui pastorales sunt, an omnes, nõ queo pro certo dicere, sed pleriq; hoc faciũt. Vbi filij ipsorũ quadrimi effecti sunt, uenas uerticis illorum

In græco addit ὃ μὲν ἅλας αὐτὸ θι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος καὶ τὸ εἶδος ὀρύσσεται). id est, sal ibidẽ & albus & nigricãs foditur.

illorum lana succida inurunt, nonnulli uenas temporum, eam uidelicet ob causam, ne ullo unquam tempore phlegma, id est, pituita defluës è capite, officiat, eaq; de re se aiunt esse optima ualetudine. Et sunt re uera Pœni inter omnes quos nos nouimus homines saluberrimo corpore, incertum mihi an ob hanc causam, certe optima ualetudine sunt. Quòd si pueris inurendis spasmus existat, inuenta est ab eis medicina. Vrina enim hirci aspera eos liberant. Ea refero quæ ipsi Afri narrant. Apud pastoritios Afros talia sunt sacrificia: Vbi pro primitijs aurem pecudis precideruntm, eam supra domum abijciunt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium deorum immolant Soli & Lunæ, & his quidem uniuersi Pœni sacrificant. At qui circa Tritonidem paludem incolunt, etiam Mineruæ Tritoniq; ac Neptuno, sed Mineruæ præcipue. A quibus Afris Græci uestem & ægidas simulachrorũ Mineruæ mutuati sunt, præterquã quòd apud Afros pellicea uestis est, & pendentes ex eius ægidibus fimbriæ non sunt serpentes, sed è loris factæ. Cætera uero omnia ad idem exẽplar effecta sunt, nomine quoque ipso testificante, uenisse ex Africa Palladiorum stolam. Quippe Afræ mulieres super uestem amiciũtur nudis pellibus caprinis fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, id est, caprinis pellibus, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primum mihi uidetur eiulatus in templis extitisse, quòd eo Africanæ mulieres uehementer utuntur, ac belle. Et ab Afris quadrijugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem pastorales Afri defunctos ut Græci, præter Nasamones, qui illos sedentes sepeliunt, obseruantes ut dum quis cœpit agere animam, eum sedentem constituant, ne supinus expiret. Domicilia eorũ sunt uirgultis compacta, susp̃ĕsis

circa

circa lentiſcos, & ea quoquò uerſus uerſatilia. Et iſti quidem talibus utuntur moribus. Contingunt autem hos ab orientali parte Tritonis fluminis hi Auſes, qui ſunt aratores: qui uero Pœni, domos poſſidere cõſueuerunt, ijs no men impoſitum eſt Maxyes, qui dextram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Regio hæc & reliqua ad occidentem uergens, multo frequentior eſt feris ſyluiſq; quàm regio paſtoralium. Nam quæ ad auroram reſpicit, quam paſtorales incolunt, Tritone flumine tenus, & depreſſior eſt & arenoſa. Hinc deinceps quæ aratorũ eſt, ueſperam ſpectans, montana ualde eſt ac nemoroſa ferisq; frequens. Siquidem apud hos & ſerpẽtes ſunt, ſupra modum grandes ac leones, elephantes quoq; & urſi, & aſpides, & aſini cornibus prædíti: & cynocephali, id eſt, capita canina habentes, & acephali, id eſt, non habentes capita, ſed in pectoribus oculos, ut ab Afris memoratur, necnon uiri fœminæq; agreſtes, & aliæ permultæ ferè haud ementitæ. Quorũ nihil apud paſtorales eſt, ſed alia, ueluti pygargi & capræ & bubali & aſini, non illi quidem cornua habentes, ſed alij impoti, nunquam enim bibunt, & oryes, quibus ulnales palmæ pro cornibus ſiunt. Huius ferè magnitudo eſt ad æquiparationem bouis: & baſſaria, & hyenæ, & hyſtrices, & arietes agreſtes, & dictyes, & thoyes, id eſt, ex hyæna & lupo geniti, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad ſummũ magnitudine, terreſtres lacertis aßimiles, & ſtruthij ſubterranei, & ſerpẽtes puſilli cũ ſingulis cornibus. Hæ ſunt illic ferè, itẽ quæ alibi, præter ceruum & aprum. Ceruus enim & aper prorſus in Africa nullus eſt. Sunt ibidẽ quoque tria muriũ genera, quorũ alij bipedes uocantur, alij

zege-

zegeries Punica lingua, quod in noſtra pollet idem quod colles, alij echines. Sunt præterea muſtelæ, quæ in Silphio naſcuntur, murænis ſimilimæ. Tot habet feras Pœnorum paſtoraliũ regio, quantum nos maxime ſcrutando longiſſima inueſtigare potuimus. Maxyum Pœnorum confines ſunt Zabeces, ubi fœminæ aurigantur currus in bellũ. His finitimi ſunt Zygantes, ubi magnã uim mellis apes conficiunt, ſed multo plus opifices uiri facere dicuntur. Omnes minio inficiuntur, ac ſimijs ueſcuntur, quarum affatim gignitur ijs, qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginienſes ſitam eſſe inſulam nomine Cyranem, ducentorum ſtadiorum longitudine, arctam in latum, in quam pergi è continente poteſt, oleis refertã ac uitibus. Et in ea eſſe portum, unde uirgines indigenarum pennis uolucrũ pice illinitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an uera ſint, haud equidem ſcio: ſed quæ narrãtur, ſcribo. Fuerit autem totum, ut ipſe ego in Zacyntho uidi, picem è lacu referri. Sunt eò loci complures lacus, quorum qui maximus, ſeptuaginta quoquò uerſus pedum eſt, altitudinis duûm paſſuum. in hunc uirgines contum, cuius in ſummitate myrtus alligata eſt, demittunt, deinde referunt myrto picem, odorem quidẽ aſphalti habentem, ſed cætera præſtantiorem pice Pieria, eamq; in ſcrobem quem iuxta lacũ foderunt, effundunt, & ubi multũ illius aggeſſerunt, ita è ſcrobe in amphoras transfundunt. Quicquid autem in lacum decidit, id ſub terram means redditur in mari, quod à lacu quatuor ſtadijs abeſt. Ita id quod de inſula adiacẽti Africæ dicitur, conſentaneum eſt ueritati. Aiunt præterea Carthaginiẽſes, locum eſſe Africæ extra columnas Herculis habitatum hominibus: eò quoties ipſi applicuere ſe, merces è nauibus exponere, easq; in crepidine terræ de-

inceps

inceps collocare: tum conſcenſis nauibus fumum excitare: fumo autem conſpecto, indigenas ad mare contendere: deinde auro pro mercibus depoſito, rurſus illinc abſcedere, ſed non extra conſpectum: tum ſe illinc è nauibus egreſſos pretium conſiderare, & ſi dignum mercibus uideatur, eo ſumpto abire: ſin minus, conſcenſis iterum nauibus conſpicere. Illos uero accedentes, plus auri ad id quod depoſuerunt addere, donec perſuadeant. Neutros autem alteris iniuriã inferre: neq; enim aut ſe contingere merces prius, quàm ipſi ſumpſerint aurum. Atque hi ſunt Pœnorum. quos nominare poſſum: quorum pleriq; neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neque nunc curant. De qua regione catenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos ſcimus) non amplius incoli: quarũ duæ ſunt indigenæ, totidẽ nõ indigenæ. Indigenæ quidẽ Pœni atq; Aethiopes, quorum alteri ad aquilonem Africæ, alteri ad auſtrũ incolunt. Aduenæ uero, Phœnices & Græci. Neq; uero uidetur mihi bonitas Africanæ terræ cum bonitate Aſiæ atq; Europæ comparanda, præter unam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis eſt. Hæc optimæ cuique telluri præeſt prouẽtu fructus cerealis omnino cæteræ Africæ. Etenim pulla & uda fontibus, ac ſecura ſiccitatis ẽeris, ac ne imbre, qui ſit uehementior, læditur. Nã in eo tractu Africæ pluit ex prouẽtibus fructuũ terræ, totidem menſuræ illic quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum ſolum & illud eſt, quod Euheſperitæ colunt. Nam quoties id eximie ſeipſum hubertate ſuperat, cẽtuplũ reddit. At illud Cynipũ, circiter trecenta. Porrò Cyrenaica regio, quæ huius Africæ editiſſima eſt, quã paſtorales incolũt, treis in ſe plagas cõtinet admiratiõe dignas. Primã, quæ maritima eſt, quòd in ea iã fructus maturi metuntur, ain-

uindemianturq;. His compositis, in plaga quæ supra maritimam est, medios fructus legunt, quos colles appellant, dum hi fructus adornantur, ij qui sunt in editissima plaga coquuntur atq; matureſcunt. Itaque dum primi fructus biduntur atque eduntur, ultimi aduentant. Atque hunc in modum ad octo menſes perceptio fructuum Cyrenæos occupat: Hæc hactenus de his dicta ſunt. Perſæ ad ulciſcendam Pheretimam ab Aryande miſſi ex Aegypto, Barcem peruenerunt, oppidum obſederunt, miſſis ilico qui denunciarent dedi autores necis Arceſilai. Eos oppidani, ut qui cædis omnes participes eſſent, in colloquium non admiſerunt. Ita octo menſes Barcem cũ obſediſſent Perſæ, nono menſe cuniculos ſuffoderunt ad murum ferentes, & ualida tormenta admouerunt. ſed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit ære ſcuto hunc in modum: Circunferens illud intra murum, admouebat pauimẽto urbis: quod ubicunque admouebatur alibi, illinc è ſolo nihil ſoni reddebatur: ad locum autem qui ſuffodiebatur, æs clypei reſonabat. Vbi è diuerſo fodientes Barcæi, Perſas ſuffoſſores interemerunt. Tormẽta autem Barcæi ipſi repulſabant. Verum cum multum temporis contriuiſſent, & multi utrinque caderent, nec pauciores ex Perſis, Amaſis dux peditatus talem rem commentus eſt: Animaduertens Barcæos ui non poſſe ſuperari, ſed dolo, latam foſſam per noctem depreſſit, eiq; fragilia ſuperſtrauit ligna: & ſuper ea humum induxit, reddens ſolum cætero æquabile. Simul atque illuxit, Barcæos in colloquium euocat. Illi libenter obtemperauere, quòd eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionem autem in hanc formulam ineunt, ferientes fœdus ſuper occultam foſſam: Quoad humus ea ita haberet, tandiu fœdus in ea regione ratum foret. Barcæis

cæis quod æquum foret se pensuros regi promittentibus, & Persis se nihil rerum nouarum aduersus Barcæos esse molituros. Barcæi dehinc fœderibus freti, & ipsi ex urbe prodibant, & ex hostibus cuicunque libebat intrandi urbem faciebant potestatem, patefactis omnibus portis. At Persæ rescisso ponte occulto, in urbem proruperunt. Ideo autem pontem quem fecerant rescinderunt, ut fœdus soluerent, quod cum Barcæis percussérant, tandiu ratum fore fœdus, quandiu maneret terra, ut tunc manebat. Refracto enim ponte, non manere fœdus in ea regione amplius. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos, qui faciendæ cædis principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorũ. Fœminarum quoq; decisas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis ut diriperẽt imperauit, præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant. His urbem permisit, reliquis in seruitutem abreptis Persæ redierunt, qui cum ad urbem Cyrenen rediissent, Cyrenæi eos, oraculi cuiusdam seruandi gratia, per urbem deduxerunt. Sed inter transeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit, ut urbem diriperẽt, recusante Amasi peditũ duce, se enim aduersus unam Barcem Græcam ciuitatẽ esse missos. Verum postquam transierunt, & ad rupem Lycæi Iouis subsederunt, pœnitentia eos subijt, quòd Cyrenen non occupassent, camq; iterum adoriri conati sunt, Cyrenæis eos contemptui habẽtibus. Et licet nemo contrà ferret arma, tamen inceßit eis metus: illincq; cursu se propripientes, sexaginta circiter stadia consederunt. Vbi statiua habentibus, ab Aryande nuntius aduenit ad eos reuocandos. Cum à Cyrenæis commeatum sibi præberi precarentur, eo accepto, in Aegyptum reuertebãtur. Quos deinde Pœni excipientes, uestitus atque utensilium gratia, ut

quiſq; relinquebatur trahebaturq;, interficiebant: donec in Aegyptum peruentum eſt. Hic Perſarum exercitus in Africam longißime ad Euheſperidas proceßit. Quos autem Barcæorum cepere, quosq; ex Aegypto eiecere ad regem, ijs Darius rex ad incolendum dedit uicum Bactrianæ regionis, cui uico nomen impoſuere Barcæ, ad meam uſq; memoriam etiam incolis frequentem. Verum ne ipſa quidem Pheretima probe uita exceßit. Nam poſteaquam ultra Barcæos celerrime in Aegyptum redijt, male perijt. Vt enim exiſtunt acres admodum & inuidioſæ ultiones deorum in homines, uiuens uermibus computruit. Talis ac tãta Pheretimæ Batti filiæ in Barcæos uindicta extitit.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER V. QVI INSCRIBITVR TERPSICHORE.

AT PERSAE, *qui in Europa ſub Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Helleſpontijs Perinthios, Dario ſubeſſe recuſantes, ſubegerũt, antea quoq; à Pæonibus male affectos. Siquidem Pæones qui ſunt à Strymone, admoniti diuino reſponſo, ut bellum Perinthijs inferrent: & ſi quidẽ à Perinthijs ex aduerſo conſidentibus prouocarentur, nominatim compellantibus, eos inuaderent: ſin minus, ab inuadendo abſtinerent, ita fecerunt. Enimuero cõſidentibus Perinthijs è regione Pæonũ in ſuburbanis, ibi ſingulare certamẽ ex prouocatione cõ-*

missum est, uiri cum uiro, equi cum equo, canis cum cane. Et cum uictores duobus certaminibus Perinthij præ gaudio carmen Pæana cantarent, tunc Pæones hoc ipsum esse responsum dei coniectantes, inter se dixere: Nunc oraculum dei perfectum est, nunc nostrum est opus. Atque ita in Perinthios canentes impetum fecere, egregieq; uincentes, ex illis paucos reliquere. Quæ quondam à Pæonibus gesta fuerant, hunc in modum gesta sunt. Tunc autem Perinthij pro libertate strenue pugnantes, tamen multitudine à Megabyzo superati sunt. Perintho capta, Megabyzus per Thraciã arma circũferens, omnes eius urbes atq; omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatum, ut omnem Thraciam subigeret. Gens Thracum secũdum Indos omnium maxima est, quæ si aut unius imperio regeretur, aut idem sentiret, ut meæ fert opinio, inexpugnabilis foret, & omnium gentium multo ualidissima. Sed quia id arduum illis est, & nulla ratione contingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autem multa nomina singularum regionũ singula. Moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti sunt, præter Getas & Trausos, & qui supra Crestonæos incolunt. Ex quibus, quod Getæ se pro immortalibus gerant, à me commemoratum est. Trausi uero in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces: uerum circa natalia suorum atque obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui eum circunsidentes cum ploratione prosequuntur, recensentes quascunque necesse est illi, quòd uitam ingressus sit, perpeti humanas calamitates. Hominẽ fato functum, per lusum atq; lætitiam, terræ demandant, referẽtes quot malis liberatus in omni sit felicitate. At qui supra Crestonæos incolunt, ista agunt: Singuli plures uxores habẽt, quorum ubi quis

deceßit, diſceptatio magna ſit inter uxores, acri amicorũ circa hanc rẽ ſtudio, quæ nam dilecta fuerit à marito præcipue. Quæ talis iudicata eſt, & hunc honorem adepta, ea à uiris ac mulieribus exornata, ad tumulum à ſuo propinquiſſimo mactatur, unáq; cum uiro humatur, cæteris uxoribus id ſibi pro ingente calamitate ducentibus. Nam id eis ſummo dedecori datur. Reliquis Thracibus hic mos eſt: Liberos in mercato uenundant. Virgines non aſſeruant, ſed quibus libuit, cum uiris concumbere ſinunt. Vxores aſſeruant uehementer, eásq; magno ære à parentibus coëmunt. Punctas notis eſſe frontes, nobile iudicatur: non eſſe notatas punctis, ignobile. Ocioſum eſſe, pro honeſtiſſimo habetur. Agriculatorem uero, pro contemptiſſimo. E' bello atque rapto uiuere, pulcherrimum. Atque hi quidem ſunt eorum inſigniſſimi mores. Deos autem hos ſolos colunt, Martem, Liberum, Dianam: ſed reges præter populares etiam Mercuriũ: eumq; è dijs præcipue, per quẽ ſolum iurãt, à quo progenitos quoque ſe aiunt. Optimatibus corum tales ſunt ſepulturæ: Prolato triduum cadauere, mactatiſq; omniſarijs hoſtijs, conuiuantur. Illudq; defletum prius, deinde cõbuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt. Aggeſtoq; deſuper tumulo, cũ alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipue certa cum ratione monomachiam, id eſt, ſingulare certamen: Et ſepulturæ quidem Thracum huiuſmodi ſunt. Quod autẽ huius regionis ad aquilonem uergit, nemo poteſt pro comperto referre qui nam homines eam incolant, ſed illam quæ trãs Iſtrum plaga eſt, conſtat uaſtam eſſe atque ignotam, ubi ſolos audio habitare homines, nomine Sigynas, ueſte Medica utentes, eorumq; equos toto corpore hirſutos eſſe, ad quinque digitos altitudine pilorum, eoſdemq; puſillos ac ſimos

simos, inualidosq; ad uiros gestandos, sed currui iunctos, esse pernicißimos: atque his curribus indigenas inuehi. Horum fines proxime accedere ad Henetos, qui sunt in Adria. Eos quoq; se colonos Medorum dicere, qui quo pacto coloni Medorum fuerint, equidem nõ queo dicere: sed fiat quidlibet intra longum tempus. Sigynas Pœni qui supra Maßiliam incolunt, institores appellant: Cyprij iacula. Verum ut Thraces aiunt, apes loca Transistrana obtinent, & ob illas ulterius pergi non posse: quæ cum dicunt, haud credibilia apud me dicũt, quoniam hoc animal constat frigoris intolerans esse. Mihi tamen loca quæ septentrionibus subsunt, uidẽtur ob gelu inhabitabilia esse. Hactenus de hac regione: cuius oram maritimã Megabyzus Persis obedientem reddidit. Darius trãsmisso rapidissime Hellesponto, postquam Sardis uenit, recordatus est beneficij in se ab Histiæo collati, & consilij Cois Mitylenæi. Quibus accersitis Sardis, obtulit electionem. Histiæus ut qui esset Mileti tyrannus, nullam sibi tyrannidẽ popoſcit, sed Myrcinũ Hedonidem animo urbis in ea condendæ. Et iste quidem hanc elegit. Coës autem ut qui nõ tyrannus, sed priuatus esset, optauit Mitylenes tyrannidem. Impetrato utercq; quod optauerat, eò se contulit. At Dario res huiuscemodi oblata est, ut illam uidenti incesserit cupido iubẽdi Megabyso, ut Pæonas ex Europa è sedibus in Asiam transportaret. Erant Pigres & Mastyes uiri Pæones, qui postquã Darius transmisit in Asiam, & ipsi Sardis uenere, cupidi tyrãnidis apud Pæonas potiundæ, ducentes unà sororem procera statura atq; speciosam. Hi obseruato tempore dũ in suburbanis Lydorum Darius præsideret, talem rẽ sibi agendam putarunt: Sororẽ quàm optime poterant cũ exornassent, ad aquam mittunt, uas

capite continentẽ, equumq; è brachio trahentẽ, linumq; nentem. Eam prætereuntem Darius attente cõsiderabat, quòd neq; Persica erant illa quæ ageret mulier, neq; Lydica, neq; ullarum ex Asia fœminarũ. Hæc cõsideràs, misit quosdam suorum satellitum, iussos obseruare in quã rẽ uteretur mulier equo. Istis obsequẽtibus, fœmina ubi peruenit ad flumen, equo satisfecit, uas aqua impleuit. His actis, eadem uia regreditur, aquã capite sustinens equum è brachio trahens, ac fusum uersans. Admiratus Darius tum ijs quæ ab exploratoribus audisset, tum ijs quæ ipse uidisset, adduci coràm fœminã iubet. Ea adducta, adolescentes fratres qui aderãt, nõ procul rẽ ipsam speculantes, interroganti Dario cuias illa esset, aiunt se Pæones esse, & illã suã sororẽ. Ad quos Darius, qui nam homines essent Pæones, & ubi locorũ habitarẽt, & cuius rei gratia illi uenissent Sardis, percõtari. Adolescentes se uero uenisse dicere, ut se ei donarent. Pæoniam autẽ esse ad flumẽ Strymonẽ sitam, qui Strymon nõ procul abesset ab Hellespõto: Pæones esse coloniã Teucrorũ qui è Troia fuerũt. Hæc singulatim illi referebãt. Interrogantiq; Dario, nunquid omnes illic fœminæ tam laboriosæ essent, affirmare prõpte id ita habere. Huius enim rei gratia illud fiebat. Ibi Darius literas ad Megabyzum dat, quem in Thracia præfectum reliquerat, iubens è sedibus suis Pæones ad ipsum transferri, cum liberis pariter & uxoribus. Eques cum hoc nuntio confestim ad Hellespontum cucurrit. Hellesponto'que transmisso literas Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, sumpto è Thracia duce, aduersus Pæoniam exercitum ducit. Pæones cognito Persarum in se aduentu, cõtractis copijs processere ad mare, rati illac Persas ingressuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus

Megab

Megabyzi ingressum parati erant: Persæ autem certiores facti, Pæonas conuenisse ad intercludendũ ab ora maritima ingressum, sumptis ducibus iter ad superiora cõuertunt, hostemq; latentes in eius oppida irrumpunt, & illa, utpote uacua, facile occupãt. Quod ubi resciuere Pæones, protinus dispersi ad sua quisq; dilabuntur, seq; Persis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Prasiadem usq; paludem incolunt è suis sedibus emoti, in Asiam sunt abducti. Qui uero circa Pangæum mõtem incolunt, Doberasq; & Agrianas & Odomãtos, & ipsam Prasiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus, tentauit tamen expugnare eos qui paludem incolunt. Incolunt autem hunc in modũ: In media palude cõpactæ erant sublicæ, tenuem à continente ingressum uno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes, olim communiter omnes ciues statuebant. Mox è lege hunc in modum statuendum censuerunt, ut pro singulis uxoribus quas quisque duceret (ducunt autem singuli multas uxores) ternas defigeret sublicas è monte sumptas, cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorsum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem reste illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autem & subiugabilibus, pisces pro pabulo præbent. Porrò piscium tanta est copia, ut quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demissam sine sportam uacuam, aliquanto pòst retrahat piscium plenam. Quorum duo sunt genera, unum quod uocant Papraces, alterum Tilones. È Pæonibus ij qui capti fuere, in Asiam sunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuntios in Macedoniam septem Persas, qui post eum erant in

exercitu ſpectatiſſimi, miſit ad Amyntam petituros regi Dario terram & aquam. Eſt autē è palude Praſiade breuis admodum in Macedoniam uia. Nam in primis paludi confine eſt metallum, id eſt, foſſa æris. Vnde poſt ea tempora Alexandro in ſingulos dies ſingula talenta prouenie-bant. Poſt metallum, ſuperato monte quem uocant Dyſorum, Macedonia intratur. Eò Perſæ ubi peruenere, & in conſpectum Amyntæ, ad quem mittebantur, regi Dario terram & aquam petiere. Amyntas & ea dedit, & homines in Hoſpitiū uocauit: Inſtructáq; ſplēdide cœna, percomiter accepit. Perſæ poſtquam à cœna ad potum peruenere, Hoſpes, inquiunt, Macedo, nobis Perſis conſuetudinis eſt, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubinas & adoleſcentulas uxores ad aſſidendum introducere. Proinde tu nunc, quoniam libenter excepiſti nos, & liberali hoſpitio proſecutus es, regiq; Dario & terram das & aquam, ſectare conſuetudinem noſtram. Ad hæc Amyntas: Nobis, inquit, Perſæ iſta conſuetudo non eſt, ſed uiros à fœminis ſemouendi. Verum quandoquidē uos exigitis qui domini eſtis, uos quoque uobis præſtabitur: Hactenus locutus Amyntas, fœminas accerſit. Illæ ut iuſſæ præſto fuerunt, & è regione Perſarum deinde conſederunt. Quas Perſæ cōſpicati formoſas, Amyntam alloquūtur, negantes omnino id factum eſſe ſapienter. Satius enim futurū fuiſſe, ab initio nō uenire fœminas, quàm poſt quam uenerant non aſſidere, ſed ex aduerſo ſedere in oculorū dolorē. Ita coactus Amyntas, illas aſſidere iußit. Quæ cū obtemperaſſent, illico Perſæ mamillas illarum tractare, utpote pluſculo uino temulenti: nonnulli etiā tentare ſuauiari. Hæc Amyntas intuens etſi iniquo ferebat animo, tamē præ metu Perſici nominis quieſcere. Verum eius filius

Alexand

Alexander cum adesset, atq; hæc susciperet, utpote adolescens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare posse. Itaq; graviter ferens, ad Amyntam inquit, Tu uerò pater cede ætati, abiq; hinc ad requiescendum, neq; indulgeas nimium potationi. Ego hic remanens, omnia hospitibus quæ oportet exhibebo. Amyntas cum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hæc respondit: Fili, inquiens, uerba tua hinc me summouentis penè intelligo. Ideo enim me dimittis, quòd aliquid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos uiros perpetrare, futurum in perniciem nostram, sed tolera spectans quæ geruntur. Nam quod ad discessum meum pertinet, parebo: His responsis, Amyntas abijt. Et Alexander ad Persas: Vobis, inquit, hospites, cum his fœminis uel omnibus, si libet, facilime licet concumbatis: sed cum qua earum concumbere libeat, indicate. Nunc enim fere tempus cubandi aduentat, & uos bene potos esse temulentosque uideo. Proinde has fœminas, si uobis cordi est, finite ire ad se lauandum, quas cum lotæ fuerint, accipiatis: Hæc locutus Alexander, approbantibus Persis, egressas fœminas in muliebre remittit conclaue: ac totidem uiros leues malas habentes, muliebribus uestibus exornat: traditisq; pugionibus introducit, admonetq; Persas, inquiens: Vos uerò Persæ, à nobis in conuiuium estis omni munificentia accepti: quippe quibus & quæ habeamus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repræsentauimus: & quod omnium maximum est, etiam nostras ipsorum matres & sorores liberaliter exhibemus: ut omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni estis: utiq; regi qui uos misit, renuncietis, à Græco quodam Macedonum principe uos & mensa & lecto bene acceptos esse: Hæc locutus Alexander,

singulos Macedonas quos fœminas esse aiebant, assidere iussit singulis Persis. Qui posteaquam à Persis attrectari cœpere, illos obtrũcauere: Et hac quidẽ morte affecti sunt Persæ ipsi, pariter & eorũ comitatus. Comitabatur enim eos & uehicula & familia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta sunt. Nõ multo deinde interiecto tempore, cum magna horum uirorum inter Persas inquisitio fieret, Alexander illos prudenter occupauit, tum multa alijs pecunia, tum sorore sua nomine Gygæa Bubari data, uiro Persæ, uni ex inquisitoribus interfectorum. Ita horum Persarũ cædes deprehẽsa, sed silentio suppressa est. Esse autem Græcos, qui hæc fecere à Perdica progenitos, quemadmodũ ipsi aiunt, & ego assentior in ijs, quæ postea dicã. Id ita probatur: & ij qui in Olympia certaminibus Græcorũ præsunt, consentiunt. Nam cum Alexãder certandi gratia ad hoc ipsum descendisset, à concursoribus prohibebatur, quòd negarent barbarorũ id esse certamẽ, sed Græcorum. At ubi palàm fecit sese Argiuum, Græcus esse iudicatus est: & stadiũ currẽs, proximus primo extitit: Et hæc quidẽ ita gesta sunt. Megabyzus autẽ Pœonas ducens, abijt in Hellespontum: & illo transmisso, peruenit Sardis. Cũ interim Histiæus Milesius iam muris cingeret locum, quo à se petito donatus à Dario fuerat in precium seruatæ ratis, qui locus est ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. Megabyzus cognito quod ficbat ab Histiæo, cum primum uenit Sardis, primum ducens Pœonas, ita est Darium allocutus: Rex, quidnam tu rei fecisti, dato loco ad urbem condendam in Thracia uiro Græco, eidemq; solerti atque industrio, ubi affatim materia est ad naues ædificandas, multumq; remigum atq; pecuniæ, multis etiã cum barbaris, tum Græcis

incolen

incolentibus: qui nacti ducem, facient quicquid ille uel die uel nocte præceperit? Nunc tu uirum hunc ita fauentem inhibe, ne domestico bello afflicteris: Inhibe autē miti modo accersitum, quem cum acceperis da operam nequando in Græciam reuertatur. Hæc locutus* Megabyzus, persuasit Dario, tanquā probe prospiciens quod esset euenturū. Darius missō in Myrcinū nuncio, ad Histiæum hæc inquit: Histiæe, rex Darius hæc dicit: Mihi rebusq; meis melius consulentē quàm te, inuenio neminē, quod nō uerbis, sed factis cōpertum habeo, proinde cū res magnas agere destinē, præsto mihi sis ut ea tibi aperiam. His uerbis fide habita, Histiæus, & simul magnificiens consiliarium regis fieri, Sardis profectus est. Cui aduenienti Darius: Histiæe, ego, inquit, ea de causa te accersiui, quòd posteaquā à Scythis redire maturaui, et tu ab oculis meis abfuisti, nullius rei desideriū tam me tenuit breui, quàm ut tu in aspectū & colloquium meū uenires: cū scias omniū possessionum preciosissimā esse uirum amicum, solertē, bene sentientem: quæ tibi ambo adesse, ego testimonio esse possum è rebus meis. Quare tibi ego qui fecisti probeq; uenisti, hoc gratificādum putaui, ut omissa Mileto, & recens condita in Thracia urbe, me sequaris Susa, eadē quæ ego habitaturus, meusq; conuictor ac consiliarius futurus. Hæc locutus Darius, unà secum Histiæum ducens, Susa uersus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimæ: cuius patrē Sisamnem, unum è regijs iudicibus, quòd iniuste ob pecuniam iudicasset, rex Cambyses interemerat, interemptoq; detractum corium in lora concidit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicarat intēdit: ibidemq; eius filium Otanem sedere iudicem præcepit, atque in memoria hab

* In Aldi hoc loco & deinceps Megabasus legitur.

ria habere in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Otanes in eo tribunali sedēs, tunc Megabysi successor exercitus, Byzantios ac Chalcedonios cepit. Cepit idem Antandrū qui est in terra Troade, cepit quoq; Lamponium. Sumpta etiam à Lesbijs classe, cepit Lemnum et Imbrum, à Pelasgis tunc quoque utranq; habitam. Sed Lemnij quoniam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpessi sunt: quorum qui superfuere, ijs præfectū Persæ imposuere Lycaretum, Meandri eius, qui Sami regnauit, germanum. Hic Lycaretus cum Lemno præesset, hac de causa mortem oppetijt, quòd omnes in captiuitatem redigebat, atq; euertebat, alios insimulans desertores Scithicæ expeditionis, alios uexatores copiarū Darij à Scythis reuertentiū: Hæc iste in sua præfectura perpetrabat. Sed non diu in malis faciendis delituit: & cœperunt iterum è Naxo atq; Mileto calamitates Ionibus fieri. E' Naxo quidem, quòd inter insulas felicitate præstabat: è Mileto autē, quòd ea tempestate prope seipsam superata maxime florebat: eratque Ioniæ prætextum, cum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eā seditionem Parij sedauerint, ex omnibus Græcis correctores à Milesijs delecti. Hunc autem in modum eos Parij correxere: Cum Miletum uenissent uiri inter Parios præstantißimi, cernerentq; domos uehementer labefactas, dixerunt uelle se regionem ipsorum peragrare. Id facientes & omnem agrum Milesium lustrantes, ut quenque fundum animaduertebant bene cultum fructumque emittentem, conscribebant domini nomen. Peragrata omni regione, cum paucos huiusmodi fundos comperissent, quàm maturrime ad urbem descenderunt. Coacto quc cœtu, decreuerunt urbem ab ijs esse incolendam, quorum fundos

bene

bene cultos inuenissent. Videri enim illos ita curaturos publica, ut sua ipsorum curauissent. Cæteros Milesios, qui prius seditiosi fuissent, iussērūt horum dicto audientes esse. Ita Milesios Darij correxerunt. Ex his tunc urbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidā locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras Molpagoræ, idemq; gener ac consobrinus Histiæi Lysagoræ, quem Darius Susis distinebat. Nam Histiæus Mileti erat tyrānus, & per id tempus Susis degebat, dum Naxij Miletum uenere. Iam pridem Histiæi hospites, cum Miletum Naxij aduenere, obsecrarunt Aristagoram, ut aliquantulum copiarum ipsis præstaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, si per eum isti in patriam redirent, fore ut Naxo imperaret: tamen prætendens Histiæi hospitium, ita eos est allocutus: Meæ quidem uires ad tantum copiarum præbendum nō suppetunt, ut inuitis his qui Naxum tenent, uos possim reducere: cum audiam octo millia scutatorum Naxijs, ac multum longarum nauium esse: tamē omne studium ad istud efficiendum adhibeo, hoc scilicet in animo uersans: Est mihi amicus Artaphernes Hystaspis filius, Darij regis frater, qui præses est omnium in Asia maritimorum, multo exercitu præditus ac multa classe. Hunc ergo uirum opinor facturū omnia ex animi nostri sententia. His auditis, Naxij instare Aristagoræ, ut rem quàm optime posset, cōficeret: utq; munera homini polliceretur, dicere, & se exercitui sumptū suppeditaturos, ut ipsi pacisceretur, magnam uidelicet spem habentes, cum ipsi in Naxo apparuissent. Naxios omnia quæ iuberētur esse facturos, atq; adeo cæteros insulanos. Nulladū enim Cycladum insularū sub Dario erat. Profectus Sardis Aristagoras

ſtagoras, ait ad Artaphernem, eſſe inſulam Naxum, non ſpatioſam illam quidem, ſed pulchram alioqui & bonam, Ioniæq; uicinã, multis præterea & pecunijs & ſeruitijs præditã. Proinde tu aduerſus hanc regionẽ ducito exercitum, per cauſam illuc exules reducẽdi. Quod facienti tibi magnæ ſunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ in exercitum erogabuntur. Has enim æquum eſt nos præbere, qui aduentus noſtri autores ſumus, & te inſulas regi acquirere ipſam Naxum, & quæ ex hac pendẽt, Parum & Andrum, cæterasq; quæ Cyclades nominantur. Vnde proficiſcens, haud difficile inuades Eubœam, inſulã magnam ac beatam, nec inferiorẽ Cypro, ac facilem ſane ad capiendũ, centum omnino nauibus ad has occupandas ſufficturis. Huic reſpondẽs Artaphernes, Tu uerò, inquit, quæ ſunt ex utilitate regiæ domus exponis, & probe iſta ſuades omnia, præterquam de numero nauium. Nam pro centum nauibus, ducentæ tibi ineunte ſtatim uere in promptu erunt. Oportet tamen de his rebus autoritatem quoq; regis accedere. His auditis, Ariſtagoras lætus Miletum redijt. Artaphernes autẽ miſſo Suſa ad Darium nuncio, per quem de rebus ab Ariſtagora dictis, eum certiorem faceret, ubi ille rem approbauit, ducentas naues inſtruxit, tum Perſarum, tum aliorum ſociorum, magna ſane multitudine, præfecto eis duce Megabate, uiro Perſa, familia Achæmenidarum, ſuo ac Darij conſanguineo: qui (ſi uera ſunt quæ poſt hoc tempus geſta) filiam deſponderat Pauſaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaq; duce Megabate, exercitũ Artapher-nes ad Ariſtagoram miſit è Mileto. Megabates Ariſtagoram ſumpto atque Iadum exercitu cum Naxijs profectus eſt, per ſimulationem eundi in Helleſpontum. Atque ubi

Chium

Chium peruenit, classem cõtinuit apud Caucasa, ut illinc uento Aquilone traijceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc negotij contigit: Megabates in circumeundis nauium excubijs offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. Quam rem indigne ferens, iußit satellites inuentum eius nauis principem, nomine Scylacem, uincire traiectum per thalamiam, id est, per foramen per quod remus extat: ita ut caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras à quodam factus certior, hospitem suum Myndum à Megabate uinctum afflictari, Persam adit, hominem excusat, reposcit, cum nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id ubi resciuit Megabates, grauiter admodum ferens, Aristagoram inuasit: cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negotijs? Non'ne te misit Artaphernes, ut me sequereris, atq; eò nauigares, quocunq; ego iuberem? quid multa agis? His uerbis indignatus Megabates, ubi non adfuit, misit Naxum quosdam cum naui, ad rem Naxijs quæ impenderet exponendam. Naxij, ut qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem uenturam expectabant, ubi id audierunt, omnia confestim ex agris in urbem comportare: & se tanquàm obsidendi essent, instruere cibarijs, potu, murorum refectione. Et isti quidem tanquam instante sibi bello, sese apparabant: illi uerò posteaquam è Chio in Naxum traiecerunt, iam præmunitos aggressi sunt. Consumptisq; quatuor in obsidione mensibus, absumptaque quam secum attulerant pecunia ab Aristagora maxima, cum plura desideraret obsidio, ubi mœnia Naxijs exulibus ædificauerunt, in concionem reuerterunt male affecti. Aristagoras (quãdo quod Artapherni receperat, præstare nõ poterat, nec exercitui stipẽdium exigenti dare, præsertim

Megab

Megabate insimulãte, apud milites male affectos, præter eà ne regno Mileti fraudaretur) his de causis trepidus de defectione consultabat. Contigit enim è Susis ab Histiæo uenire quendam compuncto notis capite, quibus Histiæus Aristagoram commone faciebat, ut ab rege deficeret. Id nanq; uolens Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, utpote itineribus custoditis, fidelißimo è seruis caput eraſit, literasq; impreßit, & hominem retinẽs, quoad capilli refrutificarent: ubi illi renati sunt, raptißime dimisit Miletum, nihil aliud mandans, nisi ut cum Miletum peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere: Ea autem stigmata significabant (ut à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideo Histiæus faciebat, quòd magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiam atq; etiam sperans fore, ut si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur. Sin Miletus nil noui moliretur, nullam sibi uiam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eum Histiæus quidem hæc considerans, nuncium mittebat. Aristagoras autem, cum ei hæc omnia consentanea per idem tempus contigissent, retulit ad seditiosos, tam de sua sententia, quàm de Histiæi mandatis. Cui cum cæteri omnes assensissent, iubentes ut rebellaret, Hecatæus tamen λογοποιὸς, id est, sermonum autor, initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnem'que illius potentiam. Sed cum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere, ut classe mare occuparent, negans se uidere qua alia ratione id esset euenturum. Scire enim se Milesiorum uires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo, quod est in Branchidis, tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei

recipe

recipere maris potiundi, atq; ita pecuniam & ipsos habi-
turos ad utendum, nec hostes spoliaturos. Erant autem
hæ ingentes pecuniæ, quemadmodum à me in primo libro
demonstratum est. Verum ne hæc quidem sententia obti-
nuit, sed illa, ut omnino rebellaretur: utq; unus eorum My
untem nauigaret ad exercitum, qui è Naxo reuersus illic
agebat, ut conaretur duces classiariorum comprehende-
re. Missus ad hoc ipsum Latragoras, dolo cepit Oliatum
Ibanolis Mylassensem, & Hystiæum Tymnis Termenen
sem, & Coëm Erxandri, quem Darius Mitylene donaue-
rat, & Aristagoram Heraclidis Cymæum, complures que
alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Da-
rium commentus. Et primum quidem, uerbo duntaxat ty-
rannidem immutans, statum reipublicæ Mileti constituit,
ut secum libenter Milesij rebellarent. Idem dehinc in re-
liqua Ionia fecit, tyrannorum alios eijciens, alios utique
quos ceperat è nauibus ijs, quæ aduersus Naxum una ie-
rant, ut ciuitatibus gratularetur, alium in alia urbe diuen
dens, ex qua quisq; illorum erat. Quorum Coëm Mityle-
næi ut acceperunt, sine mora productum lapidibus inter-
emerunt: Cymæi suum dimiserũt. Posteaquam & alij com
plures tyranni fuga solum uertere, passim per ciuitates
tyrannorum abdicatio facta est. Tyrannis summotis, Ari-
stagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitati-
bus constitui singulos magistratus: moxq; ipse Lacedæ-
monem triremi pro legato missus est. Opus enim erat ma-
gnam aliquam comparare societatem. Spartæ regnum
iam non tenebat Anaxandrides, Leontiæ filius, quia non
superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat:
non ille quidem propter uirtutis specimen, sed propter ge
nus. Etenim Anaxandrides ducta in matrimonio sororis

A filia,

filia, quæ etsi cordi erat, tamen ex ea liberos non suscipiebat. Id cum ita esset, Ephori hus eum uerbis incusauerunt: Si tu tibi non prospicis, certe nobis hoc non est despiciendum, Euristhei genus labefieri. Tu quandoquidem uxorem habes quæ non concipit, aliam ducito, gratissimam rem ex hoc Spartiatis facturus. His ille respondens, negat se earum rerum alterutram esse facturum: sed hos non recte consulere, qui ipsum hortentur repudiata, quam haberet, uxore innoxia, alteram ducere: eoq; se non esse pariturum. Cui Ephori atque optimates, consilio inter se habito retulerunt: Quoniam te cernimus amore coniugis quam habes implicitum, facito quod dicimus, ac noli repugnare, ne quid de te Spartiatæ grauius consulant. Coniugem quam habes, ut repudies, non postulamus: quæcunq; ei præstas nunc, ea omnia præstato: alteram tamen ducito præter hanc uxorem, quæ sit fœcunda. Hæc dicentibus assensus est Anaxandrides, duas debinc uxores habēs. Binis ædibus habitabat, haudquaquam Spartiatice faciens. Non longo interiecto tempore, uxor quæ posterius ducta est, parit hunc Cleomenem, quem mater successorem regni Spartiatarum nuncupabat. At uxor prior, quæ hactenus sterilis fuerat, & ipsa concepit, hoc fato usa, quæ cum re uera prægnans esset, domestici tamen posterioris uxoris id audientes, ac moleste ferentes, dicere, iactari hoc ab illa, animo subijciendi sibi partum. Itaque his indigne ferentibus, exacto tempore pariendi, Ephori increduli fœminæ parturienti custodes assederunt: quæ Dorieum peperit, moxq; Leonidem, & post hunc gradatim Cleombrotum. Sunt qui dicant Cleombrotum atq; Leonidem fuisse geminos. Quæ Cleomenem peperit secundo loco in matrimonium ducta, Perinetade Demarmeni filia, alterum filium

filium amplius non genuit. Et Cleomenes quidem nõ compos, ut fertur, sed inops mentis: Dorieus autem inter æquales omnes primus erat: meritoq; putans se ob uirilitatem regno potiturum: Hic ita opinione præsumens, defuncto Anaxandrida, cum Lacedæmonij Cleomenem ex lege, quod maximus natu esset, creassent, indigne tulit id, sibiq; à Cleomene imperari. Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit, neque Delphico usus oraculo, in quam terram ad urbem condendam tenderet, neq; quippiam consuetorum executus, adeo rem indigne ferebat. In Africam nauigans ducibus Theræis ad Synipem delatus, locum communijt totius Africæ pulcherrimum, iuxta flumẽ. Sed illinc tertio eiectus anno à Macis & Afris & Carthaginiensibus, in Peloponnesum abijt. Vbi Antichares uir Cleonius ei consilium dedit ex Laij oraculis, ut Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem esse Heraclidarum, ipso Heracle, id est, Hercule conditore. Hoc ille audito, Delphos se contulit ad oraculum consulendum, nunquid regione ad quam mittebatur, potiturus esset. Pythia eum potiturum respondit. Sumptaq; Dorieus classe, quam & in Africam duxerat, Italiam præteruehebatur. Ea tempestate, ut ferunt, Sybaritæ cum Tely rege suo bellum Crotoniatis erant illaturi. Id metuentes Crotoniatæ, Dorieum ut sibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, unà cum illis aduersus Sybarin contendit, eamq; cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum, & qui cum illo erant, fecisse aiunt. Crotoniatæ negant quempiam se peregrinum in bello aduersus Sybaritas asciuisse, præter unũ Calliam Heleum Iamideorũ uaticinum: & hunc à Tely Sybaritarum tyrãno ad ipsos transfugisse, hoc modo, quòd sacrificans de eũdo aduersus Crotonẽ non litaret: Hæc isti aiunt:

quarum verum utriq; testimonia hæc adferunt: Sybaritæ quidem fanum ac templum prope Crastin, lapidum maceriam, quod Doriеũ capta urbe aiunt extruxisse Mineruæ, cognomine Crastiæ. Et hoc ipsius Doriei necis uolũt esse maximum testimoniũ, quòd præter uaticinia agens interemptus est. Si enim nihil nisi id ad quod mittebatur fecisset, nec transgressus esset, Erycinã regionem obtinuisset, & obtentã possedisset, non ipse cum exercitu absumptus esset. At Crotoniatæ multa monstrãt peculiariter donata Calliæ Heleo in agro Crotoniẽsi, quæ etiam ad meã usq; memoriam prognati Calliæ colebant: Dorieo autẽ et eius posteris nihil omnino fuisse donatum. Cui, si in bello Sybaritano fuisset Crotoniatis auxilio, multo plura quàm Galliæ fuisse donãda. Hæc pro se utriq; eorum testimonia retulerunt: quorum utris accedere ut quisq; mauult, his accedat, licet. Nauigarunt autem cum Dorieo & alij duces, coloniæ Spartiatarum deducẽdæ, Thessalus, & Paræbates & Celeas, & Euryleon, qui cum omni classe Siciliam tenuerunt, superati à Phœnicibus atq; Aegestanis, in prælio occubuerunt, uno tantũ ex hac aduersa pugna superstite Euryleonte. Qui collectis eorũ reliquijs occupauit Minoam Selinusiorum coloniam, Selinusiosq; liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc cũ sustulissent, ipse tyrannidem Selinuntis inuasit. Sed breui monarchus, id est, unicus princeps extitit. Nam Selinusij impetu in eũ facto, cũ ad Iouis forensis arã confugisset, obtruncarũt. Dorieo & uitæ & mortis cõmunis fuit Philippus Butacides, uir Crotoniata: qui despõsa sibi filia Telyes Sybaritæ, Crotone profugerat, abnegatoq; matrimonio transmisit Cyrenen. Ex hac discedens, sectatus est familiarem triremem, ac familiarium uirorum sumptum, quòd esset olympionices, id est, uictor

cer

certaminis ad Olympia, & omnium illinc Græcorum spe cioſiſſimus. Ob quam corporis ſpeciem ab Aegeſtanis ea quæ nemo alius reportauit. Nam ſepulturæ eius heroico monumento extructo, Aegeſtani hoſtias offerunt. Hunc in modum Dorieus uita functus eſt. Qui ſi in animum induxiſſet ſibi ferendum eſſe Cleomenis regnum, & in Sparta permãſiſſet, regno fuiſſet Lacedæmoniorum potitus. Neque enim diu Cleomenes imperauit, ac ſine liberis deceſſit, una duntaxat relicta filia, nomine Gorgo. Cleomene igitur imperium tenente, Spartam uenit Ariſtagoras Miletityrannus, Cleomenemq; alloquturus conuenit, habens (ut Lacedæmonij aiunt) æream tabellam, in qua totius terræ ambitus erat inciſus, cunctumq; mare, atq; omnia flumina. Huius in colloquium ubi uenit, ita ad eum inquit: Studium meum Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. Non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera ſeruam eſſe, cum nobis ipſis dedecus dolorq; maximus eſt, tum uero uobis, & eo maior, quo magis cæteros in Græcia antecellitis. Proinde nunc per deos Græcos eripite Iones à ſeruitute conſanguineos ueſtros, quod facile eſt ad præſtandum. Nam neq; barbari ſunt uiri ſtrenui, & uos in ſummum rei bellicæ per uirtutem euaſiſtis, & genus pugnandi eorum huiuſcemodi eſt: Breues arcus, ac breuia ſpicula, longasq; in capitibus criſtas, unde faciles captu ſunt, gerentes in pugnam eunt. Ad hæc tantum bonorum eſt his, qui eam incolunt continentem, quantum non eſt cæteris uniuerſis, tum auri (ut ab hoc incipiamus) tum argenti, tum æris, tum uariæ ueſtis, tum iumentorum, tum mancipiorum: quibus uos ſi potiri libuerit, potiemini. Sunt quoque inter ſe confines, ut ego differam. His Ioniis confines ſunt Lydi, qui terram incolunt tum aliarum rerum,

tum uero argenti feracissimam. Hæc autem dicebat, ostendens ex ambitu terræ in tabella quam attulerat descripto. Lydis uero, dicebat Aristagoras, cõfines sunt hi Phryges auroram uersus, pecorum copia & terræ hubertate, omnium, quos ego noui, longe beatissimi. Phrygibus confines sunt Cappadoces, quos nos Syros appellamus. His confines sunt Cilices, huius maris accolæ, ubi hæc Cyprus insula est sita, qui tributum annuum regi pendunt quingenta talenta. His Cilicibus confines sunt ij Armenij, & ipsi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matieni, quorum terræ Cissia hæc confinis est. In qua iuxta fluuium hunc Choaspem sita sunt hæc Susa, ubi rex magnus domicilium habet, atque hic pecuniarum thesauri sunt. Hanc uos urbem si animose ceperitis, iam cum Ioue de diuitijs licet certetis. Neque uero operæ precium est, uos suscipere prælia pro terra neq; multa neque ita feraci, & pro exiguis finibus aduersus Messenios uestros consortes, & Arcades & Argiuos, quibus nihil est neq; auri neq; argenti, quarum rerum cupiditate quis inducitur ad mortem periclitandum. Ergo cum offeratur occasio totius Asiæ facile potiundæ, aliud quippiam præoptabitis? Hæc Aristagoras dicebat. Cui respondẽs Cleomenes: Milesie, inquit, hospes, in triduum tibi differo respondere. Tunc quidem hactenus processum est. Vbi uero dies responsioni præstituta affuit, & ad locũ de quo conuenerant, uentum est, interrogauit Aristagoram Cleomenes, quot dierum ab Ionio mari ad regem sit iter. Aristagoras alioqui solers, & ualde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapsus est: qui cum non deberet rem, ut se habebat, illi aperire, uolens Spartiatas in Asiam educere, dixit trium mensium necesse iter. Cleomenes interpellata

huius

huius quam ordiri instituerat oratione de itineris spatio, inquit: Hospes Milesie, abscede è Sparta ante solem occidentem. Nihil enim rationis dicis, cum istud facile non sit Lacedæmonijs, qui uis eos trimestri itinere abducere à mari: Hæc locutus Cleomenes, domum abijt. Aristagoras sumpto oleæ ramo, ad domũ Cleomenis se contulit, eamq; ingressus iubebat precabundus, ad se audiendum mitti illius filiam. Asistebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, unica proles, eaque octo aut nouem annos nata. Cleomene iubente eum dicere quæ uellet, filiolæ enim gratia nolle prohibere. Tunc Aristagoras incepit polliceri illi undecim talenta, si precibus suis annueret. Abnuente Cleomene, subinde adijciendo eò peruenit, ut quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella: Pater, inquit, hospes te corrumpet, nisi hinc abis. Consilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abijt: & Aristagoras è Sparta prorsus abscessit, non facta ei amplius potestate indicandi itineris, quod erat usq; ad regem: ea nanque itineris ratio ita habet: Vbique sunt regij stathmi, id est, mansiones, ac diuersoria pulcherrima. Iter omne per loca culta atque tutum, id nunquam intermissum per Lydiam & Phrygiam uiginti mansionum, hoc est uicenorum castrorum est, parasangæ nonaginta quatuor & dimidiatus. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminent portæ, quas transire omnino necesse, atque ita fluuium transmittere, & præsidium quod supra illum est. Transgresso in Cappadociam, & eam permetienti usq; ad fines Cilices, duodetriginta stathmi sunt, parasangæ centũ quatuor. In horum montibus positas duplices portas ac totidem præsidia pertrãsis. Hæc tibi transgresso, & per Ciliciam iter faciẽti, tres stathmi sunt, parasangæ quindecim

ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia disterminat flumen, quod nauibus transitur, nomine Euphrates. In Armenia stathmi sunt diuersoriorum quindecim, parasangæ quinquaginta sex & dimidiatus, in quibus & præsidium est. Eam fluuij, qui nauibus transeuntur, quatuor influũt, quos transmittere prorsus necessarium est. Primus Tigris, secundus deinde ac tertius eiusdem nominis, etsi non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. Nam horum quos enumeraui, primus Tigris ex Armenijs fluit, alter ex Mantienis. Quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecentos ac sexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terram Mantienam tendenti stathmi sunt quatuor, unde in regionem Cißiam transeunti sunt undecim stathmi, parasangæ uero quadraginta duo & dimidiatus, ad fluuium Choaspem, & eum nõ nisi nauibus transmittendum. Supra quem urbs Susa est sita. Omnes autem hi stathmi, sunt centum undecim. Tot diuersoria stathmorum sunt ascendenti Sardibus Susa. Quòd si iter regium recte metiamur parasangis, & parasanga ualet quantum triginta stadia, ut ualet, sunt è Sardibus ad regiam, quæ dicitur Memnonia, tredecim millia stadiorum & quingenta: cum sint parasangæ quadringenti quinquaginta. Itaq; peragrando singulis diebus centena & quinquagena stadia, consumuntur solidi nonaginta dies. Hunc in modum ab Aristagora Milesio apud Cleomenẽ Lacedæmonium dicente trium mensium iter esse, recte dicebatur. Quod si quis exploratius ista inquirat, hoc quoque ego indicabo. Nam iter ab Epheso ad Sardis, hac ratione decet computari. A Græco mari ad Susa (hæc enim urbs Memnonis uocatur) dico esse tredecim millia stadiorum & quadraginta. Ex Epheso ad Sardis, quingenta & qua-

dra

draginta ſtadia, atque ita tribus omnino diebus producitur iter trimeſtre. Digreſſus è Sparta Ariſtagoras, Athenas cõtendit, tyrannus liberatas hoc modo: poſtquam Hipparchum Piſiſtrati filium, Hippiæq; tyranni fratrem, qui in ſomnis uiſionem cladis ſuæ euidentiſſimam uidiſſet, interfecere Ariſtogiton & Harmodius, priſco genere Gephyræi: poſt hæc nihilominus Athenienſes, imò magis, quàm prius, tyrannidem quadriennio pertulerunt. Viſio autem inſomnij Hipparchi hæc erat: Pridie panathenæorum uidebatur Hipparchus cernere uirum aſſiſtentem ſibi, procerum atque ſpecioſum, hos uerſus per ænigma dicentem:

Gephyræi, id eſt põtani, quí & Thanagræi dicuntur, inquit Strabo in nono.

Intoleranda leo tolera tolerans animo ægro.
Nemo uiris pœnas iniuſtis iure rependet.

Vbi dies illuxit, confeſtim præ ſe ferebat, referre hæc uelle ad ſomniorum coniectores: ſed mox ſpreta uiſione miſit pompam, ubi mortem oppetijt. Gephyræi, è quibus erant percuſſores Hipparchi, ut ipſi aiunt, fuere à principio ex Erethria oriundi. Verum ut ego interrogando comperio, fuere Phœnices, ex his, qui cum Cadmo in terram quæ nunc uocatur Bœotia uenere, atque eam incoluere, ſortiti Tanagricum tractum. Vnde Cadmeis primum per Argiuos exactis, iterum per Bœotios hi Gephyræi expulſi, Athenas diuerterunt. Ab Athenienſibus recepti ſub conditionibus ſunt, ut ciues inter eos eſſent, multis nec memoratu dignis, quas agerent rebus impoſitis. Phœnices iſti qui cum Cadmo aduenerunt, quorum Gephyræi fuere, dum hanc regionem incolunt, cum alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tum uero literas, quæ apud Græcos, ut mihi uidetur, antea non fuerant. Et primæ quidem illæ extiterunt, è quibus omnes Phœnices utun-

tur. Progressu deinde temporis, unà cum sono mutauerunt modulum pristinum. Et cum ea tempestate in plurisque circà locis eorum accolæ Iones essent, qui literas à Phœnicibus discendo acceperant, eas illi cum suis pauculis eollo euntes, in usu habuerunt, & in utendo confessi sunt, ut ratio ferebat, uocari Phœnices, quia essent à Phœnicibus in Græciã illatæ. Priscaq; cõsuetudine biblos appellãt pelles, quòd aliquãdo penuria librorũ, hoc est, sirporum, pellibus cæprinis ouillisq; utebantur. Adhuc quoq; ad meam usque memoriam multi barbarorum talibus in pellibus scribunt. Quin ipse uidi apud Thebas Bœotias in Ismenij Apollinis templo, literas Cadmæas in tripodibus quibusdam incisas, magna ex parte consimiles Ionicis. Quorum tripodum unus habet hoc epigramma:

Obtulit Amphitryon me gentis Theleboorum.

Hæc fuere circa ætatem Laij, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait:

Scæus in assueto pugilum certamine uictor,
Me tibi sacrauit speciosum munus Apollo.

Scæus hic Hippocoõtis filius fuit, q tripodẽ dedicauit, nisi alius fuit, idẽ quod hic nomẽ habẽs, circa ætatẽ Oedipodis Laio geniti. Tertius tripus, & is hexametro carmine ait:

Laodamas ipsum tripodem sua in urbe monarchus,
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio, qui monarchus fuit, id est, solus principatu est potitus, eiecti sunt Cadmæi ab Argiis, & se ad Encheleas contulerũt. Gephyræi autem postea in suspicionem Bœotiorum cum uenissent, Athenas commigrarunt: ubi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris cum alia quædã, tum Cereris Achææ, & templũ

templum, & orgia. Quod fuerit uisum Hipparchi in somnis, & unde fuerunt oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me cõmemoratũ est. Vnde oportet ad eum redire sermonem, quem à principio instituerã, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippia tyrannidem obtinente, & infenso eis propter cædem Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniã ipsis unà cũ cæteris exulibus res de redeundo tentata, omni ope frustratu fuit: conatiq; Athenas reuertendo liberare, uehementer deciderant. Lipsydrium super Pæoniam communierunt. Dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod est, tunc autem non erat. Enimuero cum bene nummati essent, ac uiri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, ac cætera omnia. Nam cum ex lapide Porino conuentum esset ut illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienses aiunt, hi uiri Delphis sedentes Pythia pecunia persuaserũt, ut & quoties uiri Spartiatæ uenirẽt, siue priuato, siue publico agmini petentes oraculũ, proponeret ipsis liberare Athenas. Lacedæmonij autẽ postquam sibi idẽ semper diceretur, mittunt Anchimolium Asteris, inter populares eximium, cum exercitu ad expellẽdos Athenis Pisistratidas, tametsi hospites suos, & in primis amicos. Antiquiora enim duxerunt quæ ad deũ, quàm quæ ad homines pertinẽt. Hos itaq; mari nauibus miserunt, cum quibus Anchimolius ad Phalerũ appulsus, copias eduxit. Id præsciscẽtes Pisistratidæ, auxilia Thessalia euocauerũt. Societatem enim cum Thessalis effecerãt. Quibus rogãtibus, cõmuni decreto Thessali

miser

miſerunt mille equites cum ſuo rege Cinea, uiro Coniæo. Hos ſocios ubi habuere Piſiſtratidæ, hoc excogitauere: Planitiem Phalerorum detergunt, eumq; locum equitabilem reddunt, atq; illac equitatum in caſtra hoſtium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruẽs, cũ alios multos, tum uero Anchimoliũ interemit. Cæteros qui ſuperſuere, ad naues repulit: Hunc in modum primus Lacedæmoniorum exercitus abſceſſit. Extat in Alopecis Atticæ buſtum Anchimolij, iuxta Herculis templum, quod eſt in Cynoſargi. Poſt hæc Lacedæmonij maiores copias contra Athenas miſerunt, non mari, ſed terra, præfecto illis duce Cleomene, Anaxandridæ filio: cum quibus oram Atticam inuadentibus congreſſus primum Theſſalorum equitatus, non diu pòſt in fugã uerſus eſt, fuſis ſupra quadraginta è ſuis. Qui ſuperſuere, quà quiſq; potuit, rectà in Theſſaliam rediere. Cleomenes ad urbem pergens, unà cum ijs Athenienſibus, qui liberi eſſe cupiebant, obſedit tyrannos intra murum Pelaſgicum redactos. Neque tamen omnino Piſiſtratidas eiecere Lacedæmonij, quippe qui de faciendo obſidione non cogitauerant, & Piſiſtratidæ cibo potu'que bene inſtructi erant. Itaque cum aliquot dies Lacedæmonij tyrannos obſediſſent, Spartam abiere. Hic tamen caſus qui alijs infauſtus, idem alijs fauſtus extitit. Nam filij Piſiſtratidarum, qui clàm extra regionem ſeponebantur, intercepti ſunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ ſunt, & pro redimendis filijs ad uoluntatem Athenienſium tranſegerunt, ut quinque dies ex Attica excederent. Mox'que in Sigeum, quod eſt ſupra Scamandrum, conceſſerunt, cum ſex & triginta annos regnaſſent, oriundi è Pylo atque à Nelo, ex eiſdem prognati, ex quibus ij qui fuere cum Codro ac Melantho,

qui

qui prius aduentitij, tamen Athenienſium reges euaſere. Eaq; de re Hippocrates Piſiſtrati pater, repetita memoria Piſiſtrati, filij Neſtoris, idem nomen filio ſuo impoſuit: Hoc Athenienſes modo tyrannis liberati ſunt. Qui recepta libertate, quæcũq; aut fecere, aut paſſi ſunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Ariſtagoras Mileſius Athenas oratũ auxilia uenerit, hæc prius ediſſeram: Athenæ cum magnæ fuiſſent antea, tunc tamen tyrannis liberatæ, extitere maiores. In quibus duo uiri præpollebant, Cliſthenes uir Alcmæonides, qui (ut fama fert) Pythiam perſuaſerat, & Iſagoras Tiſandri, illuſtri quidem familia, ſed quàm uetuſta non queo affirmare: eius tamen cognati Ioui Cario immolant. Hi uiri per factiones de potentatu contendebant. Cliſthenes cum uincere tur, populum amplectendo ex quatuor tribubus mox decem effecit, cogominibus Iouis filiorum, Peleontis & Aegicoris & Argadei & Hopletis, in alia commutatis, quæ ipſe inuenit, aliorum heroum indigenarum, præter quàm Aiacis, quem etſi hoſpitem, tamen adiecit, utpote finitimũ ac ſocium. Qua in re uidetur mihi Cliſthenes hic auum ſuum maternum Cliſthenem Sicyonis tyrannũ fuiſſe imitatus. Ille enim, quia cum Argijs bellũ geſiſſet, ſummouit è Sicyone certamina canentium poëmata, ob Homeri carmina, in quibus Argos atq; Argij tantopere celebrantur. Neque hoc modo ſummouit, ſed etiam optauit monumentum Adraſti calamitoſi, quod erat in ipſo Sicyoniorum foro, quia fuerat Argius, exterminare. Ideoq; Delphos adijt ad oraculum conſulendum, nunquid Adraſtum eijceret. Cui Pythia reſpõdens, inquit: Adraſtum quidem Sicyonum regem eſſe, ipſum uero lapidatorẽ. Id non concedente ſibi deo, Cliſthenes reuerſus excogitabat quo pacto

cto Adraſtus ipſe demigraret. Quod ubi excogitaſſe ſibi uiſus eſt, miſit ad Bœotias Thebas nunciatum, uelle ſe aſ-
* Vide num ſit legẽdum Melanippũ. ferre Sicyonem * Menalippum Aſtaci filium. Eumq; tribuentibus Thebanis, in urbẽ intulit: atq; ei ſanum in ipſa curia deſignatum exædificauit munitiſsimo iam loco, in quem intulit Menalippum. Quod factum deberet exiſtimari inimiciſsimum Adraſto, quòd & Meceſtem fratrem eius, & Tydeum generum Menalippus interfeciſſet. Cliſthenes ubi ſanum extruxit, hoſtias & dies feſto Menalippo dedit ab Adraſto ereptos, quibus illum Sicyonij magno cum honore proſequi conſueuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui cum ſine liberis deceſſeret, imperium Adraſto legauit nepoti ſuo ex filia. Eum Sicyonij cum alijs honoribus proſequebantur, tum uero tragicis choris, ita ut non Dionyſium, ſed Adraſtum uenerarentur. Cliſthenes choros quidem Libero, cæteras ueno cæremonias Menalippo dicauit: Hæc ille in Adraſtum egit. Tribus autem Dorienſium, ne forent eædem Sicyonijs quæ Argijs, alia nomina cõmutauit: ex quibus Sicyonios plurimũ ridiculos reddidit. Quippe ſuis & aſini ultima cognomina pro priſtinis impoſuit, præterquam tribui ſuæ, cui à ſuo ipſius imperio nomen indidit, id eſt, ab Archæ. Itaque hi tribules Archelai uocabantur. Cæterorum alij Hyatæ, id eſt, ſuales, alij Oneatæ, id eſt, aſinales, alij Chœreatæ, id eſt, porcales. His tribuum nominibus Sicyonij & Cliſthene imperante, & eo defuncto, ad ſexaginta annos uſi ſunt, quæ poſtea inter ſe reputantes in alia tranſtulerũt, Hylleas, Pamphylos, Dyamanates: quartæ tribui quam adiecerunt, impoſito cognomine Aegiales ab Aegialo Adraſti filio: Hæc Sicyonijs Cliſthenes & ipſe (ut mihi uidetur) præ contẽptu Ionũ, ne forent eædẽ ipſis & Ionibus

hos tribus, Cliſthenem ſibi cognominem imitatus eſt. Cum enim populus Athenienſis fuiſſet antea exagitatus, poſtea quàm omnium autoritatem ad ſuam unius redegit: tum tribuum nomina cenſuit immutanda, & plures ex paucio ribus faciendas, decem pro quatuor, & totidem Phylarchos, id eſt, tribunos à tribuum præfectura. Ita populo in tribus diſtributo atq; compoſito, erat multo ſuperior his qui erant contrariæ factionis. Superatus in partibus Iſagoras, hoc in uicem excogitauit, ut Cleomenem Lacedæmonium aduocaret, iam inde obſidione Piſiſtratidarum ſibi hoſpitem factum, qui tamen culpabatur, quòd ad uxorem Iſagoræ uentitaret. is miſſo primum Athenas caduceatore Cliſthenem eiecit, & cum eo alios complures Athenienſes, quos piaculi inſimulabat, uidelicet admonitu Iſagoræ hæc dicens. Nam Iſagoras atq; amici eius non erãt affines cædis, cuius inſimulabantur Alcmæonidæ & qui erant cnagees: ita nominabantur qui Athenienſium piaculo obſtricti erant: Cylon quidam Athenienſis uir Olympionices, affectatæ tyrannidis compertus eſt. Simulato nauq; æqualiũ ſodalitio arcem occupare conatus. Id cum efficere no potuiſſet, aſſedit ſimulachro dei ſupplex ipſe ac ſocij. Hos illinc ſummouerunt quidẽ magiſtratus Naucratiorum, qui tunc Athenas incolebant, data fide, puniẽdi eos citra mortem. Sed culpa horum mox interfectorũ fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Piſiſtrati ætatem geſta ſunt. Vbi Cleomenes per nuncium eiecit Cliſthenem atq; piaculares, quamuis Cliſthenes ipſe profugiſſet, nihilo ſecius Athenas uenit, non magna cũ manu, atq; illinc ſeptingẽtas familias militares Athenienſiũ, tanquã piaculo cõtaminatas, relegauit, quas ei ſuggerebat Iſagoras. Hoc acto conabatur ſecũdo loco ſenatũ diſſoluere, & magiſtratus trecentis

trecentis Isagoræ militibus mandare. Verum reluctante senatu atq; obtemperare nolente, Cleomenes Isagoram atq; cum suæ factionis hominibus arcem occuparunt. Quos cæteri Athenienses cum senatu sentientes, biduo obsederunt. Tertio die quicunq; Lacedæmonij ibi erãt, accepta fide, regione discesserunt, rato effecto quod Cleomeni dictum est. Nam ei ad occupandam arcem ascendẽti, & ad dei penetrale cõsulendi gratia eunti, exurgens è sella sacerdos, antequam ille ualuas referaret, Lacedæmonie, inquit, hospes, rursus redeas, neue templum introeas. Non enim Doribus hic introire fas est. Cui Cleomenes: Ego, inquit, mulier, Dores non sum, sed Achæus. Itaque admonitu uti nolens, atque in conatu pergens, tunc quoq; iterum à proposito cum Lacedæmonijs decidit. Cæteros ad necem uinxere Athenienses, & in ijs Timesitheum fratrem eius, cuius manualia opera atque strenuitatem in primis referre habeo. Atque hi quidem in uincula coniecti, mortem oppetiere. Athenienses autem post hæc reuocatis cum Clisthene septingentis militum familijs, quos Cleomenes exagitauerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Persis societatem. Intelligebant enim sibi cum Cleomene atque Lacedæmonijs esse bellandum. Vt Sardis uenere nuncij, mandataq; exposuere, percontatus est eos Artaphernes Hystaspis filius, Sardium prætor, quinam homines essent Athenienses: & ubi terrarum incolentes, qui socij Persarum fieri orarent. Vbi id ex nuncijs audiuit, ita eis ingenue respondit: Si regi Dario terram darent & aquam, se contracturum cum eis societatem: sin minus, illos abscedere præcepit. Nuncij in se collocuti, quòd societatem facere cuperent, daturos se esse dixerunt. Quo nomine ubi reuersi sunt domum, uehementer accusati sunt.

Cleo-

Cleomenes intelligens ab Athenienſibus ſe & uerbis & factis lædi, ex omni Peloponneſo copias coëgit, diſſimulans quem ad finem, cum haberet in animo tum populum Athenienſem ulciſci, tum Iſagoram conſtituere tyrannũ, qui unà cum eo ex arce deceſſerat. Comparato exercitu ingenti, ipſe Eleuſina inuaſit, & ex compoſito Bœotij Oenoëm occuparunt: & Hyſies ultimos Atticæ populos, & ab altera parte Chalcidenſes oræ Atticæ loca populabantur. Athenienſes etſi ancipiti bello diſtricti, Bœotiorum & Chalcidenſium ultione dilata, arma contra Peloponnenſes in Eleuſine agentes, ferunt. Dumq; ambo exercitus conſerturi prælium eſſent, Corinthij primi omniũ ſecum reputantes iniuſte à ſe agi, auerterunt ſe, atque abſceſſerunt. Secundum hos idem fecit Demaratus Ariſtonis filius, qui & ipſe erat rex Spartiatarũ, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene ſuperiori tẽpore diſſenſerat. Ob quam regum diſſenſionem lex apud Spartam lata eſt, non licere utriq; regi cum exercitu prodire. Nam prius prodibant, & his ſeiunctis, alterum quoque è Tyndaribus relinqui. Quin et iſti antehac ab eis euocati, exercitum ambo comitabantur. Tunc cæteri ſocij qui erant in Eleuſine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deſeruiſſe, & ipſi dilapſi abierunt. Quarto nunc Dores in Atticam profecti ſunt, bis ad bellandũ ingreßi, bis ob Athenienſium multitudinis commodum: Primo, quia Megaram coloniam deduxerant, quæ expeditio recte uocetur ſub Codro Athenienſium rege. Iterum ac tertio, dum ad expellendos Piſiſtratidas ex Sparta uentũ eſt. Quarto, dum Cleomenes Peloponnenſes ducens, Eleuſinem inuaſit. Ita quarto tunc Dores aduerſus Athenas expeditionem ſumpſerunt. Dilapſo igitur indecore hoc

exercitu, ibi Athenienſes uolentes ultum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduerſus Chalcidēſes, quibus Bœotij ad Euripum iere ſuppetias. His conſpectis, Athenienſes putarunt ſibi cum eis prius quàm cum Chalcidenſibus pugnam conſerendam. Itaque congreſſi cum illis, egregie ſuperant, permultisq; eorum cæſis, ſeptingentos capiunt. Eodem die tranſgreſſi Euboiam, cum Chalcidenſibus conflixere: quibus etiam uictis, quatuor millia colonorum in prædijs equitum reliquerunt. Equites autem apud Chalcidenſes uocabantur locupletes. Horum quoſcunque ceperunt, unà cum Bœotiorum captiuis uinctos in carcerem coniecerunt, quos aliquanto poſt, binis minis ſoluerunt, eorumq; quibus alligati fuerant, uincula in arce ſuſpenderunt, quæ ad meam uſq; memoriā extabant, pendentia è muris, à Medo ambuſtis, è regione cœnaculi ad occaſum ſpectantis. Decimam quoque redemptionis conſecrarunt, facta ærea quadriga, quæ ad ſiniſtram manum intrātium ſtatim in propylæa arcis ſtabat, cum hac inſcriptione:

Attica perdomitis acri ſub Marte iuuentus
Bœotum populis Chalcidicaq; manu,
Damna rependerunt uinclis & carcere cæco,
Quorum hæ de decima ſtant tibi Pallas equæ.

Et Athenienſes quidem augeſcebant. iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex uno tantum, ſed undique datur intelligi. Siquidem Athenienſes quandiu tyrannis ſubiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant. Liberati uero tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet, eos dum tyrannis parebāt, de induſtria peccaſſe, tanquam domino laborantes: at libertate parta, ſibi ipſi quiſque rem gerere properabat: Athenienſes ita agebant

agebant. Thebani autem post hæc ulciscendi illos cupidi, sciscitatum ad deum miserunt. Quibus respõdens Pythia, negabat per sese eos posse illos ulcisci, iubebatq; ut ad fa-mæ celebritatem referentes rogarent sibi proximos. Re-uersis qui missi ad oraculum erant, ac responsum exponen tibus, Thebani illud nihili facientes, quod referebatur ut rogarent proximos, dicebant: Nunquid non proxime nos incolunt Tanagræi Coronæiq; & Thespienses, qui no-stri assiduè commilitones, alacri atq; concordi in partes animo bella nobiscum tolerãt? Quid hos rogari oportet? nunquid potius hoc non habendum pro oraculo? Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit: Ego quid sibi uelit oraculum, uideor mihi intelligere. Asopi duæ filiæ fuisse traduntur, Thebe & Aegina, quæ quoniam sorores sunt, opinor deum respondere nobis, ut Aeginetas roge-mus, qui uicem nostram ulciscentur. Thebani, quoniã nul la quàm hæc uisa est dicti potior sententia, protinus mise-re ad Aeginetas orandos auxilia, tanquam proximos ex dei oraculo. Illi petentibus his auxilia, dixere se mittere cum eis Aeacidas. Societate Aeacidarum freti Thebani, cũ lacessissent Athenienses, accepta offensione aduersæ pu gnæ, iterum auxilia uirorum remissis Aeacidis orauerunt. Quorum prece moti Aeginetæ, tum magnitudine opum inflati, tum pristinæ inimicitiæ, quam gessere cum Athe-nienssibus, memores, bellum illis haud indictum intulerũt. Nam cum Athenienses Bœotijs incumberent, ipsi lon-gis nauibus in Atticam traijcientes, cum alios multos po pulos in cætera ora maritima, tum Phalerum diripuerũt, magnam ex hac re calamitatem Athenienssibus afferen-tes. Inimicitia autem, quam Aeginetæ aduersus Athenien-ses habebãt, ex hoc initio extitit: Epidaurij, cum sua ipsis

terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum consuluere oraculũ. Quibus Pythia iussit, ut Damiæ & Auxesiæ simulachra erigerent, & postquam erexissent, melius secum actum iri. Scisscitantibusq; Epidaurijs, utrũ ex ære facerent illa, an ex lapide, respondit se è neutro fieri sinere, sed è ligno oleagino, oleæ tamen, non oleastri. Rogabant igitur Epidaurij Athenienses, sibi permitterent oleã incidere, qui scilicet oleas illas sacrificatissimas esse existimarent. Fertur etiam nusquam gentium nisi Athenis, illa tempestate oleas fuisse. Athenienses se uero dixerunt concessuros, hac duntaxat lege, si quotannis illi sacra Minerua urbanæ & Erechtheo afferrent. Accepta conditione Epidaurij quæ rogabant impetrauerunt, & simulachra ex his oleis fabricata statuerunt: terrraq; sua fructum eis ferente, quod conuenerat, Athenienſibus persoluebãt. Eo tempore atque superiori, Aeginetæ Epidaurijs parebant tum in alijs, tũ uero in litibus, quas Aeginetæ inter se uel actores, uel rei illuc se conferentes agebant. Verum ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo consilio usi, ab Epidaurijs desciuerunt. Factiq; hostes, ac mari potiti, cũ alias clades inferebant, tum simulachra Damiæ & Auxesiæ furripuerunt: eaq; asportata, in regionis suæ mediterraneo loco statuerunt, cui nomen est Oeæ, uiginti ferme procul ab urbe stadijs. Hoc in loco illis erectis, supplicabant sacrificijs atq; iocabundis choris mulierum, denis uiris utriq; dæmonum assignatis, qui choris præessent. Nam chori neminem uirum nuncupabant, sed indigenas fœminas: quæ cæremoniæ apud ipsos quoq; Epidaurios fuerant. Surreptis statuis, Epidaurij quod fuerant pacti Athenienſibus, nõ soluebant, cuius rei cũ à nuntijs Athenienſiũ admonerentur, reddere rationẽ cur iniurij nõ essent: Se enim quãdiu apud

se

ſe ſtatuas habuiſſent, quod conuentũ erat exoluiſſe, eiſdem iam uiduatos nõ debere exoluere, ſed Aeginetas, qui illas haberent, à quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas Aeginam Athenienſes miſere. Aeginetæ negare quicquam negotij eſſe cum Athenienſibus. Poſt repetita ſimulachra, Athenienſes aiunt triremem miſſam publice cum ciuibus quibuſdam: qui Aeginam cum uenerunt, ſimulachra, tanquam è ſuis lignis facta, conatos eſſe ſuis ſedibus emoliri ut aſportarent. Cumq; eo pacto penè nequirent, circundatis funibus trahere tentaſſe. Sed dum trahunt, tonitruũ, & cum tonitruo terræmotum extitiſſe: eaq; de re illos remiges, qui trahebant ſimulachra, ab his in amẽtiam eſſe conuerſos: & hoc morbo ſeſe tanquam hoſtes mutuo trucidaſſe, donec unus ex omnibus relictus eſt, qui ad Phalerum ſe recepit. Athenienſes ita rem geſtam eſſe memorãt. Aeginetæ negant illos unà cũ naui ueniſſe. Facile enim ſe unam nauim, atq; adeo compluſculas, etiamſi ſibi nullæ fuiſſent naues, fuiſſe propulſaturos: ſed cum compluribus in ipſorum terrã inuaſiſſe, ſe uero ceßiſſe, nec pugna nauali contendere uoluiſſe: qui tamẽ planũ facere nequeunt, an quia impares ſe eſſe ad pugnandum agnoſcerent, ceſſerint: an uolentes permiſerint illos facere quod fecerunt. Athenienſes quoque, quoniã nulli propugnatores obſtarent, egreſſos è nauibus ad ſimulachra ſe conuertiſſe: & cũ ea è ſuis ueſtigijs amoliri nequirent, ita circundatis reſtibus trahere conatos, donec illic ambo ſimulachra contrahuntur, fecere rem apud me fide carentem, alicui alteri credibilem. Aiunt enim illa procubuiſſe ſibi in genua, atq; ex eo tempore ſemper genu nixa permanſiſſe: Et hæc quidẽ Athenienſes feciſſe. Se uero, quòd audirent ſibi bellum ab Athenienſibus illatum iri, præparaſſe Argios, ut ſibi aduerſus

Athenienſes in Aeginam deſcendentes adeſſent auxilio. Eoſq; cum latuiſſent hoſtẽ in traijciendo ex Epidauro in inſulam, Atheniẽſes, qui nihil præſciſſent, à nauibus diſclu ſos irruiſſe: & interea tonitruum ipſis terræmotumq; ex- titiſſe: Hæc ab Argis Aeginetisq; cõmemorãtur. Athenien ſes quoq; confitẽtur, unũ omnino è ſuis incolumẽ in Atti- cam reuertiſſe, quẽ tamẽ Argij aiunt ſuperſtitem fuiſſe ex Attico exercitu, quem ipſi profligaſſent. Eundẽ Athenien ſes dæmonio incolumẽ nihilo ſecius perijſſe referunt, hunc in modum: Cũ Athenas ſe recepiſſet, cladẽq; renũtiaſſet, uxores eorũ qui aduerſus Aeginã profecti fuerant, indi- gne ferentes unum ex omnibus eſſe reducẽ, circũfuſas ho- minem prehendiſſe, ac fibulis ueſtimẽtorũ pupugiſſe, per- contantes ſingulas, ubi ſuus uir eſſet, atq; hoc modo hunc fuiſſe confectum. Idq; factũ mulierũ, uiſum eſſe Athenien- ſibus ipſa clade triſtius. In quas cũ alia ratione animad- uertere non poſſent, ueſtem illarũ in Idẽ mutauerũt. Nã antea Doridẽ ueſtem gerebant Atticæ fœminæ, ſimilimã Corinthiæ. Itaq; mutauerũt in lineã, ne fibulis utcrentur, quanquam reuera ſi ratione utamur, non Ias olim ueſtis fuit, ſed Caira, quoniã omnis priſca ueſtis fœminarũ Græ carum eadẽ erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argij & Aeginetæ idem adhuc factitant, apud quorũ utroſq; mos eſt fibulas faciẽdi ſeſcuplas quàm tunc menſura cõſueuerat: quas præcipuæ fœminæ eorũ templis deorum conſecrare ſolent, neq; aliud quicquam Atticum illic offerre, ne urceum quidẽ, ſed ex ollis gẽtilibus in po- ſterũ ibidẽ potare. Eoq; cõtẽtionis proceſſere Argiæ atq; Aeginetæ mulieres cũ Atticis, ut ad meã uſq; ætatẽ fibu- las geſtauerint, quàm antea grãdiores. Odiorũ principiũ Aeginetarũ in Atheniẽſes hoc, quẽ admodũ cõmemoratum eſt, extitit. Cuius rei circa ſtatuas geſtæ, memoriã r etinen-

tes Aeginetæ, libenter Thebanorum rogatu auxiliũ tulerre Bœotijs: Qui cũ maritima Atticæ uastarent, Athenienses q; aduersus Aeginã expeditionẽ inirent, aduenit è Delphis oraculũ, ut ab Aeginetis lædendis triginta annos abstinerent, tricesimo anno cum fanũ Aeaco dicassent, bellũ cũ Aeginetis inchoarent, ad uotũ eis re succeſſura. Sin bellum continuo inferrent, fore ut inter ea multa detrimenta acciperent & inferrent, ſed ad extremum illos ſubigerẽt. Hoc oraculũ ad ſe Athenienſes allatũ ubi audiere, eatenus ei obtemperandũ cenſuerũt, ut Aeaco fanũ dicarent, quod nunc in foro extructum uiſitur: ſed triginta annis non eſſe abſtinendũ, quòd uidelicet audiſſent eſſe fatale, multa ſe paſſuros indigna ab Aeginetis, ſi bello abſtinerẽt. His tamen ad ulciſcendũ ſe parantibus, Lacedæmoniũ factũ extitit impedimẽto. Siquidẽ Lacedæmonij, audito commẽto Alcmæonidarum erga Pythiam, & quæ egiſſet Pythia in ipſos atq; Piſiſtratidas, duplicem ſe iacturam feciſſe animaduertebant: quòd & ſuos hoſpites in patriã eieciſſent, & nulla ſibi ex hoc facto gratia ab Athenienſibus haberetur. Præterea oraculis urgebãtur, denuntiantibus multa ipſis & indigna ex Athenienſibus futura, quorũ antehac ſecuri fuiſſent, præſertim ex eo, quod à Cleomene Spartã reuerſo didicerant. Etenim Cleomenes potitus eſt ex arce Athenienſium oraculis, quæ à Piſiſtratidis prius poſſeſſa, cũ expellerẽtur, relicta fuerant in tẽplo. Ea Lacedæmonij ubi per Cleomenẽ acceperc, & animaduertebãt Athenienſes augeſcentes, nec ad ipſis obtẽperandũ ullo modo eſſe animatos: præterea genus Atticum quod ſub tyrãnis fuiſſet infirmũ, & ad parẽdum prõptum, nunc parta libertate ipſis par exiſteret. Hæc omnia cõſiderãtes, accerſierũt Hippiam Piſiſtrati à Sigeo Helleſponti, quò Piſiſtratidæ

confugerant. Postquam Hippias accersitus adfuit, accitis etiam aliorum sociorũ nuntijs, ita Spartiatæ apud eos uerba fecere: Agnoscimus uiri socij nos haud recte egisse, qui mentitis oraculis inducti, uiros qui erant nostri in primis hospites, quiq; in animũ inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. Et cũ hæc fecerimus, tamen ingratam populo urbem tradidimus: qui posteaquam per nos liberatus, despexit nos pariter ac regẽ nostrũ per dedecus detrimentũq; eiecit: inflatusq; superbe, famã auget: præcipue quidẽ, Bœotios suos finitimos atq; Chalcidenses didicisse qui ipsi sint: sed fore fortasse, ut alius quis si peccauerit, idem discat. Quare, quoniam in illis agendis peccauimus, nunc demus operam, ut illuc unà uobiscũ euntes supplicium de illis sumamus. Hac enim de causa Hippiam & uos è sua quoq; urbe accersimus, ut publico consensu & communi exercitu reducẽtes hunc Athenas, reddamus ei quæ abstulimus: Hæc Spartiatæ. Quæ cum alij socij non probarent, cumq; silentium agerent, Corinthius Soficles ita locutus est: Eo tempore cœlum sub terra, ac terra superior cœlo erit, hominesq; domicilium in mari habebunt, quo tempore uos Lacedæmonij rebus publicis euersis, tyrannides in urbes introducere conabimini: nihil est in rebus humanis neque iniustius, neque magis mortiferum. Quod si bonum uobis uidetur ciuitates subesse tyrannidi, ipsi uobis principes tyrannum constituite: atque ita, ut alijs constituatis, operam date. Nunc ipsi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat uehementissime cauentes, hoc in socios studetis efficere, qui si essetis ut nos sumus experti, meliorem, quàm nunc facitis, de hac re diceretis sentẽtiam: Namistares apud Corinthios ciuitatis perturbatio fuit, cum esset apud eos paucorum

paucorum regimen, & hi qui Bacchiadæ uocantur, urbem incolerent, ultro citroq; inter eos matrimonia contrahebantur. Horum uni nomine Amphioni nata est filia clauda, cui nomen erat Labda: quam quoniam nemo Bacchiadarum ducere uolebat, duxit Eetion Echecratis, è Petra quidem tribu, sed oriundus à Lapithe ac Cænide. Qui cum neque ex hac muliere, neque ex alia tolleret liberos, missus est Delphos, ad consulendum de prole. Eum introëuntem statim Pythia his uersibus compellauit:

Eetion te nemo (licet sis tantus) honorat.
Conceptum pariet saxum graue Labda, monarchos
Qui cadet in ciues, emendabitq; Corinthum.

Hoc oraculum quod Eetioni redditum est, eôdem tẽdebat quò alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum, quàm hoc renunciatum est, in hæc uerba:

Concipit in Petris aquila enixura leonem
Robustum, sæuum, genua & qui multa resoluet.
Hæc bene nunc animis uersate Corinthia proles,
Qui colitis pulchram Pallenẽ, altamq; Corinthum.

Id oraculum cũ ad eam diem fuisset indeprehẽsum, simul atq; ex hoc Eetionis patuit, eôdem utrunq; pertinere, silentio suppressere, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et ut primũ mulier enixa est, miserunt è suo numero decem uiros ad tribum, in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Isti postquam ad Petram peruenere, & ad Eetionis atrium accessere, puerum petunt. Labda cur uenissent ignara, paternæq; beneuolentiæ causa uenisse eos rata, affert filium, & in unius eorũ manum porrigit. Erat autem inter uiam constitutum, ut qui primus eorum puerum cepisset, is humi illum allideret. Verum diuina quadam fortuna, puer ei uiro cui à Labda traditus

erat, arriſit. Quam rem illi conſideranti miſeratio ſubijt pueri occidēdi. Sic miſertus alteri tradidit, & ille tertio, atq; ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decē tranſijt, ac nemine interimere uolente, rurſus matri eſt redditus. Illi egreßi, atq; ante ianuam ſtantes, alius aliū incuſabant, caſtigabantq;, ſed primum præcipue, qui ex conuēto nō feciſſet, donec interiecto temporis ſpatio placitū eſt, ut rurſus introgreßi, omnes fierent participes cædis. Sed neceſſe erat ex Eetionis ſtirpe germinari Corintho pernicię. Nam Labda ſtans pro foribus, hæc omnia exaudiębat. Eoq; metuens, ne illi immutata uoluntate acceptū rurſus puerū interimerēt, aſportauit, et in mēſura frumentaria occuluit, qui locus uiſus eſt minime inueſtigabilis, cū ſciret illos, ſi redirēt ad inueſtigandū puerum, omnia ſcrutaturos, ut & cōtigit. Nam introgreßis & ſcrutantibus, ubi non apparuit, uiſum eſt eis abeundū, atq; ijs à quibus miſsi eſſent dicendum, ſe cuncta quæ illi mandaſſent perpetraſſe, atq; ita reuerſi dixerunt. Poſt hæc Eetionis filio creſcenti impoſitum eſt nomē Cypſelo, ob periculum hoc quod deuitauerat in cypſela, id eſt, menſura frumentaria. Vbi in uirilem adoleuit ætatem, cōſulenti oraculum Delphis, anceps eſt redditum, quo fretus, Corinthum aggreſſus occupauit. Oraculum autem hoc erat:

Vir locuples noſtras hic qui deſcendit ad ædes
Cypſelus Eetides, claræ rex eſto Corinthi
Ipſe, & eo gnati, ſed nulli deinde nepotes.

Et oraculum quidem hoc erat. Cypſelus uerò tyrannide potitus, talis extitit, ut Corinthiorū multos inſecutus ſit, multos pecunia, longe plurimos anima priuauerit. Cui cum triginta regnaſſet annos, bene uita defuncto ſucceßit in tyrannidē filius Periander, qui inter initia mitius age-

bat

bat, quàm pater, sed ubi per nuncios consuetudinem habuit cum Thrasibulo, Mileti tyrãno, multo magis quàm pater cruẽtus effectus est. Misso enim præcone, Thrasybulum interrogauit, qua ratione ipse rebus tutius cõstitutis, ciuitatem pulcherrime gubernaret. Thrasybulus, eo qui à Periandro missus erat, extra oppidũ educto, ingressus est rus quoddã satum: & unà cum nuncio segetẽ interambulans, sciscitabatur hominem de suo aduentu è Corintho, detruncans atq; abijciens, ut quanq; uidebat spicam inter alias extantẽ, donec segetem formosissimã atq; densissimã hunc in modum corripit, prædiumq; illud peruagatus, nullo uerbo reddito præconem remisit. Reuersus Corinthum præco, auido præceptionis audiendæ Periandro, negauit sibi quippiam respondisse Thrasybulum, mirari quòd se ad uirũ ueſanũ Periãder misisset, et sua ipsius destruentẽ, exponitq; quæ ex Thrasibulo uidisset. Periander id quod à Thrasybulo actũ erat intelligẽs, atq; interpretans sibi ab illo præceptum, ut eminentissimos quosq; popularium interimeret. tunc uerò omnem in ciues sæuitiam exercuit, interficiendo ac persequendo, cõsummans id quod à Cypselo fuerat omissum: adeo quidem, ut uno die uniuersas mulieres Corinthias exuerit, propter Melissam uxorem suam. Nam cum ad Thesprotos, qui sunt ad flumen Acherontem, misissent nuncios, sciscitatũ mortuorũ oraculũ de hospitis depositi, Melissa apparẽs negauit se indicaturã aut dicturã, ubinam depositum esset collocatũ, quoniam ipsa algeret, quia nuda esset. Nihil enim sibi prodesse uestes cũ quibus sepulta fuisset, utpote nõ cõcrematas. Cuius rei, quod uera loqueretur, testimonio foret, quòd Periãder in frigidum furnum panes ingessisset. Hæc Periandro renunciata, ob illud argumentũ fidem fecere, quòd ipse cum Melissa

Simile est apud Liuiũ de papauerum decusione.

Epistola Thrasibuli ad Periandrum extat apud D. Laërtiũ in primo.

Meliſſa quamuis defuncta coierat. Itaq; ſtatim poſt eum nuncium per præconē edixit, ut omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis tēplum prodirēt. Eò tanquam ad diem feſtum, quàm ornatiſsime poterant cū iſſent mulieres iſtæ, diſpoſitis clàm ſatellitibus, eas omnes ſine diſcrimine exuit, ingenuas pariter & ancillas, atq; eas uestes ad foueam cō portatas Meliſſam precādo cremauit. Hæc ubi fecit, et nuncios iterū eoſdē miſit, tunc ei Meliſſæ idolum, hoc eſt, inanis imago, expoſuit, ubinam depoſitū hoſpitis collocaſſet. Huiuſmodi eſt tyrannis, Lacedæmonij, uobis & taliū operum. Eoq; nos Corinthios cū magna admiratio cepit, ſimulatq; uidimus uos accerſiſſe Hippiam, tum uerò maior nunc dum iſta dicitis. Propterea deos Græcorū inuocātes teſtamur apud uos, ne uelitis tyrannides in ciuitatibus cō ſtituere, quas nō extinguitis, ſed excitatis præter æquitatem, dum Hyppiā reducitis, in quo ſcitote Corinthios uobis non aſſenſuros: Hæc Soſicles Corinthiorum legatus. Quem excipiens Hyppias, eoſdem quos ille deos inuocando dixit, cum cæteros, tum præcipue Corinthios deſideraturos Piſiſtratidas, dum ueniſſent dies quibus expiare ſe ab Athenienſibus nequirēt. Hactenus reſpōdit Hippias, quoniam oracula illa ipſe præ cæteris nota haberet. Cæteri ſocij, qui antea ſilentium tenuerunt, audito Soſicle, liberius pro ſe quiſq; in uocem erūpentes, accedere ſententiæ Corinthiorū, obteſtariq; Lacedæmonios, ne quid agerent noui aduerſus Græcam ciuitatē. Ita ab ea re ceſſatum eſt. Hippias illinc profectus, offerente ſibi Amynta Macedone Anthemuntē, & Theſſalis Iolcon, neutrum accipere uoluit, ſed rurſus ad Sigeū cōceſſit, quod armis Piſiſtratus à Mitylenæis eripuerat. Eoq; capto, tyrannū ibi conſtituit Hegeſiſtratū filium nothū ex muliere Argia, qui tamen

men, quæ à Pisistrato acceperat, non tenuit sine prælio. Nam dum inter Mitylenæos ac Athenienses pugnatum est, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo prodeuntes, hos repetentes regionẽ, illos resellentes hac ratione, quòd dicerent nihilo magis iuris esse Aeolibus in agrum Ilienſem, quàm sibi ac cæteris Græcis, qui Menelao in raptu Helenes operam nauassent. His assidue bellantibus, cum alia in prælijs gesta sunt, tum illud, quòd Alcæus poëta in prælio, quod collatis signis gerebatur, uincentibus Athenienſibus, ipse quidem fugæ se mandans euasit: sed armis eius potiti sunt Athenienses, quæ apud templum Mineruæ in Sigeo suspenderunt. Hanc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenem reposuit, indicans Menalippo sodali suam calamitatẽ. Mitylenæos tamẽ atq; Athenienses reduxit in gratiam Periander Cypseli, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, ut utriq; ea colerent quæ haberẽt. Atq; hoc modo Sigeum factũ est Atheniẽsium. Hippias posteaquã Lacedæmone in Asiam abijt, cuncta agitabat insimulãdo Athenienses apud Artaphernem, atq; omnem operã dando, ut Athenæ in illius ac Darij uenirẽt potestatem. Quæ agitantẽ Hippiam cum accepissent Athenienses, mittunt Sardis nuncios, ad dissuadendum Persis fidem habere exulibus Athenienſibus. Sed Artaphernes iubere, Athenienses (si salui esse uellent) rursus Hippiam reciperent. Athenienses eam conditionem recusare, & malle profiteri esse Persarum hostes. Dum ita apud Persas insimulantur, atque ita animati sunt Athenienses eam conditionẽ recusare, hoc interim tempore Milesius Aristagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta, Athenas uenit. Nam ea ciuitas inter cæteras præpollebat. Ad quã ciuitatem ubi uenit Aristagoras, eadem quæ in Sparta commemorauit

morauit de commodis quæ essent in Asia, de'que Persico bello, quòd neq; scutũ neq; lanceam in usu haberent, faciles q; essent ad capiendum: Hæc ille referens, ea quoq; addebat, Milesios esse Athenienſium colonos, quos æquum esset ab eis liberari qui multum pollerent. Deniq; nihil nõ pollicebatur, omnibus precibus obsecrans quod tantopere cupiebat, donec eos induxit. Facilius enim ei uisum est multos decipere quàm unum. Qui si Cleomenem solum fallere non potuit, id tamen in triginta millibus Athenienſium effecit. Itaque Athenienses persuasi, decreuere uiginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, uiro inter populares omni in re spectato. Hæc classis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris. Ante cuius egressum Aristagoras reuectus Miletum, excogitauit consilium, quod in nullam Ionum utilitatem erat redundaturum: quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, sed ut regi Dario molestiam afferret. Etenim misit quendam in Phrygiam ad Pæones, qui à flumine Strymone erant in captiuitatem abducti à Megabyzo, locum atque uicum per se incolentes: Ad quos ut peruenit nuncius, ita uerba fecit: Viri Pæones, misit me Aristagoras Mileti tyrannus, ad ostendendam uobis (si obtemperare uelitis) salutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, eademq; uobis præstat facultatem salutis parandæ ad patriam nostram: per uos quidem usq; ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis, Pæones magnam sane uoluptatem acceperunt: sumptis q; liberis atque uxoribus, ad mare fuga se proripuerunt: nonnullis eorum præ metu illinc remeãtibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium transmisere. Quò postquam applicuere, eorum uestigia insecutus adfuit ingens equitatus Persarum: & quia eos

assequi

assequi non potuit, misit in Chium ad illos, ut eôdem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chijs sunt in Lesbum transportati, mox à Lesbijs in Doriscum, unde terrestri itinere se in Pæoniam receperunt. Post hæc ad Aristagoram Atheniēses uiginti cum nauibus uenere, ducētes unà quinq; triremes Erethriorum: qui non Athenienſium gratia commilitium præstabant, sed debitam ipsis Milesijs gratiam reddebant. Nam Milesij aliquādo pro Erethrijs in bello Chalcidensi præstiterāt, cum Samij contra Erethrios atque Milesios Chalcidensibus opem tulissent. Aristagoras ubi isti atq; alij socij adfuere, expeditionem fecit aduersus Sardis, non tamen ipse proficiscens, sed Mileti remanens, præfectis alijs ducibus Milesiorum fratre suo Charopino, cæterorum ciuium Hermophanto. Hac classe Iones ubi peruenere Ephesum, relictis nauibus apud Coresum, quod est agri Ephesij, ipsi cum ingenti manu sumptis uiæ ducibus Ephesijs, ad superiora tendebāt, secundum flumen Caystrum tenentes iter. Illinc superato Tmolo Sardis adueniunt, eas q; occurrēte nemine capiūt, omniaq; eius urbis loca, præter arcem, quam Artaphernes ipse tutabatur, habens non exiguas uirorum copias: quæ res fuit impedimēto, quo minus qui ingressi erant urbem, diriperēt. Erāt Sardibus domus pleræq; arundinaceæ, sed quæ lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. Harum unam quidam è militibus cum incendisset, repente ignis è domo in domum elapsus, totam urbem absumpsit. Ardente urbe, & uastante iam extrema incendio, nec habēte regressum, Lydi & Persarū quicūq; in urbe erāt, undiq; circumuēti, ex urbe in forū confluunt: & ad amnē Pactolum, qui medium forum interfluens, æramenta auri è Tmolo illis defert, deinde flumini Hermo immiscetur,

& ille

& ille mari. Ad hunc amnem, & hoc forum conglobati Lydi pariter & Persæ, sese defendere adigebantur. Iones uidentes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiam ferentes, metu perculsi, ad montem, qui dicitur Tmolus, sese recipiunt: atque illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit unà templũ Cybeles indigenæ deæ: Cuius prætextu postea Persæ, templa quæ in Græcia erant, cremauerunt. Hoc ubi Persæ, qui intra Halym domicilia habebant, resciuerunt, tunc uerò ad ferendam Lydis opem cõuenerunt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem uia insecuti, cõperiunt Ephesi: congreßiq; cũ illis ex aduerso instructis, in fugam eos uertunt, multosq; occidunt, & in his cum alios illustres uiros, tum Eualcidem Erethriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Symonide Ceio maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui euasere, per urbes fuere dißipati. Et tunc quidẽ ita dimicatũ est. Athenienses autem post hæc desertis prorsus Ionibus, etsi per nuncios Aristagoræ magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniam ista aduersus Darium egerant, nihilo segnius bellum aduersus regem parabant: Helleſpontumq; inuecti, Byzantium ac cæteras circà urbes in suam potestatem redegerunt. Inde euecti magnam Cariæ partem in belli societatem asciuerunt. Nam Caunus, qui prius societatem facere recusauerat, ubi Sardis conflagrarunt, et ipsa Ionibus acceßit. Præterea Cyprij omnes ultro exceptis Amathusijs. Defecerunt autem Cyprij à Medis in hunc modum: Erat Onesilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Chersis filius, Siromi nepos, Euelthontis pronepos. hic uir, cum sæpenumero antea

Gorgum

Gorgum ſollicitaſſet ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellaſſe, uehementius urgere hominem inſtitit. In quo quia nihil proficiebat obſeruato tempore, dum Gorgus oppidum egrederetur, unà cum ſuis militibus eum portis excluſit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit. Eo potitus Oneſilus, omnibus Cyprijs ut rebellarent ſuadebat: perſuaſis cæteris, Amathuſios rebellare obnuentes obſidione circũdedit. Dum hic Amathuntem obſidet, Darius, ut ei nunciatum eſt Sardis captas incenſasq; ab Athenienſibus atq; Ionibus, & huius comparandæ claßis atq; rei contexendæ fuiſſe autorem Ariſtagoram Mileſium, fertur cum primum hæc audiuit, dixiſſe Iones nihil feciſſe: probe ſciens, nõ fuiſſe illos præ contẽptu ſui rebellaturos: deinde interrogaſſe quinam eſſent Athenienſes. Id cum audiſſet, tum arcum poposciſſe, eoq; ſumpto ſagittam quam impoſuerat in cœlum excußiſſe: & ea in aërem excuſſa dixiſſe, ô Iupiter, cõtingat mihi ut Athenienſes ulciſcar. Atq; hæc locutus, cuidam famulorũ præcepiſſe, ut ſibi ſemper appoſita cœna, ter diceret: Here, memẽto Atheniẽſium. Et cum hoc præcepiſſet, accito ad ſuũ conſpectum Hiſtiæo Mileſio, quẽ ipſe diu diſtinuerat, ita eum fuiſſe alloquutus: Audio Hiſtiæe procuratorẽ tuum, cui tu Miletum demandaſti, nouas aduerſum me res eſſe demolitum. Viros enim ex altera continente perſuaſit, ut Iones ſequerentur, qui mihi cõmiſſorũ pœnas dabunt, cosq; induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur uidentur hæccine tibi bene habere? Quorũ quidnam ſine tuis conſilijs actũ eſt? Proinde uide ne rurſus teipſum in culpã induas. Ad hæc Hiſtiæus: Quodnam, inquit, rex protuliſti uerbum? Me'ne conſulere rem, quæ tibi ſit quippiam ſiue multũ ſiue pa-

rum modestiæ allatura? Quid mihi querēs ista facerem? aut cuius rei indigens, cui omnia adsunt quæ tibi, quem tu omnium consiliorum tuorum communione dignaris? Quòd si istud quod ais, egit procurator meus, sic habeto, id eum fecisse suo consilio. Principio ratione istam nō admitto, Milesios ac meū procuratorem quippiam rerū nouarum fecisse aduersus statum tuum. Si quid tamen huiusmodi faciunt, & tu id quod est audisti, rex, intellige quid rei egeris, quòd me à mari ablegandū putasti. Nam Iones id agere aggressi sunt, postquam ego ex ipsorum conspectu sum amotus, cuius aggrediendi iampridem libidine tenebantur. Quòd si ego in Ionia fuissem, nulla profecto se ciuitas commouisset. Proinde nunc propere dimitte me, ut in Ioniam contendam, illic omnia negocia tibi in integrum restituturus: & hunc Mileti procuratorem, harum rerum machinatorem in tuam potestatem redacturus. Hæc cum ex animi tui sententia confecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc uestem, qua indutus in Ioniam descendam, quàm *Sardiniam insulam maximam tibi tributariam reddam: Hæc Histiæus fallendi gratia dicebat. Quibus persuasus Darius, hominem dimisit, præcipiens, ut posteaquam ea quæ spopondérat præstitisset, ad se Susa reuerteretur. Dum nuncius de Sardibus ad regem uenit, Dariusq; illam rem arcu fecit, & Histiæum est allocutus, Histiæusq; ab eo dimissus, ad mare se contulit. hoc interea omni tempore hæc gesta sunt: Onesilo Salaminio Amathusios obsidēti nuncius affertur, Artybium uirum inter Persas eximium cum magna ui Persarum cursum tenere in Cyprum. Quo accepto, Onesilus legatos passim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cum magna

magna classe ad eum se contulerunt. Et cum Cyprum tenuissent, Persæ eôdem è Cilicia traiecerunt, terrestriq; itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus classe circumeuntibus promontorium, quæ claues Cypri uocantur. His ea facientibus, Cyprij tyranni conuocatis Ionum ducibus dixere: Viri Iones, uobis nos Cyprij optionem damus cum utris dimicare uelitis, cum Persis, an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Persis acie confligere, iam tempus est è nauibus egrediendi, & in acie stando, ut nos uestras ingressi naues, cum Phœnicibus dimicemus: Sin cum Phœnicibus fortunam tentare mauultis, facite: quoniam alterutrum opus est eligatis, ut quantum in nobis situ est, Ionia atq; Cyprus in libertate uindicentur. Ad hæc Iones: Cõmune, inquiunt, Ioniæ concilium nos misit ad mare tutandũ, nõ ad naues tradẽdas, quo ipsi cũ Persis in terra cõfligeremus. Itaq; quidem ubicũq; collocabimur, ut operam nauemus enitemur. Vos uero debetis, qualia ab imperãtibus Medis passi estis reminiscẽtes, uiros egregios uos ostendere. Hæc Iones responderunt. Post hæc Persis in campũ Salaminiũ tendẽtibus, Cyprij reges aduersus alios hostes constituerũt alios Cyprios: aduersus Persas, optimum quẽq; Salaminiorũ ac Solensiũ: aduersus Artybiũ Persarũ ducẽ Onesilus ultro cõstitit. Insidebat Artybius equo, in armatũ erigere se docto. Quod audiẽs Onesilus, ad satellitẽ suũ (erat enim ei satelles sanequam peritus rei bellicæ, & alioqui solertiæ plenus) Audio, inquit, Artybij equũ edoctũ se erigere, & pedibus simul atq; orc eũ in quẽ agitur perficere, pinde κατεργάζεται. tu propere inita ratione dicito, utrũ malis obseruare equũne tibi feriẽdũ, an ipsũ Artybiũ. Ad quẽ seruus suus: Ego uero, inq;, rex paratus sum et utrũq; et alterutrũ &

omnino quicquid imperaueris, facere. Promã tamẽ quod rebus tuis esse cõducibilius sentiã, regẽ ac ducẽ oportere cũ rege ac duce certare. Siue enim talẽ occidas, decori tibi fore: siue á tali, quod absit, occidaris, quod secũdũ est, dimidiũ mali esse: Hos uero famulos cũ famulis hostiũ debere cõfligere. Nã quod ad equũ attinet, nõ est causa cur eius artificiũ extimescas. Recipio enim tibi eũ posthac aduersus neminẽ se erecturũ. Hæc illo locuto, mox exercitus cõstixere, terrestres nauales q; . Et classe quidẽ Ionnes eo die strenue pugnãtes superauere Phœnices. Samiorum tamẽ præcipua uirtus extitit. In terra ubi cõcursum est, dũ acies dimicãt, circa imperatores hoc actũ est: Vbi Artybius equo cui insidebat, in Onesilũ inuectus est, Onesilus, uti cõuenerat cũ satellite, ipse inuadẽtẽ Artybiũ ferit, eius satelles equi sublatos pedes in Onesili scutũ iactãtis falce percutiẽs abscidit. Quo ictu Artybius Persarũ imperator illic unà cũ equo corruit. Cæteris pugnando occupatis, Stesenor Curij tyrãnus, nõ parum circa se copiarũ habẽs, prodidit socios Curienses. Hi Argiorũ coloni dicũtur esse. Post horũ proditionẽ, statim Salaminij, qui curribus uehebãtur, idem fecere. Quo ex facto Persæ Cyprijs superiores extitere. Horũ acie in fugã uersa, cũ alij multi occubuere, tũ uero Onesilus Cherſis, qui Cyprios ad defectionẽ induxerat, & Soliorũ rex Aristocyprus Philocypri, eius inquam Philocypri, quẽ Solõ Athenienſis Cyprũ profectus inter tyrãnos maxime uersibus celebrauit. Onesili caput Amathusij, quoniã ipsos obsederat, excisum in oppidũ retulerũt, ac supra portas suspẽderũt. Quod suspẽsum cũ iam exinanitũ esset, ingressum apũ examẽ sauo referſit. Ea de re oraculũ Amathusijs (nã oraculũ cõsuluere) redditũ est, ut depositũ caput hu-

put humarẽt, Onesilo q; quotãnis tanquam heroi sacrificarẽt: Hoc faciẽtibus, melius cum eis actũ iri. Quod Amathusij ad meam usq; memoriã faciebant. Iones & alij, qui ad Cyprũ pugna nauali dimicauerant, ubi didicere res Onesili perditas, & cæteras Cyprij urbes obsessas, præter Salaminẽ, eam autẽ Gorgo pristino regi Salaminios restituisse, in Ioniam redire maturauerũt. Ciuitatum Cypriarũ diutißime obsidionem Soli pertulit, sed eam Persæ quinto mense quàm obsidere cœperunt, circum fossoso muro expugnauerunt. Ita Cyprij cum annũ liberi fuissent, denuo in seruitutem sunt redacti. Ac Daurises, qui filiam Darij in matrimonium habebat, Hymees q; & Otanes, atq; alij Persarum duces, & ipsi filias Darij in matrimonio habẽtes, persecuti eos Iones, qui aduersus Sardis expeditionem fecerant, postquam in naues repulerũt prælio uictos, dehinc inter se partiti sunt urbes quas expugnarent. Daurises quidem conuersus ad urbes in Hellesponto sitas, cepit Dardanũ, cepit Abydũ & Percotem, Lampsacum & Pæson, singulas diebus singulis. Cui à Pæso ad urbẽ Parion contendenti nuncius adfertur, Cares cum Ionibus sentientes, à Persis defeciſſe. Igitur conuerso itinere ex Hellesponto, aduersus Cariam copias duxit. Sed antequam perueniret, de eius aduẽtu certiores facti Carij, ad colũnas (quæ albæ dicuntur) conueniunt, atq; ad amnẽ Marsyam, qui ex Hydriadæ regione defluit in Mæandrum. Ibi coactis Carijs, multæ sunt à multis dictæ sententiæ: sed optima omnium meo iudicio à Pixodoro Mausoli, uiro Cendyensi, qui Syẽnesis Cilicũ regis filiã in matrimonio habebat. Ab hoc sententia dicebatur, ut trãsmisso Mæandro Cares flumen à tergo habentes, ita demum cũ hoste congredierentur, ut subla-

ti ſpe retro fugiendi, atque ibidem manere coacti, redde rentur meliores quàm natura eſſent. Verum hæc ſenten tia non peruicit, ſed illa, ut Perſis potius à tergo Mæander eſſet, ut ſi Perſæ fugam facientes euaderent, tamen in flumen incidentes abire non poſſent. Poſt hæc cum adeſſent Perſæ, ac Mæandrum tranſiſſent, ibi ſuper amnem Marſyam Cares prælium conſeruere cum Perſis acre atq; diuturnum. Ad poſtremum multitudine hoſtium terga uertunt. Quo in prælio Perſarum cecidere duo milia, Carum decem millia. Ex quibus qui effugerũt ad Labrandem, in Iouis militaris templum ſe receperunt, in magnum atq; ſacrum lucum platanorum. Sic autem ex his (quos nouimus) Cares ſunt, qui Ioui militari hoſtias oſferant. Huc Cares cum ſe recepiſſent, de ſalute conſultabant, utrum ſeſe Perſis dederent, an Aſiam penitus relinquere ſatius eſſet. De hac re conſultantibus, ſubſidio uenere Mileſij cum ſocijs. Ibi Cares immutata priori uoluntate, rurſus ad bellum inſtaurandum animantur, & cum inuadentibus Perſis concurrunt: & cum diutius quàm prius dimicandum eſſet, fugantur multis cæſis, Mileſiorum præcipue. Poſt acceptam calamitatem hanc Cares copijs reparatis repugnaucrunt. Audientes enim urbes ſuas inuaſum iri à Perſis, inſidias illis in uia quæ in Mylaſſa fert collocauerunt, autore Heraclide Ibanoleo uiro Mylaſſenſi. In eas inſidias Perſæ noctu incidentes, obtrũcati ſunt cum ducibus ſuis Dauriſe & Amorge & Siſamace, necnon Myrſe Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Perſæ. Hymees autem, qui & ipſe erat ex inſequẽtibus Ionas, qui aduerſus Sardis militauerant, ad Propontidem conuerſus cepit Cion ac Myſiam. Hac expugnata, audiens Dauriſen relicto Helleſponto tendere aduerſus

Cariam,

Cariam, omissa Propontide, in Hellespontum ducit exercitum, cepitq; Aeoles omnes qui oram Iliadem incolunt. Cepit item Gergithas, qui à priscis Teucris relicti fuerant. Has gentes cum cepisset Hymees, morbo decessit Troade, & hic quidem ita mortē obijt. Artaphernes autem Sardium præfectus, & Otanes tertius dux, aduersus Ioniam confinemq; Aeolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex Aeolia uero Cumā. Quibus oppidis captis, Aristagoras Milesius ubi hoc accepit, non erat compos mentis, ut qui perturbasset Ioniam, & magna negocia confudisset. Itaq; cernēs hæc, ubi constitit ei rem effici non posse, nec Darium regem superari, de fugiendo deliberabat, conuocatisq; suæ factionis hominibus, consulebat satius fore eis, si Mileto expellerentur, in septentrionalia loca aliquà profugere, ducentes coloniam uel in Sardiniam uel in Myrcinum Hedonum, quam Histiæus à Dario donatus mœnibus struxerat: Hæc Aristagoras percontabatur. Verum Hecataeus Hegesandri, uir logopœos, negabat coloniā alterutro deducendam, sed si Mileto eijcerentur, mœnia in Lero insula ædificanda, atque illic quiescendum. Deinde illinc Miletum esse remeandum: Hoc consulebat Hecataeus. Sed Aristagoras, cuius sententia præcipue erat abeundi in Myrcinum, demandata Mileto Pythagoræ uiro inter populares probato, procuratore Milcti, ipse sumptis secum omnibus uolutarijs in Thraciam nauigauit, regionemq; obtinuit ad quam concesserat. Ex ea profectus cum urbem obsidet, tam ipse quàm eius exercitus à Thracibus, tametsi illic accepta fide excedere uolentibus, interemptus est: Et Aristagoras quidem, qui Ioniam ad defectionem induxerat, ita oppetijt.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER VI. QVI INSCRIBITVR ERATO.

ARISTAGORAS quidem Ionicæ rebellionis autor, ita oppetijt. Histiæus autem Mileti tyrannus, à Dario commeatum adeptus, Sardis uenit. Eò cum uenisset è Susis, interrogatus ab Artapherne Sardium præfecto, quidnam ei uideretur, Iones ad rebellandum induxisse. Et cum negaret se id scire, quinimò mirari quod actum esset, tanquam eius rei prorsus ignarus, Artaphernes qui eum fuisse artificem comperisset, id ipsum intuens, inquit: Histiæe, sic res hæc se habet. Hunc calceum tu quidem consuisti, Aristagoras autem sibi induit. Hoc Artapherne ad rebellionem pertinens dixit: Quem Histiæus tanquam rei gnarum ueritus, prima statim nocte fuga se ad mare proripuit, regem Darium frustratus, cui Sardiniam insulam maximã in illius potestatem redacturum se pollicitus, subijt primas partes Ionici belli aduersus Darium gerẽdi. Is cum in Chiũ transmisisset, à Chijs in uincula coniectus est, exploratum habentibus eum à Dario illuc isse ad res nouas moliendas. Sed ubi omnem cognouere rationem, quòd regi hostis esset, hominem soluerunt. Ibi interrogatus Histiæus ab Ionibus, cur ita prompte ut à rege deficeret Aristagoræ delegasset, & tanta clade Iones affeciisset, non

dixit

dixit cauſam penes illos merito fuiſſe, ſed regem Dariũ conſtituiſſe, Phœnices è ſedibus ſuis amotos in Ioniam transferre, & Ionas in Phœnicem, & hac cauſa literas ſe miſiſſe. Cum nihil omnino rex cõſtituiſſet, ipſe Ionas ter reſaciebat. Poſt hæc ad Perſas qui Sardibus erant, literas dat, tanquam ſecum antea de rebellione collocutos, quas literas fecit per nuncium quendam Hermippum Artaniteum. Eas Hermippus non ijs ad quos dabantur reddidit, ſed Artapherni. Ille omnibus quæ agebantur cognitis, iubet Hermippum & eas reddere quibus Hiſtiæus mittebat, & quæ uiciſſim à Perſis ad Hiſtiæum reſponderentur, ſibi dare. Ita rebus palàm factis, Artaphernes de multis Perſarum ſupplicium ſumpſit, & Sardibus quidem tumultus extitit. Hiſtiæus autem hac ſpe lapſus, exoratis Chijs Miletum reductus eſt, ſed Mileſij libenter etiam Ariſtagora liberati, nullo pacto animum inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendum, utpote guſtata libertate. Hiſtiæus ſub noctem conatus introire Miletum, à quodam Mileſio in femore uulneratus eſt. Ita reiectus à patria ſua, rurſus ſe recepit in Chium, atq; illinc quoniam Chios ad tradendas ſibi naues inducere non poterat, traiecit Mitylenen: Leſbijs q; ut ſibi traderent naues perſuaſis, octo illorum triremibus armatis Byzantiũ remigauit. Ibiq; ſubſidẽs, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorũ qui ſe paratos obſequi ſibi aſſentiebantur. Hiſtiæo & Mitylenæis hæc agentibus, aduerſus ipſam Miletum ingens exercitus hoſtiũ, claßiarius pariter & terreſtris in expedito erat. Duces enim Perſarũ coactis in unũ copijs cuncti in eã contendebant, minoris cætera oppida facientes. Inter claßiarios promptiſſimi erãt Phœnices, cũ quibus militabãt &

Cyprij recens ſubacti, & Cilices, & Aegyptij. Hos aduerſus Miletum & cæteram Ioniam uenturos cum accepiſſent Iones, miſerunt ſuos quiq; primores ad commune Græciæ concilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, uiſum nullas debere terrestres copias aduerſus Perſas contrahi, ſed Mileſios mœnia per ſeipſos *futuri tutari, cæteros claſſem inſtruere nulla naui prætermiſſa. Inſtructaq; claſſe, primo quoq; tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autem parua quædam eſt inſula, urbi Mileſiorum obiacens. Poſt hæc impletis ijdem nauibus ad locum præſto fuerunt, comitantibus Aeolibus, qui incolunt Leſbum: Atque ita aciem inſtruxerunt: Cornu quod erat auroram uerſus, ipſi Mileſij cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenſes erant duodecim cum nauibus: Miuſij cum tribus nauibus. His contigui Theij decem & ſeptem nauibus, Chij cum centum. Vltra hos locati erant Erythræi & Phocenſes. Erythræi quidem cum octo nauibus, Phocenſes uero cum tribus. Phocenſibus adhærebant Leſbij cum nauibus ſeptuaginta. Vltimo in loco erant Samij cum ſexaginta nauibus, tenentes cornu occaſum uerſus. In ſumma omnium numerus, trecentæ ſexaginta tres triremes: Tot fuere Ionicæ naues. Barbaræ uero numero ſexcentæ. Quæ ubi & ipſæ in agrum Mileſium uenere, omnisq; ei peditatus affuit, tum uero duces Perſarum audita multitudine nauium, iamdum extimuerunt ne illos ſuperare, neue Miletum niſi mari potiti eſſent, capere non poſſent, & ob id apud Darium adirent periculū pœnæ ſubeundæ. Hæc reputantes, cōtractis Ioniæ tyrannis, qui ab Ariſtagora Mileſio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduerſus Miletum

*Legendū forte ſuiſſe pro uiribus, pro eo quod eſt Græce, ὡς ἐσόμενοι.

Miletum militabant, horũ quicunq; aderant conuocatis, ita uerba fecerunt: Viri Iones, qui uestrum de domo regia bene meritus est, nunc appareat. Suos enim populares quisq; uestrum conetur adducere, ab reliquis socijs cliciendo illos hac promissione, nihil eos quod rebellarint molestiæ sensuros, nullas eorum uel sacras uel priuatas ædes incensum iri, nihil uiolentius quam antea passuros: Sin minus ista facere, sed omnino decernere prælio uoluerint, hæc eis damna dicite euentura, quæ certe euenient. Ipsos prælio uictos in seruitutem rapiendos, liberos eorum à nobis castrandos, uirgines in Bactra asportandas, terram alijs tradendam. Hæc locutis Persarum ducibus, Ionum tyranni sub noctem ad suos quisq; populares denunciatum miserunt. Iones ad quos ij nuncij peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, sibi quisque soli illa à Persis denunciari existimantes. Hoc simul atq; Miletum Persæ appli cuere, gestum est. Mox cum ad Ladam Iones coacti essent, conciliaq; haberentur, & aliæ ab alijs sententiæ dicerentur, Dionysius Phocensis dux ita locutus est: Quoniam in summo * ancipitiores nostræ sunt uiri Iones, ut aut liberi simus, aut serui, & quidẽ tanquam fugitiui: si ultris deuitare calamitates, subeundus est nobis in præsentiarum labor: ita superatis hostibus liberi esse poteritis. sin autem igitur fecerit is, & ab ordine recesserit is, nullã uestri spem habeo, quo minus pœnas regi rebellionis detis. Sed assentiamini mihi, & uosipsos mihi permittite, & ego diis & equo iuuãtibus, recipio uobis aut non cõcursuros hostes, aut si occurrent, multo inferiores futuros. His auditis, Iones sese Dionysio permisere: Ille classem assidue in cornua producens, ut remiges exerceret, subinde

* ἐπὶ ξυρῷ τῷ ἀχμῆς.

ſubinde loca inter nauigandum uariare cogitabat, quin etiam propugnatores armatos eſſe, & reliquum diei naues in ancoris ſtare, quotidie laborem Ionibus exhibens ad ſeptimum uſque diem, obtemperantibus, atque imperata facientibus. Poſt cum diem Ioncs, utpote talium laborum inſueti, tum defatigatione, tum ſole afflictati, inter ſe dixere: Quo nos deorum offenſo iſta patimur, qui deſipientes ac mẽte capti, uiro Phocenſi ſuperbo treis naues habenti, omnino nos permiſimus, eumq; toleramus? Quos ille ſumptos perdit intolerabilibus ærumnis, quorum multi in morbum inciderunt, multi idem paſſuri uidentur, quibus ſatius eſt quiduis aliud quàm hæc mala pati, atque adeo ſeruitutem, ſi qua futura eſt, expectare, quàm præſenti affligi. Agite deinceps huic ne obtemperemus. Hæc inter ſe locutis, mox deinde nemo illi parere uelle, ſed tentoriis more militari in inſula defixis, frui umbraculis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia ſua redire. Id animaduertentes Samiorum duces & magnam Ionum confuſionem, putauerunt ſibi admittendam orationem Perſarum, quam per nuncium aperuerat Aeaces Syloſontis, rogans ut à ſocijs deficerent, cum præſertim non fieri poſſe uideretur, ut regis potentiam ſuperarent, ac probe ſcirent, ſi præſentem Darij claſſem ſuperaſſent, aliam quincuplo maiorem affuturam. Nacti igitur occaſionem, ubi primum uiderunt Ionas negantes ſe in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt ſuorum ſacrorum atque priuatorum conſeruationem. Aeaces autem, cuius orationem admiſere Samij, filius Syloſontis Aeacis, fuit Sami tyrannus, ab Ariſtagora Mileſio exutus principatu, quemadmodum alij Ioniæ tyranni. Itaque poſteaquam Phœnices nauigare aduerſus Ionas cœpe

nas cœperunt, Ionesque & ipsi naues in cornua digestas producere, ac propius uentum est, prælium que consertum, tunc quinam Iones ignaui, quiue egregij fuerint. haud queo pro comperto scribere, quia alius in alius reijcit culpam. Dicuntur tamen Samij, quemadmodum cum Aeace composuerant, sublatis uelis ex acie excessisse, Samumque abisse, præter decem naues, qua triere archi permanserunt, dimicarunt que, nolentes dicto audientes esse suis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit, ut ipsorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum uirorum, in lapide scriberentur. extat que is lapis adhuc in foro. Lesbij uidentes Samios, qui iuxta erant, fugam capessere, idem fecere quod Samij. Cum id plerique Ionum facerent, eorum qui pugnando perstitere, Chij præcipue circumuenti sunt, & quia nolebant perfide agere, edita egregia opera oppressi. Qui (ut superius dictum est) centum naues cum attulissent, singulis cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos socio rum esse proditores, tamen inique se facturos censuerunt, ut illorum similes essent. Sed relicti cum paucis discurrando dimicauerunt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quorum uero naues inualidæ, quia laceratæ erant, ij Chij insequente hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et cum in agrum Ephesium ingressi essent, sub noctem ad urbem contendebant, cum illic à mulieribus sacra legiferæ Cereris fierent, quos armatos Ephesij ingressos agrum suum uidentes, cum de eis nihil audissent, suspicati fures esse, &

ad mulie

ad mulieres tendere, uniuersi ad uim arcendam procurrerunt, Chiosq; interemerunt: Et hi quidem hoc casu occiderũt. Dionysius autem Phocensis posteaquam res Ionũ abscisas intelligit, captis tribus hostium nauibus, abijt nõ iam in agrum Phocensem, probe sciens eum in cæteram Ioniã direptum iri, sed ut erat, rectà contẽdit in Phœnicem. Vbi nauibus onerarijs spoliatis, raptaq; ingẽti pecunia, in Siciliam nauigauit, atq; illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullũ quidem Græcorum, sed in Carthaginienses ac Tyrrhenos. At Persæ uictis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atq; mari obsederunt, suffossisq; muris & omni genere tormentorum admoto, eam ab arce acceperunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno, atq; diripuerunt, ut defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidẽ Argijs apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditum est, quod in ipsos quidem Argios tendebat, sed ex adiectione ad Milesios. Quod quatenus ad Argios pertinet, cum ad eum locum uenerimus, referemus: quatenus autem ad Milesios, ita habet:

Tunc quoq; commentrix operum Milete malorum,
Permultis cœna & præstantia munera fies,
Crinitisq; pedes tua pluribus abluet uxor,
Nostri erit ast alijs delubri cura gemellis.

Hæc tunc Milesijs contigerunt, cum ex ijs pleriq; uiri à Persis, qui criniti erãt, sunt cæsi, uxores ac liberi in prædam cesserunt, templumq; quod erat in geminis, & delubrum atq; oraculum deflagrarunt. Nam pecuniarũ quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milesij conseruati è cæde, dehinc Susa perducti sunt. Quos rex Darius nulla alia pœna afficiens, collocauit in urbe

Ampa

Ampa ad mare (quod rubrum uocatur) sita, ubi fluuius Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Milesium urbi circuniectum, atque planitiem ipsi Persæ obtinuere, montana Caribus Pedasensibus, possidenda cesserunt. Hæc Milesijs à gente Persarum passis, non reddiderunt uicem Sybaritæ, qui urbe exuti, Laon & Scidron incolebant. Nam Sybari à Crotoniatis direpta, uniuersi Milesij, qui puberes erant, capita deraserunt, & ingentem luctum adiecerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipue mutuo hospitio iungebantur. At non item Athenienses, sed Mileti expugnationem se permoleste tulisse cum alijs multis rebus declararent, tum uero hac, quòd Phrynico docente actum, quem de Mileto direpta fecerat, theatrum illacrymauit, & Athenienses eum, quòd domestica mala re fricuisset, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto, ne quis posthac eo actu uteretur. Et Miletus quidem Milesijs desolata est. Samijs autem ijs qui aliquid habebant, adeo non id quod sui duces erga Medos fecerant, probatur: ut inito secundum pugnam nauali consilio, uisum sit prius quàm eò tyrannus Aeaces ueniret, in coloniam proficisci, ne manentes & Medis seruirent & Aeaci. Etenim per hoc idem tempus Zanclæi (qui sunt Sicilienses) missis in Ioniam nuncijs, solicitabant Iones ad pulchrum littus, cupientes illic urbem Ionum condere. Hoc autem littus quod pulcherrimum dicitur, Siculorum quidē est, sed ad Tyrrhenum Siciliæ uergit. His ergo solicitantibus, soli ex Ionibus Samij cū ijs, qui effugere, Milesijs eò concesserunt. Quibus in Siciliam tendentibus iamq; appulsis Locros, qui sunt in Zephyris, hoc rei cōtigit, ut interea Zanclæi unà cū suo rege (cui nomē erat

erat Scythes) obsiderent urbem Siculorum ut eam expugnarent. Idq; cum audisset Anaxileus tyrannus Rheginus, quòd erat Zanclæorum hostis, adiens Samios, suasit satius esse ut pulchrum littus, ad quod nauigarent, ualere sinerent, & Zanclam occuparent uiris desertam. Samij persuasi, Zanclam occupauerunt. Id Zanclæi cum audissent, urbi suæ suppetias ferunt, aduocato Hippocrate Gelæ tyranno. Erat enim is eorum socius. Qui posteaquam ad illos iuuandos cum exercitu uenit, Scythæ Zanclæorum monarcho, tanquam urbis desertori, & fratri eius Pythogeni, uincula indidit, eosq; in oppidum Inycum relegauit, ac cæteros Zanclæos Samijs (cum quibus publice locutus fuerat) dato & accepto iureiurando, prodidit, pacta mercede ut dimidiũ omnis prædæ urbicæ atq; captiuorum ipse haberet: item omnia quæ in agris essent, quanquam pleroſque Zanclæorum titulo captiuorum in uinculis habebat, quorum summos quoſque trecẽtos Samijs occidendos tradidit, quod tamen illi facere noluerunt. Cæterum Scythes Zanclæorum monarchus, ex Inyco profugit in Himeram, atq; illinc transmisit in Asiam, ascendit que ad Darium regem, quem Darius iustissimum uirorum omnium censuit, qui è Græcia ad se ascendisset. Nam cum exorato rege in Siciliam abijsset, rursus è Sicilia ad regem rediit, donec natu grandior ac beatus apud Persas excesit è uita. Samij itaque Medis liberati, Zanclam urbem pulcherrimam nullo negocio adepti sunt. Post nauale prælium pro Mileto gestum, Phœnices iubentibus Persis Aeacem Syloſontis tanquam de ipsis bene meritum, & qui egregiam operam nauasset, Samum reduxerunt. Quæ ciuitas sola ex omnibus quæ à Dario rebellauerunt, ea fuit, cuius neq; urbs, neq; templa

incende

incenderentur, quòd in pugna nauali à socijs defeciſſet. Statim expugnata Mileto, Perſæ Cariam cepere, ciuitatibus partim ſe ultro dedentibus, partim ui adactis: Et hæc quidem ita geſta ſunt. Hiſtiæo autem Mileſio, dum circa Byzantium agit, et Ionum onerarias naues, quæ è Ponto curſum tenebant, intercipit, affertur nuncius de rebus ad Miletum geſtis. Itaq; negocijs ad Helleſpontum pertinentibus, Biſaltæ Apollophanis Abydeno delegatis, ipſe habens Leſbios Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chij, ubi uocant concaua regionis, quòd ab eius præſidio nō reciperetur congreſſus, permultos interficit, tam eorum quàm cæterorum Chiorum: & ex oppido quodam progrediens cum Leſbijs, Chios utpote ex pugna nauali male affectos, ſubegit. Sed uidelicet quoties ingentes ſunt euenturæ calamitates uel ciuitati uel nationi, ſolent ſignis prænunciari: Etenim Chijs ante hanc cladem ingentia ſigna contigerant: Vnum, quòd ex choro centum iuuenum, quos miſerant Delphos, duo omnino rediere, nonaginta octo peſtilentia abſumptis: Alterum, quòd ſub idem tempus, paulo ante naualem pugnam, tectum ſupra pueros literas diſcentes corruit, ita ut ex centum uiginti pueris unus omnino euaſerit: Hæc eis ſigna deus præmonſtrauit. Poſt hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem in genua deiecit. Acceſſit ad cladem pugnæ Hiſtiæus cum Leſbijs, qui Chios iam exhauſtos facile ad excidium deduxit. Hiſtiæus illinc cum multa Ionum & Aeolum copia aduerſus Thaſum contendit. Cui Thaſum obſidenti, cum eſſet nunciatum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam profectos eſſe, Thaſum inexpugnatam reliquit, atq; in Leſbum traiecit cum omnibus copijs: & illinc quòd copias ſuas formidabat, traijcit in prouinciam Atarnis, tanquam fru-

mentandi gratia, tam illinc quàm ex agro Caico, qui erat Myſorum. Erat in ijs locis forte Harpagus, uir Perſa, non parui exercitus dux: qui cum Hiſtiæo egreſſo in terram, certamine commiſſo, & ipſum Hiſtiæum uiuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit. Hunc autem in modum captus eſt Hiſtiæus: Dum Græci cum Perſis pugnarent apud Malenam regionis Atarnitidis, ac diu præſtarent, mox equitatus emiſſus, in Græcos impetum dedit. Quo ex facto uerſis in fugam Græcis, Hiſtiæus haud credens ob præſentem noxam ſe interfectum iri ab rege, ob quandam uitæ cupiditatem captus eſt: qui ut fugiens capiebatur à quodam Perſa, utq; ab eodem erat transfodiendus, ſeſe Mileſium Hiſtiæum eſſe, lingua Perſica utens indicauit. Quem, opinor, ſi ſeruatus ad regem Darium perductus fuiſſet, nihil tale fuiſſe paſſurũ, remiſſa ei à Dario culpa. Nunc ne id contingeret, ne'ue fuga elapſus apud regem magnus exiſteret, Artaphernes Sardium prætor, & Harpagus qui ceperat eum, Sardis perductum in crucem ſuſtulerunt tamen truncum. Nam caput ſale conditum, Suſa ad regem Darium detulerunt. Ea re audita, Darius obiurgatis qui id fecerant, quòd hominem uiuum in conſpectum ſuum non attuliſſent, iußit Hiſtiæi caput eos elotum atq; obuolutum ſepelire, tanquam de ipſo uiri ac de Perſis benemeriti: Ita res Hiſtiæi habent. Perſarum nauticæ copiæ circa Miletum hybernantes, altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Leſbum, Tenedum: quarum inſularum ut quanq; capiebant, euerriculabant. * Euerriculant autem hunc in modum: Viri manum mutuo tangentes, à mari aquilonari ad auſtrale pertranſeũt. Poſt hæc omnem inſulam peragrant, uenando homines. Ceperunt quoq; in

* ἐπ' ἀριστερὰ ἐξελίσσοντες

con

continente urbes Iades eadem ratione, præterquam quòd non euerriculabant homines. Neq; enim poterant, ut non fulsõ cesserint ea quæ duces Persarũ minati sunt Ionibus, cum ex aduerso castra haberent. Nam posteaquam potiti sunt urbibus, formosissimos quosque puerorum seligentes castrauerunt, exectis testibus facientes eunuchos. Virgines q; speciosas ad regẽ transportarunt: & super hæc, urbes cum ipsis templis cremauerũt. Ita tertio Iones sunt in seruitutem redacti, primũ à Lydis, bis deinceps à Persis. Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad læuã sunt in Hellespontũ nauigãtibus, subegit. Nam quæ sunt ad dexteram, iam subacta erant à Persis per cõtinentem. Hellespontiautẽ hæc in Europa sunt, Chersonesus, in qua frequentes sunt urbes, & Perinthus, & super Thraciam muri, & Selymbria, & Byzantium. Quorum Byzantij, & qui ulteriori in littore sunt Chalcedonij, nec expecta uerunt quidem aduẽtum Phœniciæ classis: sed relictis suis urbibus, in interiora Euxini ponti recesserũt. Ibiq; urbem Mesambriam condiderunt. His urbibus, quas cõmemoraui incensis, Phœnices ad Prœcõnesum & Artacem conuertuntur. Quibus & ipsis igni traditis, rursus in Chersonesum reuehuntur, euersuri cæteras urbes, quas superiore accessu non euerterant. Nã Cyzicũ ab initio ne accesserant quidẽ, quòd ipsi Cyziceni iam ante aduentũ hunc classis Phœnicum sub rege erãt: cum se Oebari filio Megabyzi, qui Dascylij præses erat, dedissent. Cæteras Chersonesi urbes, præter Cardiam, Phœnices subegerunt: quarum ad id tempus tyrãnus fuerat Miltiades, filius Cimonis, nepos Stesagoræ: cuius imperij autor fuerat Miltiades Cypseli filius, ad hunc modum: Dolonci Thraces, qui Chersonesum hanc tenebant, cum ab Absinthijs bello uexarentur,

reges suos ut de bello consulerent, Delphos miserunt. Quibus Pythia respondit, ut coloniæ in suam terram deducendæ eum autorem asciscerent, qui primus eo templo abeuntes hospitio inuitasset. Doloncí sacram uiam ingressi, per Phocenses atque Bœotios iter fecerunt. A quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempestate Athenis omne quidem imperium tenebat Pisistratus: dominabatur tamen et Miltiades Cypseli, è familia Thetrippotrophi, ab Aeaco & Aegina oriundus, nuper familia facta Atheniensi, cuius autor extitit Philæus Aeaci filius. Miltiades hic, ut sedebat in domus suæ uestibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci uestem gerentes neq; tela, homines inclamauit: accedentibusq; obtulit domicilium & hospitium congiarium. Illi in domum excepti, & hospitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precesque addiderunt ut deo obsequeretur. Miltiades ea oratione audita, confestim persuasus est, ut qui pertæsus imperium Pisistrati, cuperet illinc emigrare: protinusque Delphos se contulit oraculum consulturus, nunquid faceret quod à Doloncis rogaretur. Iubente Pythia, ita Miltiades Cypseli, qui quadrigario curriculo prius Olympiacam palmam reportauerat, unà cum Doloncis nauigauit, sumptis Athenienſium uoluntarijs quibusque ad expeditionem ineundam: & ubi locum tenuit, ab ijs qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Chersonesi Isthmum, id est, breuem inter duo maria intercapedinẽ, ab urbe Cardia ad Pactyam muro præsepsit, ne ab Absinthijs regionem incursantibus infestari posset. Est autem Isthmus hic sex ac triginta stadiorũ. Ab Isthmo introrsus, omnis Chersonesus quadringentorum uiginti stadiorum est longitudinis. Interseptis igitur faucibus Chersonesi Miltiades,

atq;

atque hoc modo Absinthijs cohibitis, primis cæterorum Lampsacenis intulit bellum. Illi dispositis insidijs eum uiuum excepere. Ea re Crœsus Lydus audita (erat autẽ Crœso Miltiades charus) per nuncios Lampsacenis præcepit, ut hominem missum facerent: alioqui se illos in morẽ pini extriturum comminatus est. Hac oratione nutantibus Lampsacenis quid sibi uellet, quòd Crœsus minabatur se illos in morem pini extriturum, uix tandem quidam è maioribus natu intelligens, quid illud esset, exposuit, inquiens, pinum ex omnibus arboribus solam esse quæ excisa nullam sobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Eapropter ueriti Crœsum Lampsaceni, solutum Miltiadem remiserunt. Ita Miltiades ob Crœsum euasit: qui postea sine liberis moriens, imperium atque opes tradidit Stesagoræ, Cimonis sui è matre germani filio. Ei defuncto, Chersonitæ (ut mos est) conditori urbis sacrificant, certamen que equestre ac gymnicum statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare permittitur. Durante cum Lampsacenis bello, contigit ut Stesagoras quoque liberis orbus decederet, apud curiam percussus securi in capite à quodam, qui se transfugam uerbis simulabat, sed re ipsa quàm hostis erat atrocior. Stesagora hunc in modum defuncto, tum Pisistratidæ Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum triremè ad suscipiendas in Chersoneso res dimiserunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquam non sane conscij mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades ut uenit in Chersonesum, domi sese cõtinebat, in honorem uidelicet Stesagoræ fratris. Quod audientes Chersonitæ, undiq; ex omnibus ciuitatibus principes contraxerunt ad lugẽdam cũ Miltiade fratris necem.

Reprehendit hoc loco Herodotum Aulus Gel. cap. 3. libro 2.

Hi postquam uenerunt illuc, in uincula coniecti sunt: ex Miltiades Chersonesum obtinuit conductis auxiliarijs: filiamq; Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit uxorem. Quem etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria, sed grauia sane negocia exceperũt. Nam tertio quàm hæc gesta sunt anno, è Chersoneso profugit, non ausus expectare ueniẽtes Scythas Nomades: qui ab rege Dario iritati, coactis copijs ad hãc usq; Chersonesum processerunt. Illis digressus, eum rursus Dolonci reduxere, tribus annis antequam alijs curis implicaretur. Tũc Phœnices apud Tenedum esse cum audisset, quinq; cum triremibus (quas præsentibus facultatibus implicauerat) Athenas nauigauit, solu ens ex urbe Cardia. Qui dum per sinũ nigrum trãsmissa Chersoneso cursum tenet, et Phœnicũ classe circũuentus, ipse quidem cũ quatuor triremibus ad Imbrũ euasit: quintam tamen Phœnices insecuti ceperunt: cui præerat Miltiadis filius, natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracum regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices cum Miltiadis filium esse cognouissent, ad regẽ perduxerunt, rati se magnã apud eum gratiam inituros: quoniã Miltiades in dicẽda apud Iones sententia suasisset, ut Scythis rogantibus Iones soluta rate, domum abire obtemperarent. Oblato tamen sibi Metiocho, Darius tantũ abest ut quicquam mali fecerit, ut permultis cum bonis affecerit. Donauit enim domo, facultatibus, uxore etiam Persidę: ex qua liberi geniti sunt qui inter Persascẽsentur. Miltiades autẽ ex Imbro Athenas peruenit: neq; hoc anno quicquã est à Persis amplius in Ionas sæuitũ, sed benigne sanè cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præses, accitis hostium nũcijs, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas, de tradendis mutuo ijs, qui iniurias intulissent: neue quid

inui

inuicem ferrent, aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per paraſangas (ita enim Perſæ tricena ſtadia appellant) regiones diuiſit: regionatimq; uectigal inſtituit, quod regi penderent: quod uectigal ab Artapherne inſtitutum, ad meam uſq; ætatem qui illic fuere pependerunt, eadem penè qua prius conditione inſtitutum: Et hæc quidem illis pacata erant, Cæterum ineunte ſtatim uere, alijs ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobrys filius, adhuc adoleſcens & recens, in matrimonium accepta Darij filia Artoxoſtra, ad mare deſcendit, permagnas ducens peditũ claſſiariorumq; copias. Quo cum exercitu poſtquam in Siciliam peruenit, ipſe conſcenſa naui cum claſſe abijt, alijs ducibus pedeſtres copias in Helleſpontum ducentibus: ubi præteruectus Aſiã, in Ioniã peruenit Mardonius. Miram hic rem ego referam ijs Græcis, qui non aſſentiuntur Otanem inter ſeptem Perſas ſuaſiſſe potiorem eſſe Perſis ſtatum popularem, abdicatis tyrannis. Mardonius ſtatum popularem in ciuitatibus conſtituit. His actis, in Helleſpontum ire contendit: ubi coacta ingenti ui nauium ac peditatus, eas copias traiecit Helleſpontum, perq; Europam iter Eretriã uerſus atq; Athenas faciebat. Hæ igitur ciuitates prætextu Dario erant belli inferendi: ſed in animo habebat quàm plurimas poſſet Græcarum ciuitatum ſubigere. Nam & claſſe Thaſios, nec manum ex aduerſo leuantes ſubegit: & peditatu Macedonas, ultra eos qui iam ſeruiebant, in ſeruitutẽ redegit. Etenim quæ intra Macedones ſunt nationes, iã ſubactæ erant. Hæc claſsis è Thaſio tranſmittens, ac terram legens ad Acanthum uſq; proceſsit: & ex Acantho ſoluens, dum Athon circũuertit, uẽtus aquilo uehemens, atque admodum atrox & intolerandus dicitur in eam ingruiſſe: nauiumq; pleraſq; in Athon propulſas,

ad trecentas affixisse, ut supra uiginti millia hominum interierint: partim quòd à feris rapti, partim quòd natare nescirent, partim quòd petris allisi (nam sæuissimum circa Athon est mare) partim gelu absumpti. Et cũ nautico quidem exercitu ita actum est. Mardonium autem cum pedestribus copijs in Macedonia statiua habentem, Thraces Brygi sub noctẽ inuasere: & cum alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium uulnerauerunt. Sed non iccirco seruitutem Persarũ deuitare potuerũt. Nam Mardonius non prius ex ijs locis decessit, quàm illos in suam redegit potestatẽ. His subactis rursus reduxit exercitum, tum ob acceptam apud Brygos calamitatẽ in exercitu terrestri, tum ob maiorẽ in classe ad Athon. Ita hic exercitus pugna turpiter gesta rediit in Asiam. Insequẽti anno Darius ante omnia Thasios à uicinis insimulatos tanquã defectionem molientes, misso nũcio iussit diruere muros, & naues in Abdera recipere. Nam Thasij, ut qui ab Histiæo Milesio fuerant obsessi, & prouentus magnos habebant, pecunia multa utebantur cum in cõpingendis nauibus longis, tum ualidioribus muris urbi circundandis. Erat autem eis prouẽtus ex continenti atq; ex metallis. Ex fossitia quidem metallorum aureorum materia, septuaginta talentorũ: ex Thasijs autem metallis minus: sed tamen frequenter ita, ut si Thasij forent immunes tributorũ, fuerint eis in summã prouẽtura quotãnis ex cõtinẽti atq; ex metallis ducẽta talẽta, & quãdo plurimũ trecẽta. Quæ metalla ipse quoq; inspexi, & tamen longe admirabiliora fuere, quæ Phœnices ij, qui cũ Thaso eam insulã condiderũt, inuenere: quæ insula ab hoc Thaso Phœnice nomẽ obtinuit. Hæc autem Thasi Phœnicea metalla sunt, inter locũ qui uocatur Aenyrorum & Cœnyrorũ sita: atq; è regione Samothraciæ in-

ingens mons indagando euersus est: Et hoc quidem huiusce modi est. Thasij autem iubête Dario, & muros suos diruerunt, & naues omnes in Abdera receperunt. Post hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnare ne secum, an sese dedere, tentandum ratus, legatos per Græciam dimittit, alios aliô iussos petere terram & aquam: Hos in Græciam, alios item ad tributarias sibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & * hippophoras, id est, naues quibus equi feruntur. Dum hæc isti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perses præceperat petentibus, terram multi in continente populi dederunt. Insulani quoq; cum alij omnes, ad quos eadē petituri legati accessere, tum uero Aeginetæ. Qua de re continuo Athenienses iritati sunt, quòd putarēt hostili in ipsos animo dedisse terram & aquam Aeginetas, ut unà cum Persa aduersus Athenas militarent. Itaq; libenter occasionem contra Aeginetas amplexi, Spartam profecti illos insimulauerunt, quòd ex eo quod fecerant, Græciam prodidissent. Ad hanc delationem Cleomenes Anaxandridæ Spartiatarum rex, Aeginam transmisit, animo præcipuos eius rei autores comprehendendi. Conanti illos comprehendere, cum alij Aeginetæ incessere, tum præcipue Crius Policriti, negans eum gauisurū, si quem abduceret Aeginetarum. Nam id eum facere sine communi consilio Spartiatarum, sed ab Athenienſibus pecunia corruptum. Alioqui cum altero rege uenturum fuisse ad se cōprehendendos. Hoc autem dicebat ex epistola Demarati. Eum Cleomenes ab Aegina discedens interrogauit, quod ei nomen esset. Ille respondit quod erat, Crios, id est, aries. Cui Cleomenes: Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occursurus magno malo Spartæ. Per id tempus De

* Græce, ἱππαγωγὰ.

maratus Cleomenem insimulabat, & ipse rex Spartiatarum, nulla re alia nisi familia inferior Cleomene (ab eodē enim oriundi) sed familia Eurysthenis, qui primigenius fuerat, nonnihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonij nulli pœtarum assentientes, negant se in eam quam nunc posident regionem deductos á filijs Aristodemi: sed ab ipso Aristodemo regnante, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hilli filius. Nec multo pòst Aristodemi uxorem nomine * Aeginam, quam dicunt fuisse filiam Autesionis, qui fuit Tisameni, qui fuit Therſandri, qui fuit Polynicis filius, peperisse geminos: eisq; natis Aristodemum morbo decessisse. Lacedæmones autē quicum erant, initio consilio creasse regem è pueris eum, qui esset primigenius, ut lex iubebat. Sed nescientes utrum puerorum eli gerent, cum essent similes ac pares: id cum nequirent ipsi decernere, prius fuisse percontatos genitricem: eaq; negante se dignoscere: sed dissimularet, quòd uidelicet (ut credibile est) magnopere cuperet ambos esse reges: ita hæc sitibundos Lacedæmonios Delphos scisciatum, quid in ea re agerent: & ijs Pythiam respondisse, ut utrunque puerorum ducerent ad regem, sed primi ingenium magis honorarēt. Hoc responso á Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirēt, admonitos fuisse à quodam Messenio nomine Panite, ut obseruarent, utrum puerorum mater priorem lauaret, cibaretq;: quam si deprehenderent eodem semper modo facilitare, habituros id omne quod quærerent, & inuenturos quod uellent: sin illa alternando erraret, palàm fore ne ipsam quidem quippiam magis nosse, & isti aliam rationem inirent. Ibiq; Spartiatas ex admonitu Messenij obseruantes matrem puerorum, ignaram cur obseruaretur:

* Al. Argia

animad-

animaduertentes que illam præferentē alteri primigenitū, tum cibando, tum lauando accepisse puerum qui magis honorabatur à matre, tanquā primogenitū, publiceq; alendū curasse, imposito ei nomine Euryſthene, iuniori Procle. Hos autem fratres, ubi adoleuerunt, per omne uitæ tempus inter se dissensisse, & itidem eorum posteros perseuerasse: Hæc soli Græcorum Lacedæmonij aiunt. Nam quæ commemorantur à Græcis, ego scribo: hos Doriensium reges usq; ad Perseum Danaë a deo genitum, recensēri recte à Græcis, & ostendi Græcos esse. Iam tum enim isti inter Græcos censebantur. Ideo autem dixi, usque ad Perseum, nec altius repetij, quòd nullū Perseo cognomentum fuit mortalis patris, quemadmodū Herculi Amphitryon. Itaq; à me rectam rationem sequēte, dictum recte est, usq; ad Perseum. A` Danaë uero Acrisij filia, retrorsum patres eorū recensendo, constabit principes Doriensium ex Aegypto oriundos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorum facta est. Vt autem à Persis fertur, Perseus ipse cum esset Assyrius, factus est Græcus, non tamen progenitores eius. Nam progenitores Acrisij recensere, ad progeniem Persei nihil attinet: eosq; (quemadmodū Græci aiunt) Aegyptios fuisse: Hæc de his hactenus. Quod autem regnum Dorum, cum Aegyptij essent, sibi traditum acceperint, hoc (quoniā ab alijs dictum est) omittemus. Quæ uero alij non attigerunt, eorum faciemus mentionē. Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerunt: duo sacerdotia, Iouis Lacedæmonij, & Iouis cœlestis, & ius belli in quancunq; libuerit regionem inferēdi, ut id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui piaculari crimine teneatur: ut in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeūdo postremi sint. Centum delecti uiri eis in militia custodes

cuſtodes adſint. In egreſſibus utantur quotcunq; pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiãt: Bellica hæc. Alia ſunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: Quoties aliqua publica euiſceratio fit, primi in cœna reges diſcumbant: & ijs primis diſtribui incipiat utriq; eorum duplum omnium, quàm cæteris conuiuis: libamunáq; immolatorũ & coria, eorum ſint. Singulis quoque calendis inſtantis menſis, ſingula pecora utriq; è publico dentur Apollini immolanda: & farinæ medimnum, id eſt, ſex modia: & uini Laconicus quartarius: & in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant. Liceatq; quibuſcunq; libeat ciuibus inniti, & utriq; binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quiq; publice cum regibus paſcuntur. Regibus ad cœnã non euntibus, mittantur binæ chœnices, id eſt, ſemodia farinæ, & uini ſingulæ cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadẽ ratione à priuatis quoq; inuitati ad cœnam, honorentur. Vaticinia, quæ de uirgine pupilla utri danda ſit, ei'ne cui mater, an cui pater deſpõderat: necnõ de uijs publicis: & ſi quis adoptiuũ filium facere uelit inuitis regibus. Liceat quoq; eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu, qui cõſtat ex duodetriginta ſenibus: Si eò non acceſſerint, eorũ maxime propinqui duo ſenatores, ius regũ obtinẽt duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus à re publica Spartiatarũ tribuũtur, illa defunctis. Equites per uniuerſam Laconicam obitum regis enunciant: fœminæ per urbem circumeuntes, ollas pulſitant. Cumq; hoc fit, ne ceſſe eſt ex ſingulis domibus duos ingenuos, marẽ ac fœminam, luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem circa funus regum conſuetudo Lacedæmonijs

eſt,

eſt, quæ barbaris Aſianis. Nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum utuntur. Siquidem poſteaquã mortem obijt Lacedæmoniorũ rex, oportet eius exequijs adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſque Spartiatarum, qui ſunt numero uicinorum. Quorum & item ſeruorum atq; ipſorum Spartiatarũ poſteaquam multa millia in unum coacta ſunt, promiſcue cum mulieribus frontes ſuas intrepide pungunt, & ululatu immenſo utuntur, ultimum quenque regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui uero regum in bello perijt, eius ſimulachrũ cũ expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt. Cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt: nulluſq; magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continens. In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto rege alter qui ſuccedit, liberat ære alieno, quicunque Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat. Apud Perſas qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum quod debebant, remittit. Cum Aegyptijs etiã Lacedæmonij in hoc congruũt, quòd corũ præcones & tibicines & coqui, in paterna artificia ſuccedũt: & coquus è coquo, & tibicẽ ex tibicine, & præco ex præcone gignitur. Neq; ulli propter uocalitatem alijs inſidiantes ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant: atque hæc quidem ita fiunt. Cleomenẽ tunc, cum apud Aeginam eſſet, communi Græciæ bono operam dantem inſimulabat Demaratus, non tam Aeginetis ſtudens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab Aegina reuerſus conſultabat, ut regno ſummoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem: Ariſton Spartæ regnum obtinens, cum è duabus uxoribus liberos non ſuſciperet (neque enim in ſe culpam eius rei eſſe agnoſceret) tertiã duxit uxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus

quidam

quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maxime utebatur. Cui uiro erat uxor ſpecioſiſſima, ex turpiſſima talis facta. Siquidem hãc mala forma præditã eſſe cernens nutrix ſua, idq; parẽtes eius, utpote locupletes ægre ferre, hoc excogitauit, ut puellã ſingulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod eſt in loco, qui dicitur Therapne, ſuper fanũ Phœbi. Eò quoties nutrix intulerat puellam, ſtans ante ſimulachrum, deam precabatur, ut aluminam deformitate liberaret. Cui aliquãdo exeunti de templo, mulier quædam apparuiſſe fertur, atque interrogaſſe illam quidnam in ulnis geſtaret: & cum nutrix ſe infantem geſtare reſpondiſſet, iußiſſe ſibi oſtendi. Cumq; negaret nutrix ſe id facturam, quòd infantem parentes ſui uetuiſſent oſtendi cuipiam, inſtitiſſe iubere prorſus ut ſibi oſtenderetur: magni enim facturã illam, ſi à ſe infans conſpiceretur. Ita nutrice puellam oſtendente, demulcentẽ caput puellæ dixiſſe, futuram eam omnium Spartanorum formoſiſſimam. Atq; ab eo priſtinam ſpeciem decidiſſe: quam cum ad nubilem peruenit ætatem, duxit uxorem Agetus Alcidis filius, ille amicus Ariſtonis. Eius mulieris amore titillatus cum eſſet Ariſton, hanc rem commentus eſt: Agetо ſodali ſuo, cuius illa erat uxor, recepit ſe dono daturum unam è ſuis rebus quamcunq; ille optaret: atque inuicem iußit illum ſimile munus ſibi dare. Agetus nihil de re uxoria ſuſpicatus, cum uideret Ariſtoni quoq; uxorẽ eſſe, accepit conditionem: & in eam rem iuſiurandum interpoſuit. Cui mox Ariſton è ſuis rebus precioſis donauit quam ille elegit. Ipſe uicißim, cum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, ibi optauit uxorem eius adferri. Agetus dicere, ſe præter unum cætera annuiſſe: iureiurando tamen adactus ac dolo ſeductus, ad eã ducẽdã abijt. Ita

tertiam

tertiam hanc Ariſton, repudiata ſecunda, duxit uxorem: quæ circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decem menſibus, hunc ei genuit Demaratum. Ariſton, cum ei ſedenti in baſilica cum Ephoris quidam famulus nuncium nati filij attuliſſet, ſciens quo tempore duxiſſet uxorem, deductis in digitos menſibus, dixit iurciurando, hic non eſt filius meus. Quod audientes Ephori, haud magni fecere in præſentiarum. Sed poſteaquam puer adoleuit, pœnituit Ariſtonem dicti, opinantem utique filium ſuum eſſe Demaratum: cui ideo nomen impoſitum eſt Demaratus, id eſt, à populo uotis petitus: quòd ante eum natum omnis populus uota fecit, ut Ariſtoni omnium ante id tempus regum probatiſſimo filius gigneretur: ea de re id nomen impoſitum eſt. Interiecto deinde tempore Ariſtone uita functo, Demaratus obtinuit regnum: ſed uidelicet neceſſe erat, ut id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene uehementer inſimulabatur: cum antea quòd ab Eleuſine abduxiſſet exercitum, tum eo tempore, cum aduerſus Aeginetas cum Medo ſentientes traiecit Cleomenes. Ergo ingreſſus eum urgere Cleomenes, componit cum Leutychide Menaris filio, Argis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione, ut ſi eum regem in locum Demarati conſtituiſſet, ſe aduerſus Aeginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipue cauſam, quòd cum Pertala filia Chilonis filij Demarmeni ei deponſata eſſet, Demaratus inſidioſe hominem coniugio priuauit, præoccupata & prærepta uxore, ac retenta: Ob hanc cauſam Leutychidi inimicitiæ cum Demarato extitere. Is tunc Cleomene ſolicitante contra Demaratum iurauit, negans eum rite Spartanorum eſſe regem, quòd Ariſtonis

filius

filius non esset: deinde quod iurauerat instituit confirmare, quod Ariston aliquando dixisset, cum ei nunciasset famulus suus filium ei natum, & menses conferens, iureiurãdo negasset illum esse filium suum. Huic uerbo insistens Leutychides, pronunciabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neq; rite Spartæ regnare: eisdem Ephoris adhibitis testibus, qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandem re in contentionem deducta, uisum est Spartiatis oraculum, quod Delphis est, consulendum, an foret Demaratus Aristonis filius ne'ne. Ibi Cleomenes, cum ex ipsius erga Pythiã prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quẽdam Aristophanti, maxima apud Delphos autoritate, ut persuadeat Periallam mulierum uaticinantiũ antistitẽ, dicere ea quæ Cleomenes uolebat dici. Ita Pythia sciscitantibus ijs, qui ad oraculũ erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum. Quæ tamen res sequẽti tempore palàm facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Perialla honore abdicata: Hactenusq; ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliam, quòd cum eiectus regno gereret magistratum, adesset q; spectaculo gymno pædiarum, id est, nudorum puerorum palæstræ, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandiq; causa, ministrum, qui interrogaret qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægre ferens Demaratus, respondit, se utrunq; expertum, illum uero non: & eam interrogationem Lacedæmonijs futuram initium plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc locutus, uelato capite è theatro domum abijt, cõfestimq; præparatũ Ioui bouẽ immolauit, quo immolato, matrem accersijt, quæ cũ aduenisset, positis in eius manus

extis,

extis, mulierem his uerbis obsecrauit: Per ego te mater eũ alios deos, tum Iouem hunc domesticum quem tango precor, promas mihi ueritatem, quis nam re uera meus est pater? Nam Leutychides inter conuitia obijcit, te è priore uiro grauidam, ita ad Aristonem uenisse. Alij etiam dementius referentes, aiunt, te ad domesticum asinarium uenitasse, illiusq; me filium esse. Qua de re ego te adiens obsecro, ut uerum dicas. Si quid enim eorum quæ dicuntur fecisti, non sola fecisti, sed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantium Aristoni fuisse genituram ad filios procreandos. Nã si fuisset, priores uxores fuisse concepturas: Hæc Demaratus. Cui mater ita respondens, Fili, inquit, quoniam precibus mecum agis ut dicam ueritatem, omne tibi uerum exponetur: Vt me domũ Ariston duxit, tertia quàm me duxerat nocte, simulachrum tanquam Aristonis ad me uenit, quod posteaquam mecum cõcubuit, corona quam gestabat, me circundedit atque abijt. Dehinc Ariston aduenit, qui cernens me coronam habentem, sciscitabatur quis nam me illis donasset. Ego ipsum respondi, eoq; id abnuente, iuraui asserens, non bene illũ facere qui negaret. Quippe qui paulo antè ingressus, ubi mecum coisset, coronis me donasset. Ariston cernens me iurantem, intellexit eam rem diuinam fuisse. Compertumq; est illas coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est iuxta ianuam aulæ extructum, quod uocant Astrobacis: & uates id esse hunc eundem heroëm responderunt. Habes igitur fili, ita ut uolebas audire. Aut enim ex hoc heroë genitus es, paterq; tibi est Astrobacus heros, aut ex Aristone. Nam ea te nocte concepi. Verum hoc tibi præcipue exprobrant inimici, quòd Ariston, cum ei te ortum nunciatum est, multis audientibus negauit te suum esse,

quia tempus decem menſium non exiſſes, per inſcitiam tã lium rerum illic hoc uerbum excidit. Nam mulieres etiam nouem menſium ac ſeptem menſium partum edunt, non omnes decimum mẽſem explentes. Ego te fili ſeptimeſtrẽ genui. Ipſe quoque Ariſton, non diu pòſt agnouit ſe per imprudentiam id uerbum extuliſſe. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. Omnia enim ueriſſime audiſti. Nam quod ad aſinarios attinet, ipſi Leutychidi, & ijs qui talia loquuntur, ſuæ uxores de aſinarijs pariãt filios: Hæc illa dixit. Demaratus auditis quæ uolebat, ſumpto uaticinio per ſpeciẽ eundi Delphos ad oraculum conſulendum, Helim contendit. Eum ſuſpicati Lacedæmonij fugam capeßiturum, inſecuti ſunt. Sed Demaratus iam ex Heli Zacynthum traiecerat, quem illuc tranſgreßi Lacedæmonij prehenderunt, eiuſq; famulos: ſed Zacynthijs eũ dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Aſiam ad regem Darium traiecit: à quo magnifice exceptus eſt, territorioq; ac urbibus donatus: Ita in Aſiam Demaratus abijt, ac tali fortuna uſus eſt, uir cum alijs in multis factis dictisq; apud Lacedæmonios illuſtris, tum quòd illis olympiadem palmam quadrijugo certamine reportauerat, rem eius ſolius ad ea tempora regum Spartiatarum. Leutychidi Menaris, qui in regnum amoti Demarati ſucceſſerat, natus eſt filius Zeuxidemus, quem nonnulli Spartiatarum Cyniſcon, id eſt, catulum uocabant. Is Spartæ non regnauit, ante Leutychidem defunctus, relicto filio Archidemo. Leutychides orbatus filio, alteram duxit uxorem Eurydanem, Menij ſororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolem uirilem ſuſcepit, ſed filiã nomine Lampito: quam Archidemus Zeuxidemi in matrimonium accepit, ab ipſo Leutychide datam. At ne Leutychides quidẽ ipſe Spartæ

conſenuit

consenuit, sed has pœnas Demaratus rependit: In expeditione Pharsalica dux cũ omnia faciendi ius haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit: ipseq; in re deprehensus cum sederet in castris, utraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domusq; eius excisa. Et Tegeæ in quam profugerat, mortem obijt. Sed hæc in sequenti tempore acta sunt. Tunc autem Cleomenes, cum sibi res in Demaratum bene cessisset, desumpto protinus Leutychide, contendit aduersus Aeginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infensus. Ita Aeginetæ utriusque regis contra se aduentu, non repugnandum iam sibi esse putauerunt. Ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitijs ac genere eminentissimos, cum alios, tum Crium Polycriti, & Casambum Aristocratis, qui plurimum habebant potentiæ. Eos in Atticam adductos, penes inimicissimos Aeginetis Athenienses deposuerunt. Post hæc Cleomenes, cum eũ subijsset metus Spartiatarum, iam manifestus maleficij in Demaratum excogitati, in Thessaliam subterfugit: atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebatur, solicitans Arcadas aduersus Spartam: adigens q; eos iureiurando ad sequendum, quocunque ipsos educeret. Quinetiam in animo habebat, primores illorum ad urbem Nonacrim ductos adigere ad iusiurandum, per aquam Stygis. In hac autem urbe ab Arcadibus fertur esse Stygis aqua: & est uidelicet talis ea aqua: E petra emanat aquula, distillans in uas quoddam, in gyrum maceria præseptum. Nonacris autem ubi fons hic uisitur, urbs Arcadiæ est, ante Pheneon urbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonij cum animaduertissent, timẽtes sibijpsi, Spartam reuocarunt ad pristinam dignitatem. Sed eum reuersum sta-

tum morbus insaniæ cepit, & iam antea subinsanum. Nã ut cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem inflige bat sceptrum. Hæc illum facientem, ac desipiscẽtem, propinqui soleis ligneis illigauerunt. Qui custodem, digressis alijs, solum remansisse cernens, petijt, ab eo gladium. Custode abnuente dare, ab initio comminabatur, quæ mox ei faceret, donec minis conterritus custos (erat enim seruus quidam) gladium tradidit. Eo accepto, Cleomenes à suris incipiens sese detruncabat. In longum nanque descindens carnes, è tibijs ad femora processit, è femoribus ad coxarũ uertebra atq; ilia, quousq; peruenit ad uterum, in quo rescindendo sic expirauit. Vt pleriq; Græcorum memorãt, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda, quæ circa Demaratum acta sunt. Vt soli Athenienses, quòd adortus Eleusinam, fanum deorum fuerat depopulatus. Vt Argij, quia eos qui è pugna fugerant, Argios ex Argij templo ipsorum abductos obtruncarat: & ipsum lucum quem in Argia occupasset, incẽderat. Etenim Cleomeni Delphis oraculum poscẽti, responsum fuerat, eum Argos esse capturum. Qui posteaquam ad flumen Erasinum copias Spartiatarum duxit: quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur. Hunc enim lacum in uoraginem condi, & Argis postea exoriẽtem apparere, illincq; iam eam aquam uocari Erasinum. Ad hoc igitur flumen posteaquam peruenit, ei hostias immolauit: & cum læta nõ essent exta de flumine transmittendo, ait delectari se quidem Erasino, nolle prodere ciues suos, non tamen ideo Argios gauisuros. Moxq; illinc motis castris ad Thyream uenit, & mari taurum cum mactasset, nauibus copias ad regionẽ Tirynthiam ac Naupliam duxit. Id audientes Argij, ad eos arcendos obuiam tendunt ad mare. Et cum aduentarent Tirynthum

De Cleomenis morte aliter tradit Plutarchus.

rynthum, in loco cui nomen inditum est Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, cõsederũt è regione Lacedæmoniorum. Neque uero illic pugnã ex aperto reformidabant, sed ne dolo exciperentur. Nam ad hanc rem attinebat oraculum, quod Pythia ediderat communiter eis atque Milesijs, in hæc uerba:

Verum quando marem præuertet fœmina uictrix,
Inter & Argiuos referet prælustris honorem,
Tunc Argiuarum reddet pleraſq; gementes:
Vt ueniurorum aiat quis quandoq; uirorum,
Telo sæuus obit sinuoso corpore serpens.

Hæc omnia Argijs cum contigissent, metum incutiebant. Ideoq; eis uisum est, præcone hostium esse utendum. Atq; ita esse faciendum, quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmonijs denuntiaret, idem facerẽt ipsi. Cleomenes animaduertens Argios facientes quicquid apud Lacedæmones præco denuntiasset, præcepit suis, ut cum præco denuntiaret prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argios. Hoc executi Lacedæmonij, in Argios è uoce præconis prandentes impetum faciunt, eorumq; cũ multos occiderunt, tum plures in lucum Argi fuga elapsos circunsederunt. Qui dum asseruantur, Cleomenes hoc sibi faciendum putauit: Sciscitatus quosdam, quos secũ habebat, perfugas, misit præconem ad euocandum nominatim eos Argios, qui in luco præclusi erant ad se redimendos. Est autẽ apud Lacedæmonios redemptio in singulos uiros binæ minæ. Ita Argiorum quinquaginta, ut quisq; euocatus fuerat, Cleomenes interemit: quod faciẽs, latebat cæteros qui in fano erant, utpote denso luco interiecto, non cernentes quid illi extrinsecus agerent: nisi postquam quidam conscensa arbore, quod fiebat inspexit. Vnde non amplius

qui euocabantur prodiere. Ibi Cleomenes iussit unumquenq; seruorum lucum materia circundare: atq; illis obtemperantibus, lucum incendit. Eoq; iam ardēte, percontatus est quendam perfugarum, cuius nam deorū esset ille lucus. Perfuga Argi esse respondit. Quo audito, Cleomenes uehementer ingemiscens: O Apollo, inquit, uates quantopere me frustratus es, dicens me Argos esse capturum, conijcio iam exitum habuisse oraculum. Post hæc maiore copiarum parte Spartam redire permissa, ipse cum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic sacrificaturus. Sed sacrificare super aram uolens, cum à sacerdote uetaretur, negante fas esse externo illic sacra facere, iussit seruos abductum uerberare. Ac posteaquam immolauit, Spartam abijt. Reuersum inimici ad Ephoros citauerunt, crimini dantes, quòd pecunia corruptus, Argos cum facile posset non cepisset. Quibus respondit Cleomenes (incertū mihi uere an falso) se posteaquam templum Argi cepisset, putasse dei expletum esse oraculum, & proindenō prius tentandam urbē, quàm sacris operatus sciret an sibi deus illam traditurus esset, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effluxisse flammam è pectoribus simulachri: atque ita ipsos intelligere, proculdubio eum non esse Argos expugnaturum. Si enim è capite simulachri flamma extitisset, fore ut urbem ab arce caperet. Cum uerò è pectoribus fulgur extiterit, id omne fuisse confectum quod deus confici uoluisset. Hæc dicens, credibilia ac probabilia Spartiatis dicere uisus est, multo'que maiore parte sententiarum absolutus. Cæterum Argos ita uiris desolatum est, ut serui eorum res omnes susceperint, atq; magistratus administrarint, dum filij cæsorum ad puberem adoleuere ætatem: Qui sese in suum ius asse-

rentes

rentes, ac reuersi Argos, mancipia eiecere. Serui eiecti, prælio Tirynthem obtinuere, eatenus quidem, dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos uenit uates quidam Cleander genere Phygaseus ab Arcadia. Is persuasit seruis, ut dominos adorirentur. Vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argij ægre euasere uictores. Ob hoc igitur aiunt Argi Cleomenem ad insaniam redactum, male perisse. Ipsi autem Spartiatæ negant ab ullo dæmonio Cleomenem ad insaniam redactum: sed conuersatione Scytharum, intemperantem meri esse factũ, & iccirco furiosum. Scythas enim Nomades, post illatum sibi à Dario bellum, ad illum ulciscendum perstitisse: missisq; Spartam nuntijs ad societatem faciendam, ita pepigisse, tanquam ex utrorunq; utilitate foret, ut ipsi quidem Scythæ iuxta flumen Phasim conarentur Medicam regionem inuadere: Spartiatæ uero ab Epheso ascendere, & ad certum locũ utriq; occurrerent. Cum ijs Scythis qui ad hoc missi sunt, consuetudinem habuisse Cleomenem aiunt, atque ex eo ni miam didicisse potandi intemperantiam: atque ob id insanisse se arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere uolunt, aiunt: scythissato, id est, age Scytham. Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi uero uidetur ille has pœnas Demarato pependisse. Eum defunctum ubi audiere Aeginetæ, Spartam nuntios misere, uociferatum contra Leutychidem de obsidibus, qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonij, consilio inito, multum iniuriæ ab Leutychide illatum esse censuerunt, hominem'que dedendum, quem illi Aeginam deportarent pro ijs qui Athenis tenerentur. Hunc cum essent ducturi Aeginetæ, tunc ad eos Theasides Leoprepis, uir Spartæ probatus: Quid, inquit, uiri Aeginetæ facere uultis, regem'ne Spartiatarum

deditum à ſuis ciuibus abducere? Si nunc præ iracundia Spartiatæ ita decreuerunt, cauete ne quod exitiale malum in uestram regionem (ſi hoc feceritis) inferãt. His auditis, Aeginetæ ab illo abducendo ſupersederunt, hac tamẽ conditione, ut ſecum profectus Athenas Leutychides, redderet ſibi uiros, qui illic depoſiti eſſent. Vbi Athenas uenit Leutychides, ac depoſitum repoposcit, Athenienſes (ut qui reddere nollent) tergiuerſari: quòd dicerent duos in deponendo reges fuiſſe, ideoq; iniquum eſſe id alteri ſine altero reddi. Quibus negantibus ſe reddituros Leutychides: Facite, inquit, Athenienſes utrũ ipſi uultis: ſi reddetis, ſancte facturi: è contrario, ſi non redditis. Qualis autem res circa depoſitum cõtigit Spartæ, uolo referre: Dicimus nos Spartiatæ fuiſſe tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filium, qui cum alijs ſummis laudibus excellebat, tũ iuſtitia inter omnes optime audiebat, qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore contigiſſe, ut uir quidam Mileſius Spartam uenerit, hominis conueniendi gratia, atq; ita ſit allocutus: Ego ſum uir Mileſius, qui ad tuam Glauce fruendam iuſtitiam uenio. Nam cum eſſet tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam, tum uero per Ioniam, apud memetipſum ratiocinatus ſum: Ionia quidem ſemper obnoxia periculis eſt, Peloponneſus autem tuto fundata, & ob id uidere licet eoſdem homines nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atque conſultanti, uiſum eſt dimidium mei cenſus in pecuniam redactum deponere penes te, quòd probe intelligo hæc penes te depoſita mihi incolumia fore. Tu uero has pecunias accipe, & hanc notam, quam unà cuſtodi: quam notam quiſquis habens repoſcet pecuniam, ei reddito: Hæc hoſpes qui Mileto uenerat, dixit:

atq;

eaq; ea conditione depositum Glaucus accepit. Multo deinde tempore interiecto, filij eius qui pecuniam deposuerat, Spartam ueniunt, Glaucum conueniunt: exhibitaq; nota pecuniam reposcunt. Ille enimuero repellere homines, atqui his uerbis è contrario respondere: Neq; istius rei quicquam reminiscor, neque ad me pertinet scire quæ dicitis. Volo tamen reminiscens quicquid iustum fuerit facere, & si accepi, iure optimo reddere: sin à principio nõ accepi, Græcorum legibus in uos uti. Ad quod confirmandum, præstituo uobis tempus hinc ad quatuor mẽses. Ita Milesij facta iactura, tanquam fraudati pecunia, discesserunt: & Glaucus Delphos se contulit ad oraculum consulendum. Cui consultanti an ὅρκῳ, id est, iureiurando, pecuniam prædaretur, Pythia respondit his uersibus:

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus,
Sic orco uicisse, interuertisseq; nummos:
Deiera & euorcum, quoniam manet exitus idem:
Ast orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus, rapide aduenit, usque adeo, dum
Conuoluens omnem perdat prolemq; domumq;,
Cum sobole euorci melius sed postea agetur.

His auditis, Glaucus ueniam sibi eorum quæ dixisset ut daret, deum obsecrabat. Cui Pythia inquit, idem pollere, tentare deum & facere. Tunc Glaucus accitis Milesijs hospitibus pecuniam reddidit. Cur autem hæc oratio apud uos instituta est, dicetur: Glauci nunc nulla supereſt neq; soboles neq; domus, quæ illius censeatur: sed ex Sparta radicitus extrita est. Ita bonum est, nihil aliud de deposito cogitare, quàm ut repetentibus reddatur. Leuthychides hæc locutus, cũ nihilo magis ab Athenienſibus audiretur, discessit. At Aeginetæ priusquam superiorũ iniuriarum,

quas Athenienſibus intulerant, gratificãtes Thebanis darent pœnas, hæc fecere: Cum Athenienſibus ſuccenſerent, quòd ſibi ab illis iniuriam fieri arbitrarentur, ſe ad ulciſcendum apparabant. Erat enim Athenienſium in Sunio biremis quædam, quam Delum iam inde à Theſeo quotannis mittebãt. Hanc Aeginetæ locatis inſidijs intercepere, plenam primoribus Athenienſium, uirosq; alligauere. Ea clade ab Aeginetis accepta, Athenienſes nõ amplius differendum putauerunt, quin omnia in illos excogitarent. Etenim erat quidam Nicodromus Cnœthi appellatus, uir in Aegina ſpectatus. Hic ſuam ipſius priorem abitionem Aeginetis imputãs, querebatur, qui prius ſua de miſſione cum tranſegiſſet, cognito Athenienſes eſſe animatos ad nocẽdum Aeginetis, quibus ipſe infenſus eſſet, compoſuit cum illis de prodenda Aegina ad certam diem, quo eſſet rem aggreſſurus ipſe, & illos oporteret uenire ſubſidio. At ita ex compoſito urbem (quæ uetus uocatur) occupat. Sed Athenienſes ad diem nõ affuerunt, quia claſſis eorum par Aeginetanæ nondum erat comparata. Qui dum à Corinthijs cõmodari ſibi naues rogant, interea res corrupta eſt. Corinthij per id tempus Athenienſibus amiciſſimi, dedere rogantibus naues uiginti, ſed dantes uendiderunt ſingulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare uetabantur lege. His acceptis Athenienſes, & ſuis inſtructis in ſummam ſeptuaginta numero, in Aeginam nauigauerũt, peruenerunt q; poſtridie eius diei qui erat deſtinatus. Qui cũ ad diem non adeſſent, conſcenſo nauigio Nicodromus ex Aegina profugit, alijs nonnullis Aeginetarum eum comitantibus, quibus Athenienſes Sunium incolendum dederunt. Vnde iſti procedentes, eos qui in inſula erant Aeginetas, & ferebant & agebant. Sed hæc poſterius acta

ſunt

sunt. Proceres Aeginetarum superata plebe, quæ unà cum Nicodromo tumultum fecerat, mox eos quos ceperant, ad necem exegerunt. Vnde piaculum admisere, quod nullo studio expiare potuerunt, præoccupatiq; priùs ex insula sunt deiecti, quàm deum sibi propitiarent. Nam cum septingentos è plebe, quos uiuos ceperant, ad necem educerent, unus eorum è uinculis elapsus, fugit ad Cereris legiferæ uestibulum, eiusq; cardinibus prehensis adhærebat; quem illi cum auellere non possent, abscissis uiri manibus ita deduxerunt, quæ manus cardinibus consertæ manserunt. Hæc cum apud se fecissent Aeginetæ, classe septuaginta nauium cum Athenienſibus qui superuenere congressi, superantur. Victi nauali prælio, eosdem quos prius Argios in auxilium uocauerũt, sed illi noluere eis amplius auxilio esse, causati quòd & naues Aeginetæ necessario sumptæ à Cleomene oram Argolidẽ tenuissent, & ipsi cũ Lacedæmonijs in terram descendissent, ut nonnulli quoq; è Sicyonibus nauibus descenderẽt in eadem contra ipsos expeditione. Quo nomine utriſq; mulcta ab Argijs iniuncta est mille talentorum, quorum quingena uterq; populus solueret. Et cum Sicyonij suam culpam agnoscentes, centum talentis cum Argijs decidissent, Aeginetæ ne agnoscere quidem culpam uoluere: Erant enim superbiores. Eapropter rogantibus eis, nemo amplius Argiorum publice auxilium tulit: sed uoluntariorũ circiter mille, duce quodam, cui nomen erat Eurybates, quinq; palmarum uiro. Quorum plerique non remeauere, sed in Aegina sub Athenienſibus occubuere. Et ipse dux Eurybates singulari certamine ter uictor, quarto sub Sophane Decelis oppetijt. Verum Aeginetæ sua classe adorti incompositos, Athenienses superauere, eorumq; naues quatuor cum

ipsis

ipſis pugnatoribus cepere. Et Atheniēſes quidem bellum cum Aeginetis contraxerunt. Perſa autem quæ ipſius partes erant exequebatur, cum famulo aſsidue in memoriam redigente, ut reminiſceretur Athenienſium, tum Piſiſtratidis aſsidentibus, Atheniēſesq; criminantibus, tum cupiditate per hunc prætextum, quòd natus erat ſubigendi Græcos, quicunque ſibi terram & aquam denegaſſent. Itaque Mardonium, qui male rem naualem geſſerat, præfectura amouit, aliosq; deſignatos duces aduerſus Eretriam & Athenas mittit, Datim genere Medū, Artapherneum Artaphernis fratris ſui filium, datis mandatis, ut Athenas atque Eretriam diriperent, captiuosq; in conſpectum afferrent. Poſtquam hi duces declarati ab rege digreſsi ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene inſtructo exercitu, & ibi caſtra poſuere, aduenerunt nauticæ copiæ omnes, ut ſingulis erant imperatæ. Ad hæc hippagogæ naues, quas ſuperiore Darius anno mandauerat tributarijs ſuis præparādas. In has inductis equis, atq; terreſtri peditatu, ſexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt. Hic non recto curſu ſecundum continentem in Helleſpontum, etiam Thraciam ucrſus nauigabant, ſedè Samo unde ſoluerāt, præter Icariū, interq; inſulas, præcipue (ut ego ſentio) metu circumeūdi Athon, quem ſuperiori anno circumnauigantes, magnam iacturam fecerant. Præſertim coacti propter Naxon, quam antea non cepiſſent: ad quam poſteaquam ex Icario pelago appulſi ſunt (in hanc enim ut primum copiæ ducerentur, Perſæ urgebant) Naxij memores priorum, fuga ſe in montes concitauerunt, non auſi reſiſtere. Eorum quos adepti ſunt Perſæ in ſeruitutem raptis, delubra atq; urbem incenderunt. His actis, ad cæteras inſulas re-

Vide ſuprà ad finem libri 5.

deunt

deunt: Hæc dum isti agunt, Delij relicta & ipsi Delo, fuga in Tenum abeunt. Eo tendentes naues præcedens Datis, non sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum apud Rheneam. Et simul cognito ubi Delij essent, misso caduceatore his eos uerbis affatus est: Viri sacri, quid fuga abistis, non pro merito de me male opinantes? Ego enim & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege iussus, quo in loco duo dij geniti sunt, ne quid aut eum locum, aut eius incolas lædam. Redite igitur ad uestra ipsorum, & incolite insulam. Hæc Delijs per caduceatorem dixit. Mox trecentas thuris libras super aram gestas adoleuit. His actis aduersus Eretriam primum nauigauit, simul omnem classem, simul Iones, pariter atque Aeoles agens, statimq; ab illius digressu Delos tremuit (ut Delij aiunt) ad meam usq; ætatẽ tunc & primum & postremũ commota, deo mala uentura hominibus portẽdente. Nam sub Dario Hystaspis, & Xerxe Darij, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus his deinceps ætatibus plus malorum passa est Græcia, quàm uiginti alijs ante Darium ætatibus: partim à Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus: ut non ab re Delos commota sit, prius immobilis: de qua in oraculis ita scriptum erat:

Et Delon, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Et sane in nostra lingua pollent hæc nomina: Darius, quòd coërcitor: Xerxes, quòd bellator: Artaxerxes, quòd magnus bellator. Barbari postquam à Delo ad alias insulas profecti sunt, sumebant illinc tum copias, tum liberos insulanorum obsides. Vt uerò insulas præternauigantes Carystum appulerũt, Carystijq; negarent se uel obsides daturos uel militaturos aduersus uicinas ciuitates, uidelicet Athenas & Eretriam significantes, Carystij tam diu

obsessi

obſeſſi ſunt, eorumq; ager uaſtatus, donec in deditionem Perſarum uenerunt. Eretrienſes audito Perſarum exercitu aduerſum ſe uenire, auxilia ab Atheniēſibus implorauere. Quibus non deneganda auxilia rati Athenienſes, miſerunt ſubſidio illis ea quatuor millia hominum, qui Chalcidenſium equitum obtinuerāt prædia. Sed Eretrienſium haudquaquā ſyncerum erat conſilium, qui tametſi accerſebant Athenienſes, tamē ancipiti ſententia uacillabant: quibuſdam eorum cenſentibus urbem deſerendam, & in cacumina Euboeæ eundum: quibuſdam qui propria lucra à Perſis expectarent, proditionem molientibus. Horum utrorumq; animos animaduertēs Aeſchines Nothonis filius, Eretrienſium primarius, patefecit Athenienſibus omnem præſentium rerum ſtatum, orauitq; ut domum abirent, ne unà cum illis occūberent. Hæc conſulenti Aeſchini obtemperantes Athenienſes, illinc in Oropum tranſgreſſi, ſalutem ſibi pepererūt. At Perſæ eò aduecti, naues oræ Eretricæ ad ſānum & Chœreas & Aegilia applicuerunt: potitiq; his locis, continuo equos expoſuere, & tanquam cū hoſtibus conflicturi ſe inſtruxere, aduerſus quos non decreuerant Eretrienſes ſibi eſſe prodeundum. Sed quandoquidem ſententia de urbe non deſerenda euicerat, merito dabant operam ut mœnia cuſtodirent. Adorientibus ea Perſis, acri pugna per ſex dies certatum eſt: multiſq; utrinque cadentibus, ſeptimo die Euphorbus Alcimachi, & Philagrus Cynei, inter populares ſuos uiri ſpectati, urbē hoſtibus prodidere: Quam ingreſſi Perſæ, poſt quàm templa ſpoliauere, incenderunt, in ultionem eorum templorum quæ Sardibus deflagrauerāt, hominibus iuſſu Darij in ſeruitutem captis. Potiti Eretria, aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerunt, tunc que magnam

partem

partem uastauerunt, rati idem facturos Athenienses quod Eretriēses fecissent. Etenim erat locus Atticæ Marathon, proxime Eretriam, ad equitandum opportunissimus, quò illos Hippias Pisistrati filius deducebat. Eôdem Athenienses & ipsi re audita, ad uim arcendam processerunt, decem præfectis sibi ducibus, quorū decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis cōtigerat: & dum fugit, obtinere Olympiadem quadrijugo certamine: quam uictoriam mulieris gratia trāstulit in Miltiadem ex matre germanum: proximāq; Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadē cum uicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, nō iam uiuo Pisistrato. Interfectus est autē ad Pritanæū, noctu summissis percussoribus: sepultusq; ante urbē trans uiam, quæ uocatur Diacœle: & è regione sepultæ sunt equæ illæ, quæ treis Olympicas uictorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerunt, quæ fuerunt Euagoræ Lagonis. Aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorū Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur. Minor autem apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Atheniēsium erat, è duplici cæde elapsus: semel, cum eum Phœnices usque ad Imbrum persecuti sunt, magni facientes capere hominem ut ad regem perducerent: iterum, cum ab ijs elapsum, domum suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerūt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrannidis. Hoc reatu liberatus, suffragijs populi dux declaratus est. Duces cū adhuc in urbe essent, ante omnia legatū Spartam mittūt Phidippidē, illū quidē Athenienſem,

sed tab

ſed tabellariam operam factitantem. Huic Phidippidi, ut ipſe refert, & Athenienſibus renunciauit, circa Parthenium montẽ, qui ſupra Tegeam eſt, obuius fuit Pan: compellatoq; nominatim Phidippide, iuſſit nunciari Atheniẽſibus, quid ita Athenienſes nullam gererent curam ſui, qui bene ipſis uellet, quiq; iam ſæpenumero de eis benemeritus fuiſſet, atque etiam futurus eſſet. His uerbis fide habita Athenienſes, quòd eorum iam ſtatus erat bene cõſtitutus, extruxerunt ſub arce templum Panos: illiq; annuis hoſtijs, ex quo nuncium accepere, ſacrificãt, & ardenti candelabro ſupplicant. Phidippides autem hic, qui ſibi Pana dixit apparuiſſe, tunc cũ à ducibus miſſus eſt, iterũ Athenis egreſſus, Spartam peruenit, adiensq; magiſtratus: Lacedæmonij, inquit, orant uos Athenienſes, ut ſibi opem ferratis, nec ciuitatẽ inter Græcos uetuſtiſſimam cõtemnatis in diſcrimen adductam, ne Barbaris uiris ſeruiat. Etenim Eretria directa eſt, inſigniq; ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expoſitis, placebat quidem Lacedæmonijs opem ferre Athenienſibus, ſed id ſibi impoßibile conſeſtim facere uidebatur, nolentibus legem rumpere. Nam erat nonus dies inſtantis menſis, quo die negabant ſe progreſſuros, nec niſi orbe lunari impleto. Et iſti quidem plenilunium expectabant, Hippiæ autem Piſiſtrati filio, qui Barbaros in Marathonem perducebat, uiſum hoc in ſomnis ſuperiore nocte oblatum eſt: Videbatur ſibi Hippias cum matre concumbere. Quo ex ſomnio coniectabat ſore, ut reuerſus Athenas, ac recepto dominatu ſenex domi ſuæ obiret: Hunc in modum interpretabatur uiſum ſuum ei. Tum (dum prædam Eretrienſem, quam depoſuerat in inſula Styreorum nomine Aegileam reportat, dumq; naues ad Marathonem

appu

appulſas in ſtationibus locat, ac Barbaros in terram egreſſos diſponit) talia adminiſtranti contigit ſternutatio, tuſsisq; ſolito uehementior. Vnde concuſsis eius, utpote ſenis, pleriſq; dentibus, unus illorum ex uiolentia tuſsiendi excuſſus eſt, & in arenam delapſus: qui magna adhibita ad inueniendum diligentia, cum tamen non appareret, ſuſpirans Hippias, ad eos qui aderant, ait: Hæc terra non eſt noſtra, nec eã poterimus nobis ſubiectam efficere: ſed tantummodo partem, quantum ſpatij dens, qui mihi aderat, obtinet: Huc Hippias ſuam uiſionem interpretabatur eua ſiſſe. Athenienſibus apud Herculis fanum inſtructis ſuperuenere auxilio Platæẽſes, omni cum populo, qui ſeſe Athenienſibus dediderant, & pro quibus frequentes iam labores ſuſceperant Athenienſes. Dediderant autem ſeſe hoc modo: Cum à Thebanis premerẽtur Platæenſes, primum Cleomeni Anaxandridæ, qui interuenerat, atq; Lacedæmonijs ſeſe dediderunt: à quibus tamen recepti non ſunt, hac oratione utentibus: A' nobis, qui procul habitamus, frigidum quoddã fuerit uobis auxilium. Nam priuſquam noſtrum quiſquam audiat, poſitis occupati ab hoſtibus ſæpe expugnari. Suademus autem ut uos ipſos Athenienſibus dedatis, uicinis pariter & ad tutandum non inualidis. Hoc Lacedæmonij non tam conſulebant Platæenſibus, quòd eis bene uellent, quàm quòd optarent Athenienſes defatigari Bœotio bello. Id ſuadentibus Lacedæmonijs non aduerſati Platæenſes, aditis Athenienſibus, dum rem diuinam duodecim dijs faciunt, eis ad aram ſupplicite ſedentes ſeſe dediderunt. Aduerſus quos Thebani re audita exercitum duxerunt, in eorumq; auxilium Athenienſes uenerunt. Sed dum conſerturi prælium eſſent, Corinthij haud contemnendam ſibi rem putantes, ad eos re-

conciliandos interuenere: atq; utrorumq; permissu regionem hunc in modum terminarunt, ut Thebani eos Bœotios, qui nollẽt inter Bœotios censeri, sinerẽt facere quod uellent. Hoc ubi decreuere Corinthij, abscessere. Abscedentes quoq; Athenienses aggressi Thebani sunt, commissaq; pugna, repulsi. Vnde Athenienses transgressi quos Corinthij statuerunt terminos, Asopum fecerunt limitem Thebanis. Ergo Platæenses Athenienſibus seſe cũ dedidissent, ad Marathonem tunc auxilio uenerunt. Erant autem in Athenienſium ducibus ancipites sententiæ, alijs uetantibus fieri prælium, pauciores enim se esse, quàm ut cum Medis confligerent: alijs, quorum erat Miltiades, ad pugnandum hortantibus. Itaq; cum essent bifariæ sententiæ, & deterior uinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adijt, tũc forte polemarchum, id est, belli principem: qui magistratus per suffragia electus in danda faba, hoc est, in declaranda sententia, undecimus est. Nam quondam Athenienses in dicenda sententia parem ducibus faciebant polemarchum. Adhuc Miltiades, in te, inquit, nunc Callimache situm est, utrum in seruitutem Athenæ redigantur, an tu eas liberando memoriam tui in omne æuum relinquas, qualem ne Harmodius quidem atq; Aristogiton reliquerunt. Nam Athenienses nũc in maximum omnium (ex quo nati sunt) uenere discrimen: qui si Medis succumbant, palàm est quæ passuri sint traditi Hippiæ: Sin autem superent, poterit hæc ciuitas urbium Græciæ effici prima. Quo autem pacto hæc fieri possint, & quomodo ad te harum rerum arbitrium redeat, nunc exponam: Nostræ, qui duces sumus, bifariæ sunt sententiæ de prælio committendo: alijs id suadentibus, alijs dissuadentibus. Qui nisi prælium committimus, uereor ne magna

exi

existat seditio, quæ mentes eorum solicitet ad sentiendum cum Medis. Si pugnamus antequam aliud uitij in nonnullus subeat, possumus dijs æquis cum uictoria discedere. Hæc omnia ad te tendunt, et abs te dependent: qui si meæ sententiæ accesseris, erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium Græcarum princeps: Sin accesseris sententiæ dissuadentium pugnam, eorum quæ recensui bonorum tibi contraria existent. Hæc dicens Miltiades, Callimachum induxit. Ita accedente sententia polemarchi, obtentum est ut confligeretur. Post hæc ij duces quorum sententia de confligendo fuerat, ut cuiusque dies imperitanti uenerat, uicem suam Miltiadæ dabant: quam ille accipiens, non tamen prius decertandum putauit, quàm dies imperij sua aduenit. Itaque ubi uices eius fuere, tunc Athenienses hunc in modum instructi sunt ad confligendum: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus. Ita enim lex apud Athenienses tunc postulabat, ut polemarchus dextrũ cornu teneret. Hoc duce sequebãtur deinceps cæteræ tribus, ut quæque ordine erat. Nouissimi sunt collocati Plataenses: ijdem sinistrum cornu tenentes. Quo factum est, ut ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienses ferunt hostias apud panegyrias, id est, publicos conuentus, quæ quinto quoque anno fiunt, Athenensis præco conceptis uerbis precetur bona Athenensibus pariter & Plataensibus. Igitur Athenensium acies tunc apud Marathonem instructa ideirco sic erat, quòd aciem Medicam imitabatur: sed in medio paucis conferta ordinibus, ideo'que illic debilior: utroque autem in cornu confertior, quæ posteaquam ita instructa est, ac sacrificium litatum esse Athenienses audirent, tunc cursum in Barbaros tendunt. Erat autem inter utranque aciem non minus octo

ſtadiorum intercapedinis. Quos curſu ferri in ſe uidentes Perſæ, aptabant ſe tanquam illos excepturi: inſaniæ dantes id, quòd cernerent curſu tẽdere, cum pauci eſſent, non equitatu, non ſagittis fretos: Hoc ita Barbari interpretabantur. Athenienſes, poſteaquam conferti conflixere cum Barbaris, pugnam memoratu dignam edebant. Quippe primi omnium Græcorum (quos ipſi nouimus) curſu in hoſtem uſi ſunt: primi ſuſtinuerunt cernere Medica ueſte indutos: cum antehac uel audire nomen Medorum Græcis terror fuiſſet. In Marathone cum diu pugnatum eſſet, Barbari circa mediam aciem uicerunt, ubi Perſæ ſtabant & Sacæ: eamq; perrumpentes, hoſtẽ in mediterranea perſequebantur. At in utroq; cornu uicere Athenienſes Plataenſesq;: ac Barbaris, qui terga dederant, fugere permiſſis, contrahunt cornua, & cum ijs qui mediam ipſorũ aciem perfregerant, dimicantes ſuperant, fugientes Perſas ut gẽt, cæduntq;, donec ad mare peruenientes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus Polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoq; è ducib. Steſileus Thraſyli: & Cynægyrus Euphorionis, dum ſummam puppim apprehẽdit, abſciſſa bipenni manu cecidit: Necnon alij Athenienſes multi & clari. Septem quidem naues obtinuerũt Athenienſes hoc modo: Cæteris Barbaris retractis, receptaq; præda Eretrienſi ex inſula, ubi reliquerãt, circũuecti Suniũ, animo præuertẽdi Athenienſes cueſtigio abeuntes. Cæterũ Alcmæonidæ ab Athenienſibus inſimulati ſunt, quòd uidelicet ex cõpoſito Perſis adhuc apud inſulam agentibus ſcutũ oſtenderint. Dum illi Sunium circũuehuntur, Athenienſes cueſtigio abeũtes celerrime ad ferendam urbi opem properarũt. Barbarosq; eôdem tendentes peruerterunt, progreſſíque ex Herculis

tem

templo, quod est in Marathone, in aliud Herculis fanum, quod est in Cynosargi, castra posuerũt. Barbari superata classe in Phalero (hic enim Athenienſium naualia tunc erant) ſuper eum locũ aliquandiu propter tẽpeſtatem morati, rurſus in Aſiam abierunt. Quorũ in hac pugna apud Marathonem geſta, occubuere circiter ſex millia trecẽta. Athenienſium uero centum nonagintaduo: Tot ex utriſq; cecidere. In qua pugna hæc res mira cõtigit, ut Athenienſis quidam Epizelus Cuphagoræ, dum ſtãte acie pugnat ſtrenue, luminibus caperetur, neq; ſaucius ulla parte corporis neq; ictus, atq; ita cæcus in reliquũ uitæ tempus permanſit. Quem audiui dicere ſolitũ de ſua clade, uiſum ſibi eſſe ante ſe ſtare uirum quendam armatum procero corpore, cuius mentum omnem clypeũ inumbraret: & hanc luam ipſum prætergreſſam, ſed ſe illum qui ſibi aßiſteret occidiſſe: Hæc Epizelum ſolitum commemorare audiui. Datis in Aſiam cum claſſe rediens, ubi Myconem tenuit, uidit in ſomnis uiſum. Id tamen quod fuerit, non traditur. Vbi primum dies illuxit, naues rimatus eſt: compertoq; in naui Phœnicea ſimulachro Apollinis inaurato, ſciſcitatus eſt quo è templo ſublatũ eſſet. Et ubi audiuit ex quo templo, nauigans ſua naui in Delum (Iam enim Delij in inſulam redierant) ibi ſimulachrum in tẽplo depoſuit, præcepitq; Delijs, ut illud in Delium Thebanorum referrent, quod eſt ſupra mare è regiõe Chalcidis: Hoc ubi præcepit Datis, uela illinc fecit. Delij tamen hanc ſtatuã non reportauerũt, ſed uiceſimo poſt anno, eam Thebani ex oraculo in Deliũ contulerunt. Datis & Artaphernes, poſteaquam in Aſiam nauigauere, captiuos Eretrienſes Suſa perduxere. Quos Darius rex, etſi in eos ante captiuitatẽ ultum cõtraxerat acerbitatis, quòd ſe priores iniuria laceßiſſent,

tamen ut in conſpectum ſuum adductos uidit ac ſibi ſubiectos, nullo alio malo afficit, ſed in ſuo Ciſſiæ regionis ſtathmo collocauit, cui nomen eſt Anderica, ducentis ac decem ſtadijs procul à Suſis, quadraginta à puteo, qui exhibet trifarias rerum ſpecies. Nam ex eo aſphaltum (id eſt, bitumen) & ſalem & oleum hauriunt, ad hunc modum: Hauritur quidem celoneo (id eſt, inſtrumẽto ciconia) pro ſitula autem dimidiato utre ad ciconiam alligato, quo in puteum decuſſo, quicquid hauritur, mox in ciſternam diffunditur, atq; hinc alió effuſum, triplici uarietate concreſcit. In aſphaltum quidem & ſalem, protinus. Hoc autem oleum Perſæ Rhadinacem appellant, atrum ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretrienſes: quem ad meam uſq; memoriã tenuere, ſeruãtes priſtinam linguam. Quod ad Eretrienſes attinet, ita habet. Poſt plenilunium duo millia Lacedæmoniorum Athenas uenerũt, tanta feſtinatione adipiſcendi hoſtem, ut triduo quàm ex Sparta diſceſſere, in Atticã peruenerint: & licet ſerius ad pugnam ueniſſent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerũt. Quibus uiſis, laudatiſq; Athenienſibus ob præclarum facinus, rurſus redierunt. Tenet admiratio me, nec rationem inire poſſum, Alcmæonidas unquam Perſis ex compoſito oſtentaſſe parmam, quòd uellent Athenienſes Barbaris atque Hippiæ ſubeſſe: quippe quos conſtat in habendis odio tyrannis, uehementiores quàm ſimiliores fuiſſe Calliæ Phænippi, qui fuit pater Hipponici. Nam Callias cum alia omnia in Piſiſtratum inimiciſſime commentus eſt, tum uero ſolus Athenienſium omnium illius Athenis eiecti, cum publice ſub præcone uenderentur, bona emere auſus eſt. Huius Galliæ mentionem crebro plerique omnes habere debent, cum ob ea

quæ

quæ dicta sunt, ut uiri summopere patriam liberantis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. Nam & in equorum cursu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit secundus: & in ludis Pythijs cum primas obtinuisset, & in uniuersos Græcos sumptuosissimus extitit; tum ob id qualem se in filias suas, quæ tres fuerunt, exhibuit. Nam posteaquam nubiles extitere, hoc eis magnificentissimum munus est gratificatus: ut quem sibi unaquæq; uellet ex omnibus Athenien sibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum dedit. At Alcmæonidæ aut perinde, aut nihil minus quàm Callias perosi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio subit, minusq; admitto criminationem, eos parmam Persis ostentasse: qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorum astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt meo iudicio quàm Harmodius & Aristogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam cæteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide repressерunt, quàm ad illam irritauerunt. Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt: & modo ipsi fuere, qui Pythiã persuasere ad Lacedæmonios cõmonefaciendos, ut Athenas liberarẽt, quemadmodum superius à me cõmemoratum est. At enim aliqui forsitan sucoensentes, quòd Athenienſi in populo patriam prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienses uiri illustriores, neq; qui magis essẽt honorati. Neq; uero sermo obtinuit, clypeum ab his esse ostentatum, sed tantummodo fuisse ostentatum: Quod nihil est, quàm si id demum diceretur, ostensus quidem est, sed à quo ostensus, incertum. Quanquàm Alcmæonidæ iam pridem extiterant Athenis clari sane usque ab Alcmæone, atque etiam Megacle. Etenim Alcmæon Megaclis filius, ijs Lydis, qui

Sardibus à Crœso Delphos ad oraculum ierant, administrũ se præbuit, eosq; comiter accepit. Cuius beneficẽtiam Crœsus à Lydis quos ad oraculum miserat cum audisset, hominem accersit, & ubi aduenit, eum donauit tanto auro, quanto semel corpore suo ferre posset. Ad istam doni conditionem Alcmæon hanc astutiam attulit: Pergrãdem tunicam amictus, ingenti in ea sinu relicto, cothurnisque (quos laxißimos reperit) calceatus, ad thesaurum perrexit, ad quem ducebatur. Ibi in aceruũ ramentorũ procumbens, primũ cothurnos quibus erat indutus, auro quãtum ferebant refersit. Deinde omnem sinũ suum, atq; etiã crines ramentis subigẽs, & parte in os desumpta, è thesauro proceßit, ægre trahens cothurnos, cuiuis alteri rei quàm homini similis: cuius os cũ turgidũ esset, & omnia onusta, id eernẽs Crœsus, in cachinnumq; erumpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc uehementer locupletata est. Et Alcmæon quadrijugos equos alens, uicit Olympia. Sed eam deinde secunda ætate, Cliſthenes Sicyonis tyrannus sustulit: ut multo magis quàm prius inter Græcos celeber extiterit. Erat enim Cliſtheni Aristonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agariſta: quam pater destinabat nuptum dare ei, quem præſtantißimum Græcorum omnium comperisset. Cum igitur ludi Olympici celebrarentur, & ex eis Cliſthenes curriculo quadrigali uictor extitisset, nũciari iussit uoce præconis, ut quiſquis seſe dignum putaret qui Cliſthenis gener esset, is ad sexagesimum diẽ aut prius Sicyone præsto foret: quoniam Cliſthenes intra annum à sexagesimo die incepturus exequi nuptias destinasset. Ita q; omnes Græci, aut ſua ipſorum, aut familiæ claritate ſibi confidentes, eò proci contenderunt: quibus Cliſthenes &

cur

curriculum, & palæstram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc se cõtulit Smindyrides Hippocratis Sybarita (florebat autem maxime Sybaris ea tempestate) qui unus uir in plurimum deliciarum processerat: & Siritanus Damas Samyris filius, eius qui sapiens appellabatur: Et hi quidem ab Italia uenerũt. Ab Ionio autem sinu Amphimnestus Epistrophi Epidãnius. Aetolus uero Males, germanus Titormi illius, qui Græcos robore fuerat supergressus, & in extrema Aetoliæ homines fugerat. E Peloponneso Leocides Phidonis, Argiorum tyranni filius, eius inquam Phidonis, qui spatia Peloponnẽsibus statuit, longe omnium Græcorum insolentissimus: qui summotis Helensiũ agonothetis, id est, munerarijs, ipse agonotheta extitit in Olympia, id est, certamen præmiumq; proposuit: Necnon Amiantus Lycurgi Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex urbe Pæo, filius Euphorionis eius, qui (ut in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucem, & ob id in omnes homines hospitalis: & Heleus Agæi, uir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso uenerunt. Ex Athenensibus autẽ Megacles Alcmæonis eius filius, qui ad Crœsum se contulerat: & alter Hippoclides Tisandri, diuitijs ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria, quæ per id tempus florebat, Lysanias: solus hic ab Eubœa. E Thessalia à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Molossis Alcon: Tot proci fuere. Qui cum ad diem præstitutam adfuissent, Clisthenes ante omnia patriam singulorum familiamq; percontatur. Deinde eos annum apud se detinens, explorauit uniuscuiusq; & uirilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum uniuersis congressus, & iuniores in gymnasia educens, præcipue tamen in conuiuijs

experiebatur. Quandiu enim eos apud se tenuit, hoc fac re, ac magnifice accipere. Sed ei inter procos præcipue cordi erant Athenienses: & illorum magis Hippoclidem Tisandri strenuum esse iudicabat, cum præsertim eius maiores, Cypselis Corinthijs propinqui fuissent. Cum autem destinatus nuptijs dies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat iudicaturum se, quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in cõuiuium tum ipsos procos, tum omnes Sicyonios accepit. Postea uero quam cœnatum est, proci certamen de musica habere cœperunt; pariter & de oratione habenda in medium. Procedente potatione, Hippoclides cum longe alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν, id est, sedatum quoddam saltationis genus. Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clisthenes omnem rem cernens dissimulabat. Post hæc aliquã tulum interquiescens Hippoclides, iussit aliquam sibi inferri mensam. Qua illata, primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos, tertio super mensam capite statuto, cruribus ueluti brachijs modulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes tam impudentem sibi generum fieri, tamen sese continebat, nolens in eum erumpere. At ubi uidit cruribus ueluti manibus gesticulantem, iam se ultrà continere non sustinens, inquit: Fili Tisandri, desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait: Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum est, Non est istud curæ Hippoclidæ. Tunc Clisthenes silentio imposito, in medium hæc protulit: Viri proci meæ filiæ, uos equidem omnes laudo, uobisq; omnibus si fieri posset gratificarer, neque unum è uobis præcipuum probans, neque cæteros improbans. Verum fieri non potest, ut de unica uirgine

delibe

deliberans, omnium uoto satisfaciam. Itaque singulis uestrum, qui compotes huius matrimonij non estis, tanquam dignis meæ filiæ nuptijs, quodq; domo peregre abfuistis, singula argenti talēta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio, meam filiam Agaristiam despondeo ritu Atheniēsium. Annuente conditioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenem celebratæ sunt: Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt. Atq; hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrari cœperunt. Porrò ex horum coniugio, cum Clisthenes auo materno cognominis procreatur, qui Atheniensium tribus populariumq; statum instituerat, tum Hippocrates, ex Hippocrate uero alius Megacles & alia Agaristia, ab Agaristia Clisthenis nomen habēs, quæ nupta Xanthippo Ariphronis cum prægnans esset, uisa est sibi in somnis parere leonem. paucosq; post dies peperit Xanthippo Periclem. Miltiades cum antea probatus apud Athenienses, tum uero post rem bene gestā in Marathone, maioribus incrementis auctus, petit ab Athenienſibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum esset illaturus, sed tantummodo se illos locupletaturum, si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum, unde affatim aurum nullo negotio reportarent. His uerbis Athenienses, erectis animis, naues (ut petierat) tradiderunt: Quibus Miltiades acceptis, in Parum nauigat, per speciem ulciscendæ iniuriæ quam intulerant Parij, quòd triremi in Marathonem una cum Persis uenissent. Hoc colore orationis utebatur. Cum autem infensus esset Parijs ob Lysagoram Tisei filium, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnem Persam accusauerat, eò postquam peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, mussoq;

missoq; caduceatore popoſcit centum talenta, negans ſi ea ſibi non darent, ſe non prius illinc abducturum copias, quàm eos euertiſſet. Parij non ut quicquam pecuniæ Miltiadi dent cogitant, ut cuſtodiant urbem excogitant, cum alia loca interſepientes, tum maxime unde ea oppugnari poterat, adeò, ut noctu laborantes, murum duplo quàm olim fuerat excitarint. Hactenus Græci de hac re cõmemoranda conſentiũt. Deinceps geſta ipſi Parij referũt hunc in modum: Miltiades cum inops conſilij eſſet, adiſſe atq; allocutum fuiſſe mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timûm, quæ eſſet indigenarum deorum adminiſtra: Hanc cum in conſpectum ueniſſet, cõſilium ei dediſſe, ſi magnificaret, Parum capere, exequeretur quæ à ſe præciperentur. Eius deinde præceptis auditis, Miltiadem acceſſiſſe ad maceriam quandam ante urbem, qua in maceria ſepitur templũ Cereris legiferæ: eamq;, quia fores aperire non poterant, tranſilijſſe: & illam tranſgreſſum, ſolarium aſcendiſſe ad aliquid intus faciendum, ſiue ad mouendum aliquid quod moueri nefas eſt, ſiue ad aliquid quodcunq; ſit agendum. Et cum pro foribus eſſet, ſubeũte horrore præoccupatum, eadem uia reuertiſſe: deq; maceria deſilientem femur conmulſiſſe: alij in genua procidiſſe aiunt. Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neq; pecuniam Athenienſibus portans, neq; Paro parta: urbe tantũ per ſex & uiginti dies obſeſſa, & agro populato. Parij, cognito quòd miniſtra deorum Timo Miltiadẽ admonuiſſet, uolentes ob id de ea ſupplicium ſumere, poſtquã obſideri deſierint, Delphos miſerunt ſciſcitatum, nũquid miniſtram deorũ condemnarent, quæ rationem capiendæ patriæ hoſtibus detexiſſet: quæq; Miltiadi expoſuiſſet ſacra, quæ ad uirilem ſexum efferri nefas eſſet. Id Pythia

fieri

fieri non permiſit, negans Timûm earum rerum eſſe autorem: ſed quia Miltiadæ non bene obeundum eſſet, ideo ei ducem malorum apparuiſſe: Hæc Parijs Pythia reſpõdit. Miltiadem è Paro reuerſum cum alij Athenienſes in ore habebant, tum præcipue Xanthippus Ariphronis: qui eũ apud populum accuſauit, quòd Athenienſes circumſcripſiſſet. Cui accuſationi Miltiades non per ſe ipſe reſpondit (neq; enim poterat, quippe qui putreſcente femore iaceret in lecto) ſed pro eo amici ſui: allegantes cum alia multa & Lemnũ expugnatam, quã ultus Pelaſgos Athenienſibus tradidiſſet, tum uero pugnã in Marathone geſtam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talẽtis culpa mulctata eſt. Poſt hæc Miltiades diſſoluto atq; marceſcente femore deceßit. Quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit. Porrò Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat. Pelaſgi poſteaquã ex Attica ab Athenienſibus exacti ſunt, ſiue iure, ſiue iniuria: nam de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecatæus Egeſandri in ſermonibus ait, iniuria. Athenienſes enim cum uiderent regionẽ quæ erat ſub Hymeſſo, quam illis habitandam dederant, mercede muri circa arcem procedendi bene excultam, quæ prius mala fuiſſet, & à nemine accipi digna, liuore captos fuiſſe, & libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegiſſe illos, nulla alia re in excuſationem allata. Vt autem Athenienſes aiunt, iure eiecti: quippe cum eſſent ſub Hymeſſo habitantes, illinc prodire ſolitos hanc iniuriam intuliſſe: Quoties filiæ ac filij Athenienſium ad Nouem fõtes aquatum pergerent (nulladum enim aut eis aut ullis Græcis per id tempus mancipia erant) Pelaſgos eis per contumeliam & contemptum uim attuliſſe: neque hoc feciſſe contentos, ad extremum manifeſ-

manifestò deprehensos de inuadendis Athenienſibus conſilia agitaſſe: Se uero adeo meliores quàm illi fuerant uiros fuiſſe, ut cum haberent facultatem interimendi eos, quos ſibi inſidiatos deprehendiſſent, tamen noluerint: ſed eis præceperint, ut è regione excederent: atq; ita illos ſolum uertentes, tum alia loca, tum uero Lemnum obtinuiſſe: Illa Hæcatæus, hæc Athenienſes aiunt. At Pelaſgi hanc Athenienſium iniuriam ulciſcendi auidi, ij qui Lemnum incolebant, gnari quando dies feſti Athenienſium celebrarentur, biremibus inſtructis, inſidias manipulatim collocarunt uxoribus Athenienſium, diem feſtum Dianæ apud Brauronem agentibus: permultisq; illarum illinè raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerunt. Hæ fœminæ poſtea quàm filijs abundauere, lingua eos Attica & moribus Athenienſiũ imbuerunt. Et illi conſuetudinem cum Pelaſgidum filijs habere abnuebant: & ſi quis è ſuis ab illorum ullo uapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuo ſeſe tutabantur: ac dignos ſe qui alijs pueris dominarentur, exiſtimabant, atq; adeo longe præualebant. Quare animaduerſa Pelaſgi inter ſe collocuti ſunt, conſiderantesq; rem eſſe indignam, atq; inter ſe dicebant: Si nunc, dum pueri ſunt, dignoſcunt ſibi opitulari aduerſus filios uxorum legitimarum, quas uirgines duximus, & eis continuo præeſſe conantur, quidnam facient in uirilem adulti ætatem? Itaq; cum id eis altius inſediſſet, placitum eſt, ut eos filios è matribus Atticis ſuſceptos necarent. His necatis, addunt & cædes matrum. Ex hoc facinore & illo ſuperiore fœminarum, quæ uiros ſuos unà cum Thoante interemerunt, uſu receptum eſt per Græciam, ut teterrima quæq; facinora Lemnia appellentur. Pelaſgi cum eis poſt necem liberorum atque uxorum neq;

tellus

tellus fructum reddere, neque uxores, neq; pecua ut prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate uexati, Delphos miserunt petitum aliquod laxamentum præsentium malorum. Iussi à Pythia pœnas Athenienſibus quas illi uellent pendere, Athenas iere: pollicitiq; sunt daturos se pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienſes ſtratis in curia toris quàm poterant ſplendidiſſime, appoſitáq; menſa omnium bonorum refertiſſima, iuſſerunt Pelaſgos ita ſe habentem regionem ſibi traderent. Tunc Pelaſgi excipientes dicere: Si nauis uento aquilone atq; uno die nos è ueſtra regione in noſtram peruehet, ita demum uos quod petitis trademus. Hoc dixere, quòd ſcirent fieri non poſſe. Nam Attica multo magis ad auſtrum uergit quàm Lemnus: Hæc hactenus. Tunc compluribus deinde interiectis annis, ubi Cherſoneſus (quæ eſt in Helleſponto) Athenienſium ditionis fuit, Miltiades Cimonis, uentis eteſijs perflantibus, ex Eleunte (quæ in Cherſoneſo) ſoluens in Lemnum delatus eſt, præcepitq; Pelaſgis, ut ex inſula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri ſperaſſent. Quorum Hephæſtienſes quidem obtemperauerunt: Myrinæi autẽ non ægre ſcentes Cherſoneſum eſſe Atticam, tamdiu obſeſſi ſunt, donec in deditionem uenerunt. Ita Lemno potiti ſunt Athenienſes atque Miltiades.

Herod.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER VII. QVI INSCRIBITVR POLYMNIA.

POSTEA uero quàm nuncius pugnæ ad regem Darium Hystaspis filiũ allatus est, ad Marathonem gestæ, cum antea uehementer infensus esset ille Athenienſibus, quod Sardis inuasissent, longe infensior factus est, ac propensior ad bellum Græciæ inferendũ: missisq; continuo nuncijs ad ciuitates, edixit ut singulæ multo quàm antea maiores copias, nec non naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent. His nuncijs Asia triennium exagitata est. Vbi cum delectus agitur optimi cuiusq; aduersus Græciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno Aegyptij (qui fuerant à Cambyse subacti) defecere à Persis: quo magis aduersus utrosq; Darius expeditionem sumere properabat, Aegyptios atque Athenienses. Dum hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est: quoniam ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem, cum regni successorem declarasset. Erant autem Dario iam antè quàm regnaret liberi tres, è priore uxore Gobrys filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor, ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes, posteriorũ Xerxes. Qui cùm ex eadẽ matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem quòd omnis paternæ

paternæ ſobolis ipſe maximus natu foret, cum apud uniuerſos homines ſit inſtitutũ, ut maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes uero quòd ipſe Atoſſa genitus eſſet, filia Cyri, qui Perſis libertatem acquiſiſſet. Dario nondum ferẽte ſententiã, aderat fortè Demaratus Ariſtonis, qui per id tẽpus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Suſa aſcenderat. Hic uir audita liberorum Darij cõtrouerſia, adijt (ut fama fertur) Xerxem, admonuitq; ut ad cætera quæ pro ſe dicebat, hoc adderet: ſe quidem genitum è Dario iam rege, & Perſarũ imperiũ obtinente: Artabazanem uero è Dario cum erat priuatus: proinde neq; æquũ, neq; iuſtum eſſe aliũ quempiam potius quàm ſe illam dignationem adipiſci. Quoniã Spartæ quoq; ſic uſurparetur, ut ſi cui antequam regnet filij naſcãtur, deinde regi iam alius naſcatur, huius poſtea nati ſucceſsio regni ſit. Hæc à Demarato ſubiecta ratione utentẽ Xerxem, tanquam iuſte dicentem, Darius regẽ declarauit: quãquam etiã citra præceptũ Demarati Xerxes (ut mea fert opinio) regnauiſſet: quippe cum omnis potentia penes Atoſſam eſſet. Declarato Darius Xerxe rege cum conaretur rebus apparatis, exire in expeditionẽ, altero ab defectione Aegyptiorum anno ſupremum diem obijt, ſex & triginta annis regni expletis, haud compos uoti, ut Aegyptios & Atheniẽſes ulciſceretur. Eius morte regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, ſed Aegypto. Cæterum Mardonius conſobrinus ſuus, Gobrys & ſororis Darij filius, cum adiens his uerbis eſt allocutus: Domine, haud decorum eſt Athenienſes tam male iam de Perſis meritos, non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt. Tu uero quod in manibus habes perfice, tamen ubi

Aegyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, sume aduersus Athenas expeditionem: ut & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio ultionis exigendæ. Illa autem rationis accessio, Europam esse regionē admodum speciosam, omniaq; genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur. Hæc Mardonius dicebat, ut iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperijq; Græciæ pro rege administrandi, quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. Nam alia, ut rex ad hoc faciendum induceretur, adiumento fuere. Primum è Thessalia nuntij ab Alebadis, ad regem inuocandum aduersus Græciam, se enim omne obsequium præstituros. Alebadæ autem isti erant Thessaliæ reges. Deinde ij Pisistratidæ, qui Susa ascenderant, qui cum eadem uerba habuerunt, quæ Alebadæ, tum uero prætendebant Onomacritum quendā Atheniensem, quem secum habebāt, sortilegum, & Musæi sortium ediserta torem. Ascenderant autem cum eo reuersi in Græciam. Nam Onomacritus ab Hipparcho Pisistrati Athenis fuerat electus: quòd per Lasum Hermionis manifesto deprehensus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore ut insulæ Lemno adiacentes, mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominem eiecerat, cum familiarissime illo antea uteretur: & tunc cum eodem, ut in conspectum regis ueniret, ascenderat: deq; eo honorifice cum alijs Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, si quæ sortes cladem Barbaro nuntiabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum & Alebadarum suasionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus. Sed altero à morte Darij anno primam exped

expeditionem fecit aduersus Aegyptios, qui rebellauerant: quos subactos, & in arctiorem quàm sub Dario fuerant seruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri suo Darij filio, quem præsidem Aegypti interiecto deinde tempore interemit Inarus Psammetichi, uir Pœnus. Xerxes recepta Aegypto productur aduersus Athenas exercitum, præstantißimos quosq; Persarum in concilium uocauit, ut & illorum sententias audiret, & ipse diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita locutus est: Viri Persæ, equidem ego non ero huius instituti autor, sed ab alijs traditi imitator. Nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Astyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, sed ita deus agit, & multa nobis sibi obsequentibus in melius confert: atque ea quidem quæ Cyrus Cambysesq; ac pater meus fecere, quas gentes imperio addidere, non attinet referre apud probè scientes. Ego posteaquam hanc sedem accepi, dedi operā, ne ab ijs qui hoc honore sunt functi degenerarem, neue minus potentiæ Persis acquirerem. Quod animo uersans, inuenio nobis acceßuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neq; deteriorem ea, quam recuperauimus, sed feracioré, unà cũ ultione iniuriæ atq; uindictæ. Ideoq; nunc ego uos contraxi, ut id quod agere constitui, uobis exponerem: Constituo iuncto Hellespontо copias per Europam traducere in Græciam, ut Atheniẽsium ulciscar iniurias, quas cum Persis alijs, tum patri meo iutulere. Noratis autem & Darium aduersus hos uiros bellum mouere destinaße: uerum ei morte præuento non contigit ut illos ulciscereturr. Ego uero eius uicem aliorum'que Persarum

ulciſcens, non prius deſinam, quàm expugnauero incenderoq; Athenas: cuius ciues & me & patrem meũ priores iniuria affecerunt. Semel cum Sardis unà cum Ariſtagora Mileſio ſeruo noſtro uenientes cremauerũt lucosq; ac delubra. Iterum in nos quid fecerunt terram ſuam ingreſſos, cũ Datis & Artaphernes duces fuere, omnes ſcitis. Harum gratia rerum iritor ad inferẽdum eis bellum: quos atque ipſorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, ſi in poteſtatem redegerimus, tot bona futura eſſe ratiocinando cõperio, terram Perſidem ætheri Iouis conterminam reddemus. Nullam enim regionem ſpectabit ſol finitimam noſtræ, ſed ego omnem permenſus Europam, unà uobiſcum cunctas regiones in unam redigam. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam eſſe hominũ neque ciuitatem, neque gentem, quæ nobiſcum dimicare poßit. Ita ſubactis his quos dixi, & qui nos laceßierunt, iugum ſeruile ſuſtinebunt. In quo ſi mihi uos gratificari uolueritis, ubi tempus uobis indicauero, quo uos præſto eſſe oportet, tũc unuſquiſq; debebit impigre adeſſe. Quorum qui ornatißimis cum copijs aderit, cum donabo his quæ in noſtra domo pretioſißima habentur: Et hæc quidẽ ita agenda ſunt. Sed ne ſolus uidear in concilio ſententiam dicere, rem pono in medio, iubens unicuiq; quamlibet ſententiam dicere: His dictis loquendi finem fecit. Poſt quem Mardonius: Domine, inquit, tu uero non modo ſuperioribus Perſis, ſed etiam uenturis es præſtantior: qui cum alia & optima & ueriſſima commemoras, tum uero quòd Iones qui Europam incolunt, nõ ſinis habere ludibrio nos, minusq; ipſis ſunt ludibrio dignos. Etenim res indigna eſt, ſi Sacas & Indos & Aethiopes & Aßyrios, aliasq; multas ac grandes nationes, quæ nihil Perſas læſere, tamẽ potentiæ

potētiæ prolatandæ gratia in prouincias redegimus: Græcos, qui nos lacessere iniuria inceperunt, non ulciscemur? Quid nam metuētes, quas illorum copias, quam pecuniarum uim? Eorum pugnam nouimus, eorum nouimus uires esse imbecilles, eorum quos subegimus liberos penes nos habemus: hos qui domi nostræ habitantes, Ionas & Aeoles & Dores appellātur. Quos ipse quoq; expertus sum, dum eis iussu patris tui intuli bellū, dumq; in Macedoniā usque processissem, & penè usque ad ipsas Athenas nemo mihi pugnaturus occurrit: & sane consueuere Græci (ut audio) inconsultissime inire bella, propter imperitiam ac simplicitatem. Nam cum bellum inter eos indictum est, in locum quem pulcherrimum planissimumq; inuenere descendentes, ibi prælia faciunt, ita ut magno cum suo malo uictores inde discedant. Deuicti (ne longius repetam) ad internecionem deueniunt. Quos oportebat, cum sint eiusdem linguæ, interpositis caduceatoribus ac nuntijs tollere controuersias, et omnia alia potius agere quàm pugnare: aut si necesse habent inter se omnino pugnare, locum aliquem inuenire utrisque difficilimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaque ritu haud probo utentes Græci, nunquam mecum uerbis egerunt de dimicando, cum Macedonia tenus promouissem. Tibi autem rex, quis obuiam uenturus est bellandi causa, copias Asiæ atq; omnem classem agenti? Non eò audaciæ procedent (ut reor) Græcorum res. Quod si me fallit opinio, & illi uecordia elati ad pugnandum nobiscum uenient, discant nos esse in re bellica præstantissimos hominum. Nihil igitur sit quod non experiamur. Nam sua sponte nihil fit, sed omnia ab experimento hominibus fieri consuērunt. His Mardonius sententiæ Xerxis assentatus, loqui cessauit.

Tum silentibus alijs Persis, nec diuersam ei quæ dicta esset sententiam dicere audentibus, Artabanus Hystaspis filius Xerxis patruus, uir circunspectus ita inquit: Rex, nisi diuersæ inter se sententiæ dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed necesse habet ea quæ dicta est, uti. At cum plures dictæ sunt, licet tanquam aurum purum deligere: quod per se discerni cum nequeat, comparatum cum altero discerni potest. Ego patri tuo Dario, eidemq; fratri meo suadebam, ne sumeret aduersus Scythas expeditionem, uiros nulla usquam oppida incolentes. Sed ille sperans Scythas Nomades se subacturum, mihi non est assensus. Itaq; sumpta expeditione, multis & egregijs uiris de exercitu amissis abscessit. Tu uero rex bellum inferre destinas uiris multo quàm Scythæ sunt præstantioribus, quiq; & mari & terra optimi esse dicuntur, quibus in rebus quid durum sit, hoc me tibi iustum est promere. Iuncto pontibus Hellesponto, ais te copias per Europam in Græciam deducturum, atque eos conuenit aut in terra aut in mari aut utrobiq; abs te superari. Siquidē feruntur uiri esse fortes, cuius rei licet hinc argumētū capi: Si tot copias ductu Datis & Artaphernis Atticā regionē ingressas, soli Athenienses profligauerunt, ergo non utraque in parte succesit. Quod si ijdem conscensis nauibus pugna nauali uictores ad Hellespontum nauigent, ac deinde pontem soluant, hoc durum fuerit rex. Neque uero hoc ex mea unius priuata prudentia coniecto, sed eo casu, quo aliquando parum abfuit quin opprimerentur, cum pater tuus iuncto Bosphoro Thracio, ac flumine Istro pontibus commisso, traiecit ad Scythas. Eum traiectum, Scythæ omnino institere precari Iones, quibus custodia pontium delegata erat, ut interscinderent. Quo tempore si

Histiæus

Hiſtiæus Mileti tyrannus aliorum ſententiæ acceßiſſet, ac non contradixiſſet, actum erat de rebus Perſarum, res dictu quoque horribilis, omnem regis ſtatum in uno uiro poſitum fuiſſe. Quare noli tu ullum tale adire diſcrimen, nulla ſubſiſtente neceßitate, ſed mihi potius obtempera. Hunc cœtum in præſens miſſum facito, iterumq; dum tibi uidebitur, re apud teipſum cõſiderata, edicito quod optimum eſſe arbitraberis. Bene enim conſultare, comperio maximum eſſe lucrum. Nam etiam ſi quid è contrario euenturum eſt, nihilo tamen minus bene conſultum eſt, ſuperauitq; fortuna conſilium. At qui turpiter conſultauit, ſi ei fortuna obſecundauit, ille eſt quidem uoti compos, nihilo tamen minus male conſilium cepit. Vides ut prægrandia animalia fulmine deus ferit, nec ſinit inſoleſcere, paruo uero nihil lædit. Vides ut magna ſemper ædificia magnasq; arbores, huiuſmodi fulminum tela percutiunt. Gaudet enim deus eminentißima quæq; deprimere. Vnde ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties deus his quibus inuidet, aut metum incutit, aut tonitruum. Propterea quidam ſecus ac dignitas ſua poſtulabat, in calamitatem inciderunt, quia deus neminem alium quàm ſeipſum ſinit magnifice de ſe ſentire. Omnis res properando parit errores, unde magna detrimenta fieri adſolent. In cunctando autem bona inſunt: ſi non talia quæ ſtatim uideantur eſſe bona, certe quæ ſuo tempore bona quis eſſe cõperiat. Et hoc quidem tibi rex ſuadeo. Tu uero Gobrys fili Mardoni, deſine loqui ſtulta de Græcis, haud dignis qui male audiant. Nam Græcis detrahendo, ipſum regem uis excitare ad bellum illis inferendũ: ad quod tu omni auiditate contendis (quod abſit) ut fiat detractio. Nanque importunißima res eſt, in qua duo ſunt qui iniuriam faciunt:

Vnus cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius eſt, quòd non præſentem accuſat. Item qui huic credit, iniurius eſt, quòd prius credit quàm rem compertam habeat. Et illi cui abſenti detrahitur, ob id fit iniuria, quòd ab altero inſimulatur ut malus, ab altero talis putatur. Quòd ſi omnino bellum his uiris inferre oportet, agedum rex ipſe permaneat domi apud Perſas, noſtrum amborum liberi deponantur, tu in expeditionem ito, delectis (quos uelis) uiris ac quantiſcunque copijs: & ſi ex ſententia tua res ſuccedent regi, interimantur liberi mei, & inſuper ego: ſin ſuccedet, ut ego dico, interimantur tui, & inſuper tu, ſi redieris. Quòd ſi hanc ſubire cõditionem recuſas, cupisq; in Græciam prorſus deducere exercitum, affirmo fore, ut aliqui eorum qui hic relinquentur, audiant Mardonium poſt allatam Perſis magnam aliquam calamitatem, à canibus uolucribusq; diſcerpi, aut in Athenienſium ſolo, aut in Lacedæmoniorum, niſi forte antea inter uiam tunc agnituros, aduerſus quales uiros ſuades regi ut moueat bellum. Hæc Artabano loquuto, Xerxes ira percitus, his uerbis excepit: Artabane, quòd patris mei frater es, hoc te ſubleuat, ne dignam ſtultæ oratione mercedem recipias. Hac tamen te notabo ignominia, quia inſtrenuus es & ignauus, ne comes ſis meæ in Græciam expeditionis, ſed hic unà cum fœminis maneas. Ego etiam ſine te (quæ dixi) conficiam. Neque enim fuerim Darij, qui fuit Hyſtaſpis, qui fuit Arſamnis, qui fuit Ariaramnis, qui fuit Teiſpei, qui Cyri, qui fuit Cambyſis, qui fuit Achæmenis filius: niſi Athenienſes ultus fuero, probe intelligens, ſi nos quieuerimus, non quieturos illos, ſed noſtram terram cum exercitu inuaſuros: pro ut colligere licet ex ijs, quæ illi facere cœperunt, qui & Sardis incenderunt, & Aſiam

incurſa

incurſarunt. Itaq; neutris ſatis eſt ſeceſſiſſe, utriſq; propoſitum eſt certamẽ & agẽdi & pariẽdi, ut aut hæc omnia ſub Græcis, aut illa omnia ſub Perſis ſint. Mediũ enim inimicitiarũ nullum eſt. Quare honeſtũ erit nos iam iniuria laceſſitos exigere ultionem, ut quam calamitatẽ paſſurus ſum, intelligam: profectus aduerſus eos uiros, quos etiam Pelops Phryx noſtrorum maiorum ſeruus ita iubegit, ut ad hoc uſq; tempus & ipſi homines, & eorum regio ab illius (qui iubegit) cognomine appellentur: Hæc hactenus locutus eſt. Deinde ſub ueſperum cum fuiſſet ſtomachatus Artabani ſententia, per noctem apud ſe cõſultans, comperit prorſus non eſſe ſibi opus inferre Græciæ bellum, immutataq; rurſus ſententia cum obdormiſſet, uiſus eſt in ſomnis (ut fertur à Perſis) uidere quendam corpore ingenti atq; ſpecioſo, qui ſibi aſtans diceret: Reuocaſtine ſententiam Perſa de inferendo Græciæ bello, cum prædixeris Perſis te comparaturum eſſe exercitum, neq; ſi reuocaueris eam, bene facis, neq; qui tibi aſſentiatur, adeſt. Quare perge ire eam uiam, quà interdiu ire deſtinaueris. Hæc locutus ille, uiſus eſt Xerxi ab aſpectu euanuiſſe. Vbi dies illuxit, huius inſomnij nulla ratione habita, coacto eorundem Perſarum quos pridie coëgerat concilio, Xerxes ita uerba fecit: Viri Perſæ, ueniam mihi date dicenti contrariam ſuperiori ſententiam. Nam & ego nondum ad ſummum, quò perueniendum eſt mihi, prudentiæ peruenì: & qui ut illud faciam ſuadent, nullo unquam à me tempore abſcedunt. Eo´que mihi Artabani ſententiam audienti, confeſtim iuuentus efferbuit, ut uerba in uirum grandem natu effunderem petulantiora quàm debui. Nunc itaque agnoſcens erratum meum, utar illius ſententia: & quoniam reuocaui expeditionis ſumendæ ſententiam, uos

quieti estote. Hæc ubi audiere Persæ, lætitia affecti regẽ adorauere. In sequenti nocte idem rursus insomnium quiescenti Xerxi astans, inquit: Fili Darij, uideris expeditionem apud Persas reuocasse, uerbis meis pro nihilo habitis, quasi illa à nemine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, hoc tibi ex ea re continget: Quemadmodum breui magnus & amplus effectus es, ita breui rursus humilis eris. Hoc uiso perterrefactus, è cubili exilijt pariter & nuncium misit ad accersendum Artabanum. Qui ubi aduenit, ita ad eum inquit: Artabane, ego statim cum in te bene consulentem mihi stultis uerbis inuectus sum, non fui compos mentis. Sed non multo pòst pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum, quod tu præcipiebas. Tamen id uolens exequi non possum. Nam mihi iam animo immutato, & prioris sententiæ pœnitenti apparuit in somnis uisio, dissuadens omnino hoc quod posterius facere constitueram: quinetiam nunc interpositis minis abscessit. Quòd si deus est qui insomnium misit, eiq; prorsus est cordi expeditionem sumi aduersus Græciam, continget hoc tibi, id quod mihi insomnium itidẽ, ut mihi præcipiens. Quod ita fore coniecto, si omnem meũ ornatum sumas, eoq; indutus in sella mea consideas, & deinde in cubili meo capias somnum: Hæc locuto Xerxi, Artabanus initio nolle obsequi, atq; negare se dignũ qui regio in solio sederet: tandẽ cum cogeretur, fecit imperata, hæc prælocutus: Apud me rex tantundem ualet bene sentire per se, & alteri bonam dicenti sententiam accedere, quæ ambo tibi cum adsint, malorum tamen homunum colloquia te deprauãt: quemadmodum mare, quod est hominibus omnium utilißimum, ferunt ab ingruentibus uentorum flatibus non sini natura sua uti.

Ego

Ego uerò cum ex te male audiui, non tam meam dolui uicem quàm tuam: qui cum propositæ essent duæ sententiæ Persis, una quæ detrimentum augeret, altera quæ tolleret, dicens pernicioſum esse imbui animum usu plura semper expetẽdi: his propositis sentẽtijs, tu elegisti eam quæ & tibi ipsi & Persis est periculosior. Nunc autem cum ad te mutato in melius consilio, de sumenda aduersus Græcos expeditione ais accessisse insomnium, alicuius dei nutu, quod te uetat dimittere exercitum, hoc non res diuina est fili. Insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homines frustrantur, quemadmodum ego te docebo multis quàm tu annis natu grandior. Consuerunt ipsa somniorum uisa plerunque frustrari ob ea quæ quis per diem mente agitauit. Nos nudiustertius expeditionem hanc inter manus, & quidem uehementer habuimus. Quòd si hoc non est cuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini habens, tu ipse omnia in summa dixisti. Apparebit enim, ut tibi, ita & mihi eadem iubens. Verum nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictum gerenti, quàm nõ gerenti, sed meum: neque magis quiescenti in tuo toro quàm non, sed in meo: si etiam aliâs uult se exhibere. Neque eò uesaniæ peruenit illud, quicquid est quod sese obtulit in somnis, ut me cernens putet esse te, ducto è uestibus argumento. Id si me contemptui habebit, profecto nec aspectú suo dignabitur siue mea gerentem uestimẽta, siue tua, sed te adibit, quod iam animaduertendum est. Nam si frequentius accesserit, ipse quoque fatebor diuinam esse. Cæterum si ita tibi agendum uidetur, neque id reuocari potest, en ad cubandum in tuo cubili pergo. Age, mihi quoque, cum ista perfecero, appareat. Hac tantum conditione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc locutus Artabanus, quòd speraret

ea à

ea à Xerxe ſine ullis uerbis admiſſum iri, iuſſa executus eſt. Et cum induta ſibi Xerxis ueſte, regali ſolio reſediſſet, mox'que recubuiſſet, idem inſomnium dormientem adyt, quod Xerxem adierat, ei'que ſuperaßiſtens, ita inquit: Tu'ne ille es, qui feſtinantem ire in Græciam Xerxem diſtines, tanquam eius curator? Tu neque in futurum neque in præſens conſideras, qui diſſuades id quod eſt fatale contingere? Quid autem Xerxem pati neceſſe eſt, niſi dicto audiens fuerit, ei ipſi demonſtratum eſt. His uerbis Artabano uiſus eſt ille uir in ſomnis minitari, cadentibusq; ferramentis conari oculos ipſi eruere. Qua de re uehementer exclamans Artabanus exilijt, aditoq; Xerxi obſeruatam ſibi in ſomnis uiſionem expoſuit, ſecundoq; loco hæc inquit: Equidem rex, ego ueluti homo quòd multa iam uideram, & magna negotia ſub Heſſonibus contigiſſe, non ſinebam te omni ætati indulgere, gnarus rem eſſe malam multa concupiſcere, memoria tenens quomodo cum exercitu Cyri contra Maſſagetas actum eſt, quomodo cum exercitu Cambyſis contra Aethiopes, qui etiam cum Dario militaui aduerſus Scythas. Hæc ſciens ego, ſentiebam te, ſi quieſceres, omnium hominum beatißimum. Sed quoniam dæmonius quidam inſtinctus eſt, & Græcos clades quædam (ut uidetur) miſſa diuinitus manet, ego quoq; cedo, ac ſententiam muto. Tu uerò quæ diuinitus miſſa ſunt, indicato Perſis, iubeto'que ijs quæ ad apparatum pertinentia antè præceperas, operam dent. Hoc agito, ne quid tuorum deo tribuente deſit. His dictis, & ſublatis uiſione animis, ubi dies extitit, ibi confeſtim Xerxes hæc Perſis exponit: Artabano quē cōſtabat prius ſolum omnium id fuiſſe dehortatum, tunc exhortante. Poſt hæc ineunti expeditionē Xerxi tertium in ſomnis uiſum

oblatum

oblatum est: quod Magi auditum, coniectarunt ad uniuersam terram pertinere, portendereq; omnes homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat: Videbatur sibi Xerxes surculo oleagino coronatus esse, cuius oleæ ramis uniuersa tellus occuparetur, & mox corona capiti circundata, euanescere. Hæc Magis interpretatis sine mora Persæ, qui in concilio fuerant, ad suam quisque præfecturam digressi, omni studio incubuerũt ad exequenda iussa, cupidi dona quæ proposita fuerant obtinendi. Xerxes ita copias suas contraxit, ut omnem continentis locum scrutaretur. Siquidem à debellata Aegypto per totum quadriennium comparauit exercitum: atq; eius apparatum quinto anno ineunte mouit cum ingenti copiarum manu. Nam omniũ quos nouimus exercituum, hic multo maximus extitit: adeo ut ad eum nihil fuisse uideatur aut ille Darianus, qui aduersus Scythas ductus est, aut ille Scythicus, qui Cimmerios insequẽs Medicam regionem inuasit, ac penè omnia superiora Asiæ subegit ac tenuit: quo nomine Darius postea Scythas iuit ultum, aut ille (ut fama fert) Atridæ aduersus Ilium, aut ille ante Troicũ bellum Mysorũ Teucrorumq;, qui per Bosphorũ in Europam transgressus, omnes Thraces in ditionẽ suam redegit, ad Ioniumq; pontum descendens, ad Peneum usq; amnẽ, qui ad Meridiem uergit, processit. Neq; illi omnes exercitus, neq; alij ijs adiecti, cum uno hoc cõparari merentur. Quis enim nõ attulit ad Xerxem ex Asia copias? quæ aqua præter ingentes amnes potando nõ defecit? Alij nanq; naues præstabãt, alijs ut peditatũ, alijs ut equitatũ, alijs ut nauigia ad uectandos equos eorũ qui unà militabãt, alijs ut naues longas in usum pontiũ præstarẽt, iunctũ erat, alijs ut frumentũ, & naues quæ triennio superiore præparatæ erãt,

præcipue

præcipue propter Athon, ut in quo superior classis dum circumuehitur afflictata est. Ad Eleuntē enim Cherſoneſi claſsis habebat ſtationē, illincq; omnes copiæ ſub uerberibus cœperūt Athon effodere per uices alijs ſuccedētibus, adiuuantibus etiā in effodiendo accolis, præpoſitis operi Bubare Megabyzi, et Artæo Artachæi filio, uiris Perſis. Eſt autē Athos mons ingēs ac nobilis, ad mare pertingēs. Ab hac parte hominibus cultus. Ad cōtinentē deſinens in ſpeciem Cherſoneſi, id eſt, peninſulæ cū Iſthmo duodecim ſtadiorū. Hæc planities atq; tumuli è mari Acanthiorum ad mare quod eſt contra Toronem, non ſunt magni. In hoc iſthmo ubi Athos finitur, ſita eſt urbs Græca, nomine Sana. Quæ autē extra Sanā & intra Athon ſitæ ſunt urbes, eas tunc Perſes è cōtinenti inſulanas facere aggreſſus eſt, quæ hæ ſunt: Dion, Olophyxus, Acrothoon, Thyſus, Cleonæ: Iſtæ ſunt urbes quæ apud Athon incolūtur: Hūc in modum Barbari locū nationatim effodiebant, recto limite iuxta Sanam. Poſteaquam depreſſa erat foſſa ab ijs qui in imo fōdiebant, alij humū effoſſam aßidue tradebāt alijs ſuper ſcalas ſtantibus, & iſti excipientes, tradebant deinceps alijs, dum ad ſummos perueniebatur, qui illam efferebāt atq; abijciebāt. Qua in re tumuli effoßi duplicē laborē illis præterquam Phœnicibus præbebant. Nam cū eandem facerent foſſæ mēſuram ſuperius in ore, quam inferius in fundo, id neceſſe fuit contingere. At Phœnices cū alijs in rebus, tum uerò in illo prudentiam ſuā declarauerunt: qui partem quæ ſibi contigerat, ita excauauerunt, ut os foſſæ duplum eſſet, quàm ipſam foſſam eſſe oportebat, procedenteq; opere aßiduc illā coartantē: & cū ad imum deuentū eſſet, foſſa cæterorum partibus adæquaretur. Eſt autē hoc loco pratū quoddā, ubi illorū erat & mercatus,

& præ

& prætorium, quò multum etiam ex Asia frumenti moliti cõportabatur. Hanc fossam Xerxes (ut ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentiæ ostentandæ cupidus, ac memoriæ relinquendæ. Nam cum liceret nullo negotio naues per Isthmum transportare, iussit Isthmum intercidi, ad mare recipiendum in fossam, tantæ latitudinis, ut duæ triremes pariter illac agitari possent. Eisdem imperatum est, ut fossam facerent, quibus fuerat ut flumen Strymona pontibus iungerẽt. Ista Xerxes hũc in modum fecit. Comparauit item ad pontem armaturam sirpi atque albi lini copiam, dato hoc Phœnicibus atque Aegyptijs negotio, ut cõmeatum exercitui comportarẽt: ne homines, ne ue iumenta, quæ ducebantur in Græciam, absumerẽtur. Sed admonitus iussit illum in loca, quæ cuiq; opportunissima essent, alius alia uia comportaret undiq; ex Asia nauibus onerarijs & uecturis. Verum plurimi cõportarũt in oram quæ dicitur Album littus, ut quibusque præceptum erat: Alij in Tyrodizam Perinthiorum oram, alij in Doriscum, alij in Eiona, quæ est super Strymonẽ: alij in Macedoniã. Dum isti in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes, coactis omnibus pedestribus copijs, iter ingressus est Sardis uersus, mouens ex Critallis Cappadociæ. Illic enim edictũ erat, ut cunctæ copiæ cogerentur, quæ per cõtinẽtem erãt cum Xerxe ituræ. In quibus quisnam præfectorum agmen pulcherrime instructũ ducens, ab rege donatus est proposito præmio, affirmare nõ possum, quia nec à principio, cum res in iudicium deducta est, cognoui. Postea quam transmisso flumine Haly, attigerunt Phrygiam, itinere per eam facto, peruenerunt Celænas, ubi fontes Mæandri existũt: & alterius amnis nõ minoris Mæãdro, nomine Cataractæ, qui ex ipso

foro

foro Celænarum exoriens influit in Mæandrum. In qua urbe, & in quo foro uisitur suspẽsa Sileni Marsyæ pellis in utrem formata: quam à Phrygibus fertur Apollo illi detractã suspendisse. In hac urbe residens Pythius Atys filius, uir Lydus, omnẽ regis exercitũ, atq; ipsum Xerxem magnificẽtißimo hospitio excepit: spopõditq; se pecuniã ei in bellũ suppeditaturũ. Ob quã sponsionẽ, Xerxes eos qui aderant Persas interrogauit, quisnã esset Pythius: & quantũ posßidens, qui hoc polliceretur. Illi, Rex, inquiũt, hic ille est, qui Dariũ patrẽ tuũ aurea platano ac uite donauit: quiq; nũc omniũ hominũ diuitijs princeps est secundum te. Hæc ultima uerba Xerxes admiratus, secũdo loco percontatus est ipse Pythium, quantũ ei pecuniarũ esset. Cui ille: Neq; te, inquit, celabo rex, neque dißimulabo me scire meas ipsius facultates, sed sciẽs perinde exacte recensebo. Etenim posteaquam accepi celerrime te ad mare Græcum esse descensurum, uolens tibi ad bellum pecuniã dono dare, subducta ratione comperi mihi esse argenti quidem duo millia talentorum, auri uerò quadragies centena millia nummûm Daricorum, septem millibus minus: quæ tibi dono do. Nam mihi ipsi uictus è mancipijs atq; ex agricolis suppetit: Hæc Pythius. Quibus uerbis delectatus Xerxes: Hospes Lyde, inquit, ego ex quo Persidẽ regionem egressus sum, neminẽ adhuc nactus sum, qui in exercitũ meũ hospitalitatem exercere uoluerit: aut qui in cõspectum meũ ueniens, sua sponte pecuniã mihi ad bellũ cõferret, præter te, qui & exercitũ meũ egregia hospitalitate prosecutus es, & ingentẽ pecuniam polliceris: ob quæ uicißim ego te ijs remunerandum duco: Hospitem meũ te facio. et istã quadragies cẽtena millia nũmûm meo ipsius explebo, datis septẽ millibus: ne quadringẽtæ myriades

des, id est quadragies centena millia, sint imperfectæ, sed addito è meis supplemento summa sit solida: quæq; possideas, ipse possideto, ac semper talem agere. Nã ita agentem te, neq; in præsens neq; in posterum pœnitebit. Hæc locutus, & quæ dixerat executus, perrexit assidue porrò ire: prætergressusq; urbem Phrygiã nomine Anaua, & stagnum ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidum, ubi Lycus amnis hiatum terræ subiès occultatur, deinde fere quinque post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum. Mouens è Colossis exercitus, uenit ad oppidum Cydra, quod est in finibus Phrygum ac Lydorũ: ubi cippus depactus atq; erectus à Cræso est, indicans literis eos fines. Vbi è Phrygia in Lydiã, uentum est ad diuortia uiarum, quarum sinistra in Cariã fert, dextra Sardis: quam tenentibus necesse est prorsus Mæandrum transire, urbemq; Callatibum prætorire, in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi. Hanc uiam tenens Xerxes, comperit platanum, quam ob pulchritudinem aureo monili donauit, eamq; tuẽdam uiro immortali delegauit. Et ad urbem Lydorũ altero die peruenit. Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit in Græciam, petitum terram & aquam: edictumq;, ut cœnas regi instruerẽt ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem. Eorum autem causa mittebat petitum terram & aquam, qui hæc antè Dario petenti non miserant. Hos tunc perterritos omnino arbitrabatur. Id igitur uolens explorare, caduceatores dimisit. Secundum hæc sese apparabat tanquam Abydum profecturus, cum interea ij quibus negotium hoc datum erat, Hellespontum ex Asia in Europam coniunxerãt. Est autem Chersonesi in Hellesponto, Sestum inter & Madytum

tum urbes, ora salebrosa, quæ in mare procurrit Abydo tenus regione. Vbi non longo pòst tempore sub Xantippo Ariphronis filio Athenien sium duce, Artayctem uirum Persam Sesti præfectum cepere uiuum, stipitiq; suffixerunt: qui etiam in tẽplum Protesilai, quod est in Eleunte, adductis fœminis nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ij, quibus hoc munus erat delegatũ: hinc Phœnices albo lino, illinc Aegyptij sirpo. Est autem ex Abydo ad ulteriorem continentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iũctum, ingens àdorta tempestas ea omnia dirupit atq; dissoluit. Quod cum audisset Xerxes, indigne ferens, iußit trecentis Hellesponto uerbera infligi, & in eius pelagus par cõpedum demitti. Iam audiui, mississe quoque cum his etiam qui stigmata Hellesponto inurerent: certe mãdauit, ut cõlaphos Hellesponto incuterent, dicẽtes barbara uerba ac uesana: O aqua amara, dominus hãc tibi irrogat pœnã, quòd eum læsisti, qui de te nihil male meritus erat. Te tamen rex Xerxes, uelis nolis ue, transmittet: meritoq; nemo hominum tibi sacrificat, ut doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iußit: atq; eis qui præpositi operi erant caput præcidi. Et illos quidẽ pontes fecerunt ij, quibus hæc ingrata merces proposita erat. At alij architecti qui alios fecerunt, hoc modo iunxerũt: Biremes triremesq; trecentas sexaginta Euxinum uersus Pontũ composuere. Itẽ ab altero latere trecẽtas quatuordecim, Ponto quidem transuersas, Hellesponto autem secundum defluxũ, ut stabiliret funes armamẽtorum, prægrandes quoq; ancoras quas cõposuerant dimiserũt, partim ab hoc latere cõtra Pontũ, uentorũ causa qui extrinsecus spirãt: partim ab altero cõtra uesperũ et Aegeum,

curi

euri & austri causa: relicto ad aurorã tribus in locis inter biremes transitu: ut qui uellet, in Pontum minutis nauigijs & extra Pontum nauigare posset. His actis, cõtenderunt à terra armamẽta, contorquentes machinamentis ligneis, non iam separatim utraq; , sed bina ex albo lino hinc, quaterna è sirpo illinc. Quorum quidẽ retinaculorum crassitudo hæc erat et species: sed pro portione quæ è lino robustiora erãt, cuius cubitus talento appendebantur. Iuncto pontibus traiectu codices lignorum discissos, & ad latitudinem ratis adæquatos apte instrauerunt super armamenta intenta. Hos ubi gradatim disposuerunt, tum uero rursus desuper innexuerũt. Quod posteaquam fecere, materiam attulerunt concinnéq; imposuerunt, deinde super materiam aggerem comportarũt: quo iniecto, semper hinc atque hinc, ne maris aspectu iumẽta & equi terrerentur, prætenderunt. Perfectis his quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces fossæ propter æstuaria maris, ne ipsæ fauces aluei obstruerentur, Xerxes nuntiato sibi prorsus alueo absoluto Sardibus, ubi hybernauerat, ineunte uere instructo cum exercitu profectus est Abydum uersus. cui mouẽti sol suam in cœlo sedem relinquens, apparere desijt: cum nullæ nubes, uerum serenissimus aër esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti cum cura inceßit percontandi Magos, quid ostentum id uellet portendere, illi respondent, deum significare Græcis ciuitatum defectionem: quòd dicerent solem Græcorum, lunam ipsorum esse præsidem. Bare audita, Xerxes maiorem in modũ lætatus, ire pergebat. Quem procedentem adiens Pythius Lydus cœlesti ostẽto perterritus, elato animo propter munera his uerbis allocutus est: Domine, indulgebis ne quiddam

quod impetrare cupio, tibi leue cõcessu, sed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quàm petebat petiturum ratus, se indulturum respondit, & ut peteret proloqui iußit. Pythius ubi hoc audiuit, sumpta fiducia, Domine, inquit, quinq; mihi liberi sunt, quos omnes contingit in militiam tecum ire aduersus Græciam: horũ uni tu quæso rex misertus mei, qui huc processi ætatis, indulge militiæ uacationem ei, qui natu est maximus: ut & mei ipsius & census curam gerat, quatuor tecum unà duc as: ita confectis quæ in animo habes, rursus reuertaris. Rex ob id admodum indignatus, his uerbis respõdit: Homo improbe, tu'ne cum ego ipse in expeditionem eã aduersus Græciam, filiosq; meos & fratres domesticos, & amicos ducam, ausus es mentionẽ filij tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni familia et uxore me comitari? Probe nunc disci to hoc, animum in hominum habitare auribus, Qui bene audit, eius corpus uoluptate perfunditur: qui uero male, is exacerbatur. Tu itaq; cum bene feceris, & alia eiusdem generis promiseris, non gloriaris te supergressum esse regem munificentia. Postea uero quàm ad imprudentiora conuersus es, non tu quidẽ pro merito, sed minora quàm pro merito accipies. Nam te & quatuor liberos liberant tua munera. Vnius autem quem præcipue complecteris, damno mulctabere: Hæc cum respõdisset, subito imperauit his, quibus delegatum est ista exequi, ut maximum natu filiorum Pythij inuentum discinderent medium: ciusque discisi dimidium ad dexteram uiæ, & dimidium ad sinistram disponerent, & illac transiret exercitus. Hoc illi ubi executi, illac exercitus pertransiuit: in quo præcedebant ij, qui sarcinas portabant & impedimenta. Post hos omnigenarum gentium

non

non distinctæ, sed promiscuæ copiæ, numero ultra dimidium exercitus. Post has intercedebat interuallum (neq; enim cum rege miscebantur) quarum principes erat mille equites, è Persis omnibus delecti. Secundum hos totidē hastati, et ij delecti ex omnibus, uersis deorsum in terram spiculis. Post hos equi decem quampulcherrime ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti, quòd est ingens Medicæ regionis campus nomine Nisæus, qui grandes fert equos. Hos decem equos sequebatur sacer Iouis currus, quem octo equi albi trahebant, ponè auriga comitante, qui pedibus ingrediens habenas tenebat. Hanc enim sellam nemo mortalium inscendit. Post quem ipse Xerxes uehebatur curru equorum Nisæorum, præcedente auriga, cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio uiri Persæ. Hunc quidem in modum Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in essedū transcendebat. Eum sequebantur hastati Persarum optimi ac nobilissimi mille, è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarum. Dehinc è cæteris Persis decem millia peditum delecta, quorum mille in lanceis pro coronis gestabant mala punica argentea: gerebant item aurea, & ij qui in terram uersus spectantia spicula habebant, etiam mala ij, qui Xerxem proxime sequebantur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus decem millibus Persarum, relicta post hos duorum stadiorum intercapedine, mox ibat cætera multitudo promiscua: Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumen Caicum & regionem Mysiam: à Caico autem á læua habens montem Canam, per Atarnem ad urbem Carinam. Ab hac per campum Thebanum ad urbem Atramyttium & Antandrum Pelasgidem prætergrediens, & Idam ad sinistram

manum stringens, ad terram Ilicnsem peruenit: cui primum sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu exinaniuerunt. Deinde ad Scamandrum est ucntum, qui fluuiorum omniũ primus, ex quo iter è Sardinibus fieri cœptum est. Hũc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisq; potantibus sufficit. Eò Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci uisendi cupidus. Quod ubi contemplatus est, et singula quæq; eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis, terror per noctem exercitum inuasit, simul atq; illuxit illinc mouerũt, à læua stringentes Rhœtion urbem, & Ophryneon, & Dardanon, quæ Abydo contermina est: à dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon uenerunt, Xerxi incessit cupido omnẽ exercitum oculis subijciendi. Itaq; in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi, è candido lapide in tumulo regio pro dignitate extruxerant, residẽs prospiciebat littus, et illic terrestres copias atq; classem: Quam dum intuetur, subijt eũ cupiditas spectandi illius certamẽ. Id certamẽ postquam cõmissum est, in quo Sidonij uicere, uoluptatẽ Xerxes cepit, cũ certaminis, tũ copiarum spectaculo. Et cum intueretur omnem Hellespõtum nauibus obductũ, omnia littora atq; Abydenorũ plana hominibus referta, ibi se beatũ esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. Quod animaducrtẽs Artabanus eius patruus, qui libere sentiens dissuaserat bellum Græciæ inferendũ, his uerbis interrogauit: Quàm diuersa rex inter se nũc facis & dudũ dixisti? qui te beatũ esse dixeras, nũc lacrymas fundis. Et ille: Reputantem me, inquit, quàm breuis est omnis humana uita, subijt horum miseratio: quorũ, cum tot sint,

nemo

nemo ad cẽtesimum annum supererit. Excipiẽs Artabanus: At qui, inquit, alia, quàm istud est, uiuendo miserabiliora patimur. Ita tam breui uita nullus hominũ adeo felix extitit, neq; horũ neq; aliorũ, cui non crebro, nedum semel, subeat animo moriẽdi uoluntas potius quàm uiuendi. Nam incidẽtes calamitates & morbi, uitã perturbãt: efficiuntq;, ut cum breuis sit, tamẽ perlonga uideatur. Ita mors optatissimũ est perfugiũ ærũnosæ uitæ, quam deus dulci gustu aspergẽs, ob id inuidius fecisse deprehẽditur. Cui Xerxes: Artabane, inquit, quoniam humanæ uitæ cõditio talis est, qualẽ tu exponis, eam cõmemorare supersedeamus: neq; tristium faciamus mẽtionem, cũ iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edissere: Nisi tibi ita euidẽs insomnij uisio fuisset oblata, perstares'ne adhuc in priore sentẽtia, dissuadens mihi aduersus Græciã bellum, an in ea persisteres? agedũ aperte hoc mihi dicito. Ei respõdens Artabanus: Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad uotum succedat amborum. Ego tamen adhuc metuo, & adeo metu perculsus sum, ut non sim apud me. Nam mecum reputans cum alia multa, tum uero duo, & ea omnium maxima, uideo tibi esse hostilißima. Ad hæc Xerxes: Dæmonie uirorum, inquit, quænam ista ais mihi hostilißima esse? Vtrum horũ tibi improbãdum uidetur, tanquam nõ satis copiosum, terrestris'ne exercitus, quasi multo numerosior ille Græcus futurus esse uideatur: an classis, tanquam illorum classe inferior: an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi uidentur nostræ res, ce lerrime alterum quis exercitum compararet. Respondit Artabanus: Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quisquam, qui sit mentis compos, neque hanc nauium multitudinem, etiamsi plures coëgeris.

Quæ autem duo dico esse tibi multo hostiliora, ea uero hæc sunt, terra et mare. Neq; enim usquam maris portus est eiusmodi, ut ego cõiecto, qui surgente tẽpestate sit ca pax huius tuæ classis, idoneusq; ad eam tutandam: neque uero unum tibi portum esse oportet, sed uniuersam continentem esse portum, quò se recipiant naues. Itaq; cum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorum, nõ fortuita in arbitrio hominũ. E duobus uno exposito, pergam dicere alterum. Terra cum ob alia tibi hostilis est, tũ eo hostilior, si nihil obstiterit quo longius processeris, assidue ulteriora surripiẽs. Nulla est hominibus rei bene gerendæ satietas. Vnde etiã ut nemo tibi occurrat, dico regionem maiori in tempore maiorẽ famẽ esse allaturam. At uir ita demum fuerit optimus, si in deliberando quidem omnem rem, quamcunq; pati posset, reputans extimescit, in re autẽ agenda est audax. Cui Xerxes: Artabane, inquit, merito tu quidem horum singula commemorasti: tamen non est ut omnia reformides, omniaq; peræquè consideres. Nam si uelis in rei consultatione semper omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficias. Satius omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarũ pati, quàm omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quod si repugnando omnibus quæ dicuntur, non uis committere, ut quod firmum est infirmetur, perinde peccas atque is qui contraria istis dicat. Et hoc æqualiter se habet. Scire uero aliquem (cum sit homo) qua ratione quid firmum esse oporteat, nequaquam arbitror. At ijs, qui facere quid uolunt, consueuit plerunque succedere emolumentum: raro autem ijs qui pensant omnia, & quos agere piget. Cernis quò res Persica potentiæ processit: quò nunquam progressam uideres, si ij,

qui

qui ante me extitere reges, iſtiuſmodi cõſilijs quibus tu, uſi fuiſſent: aut utentes iſtis ſententijs, non alios ſuaſores tales habuiſſent: nunc pericula contemnentes, tantopere ſtatum ſuum prouexiſſent. Magna enim negotia, magnis cum periculis ſuſcipi uolunt. Quare nos illorũ facta æmulantes, optimo anni tẽpore ingredimur: ſubactaq; omni Europa, rurſus reuertemur, nullam uſquam neq; famem neque rem triſtem paſſi. Nam & commeatus affatim ipſi nobiſcum portamus: & ad quamcunq; uel regionem uel gentem ueniemus, eius re frumentaria potiemur. Nã aratoribus uiris, non paſtoribus inferemus bellum. Poſt hæc Artabanus: *Quando quidem, inquit, non ſinis ullam rem formidari, & tamen meum admittis conſilium, neceſſe eſt enim de multis negocijs in longius extrahi orationem: Cyrus Cambyſe genitus, omnem, præter Athenas, Ioniã Perſis tributariam reddidit. Quare ſuadeo, ne quo pacto hos uiros, aduerſus patres ſuos ducas. Nam ſine Ionibus ſatis ſuperq; ſufficimus hoſtem ſuperare: quos neceſſe eſt aut iniuſtiſſimos eſſe, ſi metropolim ſuam in ſeruitutem redigant: aut iuſtiſſimos, ſi illius libertatem adiuuent. Si iniuſtiſſimi erunt, nullo modo certe nobis magno uſui futuri: Si iuſtiſſimi, magnam poterunt ſuo exercitu afferre perniciem. Itaque hoc uetus dictum tanquam probum, rex in mente habe: non ſtatim ab initio exitum omnem eſſe manifeſtum. Ad hæc excipiens* Xerxes: *Artabane, inquit, ſententiarum (quas dixiſti) in hac præcipue fallere, qui Iones metuis ne immutentur, quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu teſtis es, & alij, qui ſub Dario aduerſus Scythas militauerunt: cum in eorum eſſet poteſtate ſitum, uniuerſas Perſarum copias & perdere & ſeruare, fidem tamen iuſtitiamq; præſti-*

tisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea cũ libcros suos atq; uxores in nostra terra reliquerint, non est causa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas: sed bonum habens animum, tuta re meam domum atque tyrannidem. Tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc locutus Xerxes, Artabanum Susa dimisit, iterumq; illustrissimos quosq; Persarum accersit: qui postea quam præsto fuere, his cos uerbis allocutus est: Persæ, ego uos, quorum opera mihi opus est, contraxi, ut uiri præstantes existatis, nec ue res hactenus gestas à Persis magnas præclarasq; dedecoretis: sed cũ singuli, tum uniuersi exhibeamus nos alacres: cõmune enim hoc hominibus bonũ est, strenuos esse. Eaq; de re uos cen sui præmonendos, ad bellum constanter tolerãdum. Nam (ut ego audio) aduersus uiros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus unquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur deos præsides terræ Persidis precati, transeamus. Ac eodem quidem die sese ad transeũdum parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter consternẽtes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem uota cõcepit, ne quid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere, quàm ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellespontum abiecit, aureumq; craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem uocant. Hoc pro comperto dijudicare non possum, utrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellespontum, quòd eum flagellasse pœniteret, in cõpensationẽ gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, qui uergebat in Pontum, peditatus omnis equitatusq;

tus'que transiuit: per alterum, qui uergebat in Aegeum, iumenta atq; seruitia, præcedentibus decem millibus Persarum, coronatis omnibus, quos promiscuus omnium nationum sequebatur exercitus. Et hi quidem eo die: insequenti autem primi transiere equites, qui'que spicula deorsum uersa gestabant, & ij etiam coronati, dehinc equi sacri, ac sacer currus, tum ipse Xerxes. Post hastati & mille equites, & præterea alius exercitus. Quinetiam naues pariter ad ulteriora littora agebantur: quanquam hic audiui, postremum omnium pertransisse regem. Xerxes posteaquam in Europam traiecit, conspicabatur exercitum sub uerberibus transeuntem. Transiuit autem eius exercitus septem per dies totidem'que noctes, nullo tempore intermisso. ibi iam transgresso Hellespontum Xerxe, fertur quidam uir Hellespontius dixisse: O Iupiter, quidnam tu sub specie uiri Persæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciã è sedibus suis exigere uis, omnes homines ducens, cum etiam citra hoc tibi liceret facere id? Transgressis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigium oblatum est, quod Xerxes nihili fecit, etsi coniectura discutiendum. Siquidem equa lepo- Lepus ex equa natus, cui' Vale. Ma. lib. 1. c. 7. meminit.
rem enixa est, quod facile erat ad coniectandum: Forte enim ut Xerxes exercitum aduersus Græciam cũ maximo strepitu & ambitiosissime duceret, rursusq; pro seipso solicitus, ad eundem locum fuga recurreret. Alterũ quoq; ei prodigium, dum Sardibus foret, exhibitum est. Mula enim mulum edidit, ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, sed maris superiora. Quorum prodigiorum utrunque pro nihilo habens, ire pergebat, comitantibus cum terrestribus copijs, nauticis extra Hellespontum nauigantibus, ac terram legentibus, &

è diuer

è diuerſo atq; terreſtres agentibus. Nam ipſi quidem ueſperum uerſus ad promontoriũ Sarpedonis nauigabant: quò cum peruenissent, iußi erant permanere. Illi uero ad auroram & ſolis exortum, iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum habentes ſepulchrũ Helles filiæ Athamantis, ſiniſtrorſum Cardiam urbem, per medium oppidi, cui nomen eſt Agora, id eſt forum. Illinc deflectẽtibus ad ſinum nomine Melana, hoc eſt, nigrum, fluuius cui idẽ eſt nomen, non ſuffecit, ſed alucum ſuũ deſeruit. Hoc fluuio tranſmiſſo à quo ſinus hic cognominatur, ad ueſperũ uerſus contenderunt, Aenon urbem Aeolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum ad Doriſcon peruentum eſt. Eſt autem Doriſcus Thraciæ littus pariter & campus ingens, quem grande flumen Hebrus interfluit, ubi extructus eſt is murus, qui Doriſcus appellabatur, cui impoſitum eſt Perſarum præſidium à Dario, iam inde cum Scythis inferebat bellum. Cum igitur locus digerẽdis recenſendisq; copijs idoneus ſibi uideretur, Xerxes ita ſibi faciendum putauit. Eius iuſſu nauarchi, cum eò appuliſſent, omnes naues ad littus Doriſco contiguum recepe-runt, ubi Sala urbs, Samothracia et Zona ſitæ ſunt: cuius ultimum promontorium Serrium nominatur, qui locus quondam fuerat Ciconum. In hoc littus appulſa claſſe ac ſubducta, qui in ea ſubducenda laboraverant, reſpiraue-re. Per hoc tempus apud Doriſcũ Xerxes luſtrabat exercitum: equidem quantum ſinguli attulerint copiarũ, pro certo affirmare non poſſum: quoniam à nullis prorſus hominibus id refertur. Conſtat autem terreſtrium copiarum numerum fuiſſe centum ſeptuaginta myriades, id eſt, decies ſepties centena millia. Quorum numerum hoc modo inierunt: Contraxerunt unum in locum myriadem, quæ-

ſunt

ſunt decem millia hominum: qua coartata quammaxime poterant, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circũſcripto: emiſſaq; illinc myriade, ſeptẽ circũdederũt, eatenus excitantes, ut umbilico tenus pertingeret. Eam ubi ſecerc, aliam ſubinde atque aliam myriadem introduxerunt: donec omnes connumerauerunt, connumeratos autem nationatim digeſſerunt. Ex quibus qui militabant hi erant Perſæ, hunc in modum ornati: Circa capita geſtabant pilea, quas uocant tiaras, impenctrabilia: circa corpus tunicas, uarijs ſquamis è ferro conſertas in ſimilitudinem piſcium. Femoralia circa crura pro clypeis, gerra, id eſt cetra, pharetris ſubter pendentibus: Haſtas breues, arcus grandes, ſagittas arundineas. Ad dextrũ femur pugiones è balteo ſuſpenſos. Hi ducem habebant Otanem patrem Amaſtris, quæ erat uxor Xerxis. Vocabantur autem quondam Perſæ à Græcis Cephenes: à ſe uero ipſis atque ab accolis, Artæi. Verum poſteaquam Perſeus Danaës & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit uxorem, tulit ex ea filium, quem Perſen appellauit: eumq; illic reliquit: à quo (nam Cepheus carebat uirili prole) cognomen ſortiti ſunt Perſæ, Medi eodem ornatu inſtructi militabant. Nã hæc armatura Medica eſt, non Perſica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Ii quondam ab omnibus uocabantur Arij: ſed ubi ad eos conceſſit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipſi nomen: ita de ſeipſis Medi commemorant. Ciſij in militia cætero ornatu ut Perſæ ſunt armati, ſed pro pileis mitras ferũt. Eis dux erat Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Perſica armatura ornati, ducẽ habebant Megapanum, qui poſtea Babylonis procurator fuit. Aſſyrij qui militabant,

hunc

hunc habebant ornatū: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo consertas, non facile penetrabiles: clypeos, hastas, pugiones Aegyptiacis adsimiles: et praeterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces: Isti Graecis Syrij uocabantur: sed à barbaris Assyrij sunt uocati, inter quos Chaldaei sunt. Iis praerat Hotaspes Artachaei filius. Bactrij capitis ornatu in acie similimo illi Medico muniti erant, sed more gentis, arundincis arcubus & hastis breuibus. Sacae qui Scythae sunt, cristatas in capitibus cassides gestabant, in acutum erectas atque compactiles, induti femoralibus: nec non arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipennes. Hos, cum sint Scythae Amyrgij, Sacas appellant, quòd cunctos Scythas Persae Sacas appellant. Bactrijs & Sacis praerat Hystaspes Darij filius & Atossae Cyri filiae. Inde uestiti erant amictu è lignis confecto: arcus arundineos gestabant, itemq; arundineas sagittas ferro praefixas: ita instructi Indi, erant sub duce Pharnazatre Artabatis filio. Arij Medicis arcubus muniti erant, caeteris quemadmodū Bactrij. Iis praerat Sisamnes Hydarnis filius. Parthi, & Chorasmij, & Sogdi, & Gandarij, & Dadicae, eandem in acie quam Bactrij armaturam gestabāt. Quorum Parthis & Chorasmijs praerat Artabazus Pharnacis: Sogdis Azanes Artaei: Gandarijs & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caspij sisyris, quod est genus penulae, induti, arcus gentili more arundineos gestabant & acinaces, ducem sui agminis habentes Ariomardum, Artyphij germanū. Sarangae indumenta gestantes uersicoloria decori erant, caligasq; genuum tenus extentas, arma habebant arcus lanceasq; Medicas, duce Pherēdate Megabazi filio. Pactyas & ipsi sisyras ferebant, & uernaculos arcus

arcus atq; pugiones: quorum dux erat Atrayntes Itramitis filius. Vtij & Myci, & Paricanij, eodem quo Pactyes armati erant. Sub his ducibus, Vtij quidem & Myci sub Arsamene Darij, Paricanij uero sub Siromitre Oebazi filio. Arabes succincti erant ziras amiculi genus, arcusq; recuruos habilesq; gestabant. Aethiopes pardorũ pellibus leonumq; amicti, arcus è palmarũ spathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & itẽ prælongas ex arundine sagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato quo sigilla sculpunt: præterea hastas capreæ cornu præfixas, in modum spiculi acuminato, & clauas præferratas. Ii cum eunt in pugnam, dimidiatum corpus gypso, dimidiatum minio illinunt. Arabum Aethiopũq; qui trans Aegyptum incolunt, dux erat Arsames Darij filius et Artystonæ Cyri filiæ: quam Darius ex uxoribus maxime adamans, cum talari ex auro tunica effinxit: Arsames quidem Aethiopibus, qui sunt trans Aegyptũ, atque Arabibus præerat. Ii autem Aethiopes qui sunt ab ortu solis (nam bifariam militabant) censebantur cũ Indis, specie nihil admodum à cæteris differentes, sed sono uocis duntaxat atque capillatura. Nam Aethiopes qui ab ortu solis sunt, promissos crines: qui ex Africa, crispissimos inter omnes homines habent. Aethiopes qui ex Asia sunt, pleraque arma quæ Indi gestabant, pelles'que frontiũ equinarum, cum auribus atq; iubis in capitibus, ut ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent. In locũ clypeorũ pelles gruum prætẽdebãt. Pœni corio armati iere, ac iaculis præustis, duce Mesange Aorizi filio. Paphlagones capitibus gerebãt cõpactiles cassides, scuta exigua, hastas haud lõgas: præterea iacula, pugiones'que, pedibus caligas more gentis ad media cruræ

subten

ſubtentas. Eandem quam Paphlagones armaturã geſtabant, Lygies & Matieni & Mariãdini, & Syri. Iſti Syri à Perſis Cappadoces uocantur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dotus Megaſidi filius: Mariãdinorũ & Lygiũ & Syrorum, Gobryes Darij filius et Artyſtonæ. Phryges proximam Paphlagonicæ armaturam gerunt, paulum differẽtes: qui (ut Macedones aiũt) tam diu uocati ſunt Bryges, quàm diu Europei fuerunt Macedonum accolæ: trãſgreſſiq; in Aſiã, una cum loco nomẽ immutauere in Phryges. Armenij horũ cultu armati erant, utiq; Phrygũ coloni. His utriſq; præerat Artochmes, qui Darij filiam in matrimonio habebat. Lydi proxime ad Græcorum armaturam accedebãt, olim Mæones uocati: priſtinoq; nomine ſublato, ab Lydo Atyis cognomẽ acceperunt. Myſi ſuper capita gentiles galeas ferebãt, ſcutula quoq; ac præuſta iacula. Sunt autẽ Lydorũ coloni, à mõte Olympo Olympieni nominati. Horũ utriſq; præerat Artaphernis filius, qui collega Date apud Marathonem cõſlixit. Thraces è pelle uulpina caßides geſtabant, tunicis induti, et inſuper circũdati uarijs ſagulis, pedibus ac tibijs indutis caliga è pellibus hinnulorũ: ferẽtes præterea iacula & peltas & pugiunculos. Iſti tranſgreſſi in Aſiã, uocati ſunt Bithyni, prius appellati (ut ipſi aiunt) Strymonij, quòd Strymonẽ accolerẽt: à ſuis q; ſedibus exacti. Teucris et Myſis Thracibus qui Aſiã incolũt, præerat Bagaſſaces Artabani filius, geſtantibus breuia è corio ſcuta, & bina ſingulis ueruta ad lupos conficiendos apta, in capitibus æreas caßides, & ſuper caßides ex ære factas aures bouis & cornua, impoſitis etiã criſtis, cruribus pãno Phœniceo indutis. Martis oraculũ apud hos uiros eſt. Cabelees Mæones, qui Laſinij uocãtur, eundẽ cultum

tum gestabant quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices ueniam, indicabo. Milyæ lanceolas gerebant, & uestes fibulis substrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum omnium præfectus erat Badres Hystanis filius. Moschi lineas circa capita cassides gerebant, scutaq; ac hastilia breuia, sed longa in hastilibus spicula. Eodē quo Moschi ornatu militabant Tibareni, & Macrones, & Mosynœci, quos hi regebāt: Moschos & Tibarenos Ariomardus Darij filius & Parmyis filæ Smerdis filij Cyri. Macrones & Mosynœcos Artayctes Chorasmis filius, qui Sesti in Hellesponto præses erat. Mares in capitibus ligneas galeas gerebant, scutulaq; è crudo bouis tergore, atq; lanceolas, præterea machæras, quibus atq; Colchis præerat Pherendates Theaspis filius. Alarodij & Saspires eodem quo Colchi ornatu militabant, duce Masistio Sirometris. Insulanæ gētes, quæ rubro è mari secutæ sunt ex ijs insulis, ad quas transportare rex solet quos è suis locis summouet, gerebāt proxima Medis & uestimenta & arma, quibus præerat Mardōtes Bagæi, qui apud Mycalē dux altero anno in pugna oppetijt. Hæ erant nationes quæ per cōtinentem ibant, ex quibus constabat pedester exercitus, quibus ij præerant, qui cōmemorati sunt, quiq; ordinarant milites connumerauerantq;, & chiliarchas, id est, tribunos qui mille, & myriarchas, qui decem millibus præsunt, delegerunt. Nam myriarchæ centuriones decanosq; creauerant. Erant & alij agminum et gentiū prætores: uerum ij qui nominati sunt, duces. Horū tamen & totius exercitus imperatores Mardonius Gobryis filius, et Trijntatæchmes filius Artabani, qui dissuaserat bellum Græciæ inferendum, & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrū Darij filij, Xerxis patrueles,

& Maſiſtes Dario & Atoſſa genitus, et Gerges Artagi, & Megabyzus Zopyri filius. Hi erant imperatores omnium copiarum, præter delecta Perſarum decem millia, quibus præerat Hydarnes Hydarnis filius, qui uocabãtur immortales, ob hoc, quòd ſi quis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius ſufficiebatur: nec unquam plures erant pauciores'ue decem millibus, præcipuo inter omnes cultu decori, & ijdem præſtantißimi omnium, ut dictum eſt, & prætereà immenſo auro conſpicui, ducẽtes unà carrucas cũ pallacibus ac familia permulta, eaq; belle ornata: necnõ camelos ac iumenta, præter cæteros milites, qui commeatum ſupportabant. Equitant autem hæ nationes, ſed non omnes habebãt equos, uerum hæ ſolæ: Perſæ, qui eadem erant qua peditatus armatura ornati, niſi quòd quidam ſingulares in capitibus opera ex ære ferroq; ductilia. Sunt quidã Nomades homines, qui Sagartij appellantur, & gente & uoce Perſæ: ſed cultu inter Perſicum & Pactycum, qui attulere equitatum octo millium equitum, armaturam neq; aheneam neq; ferream aſſueti ferre, præter pugiones, utẽtes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt. Eſt autem prælium eorum uirorũ huiuſmodi: Vbi cum hoſte cõgreßi ſunt, inijciunt eas reſtes in ſummum, laqueos habẽtes, qui laqueus cum aut equum aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati, conficiuntur. Talis horum pugna eſt, ijdemq; inter Perſas cenſentur. Medi eandem equites quam pedites armaturam gerunt: & item Cißij. Indi quoq; eandem quam peditatus ſuus geſtant armaturam. Cæterum equos deſultorios agebant & currus, quibus curribus ſuberant & equi & aſini agreſtes. Bactrij eodem ornatu inſtructi erant equites quo pedites, & item Caſpij. Pœni & ipſi eandẽ quam

pedites

pedites armaturam gerebant: curruum quoq; cuncti agitatores. Itidem & Caſpij & Paricani atq; ſuus peditatus inſtructi erant. Necnon Arabes eo quo pedites ornati cultu, agitabant camelos, nihilo inferiores equis pernicitate. Hæ ſolæ gentes erant equeſtres. Fuitq; numerus equitum octo * millia myriadum, id eſt, octoginta millium, præter camelos & currus. Et alij quidem equites in ordinem redacti erãt. Arabes autem in ultimo locati, ob id poſtremi, ne equitatus conſternaretur equis camelos non tolerantibus. Equitatus præfecti erant Harmamithes & Tithæus filij Datis. Tertius horum collega Pharnuches, Sardibus erat relictus ægrotus. Nam cum Sardibus proficiſceretur, in calamitatem incidit inſciens. Equitante enim eo, canis ſub pedes equi intercurrit: quo equus improuiſo deterritus, atq; erectum ſeſe attollens, Pharnuchem excußit. Hic collapſus ſanguinẽ euomuit: nactuſq; morbũ, qui in phthiſim, id eſt, tabem, euaſit. Equo autem à caſuſtatim domini, fecerunt famuli ut ille iuſſerat: Abducto nanq; in eum locum ubi dominum ſtrauerat, crura cum genibus abſciderunt. Itaq; Pharnuches à præfectura ſummotus eſt. Triremes inito numero fuere mille ducentæ & octo: quas hi attulere: Phœnices cum Syris qui Palæſtinam incolunt, trecentas, hunc in modum ornati: Circa capita galeas Græcanicis proximas gerunt, induti thoracibus lineis cum ſcutis umbone carentibus, cumq; iaculis. Hi Phœnices (ut ipſi memorant) quondam mare rubrum accolebãt: illinc tranſgreſſi, maritima Syriæ habitant. Is tractus Syriæ, & quicquid Aegypto tenus eſt, Palæſtina uocitatur. Hi circa capita caßides forcipiculatas gerunt, conuexa ſcuta magnis umbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes. Eorum turba thoraces gerebat, ac magnas

machæras. Hunc in modum isti armati erant. Cyprij centum quinquaginta naues, hoc modo armati: Reges eorum mitris redimiti erant. Reliqui tunicas gestabāt, cætera ut Græci. Quorum gentes sunt partim à Salamine & Athenensibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab Aethiopia oriundi, ut ipsi Cyprij aiunt. Cilices centum naues. Hi circa capita ferebāt gentiles galeas, pro scutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis uestibus induti: bina singuli iacula gestantes, ensem machæræ Aegyptiacæ persimilem, quondam Hypachæi appellati: sed à Cilice Phœnice Agenoris filio ita cognominati. Pamphylij triginta naues Græcanicis armis ornati, ab illis originem ducentes, qui cum Amphilocho & Calchante è Troia discecti fuerant. Lycij præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreisq; armati, arcubus quoq; è cornu factis, & arundineis sagittis sine pennis, atq; iaculis, gerentes ex humeris suspensas caprarum pelles, & in capitibus pilea pinnis coronata, quinetiam pugiones & falces: è Creta oriundi quondam Termilæ nominati, sed à Lyco uiro Atheniēsi Pandionis filio, Lycij cognominati. Dores qui sunt ex Asia, naues triginta. Ii Græca gerebāt arma, uti è Pelopōneso propagati. Cares septuaginta naues, cætera Græco more ornati: sed et falces & pugiones gerebant: quos prius appellatos fuisse hœtines, in superioribus libris dictum est. Iones centum naues, armati Græco ritu: qui quandiu in Peloponneso regionem quæ uocatur Achaia, incoluerunt, & ante aduentum Danai & Xuthij in Peloponnesum (ut Græci aiunt) uocabantur Pelasgi Aegialees, id est, littorales: sed ab Ione Xuthi filio, Iones sunt appellati. Insulani naues decem & septem, armati ut Græci, & ipsi Pelasgica gēs: sed mox Ionica, ob eandem

causam

cauſam ob quam & duodecim oppida ſunt Ionica ab Athenienſibus appellata. Aeoles ſexaginta naues, ritu Græco armati, olim Pelaſgi (ut apud Græcos fertur) uocati. Helleſpontij centum naues præter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege, ut circa locum manerent ad pontes cuſtodiendos. Cæteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionum ac Dorum coloni. In omnibus autẽ nauibus epibatæ erant Perſæ, & Medi, & Sacæ. Quarum uelociſſimas attulere Phœnices, & inter Phœnices optimas Sidonij. Harum ſingulis, & item pedeſtribus eorum copijs præfecti erant uernaculi duces: quorũ ego (quia ratio hiſtoriæ non exigit neceſſario) non faciam mentionem. Neq; enim ſingularum nationum duces, digni memoria fuere, quarum quot urbes, tot duces extitere: ſed non ut ductores, uerum ut ſerui, quemadmodum alij qui ducebantur in militiam, uenere: quoniam duces penes quos ſumma imperij erat, ut ſingularum gentium principes, quinam eorum Perſæ fuerint, à me commemoratum eſt. Nauticis hi præfuere: Ariabignes Darij, & Præxaſpes Aſpathinus, & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darij filius. Iadicæ quidem claſſi & Cariæ Ariabignes, ex Dario & filia Gobryis genitus: Aegyptiacæ autem Achæmenes, Xerxis ex utroq; parẽte germanus: reliquæ autem claſſi reliqui duo. Porro biremes lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta cum hippagogis, quæ equos uehunt, contracta conſtat ad trium milliũ peruenisſe. Eorum qui in claſſe erant, ſecundum duces illuſtriſsimi fuere Sidonius Tetramneſtus Alleſi filius, & Tyrius Mapen Sironi, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cilix Cyenneſis Horomedontis, & Lycius Cyberniſcus Sicæ. Cyprij autem Gortus Cherſius, et Timonax Timagoræ: Cariorum

uero Histiæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damasithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere supersedeo, tanquã non necesse habens. Verũ Artemisiæ præcipua me tenet admiratio mulieris, expeditionem aduersus Græciam secutæ: quæ defuncto uiro, ac pupilli filij tyrannidem obtinens, nulla adacta necessitate, sed præstantia animi atq; uirilitate in militiam cõcessit. Nomen ei erat Artemisiæ Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnasso, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnassẽis, et Cois, et Nisyrijs, et Calydonijs, quinq; cum nauibus uenit omni copia instructis. Ita post Sidonias hæ naues fuerũt illustrissimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes socios sententias dixit. Quas ciuitates recensui sub illius imperio fuisse, earum uniuersam gentẽ annuo Doricam esse, Halicarnassẽorum quidem Trœzeniam, cæterorum autẽ Epidauriam: Hactenus de nautico exercitu. Xerxes, inito copiarum numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrando oculis obire, quemadmodum & fecit. Itaq; inscenso curru singulas nationes lustrans, quænã essent percontabatur: quarum professionem scribæ excipiebant, donec ad extremos equitũ peditumq; peruentum est. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam transcendit: residensq; sub aureo tabernaculo, præteruehensq; nauium proras, sciscitabatur de singulis itidẽ ut de terrestri exercitu fecerat, describiq; iubebat. Enimuero nauarchi productas à littore quatuor fere iugerum spatio, naues stabilierant, conuersis à terra proris, & in unam frontẽ digestis, epibatis quoq;, id est propugnatoribus tanquam ad bellum armatis, quos Xerxes inter proras & littus nauigans, conspicabatur. Vbi autem & classem lustrauit, egressus naui accersit De

ma

maratum Aristonis, comitem aduersus Græciam expeditionis, eiq; accersito ita inquit: Demarate, iuuat nunc me quæ cupio abs te interrogare, qui & Græcus es, et nõ ex minima ciuitate, ut audio tam ex te quàm ex alijs Græcis, qui me alloquendi gratia adeunt. Nũc igitur hoc mihi expone, nunquid Græci sustinebunt manus contra me leuare? Nam (ut ego opinor) ne omnes quidẽ Græci ac cæteri mortales, qui ad Hesperum incolunt, si congregentur, pares essent nostris armis, nec me inuadentem expectarent: cum * hoc sint inter se concordes, libet tamen mihi abs te audire, quid de hoc dicas: His uerbis interrogauit. Demaratus excipiens: Vtra, inquit, apud te rex utar, ueritate ne an incunditate? Ille ut ueritate uteretur, iubere. Neq; enim sibi ob id eum minus iucundũ fore, quàm antea fuisset. Hoc ubi Demaratus audiuit: Quoniam, inquit, me iubes rex omnino ueritatem proloqui, ea dicam quæ nemo nisi mentiens apud te postea carpet: Græcia semper alumna fuit paupertatis, hospes uirtutis, quam à sapiẽtia acciuit, & à seuera disciplina, quam usurpans Græcia, et paupertatem tuetur, & dominatũ. Ita laudo quidẽ omnes Græcos, qui Dorica illa loca uel circà incolũt, sed nõ de cunctis eis uerba faciam, uerum de Lacedæmonijs solis. Iam primũ nego fieri posse, ut tuam orationem admittant, afferentem Græciæ seruitutem. Deinde annuo uenturos tibi obuiam ad pugnandum, etiã si cæteri Græci omnes sentiant tecũ. Neq; uero de numero eorum quæras, quot illi sunt qui hoc facere possint. Nam si in exercitu eorũ mille fuerint, ij tecum congredientur: & itẽ siue pauciores siue plures. Hæc cum audisset Xerxes, sublato cachino inquit: Demarate, quod nam extulisti uerbum, mille omnino uiros cum tanto exercitu congressuros? Agedum dic mihi, non ne teipsum ais

* Sint innumerabiles, μὴ τόντες ἀριθμοί.

istorum uirorum fuisse regem? Vis ne igitur sine mora tu cum decē uiris dimicare? Quòd si uestri populares omnes tales sunt, quales tu prædicas, profecto secundū uestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplū præstare, quàm singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco ut uiginti sis par: ita uerba quæ dixisti, comprobabuntur. Atq; si tales sunt illi, ac tanta statura, qualis quantusq; tu ac cæteri Græci qui in colloquiū meum uenerunt, uidete ne cum tantopere gloriamini, frustra id insolenterq; faciatis. Nam age intelligam, quocunq; argumento, unde fieri queat, ut mille aut decem millia, atq; quinquaginta millia hominū, qui præsertim sint omnes liberi, nec unius imperio subiecti, tanto exercitui obsisterent, cum simus non plures quàm milleni ad singulos eorum, si fuerint quinq; millia. Nam sub uno (quemadmodū apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiā contra suam ipsorum naturam, meliores efficiuntur, adactiq; uerberibus uel pauciores aduersus plures eunt, ijdem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægre cum eis solis certatu ros: quinimo istud apud nos solos est quod ais, uerum non ita multum, sed rarum. Sunt enim è Persis meis satelliti ibus, qui uelint cum ternis Græcis pariter dimicare, quorum tu expertus multa blateras. Ad hæc Demaratus: Intelligebam, inquit, rex ab initio, me uera dicentem non iucundum tibi futurum. Sed quia tu dicere me uerissima coëgisti, dixi quæ erant è dignitate Spartanorum. Quanquàm ipse optime intelligis, quantopere nunc illos ego unem, qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem, profugumq; fecerunt: quem pater tuus exceptum, uictu ac domicilio donauit. Quare nō est credibile, uirum pru-

prudentem reſpuere beneuolentiam exploratam, ſed maxime obſeruare. Ego enim neq; cum decē promittam me poſſe dimicare, neq; cum duobus, ac ne ſingulari quidem certamine uolens certauerim. At ſi neceſſe fuerit, aut uehemens diſcrimen inſtiterit, libentißime cum uno quolibet iſtorum omnium dimicarem, qui ſe ſingulos aiunt idoneos ad certandum cum ternis Græcorum. Etenim Lacedæmonij pugnando cum ſingulis, non ſint illi quidem cæteris deteriores uiris: at conferti, cunctorum uirorum ſunt excellentißimi. Nam licet ſint liberi, non tamen ſunt uſquequaq; liberi, quippe quibus præeſt domina lex, quā multo magis metuūt, quàm tui te. Faciunt ergo quæcunq; illa cogit. Cogit autē idem ſemper, uetans ſemper eos ex acie fugere quātamuis hominū multitudinem: ſed iubens ut ordinem non deſerentes, aut uincant aut occumbant. Hæc ego loquens, ſi tibi blaterare uideor, uolo poſthac in cæteris ſilentium agere. Hactenus loqui coactus, tibi uero ex ſententia contingat rex. Hæc locuto Demarato, Xerxes ad riſum uerſus, nulla indignatione permotus eſt, ſed comiter hominem remiſit. Poſt Demarati colloquium, ubi Doriſco præfecit prætorem Maſcamen Megadoſtus filium, amoto eo quē Darius præfecerat, ire cum exercitu aduerſus Græciam pergit. Huic Maſcami, quem illic reliquit Xerxes, uni tanquam omniū prætorum præſtantißimo, quos aut ipſe aut Darius conſtituiſſet, dona quotannis miſit: & itē eius poſteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hanc expeditionem, in Thracia & ubiq; in Helleſponto prætores fuerant, qui omnes poſt eandem expeditionem à Græcis eiecti ſunt, & è Thracia & ex Helleſponto, præterquàm è Doriſco. Vnde Maſcamen Græci permulta conati, tamen eijcere nequierūt. Ob id huic ab eo qui in Perſis

regnat, semper dona mittuntur. Eorum uero qui à Græcis expulsi sunt, neminẽ rex Xerxes uirum egregium esse dixit, præter unum Bogem ex Eione, quem laudare nõ desinebat, eiusq; (qui superfuere) liberos maximo inter Persas honore prosequebatur. Siquidem magnis ferri laudibus Boges meruit: qui cum ab Athenien sibus & Cimone Miltiadis filio obsideretur, liceretq; ei accepta fide egredi, & in Asiam remeare, tamen abnuit, ne regi præ metu superfuisse uideretur, sed ad extremum usq; perstitit, atq; ubi nihil in mœnibus commeatus reliquum fuit, accenso ingenti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eosq; in rogum deiecit. Debinc omne aurum urbis atq; argentum è muris dispersit in Strymonem. His actis, semetipse coniecit in rogum. Ita hic merito à Persis ad hoc usque tempus præconio celebratur. Xerxes è Doriſco in Græciam tendẽs, ut quosque populos adibat, secum militare cogebat. Erat autem (ut superius à me expositum est) omnis ad Thessaliam usque tractus in ditionem redactus, & regi tributarius effectus à Megabazo, & mox à Mardonio. Digressus à Doriſco, præterijt primum Samothraces muros, quorum ultimum oppidum ad uesperam situm est nomine Mesambria, cui uicinum est oppidum Thasiorum Stryma: quæ oppida interfluit amnis Lissus, cuius aqua tunc non sufficit copijs Xerxis, sed defecit. Hæc olim regio uocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quæ tamen optimo iure Ciconum est. Trãsmisso profluente Lisso arefacto, Xerxes has Græcas urbes prætergressus est: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam præterijt, & hos qui iuxta eas sunt, famosissimos lacus, Ismaridem qui Maroneam Strymamq; interiacet: Bistonidem Dicææ cõtiguum, in quem duo flumina ingrediuntur,

diuntur, Trauus, & Compſatus, qui iuxta Abderem ſint. Nullum nobilem lacum præteriit Xerxes, ſed fluuiũ Neſtum mare ſubeuntem. Poſt has regiones perrexit mediterraneas uerſus urbes. In quarum una eſt lacus triginta ferme ſtadiorũ in circuitu, piſcoſus & admodum ſalſus: quem ſola iumenta cum aquarentur, exiccauere. Huic urbi nomen eſt Piſſyrus. Has urbes & maritimas & Græcas, ſiniſtrorſum relinquens prætercijt Xerxes. Per quas autem gentes Thraciæ prouinciæ iter fecit, hæ ſunt: Pæti, Cicones, Biſtones, Sapæi, Derſæi, Hedoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus ſecuti ſunt: qui uero mediterranei, à me ſunt commemorati, præter Satras. Cæteri omnes terreſtri itinere ſequi coacti ſunt. Satræ nulli olim hominum, quantum nos ſcimus, fuere ſubiecti: ſed ſoli è Thracibus ad meam memoriam liberi ſemper perſtitere. Editos enim montes incolunt, omnigenis arboribus ac niuibus obſitos: uiri in re bellica eximij: apud quos oraculum eſt Dionyſij, id'que in editißimis montibus. Eorum qui in illo templo prophetant, id eſt, uaticinantur, ſunt Beßi. Antiſtes uero qui reddit reſponſa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis uarie. Peragrata quam dixi regione, Xerxes ſecundo loco tranſijt muros Pierum, quorum uni nomen eſt Niphrage, alteri Pergamo. Hàc iter præter eos montes faciebat, à manu dextera relinquens montem Pangæum, magnum atque excelſum, in quo aurea ſunt & argentea metalla: quem cum Pieres & Hodomanti, tum præcipue Satræ exercent. Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes, & Pæoples prætergreſſus Xerxes, ad ueſperam uerſus contendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & urbem Eionem, cuius prætor Boges (de quo

paulo

paulo ante fecimus mẽtionem) adhuc uiuebat. Regio Pangæo monti circuniecta, nominatur Phillis. Hinc ueſperum uerſus, porrecta ad flumẽ Angiten, quod Strymonẽ ſubit. Hinc meridiem uerſus ad ipſum Strymonẽ, ad quem Magi mactatis equis candidis litauerunt. His & alijs complu ribus medicamentis in flumen factis, per Nouem uias Hedonorum iere: iuxta quas Strymonẽ pontibus iunctum inuenere. Audientes autẽ eum locum Nouẽ uias Hedonorũ appellari, totidem illic pueros ac uirgines puellarum indigenarum filios uiuos defoderunt. Perſicum enim, defodere uiuentes. Nam & Ameſtrim Xerxis uxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis ſeptem illuſtrium Perſarum liberos defodiſſe, ad referendam pro ſe gratiam deo, qui ſub terra eſſe fertur. Vbi à Strymone progreſſus eſt exercitus, illic ad ſolis occaſum uerſus eſt littus, in quo ſitam urbem Græcam nomine Argilũ præterijt. Hæc & quæ ſuper eam eſt regio, uocatur Biſaltia. Illic ſinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campũ nomine Syleum, præteriens Stagirum Græcam urbem, peruenitq; Acanthum, ducens una ſingulas harũ gentium, & item accolas montis Pangæi, & earum quas ſuperius commemorauí: ijs qui maritimi erãt, claſſe: qui procul à mari aberãt, terreſtri itinere ſequentibus. Hanc uiã qua Xerxes duxit exercitum, Thraces neq; confundunt neq; ferunt, ſed ad mea uſque tempora magnopere uenerãtur. Poſteaquam Acanthum, peruenit Xerxes, præcepit Acanthijs ut hoſpitalitatẽ exhiberent, eosq; Medica ueſte donauit: laudansq; quòd alacres cerneret eſſe ad bellum, quodq; audiret foſſam eſſe abſolutam. Xerxe apud Acanthum agente, contigit ut Artachæes, qui foſſæ faciundæ præfuerat, morbo decederet, uir Xerxi ſpectatus, genere Achæmenides, ſtatura inter Perſas

sat procerissima. Quippe cui quatuor omnino digiti deerant, à longitudine quinq; regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominum fato functum, apparatissime eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiusq; tumulum omnis exercitus extruxit: cui tanquam heroi ex oraculo Acanthij sacrificant, nomine eum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amisso Artachæe, iacturam se fecisse existimabat. At ij Græci qui exercitū excipiebant, cum Xerxi cœnam præberent, in omnem miseriam deuenere, adeo quidem, ut suis laribus efficerentur extorres. Dum Thasij pro suis, quæ in continente sunt urbes, Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, uir inter populares illustris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecti talenta. Eam rem ubi accepere qui præerant alijs circà urbibus (tale enim conuiuium iampridem inductū fuerat, & diu celebratum) hoc ubi accepere, præsertim præconibus passim prædicantibus, tunc uero oppidani frumentum, quod in urbibus erat, inter se distributū molebant, farinamq; triticeam hordeaceamq; in complures menses faciebant. Ad hæc excogitauere ob pretium optima quæq; pecora saginare, & altiles aues habere, terrestres palustresq; in cortibus & in uiuarijs ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteaq; pocula & crateres faciebant, & cætera quæ mensæ imponuntur. Hæc omnia ipsi regi, & ijs qui cum illo uescebantur, fiebant: cætero autem exercitui, quæ ad esum duntaxat præcepta erant. Sub aduentum exercitus, tabernaculum ubi exercitus maneret, statuebatur, reliqui sub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores laborem sustinebant. Isti cum expleti noctem illic exegerāt, postero die reuulso tentorio, & omni apparatu sumpto

ita

ita abſcedebant, nihil relinquentes, omnibus aſportatis. Vnde Megacreontis uiri Abderitæ elegans dictum extitit, qui ſuaſit Abderitis, ut uniuerſi, mares pariter ac fœminæ, ſua delubra adirent: ſuppliciterq; diuis aſsidentes precarentur, ut poſthac dimidium futurorum malorum à ſe propulſaretur. Nam de præteritis magnã ſe gratiã illis habere, quòd rex Xerxes non bis quotidie cibum capere conſueſſet. Fore enim ut Abderitæ, ſi iuberentur ut etiam prandiũ ſimile cœnæ inſtruerent, aut non præſtolarentur Xerxem aduenientẽ: aut præſtolati, peßime inter omnes homines affligerẽtur. Et iſti quidem quanquam grauate, tamẽ quod ſibi imponebatur, exequebantur. Xerxes uero ex Acantho duces claßis à ſe dimiſit, iuſſos ad Thermã cũ claſſe ſe opperiri. Eſt autẽ Therma in Thermæo ſinu ſita, à qua ipſe ſinus habet cognomen. Hàc enim cõpendiariã magis uiam eſſe audiebãt. Nam è Doriſco ad Acanthum uſq;, ita inſtructus exercitus iter fecerat, tripartito diuiſus omnis iuſſu Xerxis: ut una pars ſecundum mare iret pariter cũ claſſe, cui parti præerant Mardonius & Maſiſtes: altera per mediterranea, cui præerant Tritatæchmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipſe incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. Nauticus exercitus ubi à Xerxe diſceßit, foſſam enauigauit in Atho depreſſam ac perductam ad ſinum, in quo Aſſa & Pidorus, & Singus, & Sarga urbes ſitæ ſunt. Ex quibus ſumpto commilitio, pergit ire ad ſinũ Thermæũ: circumuectuſq; Ampelon promontorium Toronæum pernauigauit has Græcas urbes, unde & naues & commilitium ſumpſit, Toronam, Galipſum, Sermylam, Mecybernam, Olynthum, quæ regio nunc Sitonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcidẽs mare uſq; ad promõtorium Canaſtræum,

ſtræum, totam fere Pallenem præteruectus eſt. Illinc quoq; & naues & commilitium ſumpſit ex Potidæa, ex Aphytie, Noua urbe, ex Aegea, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hæ ſunt urbes ſitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Pernauigata hac regione, ad præſtitutum locum peruenit, ſumptis etiam militibus è uicinis Pallenæ urbibus, ac Thermæo ſinui conterminis, quibus hæc nomina ſunt, Lipaxus, Combrea, Liſſe, Gigonus, Camſa, Smila, Aenea, quarum regio adhuc Creſſæa nominatur. Ab Aenea, in qua finis enumerandarũ urbium mihi factus eſt, iam ad ipſum Thermæum ſinum curſus claſſis extitit, & ad terram Mygdoniam, donec ad Thermam, quò præceptum erat peruentum eſt ad urbem Sindum, & ad Caleſtram ſuper Axium ſitam flumen, quod Mygdoniam terram dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locum obtinent urbes Ichnæ & Pella. Hic nauales copiæ circa flumen Axium & urbem Thermam, & alias in medio horum urbes ſtatiua habuere, regem opperientes. Huc peruenire uolens Xerxes, Acantho profectus cum terreſtribus copijs mediteranea præcidebat, peragrans Pæonium agrum atque Creſtoniacum, ſuper amnem Chidorum: qui è Creſtonæis initio ſumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem (quæ eſt ſupra Axium) euoluitur. Hàc iter faciente Xerxe, leones impetum dederunt in camelos, qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis conſuetis eò deſcenderunt: nullo´que alio neque iumento neque homine tacto in camelos graſſati ſunt. Cuius rei cauſam admiror, quòd leones, quoties aliunde eis eſt quo indigent, abſtinent ab inuadendis camelis, quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec uiderant.

Sunt

Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agreſtes prægrandibus cornibus, qui ad Græcos ueniunt. Leonum terminus eſt Abderorum flumen Neſtus, & Achelous, qui per Acarnaniam fluit. Nam nemo aut ad auroram trans Neſtum uſquã gentiũ uiſerit leonẽ in Europa, aut trans Acheloum ad Heſperum in reliqua continente: ſed in horum fluuiorum medio leones gignuntur. Poſtquam Therman uenit Xerxes, ibi ſubſtitit, tantũ maritimi ſpatij occupantibus caſtris, quantum eſt ab urbe Therma & Mygdonia, uſq; ad confluentem Lydei & Haliacmonis: ubi agrum Bottiæidem, Macedonicumq; diſterminant. In his locis ſtatiua habuere Barbari: quibus potantibus ſolus ex ijs (qui commemorati ſunt) amnibus, Chidorus è Creſtonæis fluens non ſuppetijt, ſed defecit. Xerxes è Therma proſpiciens Theſſalicos montes, Olympum & Oſſam, præcelſæ magnitudinis, audienſq; in medio eorum anfractum anguſtum eſſe, per quem fluit Peneus, & illic uiam eſſe quæ in Theſſaliam fert, cupidine captus eſt nauigandi ad oſtium Penei inſpiciundum: quia ſuperiorem uiam tenenti erat eundum per Macedones ſuperne habitantes ad Porœbos, præter Gonnum urbem. Nam hàc tutiſſimum iter eſſe audiebat. Atq; ut concupiuit, ita & fecit. Itaq; cõſcenſa naui Sidonia, quã ſemper cõſcendebat, quoties ei tale aliquid facere libebat, extulit ſignũ cæteris nauibus proficiſcendi, relictis illic terreſtribus copijs. Eò poſtquã perueuit, oſtia Penei contẽplantẽ ingens admiratio cum ſubiret, accitos uiæ ductores interrogauit, nunquid flumẽ poſſet auerti, ut alibi mare ingrederetur? Narratur autẽ Theſſalia quondã lacus fuiſſe, utpote concluſa undiq; prælatis mõtibus. Nã quod Theſſalia ad auroram ſpectat, id Pelion & Oſſa iunctis inter ſe radicibus præ-

præcludunt: quod ad uentũ aquilonem, id Olympus, quod ad Hesperum, id Pindus: quod ad meridiem & uentũ austrum, id Othrys: quod inter hos mõtes medium, id Thessalia est, ita deuexa, ut cum alij frequentes amnes in eam defluant, tum ij quinq; præcipue, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamisus: qui è montibus Thessaliam ingentibus in eam planitiem confluentes, per unum anfractum & eum arctum in mare euadunt, in unam aquam omnes redacti: qui simul ac confluentẽ fecerunt, Peneus retẽto suo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam, cum nondum esset hic anfractus, per quem flumina mearent, hos fluuios, & præterea lacum Bœbeidem, non fuisse nominatos quemadmodũ nunc, & tamen non minus quàm nunc fluxisse: sed suis fluentis omnẽ Thessaliam effẽcisse pelagus. Ipsi quidem Thessali memorant Neptunum fecisse cõuallem, per quam meat Peneus, haud absurde sentientes. Qui enim arbitratur Neptunum terram quatere, & quæ terræ motu discussa sunt, huius dei esse opera, ei cernenti hunc locum uidetur Neptunus id fecisse. Nanq; diductio illa montium (ut mihi uidetur) terræmotus est opus. Xerxi interroganti, nunquid alibi essent in mare ostia Penei, productores sui rem compertam habẽtes, Rex, inquiunt, nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quàm iste hic. Cuncta enim undiq; montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur: Solertes sunt uiri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscij, iampridem cum alia præuiderunt, tum uero hoc, quòd regionem habeãt facilem occupatu, & mature expugnabilem. Solum enim hoc esse negotium, flumen obstructo anfractu, auersoq; alueo per quem meat, in eorum terram induca-

Neptun' græce ποσειδῶν, παρὰ τὸ πόδας σείειν, id est, soli concussione.

tur: à quo omnis Thessalia præter montes aquis obduceretur

ceretur. Hæc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniam Thessali è Græcis principes regi sese tradiderant, ratus id illos per totam nationem diuulgaturos. Hoc locutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi complures dies circa Pieriam est cõmoratus (nã montem Macedonicũ, ut illac in Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repugnabat) eôdem legati qui dimissi in Græciam fuerant ad terram petendã, regressi sunt partim inanes, partim terrã & aquã afferẽtes. Quam qui dederũt, corũ hi fuere: Thessali, Dolopes, Enienses, Peræbij, Locri, Magnetes, Meliẽses, Achæi, Phthiotæ, & Thebani, cæteriq; Bœotij: præter Thespiẽses et Platæẽses: cũ quibus ij Græci Peræbij percussérant fœdus, qui bellũ aduersus Barbarũ sumpserãt. Fœdus autẽ ita habebat: Quicunq; Græci sese dedidissent Persæ, nõ adacti necessitate, eorum decimum quẽq;, rebus bene constitutis, se deo qui Delphis est deuoturos: Ita apud Græcos iusiurandum habebat. Xerxes neq; Athenas neq; Spartam legatos terram petitũ miserat: ob id, quòd quos antè Darius ad hoc ipsum misisset, eorum alios isti in barathrum, alios in puteũ deiecerant, iubentes eos illinc terram & aquam ferre ad regem. Hac de causa Xerxes nullos illuc ad petẽdum misit. Et Atheniẽsibus quidem quòd ita legatos tractarint, quid triste contigerit, non queo dicere, nisi quòd eorum solum cum urbe uastatum est: quod tamen ipsum non ea causa suspicor contigisse. Lacedæmonijs uero ira Thalthybij, qui fuit Agamemnonis præco, incubuit. Est autem Spartæ Thalthybij templum, cum eius posteris, qui Thalthybiadæ nominantur, quibus honos legationis Spartanorum semper tribuitur. Itaque post eam rem Spartiatæ cum læta exta eis non essent, idq; diu contingeret, pertæsi huius ca-

lamitatis

lamitatis Lacedæmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum proposuere: Si quis Lacedæmoniorum uelit pro Sparta occũbere. Tunc Sperthius Aneristi, & Bulis Nicolai filius, uiri Spartiatæ, & natalibus & opibus inter primos, ultro se obtulerunt ad satisfaciendum sua pœna Xerxi Darij filio, ob legatos apud Spartam interemptos. Ita hos Spartiatæ tanquam mortem obituros, miserũt ad Medos. Digna admiratione cum audacia horum uirorũ, tum uerba ab eis habita. Nam Susa tendentes, ad Hydarnem Persam Asianæ oræ maritimæ præfectum uenerunt: qui eos hospitaliter munificeq; acceptos, his uerbis interrogauit: Viri Lacedæmonij, quid ita respuitis effici amici regis? Cernite enim ex me & meo statu, quàm scit honore prosequi rex uiros egregios, uos itidem honoraturus, si uosipsi ei dederitis. Videamini modo apud eum esse uiri egregij: quoniam singuli uestrum, rege donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi respondentes: Hydarnes, inquiunt, non ex æquo consilium tuum ad nos spectat atque ad te, qui conditionis quam suades expertus est, nostræ inexpertus. Nam quidẽ ea nosti: libertatem autẽ nondum expertus es, utrum sit dulcis an non. Quæ si tibi experta foret, non ut hastis, sed ut securibus pro ea dimicaremus, nobis suaderes: Hæc Hydarni respõderũt. Dehinc ut ascenderunt Susa, & in conspectum regis uenerunt, principio iubentibus satellitibus, ac uim afferẽtibus, ut procũbentes regem adorarent, & per capita eos ad id agẽdum impingentibus, negauerunt se unquã id esse facturos: neque enim sibi esse consuetudinẽ hominem adorandi, neque se ad id uenisse. Posteaquam in hoc repugnauerãt, secũdo loco hæc illis & his similia dixere: Rex Medorum nos miserunt Lacedæmonij ad lucndam pœnam pro ijs legatis

qui Spartæ interiere. Hæc istis dicẽtibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæmonijs similem. Illos enim interimendis legatis, ius omniũ hominũ confudisse: se uero, quòd illis exprobraret id nõ esse facturum: neq; eos occidẽdo, Lacedæmonios culpa soluturũ. Hac re per Spartiatas gesta, in præsens ira Thalthybij cessauit: etsi Spartam reuersis Sperthio & Bule, longo deinde tempore interiecto, excitatum est inter Peloponnenses & Athenienses bellum, ut Lacedæmonij aiunt: quod mihi diuinitus maxime uidetur esse gestũ: quia ira Thalthybij nuntios corripuerit, nec prius quieuerit. Quod autem ira inciderit in eorum, qui ad regẽ ascenderunt, filios, Nicolaũ Bulis, & Aneristum Sperthij filiũ: qui piscatores Tirynthios in naui oneraria plena uiris nauigantes cepit, manifestum est apud me diuinitus id factũ esse, ex ira dei, quòd nuntij qui in Asiam à Lacedæmonijs mittebantur, proditi à Sitalce Tyrei Thracũ rege, & à Nymphodoro Pythei uiro Abderita, excepti sunt iuxta Bisanthem, quæ est in Hellespontho: & adducti in Atticam ab Athenienſibus necati sunt: cumq; ijs Aristeas Adimanti Corinthius. Verũ hæc multis post regis expeditionẽ annis gesta sunt. Quæ expeditio, ut ad superiorem orationem redeam, nomine quidem tendebat contra Athenas, re tamẽ uera contra cunctam Græciam. Ea diu antè Græci cum audissent, nõ perinde omnes affecti sunt. Nam ij qui terram & aquam dederãt Persæ, fidutiam animo præsumebant, tanquam nihil ingratum passuri à barbaro: qui non dederant, magno in metu uersabantur: Quippe cũ nulla tanta classis esset in Græcia, quæ posset excipere inuadentẽ, præsertim pleriſq; bellũ detrectantibus & libenter ad partes Medorum inclinantibus. Hoc ego loco necesse habeo ferre sentẽtiam apud multos quidem

quidem homines inuidiosam, non tamẽ quod mihi uidetur uerum dissimulabo, an Atheniẽses formidantes periculum quod impendebat, patriam deseruissent, an non deserẽtes, sed permanẽtes sese dedidissent Xerxi, nihil omnino aduersus regẽ in mari facere conati: an nemo mari se opposuisset Xerxi: atque hæc in continenti gesta essent: an etiam multæ loricæ essent muris inductæ à Pelopõnensibus per isthmum, an proditi à socijs Lacedæmonij: ijsq; non uoluntarijs, sed per urbes à classe barbara occupatis ac deserti fuissent: desertiq; & magna opera aggressi generose occubuissent: an hæc passi essent: an priusquam uiderent alios Græcos cum Medis sentientes, cum Xerxe depacti essent: atque ita utrinque sub Persis Græcia fuisset. Nam murorum apud isthmum loricatorum, quæ nam utilitas fuisset rege mari potiente, à nemine quiui audire. Nunc autem si quis Athenienses Græciæ liberatores extitisse dicat, profecto non aberrauerit à uero. Nam utrò se illi applicassent, hæ partes erant præponderaturæ. Cum uero prætulerint Græciam præstare liberam, nimirum ipsi fuere, qui quicquid Græciæ reliquum erat cum Medis nõ sentientes, erexerunt: quiq; secũdum deos regem repulerunt: ne oraculis quidem horrendis ac terribilibus, quæ è Delphis ueniebant inducti ad Græciam deserendam: sed persistentes constituerunt excipere hostem sua inuadentem. Siquidem consultoribus Delphos missis, uti oraculo uolebant: nuntij factis apud templum quæ ritus postulabat, ædem ingressi consederunt. Quibus Pythia, cui nomẽ erat Aristonice, ita respondit:

Quid miserande sedes populus? fuge ad extima terræ,
Aedibus & globidæ desertis collibus urbis:
Nam caput & corpus minime syncera manebunt:

Extremi ue pedes poterunt superesse manus ue,
Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet,
Et Mars acer equis urgens Asiægena curru.
Atq; alias plerasq; tuas non solius arces:
Permultasq; deum sæuis dabit ignibus ædes,
Quas ego præuidi iam nunc sudore madentes:
Atq; metu tremere, & de laquearibus altis
Nigrantem cogente malo manare cruorem:
Ite sed ex adyto atq; malis effundite mentem.

His auditis Athenienſium conſultores maximo ſunt mœrore affecti. Quibus inter ſeſe agitantibus tam triſte reſponſum, Timon Androbuli uir apud Delphos illuſtris ſuaſit hæc ferè, ut ſumptis oleæ ramis de integro reuerterentur ad conſulendum ſuppliciter oraculum. Obtemperantes ei Athenienſes dixere: O princeps, redde nobis oraculum melius de patria in honorem horum palmitũ, quos geſtantes ad te uenimus. Alioqui hinc abs te non abituri, ſed in hoc adyto ad obitum uſq; permanſuri. Hæc dicentibus, antiſtes iterum hoc modo reſpondit:

Pallas olympia cum multis hortatibus uſa,
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit:
Hoc tibi fabor item reſponſum Adamanti propinquãs:
Nam captis reliquis quæ limes Cecropis oræ
Intus habet, quodcunq; ſacer penetrale Cithæron,
Iuppiter è ligno muris Tritonida donat:
Qui ſoli inuicti tibi ſint natisq; ſaluti.
Tu uero aduentum peditumq; equitumq; quietus,
Terreſtresq; acies ne præſtolare: ſed hoſti
Terga dato, uel ſi tibi ſors erit obuius uſquam,
Diuina ò Salamis mulierum pignora perdes,
Vſquam uel Cerere ſparſa, coëunte uel uſquam.

Hæc

Hæc legati ut erant ita arbitrati prioribus mitiora post-quam conscripserũt, Athenas rediere: reuersíq; ad populum recitauere: & cum aliæ multæ sententiæ essent oraculum interpretantium, & eæ plurimum perplexæ: quidã è maioribus natu dixere, uideri sibi deum respondere saluam fore arcem. Olim enim Athenienſium arcẽ præseptam uallo fuisse. Et ij quidẽ interpretabantur uallum esse hunc ligneum murum. Alij uero dicebant deum significare naues: easq; cæteris omissis ædificari iubebant. Verum hos, qui aiebant naues esse ligneum murum, fallebat, uel Cerere sparsa coëunte uel usquam. Circa hos uersus confundebatur eorum sententia, qui classem uolebant esse ligneũ murum. Nam oraculum qui interpretabantur, in eam sententiam accipiebant, fore ut ipsi instructa classe ad Salaminem pugna nauali succumberent. Erat autem inter Athenienses quidam, qui in primores recens peruenerat, nomine Themistocles Neoclis filius: qui negabat interpretes omnia recta cõiectare: quòd diceret, si clades quæ prædicitur, ad Athenienses spectaret ullo modo, nõ ita placide nobis deũ fuisse responsurũ, sed sic, ò Salamis misera, pro eo quod dixit, ò diuina Salamis, si circa eã sui incolæ forent oppetituri. Sed recte coniectantibus sentiẽdum à deo contra hostes editum esse oraculum, non cõtra Athenienses. Itaq; suadebat ut sese instruerent tanquam prælio nauali certaturi, & tanquam hic esset ligneus murus. Hanc Themistoclis sententiam Athenienses potiorem esse censuerunt: quàm illorum, qui interpretantes oraculum, dissuadebant apparatum pugnæ naualis: sed hanc esse in summa sententiam dicebant, non leuandam in hostem manum, sed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendã. Extitit & alia, ante hanc Themistoclis, sentẽtia

ad tempus egregia. Cum magna uis pecuniæ è prouentu metallorum, quæ sunt è Laurio, esset in ærario Athenien-sium, æquè diuidunda uiritim denis in singulos puberes drachmis: tunc Themistocles hanc dissuasit Athenien-sibus distributionem, sed ex pecunia classem ducentarum na uium compararet ad Aegineticum bellum. Hoc enim bel-lum conflatum Græciæ salutem attulit, cogens Athenien-ses nauticos fieri. Et quanquam hæc classis in eum usum in quem comparata fuerat, non uenit, tamen in utilitatem Græciæ cessit. Ipsa iam præparata cum præsto esset, & alteram exædificari oporteret, placuit Atheniẽsibus, ini-to post oraculum consilio, barbarum Græciam inuaden-tem cum nauibus opperiri uniuersos deo obsequentes unà cum Græcorum uoluntarijs. Et hæc quidem oracula Athe nienſibus sunt reddita. Coactis autem in eundem locũ Græ cis, qui per Græciam melius sentiebant: interq; se collocu-tis interposita fide ibi cõsilio habito, uisum est ante omnia missas faciendum pecunias debitas & inimicitias & hosti litates. Erant autem cum alia aliorum bella, tum uero ma-ximum inter Athenienses & Aeginetas. Posteaquã Xer-xem cum exercitu Sardibus esse audiere, Athenienses de-creuere cum aliquot in Asiam mittẽdos ad res regis explo randas: tũ nuntios partim Argos ad contrahendam aduer sus Persam belli societatẽ, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis, partim in Corcyram, partim in Cretam iuben tes opem Græciæ ferri, eo animo, ut si fieri posset, omnis uis Græca unum esset: & ad idem agendum omnes incum berent, tanquam calamitate cunctis Græcis impendente. Ferebantur autem res Gelonis magnæ esse: nec multo mi-nores quàm Græcorũ. Vbi hæc eis placuere, et in Græciã inter se rediere, principio speculatores in Asiã tris uiros

misere

uiſere. Qui cum Sardis ueniſſent, in ſpeculando regis exercitu deprehenſi ſunt: & à ducibus pedeſtrium copiarũ torti deducebantur tanquã perituri, lata in eos mortis ſententia. Id ubi Xerxes audijt, reprehenſa ducum ſententia mittit quoſdã è ſatellitibus, iubens ut ſi uiuos adipiſcerentur ſpeculatores, ad ſeſe deducerent. Eos adhuc ſuperſtites adepti ſatellites, prehenſos in regis conſpectũ addu xerũt. Sciſcitatus rex, qua de cauſa ueniſſent: præcepit ſatellitibus, ut homines circunducerent peditatum omnem equitatumq; oſtentantes: & eos ubi cõtemplando illa expleti fuiſſent, ſine mora dimitterẽt quocunq; locorum ire libuiſſet. Hoc Xerxes ea ratione imperauit, quòd cogitabat fore, ut ſi ſpeculatores necati fuiſſent: neq; Græci præſciſcerent potentiam ſuam eſſe fama maiorem, neq; quippiam ipſe læderet hoſtes tribus uiris interemptis, ſed ijſdẽ in Græciam regreßis, Græci, ut ſe opinari dicebat, auditis rebus ſuis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent: atq; ita non oporteret ſuſcipere molestiam de exercitu in eos ducendo. Hæc ſententia Xerxis cum altera quadam congruit. Nam cum Abydi ageret Xerxes, uidit naues curſum tenentes per Helleſpontum: quæ frumentum è ponto in Aeginam Peloponneſumq; portabant. Quas ubi audiere eius acceſſores eſſe hoſtium, ſeſe ad eas corripiendas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quonam illæ tenderent: qui cum reſpondiſſent ad hoſtes tuos domine, & frumento onuſtæ. Tunc Xerxes exciens, inquit, non ne eôdem quò iſti, & nos nauigamus tum rebus alijs, tum uerò frumento inſtructi? Quid igitur hi officiunt nobis, quibus cõmeatum portant? Ita ſpeculatores rebus inſpectis dimiſſi in Europam rediere.

Poſt quorum reditum Græci, qui contra Perſam coniurarunt, nuncios iterum Argos miſerunt. Quibus Argij reſponderunt res ſuas ita habere, audiſſe ſe iam inde ab initio Barbarum excitaſſe aduerſus Græciam bellum: & cum accepiſſent intellexiſſent'que Græcos ſeſe colligere tentaturos Perſæ obſiſtere, principes fuiſſe mittendi Delphos, qui deum conſulerent, quid ſibi optime facientibus eſſet euenturum (nuper enim ſex millia ſuorum fuiſſe interempta à Lacedæmonijs & Cleomene Anaxandrida) Eaq; de cauſa ſe mittere, & ijs qui miſſi fuerant interrogantibus, ſic Pythiam reſpondiſſe:

Finitimis inuiſe deis, dilecte beatis,
Interius tutamen habens impune maneto,
Et tutare caput, nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius reſponderat. Poſtea uerò quàm nuncij Argos uenerunt, ſenatumq; ingreſſi mandata retulerunt, Argij reſponderunt ad ea quæ dicebantur ſe prom ptos eſſe in triginta annos pacificare cum Lacedæmonijs, percuſſo fœdere: ſed ea conditione imperij, ut dimidium imperij penes ſe eſſet, quanquam ius imperãdi ipſorum ſit, tamen dimidio imperij ſe eſſe contentos. Hoc aiebant ſuum ſenatum reſpondere, quamuis diſſuadente oraculo ſocietatem contrahere cum Græcis: quod etſi formidarent, tamen properare ut fœdus triginta annorum ſe riretur. Intra quos annos liberi ſui in uirilem ætatem adoleſcerent: hac uidelicet ratione, ne ſi qua calamitas ad ſuperiorem accederet in bello Perſico, niſi fœdera forent, in poſterum ſubiecti Lacedæmonijs eſſent. His dictis Argiorum à ſenatu, quidam è nuncijs Spartanorum ita reſpondit: Quod ad fœdera quidem attineret, ſe ad eos qui plures eſſent relegare: quod autem ad imperium, id uerò

ſibi

ſibi demandatum eſſe, ut reſponderent, dicerent'que Spartanis duos eſſe reges, Argijs unum, ideo non poſſe fieri, ut alterutro Spartæ regi abrogetur imperium: & nihil obſtare quo minus cum ijs duobus rex Argius parem dignitatem obtineat. Ibi Argij negare ſe perpeſſuros inſolentiam, ſed præoptare à Barbaro imperari ſibi, quàm Lacedæmonijs cedere. At ita edixerunt nuncijs, ut priuſquàm occideret ſol, ex agro Argio excederent, alioqui hoſtium loco futuros. Hoc ipſi Argij ſic ſe habere memorant. Aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, miſiſſe Argos per caduceatorẽ: qui cum peruenit, ita fertur uerba feciſſe: Viri Argij, Xerxes rex hæc uobis inquit: Nos arbitramur Perſen, ex quo nos progeniti ſumus, fuiſſe filium Perſei Danaës filij ex Andromeda genitum: quæ fuit Cephei filia: ita ex uobis oriundi ſumus. Quod cum ita ſit, nefas eſt & nos propagatoribus noſtris inferre bellum, & uos alij opem ferendo nobis aduerſarios fieri: ſed potius domi ueſtræ uos conſidentes otium tenere. Nam ſi mihi ex ſententia ſuccedit, nullos pluris quàm uos faciam. Hæc Argij cum audiſſent, rem confeciſſe dicuntur, & à principio diſſimulantes, quod actum eſſet, nihil poposciſſe Græcos: ſed cum ab illis reprehenderentur, tunc partem imperij poposciſſe gnari id Lacedæmonios non conceſſuros, ut hoc prætextu otium agerent: cui rei competit, quod quidam Græcorũ multis poſtea annis geſtũ fuiſſe memorãt: Cum Suſis Mẽnonijs alterius negotij gratia eſſent Athenienſium nũcij Callias Hipponici, & collegæ qui pariter aſcenderãt, cõtigit ut Argij & ipſi per id tẽpus Suſa mitterent nuncios, qui Artaxerxem filium Xerxis interrogarent, an amicitiam quam cum Xerxe contraxiſſent,

putaret

putaret adhuc durare, an ab illo pro hostibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò uerò maxime perdurare respondit: nullamq; sibi ciuitatem amiciorem putare, quàm Argos. Verum an Caduceatorẽ Xerxes Argos miserit ad ea dicenda, & an Argiorum nuncij qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non possum: nec ullam de his aliam proferre sententiam, nisi quam Argij proferunt. Id demum scio, si omnes homines qui domestica mala in medium contulissent, cum uicinis mutare uolentes, mala uicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipsi attulissent. Ita non turpissime ab Argijs actum est. Ego uerò quæ dicuntur dicere debeo, attamen non omnino omnibus credere: quod in uniuersum à me dictum sit: quoniam & hoc narratur, Argios extitisse, qui Persam in Græciam accersierunt, posteaquam cum Lacedæmonijs male pugnassent, pro dolore præsenti quiduis præoptantes: & de Argiuis quidem dictum est. In Siciliam autem ad agendum cum Gelone, tum alij nuncij à socijs iere, tum uerò à Lacedæmonijs Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit Oecetor: qui in Gela erat ex insula Telo, quæ * Epitropio obiacet: qui dum Gela conderetur à Lyndijs, qui sunt è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore, posteri eius deorum inferorum sacerdotes illic perseuerauerunt, oriundi à Teline uno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum: Quidam uiri Geloni per seditionẽ eiecti, in Mactorium urbem (quæ sita est super Gelam) profugerunt. Hos Telines Gelam deduxit nullis uirorum copijs adiutus, sed horum deorum sacris, quæ unde acceperit, an ipse possederit, id uero dicere non possum. His sacris fretus, eò deduxit illos, ubi posteri

* ἐπὶ τροπίῳ legitur, ad Tropium.

posteri sui deorum sacrificuli essent. Quæ res mihi admirationi fuit præter ea quæ audio, tantum opus Telinem efficisse: qualia opera non à quocunque uiro effici consueuerunt, sed ab eo qui sit casti ingenij, robustæq; præstantiæ. Quanquam ut fertur ab incolis Siciliæ, fuisse natura effœminatum ac uiro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est, Cleandro Patareo, qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, uita functo: à Sabyllo autem uiro Geloo fuit interfectus. Ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidem obtinente, erat illic Gelon prognatus Telines uatis cum alijs multis, quorum unus erat Aenesidemus Patæici, satelles Hippocratis. Hic diu pòst, ob uirtutem declaratus est totius equitatus præfectus. Nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxeos, & Zanclæos, & Leontinos, pugnauit que cum Syracusanis & permultis Barbarorum, in ijs bellis Gelon extitit uir præclarissimus: adeo, ut nulla omnium (quas retuli) ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem, præter Syracusanos. Quos pugna ad flumen Elorum superatos, Corinthij Corcyræiq; liberauerunt: sub hac tamen conditione, ut Syracusani Camarinam, quæ ipsorum quondam fuisset, Hippocrati traderent. Hippocrates cum totidem annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuisset, illato Siculis bello, ante urbem Hyblam perijt. Ita Gelon per causam tuendi liberos Hippocratis, Euclidem & Cleandrum, ubi ciues, quòd abnuerent dicto amplius audientes esse, prælio uicit, ipse Geloorum imperium adeptus est, liberis Hippocratis dominatu fraudatis. Post hoc commentum, quosdam Syracusanos, qui Gamori uocabantur, à plebe suisq; seruis, qui Cyllyrij nominabantur, eiectos in patriam ex

urbe

urbe Casmena reducendo, potitus etiam est ipsis Syracusis. Nam ei uenienti plebs Syracusana & urbem & seipsam dedidit. Quam Gelon ubi accipit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibiq; Syracusas habuit, & quidē pro omnibus urbibus. Ideoq; ea ciuitas confestim excucurrit, atq; propagata est. Nam deductis eò Camarinæis Gelon ciuitatem dedit, Camarina euersa, dimidio & eo amplius Gelonorum itidem ut Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Sicilia, cum obsessi ad deditionem uenissent, locupletissimos quosque qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectum iri putarent, Syracusas traduxit, ac ciuitate donauit. Nam plebem Megarensem quæ belli mouendi fuerat expers, quæq; nihil mali se passuram spectabat, Syracusas adductam uenundedit, ex Sicilia absportandam. Idem hoc fecit Euboijs qui sunt in Sicilia, proceres à plebe distinguens. Hoc ideo de utrisque fecit, quòd arbitraretur contubernium plebis rem esse molestissimam. Ea ratione magnus tyrannus effectus est Gelon. Ad quem legati Græcorum posteaquam Syracusas coramq; uenerunt, ita locuti sunt: Lacedæmonij pariter & Athenienses, eorumq; socij nos misere ad te in societatem assumendum aduersus Barbarum, quem audisti prorsus bellum Græciæ inferre, iuncto pontibus Hellesponto uirum Persam secum omnes Eoas ex Asia copias ducentem, per simulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem, cum in animo habeat omnem Græciam redigere in suam potestatem. Tu igitur cui magna potentia adest, nec minima Græciæ portio, Siciliæ princeps, ferto opem ijs qui Græciam à seruitute uindicant, eam que una cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus, pugnáque

pares

pares inuadentibus nos. Quòd si è nobis alij proditores fuerint, alij ociosi sedeant, id syncerum quod supererit Græciæ exiguum erit: unde periculum est ne omnis Græcia pessum eat. Neq; enim speraueris Persam, si nos prælio superauerit, ad te nõ esse uenturum: quinimò hoc antè caueris: nobis nanque opem ferendo temetipsum tutaris. Rei consilio gestæ lætus plerunq; est exitus: Hæc legati dixere. Quibus respondens Gelon, multus in hac oratione fuit: Viri Græci, inquit, insolentem habetis orationem, qui ausi estis me adire hortantes ad ineundam aduersus Barbarum societatem: cum ipsi me orantem prius aduersus exercitum Barbaricum recusaueritis socium. Nam dum mihi erat cum Carthaginiensibus certamen, incumbenti ad ultionem necis Doris Anaxandridæ de Aegestanis exigendam, offerebamq; me adiutorem ad liberanda emporia, unde uobis magna emolumenta atque uoluptates prouenerant, uos uenire noluistis, neque mei adiuuandi gratia, neque ultionis de nece Doriana exigendæ. Itaque quantum in uobis est, omnia hæc à barbaris possidentur. Verum nobis hæc in melius reciderunt. Nunc quoniam circumuenit uos atq; attigit bellum, ita demum Gelonis memoria facta est. Sed contemptus à uobis, non ero uestri similis: sed paratus ad opem ferendam ducentarum triremium, & uiginti millium armatorum, ac duũm millium equitum, totidemq; ferẽtariorum, totidem'que leuis armaturæ, totidem sagittariorum, totidem funditorum, ac rei frumentariæ cunctis Græciæ copijs suppeditaturæ, donec fuerit debellatum. Hæc me præstiturum recipio, sed ea lege polliceor, ut ego sim aduersus Barbarum Græcorum imperator. Aliter neque ipse uenirem, neque alios mitterem. Ea Syagrus audiens non tulit: sed

ô quàm

ô quàm eiularet, inquit, Pelopidæ Agamemnõ, si audiret Spartiatas imperium subdidisse Geloni atq; Syracusanis. Tu uerò ne feceris huius rei mentionem amplius. Sed si tibi animus est opem ferendi Græciæ, esto sub imperio Lacedæmoniorum. Si dedignaris subesse, non habes animum opem ferendi. Ad hæc Gelon ubi uidit uerba Syagri auersa, hanc ad extremum protulit orationẽ: Hospes Spartiata, contumeliæ homini factæ solent iritare indignationẽ. Verum tu contumeliosis in me uerbis inuehens, non tamẽ induxisti me ad uicem contumeliose reddendã. Sed quando uos ita imperium amplectimini, multo me magis quàm uos decet illud amplecti, qui multo maiorum copiarum ac pluriũ nauium imperator sum. Cæterũ, quoniam ista oratio uestra in cõtrarium nititur, nos aliquãtum à superiore nostra oratione decedemus. Sin uos terrestribus copijs præfueritis, ego nauticis præero. Sin uos mari imperitare iuuat, ego terrestribus copijs imperitare uolo. Ex quo oportet uos aut alterutra harum rerum esse cõtentos, aut his socijs destitutos abscedere. Hanc Gelon conditionem offerebat. Cui nuncius Athenienses Lacedæmonios anteuertens, ita respondit: Rex Syracusanorum, Græcia nos ad te misit non imperatorũ indiga, sed exercitus. Tu uerò præ te fers non missurum te exercitum, nisi sis Græciæ imperator: uidelicet ut illi imperes affectas. Itaque quantum ad eam partem pertinet, quòd cuncto Græcorum exercitui præesse postulas, sufficerit, nobis Athenienses silentium agere, intelligentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro utrisque rationem. Quantum ad illud attinet, quod poscis ut uniuersæ classi præsis, ita habeto: nos, etiam ut Lacon permittat, non esse permissuros præesse te classi: nostrum munus hoc est, nisi Lacedæmonij

dæmonij id uelint: quibus præesse classi uolentibus, non contradiceremus, alteri uero concederemus nemini. Nam alioqui frustra plus nauium quàm cæteri Græci possideremus. Si Syracusanis imperium cederemus, qui sumus Athenienses, et antiquissimæ originis, solióq; Græcorum qui nunquam solum uertimus, è quibus uirum instruendo ornandó'que exercitu aptissimum Homerus uersificator ait Ilium isse, ut non sit dedecus nobis ista commemorare. His Gelon ista respondit: Hospes Athenienses, apud uos qui præsint habetis, qui subsint non habetis. Quocirca cum nihil cedere, sed totum obtinere uelitis, quàm celerrime hinc retro abscedatis, renunciaturi Græciæ, uer ex anno illi exaruisse. Cuius dicti sensus hic est: Cum constet probatissimam anni partem esse uer, talem esse suum exercitum innuebat, quo Græcia priuaretur, quasi quodã uere: quod illi exaresceret, non inita secum societate. Hoc responso Gelonis accepto, nũcij Græcorum profecti sunt. Post hæc Gelon, timens quidem ille Græciæ, ne impares Barbaro essent, tamen indignum atq; intolerandum sibi ratus, ut profectus in Peloponnesum subesset Lacedæmonijs, qui Siciliæ tyrãnus esset, omissa hac uia, aliam inijt. Nam ubi primum audijt Persam transmisisse Hellespontum, misit cum tribus biremibus Cadmum Scythæi Coum, multa cum pecunia ac placidis uerbis, ad obseruandum quò cessura esset pugna: ut si Barbarus uinceret, ei pecuniam traderet terramq; & aquam eorum locorum, quibus Gelon imperaret: sin uincerent Græci, rursus pecuniam reportaret. Hic Cadmus, ante id tempus cum tyrannidem Coorum à patre accepisset satis ualidam, nullo aduerso casu, sed ob iustitiam sua sponte eam in media ciuitate deposuit, atque in Siciliam abijt. Vbi unà cum Samijs urbem

Zanclam, cuius nomen in Messanam mutatum est, tenuit atq; incoluit. Hunc Cadmum, atq; hunc in modum eò profectum, Gelon ob iustitiam quam illi ex alijs rebus adesse nouerat, Delphos misit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iusta, hoc non in postremis reponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commissum interuertere cum posset, noluit: sed posteaquam Græci pugna nauali superiores extitere, Xerxesq; cum exercitu abijt, & ipse in Siciliam redijt cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab ijs qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtemperandum Lacedæmonijs animo, fuisse laturum Græcis auxilia, nisi Terillus Crimopi eiectus ex Himera, ubi erat tyrannus, à Therone Aenesidemi Agragantinorum monarcho, acceßissent per id tẽpus Phœnicũ, & Pœnorum, & Iberorum, & Ligyorum, & Elisycorum, & Sardonum, & Cyrniorum trecenta millia, duce eorum Hamilcare Hannonis Carthaginiensium reget quos Terillus abduxerat cum persuasos hoßpitij neceßitudine, tum præcipue prompta animi uoluntate Anaxilei Critenei Rhegini tyranni, qui filios suos Hamilcari obsides dedit, ulciscẽdi soceri causa. Habebat enim Anaxileus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam: Ita Gelonem, cum nequiret auxilia Græcis ferre, Delphos misisse pecuniam. Præterea aiunt ijdem contigisse, ut eodẽ die Gelon & Theron Hamilcarem Carthaginiẽsem in Sicilia superarint, quo Græci in Salamine Persam. Quinetiam Hamilcarem, qui à patre quidem Carthaginiensis, à matre uero Syracusanus erat, & ob uirtutem Carthaginiensium rex cum conflixisset prælio, uictum è conspectu fuisse ablatum audio, nec usquam gentium aut uiuum aut mortuũ comparuisse. Omnia enim Gelonem indagando collustrasse. Apud ipsos autem

autem Carthaginienſes illius imaginem colentes, hæc fama eſt: Dum Barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepuſculum ſine intermiſsione pugnarent (tandiu enim extractum fuiſſe prælium) interea Hamilcarem in caſtris permanentem ſacrificaſſe, atq; litaſſe, ſolida corpora aggerentem in ingẽtem pyram: ſed conſpectis ſuis in fugam uerſis, ut erat in faciendis ſacris occupatus, ſeſe in ignem miſiſſe, atq; ita combuſtum è conſpectu ſublatum. Cui ſiue hoc modo ut Phœnices, ſiue alio ut Carthaginienſes & Syracuſani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginienſes ſacrificant, extructis monumentis, cum alibi in omnibus ſuis colonijs, tum præcipue in ipſa Carthagine: Hactenus quæ ad Siciliam attinent. Corcyræi aliud nuncijs reſponderunt, aliud fecerunt. Nam cum eos ijdem nuncij qui in Siciliam ierant, adiſſent, & eiſdem quibus Gelonem uerbis allocuti fuiſſent, polliciti ſunt confeſtim ſe auxilia miſſuros, ac præſidio futuros, negãtes ſibi Græciam neglectui habendam ſalute periclitantem. Quæ ſi collaberetur, nihil aliud ſibi ſupereſſe, quàm ut primo quoque die ſeruirent. Ideoq; ſibi quoad poſſent, illam eſſe adiuuandam: Hæc illi aſpectu ſpecioſa reſponderunt. At ubi ferre opem oportuit, aliud habentes in animo, ſexaginta naues inſtruxere: ægreq; digreſsi, Peloponneſo applicauere, ac circa Pylon ac Tænaron oræ Lacedæmoniorum naues in ſtatione ſtatuere: obſeruantes & ipſi bellum quò caderet, deſperantes fore ut Græci ſuperarent, ſed opinantes Xerxem multum ſuperiorem uictæ Græciæ imperaturum. Itaque curauere ut hæc uerba apud Perſam facerent: Adhortantibus nos Græcis ad hoc bellum rex, quòd non minimum & copiarum & nauium, ſed plurimum ſecundum Athenienſes habemus, tamẽ aduerſum te ire noluimus, aut

quippiam tibi molestiæ facere. Hæc dicendo sperauerunt se plus aliquid quàm cæteros allaturos, quod etiam (ut mihi uidetur) contigisset. Ad Græcos autem excusationem parauere, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim Græcis quòd opem non attulissent, dixere sexaginta se triremes armauisse, sed per uentos etesias superare Maleã nequisse. Atque ita ad Salaminem se non contulere, nec ullius cladis pugnæ nauali participes fuere. Et isti quidem ita Græcos à se summouerunt. Cretes postquam aditi sunt ab ijs Græcis, quibus hoc negocium datum erat, hoc sibi faciendum putarunt, ut certos homines publicitus Delphos mitterent deum consulturos, nunquid sibi satius foret Græciam defendere. Quibus Pythia respondit: O stulti, imputate uobis quascunq; lacrymas ob defensionem Menelai uobis Minos gemebundus immisit. Quoniam illi quidem nõ sunt ulti cædem Minois in Camico factam. Vos autem ulti estis illis mulierem è Sparta à uiro Barbaro raptam. Hæc Cretes allata ubi audiere, ab auxilio ferendo supersedere. Siquidem fertur Minoẽm, cum Dædalum uestigans in Sicaniam, quæ nunc Sicilia dicitur, peruenisset, ui eius uitæ allata occubuisse. Interiecto deinde tempore, omnes Cretes præter Polichnitanos & Præsios diuinitus instructos, cum magna classe in Sicaniam traiecisse, & quinquennio obsedisse Camicum, quam (ut mea fert opinio) Acragantini incolunt. Ad extremum cum neq; illam expugnare possent, neque permanere fame enecti, ea relicta abijsse: & dum circa Iapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adorta, in terram fuisse eiectos: laceratisq; nauibus, cum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes urbem Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Messapios esse effectos, & pro in-

sula-

sulanis continenticos: & ab urbe Hyria alias incoluisse. Quas diu pòst Tarentini euertentes, magnam in ruinam deuenere, ut hæc maxima cædes omnium, quas nouimus, extiterit, tum ipsorum Tarentinorum, tum Rheginorum: qui à Micytho Chœri ad tria millia ciuium adacti opem ferre Tarentinis, interiere. Ita ipsorum Tarentinorum qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus qui Anaxilei fumulus erat, & procurator Rhegij relictus, ubi ex ea urbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit: complures q; statuas in Olympia cõsecrauit. Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum excessus ab oratione factus. In Cretam igitur desolatam Præsij aiunt cum alios homines, tum præcipue Græcos immigrasse: tertiaq; ab excessu Minois ætate, res Troianas fuisse, in quibus non deterrimos extitisse Cretenses Menelai defensores: & ob id eos Troia reuersos unà cum suis ouibus fame pestilentiaq; correptos, iterumq; desolatam Cretam cum reliquis, nunc à tertijs Cretensibus habitari. Harum rerum memoriam refricando, Pythia illos ad ferẽda Græcis auxilia animatos cohibuit. At Thessali necessitate subacti, circa initia Medorum partes fouerunt, cum expectarent non placere illis quæ Aleuadæ excogitassent. Nam cum primũ audiere Persam traijcere in Europam, nuncios ad isthmum mittunt: ubi prouisores Græciæ delecti è ciuitatibus, coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendum. Ad quos postquam uenere nuncij Thessalorum, ita uerba fecere: Viri Græci, Olympiacum ingressum custodiri expedit, ut Thessaliæ pariter atque omni Græciæ sit belli tutamen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus, sed uos quoque debetis multum illic mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inituros esse cum Persa. Neque enim

decet nos adeo ante cæteram Græciam positos, pro uobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullam potestis iniungere necessitatem. Nulla nanque fortior necessitas est quàm imbecillitatis. Itaque per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur: Hæc Thessali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuere exercitum pedestrem, ad maris ingressum custodiendum. Exercitus ubi coactus est, per Euripum nauigauit. Qui postquam ad Algas Achaiæ peruenit, egressus illic relictis nauibus, in Thessaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum qui ab inferiore Macedonia Thessaliam fert, iuxta amnem Peneum, inter Olympum & Ossam montes. Ibi castra posuere Græci, ad decem millia armatorum eo acti, quibus aderat Thessalorum equitatus, ducibus è Lacedæmonijs quidem Eueneto Carini delecto ex polemarchis, quanquam non esset è regio genere: ex Athenien sibus autem, Themistocle Neoclis filio. Verum paucos illic dies immorati sunt. Aduenerunt enim ab Alexãdro Amyntæ uiro Macedone nuncij, suasum eis, ut illinc decederent, ne in ingressu perstantes, ab exercitu irrumpente proculcarentur, uidelicet multitudinem terrestrem nauticamq; indicando. Horum consilio Græci (nam & bene sibi consuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse uidebatur) obtemperauerunt. Quanquam mihi uidentur metu quoque id suasisse, quòd audierant alium etiam esse in Thessaliam ingressum per Peræbos, in superiori Macedonia, iuxta urbem Gonnon, quam & transiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad isthmum se receperunt. Hæc fuit in Thessaliam sumpta expeditio, dum rex in Europam ex Asia transiturus erat, sed Abydi iam agebat. Thessali à socijs deserti, iam nihil ambigentes, ita prom-

prompti ad Medos transfiere, ut in rebus gerendis sese regi præstiterint utilissimos. Græci ad isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant, & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis. Euicitq; hæc sententia, ut præsidio aditum Thermopylarum custodirēt: quippe qui uidebatur & angustior quàm ille Thessaliæ, & solus ipsorum terræ propinquior. Namsemitam qua Græci intercepti postea fuere apud Thermopylas, haud nouerant priùs, quàm ducibus Trachinijs ad Thermopylas hostis peruenit. Hunc igitur aditum ut tuerentur decreuere, ne Barbarus transiret in Græciam, utq; classis perueheretur Histiæotidem oram super Artemisium. Hæc enim loca inter se uicina sunt, ut audiri utrinq; possint quæ apud alteros gerantur: quæ loca ita se habēt: Artemisium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui est inter insulam Sciathum & continentem Magnesiæ. Ab angustijs autem Euboiæ, iam Artemisium excipit littus, in quo est Artemidis, id est, Dianæ, templum. Ingressus uero in Græciam per Trachinum, ubi arctissimus, dimidij iugeri est, quanquam ad dexteram regionem non est hic locus arctissimus, sed ante postq; que Thermopylas. Iuxta Alpenos à tergo sitos, tantummodo ad agendum uehiculum patet: anterius iuxta flumen Phœnicen, prope urbem Anthelam, solum agendo uehiculo sufficit. Thermopylarum quod montis ad hesperum uergit, inaccessum est, & prærupti præcipitij protentum usque ad Oetam. Quod autem uiæ uergit ad auroram, id à mari excipitur ac uadosis. In hoc ingressu sunt θερμαὶ λυτραὶ, id est, calida lauacra, quæ χύτρους, id est, ollas, indigenæ uocant: & desuper ara Herculi extructa. Ad hos ingressus murus est ædificatus, super

quem olim πύλαι, id est portæ, erant. Eum autem ædificauerant Phocenses metu Thessalorum, ex quo illi ex Thesprotis terram Aeolidem iere habitatũ, quam nunc possident. Et quia Thessali conabantur eos subigere, præsidio impositio tutabantur: aquamq; calidam ingressui induxere, ut esset lacunosus locus: omnia excogitãtes, ne in suam terram Thessali incursarent. Hic tamen murus quondam extructus, maiori ex parte iam uetustate erat collapsus: quo rursus excitato, uisum est illis faciendum, ut illic Barbarum arcerent à Græcia. Est autem proxime uiam uicus nomine Alpeni, unde frumentari Græci statuerant. Et hæc quidem loca uisa sunt Græcis opportuna. Cuncta enim rimati atque ratiocinati, ut ubi Barbari neque multitudine neque equitatu uti possent, ibi illos Græciam inuadentes exciperent. Postea uero quàm Persam in Pieria esse audiere, ex isthmo digressi sunt: peditatus ad Thermopylas insidendas, cæteri mare ad Artemisium. Dum Græci (ut cuique præceptum erat) propere ad succurrendum tendunt, interea Delphi deum consuluere, de seipsis pariter & de Græcia soliciti. His responsum est, ut uentos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accepere oraculum, cum ijs primum Græcis communicauere, quibus libertas cordi erat: quo nuncio illos, quòd Barbarum magnopere timerent, immortali beneficio demeruere. Deinde statuta uentis ara in Thyia, ubi fanum Thyiæ Cephisi filiæ, à qua & locus hic habet nomen, hostias illis immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi uentos propiciant. Nauticus Xerxis exercitus ex urbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus uelociſsimas rectà admisit in Sciathum, ubi erant tres præsidiariæ naues Græcorum,

Troæ

Trœzenia, Aeginctica, Attica: quæ præuiſis Barbarorũ nauibus, in fugam ſe proripuerunt. Sed ex ijs Trœzeniã, cui præerat Praxinus, inſecuti Barbari, continuo excipiunt. Deinde ſtrenuiſſimum quenq; propugnatorum eius ad portam adductum, deinceps mactant. Eorum qui capti mactati'que ſunt, & primo & ſtrenuiſſimo nomen erat Leoni, quo nomine nonnihil fortaſſe gloriabatur. Aeginetica uero, cuius trierarchus erat Aſonides, nonnihil tumultus hoſtibus præſtitit, quòd eius epibata erat Pythius Iſchenoi, uir eo die præſtantiſſimus: qui capta naui tamen eouſq; pugnando reſtitit, donec totus dilaniatus eſt: quẽ collapſum non mortuum, ſed ſpirantem, Perſæ qui nauim ceperant, admiratione uirtutis, magnum operæpretium putauerunt ut ſeruarent, uulnera ſmyrna medentes, ſindoneq; byſſina & faſcijs obligantes: ac rurſus in caſtra ſua reuerſi, hominem uniuerſo exercitui oſtentabãt admirabundi, ac probe obſeruantes: cum alios quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus uir Athenienſis, dum fugit ad oſtia Penei, impacta eſt: quæ ſine uiris Barbari potiti ſunt. Nam Athenienſes ſimulatque nauem impegerunt, ab ea deſilientes, iter Theſſaliam intenderunt, ſeq; Athenas receperunt. Huius rei per ignes è Sciatho editos, facti certiores Græci qui ad Artemiſium caſtra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalcidẽ conceſſerunt ad Euripum tutandum, relictis per edita Euboiæ loca diurnis ſpeculatoribus: è decem Barbarorum nauibus tres ad Herma, quod eſt inter Sciathum & Magneſiam nomine Myrmeca, prouectæ ſunt. Quem locum ubi tenuere Barbari, lapideum illic titulum impoſuere. Qui ex Therma ſoluerunt, ubi littus oculos effugit, cum

omni classe nauigabãt undecim diebus, ex quo rex à Thermodisceſſerat, inter ſe diſſipati: ſed eos Herma ducebat, quod erat in traiectu ferè Scyris Pammorum. Hinc totum diem nauigantes Barbari, oram Magneſiã tenuerant ſuper Sepiadẽ, & littus quod eſt inter urbem Caſthanæã & oram Sepiadem. Ad hunc uſq; locum atq; Thermopylas, exors malorũ Xerxis exercitus fuit: & adhuc claßis, quẽadmodum ego ſupputando inuenio, mille ducentarũ ſeptẽ ex Aſia nauium. In quibus à principio è ſingulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta unum ac quadringenti, ducenos ſupputando uiros in ſingulis: & præter indigenas propugnatores, addendo Perſarum Medorumq; ac Sacorum tricenos epibatas. Reliquus autem hic exercitus cõſtabat ex triginta ſex millibus, ducentisq; ac decem. Adijciam huic & ſuperiori numero eos qui ſunt ex biremibus: in quarum ſingulis plures fecerim octoginta potiùs quàm pauciores uiros. Quarũ nauium ſumma, ut ſuperius dictũ eſt, trium milliũ fuit. Ita in eis fuerunt uirorũ uiginti quatuor myriades, id eſt, ducenta & quadraginta millia. Hæc igitur erat claßis ex Aſia, unius & quinquaginta myriadũ uirorũ in uniuerſum: & præterea ſeptem millia ſexcentidecẽ. Peditatus fuit decies ſepties centena millia: Equitatus octoginta millia: quibus addo Arabes, qui eamelos: & Pœnos, qui currus agitabãt, quæ facio uiginti millia. Quæ copiæ claßiariæ & terreſtres in ſummam redactæ, ſiunt ter & uicies cẽtena, & præterea decẽ & ſeptẽ millia, ſexcenti & decẽ. Has copias ex ipſa Aſia fuiſſe cõtractas dictũ eſt, præter ſeruitia quæ ſequebantur, & eos qui in frumẽtarijs uehebãtur. Huic omni enumerato exercitui adijciendus eſt ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Græci qui ſunt è Thracia, ex inſulis

ſulis Thraciæ obiacentibus attulerunt naues centumui-
ginti, quarũ uiri fiunt trigintaquatuor millia. Terreſtres
copias attulerunt Thraces, & Pæones, & Heordi, &
Bottiæi, & genus Chalcidium, & Brygi, & Pieres, &
Macedones, & Perœbi, & Enienſes, & Dolopes, & Ma
gnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant.
Harum nationum reor trecenta millia hominum fuiſſe,
quæ myriades illis Aſiaticis adiectæ, fiunt in ſummam ui-
rorum pugnantium ducentæ ſexaginta quatuor, & præ-
terea mille ſexcenti ac decem. Hoc tanto pugnatorum nu-
mero non pauciora, ſed plura fuiſſe arbitror qui hos comi
tabantur ſeruitia, & eos qui frumentarijs in nauigijs
erant, & in alijs nauibus unà cum militaribus uiris uehe-
bantur: quos neq; plures neque pauciores facio, ſed toti-
dem. Ita æquati numero pugnatorum, explebunt totidem
myriadas: fientq; quingentæ & uiginti octo myriades,
& tria millia ducenti & uiginti uiri, quos Xerxes Darij
duxit ad Sepiadẽ, & uſq; ad Thermopylas: Hic uniuer-
ſus copiarũ Xerxis numerus. Nam mulierũ pinſentiũ &
pallacũ & eunuchorũ numerũ, nemo pro cõperto queat
dicere: at ne impedimentorũ quidẽ, aliorumq; iumentorũ
ſarcinariorũ, neq; canũ Indicorũ exercitum comitantiũ,
præ multitudine quiſquã inire numerũ poſſit. * *Quo mi-*
nus miror, proditũ eſſe, fluẽta quædã nõ ſuppeditauiſſe: ma-
gis miror unde tot myriadibus cibaria ſuppetierint. Nam
ſubducta ratione cõperio, ſi ſinguli quotidie ſingulas fru
menti chœnicas, id eſt ſemodia, non amplius accepiſſent,
abſumpta fuiſſe ſingulis diebus cẽtũ millia medimnorũ &
trecẽtos ac quadraginta medimnos, qui ſinguli conſtant è
ſenis modijs, haud annumerãdo mulieres eunuchosq;, &
iumenta, atq; canes. In quo exercitu cũ tot uirorum millia
eſſent,

Hunc locũ notat Budæus libro 5. de Aſſe, quem uide.

essent, nemo aut specie aut magnitudine corporis erat, qui cum Xerxe ipso posset contendere, tanquam dignior qui illud imperium obtineret. Nauales copiæ, postquam è statione soluerunt, prouectæq; oram terræ Magnesiæ tenuerunt, quæ est inter urbẽ Castaneam & oram Sepiadẽ, primæ quæq; naues ad terrã habuere stationẽ, aliæ deinceps in ancoris stetere, ad octauum usq; ordinẽ intra mare procedẽtes, utpote angustiore littore quàm ut classem caperet: atq; ita per noctẽ stetere. Sub ipsum uero diluculũ, ex sereno cœlo & trãquillo, cũ mare efferuescceret, incidit in eam atrox tẽpestas, ac uehemẽs uentus subsolanus, quẽ Hellespontiã nuncupãt qui circa illa loca habitabant. Eum uentũ quicũq; augescere animaduerterunt, & quibus per cõditionẽ stationis licuit, ij tẽpestatẽ præuenerũt, reuulsisq; nauibus sese atq; illas incolumes præstiterunt. At quas naues uẽtus exteriores nactus est, earũ alias ad loca quæ dicũtur ὑπνοι, id est furni, quæ sunt in Pelio, extulit, alias in littus, alias in ipsam Sepiadẽ illisit, alias in urbem Castaneam, alias in Meliboeã expulit: erat enim intolerãda uis eius. Enimuero ferũtur Athenienses Boream inuocasse ex oraculo alio, quod eis redditũ est, ut generũ suum ad sibi opitulandũ inuocarent. Habet autẽ (ut apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyiam Atticã Erichthei filiã. Ex hoc coniugio, ut fama est, Athenienses inducti sunt ad coniectandum Boream sibi generum esse: Et dum in Chalcide pro Europa excubarent, cum intelligerent auctũ iri tempestatem, inuocauere Boream, cui prius sacrificauerant, & Orithyiam, ut sibi auxilio essent, & Barbarorum naues corrumperent, quemadmodum prius fecerãt circa Athon. Num ob id Boreas ingruerit in Barbaros apud stationẽ agentes, nõ queo dicere: Certe Athe-

nienses

nienſes aiunt & antè fuiſſe ſibi auxilio Boream, & tunc illud effeciſſe. Atq; digreſsi illinc, delubrum Boreæ extruxere ad amnẽ Iliſſum. In hac qui pauciſſimas naues, ij nõ pauciores quadringẽtis periſſe aiunt, uiros quoq; innumerabiles, ac uim pecuniarũ immenſam. Vt Aminocli Cratineo uiro Magneti maiorẽ in modũ fuerit fructuoſum hoc naufragiũ: qui aliquãto pòſt, dum circa Sepiadẽ humũ fodit, multa pocula aurea iecta, multa argentea percepit, theſauroſq; Perſarũ inuenit, affatimq; aliarũ ex auro rerũ lucratus eſt: & cũ alioqui nõ eſſet fortunatus, è rebus repertis mirifice eſt ditatus. Nã fuit ei utilitas quædã ingrata, ac doloris cauſa, quòd erat filijs orbatus. Naquiũ autem onerariarũ, aliorumq; nauigiorũ quæ perierũt, numerus iniri non poteſt. Vnde præfecti claſsis ueriti, ne ſibi poſt acceptã calamitatem Theſſali incurſarent, excelſum ſibi uallum è naufragijs circundederunt. Triduo enim tẽpeſtas perſtitit. Quarto tandẽ die Magi inciſiones faciendo, & ueneficijs incãtando uentũ, ad hæc Theti ac Nerei dibus ſacrificando, tempeſtatẽ compeſcuerunt, ſiue aliter tẽpeſtas ipſa ſua ſponte ceſſauit. Theti autem ideo Magi ſacrificauere, quòd ab Ionibus acceperant Thetim ex eo loco raptã fuiſſe à Peleo, omnemq; eam orã Sepiadẽ illius eſſe, aliarũq; Nereidum. Et uentus quidẽ quarto die conquieuit. Atq; Græcis diurni ſui ſpeculatores, ex Euboicis uerticibus decurrentes, altero ab exorta tẽpeſtate die indicarũt omnia quæ circa naufragium cõtigerant. Quæ iſti ubi audiere, fuſis prius liberatori Neptuno libamẽtis, celeberrime rurſus ad Artemiſiũ reuehũtur, ſperantes ſibi paucas aliquas naues fore cõtrarias. Ita ad Artemiſiũ pro uecti, iterum ſtationẽ habuere ad templũ Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomẽ ab illis inditum, ad hoc uſq;

tempus

tempus perdurat. Barbari posteaquam uentus cõquieuit, & fluctus constrati sunt, reuulsis nauibus ad continentem enauigabant, circunuehentesq; promontoriũ Magnesiæ, rectum cursum in sinum, qui ad Pegasæa fert, tenebant. In hoc Magnesiæ sinu locus quidam est, in quo fertur Hercules, cum è naui Argo aquatũ missus esset, derelictus fuisse ab Iasone atq; à socijs, dum in terram Colchidem ad uellus nauigarent. Illinc enim aquati in pelagus erant abituri, eáq; de re nomẽ loco fertur esse Aphetæ, id est, dimissæ. Hoc in loco Xerxianæ naues stationem habuerũt: quarum quindecim, quæ longæ ultimæ appellabantur, prospectis Græcorum ad Artemisium nauibus, ratæ suas esse, in medium earũ & ad hostes delatæ sunt, quarum dux erat Sandoces Thaumasij, Cumæ Aetolidis præfectus: quẽ antè Darius ob hanc causam captum cruce affecerat, quòd cum è regijs iudicibus esset, iniquam sententiã ob pecuniam tulerat. Sed eius in cruce suspensi Darius reputãs plura peccatis esse beneficia in domum regiã collata, hoc reperiẽs, agnoscensq; properantius se quàm prudẽtius egisse, hominem soluit. Ita regem Darium elapsus ac uitæ restitutus, tunc in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus. Hos ad se cursum tenentes Græci ubi uidere, cognito hominũ terrore, aggressi repente cepere. In quarum nauiũ unà captus est Aridolis, Alabandensium, qui sunt in Caria, tyrãnus: in altera Penthylus Demonoi, dux Paphius, qui è Papho XII. naues cũ duxisset, amissis earum undecim tempestate, quæ ad Sepiadẽ extiterat, cum una quæ superabat, tendens ad Artemisium, captus est. Hos Græci quæ uolebãt de Xerxis exercitu sciscitati, uinctos ad Corinthiorũ isthmum dimiserũt. Cætera Barbarorũ classis, præter quindecim naues, quibus præfuisse Sandocem dixi, ad Aphetas perue-

peruenit. Xerxes cum terrestribus copijs per Thessaliam & Achaiam iter faciens triduo, euasit in Melienses: cum in Thessalia certamen curule fecisset, suas equas experiendi gratia, quod illic optimas Græcarum equas esse audiebat. in eo certamine multo inferiores Græcæ. Fluuiorum qui sunt in Thessalia, solus Onochonus potanti exercitui non sufficit. Xerxi ad littoralia Achaiæ tendenti, perductores sui cuncta referre cupientes, enarrabãt id, quod de templo Iouis Aphlystij ab indigenis enarratur: Athamantem Aeoli filium, inito cum Ino consilio necem Phryxo machinatum: Deinde Achæos ex oraculo tale crrtamen illius posteris proposuisse, ut qui eo genere maximus natu esset, huic aditu curiæ, id est prytanei (quam leitũ Achæi uocant) interdiceretur: ipsis excubias agentibus, si quis adisset, non prius adire posset, quàm mactatus esset. Ita multos, cum iam mactandi essent, eo metu in aliam profugisse regionẽ. Interiecto deinde tẽpore, cũ reuersi essent, & in prytaneũ ingressi, si essent deprehensi, toto corpore coronis cooperto, & cũ pompa eductos mactari cõsuesse. Hoc posteros Cytissori Phryxo geniti ob id pati, quòd cũ Achæi expiationẽ loci facientes, ex oraculo Athamantem Aeoli essent immolaturi, Cytissorus iste è terra Colchide ueniens, illũ liberauit: eoq; facto posteris eius iram dei fuisse iniectã. Hæc cum audisset Xerxes, ubi ad lucum adfuit, & ipse ab eo abstinuit, & idẽ suis copijs imperauit, domumq; itẽ propugnatorũ Athamantis ac fanũ ueneratus est. Hæc in Thessalia Achaiaq;, à quibus locis processit Xerxes in Melidem iuxta maris sinum, ubi totum diem æstus atq; reciprocatio fluctuum fit. Huic sinui circunie-ctus est locus campester, alibi spatiosus, alibi arctus admodum. Et ipsi campo circuniecti montes editi atque

inacessi

inacceſsi, omnem Meliadem cingentes regionem, quæ petræ Trechiniæ nominãtur. Prima in ſinu urbs ab Achaia euntibus eſt Anticyra, quam amnis Sperchius præterlabẽs, ex Enienſibus in mare defluit. A quo alter amnis xx. ferme ſtadijs abeſt, cui nomẽ inditũ eſt Dyras: quẽ fama eſt emerſiſſe ad ferẽdã Herculi opẽ. Ab hoc totidẽ ſtadiorũ in tercapedine alius amnis eſt, qui uocatur Melas, id eſt, niger. Vnde urbs Trechis v. ſtadia abeſt, ſita in ampliſſimo regionis ſpatio, à montibus ad mare, utpote duobus & uiginti millibus iugerũ planitie montis, qui terrã Trechiniam circundat. Ad Trechinis meridiem anfractus eſt, per quem Aſopus circa radices mõtis defluit: ad cuius meridiẽ alius non magnus amnis eſt, nomine Phœnix, ex his montibus in Aſopum defluens. Iuxta Phœnicem anguſtiſſimũ uiæ eſt. Quippe qua muri coartata modo, plauſtrum agi poteſt. A flumine Phœnice ad Thermopylas quindecim ſtadiorum eſt interuallũ, in quo uicus eſt nomine Anthela: quẽ præterfluens Aſopus, in mare inuoluitur: & ei locus ſpatioſus eſt circũiectus, ubi templũ Cereris Amphictyonidis extructum uiſitur, & ſedilia Amphictyonibus, & ipſius Amphictyonis delubrũ. Rex Xerxes quidẽ in Trechinia Melidis caſtra habebat: Græci uero in tranſitu, qui locus à pleriſq; Græcorum uocatur Thermopylæ: ab indigenis autem atq; accolis Pylæ. Hæc erant utrorunque caſtrorum loca, Xerxe omnibus quæ ad uentum boream ſpectant uſq; ad Trechinem potito: Græcis quæ per hanc continentem ad auſtrum & meridiem ferunt tenentibus. Qui hoc in loco Perſam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegæitarum & Mantienorum mille, totidem ex utriſq;. Ex Orchomeno Arcadiæ centũ uiginti, ex reliqua Arcadia mille: Tot quidẽ ex Arcadia.

cadia. A Corintho autẽ quadringẽti. A Phlyunte ducenti, & Mycenæorũ octoginta: Hi Peloponneſo aderant à Bœotijs: Theſpienſes ſeptingenti, Thebani quadringenti. Præter hos euocati erant Locrenſes Opuntij cum omni copia, & Phocenſium mille. Ipſi enim Græci eos euocauerant, miſſis nuntijs, qui dicerent ſe quidem præcurſores aliorum uenisſe, cæteros autem ſocios propediẽ expectari: tutelam uero maris eſſe in Atheniẽſium præſidio Aeginetarũq;, & eorum quibus res naualis iniuncta eſſet: Nec ſibi quippiam eſſe formidoloſum. Non enim deum eſſe qui bellũ Græciæ inferret, ſed hominẽ: nec mortalem quempiã aut eſſe aut fore, qui ex quo natus eſt, mali exors ſit, & ut quiſq; maximus eſt, ita ei deberi maxima. Itaq; cum mortalis ſit qui bellum inferat, ab opinione eſſe caſurũ. Hæc illi audientes, in Trechinẽ auxilio iere. Erant his cum alij duces ſuæ quiſq; ciuitatis, tũ uero penes quẽ ſumma imperij erat, quẽ maxime admirabãtur, Lacedæmonius Leonides Anaxãdridæ, qui Leontis, qui Eurycratidæ, qui Anaxandri, qui Eurycratis, qui Polydori, qui Alcameniſ, qui Telecli, qui Archelai, qui Egeſilai, qui Doriagi, qui Leobotis, qui Echeſtrati, qui Hegeſis, qui Euryſthenis, qui Ariſtodemi, qui Ariſtomachi, qui Cleonidæi, qui Hilli, qui Herculis filius fuit, adeptus ex inopinato regnũ. Nam cũ duo forẽt ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiſcendæ. Verũ Cleomene ſine uirili ſobole defuncto, & Dorieo iam non ſuperſtite, ſed & ipſo in Sicilia uita functo, ita regnum ad Leonidem peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouiſſimus fuit Anaxandridæ liberorum, habebatq; in matrimonio Cleomenis filiã: Qui dũ ſe ad Thermopylas contulit, delegerat trecẽtos è primoribus uiros, & quibus filij erãt:

assumpseratq; eos Thebanos, quorũ de numero feci mentionem, quorum dux erat Leontiades Eurymachi. Hac de causa Leonides dedit operam ut Græcos sumeret solos, quòd eos maxime insimulabat, quia cum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus, an unà mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem. Sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiatæ: ut his inspectis, alij socij in militiam proficiscerentur, ne'ue cum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carnijs (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrime ituri auxilio. Reliqui etiam socij ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negotia inciderat) haud suspicati tam cito apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant: Ita isti sibi faciendum statuerant. At ij Græci, qui apud Thermopylas erant, ubi ad ingressum Persa aduentabat, metu perculsi, de decedendo consultabant. Cæteri Peloponnenses censebant faciendum, ut reuersi in Peloponensum, isthmi custodiam agerent. Huic sententiæ cum infensi essent Phocenses & Locrij, Leonides suadebat illic perstandum, & nuntios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quàm ut Medorum exercitum arcerent. Hæc istis consultantibus, Xerxes equidem quendam ad speculandum, quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum cum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, eiusq; duces esse Lacedæmonios, atque Leonidem, è genere Herculis. Eques ubi ad stationem Græcorum succesßit, contẽplatur, aspicitq; nõ ille quidem omnes milites (nam eos qui intra

murum

murum, quem excitauerant, excubabant, intueri nequibat) sed eos qui extra murum agebant. Erant autem eo tempore, exterius manendi in Lacedæmoniorum statione uices. Eos animaduertit partim se ludo gymnastico exercentes, partim comam pectentes. Hæc cum admiratione intuitus, eorum numero, ac cæteris omnibus plane cognitis, per ocium sese recipit. Nemo enim illorum insequebatur, sed hominem magno contemptui habebant. Regressus ad Xerxem, cuncta quæ inspexerat refert. Quæ Xerxes audiens, non poterat coniectare quid nam molirentur, tanquam quoad possent perituri pariter, & hostem perdituri. Sed cum ridiculam rem sibi facere uiderentur, accersit ad se Demaratum Aristonis, qui in exercitu erat: quem, ut uenit, interrogauit horum singula, cupiens nosse quid ab Lacedæmonijs ageretur. Et ille: Audisti, inquit, antea me, dum aduersus Græciam proficiscerer, de his uiris. Et cum audisses loquentem hæc quæ euentura prouidebam, derisui habuisti. Quanquam mihi summum discrimẽ est aduersus te rex ueritatẽ tuenti, audias tamen nunc quoq; ueritatem: Hi uiri ad nobiscum pugnandum de ingressu uenere, atq; hoc apparant. Nam ita sese apud eos habet consuetudo: Quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comunt: quod scies, si hos, & qui Spartæ manserunt, subegeris: nulla hominũ gens alia est quæ contra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduersus regnũ inter Græca pulcherrimũ, atq; uiros præstantißimos tẽdis. Xerxe, quòd hæc eis admodũ incredibilia uiderẽtur, interrogãte, quo pacto tãtillæ copiæ cũ suis pugnaturæ essent, rursus, inquit, pro uano me ducas, nisi hoc tibi ut ego annuo, usu uenerit. Hæc dicẽs, tamẽ Xerxi non persuasit. Itaq; quatriduum Xerxes supersedit, ratus

eos illinc fugam esse facturos. Quinto die cũ putaret impudentiam illorum atq; temeritatẽ esse in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Cissios mittit, imperans ut illos caperent uiuos, & in conspectum suum abducerent. Medi, ubi facto impetu in Græcos impressionẽ fecerunt, multi cadebant, aliisq; superuenientibus nihil tamen promouebant, etsi uehementer ingruebant: palàm faciẽtes cũ alijs omnibus, tum uero ipsi regi, se quidẽ multos homines esse, at paucos uiros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Pòst ubi Medi se ægre tutabantur, tũ uero ipsi se subduxere: Persæq; subeuntes excepere ij, quos immortales rex appellabat, quorum dux erat Hydarnes, tanquam facile hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis cõgressi, nihilo minus quàm Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, utpote longioribus hastis quàm Græci utentes & in locis angustis, ubi nullus multitudinis erat usus. Ibi Lacedæmonij dignam memoratu pugnam edebant, cũ alijs in rebus ostentantes se perite inter imperitos pugnare, tum uero quòd quoties terga uertebant, conserti fugiebant. Quos Barbari, dum fugiẽtes cernerent, cum uociferatione & crepitu ingruebant. At Græci rursus se conuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: & quamuis innumera multitudine prosternebant, aliquot tamen illic ex ipsis Spartiatis occubuere. Persæ, postea quam & cateruatim & uniuersis copijs iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterum sese receperunt. Fertur Xerxes cum ad spectaculum adesset, in ipso congressu pugnandi ter è solio resiliisse, quòd uidelicet exercitui suo timeret. Postero die nihilo melius Barbari præliati sunt. Nam sperantes fore ut illi, qui pauci essent & saucij, nequirent manus leuare ad pugnandum, cum conflixissent, eos Græci excepere

excepere, instructis ordinibus, & in suo quisq; loco ac per nationes digesti, præter Phocẽses, qui in mõte ad iter obsidendum locati erant. Persæ ubi nihil aliud quàm pridie agendum uidẽt, abscedunt. Ibi regem ancipitẽ, quodnam in re præsenti consilium capesseret, Epialtes Euridemi allocuturus adijt, tanquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicauit ei tramitem, qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Græcorum, qui illic erant, euertit. Is postea Lacedæmoniorum metu in Thessaliam profugit: cuius profugi Pylagoræ Amphictyones apud Pylæam congregati, caput pecunia licitati sunt: qui interiecto deinde tẽpore, ab Athenade uiro Trechinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interẽptus est. Quẽ etsi ob aliam causam, quam ego in sequentibus reddam, Athenades hic interemit, nihilo tamen facilius ab Lacedæmonijs præmio affectus est: Hunc in modũ Epialtes postea interijt. Est & alia quæ fertur fama, Onetem Phanagoræ, uirum Caristium, & Corydalum Anticyrẽsem, fuisse qui ea dixerint regi, & circum montem Persas deduxisse: quod apud me prorsus fide caret. Nam hinc licet coniecte mus, primum, quòd Græcorum Pylagoræ, non Onetæ & Corydali, sed Epialtæ Trechini caput pecunia licitati sunt, quòd scilicet eum compertissimum haberent: Deinde quòd Epialtem ob hanc causam scimus se fuga propuisse: Postremo, quòd Onetes qui non erat Mcliẽsis, ita demum tramitem illum nouisset, si in ea regione permultũ diuersatus fuisset: ideoq; Epialtæ culpam ascribo, quòd Persas per montẽ circunduxit, & ad tramitem perduxit. Xerxes ea quæ Epialtes se confecturum spondebat probans, maiorẽ in modum lætus, sine mora Hydarnẽ cũ ijs, quibus præerat, copijs misit. Ille circa lucernarũ incẽsio-

nem, id est, sub crepusculum, è castris profectus est & tra mitem ingressus, & quē tramitē indigenæ Meliēses uestigauerunt: eoq; inuestigato Thessalos deduxere aduersus Phocenses eo tempore, quo Phocenses interspecto muris transitu, ad arcēdum bellum in præsidio erant. Extrinsecus nihil admodum præseptus transitus erat, cū nihil esset utilis Meliēsibus. Etenim sic sese habet ille callis. Ab Asopo fluuio, qui per montis meat anfractum, incipit, cui mōti ac uiæ idē nomē est inditum Anopæa. Hæc Anopæa per dorsum montis extenta, desinit iuxta Alpenum urbē, quæ prima est ex Locridibus, Melienses uersus, ac iuxta lapidem nomine Melampygum, id est, nigrum fontē, ac iuxta κερκώπων ἕδρας, hoc est, malitiosorum sedes: ubi angustissimus callis est. Hac uia atq; ita se habente, Persæ Asopum transmittentes, iter tota nocte fecerunt, à dextra Oetæos montes, ad sinistram terram Trechiniorū habētes: ac sub exortum auroræ in cacumen montis euaserunt: quo in loco (sicut superius ostensum est) mille Phocensium armatorum præsidium excubabat, tum ad suam terram, tum ad uiam tutandam. Nam transitus inferior, à quibus dictum est, custodiebatur, quòd eam per montē uiā ultro ab Leonide acceptam obsidebant, qui hoc modo Persas ascēdisse animaduerterunt: Cum eos illi toto monte conscendendo propter frequentiam quercū latuissent, tamē edito multo strepitu (ut res postulat) frondium subter pedes constratarum (erat enim cœli tranquillitas) Phocēses recurrerunt: & dū sibi arma induunt, cōfestim Barbari adfuere: qui conspicati uiros arma sibi circundantes, obstupuere: Quippe qui (ut in exercitu asseruatum fuerat) neminem sibi sperabant occursurum. Ibi Hydarnes perterritus, ne Phocenses Lacedæmonij forent, Epialtem percontatus est,

quis nam

quis nam ille esset exercitus. Mox certior rei factus, Persas tanquam in aciē instruxit. Quorū mūsilibus multis crebrisq; Phocenses cum ferirentur, fugam fecerunt in uerticem montis, gnari aduersum se ab initio illos uenisse, & se præparabant tanquam perditi: Ita isti sentiebant. Verū eis spretis, ij qui circa Epialtem & Hydarnem erant Persæ, rapidi de monte descendunt. At ijs Græcis, qui apud Thermopylas erant, primum uates Megistias extis inspectis, indicauit mortem illis pariter & sibi impendere. Deinde transfugæ notum fecere, Persas montem circuire: sed hi adhuc per noctis tempus. Tertio loco significauere speculatores diurni, quia uerticibus montis decurrerunt iam die illucescente. Hic inter se consultantes Græci, sententijs discrepabant. Alij enim stationem nō deserendam suadebant, alij id dissuadentes contendebant. Ita dissidentium partim abscedunt, dilapsiq; in suam quisque urbem se recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perstandum se accingunt. Fertur autem ipse Leonides eos qui abscessere dimisisse, de illorum uita solicitus. Se uero & Spartiatas, qui adessent, non facturos è sua dignitate, si stationem deserexent, ad quam tutandam ab initio uenissent. Cæterum ego magis illi opinioni accedo, Leonidem postea quam animaduertit socios ignauos, & inuitos esse ad periculum subeundum, ueniam eis abeundi dedisse, sibi uero decedere inhonestum putasse: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem speraſſe. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum, fore, ut aut Sparta euerteretur à Barbaris, aut rex eius occumberet: Quod oraculum hexametris illa uersibus reddidit, in hæc uerba:

Vobis, ampliuagæ colitis qui mœnia Spartæ,
Aut urbs clara dabit Persa uictore ruinam,
Aut si non erit hoc, oriundus ab Hercule quidam,
Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora.
Nam neq; taurorum, neq; uim feret ille leonum:
Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
Alterutrum donec paßim discerpserit horum.

Hæc reputantem Leonidem, cupidumq; gloriæ cõparandæ, crediderim solũ ex Spartiatis remisisse socios potius, quàm illos, qui abierunt in sententijs dißidentes tam deformiter abisse. Cui rei non minimo id mihi testimonio est, uatem Megistiam huius expeditionis comitem, qui ferebatur Acarnas esse, & à Melãpode oriũdus, prælocutũ ex extis ea, quæ erant euentura: eundemq; cum propalam à Leonide dimitteretur, ne secum periret, tamen abscedere noluisse, filiũ modo, qui ei unicus erat, unà militantẽ missum feciße. Ita socij quos Leonides remittebat, ei obtemperantes abiere. Thespiẽses tantum atq; Thebani perstitere cũ Lacedæmonijs. Thebani quidẽ inuiti ac nolentes, quippe quos Leonidẽs loco obsidum distinebat: Thespiẽses uero libẽtißimi, qui negauerunt se Leonidi, & qui cũ eo erant desertis, abscessuros: Permanẽtesq; unà cum illo occubuerunt, quorũ dux erat Demophilus Diadromei. Xerxes sub exortum solis libaminibus factis, tantisper moratus, dum tempus esset, quo forum solet maxime frequens esse hominibus, è castris mouit. Etenim ita ab Epialta erat mandatum. Nam descensus à monte cõpendiarius magis, ac breuioris multo spatij, quàm circuitus montis atq; ascensus. Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidẽ & ad Græcos, qui cum eo erant, accessere: & isti tanquam ad necem iã multo magis, quàm à principio fecerant, progreßi sunt

ad

ad fauces introitus laxiores. Nam munitiones muri eos tutabantur. Et cum superioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicassent, tunc extra angustias facto cõcursu permulti Barbarorũ cadebant. Nam duces à tergo sui quisq; agminis, uerberibus, quæ gestabant, unumquenq; cædebãt, assidue ad procedendũ adhortantes. Multi eorũ in mare decidentes, absumebantur, multo plures inuicem uiui proculcabantur, cũ nulla prætereuntis ratio haberetur. Cumq; scirent impendere sibi necem ab ijs qui montẽ circuirent, quod roboris habebant, id omne in Barbaros ostendebant, ingruentes ac sese intrudentes. Quorũ plerisq;, cũ iam lanceæ diffractæ essent, nõnulli gladijs Persas obtruncarent, tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata strenuissime opera, & cum eo alij insignes Spartani: quorũ ego tanquam strenuorum uirorum nomina audiui, & quidem trecẽtorum omnium. Persarum quoq; illic cũ multi alij tam celebres ceciderunt, quàm incelebres: tum uerò duo Darij filij, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phrataguna Ataruis filia tulerat. Atarnes autẽ Darij regis frater, Hystaspisq; Arsamæi filius: qui dum Dario filiam nuptum dedit, omnem insuper ei domum tradidit, ut qui esset unicæ pater. Hi duo Xerxis fratres super cadauer Leonidæ pugnantes occubuere, adeo uehementi Persarum Lacedæmoniorumq; conflictu, ut Græci ter hostibus in fugam uersis, cadauer Leonidæ uirtute subtraxerint: & eousq; perstiterint, dum ij qui cum Epialte erant, adfuere: quos ubi audiere Græci, tum uerò pugnandi ardor immutatus est. Nam ad angustias uiæ sese recepere: & introgressi murum, tumulum quendam occupantes, addensati insedere cuncti, præter Thebanos. Est autem tumulus in ingressu, ubi nunc super Leonidem

ſtat lapideus leo. Hoc in loco defenſantibus ſeſe gladijs, qui adhuc eis ſupererāt, Barbari circunfunduntur, & manibus & uocibus inceſſentes. Alij ex aduerſo urgentes, & munitionem muri ſubruentes, alij undiq; circūuenientes circunſtantes. Lacedæmoniorum atq; Theſpienſium, cum tales extiterint, præſtantiſſimus tamen extitiſſe fertur Dieneces Spartanus: quem antequam cum Medis cōſligeretur, hoc dixiſſe aiunt, cum à quodā Trichinio audiſſet Barbaros præ multitudine ſagittarū quas emitterent, ſolem obducere, tantam eorum eſſe copiam, adeo non expauefactus eſt, ut parui faciens Medorum turbam, reſpōderit: Omnia ſibi bona Trichiniū hoſpitē nunciare: ſi Medi ſolem obducerent, ſe ſub umbra cum illis, non in ſole pugnaturos. Hæc & alia huiuſmodi dicta memoratu digna, aiunt Dienecem Lacedæmonium reliquiſſe. Secundū hunc è Lacedæmonijs duo fratres præſtantiſſimi feruntur fuiſſe, Alpheus & Maron, Orſiphanto geniti. E' Theſpienſibus Dithyrambus Harmatidei. His eò loci ubi ceciderūt ſepultis, & ijs qui prius, quàm ſocij à Leonide remiſſi ſunt, occubuerant, epigramata his uerbis inſcripta ſunt,

Terdecies centum hic certarunt millibus olim
E' Peloponneſo bis modo mille uiri.

Hæc uniuerſis ſuperſcripta ſunt, illa peculiariter Spartiatis:

Nos Lacedæmonijs refer hic peregrine iacentes,
Exhibito illorum uocibus obſequio.

Hoc epigramma inſcriptū eſt Lacedæmonijs, illud uati:

Nobilis hoc buſtum eſt (Medi occidere) Megiſtæ,
Sperchion ad fluuium, non ſed inultus obit.
Qui uates obitum quamuis præſciret adeſſe,
Spartæ haud ſuſtinuit deſeruiſſe duces.

Qui

Qui hos epigrammatis & cippis exornarũt Amphictyones fuere, præter epigrãma uatis Megistæ, quod Simonides Leoprepis filius, propter hominis familiaritatẽ inscripsit. Ex his trecẽtis duo, Eurytus & Aristodemus, ferũtur ob extremã lippitudinẽ è castris ab Leonida remissi, & in Alpenis decubuisse: & cõmunicato inter se cõsilio, cum liceret aut salutem sibi parare Spartam uersus, aut si reuerti recusarẽt, unà cũ alijs occumbere, in neutro horũ quæ licebat eis facere, inter se cõuenisse: sed cum sentẽtijs discreparent, Aristodemus quidẽ præ ignauia remansisse, Eurytus uerò audita Persarum circuitione, petisse arma: seq; eis indutũ iussisse seruum, ut ad pugnãtes deduceret. Iste ubi deduxit, fugæ se mãdauisse: sic dato in agmẽ impetu, occubuisse. Quòd si uel Aristodemus solus redire Spartam neglexisset, aut si ambo reduces fuissent, uidẽtur mihi Spartiatæ nullam ijs pœnã irrogaturi fuisse. Nunc altero eorũ extincto, in hunc, qui habens eandẽ occũbendi occasionem, tamen occũbere noluerit, necessario debuisse magnopere iraſci. Quidam hunc in modum, & ob hanc causam Aristodemum sospitẽ redijsse Spartam aiũt: Alij enim cum ab exercitu pro nuncio mitteretur, & posset pugnæ quæ fiebat adesse, tamen recusasse, sed moratũ in uia, fuisse superstitem: sociumq; eius qui unà mittebatur, in pugnam profectum oppetisse. Aristodemus Lacedæmonem regressus, probro & ignominia notatus est: probro, quòd eum nemo neque igni, neque alloquio impertiuit: ignominia, quòd Aristodemus fugax appellatus est. Verum hic omnẽ sibi obiectam culpam, in pugna apud Platæas gesta deleuit. Fertur item alius ex eisdem trecentis superfuisse, in Thessaliam pro nuncio missus, cui nomẽ erat Pantitæ: sed Spartam reuersus, cum opprobrio esset, sese strangulasse.

Theba

Thebani, quorum dux erat Leontides, ui retẽti aduersus regis copias, tamen à partibus Græcorum è quibus erant, dimicauerunt. At ubi res Persarũ superiores esse animaduerterunt, ibi à Græcis qui cum fuerant, ad tumulum ire properantibus se dissociantes, manus ad Barbaros protenderunt, ad eos q; propius accesserunt, referentes (quod uerissimum erat) sese cum Medis sensisse, terramq; & aquã regi inter primos dedisse, ac ui coactos ad Thermopylas uenisse, & à culpa cladis illatæ abesse. Hæc regi allegantes, quorũ etiam Thessalos testes habebant, seruati sunt: non tamen usquequaq; fortunati. Nam Barbari qui eos cepere, aliquot ut accedebant obtruncauerunt: pluribus iussu Xerxis regias notas inusserunt, à duce Leontida exorsi. Cuius filiũ Eurimachum postea Platæenses quadringentorum Thebanorum ducem, quòd urbem ipsorũ occupasset, interemere: Hunc quidẽ in modum Græci ad Thermopylas dimicauerunt. Xerxes autem accitum Demaratum interrogauit, hinc orsus: Demarate, uirum te bonum esse indicio ueritatis experior. Quæ enim dixisti, ea omnia perinde euenere. Nunc hoc mihi pandito, quot'nam sunt Lacedæmonij, quot'ue eorũ tales in re bellica, an & uniuersi? Cui Demaratus: Multitudo rex, inquit, Lacedæmoniorum omnium magna est, & ciuitates multæ. Quòd autem discere uis à me, scies: Est in Lacedæmone urbs Sparta octo milliũ ferme uirorũ, qui omnes his qui hic pugnauere sunt similes: cæteri Lacedæmonij non illi quidem similes, sed tamẽ uiri sunt strenui. Ad hunc Xerxes: Demarate, inquit, agedũ expone quo pacto hos uiros minima cũ difficultate subigamus. Tu nanq; calles quò tendant eorũ consilia, utpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus: Tum cum, inquit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi

quod

quod optimum sit expromere. Id quod uis hoc pacto fiet, si trecentas naues cum suis propugnatoribus in oram Lacedæmonicam mittas. Adiacet autẽ illi insula nomine Cythera: quam obrui mari, quàm extare, cõducibilius esse Lacedæmonijs Chilon aiebat, uir apud nos sapientißimus: ui delicet expectãs semper ab ea aliquid tale futurum, quale nunc ego expono: nõ ille quidẽ tuam classem præuidens, sed quamcunq; similiter extimescens. Ex hac igitur insula proficiscentes tui, Lacedæmonios territent. Ita illi domestico occupati bello, neq; tibi erunt infesti, neq; cæteræ Græciæ, cum à tuis pedestribus copijs expugnabitur, auxilia ferent. Subacta reliqua Græcia, Laconici per se reddẽtur inualidi. Quod niſi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponneſi arctus iſthmus: quo in loco Peloponnenſibus omnibus coactis, alia tibi prælia ſuperioribus atrociora futura proſpicio. At ſi illud feceris, et iſthmus hic citra prælium, & cæteræ ciuitates ultro tibi ſe dedẽt. Poſt hũc Achæmenes Xerxis frater, claſsis præfectus, cũ ei colloquio intereſſet, ueritus ne Xerxes ad id agendũ induceretur: Animaduerto, inq̃t, te rex uerba admittere uiri, q̃ tibi proſpere agẽti inuidet, aut etiã res tuas prodit. His enim moribus uti Græci gaudẽt, ut & fortunato inuideãt, & meliorem oderint. Quòd ſi è præſenti cõditiõe, cũ naues quadringẽtæ naufragiũ fecerint, trecẽtas alias è cætera claſſe miſeris ad obeundã Peloponeſum, profecto fient nobis aduerſarij pares ad decertandũ. At ſi cõiuncta claſsis fuerit, inoppugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erũt: ſimulq; omnis exercitus nauticus terreſtri, et inuicẽ terreſtris unà iter faciens, nautico erit auxilio. Quos ſi diſtraxeris, neq; tu illis uſui eris, neq; illi tibi. Tu uerò tua ipſius bene cõſtitueris, ſi aduerſariorũ res apud te nõ agitaueris. Hic illi bellũ ſiſtent, hæc agent, tot numero ſunt. Illi enim

per ſeſe ad ſibijpſis proſpiciendũ ſufficiũt, & nos itidem ad proſpiciendum nobis. Quòd ſi Lacedæmonij aduerſus Perſas in pugnã ibunt, impẽdentẽ ſibi cladẽ haudquaquã deuitabũt. Ad hæc ſubijciẽs Xerxes: Recte, inquit, Achæmenes mihi uideris dicere, quod & faciã. Demaratus qđ optimũ ille quidẽ mihi ſperat eſſe, id ſuadet: eius tamẽ ſententia à tua ſuperatur. Neq; uerò illud admitto, eũ nolle rebus meis bene conſultũ, ut ex ijs quæ antea ab hoc dicta ſunt, & ex ipſa re cõiecto. Quoniã ciuis quidẽ ciui ſecundis rebus prædito inuidet, eũq; male odit: cũ tamen patrio ſolo nihil eodẽ cõſultante, quod optimũ ſibi uidetur, ſuadet: niſi procul abfuerit à uirtute, quales pauci ſunt. Hoſpes autẽ hoſpiti proſpera fortuna utenti, omniũ eſt beneuolentiſſimus, eiq; cõſultanti optime cõſulit. Quapropter ab inſectatione, qua in Demaratũ uteris hoſpitẽ meũ, poſt hac abſtinere te iubeo. Hæc Xerxes locutus, inter cæſos tranſijt, ubi erat Leonides: quẽ cũ audiſſet Lacedæmoniorum regẽ eũdemq; ducẽ eſſe, iußit abſciſſo capite in crucẽ tolli: ut mihi cũ alijs multis indicijs, tum hoc præcipue manifeſtũ ſit, regẽ Xerxem maxime omnium excanduiſſe in Leonidã uiuentẽ. Nam alioqui nunquã in defunctũ hoc genere deliquiſſet: cũ ex omnibus (quos ego noui) hominibus, Perſæ ſoleãt uiros in re militari præſtãtiores, honore afficere. Illi quibus imperatũ erat, id executi ſunt. Redeo ad eam narrationẽ, unde mihi diſceſſum eſt. Lacedæmonij primi regẽ aduerſus Græciã tẽdere acceperũt, atq; ita Delphos ad oraculũ miſerũt. Vbi reſpõſum eſt id redditũ, cuius paulo antè memini. Acceperũt autẽ mirũ in modũ. Demaratus enim Ariſtonis, qui profugit ad Medos, non ille quidẽ Lacedæmonijs beneuolus, ut & ego arbitror, et ratio dictat, tamen hoc fecit, ſiue in hoc bene illis conſultum uellet, ut cõiecture licet, ſiue q. inſultaret: Nam poſteaquã

Xerxes ſtatuit aduerſus Græciam ſumere expeditionem, id Demaratus qui Suſis erat, cũ accepiſſet, cenſuit Græcis eſſe indicandũ, ſed cũ aliter nequiret, quippe periculoſum erat, ne deprehẽderetur, hãc rem commentus eſt: Sumptis duarũ tabellarũ pugillaribus, cerã illinc eradit. Deinde in eorũ ligno cõſilium regis exarat. Quod literis exaratũ, rurſus cera inducit, ne quid negotij apud uiarũ cuſtodes exhiberẽt pugillares cui ferrẽtur. Qui ubi Lacedæmonẽ allati ſunt, non poterant eos Lacedæmonij interpretari, antequam (ut ego accipio) Cleomenis filia, eademq; Leonidæ uxor Gorgo, illos admonuit, ipſam rem intepretata, iubens ceram effringi. Fore enim ut literas in ligno reperirent. Ita ei auſcultantes Lacedæmonij, literas repertas relegerunt, easq; deinde ad Græcos dimiſerunt.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER VIII. QVI INSCRIBITVR VRANIA.

ATQVE hæc quidem ita geſta dicuntur eſſe. Græci autẽ, quibus res claſſiaria delegata erat, hi fuere: Athenienſes, qui naues centũ uiginti ſeptẽ præbuere, iunctis ſibi Platæenſibus: qui etſi rei nauticæ inexperti, tamen ſtrenue alacriterque pro ſe illorum naues armauerant: Corinthij, qui attulere naues quadraginta: Megarẽſes, qui uiginti: Chalcidenſes totidẽ ſibi ab Athenienſibus præbitas armauerũt: Aeginetæ undeuiginti: Sicyonij

cyonij duodecim: Lacedæmonij decẽ: Epidaurij octo: Erethrienſes ſeptẽ, Træzenij quinq; : Styreenſes duas: Chij totidẽ: cũ totidẽ pẽtecõteris, id eſt nauigijs quinquagenũm remorũ, quibus auxiliares erant Locri: Opuntij cũ ſeptẽ pentecõteris. Hæ naues Artemiſium in ſtatione erãt: quarum quot quiq; attulerũt, mihi dictũ eſt. Vniuerſarũ uerò præter penteconteros, ad Artemiſium coactarũ numerus fuit ducẽtarũ ſeptuaginta unius. His ducẽ, penes quẽ ſumma imperij eſſet, Spartiatæ præbuerunt Eurybiadem Euryclidæ. Nam ſocij negauerunt ſe, niſi Lacon eſſet imperator, ſecuturos eſſe Athenienſes ductores, ſed exercitum, qui futurus erat, ſoluturos. Etenim iã inde ab initio, antequàm in Siciliã ad ſocietatẽ ineundam mitteretur, agitatũ ſermonibus erat, tanq; expediret rẽ nauticã Athenienſibus permittere. Cæterũ recuſantibus ſocijs, ceſſere Athenienſes, quòd magnificarent Græciã ſupereſſe, quam intelligebant eſſe peritura, ſi de principatu cõtenderent, recte ſentientes. Nam inteſtina ſeditio tãto deterior eſt bello quòd concorditer geritur, quanto bellum deterius eſt pace. Hoc itaque ipſum intelligentes, non repugnandum putauerunt, ſed tantiſper concedendum, quoad magnopere illis indigebant, quemadmodum cõſtituerant. Siquidem poſteaquam expulſo Perſa iam de illius terra dijudicabant, ſuperbiam Pauſaniæ cauſati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verum hæc poſterius geſta ſunt. Tunc autem ij Græci qui ad Arthemiſium ſe contulerant, ubi uiderunt & multum nauium ad Aphetas eſſe cõtractum, & omnia plena exercitu hoſtili, perculſi metu, quòd præter opinionem ſuã expectationemq; res Barbarorũ ſuccederẽt, conſultabant de facienda fuga ex Artemiſio interiorem in Græciam. Quorũ conſultatione cognita, Euboœi obſecrabant

bant Eurybiadem, ut aliquantulum temporis præstolaretur, usquedum ipsi liberos atq; domesticos subducerent. Vbi non persuadent, ad ducem Athenienſium Themistoclem transgreſſi, paciſcuntur cum eo triginta talentis, ut tamdiu ante Euboeam perſtaret, donec pugna nauali decerneretur. Themiſtocles hac ratione Græcos retinuit. Eurybiades ex hac, tanquam ex ſua ipſius pecunia, quinq; talentis impertit. Hoc perſuaſo, Adimantum Ocyti Corinthiorũ ducem, qui ſolus reluctabatur, negãs ſe permanſurum, ſed ab Artemiſio profecturum, ita allocutus eſt iureiurãdo interpoſito: Tu uero haudquaquam nos deſeres, quem ego maioribus donabo muneribus, quàm quærex Medorum tibi mitteret ſocios deſerenti. Hæc locutus, ſtatim ad nauem Adimanti tria miſit argenti talenta. Iſtis pecunia corruptis, cum Euboeis gratificatus eſt Themiſtocles, tum reliquũ pecuniæ quam acceperat lucrifecit. quam cum interuertiſſe ideo latuit qui acceperant, quòd putabant eam ab Athenienſibus ad hoc ipſum profectũ eſſe. Ita in Euboea perſtitere, ac præliũ ſecere, quod ita geſtum eſt: Barbari cum ad Aphetas circa diluculum uenisſent, cumq; id quod etiam antè audierãt cernerẽt, paucas Græcorum naues ad Artemiſium ſtationem habere, libidine tenebantur aggrediẽdi, ſi forte eos intercipererent. Cæterum ex aduerſo inuadendum nõ uidebatur, ne ſe conſpectis obuiam tendentibus Græci fugam capeſſerent, noxq; fugientes exciperet. Sed euenire oportebat, ut hi effugerent, & illorum inſidiantium ne ſacrificulus quidem euaderet. Igitur ad hãc rem tranſigendũ hoc ſunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathũ circumagunt, iuxta Caphareã & Gereſtum ad Euripum, ne circumuehentes Euboeam ab ho-

ſte cernerentur, ſed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, uiam, quæ retro ferebat, obſepientibus, reliqua uero claſſe ex aduerſo ingruente. Hoc capto conſilio quas conſtituerant naues miſerunt, non habentes in animo ipſi eo die Græcos adoriri: nec prius quàm ſignũ quod cõuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de ſuo aduentu. His circummiſſis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recenſendis dum occupati ſunt, Scyllias quidam Scionæus, qui iſdem in caſtris erat, omnium ea tempeſtate hominum optimus urinator: qui etiam in naufragio ad Pelium facto, multam pecuniam Perſis ſeruauit, multa & ſibi lucratus eſt. Hic Scyllias iampridem in animo habuerat ad Græcos tranſire: ſed cũ ad eam diẽ nõ fuiſſet nactus occaſionẽ: tunc ad Græcos trãsfugit. Sed incertũ quonã modo illinc trãſierit. Demiror tamẽ, ſi uerũ eſt quod refertur. Refertur enim cũ ex Aphetis mare ſubiſſet, non prius emerſiſſe, quàm ad Artemiſiũ peruenit, octoginta ferme maris ſtadia emẽſus. De hoc uiro & alia memorantur, partim mendacijs ſimilia, partim uera: de quo mihi ea probatur opinio, eum nauigio ad Artemiſiũ peruenisſe. Is ubi eò peruenit, Græcos certiores fecit & naufragij facti, & nauium ad circumeundam Euboeam dimiſſarũ. Hoc illi audito inter ſe collocuti ſunt: & cum multæ eſſent ſententiæ dictæ, illa euicit, ut eum diem illic maneretur, & in ſtatione perſtaretur: dehinc media nocte ſoluentes proficiſcerentur, & claſſi hoſtium quæ circumageretur, occurrerent. Poſt hæc ubi nemo ſe ex aduerſo fert, obſeruato diei crepuſculo, ipſi ferũtur in Barbaros, animo experiundæ fortunæ cum in pugnando, tum in perrũpendo. Quos Xerxiani milites duces

ceſq; paucis cũ nauibus uenientes in ſe conſpicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipſi naues educunt, ſperantes facile ſe illos ire interceptum. Merito ſane ſperantes, quòd uiderent paucas eſſe Græcorum naues, ſuas uero multo plures atq; uelociores. Itaq; præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen, qui cum Græcis bene uolebant, inuiti militabãt: magnæ calamitatis loco ducẽtes, quòd uiderent circumueniri illos, quorũ neminẽ animaduerterent eſſe rediturum. Adeo enim infirma res Græcorũ eſſe uidebatur. At ij Iones quibus id quod fiebat uoluptati erat, pro ſe quiſq; adnitebatur, ut ipſe primus aliqua naui Athenienſiũ capta, donum ab rege acciperet. Nã apud exercitũ plurimus erat per hos de Athenienſibus ſermo atq; reſpectus. Græci, ubi eis ſignum datũ eſt, primum cõuerſis in Barbaros proris puppes in medium coẽgerũt. Deinde ſecũdo ſigno dato opus capeſſunt: quanquam in exiguo ſpatio deprehenſi: & à fröte mox triginta Barbarorũ naues excipiũt, in quibus & Philaonem Cherſis filium Gorgi Salaminiorum regis germanum, & in eo exercitu uirũ eximium. Græcorũ autem primus nauẽ hoſtium cepit uir Atheniẽſis Lycomedes Aeſchrei, idẽq; palmam rei bene geſtæ retulit. In hac pugna cum inuicẽ nunc hi, nunc illi ſuperiores eſſent, in teruentu noctis dirẽpti ſunt: & Græci quidẽ ad Artemiſium reuecti. Barbari uero ad Aphetas, multo maius opinione ſua certamẽ experti. In hoc prælio ſolus è Græcis qui cũ rege erant, Antidorus Lẽnius ad Græcos transfugit: quem Athenienſes ob eam rem tractu ſoli in Salamine donarunt. Vbi nox affuit (erat aut ẽ anni tempus mediæ æſtatis) immẽſa uis aquarũ extitit per totã noctẽ, & dira tonitrua à Pelio. Cadauera quoq; ac naufragia ad

Aphetas efferebantur, & circa nauium proras excipiebantur, & remorum palmulas perturbabãt. Hæc audientes qui illic erant milites, metu consternebantur, credentes se esse utiq; perituros, ut qui in tantum malorum deuenissent. Quippe quos antequam respirassent è naufragio et tẽpestate, quæ ad Peliõ extiterat, excepisset atrox pugna naualis, ex pugna nauali uehemens imber & ualidi aquarum in mare discursus, ac dira tonitrua. Et istis quidem huiusmodi nox contigit. At ijs quibus negocium datum erat ut Eubœam circumirent, quanquã eadẽ nox, tamen multo etiam atrocior erat: tanto quidem, quanto maius est, quòd eos dum in pelago ferrentur inuasit, & tristis exitus fuit. Vt enim eos cursum tenẽtes tempestas ac pluuia adorta est, cum essent ad cõcaua Eubœæ, ac flatu ferrentur, ignari quò efferebantur, ad petras impingebãtur. Et id omne à deo fiebat, quò Græcæ classi par redderetur id nauium quod supererat, nec multo plus foret. Atq; hi quidem circa Eubœæ concaua periere. Barbari uero qui apud Aphetas erant, ubi ipsis libentibus dies illuxit, naues suas stabilierunt, satis habentes, cũ male rem gessissent, quietem agere in præsens. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ superuenere: quæ suo aduentu illis tum animum addiderunt, tum nuntium attulerunt, eos Barbaros qui Eubœam circumuehebantur, tempestate illa quæ extiterat, cunctos interisse. Itaq; Græci eadem qua pridie obseruata hora, profecti, naues Cilicum inuasere. Quas ubi corrupere, & nox aducnit, iterum se ad Artemisium receperunt. Tertio die Barbarorum duces tum indigne ferentes à tantula se classe uexari, tum à Xerxe supplicium timentes, non expectandum sibi amplius censucrunt, ut Græci priores pugnam

capes

capessérent, sed instructas naues circa meridiem eduxérunt. Contigit autem, ut per hos eosdem dies & hæc naualia prælia, & illa in Thermopylis terrestria gererentur. Erat autem omne certamen his in mari de Euripo, quemadmodum illis qui cũ Leonida erant de trãsitu arcendo. Græci quidem sese adhortabantur, ne Barbaros intrare Græciã sinerent: Barbari uero, ut Græcorum copijs profligatis, transitu potirentur. Procedẽte Xerxis norum classe in aciem ordinata, dum Græci sc apud Artemisium immotos tenerent: tunc eos Barbari ut comprehenderent, lunata classe circundabant. Ibi Græci ex aduerso prodeuntes, conflixere. Qua in pugna pari Marte pugnatum est. Nã Xerxiana classis præ magnitudine & copia sua in se incidebat, perturbatis nauibus & mutuo incursantibus resistebat: tamen neq; cedebat. Indigna enim res uidebatur, à paucis nauibus in fugam conuerti. Itaq; multæ Græcorũ naues interibãt, multi etiam uiri, sed multo plures Barbarorũ & naues & uiri: atq; ita dimicantes, utriq; ab alteris absscessere. Hoc in prælio Xerxianos inter milites optimam Aegyptij nauauerunt operam, cũ alijs magnis editis operibus, tũ hoc quòd quinq; Græcas naues cũ ipsis propugnatoribus cepere. E Græcis eo die præstantissimi extitere Athenienses, & inter Athenienses Clinias Alcibiadis filius: qui domestico sumptu ac propria naui, cum ducentis uiris militabat. Vbi utriq; libenter in diuersum abierc, ad suas stationes sese recepere. Græci diremptο prælio reuecti, etsi cæsorũ corporibus ac naufragijs potiti erant, tamen quòd male affecti essent, præcipueq; Athenienses, quorum dimidium nauium uulneratum erat, de fugiendo in ulteriora Græciæ deliberabant. Themistocles, reputans si ab amicitia Bar-

bari Iones & Cares abduceret, fieri posse ut reliquos su perarent: dum Eubœi pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit: eusq; dixit se astutiam quandam habere, qua speraret, optimos quosq; sociorum ab rege abductum iri. Hactenus rem enudauit, addiditq; ad eam transigendam hoc ab illis agendum esse, ut Eubœicorum pecorum quantum uellet quisq; mactaret. Satius enim esse suorum copijs illos potiri quam hostem. Ac monuit, ut suis quisq; popularibus præciperet ignem accendere: si bi autem de discessu sub tempus opportunum curæ fore, ut sine noxa abirent. Hoc illis probatum cum esset, accensis ignibus ad pecora est itum. Nam Eubœi contempto Bacidis oracula tanquam nihil dicente, neq; exportauerant quicquam, neq; importauerant, uelut impedente eis bello, res sibi quoq; ipsis obscuras effecerant. Ita enim habebat de his oracula Bacidis:

Dum iuga Barbaricus canabacea iactat in æquor,
Eubœa capræ mugientes fac procul absint.

His uersibus cum nihil illi niterentur, tametsi mala tum aderant, tum impendebant, fiebat, ut in plerisq; aduersa fortuna uterentur. Dum hæc isti agebãt, aduenit ex Trachine speculator. Nam ut erat apud Artemisium speculator Polyas, genere Anticyrensis, cui datum erat negocium cum expedito nauigio actuario, ut renunciaret his qui apud Thermopylas erant, an classis discessisset. At Abronychus Lysiclis Atheniensis, apud Leonidam, paratus cum lembo ad nunciandum ijs, qui ad Artemisium agebant, si quid noui pedestribus copijs cõtigisset. Hic igitur Abronychus adueniẽs indicauit ea, quæ circa Leonidam & eius exercitum gesta erant. Qua isti re audita, non iam sibi differendum abitũ putauerunt: sed ut quisq;

locati

locati erant, abscesserunt: primi Corinthij, postremi Atheniēses. Quorum Athenienſium uelociſſimis nauibus delectis, Themiſtocles ad aquas potabiles conferens, in lapidibus literas incidebat: quas postero die Iones ad Artemiſiū ueniētes legerunt in hæc uerba: Viri Iones, haud iuste facitis, militantes aduerſus patres, & Græciam redigētes in ſeruitutē. Sed quod præcipuum fuerit, ſtate à nobis. Sin hoc facere non poteſtis, ſaltē nunc ſitis in medio: quod & ipſi facite, & Cares nūc faciāt obſecrate. Quod ſi horum neutrum agere licet, & maiori neceſſitate eſtis obſtricti, quàm ut poßitis deſciſcere, in re gerēda, dū pugnam conſerimus, ſponte agatis inſtrenue, memores à nobis uos eſſe oriundos, & inimicitiarum nobis cum Barbaro principium à uobis extitiſſe: Hæc Themiſtocles (ut arbitror) ancipiti conſilio ſcripſit: ut ſi literæ regem lateremt, Ionas induceret ab rege ad ſe deficiēdum: ſin ad eum deferrentur, darenturq; crimini, infidos eidem redderet Iones, ut à prælijs naualibus ſummouerentur. Poſtquàm hæc Themiſtocles inſcripſit, extemplo uir quidam Hiſtiæus nauigio aduectus, Barbaris nuncium attulit, Græcos ab Artemiſio profugiſſe. Illi homine quod fidē non haberēt, ſeruari iuſſo, naues ueloces ad rē explorandam miſerunt. Qua per iſtos renunciata, ita ſimul atque reſulſit ſol, omnis claßis addenſata ad Artemiſium contendit. Vbi ad meridiem uſque immorata, mox ad Hiſtiæam proceßit. Eò appulſi, urbe Hiſtiæorum potiti ſunt, & optimam portionem agri Hiſtiæi, maritimoſque uicos omnes percurſauerunt. Dum iſti hoc in loco agunt, Xerxes præparatis quæ ad cæſos pertinebant, præconem ad claßiarios mittit. Hæc autem præparauerat: Quicunque è ſuo exercitu apud

Thermopylas cæsi (erant autem uiginti millia) eorũ mille ferme relictis, cæteros depressa fossa humauit: & ne á classiario exercitu cerni possent, eã humum exagitauit, foliisq; constrauit. Præco ubi ad Histiæam peruenit, facto totius exercitus cœtu hæc dixit: Viri socij, rex Xerxes dat ueniã cuicũq; libet, relictis ordinibus ire uisum, quemadmodum pugnatur cum amẽtibus hominibus, qui se superaturos sperauerant copias regis. Hæc denuncian te præcone, mox nihil infrequentius quàm nauigia fuit, ita multi uisere cupiebant. Profecti eo, non omnes Lacedæmonios esse ac Thespienses credebant, qui strati iacebant, cum etiam seruos cernerent. Itaq; res eos qui transmisere non latuit. Hoc Xerxes circa suorum cadauera fecit, rem profecto ridiculam, ut mille iacentes extarẽt, cæteri uero conferti eundem in locum quater milleni cõportati sitiq; essent. Atq; hunc quidẽ diem in spectaculo consumpserunt. Postero autẽ classiarij Histiæam ad classem remeauerunt. Reliqui qui cum Xerxe erant, iter ingressi sunt, ad quos pauci quidam ab Arcadia perfugæ uenerunt, uictus inopes, & operam suam præstare cupientes: qui in cõspectu regis adducti, interrogatiq; cum ab alijs Persis, tum uero á quodam præcipue de Græcis, quidnã illi agerent, responderunt eos agere Olympia, & spectare certamẽ gymnicum atq; equestre. Rursus eodem percõtante, quodnam illis præmium esset propositum, propter quod certarent, Oleaginam coronam inquiunt esse qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius, generosissimam dixit sententiam, quæ apud regem pro timidá est habita. Audiens enim præmium illis coronam esse, nõ pecuniam, silentium tenere non potuit, quin coram omnibus diceret, Papæ Mardoni, in quos uiros induxisti nos

ad

ad pugnandum: qui non pecuniarum certamen agitent, ſed uirtutis? Hoc ille dixit. Eo interim tempore poſt acceptam apud Thermopylas calamitatem, cõfeſtim Theſſali caduceatores ad Phocenſes mittunt, utpote ijs infenſi, cum ſemper antea, tum præcipue poſt nouiſſimam clade. Etenim nõ multis ante hanc regis expeditionẽ annis, cum ipſi Theſſali & eorum ſocij omni cum copia bellum Phocenſibus intuliſſent, à Phocenſibus fugati ſunt ac male mulctati. Nam cum ad Parnaſum uſq; proceſſiſſent Phocenſes, ſecum habentes Telliam uaticinum illum Helæum, ibi Tellias hic huiuſmodi rem eis commentus eſt: Sexcentos uiros è Phocenſibus præſtantiſſimos gypſo, tum ipſos quàm arma illinit: eosq; ſub noctem in Theſſalos dimiſit, dato præcepto, ut quemcunq; albicantem non cernerent, cum obtruncarẽt. Hos primum Theſſalorum excubitores, aliud quoddam prodigium eſſe arbitrati, deinde ipſe exercitus adeo exhorruerunt, ut tribus millibus cæſorum atque ſcutorum Phocenſes potiti ſint: quorum ſcutorum dimidium apud Abas, alterum dimidium apud Delphos dedicauerunt: & ex decima pecuniarum huius pugnæ factæ ſunt ſtatuæ grandes, quæ circa tripodem è regione delubri Delphis uiſuntur: & alteræ eiuſmodi, in Abis repoſitæ. Hoc Phocenſes in peditatum Theſſalorum, à quibus obſidebantur, egerunt. Equitatum quoq; eorundem, qui in ſuum agrum incurſauerat, inſanabili clade afflixit. Ad ingreſſum enim qui eſt iuxta urbem Hyampolim, depreſſa ingenti foſſa, amphoras illic inanes depoſuerunt, humumq; deſuper inie cerunt, eamq; reliquo ſolo exæquauerunt: ubi cum Theſſalos expectarent incurſuros, in eos Theſſali impetu dato, tanquam rapturi in amphoras inciderunt, ibiq; equo-

rum crura confracta sunt. Ob hæc ambo Phocensibus in sensi Thessali, misso caduceatore ita dixere: Nunquid dissimulatis amplius Phocenses agnoscere non esse uos nobis pares, qui & antehac inter Græcos, quandiu partes illorum nobis placuerint, semper uobis antecelluimus, & nunc apud Barbarum adeo pollemus, ut penes nos sit & agro uos exuere, & in seruitutem redigere? Quam facultatem etsi obtinemus, tamen iniuriarum non sumus memores, nisi ut eo nomine quinquaginta talenta rependatis: & nos uobis recipimus, omnia nos abegro uestro damna auersuros. Hæc Thessali Phocensibus denunciabant, quòd soli Phocenses inter eius loci homines cum Medis non sentiebant: idq; nulla alia causa, ut ego coniectura comperio, quàm Thessalorum odio, partes Medorum, ut mihi uidetur, secuturi, si Thessali partes Græcorum fouissent. Hæc deferentibus Thessalis, negarunt se Phocenses pecuniam daturos: & sibi itidem ut Thessalis facultatem esse sentiendi cum Medis, si aliter sentire uellent: sed nequaquam fore, ut sponte essent proditores Græciæ. His uerbis renunciatis, adeo Thessali sunt in Phocenses indignatione perciti, ut Barbaro duces itineris extiterint, & ex Trechina Doridem regionem incursauerint. Nam eius regionis podion angustus illic, octoginta non amplius stadia in latum protenditur. Inter Melidem ac Phocensem regiones situs urbis olim Dryopiæ erat. Hæc autem regio, Dorum, qui sunt in Peloponneso, metropolis est. Hanc igitur Doridē, regionē ingressi Barbari, nihil admodū læserunt: cū Medis enim, etsi Thessalis nō uidebatur, sentiebāt. Posteaquam è Doride in Phocidem ingressi sunt Barbari, ipsos quidem Phocenses non sunt adepti: quorum nonnulli cacumina

mina Parnaſsi conſcenderãt(qui uertex eſt iuxta urbem Neonẽ illic ſitam, nomine Tithorea)eoq; ſe receperunt: ſed plures ad Locros Ozolas in urbẽ Amphiſſam,quæ ſupra Criſæũ ſita eſt campum: omnẽ tamen agrum Phocenſem incurſauerãt:Sic enim ducebãtur à Theſſalis. Et omnia quæ nacti ſunt,igni ferroq; uaſtarunt. Vrbes etiam ingreſsi,ignes in ſacras ædes iniecerunt.Nam peragrantes eam iuxta Cephiſſum amnem cũcta populati ſunt, & hinc urbẽ Drymon incẽderunt,illinc Charadram,& Erochum,& Tethronium,& Amphicæam,& Neonẽ,& Redieas,& Triteas,& Elateam,& Hyampolim, & Parapotameos,id eſt,fluminis accolas,& Abas,ubi delubrũ Apollinis erat locuples, & theſauris donarijsq; compluribus exornatum:in quo ut tunc, ita nunc redduntur oracula.Hoc delubrum poſteaquam diripuere,incenderunt. Phocenſium etiam quoſdam per montana inſecuti ceperunt,& mulieres aliquot,quas præ multitudine ſtuprantium extinxerunt. Prætergreſsi quoq; fluminis accolas, peruenere ad Panopeas. Vnde bifariam copiæ iam diuiſæ fuerũt:quorum plurima pars ac ualidiſsima,cum ipſo Xerxe Athenas uerſus tendens in Bœotios,in agrum Orchomenioriũ ingreſſa eſt.Bœotij cum Medis uniuerſi ſentiebant: quorum urbes uiri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro miſsi fuerant, ſeruauerunt, uolentes planum facere Xerxi,Bœotios ſentire cum Medis.Et hi quidem Barbari hâc iter intenderunt. Cæteri uero cum ſuis ducibus Parnaſſum à dextra præſtringentes,ad templum quod eſt Delphis proceſſerunt, quicquid agri Phocenſis nanciſcebantur, id omne fœdantes.Nam & Panopeorum oppidum deflagrauerunt, & Dauliorum,& Aeolidenſiũ.Ideo autem hâc ab alijs ſciũcti pergebãt,ut

direpto

direpto, quod Delphis est, templo, pecunias repræsentarẽt Xerxi regi: qui omnia quæ in eo tẽplo erãt memoratu digna, melius norat (ut ego audio) quàm quæ in ædibus suis reliquerat, permultis assidue referrẽtibus cũ alia, tum præcipue Crœsi Haliattis filij donaria. Hoc Delphi cum audissent, in extremam prorsus deuenere formidinẽ. Qua attoniti, deũ de sacra pecunia consultarunt, nũquid ea humi defoderent, an aliũ in locum transportarent. Eas deus illis interdixit, ne amouerent: se enim sufficturũ esse ad res suas tutandas. His auditis, Delphi de semetipsis curandum putauerunt, liberis uxoribusq; in Achaiam traiectis. Plericq; uertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphissam Locridẽ se subduxerũt: Deniq; omnes Delphi urbẽ deseruerũt, præter sexaginta uiros, ac prophetam, id est, uaticinum. Postea uero quàm Barbari subeuntes appropinquabant, templumq; cernebant, interim propheta, cui nomẽ erat Aceratos, inspicit ante delubrum sacra arma prolata è cõclaui, quæ intus proposita fuerant, quæ nefas erat cuiquam mortali contingere: quod ostentũ ijs Delphis qui aderãt perrexit nunciatum. Vbi Barbari properantes peruenere ad fanũ Mineruæ quod est ante templũ, tum uero etiã maiora q̃ superius prodigia repræsentata sunt: res profecto hæc ualde miranda. Nam arma Martia, sua sponte extra delubrum proposita apparuerunt. Quod tamen secundo loco actum est, ex omnibus miraculis, maxima est admiratione dignũ. Cum enim Barbari ad sacellũ Mineruæ, quod est ante templum, accederent, interea è cœlo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscisi uertices, magno cum fragore sunt deuoluti, permultosq; eorũ interceperunt. Atq; ex ipso sacello Mineruæ uociferatio

iubil

iubilatio q; extiterunt. Quibus omnibus pariter ingruentibus, terror incußus est Barbaris, ut fugæ se mandarent. Ea re cognita, Delphi descendentes magnam eorum stragem edidere. Qui superfuere, recta ad Bœotios effugerũt: & cũ rediissent, referebãt (ut ego accipio) alia se præter ea quam dixi miracula, uidisse, duos armatos humana natura augustiores institisse, sibi cædem faciẽtes atq; insequẽtes: Hos duos Delphi aiũt indigenas heroas esse, Phylacon & Autonoum, quorũ fana uisuntur. Phylaci quidem, secundum ipsam uiam super ædem Mineruæ: Autonoi uero prope Castaliam sub Hyampeo uertice. Saxa quæ à Parnasso deciderũt, adhuc ad nostram usq; memoriam integra extant in fano Mineruæ protemplaris locata, ad quod per Barbaros deuoluta peruenere. Atq; hic receptus à tẽplo horum uirorum fuit. Græcorum classis ab Artemisio profecta, rogatu Athenienſium ad Salaminem substitit. Quod ut facerent, ideo rogauerãt Athenienses, tũ ut liberos atq; uxores ex Attica subducerent, tum ut consultarent quid sibi agendum esset. Nã in rebus quæ contigerant, consilium capiendũ habebant, tanquam opinione frustrata: quippe qui putassent inuenturos se Peloponnenſes, ad excipiendum Barbarum in Eubœa subsidentes: horum nihil inuenerant, sed audiebant illos isthmũ muro sepire: hoc plurimi facientes, ut ipsi superessent, & terrã suam obtinentes tutarentur, omißis cæteris. Hæc Athenienſes cum audissent, ita socios obsecrarunt, ut ad Salaminem sisterent classem. Quò aliis appulsis, Athenienſes in terram suam profecti proposuere edictum, ut qua quisq; Athenienſium ratione posset, seruaret liberos atq; domesticos suos. Ibi plurimi eorũ suos in Trœzenem miserunt, quidam in Aeginam, nõnulli in Salamin

laminem, pro se quisq; properantes sua pignora exportare, quòd uellent oraculo obsequi: & ante omnia, quod Atheniēses aiunt, ingētem anguē arcis custodem in templo fuisse obseruatum. Et tanquam re uera essent quæ dicunt, serpenti menstrua non cessant libamina proponere, quæ sint è mclle confecta: quæ cum semper superioribus depascerentur, tunc illibata manserant. Id cum ipsa templi antistes indicasset, eo magis Athenienses eo' que promptius deseruere arcem, tanquam à deo etiam destitutam. Exportatis itaq; rebus omnibus, ad castra nauigauerunt. Posteaquam eos qui ab Artemisio soluerant, ad Salaminem substitisse audierant, reliqui classiarij qui ad Trœzeniam erant, eôdem confluxere. Nam ut in Pogonem Trœzeniorum portū coiretur, erat edictū. Plures q; multo cōtractæ sunt naues, quàm ad Artemisiū decertauerāt: & à pluribus ciuitatibus eôdē, quò ad Artemisiū duce Eurybiade Euryclidis, uiro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maxime uelloces obtinebant Atheniēses: quæ classis ex his constabat: Ex Peloponneso Lacedæmonij sedecim naues præstabant: Corinthij totidem quot ad Artemisium præstiterant: Sicyonij quindecim: Epidaurij decem: Trœzenij quinque: Hermionenses tres: Hi Dorici generis ac Macedoniæ gentis, Hermionensibus exceptis, ex Erineo & Pindo & Driopide nouissime profecti. Nam Hermionenses Dryopes sunt, ab Hercule & Melienſibus è regione quæ Doris nunc uocatur, abducti: Hæ copiæ Peloponnensium erant. Eorum qui sunt in exteriore continente, Athenienses suprà quàm cæteri naues præstabant soli centum octoginta: Quippe quibus non affuerunt in pugna ad Salaminem gesta Plataeenses, ob hanc causam, quòd

quòd cum Græci ab Artemisio dilapsi sunt, Platæenses, ubi iuxta Chalcidem impulsi fuere descendentes in Piceriam oræ Bœotiæ, ad recipiendos domesticos suos se conuerterant. Ita dum in suis conseruandis occupantur, relicti fuere Athenienses sub Pelasgis, eam, quæ nunc Græcia nuncupatur, tenentibus. Pelasgi erant Cranai nominati: sub rege uero Cecrope, Cecropidæ cognominati. Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienses appellati: deinde Iones, ab Ione Zuthi filio, qui dux extitit Athenicnsis exercitus. Megarenses tantundem copiarum, quantum ad Artemisium attulerunt. Ampracij septem cum nauibus auxilio uenerunt: Leucadij eum tribus, Dorica gens, & à Corintho oriunda. Ex insulanis Aeginetæ triginta naues exhibuerunt, quibus aliæ quoq; erant naues instructæ, sed ijs ora suam tutabantur. Verum cum triginta omnino nauibus præcipuæ uelocitatis, ad Salaminem dimicauerunt. Sunt autem Aeginetæ Dores, ab Epidauro. Cui insulæ nomen antea fuerat Oenone. Post Aeginetas eadem, quas ad Artemisium, uiginti naues Chalcidenses, & septem Eretrienses: Hi Iones sunt. Dehinc Chij eadem attulere, gens ab Atheniẽsibus Ionica. Naxij naues attulere quatuor, quẽ admodum & cæteri insulani, à popularibus ad Medos dimissi: sed illorum iussa aspernati, transiere ad Græcos, discessu Democriti, uiri inter eiues illustris, & tũc triearchi. Naxij Iones sunt ab Athenienſibus ducẽtes originem. Styreenses quoq; eadem quas in Artemisio naues præbuere. Cynthij unam omnino, & unum pentecónterum. Horum utrique Dryopes sunt. Seriphij etiam & Siphnij & Melij fuere in partibus. Hi enim soli ex insulanis terram Barbaro & aquam negauerunt. Intra

Thespro

Theſprotos iſti omnes, & amnem Acherontẽ incolunt. Siquidem Theſproti cũ ſint cõtermini Amphraciotis ac Leucadijs, ex ultimis regionibus in militiam uenerunt. Eorũ qui extra hos habitant, ſoli fuere Crotoniatæ, qui Græciæ periclitanti auxiliũ una naui tulere: cui præerat Phayllus, uir* triſpythionicus. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi: Et cæteri quidẽ ex hac claſſe triremes attulerunt. Melij autẽ & Siphnij & Seriphij pẽteco̅teros, id eſt, biremes: Melij duas, Siphnij Seriphijq; pẽteconteros, id eſt, biremes ſinguli. Melij ab Lacedæmone genus ducẽtes: Siphnij & Seriphij ab Atheniẽſibus Iones. Summa nauium, præter biremes, fuit trecẽtæ quinquaginta octo. Quæ poſteaquam ex ijs quas dixi urbibus ad Salaminẽ cõuenerũt, inter earũ duces cõſultabatur, Eurybiade rogante, ut qui uellent, ſententiam dicerent, ubinam ex ijs locis quibus ipſi potirentur, commodiſſimum foret pugna nauali decernere. Iam enim Attica pro derelicta erat: Itaq; de cæteris deliberabatur. Pleræq; illorum ſententiæ in hoc cõgruebant, ut profecti ad iſthmũ, ante Peloponneſum decertarẽt, hac uidelicet ratione: quòd ſi male pugnaſſent, ad Salaminẽ quidem ſibi in inſula obſeſſis nullum ſubſidiũ oſtẽderetur: ad iſthmum uero, dabatur ad ſuos effugiũ. Hæc ratio cũ à ducibus Peloponnenſiũ redderetur, aduenit quidam Athenienſis, nũciatum iam Atticam Barbarũ eſſe ingreſſum, camq; omnẽ igne uaſtare. Nam copiæ quæ cum Xerxe erant Bœotiã peragrantes, incenſa tum Theſpienſium qui in Peloponneſum abſceſſerunt, tum Platæenſium urbe, Athenas peruenerant, & omnia illa peruaſtabant. Ideo autem Theſpiã & Platæam incenderunt, quòd à Thebanis acceperant illas ciuitates conſentire cũ Medis. A traiectu Helleſponti, ex

quo

* τὸς πυθιονίκης, id eſt, qui ter olympiaco certamine victor extitit.

quo iter ingredi cœpere Barbari, unum menſem triuere tranſeundo in Europam. tres alios dum in Atticam perue nere, Calliade ſummum Athenis magiſtratum gerente: urbemq; deſertam cepere, paucis quibuſdam Athenienſibus in templo repertis, necnon quæſtoribus ærarijs, & hominibus egenis, qui præſepta foribus atq; lignis arce ſubeuntes arcebant, qui non exierant illinc ad Salaminem, ſimul præ inopia uictus, ſimul opinione oraculi ſoluendi, quod reddiderat ſibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oraculo effugium eſſe, nõ naues. Hos Perſæ, caſtris ex aduerſo arcis poſitis in prominenti colle, quem Areium pagum Athenienſes uocant, hunc in modum obſederunt: Sagittas ſtupa circundatas ubi incenderant, emittebant in illorum uallum. Athenienſes, quanquam obſeſſi, & ad ultimum malorum deducti, etiam conſcenſo uallo tamen reſiſtebant: ac ne uerba quidem Piſiſtratidarum conditionem deditionis offerentium, admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum uero hoc, quòd in Barbaros portis ſubeuntes deuoluebant ſaxa molaria: adeo, ut Xerxes perdiu inops cõſilij fuerit, quòd eos expugnare non poſſet. Tandem ex difficultatibus, acceſſus quidã apparuit Barbaris. Neceſſe enim erat ſecundum oraculum, omnem Atticã, quæ in cõtinente eſt, ſubijci Perſis. Igitur à fronte arcis, à tergo autem portarum & aſcenſus, qua parte nemo excubabat, quaq; nemo credebat quempiam hominum aſcenſurum, hac parte (etſi loco prærupto) quidam conſcenderunt iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis: quos ubi in arcem aſcendiſſe uiderunt Atheniẽſes, partim è muro ſeſe præcipitauerũt, atq; extincti ſunt, partim in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderunt, primum ad portas contendunt, eisq; patefactis

ſupplices trucidant. Atq; ubi omnium ſtragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt. Athenis omnino Xerxes potitus, equitem quendam Suſa ad Artabanum mittit, nunciatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero die quàm nuncium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ comitibus, iußit, ut cõſcenſa arce, hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in ſomnijs uiſo, ſiue ſua ſponte facti pœnitens, quòd templum concremaſſet. Exules Athenienſes id quod iußi erant, executi ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim, exponã. Eſt in arce hac Erechtheios (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in quo olea eſt & mare, ut apud Atheniẽſes prædicatur, Neptuno & Mineruæ in teſtimonium poſita, quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam unà cum cætero templo contigit ut Barbari exurerent, quam Athenienſes qui ab rege iußi erant rem diuinam facere, altero ab incenſione die cum in templum aſcendiſſent, aſpexerunt fruticaſſe, edito à ſtipite uirgulto, cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narrauerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, ubi nunciatum eſt, uti res circa Athenienſium arcem haberẽt, eò perturbationis deuenere, ut nonnulli è ducibus non expectarent, dum propoſitum negocium conſtitueretur, ſed in naues irruerent, ac uela tollerent tanquam profecturi. Cæteriq; qui relinquebantur, ſtatuerẽt ſibi ante iſthmum prælio nauali decernẽdum. Et cum nox adfuiſſet, digreßi è concilio, naues conſcenderunt. Ibi Themiſtoclem pergentem ad nauem ſciſcitatur Mneſiphilus, uir Athenienſis, quidnam ab ipſis decretum eſſet, & cum ab eo audiſſet decretum eſſe, ut ad iſthmum proficiſcerentur, & ante Peloponneſum dimicaret: Si iſti, inquit, è Salamine proficiſcantur, iam tu pro nulla amplius patria dimicabis. Ad

ſuam

ſuam enim quiſq; patriam remeabunt: ut nec Eurybiades, nec alius hominum quiſpiam cohibere poſſit, quominus copiæ dilabantur: Græciaq; peribit conſilij inopia. Quare ſi quid comminiſci poteſt, perge: & quod decretum eſt, conare irritum reddere, & Eurybiadem à ſententia reuocare, ut hic perſtet. Themiſtocles, cum hæc admonita ſibi admodum probarentur, nullo reddito reſponſo, ad Eurybiadis nauem perrexit. Vbi hominem conuenit, ait uelle ſe de negocio communi cum eo colloqui. Huc ille in nauem ingreſſum iubet loqui quæ uellet. Cui Themiſtocles aſſidēs, quæcunque à Mneſiphilo acceperat, tanquam à ſemetipſo refert, & alia adijcit multa, donec Eurybiadē à ſententia reuocauit: perſuaſitq; ut è naui prodiret, & duces ad conſilium conuocaret. Ii poſteaquam cōgregati ſunt, priuſquam ad eos Eurybiades referret id, cuius gratia ipſos coēgerat, Themiſtocles multis agebat uerbis, prout magnopere expediebat. Quem interfātus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti: Themiſtocles, inquit, in certaminibus ij, qui ante alios urgent, colaphis cæduntur. Eum refellens Themiſtocles: Atqui, inquit, reliqui non coronantur. Comiter Corinthio cum reſpondiſſet, ad Eurybiadem conuerſus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius: illos poſteaquam à Salamine profecti fuiſſent, dilapſuros. Præſentibus enim ſocijs, non putabat ſibi decorum quempiam accuſare: ſed aliunde oratione ſumpta: In te nunc, inquit, ſitum eſt ſeruare Græciam, ſi mihi accedens, nauale hic prælium facias, & non horum quibuſdam credens, claſſem ad iſthmum abducas: utrunque cum audieris, inter ſe comparato. Si ante iſthmum confliges, in patenti pelago dimicabis, ubi nobis minimum expedit, naues habentibus & grauiores & numero inferiores. Ex

quo etiamsi in alijs feliciter nobiscum agatur, tamen amittes Salaminem & Megara & Aeginam. Nam illos unà comitabitur suus pedester exercitus. Atq; ita tu eos in Peloponnesum ages, omnemq; Græciam in discrimen adduces. Sin autem id feceris quod suadeo, hæc in eo reperies commoda: Primũ si in arcto conflixerimus nos paucæ naues cum multis, profecto si æqua belli contingent, multo superiores erimus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis est: in spatioso, pro illis. Præterea Salamis seruatur, ubi nostri nũc liberi collocati sunt & uxores. Est & alia hic causa, propter quã item debes præcipue hic manere, quòd pro Peloponneso & isthmo pugnabis: quo caue (si sapis) ne istos ducas. Si id quod spero continget, ut classe uincamus, Barbari neq; ad isthmum nobis aderũt, neq; usquam longius ab Attica procedent, sed nullo ordine abibunt: unde nobis lucrifaciemus quæ seruauerimus Megara, Aeginamq;, atq; Salaminem apud quam credibile est nos hostibus fore superiores. Credibilia enim suadentibus hominibus fere prospere cedit. Secus facientibus, ne deus quidem uult adesse, & humanæ sententiæ indulgere. Hæc dicentem Themistoclem, rursus interpellans Adimantus, iubebat silere eum, cui patria non esset: quinetiam Eurybiadem non sinere uirum extorrem sententiam dicere: & ita demum id sinere, cum urbem Themistocles habuisset: uidelicet exprobrans, quòd Athenæ captæ essent, tenerentur'que ab hoste. Tunc Themistocles, & ille Corinthijs multa ingerens probra, ratione ostendit, sibi esse & solum, & urbem multo maiorem quàm illis, unde naues ferme ducentæ essent armatæ, quas nulli Græcorum inuadentes possent propellere. Hunc cum ratione significasset, ad Eurybiadem transiens, maiori cum acrimonia

loq

loquebatur, inquiens: Tu uero si hic manes, uir eris egregius: sin minus, Græciæ euersor. totum enim belli momentum nobis naues sustinent: Sed mihi crede, nisi hoc feceris, nos sicuti sumus, ubi domesticos receperimus, in Sirin quæ in Italia, profecturos, quæ olim iam nostra est: quanquam (ut oracula aiunt) à nobis condi oportet. Vos autem talibus socijs destituti, meorum uerborum reminiscemini. Hæc dicente Themistocle, Eurybiades edocebatur: & ob id edocebatur, ut mihi uidetur, quòd maxime formidabat, ne si ad isthmum classem reduxisset, ab Atheniensibus desereretur, quibus deserentibus iam reliqui non essent in pugnando hostibus pares. Ita sententiam eam probauit, ut illic permanentes, pugna nauali decernerent. Quod ubi Eurybiadi placuit, ij qui altercationibus uelitati fuerant circa Salaminem, cum illic sese appararent tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & simul oriente sole, extitit terræ motus & maris: propter quod uisum est faciendum, ut Aeacidas in auxilium inuocarent. Id ubi fecerunt, et omnibus qui illinc è Salamine sunt dijs uota fecerunt, & Aiacē Telamonis filium inuocauerunt: nauemque ad Aeacum & ad alios Aeacidas inuocandos, Aeginam miserunt. Narrabat autem Dicæus Theocydis, uir Athenienſis, atq; idem exul, & apud Medos factus illustris, per id tempus quo Attica regio Athenienſibus desolata, a pedestri Xerxis exercitu uastabatur, se forte fuisse unà cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriasium, uidisseq; puluerem triginta ferme millium uirorum capacem ab Eleusine: et cum demirarentur, quorum nam hominum esset ille pulus, statim se audisse uocē, quæ uox ipsi uideretur Iacchus mysticus: & Demaratum, ut qui esset sacrorum quæ fierent in Eleusine ignarus, interro-

gasse quidnam esset quod ita sonaret: seq; dixisse: Demarate, non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copijs. Hoc autem palàm est, cum Attica sit desolata, numen ab Eleusine resonans, uenire auxilio Atheniesibus ac socijs. Quod si in Peloponnesum incumbat, periculum regi erit, eiusq; copijs quæ sunt in continente: Sin ad classem quæ ad Salaminem est conuertetur, periculum adibit rex, ne nauticum amittat exercitum. Hæc solennia Athenienses quotannis celebrãt Cereri atq; Proserpinæ: & his sacris, quicunq; uult & Athenienſium, & aliorum Græcorum, initiatur: & uox quam audis, est in hoc festo Bacchantium: Et ad hæc dixisse Demaratum: sile: ne'ue alteri cuiquam hoc uerbum dixeris. Quòd si ad regem referantur, capite plectaris, ut nec ego te, nec alius quispiam hominum queat eripere. Quamobrem tene silentium de hac expeditione: dijs curæ erit: Hoc Demaratum admonuisse aiebat. Ex illo autem puluere ac uoce factam esse nubem, eamq; in sublime elatam, Salaminem uersus ad Græcorum exercitum fuisse delatam. Ita se didicisse, nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atq; alios testes citans. Classiariæ autem Xerxis copiæ, ubi conspecta strage Laconicorum, ex Trechinia in Histiæam traiecerunt, triduum illic moratæ, per Euripum nauigabant, totidem'que diebus ad Phalerum præsto fuerunt. Nec enim minori, ut mihi uidetur, numero, uel pedestres copiæ uel nauticæ Athenas promotæ sunt, quàm ad Sepiadem atq; Thermopylas. Nam in supplementum eorum, qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in naualibus ad Artemisium prælijs interierunt, eos substituam, qui nondum regem assecuti fuerant, Melienses, Dorienses, Locros, Bœotios: qui cum omni copia ad-

uene

uenerunt, exceptis Theſpienſibus & Platæenſibus: necnon Caryſtios, Andrios, Tenios, ac cæteros omnes inſulanos, præter quinque ciuitates, quorum nominum ſuperius habui mentionem. Nam quo magis penetrabat in Græciam Perſes, eo plures eum nationes ſequebantur. Qui omnes, exceptis Parijs, poſtquam Athenas uenere, & ad Phalerum (Parij autem in Cythno relicti, quò bellum caderet ſpectabant) ibi Xerxes ipſe ad claſſem deſcendit, animo cœtum claſſiariorum faciendi, & eorum audiendi ſententias. Eò profectus ubi præſedit, aſſidentibus, qui ac citu eius aderant, ſuæ quoq; gentis tyrannis, ac nauiũ præfectis, ut cuiq; rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alij gradatim: miſit ad eos Mardonium tentandi gratia, ſciſcitatũ ſingulos, præliũ nauale faceret, nec ne. Poſteaquam Mardonius à Sidonio exorſus, ſingulos circũiẽs interrogauit, cæteri quidem eandem dixere ſententiam, iubentes fieri prælium: Artemiſia uero: Hæc, inquit, Mardoni quæ dico regi referas, me neq; in prælijs ad Eubœam geſtis ignauiſſimam extitiſſe, neq; minima contuliſſe in te domune. Ideo cum talis ſit, æquum eſſe, ea quæ in rem tuam maxime eſſe ſentio, demonſtrare. Itaque hoc tibi ſuadeo, ut nauibus parcas, nec prælium nauale facias cum ijs uiris, qui tanto ſunt tuis in mari præſtantiores, quanto fœminis uiri. Quid enim neceſſe habes omnino uenire in diſcrimen pugnæ nauali? Non ne Athenas habes, quorũ gratia expeditionem ſumpſiſti? non ne reliquã Græciam? Nemo tibi obſtitit. Qui tibi obſiſtebant, ita ſummoti ſunt, ut eos decebat. Quò autem ego recaſuras hoſtium res arbitror, id exponã: Si non inſtabis pugnæ nauali cõmittendæ, ſed claſſem perges hic continere ad terram, ac tendere ipſe in Peloponneſum,

tunc tibi domine ſuccedent ea quorum gratia ueniſti. Neque enim diu tibi reſiſtere Græci poſſunt, ſed dilabentur, & abs te ad ſuas quiſq; urbes defugient. Quoniam neq; commeatus eſt eis in hac inſula, ut ego audio, neque eſſe credibile eſt: neq; ſi tu in Peloponneſum pedeſtres copias duces, hic eos perſtituros qui illinc huc aduenerunt, neq; de pugna pro Athenienſibus faciendi curaturos. Quòd ſi pugnam naualem gerere approperabis, uereor ne copiæ nauticæ male re geſta, pedeſtribus ſint exitio. Præterea hoc etiam rex in animum dimitte uſu uenire, ut bonis quidem hominibus mali ſerui ſint, malis autem boni. Ideo'que tibi, qui uirorum es optimus, ſerui ſunt mali, qui numero ſociorum cẽſentur: Aegyptij, Cyprij, Cilices, Pamphyli, è quibus nulla utilitas eſt. Hæc loquente Artemiſia, quicunque ei bene uolebant, noxiam illi rebantur ſuam orationem, tanquam aliud mali paſſuræ ab rege, quem uetaret pugnam facere naualem. At ij quidem qui male conſultum uolebant, inuidebant'que, utpote cui inter primos ſociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius, quam dixerat, ſententia, tanquam perituræ. Xerxes, poſtquam ad eum ſunt relatæ ſententiæ, magnopere delectatus Artemiſiæ ſentẽtia: & cum iam antea officioſam eſſe ſenſiſſet, tunc multo impenſius collaudauit. Nihilominus ut pluribus ſtaretur, iuſſit, ratus ad Eubœam ſuos ſponte male pugnaſſe, quòd uidelicet ipſe abfuiſſet. Itaque conſtituit ſpectaculo pugnæ naualis intereſſe. Claſſiarij, ubi nunciatum eſt illinc eſſe ſoluendum, claſſem Salaminem uerſus ducunt, & per ocium in aciem ſunt digeſti. Sed cum eos dies defeciſſet, quo minus prælium committerent (nox enim interuenit) in poſterum diem ſeſe inſtruebant: cum interim Græcos metus formido'que cepit, cum alios,

tum

tum uero Peloponnenſes: quòd ipſi deſidentes in Salamine, pro Athenienſium terra eſſent certaturi. Qui ſi ſuperarentur, in inſula deprehenſi forent obſidendi, ſua terra ſine præſidio relicta. Per eandem noctem pedeſter exercitus Barbarorum contendebat in Peloponneſum: quanquã cuncta quæ poterant, excogitata erant, ne Barbari per cõtinentem ingrederentur. Nam ubi Leonidã cum ſuis apud Thermopylas occubuiſſe accepere Peloponnenſes, celerrime ex urbibus concurſu facto, iſthmum inſederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi conſidentes, primum uiam Scironidem obſtruxerunt, deinde conſilio inito iſthmum muro inædificabant, opuſq; perficiebant: quippe nemine (cum tot millia uirorum eſſent) ceſſante. Nam & lapides, & lateres, & ligna, & ciſtas ſabulo plenas afferebant, nullo temporis momento opus intermittentes, neq; diurno neq; nocturno. Qui è Græcis ad iſthmũ auxilio cum omni copia uenerũt, hi fuere Lacedæmonij, & Arcades, & Helei, & Corinthij, & Sicyonij, & Epidaurij, & Phliaſij, & Trœzenij, & Hermionenſes. Hi fuerunt qui auxilio uenerunt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnẽſibus id nihil ad modum curæ erat. & Olympia iam & Carnia præterierant. Incolunt autem Peloponneſum gentes ſeptem: quarum duæ indigenæ, eundem quem habitarunt olim locum nunc habitãt, Arcades & Cynurij. Vna Achaica, quæ nũ quam illa quidem è Peloponneſo exceſſit, ſed priſtino loco egreſſa alienum incolit. Reliquæ quatuor è ſeptẽ aduentitiæ ſunt, Dorienſes, Aetoli, Dryopes, Lemnij. Dorienſium multæ ſunt & inſignes ciuitates: Aetolorum ſola Helis: Dryopum Hermiona & Aſina, quæ ante Cardamylam Laconicam ſita eſt. Lemniorum omnes paroreitani.

Cynurij, cum sint indigenæ, soli putantur Iones esse, sed effecti sunt Dores, ipsa die sub imperio Argiorum impositi, cum essent Orneatæ & Periœci. Harum igitur septẽ gentium, cæteræ præter eas quas recensui, è medio cesserunt. Et, si ingenue loqui fas est, in medio sedentes cum Medis sentiebant. Apud isthmum quidẽ in tali labore isti occupati erãt, utpote pro omni iam cursu, quòd nulla spes è classe effulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erant, formidine afficiebantur, non tam pro seipsis quàm pro Peloponneso soliciti: adeo, ut alius aliũ adiens, summissa uoce admiraretur in Eurybiade consilij inopiam. Tandem res erupit in medium, conciliumq; contractum est, & multa de hoc ipso dicebantur, ab his quidem oportere in Pelopõnesum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem pro regione captiua manentes pugna nauali decernere. Ab Atheniẽsibus uero & Aeginetis & Megarẽsibus, satius esse illic manentes dimicare. Ibi Themistocles postquam sententia Peloponnẽsium euicit, clanculum è concilio egressus, misis ad classem Medorum nauigium, cum quodam iussò dicere quæ oporteret, cui nomen erat Sicino, contubernali suo, atque eodem pædagogo liberorum suorum: quem post has res gestas ipse Thespiensem fecit (ubi Thespienses in ciuitatẽ sunt recepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces Barbarorum profectus, hæc inquit: Dux Athenienſium, quòd partibus regis fauet, præoptat'que res uestras quàm Græcorum esse superiores, misit me iam clam alijs Græcis indicatum uobis, illos metu perculsos fugam facere uelle, & nunc offerri uobis occasionem exequendi rem omnium præclarissimam, nisi per negligentiam eos dilabi sinatis. Nam neque inter se cõsentiunt, neque uobis amplius obsistent

ſiſtent, quum cernatis inter ſe dimicantes eos qui nobiſcum, & eos qui contra uos ſentiunt: Hac re Sicinus indicata, ab illis abſceßit. Cui fidem habentes Barbari, tum in inſulam paruam nomine Pſyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem ſita eſt, multos Perſarum traijciunt: tum mediam circa noctem cornu quod ad ueſperã ſpectabat, producunt Salaminem uerſus, eam circumituri. Producunt item qui circa Ceon & Cynoſurã inſtructi erant, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant, ne quà Græcis liceret effugere: ſed circumuenti uicem redderent præliorum ad Artemiſium geſtorum. Ad inſulam Pſyttaleam traijciebant aliquot Perſas, ut commiſſo nauali certamine, cum plurimum & uirorum & naufragiorum eò efferretur (erat enim inſula in traiectu pugnæ ſita) ij Perſæ ſuos ſeruarent, alienos interimerent. Hoc ne hoſtis ſentiret, clanculum egere, nulla noctis parte conceſſa ſomno. In has ego res intuens, non habeo aduerſari oraculis tanquam non ueris, uolens euidenter loquentia conari refellere:

Auricomæ poſtquam Dianæ littora iungent,
Nauales pontes cum littoribus Cynoſuræ,
Spe ſtolida ſortes, quòd Athenas Marte ſubegit,
Compeſcet iuuenem meritißima pœna ſuperbum,
Inſtinctum furijs, ſibi cedere cuncta putantem.
Nam miſcebitur æs æri, Mars ſanguine pontum
Inficiet: Graijs tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, ſimul & uictoria pollens.

Cum ita euidenter in his à Bacide dicatur, profecto neque ipſe de fide oraculis deroganda auſim dicere, neq; ab alijs dici ſuſtineam. Inter duces qui in Salamine erant, ingens conflatus eſt tumultus nondum ſcientes à Barbarorum

nauibus

nauibus se circumueniri. Vbi autem orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerũt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Aegina Aristides Lysimachi, Atheniensis quidem, sed in exilium a populo electus, quem ego (ut eius mores accepi) uirum optimum Athenis atque iustissimum censui. Hic uir concilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum. Verum præ magnitudine præsentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquẽdi gratia præsenserat enim Peloponnenses maturare ad isthmum classem reducere. Qui, cum prodisset Themistocles, ad eum inquit: Nos & alio tempore, & hoc ipso contendere debemus inter nos hac de re, uter nostrum de patria præclarius mereatur. Te uero certiorem facio, peræquè esse Peloponnensibus multa uerba facere, ac pauca de abducendis hinc nauibus. Ego tibi quod ipsemet uidi, refero: nunc, ne si uelint quidem, Corinthios atque ipsum Eurybiadem ena uigare posse, quoniam circundati ab hostibus undique sumus. Quare ingressus ad eos, hoc indicato. Cui respondẽs Themistocles: Iucunda sane, inquit, iubes, bonum afferens nuncium. Nam quod ego precabar ut fieret, id ipse tu cõspicatus fieri, uenisti nunciatum. Vt enim scias, quæ fiunt a Medis, propter me fiunt: quoniam opus facto fuit, ut Græci qui nolebant sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu uero, quandoquidem incunda nunciatum uenisti, per teipsum nuncia to. Quæ si ego retulero, uidebor rem commentitiam dicere, nec ipsis persuadebo, tanquam non hoc agentibus Barbaris. Itaque tute ingressus, uti res habet, ipse referas. Quod ubi feceris, si tibi fidem habebunt, optime habet: sin minus, perinde nobis erit. Neque enim si undique circundati sumus,

ut tu

ut tu ais, amplius isti defugient. Aristides concilium introgressus, eadem retulit, dicens se ex Aegina uenisse, & aegre elapsum, quòd latuerit stationem hostium. Omnem enim classem Græcorum, à Xerxis classe circumuentam. Ideoq; hortari se, ut defensionē sui, illi sese præparārent: Hæc locutus Aristides, retro abijt. Rursus inter duces altercatio orta, plerisque eorum fidem nuncio non habentibus: quibus non credentibus, aduenit triremis transfuga uirorum Teniorum, cui præerat Panetius Sosimenis, quæ omnem ueritatem attulit. Cuius facti nomine, Tenij in tripode, qui Delphis dedicatus est, inter eos qui Barbarum debellarūt, scripti fuere. Ex hac naui quæ ad Salaminem, & altera quæ ad Artemisiū transfugit, expleta est Græcorum classis trecentorum & octoginta nauium. Duæ nanque prius ad explendum numerum defuerant naues. Græci, ubi eis uerba Teniorum fecerunt fidem, sese apparauerunt tanquam dimicaturi. Et sub diluculum cum propugnatorum cœtum fecissent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent, præcipiebat: cuius orationis summa erat, meliorum cum peioribus comparatio, quæcunque in hominis natura atq; industria existunt, exhortatus ut meliora eligerent. Vbi perorauit, iussit illos ingredi naues. Quibus ingressis, rediit ab Aegina triremis, quæ profecta ad Aeacidas erat. Moxq; omnes naues Græci solucrunt. In quos mouentes, continuo Barbari sunt inuecti. Ibi cæteri quidem Græci cum inhiberent remos, cessim'que irent, Aminias Palleneus uir Athenienſis, euectus naui in hostilem incurrit: cui implicitus cum hæreret, nec abstrahi posset, ita cæteri uenientes auxilio conserti sunt. Hunc in modum aiunt Athenienses extitisse initium pugnæ, Aeginetæ uero naui, quæ ad Aeacidas abierat, fecisse initium.

Quan-

Quanquam etiam hoc refertur, simulachrũ mulieris fuisse eis oblatum: & cum apparuisset, ita illos exhortatum, ut omnis Græcorũ exercitus exaudierit, sed prius his uerbis conuiciatum: O dæmonij, quousq; remos inhibebitis? Aduersus Athenienses instructi erant Phœnices. Nam ij cornu tenebant, quod ad Eleusinam hesperumq; uergebat. Aduersus Lacedæmonios instructi erant Iones. Hi cornu tenebant, quod ad auroram spectabat & Piræea: quorum pauci admonitu Themistoclis, de industria ignauiter agebant, pleriq; minime. Enimuero complurium trierarchorum nomina commemorare possem, qui Græcas naues expugnauere, sed neminem nominabo præter Theomestorem Androdamantis, & Phylacon Histiæi, ambos Samios. Quorum duntaxat ideo mentionem facio, quòd Theostor ob hanc nauatam operã à Persis tyrannus Sami creatus: Phylacus, inter bene de rege meritos ascriptus est, & multo tractu soli donatus. Benemeriti autem de rege, Persica lingua Orosangæ uocantur: De his quidem ita res habet. Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminẽ expugnabatur, partim ab Athenienſibus corrupta, partim ab Aeginetis, utpote Græcis seruato ordine ac loco certantibus, Barbaris & incomposite & inconsulte agentibus: ut non ab re fuerit talem eis rem contingere, qualis contigit: quanquam eo die fuerunt atq; extiterunt longe seipsis præstantiores, & quàm ad Eubœam extiterant, pro se quisque adnitẽtes, ac Xerxem reformidantes, quòd ab eo se singuli conspici arbitrabantur. Et de alijs quidem uel Barbarorum uel Græcorum singulatim, quomodo dimicauerint, non possum pro comperto referre: Circa Artemisiam uero hoc rei gestum: Ex quo impensius illa regi commendata est (nam posteaquam regiæ res in mul-

tum

tum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemisia cum nauem suam Attica insequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipsam naues amicorum, sua uero proxima hosti erat) hoc sibi putauit faciendum, quod & feciſſe profuit. Nam ut fugiebat Atticam nauem, in nauem sociam, quæ erat uirorum Calyndensium, impegit, quáq; rex Calyndensiũ Damasithymus uehebatur. Cum quo etsi huic iam inde dum essent in Hellesponto, contentio interceßit, tamen incertum, an consultò id fecerit, an fortuito nauis Calyndẽsium oblata fuerit: Eam Artemisia ubi incurrit, pariter demersit, prospero casu usa, & duplex hinc sibi bonum adepta. Nam trierarchus Atticæ nauis eam conspicatus, incurrisse Barbarorum uirorum nauem, existimãs, hanc aut Græcam esse uauem, aut è Barbaris profugisse, & à Græcis pugnare, ab hac ad alias se conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiæ tum ut pestem euitaret, tum ut è malo opere præcipue se probatam apud Xerxem redderet. Siquidẽ fertur, cum rex spectans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderant dixisse: Cernis Artemisiam domine, ut bene præliatur, utq; uauem hostilem depreßit. Et regem interrogasse, nunquid uere id opus Artemisiæ esset: & illos qui plane nossent insigne nauis Artemisianæ, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem quæ corrupta esset, hostilem fuisse. Nam præter cætera quæ mulieri (ut dictum) prospere cesserunt, hoc quoque acceßit, quòd è naui Calyndensi nemo seruatus est, qui existeret accusator. Vnde Xerxem ferunt ad ea quæ narrabantur, dixisse: Viri quidem extiterunt mihi fœminæ, fœminæ autem uiri: Hæc aiunt dixisse Xerxem. In eo prælio cum aliĩ multi, & illustres uiri, tam Persarum Medorum que

quàm

quàm aliorum ſociorum occubuere, tum uero dux Ariabignes Darij filius Xerxis que frater, è Græcis pauci. Quippe qui gnari natandi, cum ſuæ naues corruptæ eſſent, nec pugna periſſent, ad Salaminem enatabant: cuius rei quia imperiti erant Barbarorum pleriq; in mari periere. Poſteaquam eorũ primæ naues in fugam uerſæ ſunt, tum uero plurimæ corrumpebantur. Nam quæ in poſterioribus locatæ erant, dum earum propugnatores conantur præterire, ut & ipſi aliquam operam regi nauarẽt, undiq; in ſuorum naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum eſt, ut quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerãt, regem adeuntes, inſimulauerint Iones tanquam proditores, quòd propter eos amiſſæ naues eſſent. Vnde id contigit, non ut Ionum duces interficerẽtur, ſed ut ij Phœnices qui illos inſimulabant, eam acciperent mercedem. Etenim illic adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eã demerſit: & in hanc Aeginetica impulſa, ipſam depreſſit. Verũ Samothraces, ut qui iaculatores eſſent, epibatas nauis quæ ſuã depreſſerat, iaculorum ictibus extulerunt: eorũq; conſcenſa naui potiti ſunt: quod factũ Iones liberauit. Nam Xerxes ubi id egregiũ facinus Ionũ aſpexit, cõuerſus ad Phœnices, ut erat ſupra modum mœſtus, & omnes arguens, iuſſit eorum capita præcidi, ne cum ipſi imbelles eſſent, meliores criminarentur. Quoties autem ſuorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, ſedens ſub monte qui eſt è regione Salaminis, nomine Aegaleo, & ſcribæ trierarchum illum à familia & urbe ſcripto annotabant. Et cladi Phœnicum qui aderant, additus eſt Ariaramnes uir Perſa, quanquam amicus regis. Et iſti quidem in Phœnices conuertebantur. Barbaris autem in fugam uerſis, & ad

Phale-

Phalerum elabẽtibus, Aeginetæ in freto ſubſiſtẽtes, operam memoratu dignam ediderunt. Nam Athenienſes quidem in tumultuatione naues ſibi obſiſtentes fugientesq; expugnabant, Aeginetæ uero eas quæ elabebantur: Quoties aliqua effugiebat Athenïẽſes, eo ipſo curſu in Aeginetas incidebat. Cum interim conflixerũt naues duæ, unà Themiſtoclis inſequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, uiri Aeginetæ, dum nauim Sidoniam inuadit, illã uidelicet, quæ ſpeculatoriam in Sciatho Aegineticam ceperat, qua uehebatur Pytheas Iſcheni: quem Perſæ ſeminecẽ plagis, tamen admiratione uirtutis ſeruatum in naui habebant: Sidonia quæ hunc circũferebat nauis, unà cum Perſis eſt intercepta, ut Pytheas ita ſoſpes rediret in Aeginetam. Polycritus ubi inſpexit Atticam nauem, agnito ſigno nauis imperatoriæ, inclamans Themiſtoclem, iocatus eſt, exprobrans Aeginetis quòd cum Medis ſentirẽt. Hoc Polycritus ſua naui incurrẽs, in Themiſtoclem iaculatus eſt. Barbari, quorum naues ſupererant, fuga ſe proripuerunt in Phalerum pedeſtres ad copias. In hac pugna nauali è Græcis optime audierunt Aeginetæ, ſecundo loco Athenienſes: è uiris Polycritus Aeginetæ, Athenienſesq; Eumenes Anagyraſius, & Aminias Palleneus, qui & Artemiſiam eſt inſecutus, non prius deſiturus, quàm aut illam cepiſſet, aut ipſe captus eſſet, ſi Artemiſiam ea naui uehi animaduertiſſet. Quippe trierarchis Athenienſium præceptum erat, ut eam caperent: propoſitumq; præmium decem millium drachmarum ei, qui uiuam cepiſſet. Indigne enim ferebant mulierem aduerſus Athenas militare. At illa (ut antea dictum eſt) aufugit. Fuerunt & alij, quorũ naues incolumes in Phalerum euaſerunt, Adimantum Corinthiorum ducẽ, Athenienſes ferunt ſtatim inter initia con-

cursus nauium expauefactum, atque perterritum sublatis uelis fugæ se dedisse: Corinthiosq; inspecta fuga nauis imperatoriæ, itidem abijsse. Et cum fugiendo uenissent ad templum Mineruæ Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis celocem diuina cum pōpa: quem quis nam misisset cum non constaret, scirentq; neminem suæ classis ad ipsos misisse, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & illos qui in celoce erant, ubi propiores fuerunt, ita locutos fuisse: Adimante, tu quidem conuersis in fugam nauibus abscedere uis Græcorum proditor: at illi quantum uotis conceperunt, uictores hostium euadent. Et cum his uerbis fidem non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse: ipsos posse pro obsidibus ductos mortem obire, nisi constaret, Græcos esse uictores: Ita conuersa naui, Adimantum cum cæteris ad classem suorum, re iam ab alijs nauata, uenisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit, quod ipsi Corinthij negant, seq; inter primos pugnatores extitisse affirmant, pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia. Aristides Lysimachi uir Atheniensis, cuius paulo antè ut uiri optimi mentionem feci, per eum tumultum, qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis eorum qui ad littus Salaminis locati erant sumptis, genere Athenienſibus, & in Psyttaleam insulam traductis, omnes Persas qui in ea insula erant, interemit. Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminē nauibus, potiti sunt naufragijs, quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationem, quòd sperarent regem ijs, & quæ sibi reliquæ erant, nauibus usurum. Porrò naufragiorum pleraque uentus zephyrus ex Attica moliens, asportauit in oram nomine Coliadem: ut impletum sit oracului, cum de cæteris quæ ad pugnam naualem pertinent, faciens mentionem, tum uero de naufragijs

fragijs illuc euectis, à Bacide & Musæo multis annis antea prædictum, ac redditum Lysistrato Athenienſi, uiro ſortilego, quod omnes Græcos latuerat:

Horrebunt remis mulieres Coliadenſes.

Hoc futurum erat profecto rege. Cognita ſua clade Xerxes ueritus, ne quis Ionum à Græcis ſubornatus, aut ſua ſponte ad ſoluendos pontes in Helleſpontum nauigaret, unde ipſe in Europa deprehenſus ſalute periclitaretur, de fugiendo conſultabat: nolens tamen neque à Græcis, neque à ſuis detegi, aggerem in Salamine tentabat educere, naues que Phœnicum onerarias, ut pro rate ac muro eſſent, innectebat: & ſe tanquam aliam pugnam naualem facturus, ad bellum inſtruebat. Quæ agentem uidentes cæteri, pro certo habebant eum manendi animo atq; belландi illa apparare: ſed nihil eorum Mardonium latebat, ut probe gnarum ingenij illius. Xerxes & hæc fecit, & ſimul in Perſidem miſit qui præſentem cladem nuntiarent. His nuntijs nihil pernicius tranſcurrit in rebus humanis, quod negotium hunc in modum eſt à Perſis excogitatum: Quot ex diebus tota uia conſtat, totidem equos ac uiros ferunt eſſe diſtinctos ad ſingulorum dierum iter faciendum, quos neq; uis niuium, neq; imber, neq; æſtus, neq; nox diſtinet, quin propoſitum ſibi curſum celerrime conficiant. Quorum curſorum primus mandata tradit ſecundo, ſecundus item tertio: & ita deinceps illa mandata in alium atque alium pertranſeunt, quemadmodum apud Græcos fax, quam Vulcano per uices ferre curſores perſeuerant. Hanc equorum curſitationem Perſæ angareion appellant. Et primus quidem nuntius Suſa perlatus, Xerxem Athenis potitũ eſſe, tanta Perſas, qui relicti erãt,

uoluptate affecit, ut omnes uias myrto constrauerint, & per eas odores incēderint, & ipsi in sacrificijs ac gaudijs uersarentur. Secundus autem ita eos consternauit, ut uniuersi uestes dilaniarent, uociferationeq; & eiulatu irrequieto uterentur, culpam in Mardonium refundentes, nō tam de classe quàm de ipso Xerxe soliciti: idq; tamdiu, dū Xerxes illos ita affectos redeundo sedauit. Mardonius cū uideret Xerxem magnam è pugna nauali iacturā fecisse, suspicās agitare fugā ex Athenis, pro seipso anxius erat, tanquam pœnas daturus, qui regi persuasisset inferre Græciæ bellum: putabatq; sibi cōducibilius esse periclitari, aut subigere Græciam, aut magna opera aggressum honeste uita defungi: quanquam opinio eius de subigenda Græcia propensior erat. Hoc cum secum agitasset, regē hac oratione est allocutus: Domine, noli mœrorem ob hanc rem gestam capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. Nō enim certamen, quo omnia nostra cōstant, in lignis est, sed in uiris & equis. Itaq; nemo tibi aut horū, qui tibi uidentur omnia confeciſſe, egressus è nauibus, conabitur obuiā se ferre, aut ex hac continente: unde qui se obuios tulere, pœnas dedere. Quod si tibi uidetur faciēdum, ut Peloponesum tentemus, continuo tentemus: si uidetur supersedendum, supersedeamus licet, nec animo consterneris. Neque enim ulla possunt ratione subterfugere Græci, quo minus rationem dent eorum, quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuiq; sint serui. Et hoc quidem præcipue tibi agendum puta. Quod si tibi constitutum est, ut ipse cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re consilium: Rex, ne committas tu, ut Persæ Græcis ludibrio fiant. Nō enim res Persarum afflictæ sunt: neq; tu ubi nam uiri fuerimus ignaui dicere potes: quales si Phœnices & Aegyptij

ptij & Cyprij & Cilices fuere, nihil ista ad Persas attinet culpa. Quare, quoniam Persæ huius rei insontes sunt, iam mihi credito. Si tibi non uidebitur permanendum, remea ipse ad solum natale cum pleraq; parte copiarũ. Ego cum delectis de exercitu triginta myriadibus militum, debeo Græciam in tuam redigere seruitutẽ. His auditis Xerxes, ut ex malis, gauisus est, uoluptatẽq; cepit: & ad Mardonium inquit, se ubi ad concilium retulisset, responsurũ, utrum eorum esset facturus. Et cum in concilium uocasset delectos Persarum proceres: placuit ei Artemisiam quoq; ad consultandum accersi: quam solam cõstabat antea quæ facienda essent intellexisse. Quæ ubi aduenit, eam Xerxes summotis alijs Persarum consiliarijs atque satellitibus, hunc in modum allocutus est: Iubet me Mardonius hic permanere ad tentandam Peloponnesum, negans ullam culpam huius damni esse penes Persas atq; pedestres copias, sed eis uolentibus hoc tẽtari debere. Itaq; aut hoc me facere hortatur, aut sibi tradere triginta myriadas delectorum militum, ad subigendam mihi Græciam: me uero ad patrias sedes cũ reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non gerenda probe consuluisti, utrum mihi suades horum, quod eligendo bene mihi consuluero. Hæc Xerxi consultanti respondens Artemisia: Arduum, inquit, rex, me dicentem tibi optima, prosperum consilium dare: tamen è statu rerum præsentium mihi uidetur esse faciendum, ut tu ipse domum remees: Mardonium uero hic relinquas cum ijs quos uult, si modo uelit ille, atq; recipiat se ista facturum. Nam siue ea quæ ait se uelle, subegerit, & hæc ei ex animi sententia succedant, tua res domine agitur, quia id tui serui effecerint: siue Mardonio contra opinionem suam contingat, nõ magna sane

calamitas erit, ſaluo & te & rerum domeſticarum ſtatu. Etenim ſi incolumis es & domus tua, profecto Græci ſæpenumero pro ſeipſis multa certamina curſitabunt. At ſi quid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græciq; uincendo non uicerint, ſeruo tuo interempto. Tu uero Athenis incenſis (cuius rei gratia expeditionẽ ſumpſiſti) reuerteris. Delectatus eo conſilio Xerxes, quòd idẽ illa ſuaſiſſet quod ipſe haberet in animo: quippe qui (ut ego opinor) non remanſiſſet, ſi uel cuncti atq; cunctæ id ei ſuaſiſſent, adeo perterritus erat: Artemiſiam laudatam dimiſit, ducentẽ ſecum liberos regios Epheſum. Nam aliquot eum filij nothi comitabantur, cum quibus ad eorum cuſtodiã miſit Hermotimum, genere quidem Pedaſenſem, ſed apud regem inter eunuchos nulli ſecundum. Incolunt autem Pedaſenſes ſuper Halicarnaſſum: apud quos hoc rei fertur contingere, ut quoties Amphictyenſibus (qui circa eam urbem habitant) aliquid aduerſi certum intra tempus eſt euenturũ, tunc antiſtiti, quæ illic Mineruæ eſt, grandis barba naſcatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedaſenſibus Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus (quos quidẽ ipſi nouimus) ultio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem eum captum ab hoſtibus ac uenalem mercatus eſt Panionius uir Chius, ex hoc impurißimo quæſtu quem factitabat, uitam ducens. Nam quos pueros forma præditos coëmerat, eos caſtrabat: ductoſq; aut Sardis aut Epheſum, magna pecunia uenundabat. Apud Barbaros enim pretioſiores eunuchi ſunt quàm qui nõ ſunt caſtrati in omni genere fidei gratia. Atq; ut alios permultos, ita hunc quoq; Panionius exercuit, ut qui ex hac re uitam toleraret. Sed non uſquequaque infelix Hermotimus è Sardibus ad regem cum alijs muneribus deductus eſt, progreſſuſq;

greſſúq; temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem eſt habitus. Cum autem rex aduerſus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiuſdam negotij gratia deſcendit in agrũ Miſium, qui à Chijs incolitur, ſed Atarneus uocitatur. Ibi inuentum Panionium atque agnitum allocutus eſt, & multis & communibus uerbis primum recenſens ei, quòd Per illum eſſet aſſecutus bona, deinde pollicens, quam gratiam illius meriti fòret relaturus, ſi homo cum ſuis domeſticis illuc commigraſſet. Ea oratione libenter audita, Panionius contulit ſe illuc cum uxore & liberis. Quem poſteaquam cum omni re familiari adeptus eſt Hermotimus, his uerbis affatus eſt: O omnium poſt homines natos ſceleſtiſsimum, qui ex nefandiſsima negotiatione quæſtum facis: quid aut ipſe ego, aut meorum quiſpiam, uel tuorum cuipiã mali fecit, quòd ex uiro neutrũ me reddidiſti? putabas fòre, ut quæ tunc machinabaris, laterẽt deos? qui iuſta lege utentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas, ut de pœna à me tibi irroganda queri non poſsis. Hæc ubi exprobrauit homini, filijs in conſpectum eius adductis, qui quatuor erant, coëgit patrem, illorũ genitalia recidere: quod cum coactus feciſſet, filij ſui adacti ſunt eius uirilia abſcindere: Ita ſupplicium ab Hermotimo in Panioniũ rediit. Xerxes filiorum Epheſum deducẽdorum negotio Artemiſiæ demandato, accitum Mardonium iuſsit è copijs quas liberet eligere, ut conſentanea uerbis facta exequi experiretur: Hactenus eo die eſt actum. Noctu autem, regis iuſſu præfecti claſsis è Phalero ſoluentes, retro Helleſpontum uerſus abierunt, pro ſe quiſq; accelerantes ad cuſtodiẽdas rates, quibus rex pertranſiret. Qui cum ad Zoſterem aduentaret, minuta quædam cõtinentis

protenta promontoria Barbari ſuſpicati nauigia eſſe perdiu illinc aufugerunt. Tempore deinde edocti non nauigia eſſe, ſed promontoria, in agmen ſeſe receperunt. Vt dies illuxit, Græci cernentes ibidem pedeſtres copias hoſtium perſtare, rati claſſem quoq; circa Phalerum eſſe, ac pugnam naualem committendam, ſe ad reſiſtendum apparabant. Sed cognito illam uela fecisſe, confeſtim inſequendam ſibi cenſebant: itaq; eam inſecuti Andro tenus, cernere cum nequiſſent, ad Andrum profecti cõſultabant. Quibus Themiſtocles ſuadebat, ut inſulas uerſus profecti, claſſem hoſtium inſequentes, rectà ad Helleſpontum nauigarent, ſoluturi pontes. Huic contrariam Eurybiades opponebat ſententiam, quòd diceret fore, ut ſi diſſoluerent rates maxima ob id calamitate afficerent Græciam. Perſa enim ſi deprehenſus in Græcia manere cogeretur, nõ quieturus, quòd ſibi ociũ quidẽ agẽti nec ulla res poſſet procedere, nec ulli retro oſtẽderetur receptus, & exercitus ſuus fame cõficeretur procedẽti: Nec uero & rebus gerẽdis operã danti omnia poſſent per Europã ſuccedere, tũ in urbibus, cũ in nationibus, quæ uel captæ fuiſſent, uel antea ſeſe dedidiſſent: quinetiã rem frumẽtariam habiturum ex annuis ſemper fructibus Græcorum: Nunc autẽ uideri, illum utpote uictum nauali prælio, non perſtiturum in Europa: ideoq; permittẽdum fugere, dũ in terram ſuã fugiẽdo perueniat, de qua terra deinde certamen iam fieri iubebat. Huic ſentẽtiæ aliorũ Peloponnẽſium duces aſſenſere. Themiſtocles poſtquã animaduertit ſe nõ poſſe pleriſq; perſuadere, ut ad Helleſpontum nauigarẽt, adijt Atheniẽſes, qui præcipue indignabantur hoſtẽ effugere: animatiq; erant ad nauigandum in Helleſpontum, etiam per ſeipſos, ſi cæteri recuſaſſent. Eoſq; ita eſt allocutus:

Et

Et ipſe multis iam huiuſmodi caſibus interfui, & de multo pluribus audiui talia cõtigiſſe, uiros ad neceßitatẽ redactos prælium inſtauraꝛe, & ſuperiorẽ quàm accepiſſent calamitatẽ emendaſſe. Itaq; nos, quoniã inuenimus quo pacto & noſipſos & Græciam tueremur, repulſa tanta hominũ nube, nõ inſequamur eos fugientes. Neq; enim nos iſtud efficimus, ſed dij pariter & heroës, qui inuiderunt unum eſſe uirũ & Aſiæ regẽ & Europæ, qui ſit impiißimus atq; ſceleſtus: qui ſacra perinde atque prophana habens, utraq; incẽdit, deorumq; ſimulachra ſubuertit: qui & mare cecîdit flagellis: & cõpedes in illud deiecit. Sed bene nobiſcũ in præſens tẽpus agitur. Ideoq; nunc quidẽ, ut & noſtri ipſorũ, & noſtrorum domeſticorũ curam geramus, & ut ſpatium quis ad reficiẽdas ædes, faciẽdamq; ſementẽ habeat, in Græciam maneamus, Barbaro prorſus eiecto. Cum autem uer appetet, tunc in Helleſpontum & Ioniam nauigemus. Hæc dicebat Themiſtocles, animo ſibi apud Perſam ſubſidium cõparandi: ut ſi quid apud Athenienſes accideret aduerſi, ſibi haberet quò ſe cõuerteret, prout & contigit. Hæc dicenti Themiſtocli Athenienſes, cum tamen ab eo deciperentur, aſſenſi ſunt. Nam cum antea prudens habitus fuiſſet, poſtea uerò prudens ac bona conſulens compertus eſſet, prorſus ad ei aſſentiendum prompti fuere. Ille, ubi Athenienſes ipſius ſentẽtiam probauere, miſit cueſtigio uiros quoſdam cum nauigio, ad exponẽda regi mãdata, iuſſos tacere, etſi in omne tormentum deuenirent: quorum unus erat Sicinius eius contubernalis. Hi poſteaquam ad Atticam peruenere, cæteris apud nauigium remanentibus, ipſe ad regem aſcendit, atque ita eum allocutus eſt: Themiſtocles Neoclis filius, dux quidem Athenienſium, ſed inter omnes ſocios uir optimus ac

ſapientiſsimus, miſit me tibi denunciatum: Gratia tibi inſeruiendi, ſe retinuiſſe Græcos, claſſem tuam inſequendi cupidos, pontesq; qui ſunt in Helleſponto ſoluendi. Itaq; nunc magno cum ſilentio te illuc recipias. Hæc renunciata, iſti abiere. Græci poſteaquam decreuerunt, neq; perſequendam ſibi ulterius Barbarorum claſſem, neque nauigandum in Helleſpontũ ad ſoluẽdum traiectum, Andrum obſederunt, animo illam delendi. Nam primi ex inſulanis Andrij pecunias poſcenti Themiſtocli denegauerant, eiq; alleganti Athenienſes illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela, & Neceſsitate, & ita ſibi dãdas utiq; eſſe pecunias, reſponderãt Athenas proportione magnas eſſe atq; felices, & dijs propitijs bene proceſsiſſe. Nam ſe ad maximã ſoli tenuitatẽ redactos, Andriorumq; inſulam totidem propitia numina nunquã derelinquere, ſed ſemper incolere Inopiam & Impoſsibilitatem: quibus dijs obnoxios Andrios pecuniam non daturos. Nunquam enim Andriorum impoſsibilitate ualidiorẽ fore Athenienſium potentiam. Hæc illi cum reſpondiſſent, nec pecuniam dediſſent, obſidebantur. Themiſtocles uerò (neq; enim unquam acquirẽdo ceſſabat) ad cæteras inſulas minacia uerba mittens, pecuniam flagitabat, eiſdem nuncijs, eiſdemq; uerbis utens, quibus apud Andrios fuerat uſus: niſi pecuniam darent quam poſcerentur, exercitum ſe Græcorum illuc adducturum, & eam inſulam obſeſſam deleturũ. Hæc dicendo ingentem pecuniæ uim coëgit à Caryſtijs atq; à Parijs: qui audito, tum Andrum obſideri, quòd cum Medis ſenſiſſent, tum Themiſtoclem maximo in honore inter duces eſſe, hoc metu pecuniam miſere. Aliarum autem inſularum aliqua pecuniam dederit nec'ne, affirmare nequeo. Reor tamen alias quoq; dediſſe, non has ſolum. Quanquã

Caryſtijs

Caryſtijs ne hac quidem re cõtigit effugere cladem ut Parijs, qui Themiſtocle pecunia delinito, hoſtem deuitarũt: Ita Themiſtocles ex Andro profectus, clàm cæteris ducibus exegit pecunias ab inſulanis. At copiæ Xerxis illic aliquot poſt pugnam dies immoratæ, mouerunt in Bœotios, eadem qua uenerant uia. Quippe Mardonio uiſum eſt ſimul regem præmittere: intempeſtiuum enim propter anni tempus belligerari, ſimul in Theſſalia ſatius eſſe hybernare, & deinde ineunte uere, tentare Peloponneſum. Is ubi in Theſſaliam peruenit, ibi ante omnia decem millia Perſarũ (qui immortales uocantur) elegit, excepto eorum duce Hydarne, qui negauit ſe regem eſſe relicturum. Itẽ de alijs Perſis toracatos, & mille equites: Ad hæc Medorum, Sacarum, Indorum peditatum equitatumq;. Has nationes ſibi totas deſumpſit: ex alijs autẽ ſocijs paucos, quorũ duntaxat aut ſpeciem animaduertebat, aut aliquod egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex una gente Perſarum delegit torquatos & armillatos. Secundo loco Medos, qui non numero Perſis inferiores erant, ſed robore: ita, ut uniuerſi, triginta myriades unà cum equitibus eſſent. Hoc interim tempore, quo Mardonius habet delectum copiarum, & Xerxes circa Theſſaliam agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios uenit, ut Xerxem pœnas necis Leonidæ repoſcerent, & quod daretur ex eo reciperent. Mittunt igitur quàm citiſſime Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Theſſalia nactus exercitum, ubi in cõſpectum Xerxis uenit, ita uerba fecit: Rex Medorũ, Lacedæmonij te & Heraclidæ (qui è Sparta ſunt) pœnas cædis repoſcũt, quorum regem ipſorum interemiſti, dum Græciam protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit: ac diu reſponſo non reddito, Hic, inquit, monſtrato Mardonio, ut ei

ut ei aßistebat Mardonius, pœnas tales dabit, quales illos decet. Caduceator hoc respõso accepto, discessit. Xerxes Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum ire maturabat: intrâq; quinq; & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partẽ copiarum ducens: quæ quocunq; ueniebant, & ad quoscunque homines, eorum direptis fructibus uescebantur. Vbi nihil fructuum reperiebant, ipsa herba ut è solo germinabat, non nulli delibatis corticibus, & strictis frondibus arborum, tam agrestium quàm mansuetarũ, nihil omnino relinquentes, hoc præ fame facere coacti. Quos deinde pestilentia excipiens ac dysenteria, id est tormina, inter uiam extinguebantur. Eorum non multos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, ut in quanq; ueniebat, uti illos curarent & pascerent: quosdam etiam in Thessalia, & aliquot in Siri Pæoniæ, & in Macedonia: ubi sacrum Iouis currum, quem in Græciam tendens reliquerat, reuersus non offendit. Eum Pæones Thracibus cum dedissent, tamen reposcenti Xerxi dixere, unà cum equis inter pascendum fuisse abactum à Thracibus, qui superiora Strymonis circa fontes incolerent. Quo in loco rex Bisalteorum ac terræ Crestonicæ Thrax facinus eximium fecit. Hic & se duntaxat uolentem negauit Xerxi seruiturum: eoq; in edita montis Rhodope abijt: & filijs uetuit, ne aduersus Græciam militarent. Illi patre contemptui habito, siue alioqui belli libidine inspiciundi, militauere cum Xerxe. Qui postquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem sex) ob eam causam oculos effodit. Et isti quidem hanc mercedem acceperunt. Persæ autem, ubi citato itinere ad traiectum peruenere, Hellespontum nauibus traiecere ad Abydum. Non enim intentas iam rates

inuenere

inuenere, sed tempestate dissolutas. Ibi copiosiorem quàm in itinere cõmeatum adepti, nulla modestia sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibãt ex ijs, qui de exercitu superfuerant. Cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. Narratur autem & aliter hæc res: Xerxem, posteaquam Athenis profectus est ad oram super Strymonẽ, illinc non amplius iter feciſſe: sed exercitu Hydarni permiſſo, quẽ ad Helleſpontum deduceret, ipſum naui Phœniſſa cõſcendiſſe, ut in Aſiam ſe reciperet: & dum curſum tenet à Strymonia, ingenti uento fuiſſe exceptum: & eo uehementius tempeſtate uexatum, quòd nauis referta uectoribus erat, adeo quidem, ut ſuper contabulationes eſſent frequentes Perſæ, qui cum Xerxe uehebãtur. Ibi metu perculſum regem cũ clamore interrogaſſe gubernatorẽ, num qua ſalus eis eſſet? Et cũ ille reſpondiſſet: Here, nulla admodum eſt, niſi horum uectorũ aliqua abitio: tũc Xerxem eo audito ita locutum: Viri Perſæ, nunc aliquis ueſtrum declaret ſe curam habere regis. In uobis enim uidetur ſita eſſe ſalus mea. Hæc ubi dixit Xerxes, illos eo adorato deſiliſſe in mare. atque ita leuata naui, Xerxem incolumem in Aſiam perueniſſe, Et ubi primum in terram egreſſus eſt, hoc egiſſe: gubernatorem, quòd regis quidem animam ſeruaſſet, aurea corona donaſſe: quòd autẽ multos Perſarũ per didiſſet, decollaſſe. Hic alter modus qui narratur reuerſionis Xerxis, haudquaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Perſarum. Nam ſi id regi à gubernatore dictum eſt, tamen ex infinitis rationibus, uel ob hanc unam, cui repugnari non poteſt, negarim hoc regem fuiſſe facturum: quin potius Perſas iuſſurum è tabulatis in uentrem nauis deſcendere, utiq; primores Perſarum: & remiges Phœnices, nequaquam Perſis nu

ſis numero pares, in mare deiecturum. Sed eum (ut dictum eſt ſuperius) itinere pedeſtri cum reliquo exercitu in Aſiam reuertiſſe. Cuius rei id quoq; magno eſt teſtimonio, quòd conſtat Xerxem cum rurſus in Aſiam reciperet ſe, Abdera peruenisſe, adhibuiſſeq; conuiuio Abderitas, & acinace aureo eos, ac tiara auro intertexta donaſſe: & ut ipſi oppidani aiunt, illum poſtquam ex Athenis retrofugit (quod apud me fide caret) illic primum zonam reſoluiſſe: adeo fuerat terrore correptus. Sunt autem ſita Abdera ad Helleſpontum, uel potius ad Strymonem, atque ad littus, ex quo nauim ille conſcendiſſe fertur. Græci poſteaquam Andrum expugnare nequeunt, conuerſi in Caryſtum, uaſtato eorum agro, rediere Salaminem. Ibi ante omnia dijs primitias ſelegerunt cum aliarum rerum, tum Phœniſſarum triremium tres: quarum una reponeretur apud iſthmum, quæ ad meam uſque memoriam extabat, altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminem. Secundo loco prædam inter ſe diſpartiere, ex quibus primitias Delphos miſere. Vnde ſtatua effecta eſt longitudine cubitorum decem, truncam nauis partem manu ſuſtinens: eodem in loco ſtans, ubi Alexander Macedo aureus. Miſsis Delphos primitijs, Græci publice deũ percontati ſunt, nunquid perfectas et acceptas primitias accepiſſent. Quibus ille reſpondit, habere ſe quidem à Græcis alijs, uerum non ab Aeginetis: ſed repoſcere donum optime naũatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id cum audiſſent Aeginetæ, aureas ſtellas tris dedicauerunt: quæ ſuper malum nauis æreum ſtant apud angulum, proxime Creſi craterẽ. Poſt diſpartitam prædã, Græci ad iſthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritiſſimo, qui in hoc bello clariſſime rẽ geſſiſſet. Eò ubi

peruen

peruentum est, duces Græci in aram Neptuni suã quisq; sententiam scriptam detulere, quem nam ex omnibus primum, & quem secundum iudicarent. In ea autem suum quisq; nomen inscripsit, se illum qui præstantißimus extitisset, existimãs: sed in secundis partibus Themistocli adiudicandis, pleriq; congruerunt. Ita cum singuli in primo loco singulos calculos haberent, in secũdo Themistocles multo superior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam supersederint indicare, in suã quisq; patriam reuecti, tamẽ Themistocles & habitus est & celebratus per uniuersam Græciam omnium Græcorum longe prudentißimus. Ipse, quia non fuisset honore affectus ab ijs, qui ad Salaminem dimicassent, ut honore afficeretur, Lacedæmonem se contulit. Eum Lacedæmonij & splendide excepterunt, & magnifice honorauerunt. Et primas quidẽ partes rei bene gestæ Eurybiadæ, solertiæ uerò ac dexteritatis Themistocli dederunt, & utrique oleaginam coronam donarunt. Præterea hunc biga (quæ apud Spartam erat) præstantißima, laudatumq; uerbis amplißimis, trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui equites uocantur, discedentem ad Tegeaticos usq; fines comitati sunt. Hunc solum ex omnibus, quos nouimus, hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. Eidem, postquam ex Lacedæmone Athenas uenit, ibi Timodemus, unus ex inimicis eius, alioqui non è claris uiris, liuore insaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicens illum Athenarum respectu, non sui, ab Lacedæmonijs honores assecutum. Et cum non faceret finem talia dicendi, inquit ei Themistocles: O homo, ita res habet, neque ego, si Belbinitanus forem, sic à Spartanis honoratus fuissem: neque tu, etsi Athenienſis. Atq; hæc hactenus. Artabazus Pharnacis uir inter Persas

cum

cum antea illustris, tum ex rebus Platæensibus factus illustrior, regem deducebat ijs sexaginta millibus, quæ sibi Mardonius delegerat: quem ubi traiectu tenus comitatus est, & iam esse in Asia scijt, regressus circa Pallenen agebat, utpote Mardonio per Thessaliã Macedoniamq; hybernante, nec alias copias obire curante. Nec è sua dignitate existimabat nõ diripere rebelles Potidæatas, in quos casu incidisset. Etenim Potidæatæ, postquã rex præterijt: & classis Persica à Salamine fugiens abijt è conspectu, à Barbaris defecerãt. Mox alij quoq;, qui Pallenen incolebant rebellãtibus, tunc uerò Artabazus Potidæã obsedit supplicatus etiam Olynthios ab rege defecturos, & ipsos obsedit. Eã autẽ urbem tenebãt Bottiæi, qui è sinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus postquàm obsidione cepit, in paludem deductos trucidauit. Vrbẽq; administrãdã Critobulo Toronæo tradidit à gente Chalcidensi. Ita Chalcidenses Olynthum obtinuere. Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obsidendæ impensius incũbebat. Hoc faciens cũ Timoxeno Scionæorũ magistratu de facienda proditione transegit, incertum mihi quonam modo ab initio. Neq; enim traditur. Ad extremum ita actum est: Quoties exaratũ libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere uolebat, eũ sagittæ postremo inuoluebat: adaptatisq; desuper pennis ad locũ de quo conuenerat, sagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, proditionis compertus est. Nam Artabazus ad conuentum locum sagittam dirigens, frustrante iactu humerum cuiusdam Potidæatæ percussit. Ad quem saucium turba (ut assolet in bello fieri) cum cucurrisset, subito reuulsa sagitta, animaduertens libellum detulit ad magistratus. Aderat autẽ

& cæte

& cæterorum Pallenenſium commilitium. Perlecto libello magiſtratus & cognito proditionis autore, non tamen cenſuerunt Timoxenum eſſe plectendum, Scionææ ciuitatis gratia: ne in poſterum ſemper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atq; hunc quidem in modum Timoxenus proditionis manifeſtus fuit: Artabazum uero tris iam menſes obſidẽtem ingens æſtus maris excepit, & is diutius. Vnde Barbari uidentes locum factum lacunoſum, in Pallenen conceſſerũt. Quorum cum duæ partes permeaſſent eluuiẽ, tres aliæ ſupererant, quas ubi pertranſiſſent, oportebat intrare Pallenen. Sed eas tanta maris æſtuatio inuaſit, quanta nunquam extiterat, ut indigenæ aiunt, cũ ea frequenter illic accidit. Eorum qui nandi erãt ignari, interiere. Qui erant gnari, eos Potidæatæ nauigijs adorti trucidauere. Huius æſtus ac reſtagnationis & cladis Perſarum ferunt Potidæatæ hinc cauſam extitiſſe: quòd iſti è Perſis qui ſunt à mari oppreſi, in templum Neptuni & eius ſimulachrum, quod ſitum eſt in ſuburbanis, impie geſſerant. Hanc fuiſſe cauſam illi uidentur uere dicere. Eos qui ſupeꝛauere Artabazus in Theſſaliã ad Mardonium duxit: Et cũ ijs qui regem reduxerũt ita eſt actũ. Claßiarius autem Xerxis exercitus qui ſuperfuerat, ubi à Salamine fugiens attigit Aſiam, rege cum alijs copijs è Cherſonneſo Abydũ traducto, hyemauit apud Cumã. Idem primo ſtatim uere Samum conuenit, ubi nonnullæ naues hyemauerant. Eius claßis plerique epibatæ erant ex Perſis & Medis, duceſq; ſuperuenerant Mardontes Bagæi, & Artayntes Artachæi: cuius patruelis Amitres ab eodem aſcitus erat iſtorum collega. Hi utpote magnopere percußi non audebant occaſum uerſus produce re, ne unus quidem: ſed apud Samum ſubſidẽtes Ioniam

à rebellando prohibebant, trecentas naues cum Iadibus habẽtes. Neq; expectantes fore ut Græci in Ioniam irẽt: sed ut sua tutari contenti essent, ducta ex hoc coniectura: quòd ipsos è Salamine fugientes non fuissent insecuti, sed libenter abscessissent. Atque ut se uictos mari, ita longe superiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dum apud Samum erant, simul consultabant, si quid mali possent facere hostibus, simul subauscultabant quonam res Mardonij spectarent. At Græcos excitabat tum ueris aduentus, tum Mardonius in Thessalia agens. Et eorum quidem exercitus pedestris nondum cogebatur: naues autem in Aeginam abierant numero cẽtum ac decem, præfecto atque nauarcho Leutychidi, qui fuit Menaris, qui fuit Gesilei, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidæ, qui fuit Anaxilei, qui fuit Archidemi, qui fuit Anaxandridæ, qui fuit Theopõpi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit Euryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Aristodemi, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli, qui fuit Herculis filius, ex altera ab regia familia. Horum omnes qui prius commemorati sunt, præter duos post Leutychidem, reges Spartæ fuerunt. Athenienſium autem duce Xantippo Ariphronis filio, hac omni classe Aeginam profecta, aduenĭunt eò nuntij Ionum ijdem, qui nuper ierant ad orandos Lacedæmonios ut Ioniam liberarent, quorum unus fuit Herodotus Basilidis filius, septem ab initio qui coniuratione inter se facta de trucidando Stratte Chiorum tyranno, postea conspiratione patefacta per unum eorum qui rem detulerat. Cæteri qui sex erant, è Chio subduxerunt, Spartam que se contulerunt, & tunc Aeginam oraturi Græcos, ut in

Ioniam

Ioniam nauigarent: ægreq; exoratos Delon usque perduxere. Nam ulteriora omnia Græcis formidolosa erant, cum locorum ignaris, tum plena hostium esse credentibus, & tantundem abesse Samum, quantum Herculis columnas. Contigit que id rei ut neque Barbari supra Samum Hesperum uersus nauigare auderent, metu perterriti: neque Græci Chiorum rogatu auroram uersus ultra Delon. Ita timor medium eorum tuebatur. Dum Græci nauigauere in Delum, Mardonius qui in hybernis apud Thessaliam erat, inde mouens misit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens ut quantumcunq; sibi liceret persuaderet ad oraculum cõsultandum: edocuitq; quid uellet ab oraculis scire. Quod autẽ fuerit, haud compertũ habeo, non enim memoratur. Opinor nihil aliud, quàm de rebus præsentibus fuisse. Constat hunc Murem in Telebadiam uenisse: & mercede corrupto quodam indigena Trophonium descendisse, & ad Abas Phocensium, & illinc ad oraculum, quinetiã prius Thebas adisse. Ibiq; tum Apollinem Ismenium consuluisse, quòd illic quemadmodum in Olympia fas est in tẽplis sciscitari oracula. Tum quodam non Thebano, sed hospite pecunia corrupto in delubro Amphiarai obdormisse. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco uaticinum esse, quòd cum Amphiaraus optionem eis dedisset, utrum mallent uate uti se, an auxiliatore, Thebani sibi auxiliatorem eum maluerunt. Eapropter nefas est ulli Thebano illic obdormiscere. Tunc autem maximum extitisse miraculum, ut à Thebanis mihi narratur. Murem Europeum perueſtigatis omnibus oraculis, isse etiam ad fanum Apollinis Ptoi. Vocatur autem id fanum ita: sed ipsorum Thebanorum est, situm supra paludem

Copaidem, ante montem, proxime urbē Acræphiam. Ad hoc templum postquam peruenit is qui Mus appellaretur, secutos cum tris uiros publice delectos ad describenda ea, quæ homini respōderentur. Et statim antistitē Barbara lingua usum: & qui eos subsequebātur stupuisse audientes Barbaram linguam pro Græca. Cumq; nescirent quid in præsenti negotio agerēt, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebāt abstulisse, & illis ea, quæ dicerentur à propheta exaratse, cumq; ut dicebant lingua Caria: & ubi illa scripsisset, digressum in Thessaliā abiisse. Ea Mardonius intelligens quid dicerent, nuntium deinde Athenas mittit Alexandrum Macedonem Amyntæ filium: tum quia in eum propensi erant Persæ (quippe cuius sororem, Gygæam Amyntæ filiam in matrimonio habebat Bubares uir Perses: ex qua genuit Amyntam in Asia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data est incolenda urbs Alabanda) tum quia audiebat hospitalem atque munificum esse uirum, Mardonius mittendum duxit. Hac præcipue ratione arbitratus se conciliaturum sibi Athenienses, populum & multum & strenuū esse audiens, & qui cladis Persicæ in mari acceptæ præcipuus autor extitisset. Quibus sibi conciliatis spem concipiebat facile potiundi maris, prout etiam contigisset. Nam terrestribus copijs longe sibi superior esse uidebatur. Ita colligebat suas res fore superiores rebus Græcorum. Cui fortassis oracula illa reddita suadebant, ut Athenienſem sibi ſocium asciſceret. His obtemperans, Alexandrum hunc mittebat ſeptimum à Perdicca: qui Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modum: Tres fratres à Temeno oriundi, Gauanes, Aëropus, Perdiccas ex Argo in Illyricos profugerunt: & ex Illyris transgreſſi

ſupe

ſuperiorẽ Macedoniam, peruenerũt ad urbem Lebæam. Vbi ſe ad mercenariam operã regi locauerunt, unus quidem equis, alter uero bobus, minimus autẽ natu minutis pecoribus paſcendis. Erant autem priſcorum hominum tyrãnides in re nummaria exiles, non ſolum populares facultates, adeo ut ipſi regi ſua uxor coquebat cibaria. Hæc cũ animaduertiſſet panẽ pueri Perdiccæ mercenarij dum coqueretur, effici duplũ quàm erat, idq; ſemper contingere, indicauit marito. Ille re audita ilico ingreſſus eſt, ut oſtentum cerneret, quonam modo quid maius excreſceret. Moxq; accitis mercenarijs, ut à ſua domo diſcederent, imperauit. Et cum iſti dicerẽt, ita demum ſe abſcedere iuſtum eſſe, ubi mercedem accepiſſent. Tunc rex mercedem nominari audiens: hunc, inquit, ſolem oſtendens, in deum contumelioſus, dignam uobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium ſol. Hoc audiẽtes maiores natu Gauanes & Aëropus, ſteterc attoniti. At adoleſcens, accipimus rex quæ das, prælocutus, gladioq; (nam gladium gerebat) circunſcripſit in pauimẽto domus ſolẽ: circunſcriptumq; cum ter in ſinum ſuũ hauſiſſet, abijt cum cæteris. Quale autem eſſet id quod faciebat puer, & quòd data cum illorum aſſenſu accipiebat minimus natu, renuntiauit quidam aſſeſſorum regi. Hoc audito rex ira percitus equites ad eos interimẽdos mittit. Eſt autẽ in ea regione amnis, cui tanquam liberatori immolant poſteri illorum, qui ab Argo erant. Hic amnis poſteaquam eum Temenidæ tranſierant, ita uehemens effectus eſt, ut ab equitibus tranſire nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam tranſgreßi, habitarunt prope hortos qui ferebantur eſſe Midæ Gordio geniti. Quibus in hortis ſua ſponte naſcuntur roſæ ſexagenũm foliorum

fragrantiori odore quàm cæteræ: & in quibus (ut fertur à Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos situs est mons nomine Bermius, per hyemem inacceſſus. Hinc egreſsi poſtquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, cæteram Macedoniam ſubegerunt. Ab hoc Perdicca hũc in modum Alexander oriundus eſt: Amyntæ filius fuit Alexãder, Amyntas Alcetæ: pater Alcetæ fuit Aëropus, Aëropi Philippus, Philippi Argæus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius: qui ubi Athenas uenit à Mardonio miſſus, ita uerba fecit: Viri Athenienſes, Mardonius hæc inquit: Nuntius mihi ab rege uenit in hæc uerba: Athenienſibus iniurias (quas mihi intulerunt) omnes remitto. Nunc autem Mardoni ita facito: Suam eius regionem reddito: præterea aliam prò ſuo arbitratu eligant, ſuaq; libertate potiãtur. Quinetiã eorum templa, ſi mecum fœdus inire nolent, omnia quæ ego incendi, reſtituito. Hic nuntius cum mihi allatus ſit neceſſe habeo iſta exequi, niſi per uos ſteterit. Ego uero hæc uobis duco diccnda: quid inſanitis bellum regi inferentes, cui nec unquam præſtare, nec ſemper obſtare poteritis? Noſtis enim Xerxis & copias, & facta: auditis quoque nunc de exercitu qui mecum eſt, quem ſi ſuperaueritis atq; uiceritis, nulla uobis (ſi ſapitis) ſpes erit, cũ alius multo maior exercitus ſit affuturus. Nolite igitur æquiparando uos regi, priuari ſolo ueſtro, & pro uobiſipſis aſsidue di currere. imò potius his moleſtijs uos explicate, cum adſit uobis pulcherrima explicandi facultas, quòd ab rege prouocati ut ſocietatem belli nobiſcum ineatis, citra dolum & fraudem liberati eritis: Hæc me iuſsit Athenienſes apud uos Mardonius dicere. Ego uero de mea in uos beneuolentia nihil commemorabo. Neque

que enim nunc primum eam cognouistis. Obsecro tamen ut Mardonio morem geratis, quos animaduerto nõ semper ualidos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales si animaduerterem esse, nequaquam huc cum his mandatis uenissem. Quippe regis uires supra hominum sunt, & manus prælonga. Quod nisi propere assentiamini magna pollicentibus, quippe ex æquo fœdus facere uolentibus, timeo uestram uicem, qui ex omnibus socijs & maxime in uia habitatis, & soli semper præcipuam cladem accipitis, possidentes terram inter diuersas acies positam. Itaque inducite in hoc animum quod magnopere est è uestra dignitate, cum rex magnus uobis Græcorum solis iniurias remittens, cupiat effici amicus: Hæc Alexander. Quem Athenas euntem ad inducendos in Barbari societatem Athenienses, cum audissent Lacedæmonij, id ne fieret uehementer extimuerunt, reminiscentes oraculorum, fatale esse ut ipsi cum cæteris Dorienſibus è Peloponneso eijcerentur à Medis pariter & Athenienſibus. Ideo'que sine mora mittendos illuc censuere legatos. Et sanè contigit, ut concioni adessent Lacedæmonij. Extraxerant enim Athenienses tempus, probe scientes fore ut Lacedæmonij audirent uenientem à Barbaro nuncium ad societatem contrahendam. Quare de industria id fecere ad declarandam Lacedæmonijs sententiam suam. Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuncij Spartanorum ita locuti sunt: Nos uero misere Lacedæmonij oratum uos, ne quid noui in Græciam agatis: neque uerba quæ afferuntur à Barbaro admittatis, quod neque iustum sit ullo modo, neque decorum cum alijs Græcis, tum præcipue uobis, id'que multis de causis. Vos enim hoc bellum excitastis etiam

nobis inuitis, & propter imperium uestrum est decertatum, quod certamẽ nunc in uniuersam Græciam emanauit: cuius totius uos præcipui autores fuistis, & Græcis causa seruitutis, res nullo pacto toleranda. Cũ præsertim constet Athenienses semper & iam inde à priscis temporibus uindicasse permultos homines in libertatem: & tristem quidem cõditionem uestram dolemus, quòd iam bis prouentu frugum fraudati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. Quo nomine Lacedæmonij uobis ac cæteri socij spondent se uxores uestras, & omnia ad bellum inutilia proxime domesticos suos, quoad bellum hoc steterit, alituros. Neq; uero uos Alexãder Macedo seducat, commendans Mardonij orationem. Facit quod sibi faciẽdum est. Quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed nõ idem uestra facere interest, si recte sapitis, qui scitis nihil Barbaris esse neq; fidum neque uerum. Hæc cum nuncij dixissent, Athenienses Alexãdro ita respondẽrũt: Et ipsi cognitum habemus hoc, uires Medorũ etiam atque etiam maiores esse quàm nostras, ut id nihil interfit exprobrare nobis. Attamen in tutanda libertate eatenus resistemus, quatenus ualebimus. Vt autem societatem cũ Barbaro contrahamus, neq; tu persuadere tentes, neque nos: si tu tẽtaueris, persuadebimur. Tu uero renũtia Mardonio, Athenienses dicere, quoad sol eodem itinere meabit, quo nunc meat, eousq; se nunquam cum Xerxe societatem inituros, sed se protegendo propulsaturos eum, fretos ope deorum atq; heroum, quorum ille nihil pensi habens, & templa & simulachra incendit. Tu quoq; posthac cum istiusmodi oratione ne committas ut Athenis uidearis, neue per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. Nolumus enim te ingratum quippiam ab

Athe

Athenienſibus pati, quibus & hoſpes & amicus es: Hæc Alexandro reſponderunt: nuntijs autem Spartiatarũ illa: Lacedæmonios uereri ne fœdus ineamus cum Barbaro, ſanè humanum eſt, neq; hoc uerentes eos turpe eſt uenif ſe, quibus mens Athenienſium inexplorata eſſet: quoniã neq; tantum auri uſquam gentium eſt, neque religio ulla ſpecie & bonitate præſtans, quam nos accipientes, ut cũ Medis ſentiremus, ad tradendam ſeruituti Græciã induceremur. Quod ne faciamus, etſi uelimus, multa & magna nos adhortãtur. Primum atq; idem maximum, quòd deorum ædes effigies q; incenſæ pariter & obrutæ ſunt, quas nos in primis ultum ire neceſſe eſt potius, quàm cũ ijs fœderari qui iſta fecerunt. Deinde, quòd ſumus Græci eiuſdem & ſanguinis & linguæ, quorum & ſana & ſacrificia communia ſunt, & mores aſſimiles, eorum prodi tores fieri Athenienſes, non bene haberet. Ex quo ſi antea neſciebatis, nunc ita accipiatis, dũ uel unus Athenienſium ſupererit, nunquam nos conuẽturos eſſe cum Xerxe. Veſtram autem erga nos prouidentiam, quòd conſulere nobis domo carentibus, ita ut domeſticos noſtros alere uelitis, gratam habemus: & licet beneficium ueſtrum cumulatum ſit, nos tamen ita illud tolerabimus, ut nihil uobis moleſtiæ afferamus. Quod cum ita ſit, copias primo quo q; tempore emittendas curate. Nam ut nos coniectamus, non diu differet Barbarus ingredi regionem noſtrã: ſed ſimulatq; acceperit nuntium, nos nihil eorum eſſe facturos quæ orauit, aderit. Qui antequam adſit in Attica, tempus eſt nos in Bœotiam auxilio ire.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER IX. QVI INSCRIBITVR CALLIOPE.

HOC ab Athenienſibus reddito reſponſo, Lacedæmonij Spartam reuerterunt. Mardonius poſteaquam regreſſus ad eũ Alexander Athenienſium reſponſa indicauit, mouens è Theſſalia citato agmine Athenas ire contẽdit, quacunq; iter faciebat, illinc uiros ad bellum ſumens, Theſſalis ducibus. Quos adeo non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant, ut etiam multo ſtudioſius Perſam inducerẽt. E' quibus Thorax Lariſſæus et Xerxem effugientem deduxerat, & tunc Mardonium propalàm deducebat in Græciam. Mardonium, ubi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: ſuadẽdo non ſinebant progredi longius, quòd negarent illum locum ponendis caſtris opportuniorem eſſe, quàm illũ ubi ſubſidẽs conſequeretur ut omnẽ Græciã ſine prælio ſubigeret. Arduum enim eſſe etiã uniuerſis hominibus, ui ſubigere Græcos inter ſe cõuenientes: quod & antea cognouiſſent. Si uero feceris (dicebant) quod nos ſuademus, occupabis nullo negocio ualidiſſima quæque illorum conſilia. Mitte pecuniã ad eos qui præpotẽtes ſunt in ciuitatibus. Miſſa pecunia Græciã ad factionem rediges. Hinc eos qui tecum nõ ſentiẽt, admotis copijs facile expugnabis. Hæc Thebani ſuadebãt: quibus ille obtẽperandũ non puta

putauit, partim animi fastu, partim acri quadam libidine Athenas iterũ occupandi, præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturũ se regi Sardibus agẽti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, cum illic Athenienses ne tunc quidẽ inuenissent, sed plerosq; eorũ in classe ad Salaminem esse audiret, urbem cepit desertã decimo mẽse quàm fuerat iterum ab rege capta. Eò postquàm uenit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Hellespontium, cum cisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadem mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses: sed sperans contumaciam deposituros, tam quam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. Hac de causa Murichidem misit in Salaminẽ. Is ubi in senatum uenit, Mardonij mandata exposuit. E senatoribus Lycidas sententiam dixit, Satius uideri sibi esse, ut ea quæ Murichides apud senatũ diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat, siue quòd pecuniam à Mardonio accepisset, siue quòd id sibi probaretur. Quod simulatque audiere Athenienses tam ij, qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant indigne ferentes, Lycidam circunsteterunt, lapidibuśque interemerunt: Hellespontium uero Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato de Lycida apud Salaminem rumore, & cognito quod gestum erat, Athenienſium uxores alia aliam exhortantes, atque prehendentes ultro domum Lycidæ adiere, hominisq; uxorẽ ac liberos lapidauerunt. Hunc in modũ Athenienses in Salaminẽ transierunt. Quàm diu ipsi copias è Peloponeso uẽturas sibi auxilio expectabant, tamdiu hostes in Attica habuere statiua. At ubi & socij tardius segniusq; agũt, & Mardonius

aduen

aduẽtans eam esse in Bœotia audiebatur. Ita supportatis omnibus rebus, & ipsi in Salaminẽ traiecerũt, nuntiosq; in Lacedæmonẽ miserunt cõquestum de Lacedæmonijs, qui neglectui haberẽt Barbarum esse Atticam ingressum, neq; cum ipsis ei in Bœotiam occurrissent: tum admonitum eorum quæ sibi, si ad eũ deficere uellent, Mardonius spopondisset: tum prædictum, nisi præsidio ipsis essent, se aliquod per semet remedium inuẽturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonij solennia quæ uocantur Hyacinthia, quæ festa dei celebrare plurimi faciebant. Ad hæc, murum sibi in isthmo extruebant, qui iã pinnas acceperat. Ad hos posteaquam nuntij Athenienſium Lacedæmonem uenerunt, ducẽtes secum Megarensium ac Plataensiũ legatos, Ephoris aditis, ita locuti sunt: Atheniẽses ad hæc nos referenda miserunt: Regẽ Medorum cum nostram nobis regionẽ reddere uelle, tum societatẽ nobiscum æquis conditionibus inire citra fraudem & dolum, tum aliam regionẽ nostræ addere, quam ipsi nostro arbitrio optauerimus. Nos tamen pudore Græci nominis, & pro magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nolle, sed recusare, quamuis iniuria affectos à Græcis ac proditos. Qui, etsi non ignoremus conducibilius esse nobis societatẽ inire cum Persa, quàm bellum gerere: tamen sponte nostra societatẽ non inibimus. Et hæc quidem nostra sunt (quæ in Græcos præstamus) officia. At uos qui tunc in omnem metum deueneratis ne paciscerẽmur cum Persa, posteaquam compertam habuistis sententiam nostram, nequaquam prodendi Græciam, & murum quem in isthmo inædificabatis absoluistis, nullam habetis Athenienſium rationem. Et cum conueneritis nobiscum de occurrẽdo Persæ ad Bœotiam, desertores extitistis, pro nihilo du

bilo ducẽtes Barbarum Atticam eſſe ingreſſum. Itaq; uobis Athenienſes in præſens uſq; ſuccẽſent, quòd non eſtis officio functi. Quod ſupereſt, ut primo quoq; tẽpore nobiſcum copias mittatis, iubent: quo Barbarum in Attica, quoniam in Bœotia defecimus, excipiamus noſtra in terra: ubi campus Thriaſius appoſitiſſimus erit ad dimicandum. Hæc ubi accepere Ephori, reſponſum in diẽ poſterum diſtulerunt. Poſtero die in alterum, idq; in decẽ dies fecerunt, diem de die extrahẽtes: intra quod tẽpus uniuerſi Peloponnẽſes magno ſtudio incumbẽtes, iſthmũ muro intercluſere, ad finẽq; perduxere. Non auſim dicere hãc fuiſſe cauſam, cur iſti tantopere ſoliciti fuerint, cum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienſes Medorum partes ſequerentur. Nunc autem nihil aliud curarent, quàm ut ſibi iſthmus inædificaretur, putantes non amplius quicquam Athenienſibus indigere. At ſub aduẽtum Alexandri in Atticam muro (quẽ extruebant) nondum perfecto, Perſas uehementer extimeſcebant. Tandẽ & reſponſum & exitus fuit huiuſmodi: Pridie quàm iam ultimum concilium fieret, uir Tegeata nomine Chileus, apud Lacedæmonios maximæ inter hoſpites potentiæ, cum audiſſet ab Ephoris omnia quæ Athenienſes dixiſſent, his uerbis eos allocutus eſt: Ita ſe habet uiri Ephori, ſi Athenienſes non ſentiunt nobiſcum, ſed cum Barbaro, quamuis ualido muro ſit iſthmos inædificatus, tamen magnæ fores patefactæ ſunt Barbaro in Peloponneſum. Quare prius eos audiatis, quàm aliquid decernant quod cladem Græciæ adferat. Hoc Chileus conſilium dedit. Quod in animum admittentes Ephori, confeſtim nihil collocuti cum nuntijs, qui à ciuitatibus uenerant, quinq; millia Spartiatarum cũ adhuc nox eſſet, dimiſerunt, præpoſi

positò eis Pausania Embroti filio. Quæ præfectura erat quidem Plistarchi Leonida geniti. Sed cum is puer esset, Pausanias præfectus est: qui eius patruelis erat & idem tutor. Nam Cleombrotus Anaxandridæ, pater Pausaniæ iam non supererat, non diu pòst, quàm copias, quæ murum extruebant, in isthmo reduxerat, uita functus. Reduxerat autem ab isthmo copias Cleombrotus ob eam causam, quòd sibi inter sacrificandum aduersus Persam, sol in cœlo obscuratus esset. Elegit autẽ Pausanias sibi collegam Euryanactem Doris filium, suum gentilem. His copijs è Sparta cum Pausania profectis nuntij de illarum profectione ignari, ubi dies illuxit, Ephoros adeunt, habentes in animo abire in suam quisq; ciuitatem. Vbi adierunt, ita uerba fecere: Vos quidem Lacedæmonij desidentes hic Hyacinthia agitis, a: luditis socijs proditis. Athenienses uero ut à uobis le ob penuriam sociorum, ita ut poterunt cum Persa transigent. Soluta autem societate uobiscum, palàm est nos, si regis fuerimus socij, militiæ comites futuros, in quamcunque regionem nos illi educent. Inde uos discetis quidnam uobis ex eare sit euenturum. Hæc locutis nuntijs, Ephori iureiurando interposito dixere suas se copias putare in Oreştio esse, tendentes aduersum peregrinos. Peregrinos enim Barbaros appellabant. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur, sciscitabantur. Sciscitati, & remomnem edocti atque stupefacti, quàm celerrime abire ad illos insequendos, & cum ijs quinque millia finitimorum Lacedæmoniorum delecta. His isthmum uersus ire maturantibus, Argij, ubi primum audiere copias è Sparta cum Pausania profectas, præconem quem optimum è diurnis cursoribus inuenerunt, in Atticam mit-

tunt

tunt ad Mardonium: qui uidelicet antea receperant se futuros impedimento, quo minus Spartiata egrederetur. Præco ubi Athenas perucnit, Mardoni, inquit, miserunt me Argij nuntiatum tibi iuuentutem è Lacedæmone esse progressam, seq; ne illa progrederetur præstare nequisse. Ad hæc tu bonum consilium adhibe. Hoc ille locutus, retro abscessit. Quo audito, Mardonius iam non fidebat amplius perstare in Attica: ubi ideo hactenus immoratus fuerat, quòd audire cuperet ac scire, ab Athenien sibus quid agerctur, neq; populans neque lædens Atticum agrum, assidue sperans fore ut secũ illi paciscerẽtur. Quod ubi desperauit re comperta, priusquam Pausanias cum copijs isthmum egrederetur, subduxit exercitum incensis Athenis, si quid aut murorum aut ædium priuatarum sacrarumq; extabat, eo omni diruto, atque obruto. Ideo autem excedendum sibi putauit, quòd neque adequitabilis esset Attica regio: neque, si ipse male pugnasset, euadi poterat, nisi per angustias, ubi à paucis transitu prohiberi posset. Statuit igitur recedere illinc Thebas tum ciuitatem amicam, tum regionem equitibus opportunã. Prosecto illinc Mardonio & iam iter facienti, perfertur nuntius properãs, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito, consultabat si quo pacto hos primum posset excipere. Itaque conuersum exercitum ducebat Megara, præmisso equitatu, qui omnem oram Megaridem incursaret. Hucusq; Europæ ad solem occidentem uersus longissime processit hæc Persica expeditio. Post hæc nuntius ad Mardonium uenit, Græcos in isthmo coactos esse, ita retroceßit per Deceleam. Magistratus enim Thebani accolas Asopiorum accersierãt, qui Mardonium in Sphẽdaleas, & illinc in Tana-

gram

gram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, postero die in agri Thebani Scolon trāsuersis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorū rura tametsi Medicas partes fouentium uastauit: nō illorum odio, sed ingenti necessitate adactus, quòd uellet cum castra cō munire, tum si sibi in acie non cederet, ex sententia effugium compararet. Exporrexit autē castra sua ab Erythræis secundum Hysias Platæensi tenus agro, iuxta flumen Asopum muro communiēs: sed non pro magnitudine castrorum, uerum per singulas frōtes dena stadia habenti. Hoc in opere Barbaris occupatis, Attaginus Phrynonis filius uir Thebanus, conuiuio magnifice apparato, Mardonium ipsum & Persarū honoratissimos quinquaginta inuitauit. Fiebat autem cœna Thebis. Inuitati illi hominem sunt secuti. Cætera quæ referā, ex Therſandro accepi, uiro quidem Orchomenio, sed Orchomenī inter primos honesto: qui se quoq; aiebat ad hanc cœnā ab Attagino inuitatum cum quinquaginta Thebanis: nec utrosque seorsum discubuisse, sed in singulis lectis alternos, Persam & Thebanū. Secundum cœnā cum potioni daretur opera, Persam qui eodē toro recumbebat, Græcè ipsum interrogasse cuias esset: se uero respōdisse Orchomenium esse: tū illum dixisse: Quoniam tu mihi mēsæ consors & libaminū effectus es, uolo tibi relinquere sententiæ meæ monumentum, ut ipse quoq; præscius huius rei, queas tibi consulere. Cernis hos Persas in conuiuium acceptos, & copias quæ ad flumen in castris relictæ sunt. Horum omnium paruo pòst tempore pauculos cernes superstites. Et inter dicendum multas lacrymas Persam effudisse: admiratum'que se ea oratione, ad illum dixisse: Non'ne hæc Mardonio expedit dicere, & ijs Persis qui

secun

ſecundum eum in honore ſunt? Et illũ ſubieciſſe, Hoſpes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini ineuitabile eſt. Nam ne credibilia quidem dicentibus credere quiſquam uult. Hoc permulti Perſarum cum ſciamus, tamẽ Mardonium ſequimur illigati neceſsitate. Eſt enim hoc in hominibus acerbiſsimum, eum qui multũ ſapit, nimine potentem eſſe. Hæc ego ex Orchomenio Therſandro audiebã, & ideo ipſum hæc ſtatim alijs enarraſſe prius, quàm præliũ ad Platæas factũ eſt. Mardonio in Bœotio ſtatiua habenti, attulerunt copias cæteri circà Græci. qui cum Medis ſentiebãt, & ad Athenas cõgregati ſunt, præter Phocenſes. Nam & iſti uehementer partibus Medorum ſtudebant, non tamen uoluntarij, ſed coacti. Iidem non multis poſt diebus quàm Thebas itũ eſt, & ipſi aduenere mille armati, ducc Harmocyde inter populares ſpectatiſsimo. Eos Mardonius ubi Thebas peruenere, miſsis equitibus iuſsit ſeorſum in cãpo ſubſidere: quod cum feciſſent, protinus affuit uniuerſus equitatus. Vnde poſtea rumor exercitũ Græcorũ, qui cum Medis erãt, perſuaſit Phocẽſes ab equitatu iaculis cõfodi, quinetiã per ipſos Phocenſes idẽ diuulgatũ eſt, quod tunc dux ſuus Harmocydes his uerbis adhortabatur: O Phocenſes, palàm eſt hos homines certæ nos neci deſtinaſſe, accuſatos (ut opinor) à Theſſalis. Quare unũquẽq; ueſtrũ oportet egregiũ uirũ eſſe potius quàm dedentes nos fœdiſsima morte trucidari. Ipſi quoq; intelligant ſe Barbaros eſſe inter Græcos, quibus mortẽ intulerunt: His ſuos Harmocydes hortabatur. Quos ubi concluſere equites, inuehebãtur tanquam ad eos occidendos, telis intentis ueluti emiſſuri: nõnulliq; emiſerũt. Phocenſes ex aduerſo ſtantes facto orbe quoquò uerſus cũ ſeſe opponerent, ibi equites digreſsi retro

abiere, incertũ an ad hos interficiẽdos rogatu Theſſalorum ierint equites: & poſteaquam animaduerterũt eos ad defendendũ ſe conuertere, ueriti ne ipſi uulnerarẽtur, ita retro abſceſſerũt, tanquam à Mardonio iuſsi an experiri uoluerint nũquid iſti præſtãtiæ haberẽt. Poſt abſceſſum equitatus miſſo ad eos præcone, Mardonius ita inquit: Bono eſtote Phocẽſes animo: uiros enim uos eſſe de diſtis ſpecimẽ, non tales quales ego audierã. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellũ. Non enim aut me beneficijs aut regem uincetis: Hactenus quæ circa Phocenſes ſunt geſta. Lacedæmonij ubi ad iſthmum uenere, illic caſtra cõmuniere. Quod audiẽtes cæteri Peloponnẽſes utique ij, quibus meliora cordi erant, cernerẽtq; Spartiatas egredi uolẽtes, indignũ ſe putauerũt à Lacedæmonijs ſe in exeundo ſuperari. Itaq; cum pulchre litatum eſſet, cuncti ex iſthmo profecti ſunt, & in Eleuſinẽ peruenerunt. Vbi cum pulchra etiam fuiſſent exta, ire perrexerũt. Quibus Athenienſes è Salamine tranſmittentes, in Eleuſine admixti ſunt. Iſti poſteaquam ad Erythras Bœotiæ uenere, cognito Barbaros ad Aſopum caſtra habere: inito de hac re concilio, è regione tetẽderunt ſub Citharonis radicibus. In quos Mardonius quòd in campum non deſcenderent, omnẽ immittit equitatum, cui præerat Maſiſtius, à Græcis Maciſius dictus, uir apud Perſas inclytus, Nyſæo equo inſidens, aureo fræno & alijs inſignibus eximie ornato. Equites ubi promouere ad Græcos, per turmas egreſſi, multum detrimenti inferebant, fœminas eos compellando. Erant forte Megarenſes ea parte collocati, qua parte nulla alia magis oppugnari, nulla quæ magis ab equis adiri poterat. Hac impreſſione equitum Megarenſes quia fatigebant, mittunt ad duces Græcorũ

præ

præconẽ, qui ita cum uenit, uerba fecit: Megarenſes aiũt uiri ſocij, nõ ſoli excipiẽdis hoſtibus impares ſumus: qui tenemus eandẽ in qua collocati ſumus à principio ſtationem. Ibi Hactenus tametſi ægre, tamen ſtrenue fortiterq; reſiſtimus. Nunc niſi alios nobis ſubſtituatis, ſcitote nos ab acie diſceſſuros. Hæc ubi præco renunciauit, Pauſanias expediri fecit Græcos, ſi qui alij ultro ad locũ irent, ut Megarẽſibus ſuccederẽt. Recuſantibus cæteris, Athenienſes ſuſcepere hoc munus, uidelicet eorũ trecenti delecti: quibus præerat Olympiodorus Lamponis. Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras caſtra habentibus inſtructi ſucceſſere, ſagittarijs ſibi aſſumptis. Qui cũ ali quãdiu pugnaſſent, hic fuit pugnæ exitus: Impreſſionem faciente per turmas equitatu, equus Maſiſtij ut erat præ alijs eminẽs, ſagitta per latus ictus eſt: quo dolore in pedes erectus, Maſiſtium excuſſit. Collapſum confeſtim Athenienſes circũſiſtunt: equo prehenſo hominẽq; ſeſe defenſantem interimunt, cum aliquandiu non potuiſſent. Ita enim fuerat armatus, quòd ſcilicet intus gerebat thoracem aureis ſquamis cõſertum deſuper Phœniceum paludamentum. Eius thoracem cum ferirent, non prius aliquid profecerunt, quàm quidam re animaduerſa illum percuſſit in oculo. Ita Maſiſtius collapſus interiit, quæres latebat alios equites. Nõ enim eũ aut ab equo cadentẽ uiderant aut occũbentẽ. At ne tum quidẽ cum ſe recipiebãt quod actũ erat cognouere: ſed poſtquam cõſtitere, quia nemo ipſis imperabat, ſtatim deſideraverunt ducem: cognitoq;, quod geſtũ erat, mutuo ſe adhortati, omnes in hoſtẽ equos admiſere ut mortuũ eriperent. Eos cõſpicati non iam turmatim, ſed uniuerſos pariter irruere, cæterum exercitum inclamauerunt. Dũ omnis pedita-

tus auxilio ueniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. At ubi præsidio uenere copiæ, nō amplius persti tere equites: ita nec mortuum eripere potuerūt, sed alios super illum è suis amisere. Digressi illine duo circiter stadia, consultantes quid facto opus esset, decreuere sibi cauentibus præfecto eūdum ad Mardonium. Vbi in castra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum uero Mardonium cepit extincti Masistij uiri secundū Mardonium honoratissimi tam apud Persas, quàm apud regem: ita ut eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, & seipsos & equos & iumenta totonderint. Et Barbari quidem suo more Masistium defunctum honorabant. Græci autem postquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multo sunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plaustro impositum per stationes circuntulerunt. Erat autem spectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant, quia cuncti relictis stationibus ad intuendum Masistium pergebant. Dehinc censuerunt ad Plateas descendendum, quòd sibi Platæensis ager multo esset opportunior habēdis castris quàm Erythræus, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatem. Vbi uisum est in eum locū & ad fontē Gargaphiū, qui ibidem est, satius abire, & dispositis stationibus illic habere castra, sumptis armis abierūt per radices Cithæronis secundū Hysias in agrum Platæensem. Eò cū peruenere, stationes nationatim cōmunierunt, proxime fontem Gargaphium, & fanum Androcratis heroïs, per non editos tumulos & locū planum. Ibi in distingnēdis nationibus magna sane altercatio extitit inter Tegeatas & Atheniēses, utrosq; se dignos qui alterum cornu tenerēt arbitrantes: & sua facinora præclara

tum

tum recentia, tum prisca referebant. Dicebant quidē his uerbis Tegeatæ: Hoc nos semper digni honore à socijs omnibus habiti sumus, quotiescunq; à Peloponnensibus cōmuniter in externas peregrinationes itum est, & proxime, & quondam iam inde, ex quo Heraclidæ post mortem Eurysthei sunt conati in Peloponnesum redire: quo tempore hanc dignitatem assecuti sumus ob hanc rem gestam: Posteaquam cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponnesum incolebant, nos auxiliarij in isthmum profecti consedimus aduersus eos, qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire ut uterq; exercitus confligendo periclitaretur: sed ut alijs acquiescentibus secū singulari certamine dimicaret is, quē Peloponnēses iudicarent è suo exercitu præstantißimū. Accepta conditione Peloponnenses fœdus in hæc uerba percussērūt: Si uincet Hyllus Peloponnensium ducē, ut Heraclidæ in paterna reuertantur: Sin uictus fuerit, retro Heraclidæ cedant, & exercitum abducant, neue per annos centum de redeundo in Peloponnesum agitent. Omnibus socijs ad eam rem uoluntarijs, electus est dux atque idem rex noster Echenus Eropi filius, Phegeos nepos, qui singulari congressus certamine Hyllū interemit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Peloponenses assecuti sumus, quæ adhuc obtinemus: tum hoc, ut alteri cornu præessemus, quoties communiter itur in expeditionem. Et uobis quidem Lacedæmonij non aduersamur, sed optionem cedimus utri cornu præesse malitis. Alteri uero cornu ut præsimus nobis uendicamus, quēadmodum fecimus. Ad hoc tempus etiam citra hoc factum, quod narrauimus, Atheniensibus digniores, qui hanc dignitatem obtineamus: quippe qui prospere & multa uobiscū uiri Spartiatæ cer-

tamina decertauimus, & multa cum alijs. Quo fit ut æquius sit nos alterum cornu tenere, quam Athenienses, à quibus non tales gestæ res sunt, quales nobis neq; recentes neq; uetustæ: Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum respondere Athenienses: Etsi scimus has copias pugnandi cum Barbaro non altercandi gratia esse contractas, tamen quoniam Tegeata referre constituit præclara facinora tum uetusta, tum noua, quæ per omne tẽpus utriq; fecerunt: necesse habemus & nos exponere apud uos, unde nobis patrium est, qui semper egregij fuimus, esse primos potius, quàm Arcadibus Heraclidas: quorum ducem isti apud isthmum se prædicant interfecisse: nos soli excepimus, eiectos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum seruitutem fugientes adibant. Et Eurysthei iniuriam unà cum eisdem pugnando propulsauimus, victoriaq; potiti sumus de ijs, qui tũ Peloponnesum tenebant. Præterea Argios, qui aduersus Thebas cum Polynice militauerant uita defunctos & insepultos ducta in Cadmeos expeditione nobis receptos fuisse dicimus, & in nostra terra apud Eleusinem humatos. Iam uero nostrũ præclarum facinus extat in Amazonidas: quæ à flumine Thermodonte aliquando in nostram terram excurrere. At ne in heroum quidem laboribus, qui ad Troiam bellauerunt, fuimus in postremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. Etenim siue qui tunc egregij fuere, nunc instrenui sunt, siue tunc instrenui, nunc egregij sunt, satis sit de rebus priscis ista dixisse. Vt nullæ res aliæ nobis gestæ sint, quæ multæ & præclarißimæ sunt, prout quorumcunq; aliorum Græcorum, certe obrem in Marathone à nobis gestam digni sumus, qui hoc decus & alia insuper obtineamus: qui soli Græcorũ per

nos

nos cum Persa dimicauimus, & rem tantam aggressi uictores euasimus, sex & quadraginta nationibus superatis. Quo solo nomine digni sumus ut hunc loci honorem consequamur. Verum non decet hac rerum conditione de loci dignitate contendere: ubicunq; & iuxta quoscunq; uobis Lacedæmonij uidebitur, appositissimũ nos stare, illuc cuntes obtemperabimus. Vbicunq; loci nos collocati fuerimus, conabimur strenui existere: itaq; educite nos tanquam uobis perituros. Hæc cum pro sua parte dixissent Athenienses, cunctus Lacedæmoniorũ exercitus succlamauit digniores qui cornu tenerẽt Athenienses quam Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu, mox hunc in modum instructi sunt & qui supervenere Græcorum, & qui à principio uenerant. Dextrũ cornu tenebãt Lacedæmoniorum decem millia, quorum quinq; millia erãt Spartiatarum, quos custodiebant leuiter armata triginta quinq; millia seruorum, septenis seruis circa singulos Spartiatas collocatis. Applicauerant sibi Spartiatæ, & honoris & uirtutis ergò, Tegeatas numero mille & quingentos armatos, Secundũ hos stabant Corinthiorum quinq; millia, præter hos inueniebantur apud Pausaniã stantes trecenti Potidæatæ eorũ, qui erãt ex Pallene. Iuxta hos stabant Arcadum Orchomeniorum sexcenti: Iuxta hos Sicyonum tria millia. Hos sequebantur Epidauriorũ octingenti, super hos locati erãt Trœzenij mille. Iuxta Trœzenios totidẽ Lepræetæ. Post hos Mycenæorum, & Tyrinthiorum quadringenti. Secundum hos mille Phliasij: debinc Hermionenses trecẽti. Iuxta Hermionẽses Eretrienſium & Styreorum sexcenti. Iuxta hos Chalcidenſiũ quadringenti. Post hos Ampraciatarũ quingenti. Post eos Leucadiorũ & Anactoriorũ

octingenti. Hos sequebantur Pallenenſium, qui sunt ex Cephallenia, ducẽti. Post hos instructi Aeginetarũ quingenti. Iuxta hos Megarẽsium tria millia, quos sequebantur Platæenſium sexcenti. Vltimi & idem primi stabant Athenienſes, læuum tenentes cornu, octo millia, duce Aristide Lysimachi. Hi omnes, præter eos qui septem circa singulos Spartanos stabant, fuerunt numero triginta octo millia & septingenti, omnes grauis armaturæ ad uersus Barbarum contracti: Leuiter uero armati, triginta quinque millia, septem circa singulos Spartiatas collocati, unuſquiſq; ad pugnandum instructus. Circa cæteros Lacedæmonios ac Græcos singuli ferme leuiter armati numero triginta quatuor millia quingenti. Summa totius leuis armaturæ, quæ pugnare posset, sexaginta millia quingenti. Totus autem Græcus exercitus qui ad Platæas conuenit pugnæ aptus, tam leuis quàm grauis armaturæ, fuit undecim myriades minus mille & octingentis, id est, cẽtum octo millia ducẽti. Sed numerũ undecim myriadum expleuere Thespienſes, qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipſi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Aſopum castra distributi communierant. Barbari uero qui cum Mardonio erãt, posteaquam Maſiſtium luxerũt, cognito Græcos apud Platæas esse, & ipſi ad Aſopum qui illac fluit, è regione sunt à Mardonio collocati, aduerſus Lacedæmonios Perſæ. qui numero antecedebãt, eorũ acies quæ multæ erãt uſq; ad Tegeatas opponebãtur: ita ut quod robuſtiſsimũ in exercitu erat, id omne cõtra Lacedæmonios: quod infirmius, id cõtra Tegeatas esset. Hæc faciebat Mardonius Thebanorũ indicio atq; admonitu. Iuxta Perſas idem collocauit Medos, ut ex aduerſo essent Corinthijs & Potidæatis,

& Or

& Orchomenijs, & Sicyonijs. Post Medos collocauit Bactrios ex aduerso Epidauriorum & Trœzeniorum & Lepreatarum ac Tyrinthiorum, Mycenæorũq; & Phliasiorum. Secundum Bactrios collocauit Indos ex aduerso Hermionensium & Eretricorum Styreorumq; & Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciatis, & Anactorijs, & Leucadijs, & Pallenensibus & Aeginetis. Post Sacas posuit, ex aduerso Atheniensium Platæensiumq; ac Megarensium, Bœotios, & Locros, & Melienses, & Thessalos, & mille Phocensium. Non enim Phocenses omnes à partibus Medorum stabant, sed eorum nonnulli cum Græcis sentiebant apud Parnassum deprehensi, & illinc profecti deduxerant comitatiq; fuerant Mardonij copias pariter & Græcorum qui cum illo erant. Contra Athenienses item posuit Macedonas, Thessaliæq; accolas. Hæ nationes à Mardonio in aciem instructæ erant maxime celebres, maximeq; insignes, & præcipuæ mentione dignæ, necnon cæterarum quoq; gentiũ uiri memoratu digni cum aliarum, tũ Phrygum, Myforum, Thracũ, Pæonum. Quinetiã Aethiopum & Aegyptiorũ qui Hermotybies, & Calasiries nominãtur gladio cincti: qui soli sunt ex Aegyptijs pugnaces, à Mardonio, cũ adhuc esset in Phalero, è nauibus in quibus hi epibatæ erãt, in terrã translati. Non enim cũ pedestribus copijs, quæ cum Xerxe Athenas ierãt, Aegyptij cẽsi fuerãt. Barbarorũ, ut etiã superius ostensum est x x x. myriades fuere. Græcorũ uero Mardonij auxiliariorum nemo numerũ (neq; enim numerati fuerãt) nouit. Vt autem cõiectura colligi licet, ad quinq; myriades fuisse coniecto. Tot qui ex aduerso instructi fuere pedites. Equitatus uero seorsum erat collocatus: ita dispositi nationatim,

manipulatimq́;,utriq; postero die ſacrificauerũt. Apud Græcos haruſpex erat Tiſamenus Antiochi filius. Is enim hunc exercitum uates comitabatur, Heleus quidem & ex genere Iamideorum Clytiades, ſed à Lacedæmonijs ciuitate donatus. Nam conſultanti uaticinium apud Delphos de prole, reſpondit Pythia quinq; ipſum maximas palmas è certaminibus reportaturũ. Oraculo non intellecto, Tiſamenus gymnaſijs operã dabat, & tanquam gymnicas uictorias adepturus. Cum'que ſe exerceret ad quinq; certamina, in uno dũ currit Olympia, uenit in cõtentionẽ uictoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonij interpretantes nõ ad gymnica certamina ſpectare Tiſameni oraculum, ſed ad bellica, conabantur eũ mercede conducere, ut unà cum Heraclidis bellorũ dux regibus fo ret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipſius amicitiam, abnuebat: quòd negaret ſe alio precio id facturũ, quàm ſi Spartiatam ſe ciuẽ facerent, omnia iura ciuitatis impertiẽtes. Id Spartiatæ cũ audiſſent ab initio ſe rentes indigne, oraculũ miſſum omnino fecerũt. Tandem imminente hoc ingẽti Perſici exercitus metu annuebant, impertireq́; homini uolebant. Eos iſte immutatos intelligẽs, negare iam ſe eo ſolo eſſe cõtentũ: ſed oportere fratrem ſuum Hegiã etiam fieri Spartiatam, eadẽ conditione, qua & ipſe fieret. Hoc dicẽs imitabatur, ut cõiectare licet, Melampodẽ regnum pariter & ciuitatẽ depoſcẽs. Etenim Melampûs cum ab Argijs mercede conduceretur, è Pylo ad compeſcẽdum morbum furoris mulierum Argiarũ, depoſcebat pro mercede dimidiũ regni. Recuſantibus id Argijs atq; digreſſis, cũ plures è mulieribus inſanirẽt, ita obtẽperantes quod Melampus popoſcerat daturi, reuerterũt. Ibi ille cernẽs hos eſſe immutatos plu

ra opta

ra optauit, negans se indulturũ quæ uellent: nisi & fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argiy in arctum redacti hoc quoq; annuerũt. Ita Spartiatæ Tisamenо, quo maiorem in modum egebant, prorsus assenserũt: & cõcessu istorum Tisamenus Heleus, Spartiata effectus quinq; maxime certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus soli sunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinq; autẽ certamina hæc fuere. Vnũ & id primum hoc, quod pugnatũ est ad Platæas. Alterũ, quod in Tegea cum Tegeatis atq; Argiys. Tertium, quod in Dipæensibus cum uniuersis Arcadibus, præter Mantineos. Quartum, quod cum Messenijs ad isthmum. Vltimum, quod in Tanagra cum Athenienſibus & Argiys. Hoc ultimum cõsummauit quinq; certamina. Tisamenus igitur Spartiatarum tũc ductor, uaticinatus est Græcis in agro Platæenſi. Et apud Græcos quidem pulchre litatum est, si se defendcrent, num si Asopum transgressi pugnam capesserent. Mardonio autem capessendæ pugnæ auido nõ extitere pulchra exta, nisi & ipse se defenderet. Nam is quoq; Græcis sacrificijs utebatur, haruspicem habens Hegesistratum uirum Heleum, & Telliadeorum præstantissimum. Hunc antc ea tempora Spartiatæ cum cepissent, in uincula coniecerant morte affecturi, ut à quo multa intoleranda perpessi fuissent. Hegesistratus in hac calamitate positus, utpote pro anima solicitus, & qui ante mortem multa ac tristia foret passurus, rem perpetrauit fide maiorem. Nam ut erat lineis atq; ferratis soleis uinctus, ferro quod illatum fuit potitus, confestim excogitauit opus omniũ (quæ nos nouimus) animosissimum. Commentus qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit sibi dimidium pedem. Hoc acto quamuis ab excubi

cubitoribus obſeruaretur, tamen ſubruto muro profugit Tegeam uerſus, noctu iter faciens, interdiu ſyluis ſe abdens atq; immorãs, ut trinoctio Tegeam peruenerit. Lacedæmonijs eum paßim perſcrutantibus admirantibusq; magnopere hominis audaciam: cuius dimidiatum pedẽ iacentem cernebant, ipſum non inuenire poſſent. Ita Hegeſiſtratus Lacedæmonijs elapſus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmonijs, transfugit. Sanato uulnere & ligneo pede affecto, ex profeſſo Lacedæmonijs hoſtis extitit. Sed non ad poſtremum ei protractũ in Lacedæmonios odium profuit. Nam in Zacintho cum uaticinaretur, ab his captus atq; interemptus eſt. Verum hic Hegeſiſtrati interitus poſterior rebus Platæenſibus fuit. Tunc autem is à Mardonio non exigua ſumma conductus, cupide ſacrificabat cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Cum igitur exta non eſſent pulchra ad pugnam cõmittendam, neq; ipſis Perſis neq; Græcis, qui cum illis erant (habebant enim & Græci ſuum haruſpicem quendam Leucadium Hippomachum) cumq; dilaberentur multi Græci, ſuaſit Mardonio Timogenides Herpyi uir Thebanus, ut exitus Cithæronis cuſtodiendos curaret, quòd diceret aßidue Græcos ad hoſtem quotidie tranſire, ſeq; complures deprehendiſſe. Iam dies octo abierant poſitis è regione caſtris, cũ iſte Mardonio hoc conſilium dedit. Mardonius admoneri ſe probe intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad ingreſſus Cithæronis, qui Plataeas ferunt: quæ Bœotij tria capita, Atheniẽſes capita quercus appellant. Equites miſſi nõ fruſtra peruenere. Nacti enim ingredientia campũ quingenta iumenta, quæ cõmeatum è Peloponneſo ad exercitum ſubuehebant, diripiunt; & eos qui iumẽta ſequebantur

immi

immiſericorditer trucidant, neq; iumentis neq; hominibus parcẽtes. In quibus occidẽdis poſteaquam ſatis ſunt graſſati, cũ cæteris quæ eripuerant, ad Mardonium ſunt & ad exercitũ reuerſi. Poſt hanc rem geſtam biduum abſumptum eſt, neutris pugnam laceſſere uolentibus. Nam etſi Aſopo tenus Barbari proceſſerant iritandi Græcos gratia, neutri tamẽ ſibi tranſeundum ſtatuebant. Equitatus modo Mardonij progrediebatur, & Græcos moleſtia afficiebat: quia Thebani utpote in amorẽ Medorum uehemẽter propenſi ferebãt alacriter bellum, & aſſidue prouehebantur uſq; ad prælium. Deinde excipiẽtes Perſæ pariter ac Medi præcipue præclara facinora edẽbãt. His amplius ad decem uſq; dies nihil eſt actum. Vbi unde cimus dies illuxit, cum & Græci multo plures efficerentur ad Platæas caſtris è regione poſitis, & Mardonius ſtationẽ grauaretur, ibi uenere in colloquium Mardonius Gobryis filius, Artabazus Pharnacis, uir apud Xerxem inter paucos Perſarum uirtutis expertæ. Quorũ cõſultantũ hæ fuere ſententiæ: Artabazi quidem expediens eſſe contractis quàm primũ copijs ire ad mœnia Thebana, quò multum rei frumentariæ ipſis, multumq; pabuli iumentis comparaꝛẽt: atq; ibi cõſidentes per ocium rem conficerẽt, uidelicet cum multũ auri tum ſignati, tum nõ ſignati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, ſed ea ad Græcos mitterẽt, eos præcipue qui ciuitatibus præſiderẽt: Fore enim ut illi ſuã traderẽt libertatẽ, neq; oportere pugnandi adire diſcrimen. Eadẽ Thebanorum quæ iſtius ſentẽtia erat, tanquam aliquid ultra hoc proſpicientis. Mardonij autẽ ſententia ferocior pertinaciorq; & nullo modo cedens: quippe opinantis meliorem ſuum eſſe, quàm Græcorum exercitum:

ſatius

ſatius primo quoq; tempore confligere, quàm committere ut plures, quàm coacti erant Græci, cogerentur. Hege ſiſtrati uero auſpicia ualere ſinere, nec eis uim afferre: quinimo Perſarum more ſeruato debere cõfligere. Mardonio ita opus facto eſſe cenſenti nemo contradicebat. Qui ubi ſententia ſua uicit, accitis cohortium præfectis & qui ſecum erant ducibus Græcorum (penes eum nãq; erat ſumma imperij, non penes Artabazum) percontabatur, num quod oraculum ſcirent de Perſis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quòd ignorarent oracula, partim quòd haud tutum putarent proferre quod ſcirent, inquit ipſe Mardonius: Quoniam uos aut nihil noſtis, aut promere non audetis, ego rem proferam, tanquam bene cognitam habens: Eſt oraculum Perſis, fatale eſſe, ut in Græciam profecti diripiãt templum, quod Delphis eſt, utq; direpto templo omnes intereant. Quocirca cum hoc ſciamus, neq; diripere conabimur, neq; adibimus templum, ob hanc cauſam interitum deuitaturi. Quo nomine quicunq; ueſtrum bene Perſis uolunt, uoluptatem capiãt, tanquam Perſis Græcos ſuperaturis. Hæc locutus ſecundo loco ſignum dedit ut omnia appararent, & corpora curarent, ueluti ſub lucis exortum prælio futuro. Oraculum, quod ad Perſas aiebat ſpectare Mardonius, id ego ſcio non Perſis redditum eſſe, ſed Illyrijs & Encheleorum copijs. Quod autem de hoc prælio redditum eſt à Bacide, id uero hoc fuiſſe:

Gramineis ripis Aſopi ac Thermodontis,
Barbaricæ Graijs acies clamore coibunt.
Hic multi occumbent defuncti munere uitæ,
Quando ſagittiferis aderit lux ultima Medis.

Hæc ego atq; alia his ſimilia è Muſæo noui ad Perſas ſpecta

ſpectauiſſe. Fluuius autem Thermodon Tanagrã ac Gli ſantem interfluit. In ſequẽti nocte, quam Mardonius de oraculis interrogauit, exhortatusq; ſuos eſt, excubitores diſpoſiti fuere. Eius noctis cum multum proceſſiſſet conticiniumq; in exercitu eſſet & tempus concubium, tunc Alexãder Amyntæ, dux & idem rex Macedonum ad excubias Athenienſium adequitauit, efflagitauitq; ſuos ut cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores pleriq; remanſerunt: nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis, inquiunt quendam equo aduectum eſſe è caſtris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, niſi nominatim appellans Athenienſium duces uelle ſe in colloquium illorum uenire. Duces hoc audito, confeſtim ad locum excubiarum ſecuti ſunt. Quos Alexander ubi uenere, his uerbis allocutus eſt: Viri Athenienſes, hæc ego uobis uerba depoſito trado, ne cui efferatis niſi Pauſaniæ: ne ob id me perditũ eatis. Quod haudquaquam dicerẽ, niſi cum uniuerſa Græcia ſolicitus eſſem: quippe qui uetuſta origine Græcus ſum, nec uellẽ uidere Græciam pro libera ſeruientẽ. Itaq; uos certiores facio, Mardoniũ atq; exercitum litare non poſſe, alioqui olim iam conflicturum. Is nunc ſacrificia ualere ſinere conſtituit: & ubi primum illuxerit uobiſcum confligere, extimeſcens admodum (quantum ego conijcio) ne plures ad copias ueſtras accedant. Ad hæc uos parati eſtote. Quod ſi differet Mardonius, nec committet certamẽ, uos perſeuerate hic manere: paucos enim dies eis ſuppeditat commeatus: Sin hoc bellũ uobis ex ſententia finietur, debebit aliquis ueſtrũ reminiſci mei meæq; libertatis: qui Græcorũ cauſa, rem adeo temerariam, libenter tamen feci, ut ad uos conſilium Mardonij deferrem: neue Barbari ex improui

ſo uos

ſo uos adorirentur. Ego autẽ ſum Alexander Macedo. Hæc locutus Alexãder, ad exercitum ſe recepit ad ſuãq; ſtationẽ. Duces Athenienſium ad cornu dextrũ profecti, quæ ab Alexandro audierant, Pauſaniæ retulere. Hac ratione Pauſanias in metum Perſarũ adductus: quoniã, inquit, ſub auroram prælium fiet, expedit uos Athenienſes ſtare in acie aduerſus Perſas uobis cognitos, ut qui cum Medis in Marathone pugnaſtis: Nos uero qui eorum ſumus inexperti atque ignari (nemo enim Spartiatã Medorum periculum fecit) contra uobis oppoſitos Bœotios & Theſſalos: quorum ſumus experti, horũ Græcorũ gratia. Itaq; opus eſt ſumptis armis uos in hoc dextrum, nos in ſiniſtrum cornu tranſire. Ad hæc ita reſpõdere Atheniẽſes: Nobis quoq; olim iam inde ab initio poſteaquam aſpeximus Perſas aduerſus non eſſe inſtructos, fuit in animo iſtud dicere, quod uos dicere occupaſtis: ſed uerebamur ne non grata eſſet uobis oratio. Nunc quãdoquidẽ ipſi feciſtis huius rei mentionem & nobis iucũda oratio eſt, parati ſumus iſtud exequi. Vbi hoc utriſq; cõplacitũ eſt, & loca permutauerunt, ſub auroram rem ad ucrtentes Bœotij ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extẽplo & ipſe conatus eſt Perſas cõtra Lacedæmonios transferre. Pauſanias hoc fieri intelligens, nec latere factum ſuum, rurſus in dextrum cornu Spartiatas reducit. At ubi Mardonius & ipſe ſuos in ſiniſtrũ duxit: & acies priſtino in loco ſtetere, miſſo caduceatore ad Spartiatas, Mardonius ita inquit: Lacedæmonij, uos uero fama fert omniũ (qui iſtic ſunt) eſſe præſtantiſſimos: qui neq; è bello fugiatis, neq; ordines deſeratis: ſed præſtantes aut interficiatis hoſtes, aut ipſi occumbatis. Horum nihil admodũ ueri eſt. Quippe antequam manus conſe

conſerantur, uos cernimus fugientes, aciemq; deſerentes: & relegato Athenienſibus periculo, cõſiſtentes ex aduerſo noſtrorum ſeruorum: quod neutiquam eſt factum præſtantium uirorum. Ex quo plurimum de uobis nos fefellit opinio, quos expectabamus ex nominis gloria miſſuros ueſtra ſponte caduceatorem nos prouocatum, quòd cum ſolis Perſis, tanquam huic rei ſufficientes pugnare uelletis. At nihil tale inuenimus quale ferebatur: ſed potius eſſe uos metu perterritos. Nunc igitur quoniam ipſi non occupaſtis hoc dicere, occupamus. Vt quando quidem uos inter Græcos præſtantiſſimi eſſe exiſtimamini, et nos inter Barbaros, dimicemus totidẽ utriq; numero. Et ſi uideatur ut cæteri quoq; itidem, & illi poſtmodum pugnent. Sin hoc non uideatur, ſed ſatis eſſe nos ſolos decernere, nos ſoli decernamus, & utri è nobis uicerint, ij totum exercitum uiciſſe cenſeantur. Hæc fatus caduceator, cum aliquãdiu expectaſſent, nemine quippiam reſpondente, retro abijt, & rem Mardonio retulit. Ille maiorem in modũ lætatus & frigida victoria elatus, equitatum in Græcos immiſit. Equites in Græcos inuecti, omnem illorum exercitum perturbabant, iaculis ſagittiſq; inceſſentes. Qui cum eſſent hippotoxotæ, id eſt, equites ſagittarij, cominus pugnare inſueti, fontẽ Gargaphium, unde cunctus Græcorum aquabatur exercitus, confuderunt obſtruxeruntq;. Eum iuxta fontem ſoli Lacedæmonij ſtationẽ habebant: Cæteri Græci ut quiq; ſtationes habebãt, maius minus'ue procul illinc aberãt. Erat quidem Aſopus in propinquo: ſed aquari ex eo ab equitibus mßilibusq; prohibiti, ita ad fontem pergebant. Hunc in modum aqua exercitus exutus cum eſſet, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum his, tum alijs de cauſis frequẽtes ad Pauſaniam in dextrum cornu

ueniunt. Qui etsi tales essent rerũ status, tamen ob id præcipue angebãtur, quòd iam re frumentaria deficiebantur, cum ipsorum serui in Pelopõnesum missi frumentatum intercluderẽtur ab equitatu, quo minus ad castra reuerterentur. De hoc deliberantibus ducibus uisum est, si Persæ eo die supersederent committere prælium, esse eũdum in insulam, quæ ab Asopo & à fonte Gargaphio, ubi castra habebant, decem stadijs abest, ante oppidũ Platæense sita in continẽte, hunc in modum: Fluuius superne è Cithærone delabens in campum diuortia facit: rursusq; intercapedine trium ferme stadiorum sua fluenta commiscet. Huic insulæ nomen est Oeroë: quam Asopi filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreuerant, ut & affatim aquæ ad usum haberent, neque ab equitatu sicuti cum ex aduerso erant, infestarentur. Et decreuerunt transire nocte secunda uigilia, ne ipsos proficiscẽtes conspicati Persæ, insequẽte equitatu, in tumultum uenirent. Quin etiam cum ad eum locum uẽtum esset, ubi Asopi filia Oeroë diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitterẽt sub noctem dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda seruitia, quæ frumentatum conceſſerant. Erant enim illa in Cithærone intercluſa. Hæc ubi ſtatuerunt, totum illum diem inceſſente equitatu immenſum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digreſſis equitibus ea noctis hora, qua de abeundo conuenerat, plericq; ſumptis utenſilibus abſceſſerunt, non habentes in animo quem ad locum ut irent, conuenerant. Nonnulli ut moueri cœptum eſt, iter Platæenſem ad urbem intendunt, cupidi equitatum effugere, in templumq; Iunonis fugiendo peruenerunt, quod ſitum eſt ante urbem, à fonte Gargaphio uiginti ſtadijs diſtans. Quò ubi peruenere, poſitis pro templo armis circa tem-

plum

plum ipſum caſtra poſuere. Hos Pauſanias cernens ab exercitu digreſſos, præcipit & ipſe Lacedæmonijs, ut ſumptis armis irent quà cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locum conſtitutum. Ibi ad obtemperandum Pauſaniæ cæteri præfecti parati cum eſſent, Amompharetus Poliadæ tribunus cohortis Pitanetarum negare ſe fugiturum peregrinos, neque ultro dedecoraturum eſſe Spartam: quin etiam mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio ſuperiori interfuiſſet. Pauſanias autem & Euryanax cum indigne ferentes non parêre ſibi illam, tum indignius cohortem Pitanetam relictum iri tribuno repugnante, quod erat futurum ſi ipſi eos miſſos facerent, gratiæ exequendi ea, quæ cum alijs Græcis conſtituiſſent: hoc reputantes ſubſtiterunt cum Laconicis copijs, conabantur'que perſuadere homini non id facto opus eſſe: & alij quidem hortabantur ſolum Amompharetum à Lacedæmonijs ac Tegeatis relinqui. Athenienſes autem hoc ſibi faciendum putarunt, ut ubi collocati erant, ibi perſiſterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud ſentientium, aliud dicentium. Itaq; ubi exercitus mouere cœpit, equitem è ſuis miſerunt ſpeculatum, nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorſus in animo haberent, ſciſcitatumq; à Pauſania quidnam facere oporteret. Præco ubi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco inſtructos, eorum'que primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum Euryanacte & Pauſania, ne Lacedæmonios qui ſoli remanebant, in periculum traheret: necdum perſuadentibus, donec uentum eſt ad iurgia, interuenit præco Atheniẽſis, Amomphareto inter altercandum ſumente ambabus manibus ſaxũ, & illud ante pedes Pauſaniæ ponente ac dicente, ſe illo calculo ſententiæ ſuæ

calculum dare, non fugiendos esse peregrinos, appellans Barbaros. Eum Pausanias insanum nec potentem mentis uocans, ad præconem Atheniensium, quæ iussus erat percontantem respondit, ut illis referret præsentem rerum suarum statum, obsecrans eos ad sese uenirent, & de discessu eadem quæ ipsi agerent. Præcone ad Atheniēses reuerso, hos inter se altercātes aurora deprehendit. Ad id tempus Pausanias moratus, dato signo cæteros omnes Lacedæmonios Tegeatis sequentibus per edita abduxit, ratus Amomphareti non desertum alios, prout & contigit. Horum itinere rursus instructa acie Atheniēses iere: & quia Lacedæmonij prærupta occupauerant & Citheronis radices, metu equitatus ipsi deorsum ad campum deflexere. Amomphareti non credens ausurum ipsos relinquere Pausaniam, circuire eos qui manebant, ne desereret ordinem. At ubi ij qui cum Pausania erant iam abibant, tunc ratus è disciplina militari se deseri, sumptis armis cohortē suam lento gradu ducere ad agmen, quod decem circiter stadia progressum ad amnem Meloēntē, in loco qui dicitur Argiopius, ubi situm est templum Cereris Eleusinæ, substiterat: opperiens Amomphareti cohortem, eo consilio, ut si Amomphareti cum sua cohorte non discederet loco, in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retro ad hominem suppetias iret. Itaq; & Amomphareti cum suis ad cæteros peruenit, & omnis Barbarorum equitatus ingruebat, agēs pro sua consuetudine. Nam cum inspexissent locum, ubi superioribus diebus habuerant Græci castra, uacuum, admissis equis assidue insequi pergens, illos adeptos urgebat. Mardonius quoq; cognito hostium nocturno abitu, inspecto'que loco deserto, accitis Thorace Larissæo & fratribus eius Eurypylo & Thrasydio, inquit: Filij Aleuei,

uei, quidnam dicetis adhuc, cum hæc deserta cernatis à Lacedæmonijs, quos negabatis uos finitimi ex acie fugere, sed uiros summos esse in re bellica, qui & primi, ut omnes uidimus, locum in acie immutauerunt, & nunc proxima nocte se fuga proripuerunt? Proripuerunt autem, quia nec esse eis erat cum his prælio decernere, qui non falsò sunt hominum præstantissimi. Vnde nullius esse se precij inter Græcos & ipsos nullius precij uiros, ostenderunt. Cæterum uobis Persarum inexpertis, sane quàm ignoscebam laudantibus istos uobis expertos. Artabazum autem uehementius admirabar formidare Lacedæmonios, & præ formidine sententiam dicere ignauissimam, expedire ex his castris nos in urbem Thebanorum concedere obsidendos. Quam sententiam rex antea aliunde, quàm ex me, audiet. Sed de hoc aliàs dicetur. Nunc autem istis ita facientibus non est remittendum, sed instandum, donec intercepti nobis dent pœnas eorum, quæ in Persas perpetrarunt. Hæc locutus, Persas Asopo transmisso cursim ducit cõtra Græcorum agmen tanquam fugam capessentium, Lacedæmoniosq; solos ac Tegeatas adeptus est. Nam Athenienses transuersis tramitibus subter prærupta in planum digressos non cernebat. Cæteri Barbarorum agminum præfecti Persas mouentes ad Græcos insequendos conspicati, sublatis & ipsi signis cuncti insequuntur, pro se quisq; maturantes nulla diligentia, nullo ordine uiam ingressi. Et isti quidem uociferatione ac tumultu instabant Græcis, tanquam excepturi. Pausanias autem, ubi equitatu premi cœpit, equitem ad Athenienses mittit, qui hæc diceret: Viri Athenienses, proposita dimicatione maxima, ut aut libera Græcia sit, aut seruituti obnoxia, proditi sumus à socijs noctu elapsis, & nos Lacedæmonij & uos Athenienses.

enſes. Quod reliquum eſt, ita nobis uidetur eſſe faciẽdum, ut quàm ſtrenuiſſime poſſumus noſmetipſos defenſantes, mutuo ſimus auxilio. Si in uos priores impetum dediſſet equitatus, è noſtra dignitate erat & Tegeatarum qui nobiſcum Græciam non prodiderunt, ſubſidio uobis uenire. Nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis uos ad partem maxime laborãtem ſuppetias ferre. Quod ſi uobis aliquo diſcrimine occupatis, fas non eſt ſubſidio uenire, ſaltem hoc gratificamini nobis, ut ſagittarios mittatis, quos agnoſcimus lõge omnium (qui in hoc bello ſunt) promptiſſimos eſſe ad nos exaudiendos. Hæc ubi audiere Athenienſes, cum mouerent ad ferẽdam ſtrenue opem, & iam aduentarent, ibi in eos ij Græci qui partes regias ſequebantur, ex aduerſo inſtructi inuadũt. Quo factum eſt, ut Athenienſes ab ijs urgẽtibus auxiliũ ferre non poſſent, ægre admodum id ferentes. Ita deſtituti Lacedæmonij, numero cũ leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nuſquã ab Lacedæmonijs diri mebantur) ſacrificauerunt tanquam cõflicturi cum Mardonio præſentibuſq; copijs: & cum litare non potuiſſent, multi eorum interea cadebant, multo plures uulnerabantur. Confertis enim gerris Perſæ ingentẽ uim ſagittarum emiſerunt, adeo inſtanter, ut ſatagentibus Spartiatis, & quia litari non poterant, reſpiciens ad templum Iunonis Platæenſium Pauſanias, implorauit deã, obſecrauitq; ne ſpes ſua ipſos omnino fruſtraretur. Adhuc eo deã his uerbis inuocante, Tegeatæ prius exurgẽtes in Barbaros tendunt: ſtatimq; poſt Pauſaniæ preces ſacrificantibus Lacedæmonijs exta pulchra extitere, qui aliquãto pòſt & ipſi in Perſas eũt. Perſæ omiſſis arcubus ex aduerſo ſtetere. Ad quorum gerra, primum pugna atrox commiſſa eſt iuxta

ipſum

ipſum Cereris templum, eaq; pertinax, donec ad propulſionem uentum eſt. Siquidem Barbari prehenſantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: ſed inermes erant & imperiti, nec hoſtibus prudentia pares: qui etſi deni plures ue aut pauciores in ſingulos irruebant, tamen quia confuſi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius qua parte ipſe ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Perſarum præſtantiſſimis ſtipatus, ea maxime parte hoſtē urgebat, qui quandiu ſuperfuit, tamdiu Perſæ reſiſtentes ſeſeq; defenſantes, ſtrauere multos Lacedæmoniorū. Poſtea uero quàm Mardonius et agmē, quod circa illum robuſtiſſimū erat, occubuit, tum demum alij quoq; terga uertentes ceſſere Lacedæmonijs, quorum pleriſq; officiebat ueſtis armis uacans. Inermes enim cum armatis præliū faciebant. Ibi & ultio necis Leonidæ de Mardonio peracta eſt, ſecundum oraculum Spartiatis redditum: & uictoria omnium (quas unquam nouimus) ſpecioſiſſima potitus eſt Pauſanias, Cleōbroti filius, Anaxandriæ nepos. Horū ſuperiora maiorum nomina in Leonida recenſui, qui & Pauſaniæ maiores fuere. Oppetijt autem Mardonius ſub Aimneſto, uiro inter Spartiatas eximio: qui aliquandiu poſt bellū Medicum trecētos uiros ſecum habens, apud Stenyclerum cū omnibus Meſſenijs quibus cum erat, bellum conflixit, ubi ipſe & trecenti occubuere. Ad Platæas autem Perſæ poſtquam à Lacedæmonijs in fugam uerſi ſunt, nullo ordine ad caſtra ſua contendunt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet me admiratio cum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne unum quidem Perſarū uiſum eſſe intraſſe fanum, neq; circa templum occubuiſſe, ſed pleroſque in profano: opinor (ſi quid de rebus diuinis opinari

oportet) deam ipſam eos non recepiſſe, quia templũ quod eſt in Eleuſine, Anactorium concremauerant: Hactenus pugna hæc geſta eſt. Artabazus Pharnacis, cui iam inde ab initio diſplicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, quiq; multis uerbis pugnam diſſuadens nihil profecerat, hoc ſibi agendum putauit: Is quòd ſibi non placerẽt, quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copijs) ad quadraginta millia hominum ducebat inſtructos, dum prælium fiebat, quid futurum è prælio eſſet probe intelligens, iuſſeratq; omnes ire confertos quacunq; ipſe duceret: & quà uiderent ipſum feſtinãtem. Sic iuſſas tanquam ad pugnam copias ducebat, cernit Perſas fugientes. Ita non ſeruato amplius eodem ducendi ordine, ſed repente effuſo curſu fugæ ſe dedit, non ligneum murum uerſus, aut Thebana mœnia, ſed ad Phocenſes, animo celerrime perueniendi ad Helleſpõtum. Et ij quidem horſum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis qui ſtabant à regis partibus, ignauiter de induſtria agentibus, Bœotij tamen perdiu cum Athenienſibus decertauerunt. Nam ex Thebanis (qui cum Medis ſentiebant) hi non parum ſtrenuos ſe præſtiterunt: qui nolẽtes ultro ignauiter agere, ita dimicarunt, ut trecẽti primores eorũ ac fortiſſimus quiſq; illic ſub Athenienſibus occubuerint. Vbi & iſti terga dederunt, non quòd Perſæ & alia multitudo, quæ aut cum nemine pugnauerat, aut non expectauerat, ſed Thebas uerſus fugerunt. Omnem rem pependiſſe è Perſis, quanquam & ipſorum quidam antè quàm cum hoſte congrederentur, fugæ ſe mandauerunt, apud me fidem facit, quòd ad Perſas intuebantur: atque ita cuncti illis uictis fugam capeſſerunt, præter equitatum tum alium, tum Bœotiorum: qui hactenus profuit fugientibus, ut aſſidue

ad

adhærens hosti, arceret eum ab amicis, quos Græci insequebantur. Insequebantur enim Græci uictores, urgendo Xerxianos atq; interficiendo. Inter hunc tumultum nunciatur Græcis, qui circa templum Iunonis instructi à prælio aberant, geri prælium, & Pausanianos uincere. Ea re audita, Corinthij, Megarenses, & Phliasij nullo ordine eunt. Corinthij rectà per colles, qua itur ad Cereris templum: alij per campũ, quæ planißima uiarũ est. Quos iam hosti propinquos nullo ordine irruere cõspicati Thebani equites, quorum præfectus erat Asopodorus Timandri, equos in illos incitauerunt, eosq; adorti sexcentos straverunt. Cæteros ad Cithæronem usque persecuti, terga cecíderunt. Et isti quidem Megarenses atque Phliasij nulla cum laude perierunt. At Persæ cæteraq; multitudo postquam ad ligneum murum effugerunt, turres antequã Lacedæmonij aduenirent, ascendere occupant. Illis conscensis, quàm commodißime possunt murum præstruunt. Ex quo subeuntibus mox Lacedæmonijs, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienses abfuere, non modo sese Barbari defensabant, sed etiã Lacedæmonijs antecellebant, utpote ignaris murorum oppugnandorum. Vt uero Athenienses superuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatioq; extitit: eaq; permagno temporis spatio, tandem uirtute & pertinacia Athenienses murum transcenderũt, subrueruntq;, atque ea parte se Græci infuderunt, quorum Tegeatæ introiere principes: ijdem tentorium Mardonij diripuerunt. Et ex eo cum alia, tum uero equorum præsepe Mardonij ex ære totum spectatu dignum, quod præsepe Mardonij, Tegeatæ in templo Aleæ Mineruæ reposuerunt. Nam cætera quæ cepere, in unum cum cæterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto

muro, Barbari non amplius cateruam cogere, nemo ſtrenuitatis memor eſſe, uidelicet oppreſſi intra exiguum tempus, & tot myriadibus interceptis exterriti. Quos tanto ſtudio Græci trucidabant, ut ex triginta myriadibus, exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit, ne tria quidem millia hominum cædi ſuperfuerint. E Lacedæmonijs qui Spartani eſſent, unus & triginta ſunt omnino deſiderati. Tegeatarum ſedecim, Athenienſium duo & quinquaginta. Inter Barbaros ſtrenuiſſimi extiterunt, è peditibus quidem Perſæ, ex equitibus autem Sacæ, è uiris uero Mardonius. Inter Græcos cum Tegeatæ Athenienſeſq; multum eminuerunt, tum multo plus Lacedæmonij. Quod nulla alia re poſſum oſtendere, niſi quòd omnes ij, eos qui ſibi oblati ſunt uicerunt. Lacedæmonij uero (quod robuſtiſſimum fuit) hoſtileis exercitus ſuperauerunt. Quorum longe præſtantiſſimus extitit mea ſententia Ariſtodemus, is qui ſolus trecentorum ex Thermopylis quòd euaſiſſet, dedecus, ignominiamq; acceperat. Secundum hunc nauauere operam Poſidonius, & Philocyon, & Amomphareſtus Spartiata. Quanquam cum ſermo haberetur, quiſnam præſtantiſſimus extitiſſet, ij Spartiatæ qui adfuere, cenſuerunt Ariſtodemum, etſi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam contraxerat inuidiam, ordinem deſeruiſſe, & propalam mori uoluiſſe: Poſidonium uero qui perire noluiſſet, ob id extitiſſe tanto præſtabiliorem uirum. Verum id fortaſſe liuore dixerunt. Qui hac in pugna mortem oppetiere, omnes honore affecti ſunt præter Ariſtodemum: qui ideo caruit honore, quòd ob cauſam prædictam ſibi occumbendum putauit. Hi ſunt qui ad Plataeas nobiliſſimi extitere. Nam Callicrates extra prælium occubuit: quo uemo tunc in caſtra Græcorum præſtan-

ſtantior uenerat, non modo Lacedæmoniorum, ſed etiam aliorum Græcorum. Hic cum Pauſanias ſacrificaſſet, ſedens in ordine, ſagitta per latera ictus eſt: & cum alijs pugnantibus ipſe exportaretur, ſeſe moriẽtem miſerabatur, ad Aimneſtum uirũ Platæenſem inquiens, non ſibi dolere quòd pro Græcia periret, ſed quòd nihil manu uſus eſſet, nullamq; operam nauaſſet dignam ſe & ſua cupiditate nauandi. Ex Athenienſibus eminuiſſe fertur Sophanes Eutychidis, è tribu Decelenſi. Decelenſes autem rem aliquando geſſerũt, ut ipſi Athenienſes aiunt, in omne æuum fructuoſam. Siquidem cum olim ad inueſtigãdam Helenã Tyndaridæ cum magnis copijs oram Atticam inuaſiſſent, & populos è ſedibus ſuis eijcerent, ignari quonam loci ſubducta Helena eſſet, tunc Decelenſes ſeruntur, &, ut quidam uolunt, ipſe Deceleus tum dolore contumeliæ quæ Theſeo fieret, tum metu totius Athenienſium ſoli, ne uaſtaretur, expoſuiſſe illis omnem rem geſtam: eosque deduxiſſe ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelenſibus permanſit ad hanc uſque memoriam in Sparta immunitas uectigalium, & dignitas præſidendi: adeo quidem, ut bello quod multis poſtea annis inter Athenienſes atque Peloponnenſes geſtum eſt, Lacedæmonij cum cæteram Atticam popularentur, à Decelea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclariſſime inter Athenienſes nauata opera, ancipiti ſermone celebratur. Vno fertur geſtaſſe ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam: quam quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obijciebat: ne illi irruentes ipſum ex ordine ſummouere poſſent. Rurſus eiſdem in fugam reuertentibus, reſumpta ancora ita fugientes inſequebatur. Altero ſermone à ſuperiori differente

ferente fertur gestasse ancoram non ferream ex balteo alligatam, sed insignitam in scuto, quod nunquam acquiescens assidue rotabatur. Extat & alterum Sophanis præclarum facinus, quod obsidentibus Aeginam Atheniensibus, Eurybiadem uirum Argium quinq; certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto post hoc bellum, in quo uir egregius extitit, dum Atheniensium unà cum Leagro Glauconis dux esset, & de metallis aureis decertaret, contigit ut sub Hedonibus apud Daton occumberet. Post Barbarorum stragem ad Plataeas editam, transfugit illuc ad Graecos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filij Theaspis uiri Persæ. Hæc cum accepisset Persas fusos esse, Graecos victores, tum multo auro ornata inter ancillas & ipsas ornatas cum uestes speciosissima carpento aduenit: ex eóq; descendens, pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pausaniã illa omnia administrantem, agnouit hominem: cuius & nomen iampridem & patriam didicerat. Eius genua amplectens, Spartæ rex, inquit, libera me supplicem captiuitatis seruitute, quam etiam hoc facto demeritus es, quòd istos extinxisti, neque dæmonum, neque deorum respectum habentes. Equidem genere sum Coa, Hagetoridæ Antagoræ filia: ui raptam ex Co uir Perses habuit. Huic respondens Pausanias: Bono, inquit, animo esto, tum quia supplex, tum quia multa loqueris uera. Nam filia es Hagetoridæ Coi, mihi inter omnes, qui illa circà loca incolunt, hospitis summi. Hæc locutus, eam in præsentiarum Ephoris qui aderant, commendauit. Postmodum in Aeginam, quò illa uoluit, ducendam curauit. Post huius mulieris digressum continuo Mantinei superuenerunt re iam confecta, qui se animaduertentes uenisse sero ad pugnam magnæ

magnæ iacturæ loco id sibi esse putauerunt, sed idoneos se esse ad sumendas de se pœnas dixere. Itaque cognito Medos qui cũ Artabazo erãt, fugæ se mandasse, eos in Thessaliam usq; persecuti sunt, etsi uetantibus Lacedæmonijs insequi fugientes. Idem postea domum reuersi, duces suos exilio mulctauerunt. Post Mantineos aduenere Helei, qui itidem ut Mantinei magno id sibi detrimento existimantes, domum regressi sunt, suosq; & ipsi duces exilio mulctauerunt: Hactenus de Mantineis & Heleis. Erat ad Platæas in exercitu Aeginetarum è primoribus Lampon Pythei: qui Pausaniam adiens, infandissima usus est oratione, inquiens: Fili Cleombroti, rem tu mirificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dij tribuerunt, ut liberata Græcia omnes quos nouimus Græcos gloria supergrederere. Quod supereſt in hac re agas ita, ut & tu maiore fama celebreris, & aliquis Barbarorum posthac caueat nefanda facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interẽpti reciso capite, Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerunt. Quibus si uicẽ reddes, laudem nanciscēris primum ab omnibus Spartiatis, secũdo loco ab uniuersis Græcis. Siquidẽ suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris ultus. Hæc Lampon gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui respondens Pausanias: Tuam, inquit, hospes Aegineta beneuolentiam atq; prouidentiam amplector, tamen ab æquitate iudicandi deerras. Nam & me & patriam quos in altum extulisti, ob hæc gesta ad nihilum redigis, cum suades mihi sæuire in mortuum, aisq; me auditurũ melius, si istud fecero, quod Barbaros decet potius facere quàm Græcos, quodq; in illis & exprobramus. Quare ego neq; Aeginetis, neq; ijs quibus ista probantur assentior: contentus

tentusq; ſum Spartis placere ut honeſte agam, honeſteq; dicam Leonidæ, cui me iubes parẽtare, affirmo & ipſi & cæteris qui apud Thermopylas occubuerunt, magnifice eſſe parentatum innumerabilibus horum funeribus. Tu uero poſthac ad iſtud conſulendum ne me adieris, quod tibi impune eſſe, loco beneficij ponas. Hoc cum ille audiſſet, abijt. Pauſanias edicto propoſito, ne quis de præda quid tangeret, iuſſit ſeruos omnẽ comportare pecuniam. Illi per caſtra diſperſi inueniunt tentoria auro & argento refer ta, lectoſq; auro & argento eõſtratos: crateras etiam aureos, phialaſq;, & alia uaſa potoria, necnon ſaccos ſuper plauſtra interlucentibus intus incluſis ex auro & argẽto lebetibus. Quinetiã è cæſorum cadaueribus exuebant armillas, & torques & acinaces aureos. Nam uarij generis ueſtimẽta nullius momẽti habebãtur, earum rerũ multum furto ſubtrahentes ſerui Aeginetis uenundabant, multum quod occultare nõ poterãt, repræſentabant. Vnde principium extitit ingentiũ diuitiarũ Aeginetis, utpote aurum à ſeruis pro ære mercantibus: collata pecunia decimã ſelegerunt, ex qua tum deo qui Delphis eſt, tripes aureus ibi repoſitus eſt, inſiſtens ſuper tricipiti ex ære colubro, proxime ara, tum deo qui eſt in Olympia Iupiter æreus decem cubitorum, tum deo qui eſt apud iſthmum Neptunus æreus ſeptẽ cubitorum. Hac parte ſelecta, cæteras inter ſe diſtribuerunt, pro ſuo quiſq; merito accipientes. Itemq; pallacas Perſarũ, & aurum, & argentũ, & reliquam pecuniam cum iumentis. Quæ autem peculiariter data ſunt, qui optimã operã nauauerunt ad Plataeas, refertur à nemine, data tamẽ fuiſſe arbitror. Certe Pauſaniæ ſunt ex omnibus dena & ea delecta dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, & item ex cæteris rebus. Ferũtur autẽ hæc

quoq;

quoq; acta esse, & Xerxem dum è Græcia fugit, omnem apparatū suum ex auro argẽtoq; & peripetasmatis Mardonio reliquisse, & Pausaniã dum eum apparatum uidit, iussisse pistores & coquos cœnam sibi uti Mardonio instruerẽt. Quod cum illi fecissent, tum Pausanias lectos intuentem aureos, argẽteosq; probè instratos: mensas etiam aureas ac argenteas, magnificumq; cœnæ apparatum, pro positis bonis stupefactum, imperasse per iocum suis ministris ut Laconicam instruerẽt cœnam. Id cũ illi ex spatio multum distante fecissent, ibi eundem cachinnantẽ accersisse Græcorum duces, eisq; ubi conuenerunt inter ostendendum utriusq; cœnæ apparatum dixisse: Viri Græci, hac ego uos de causa conuocaui, quòd uolebam uobis amẽtiam Medorum ducis ostendere: qui cum talem uitam duceret, ad nos subigendos uenit, qui tam misere uictitamus: Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur. inter iecto deinde tempore complures Platæensium repererunt loculos auri, argentiq;, & aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, ut cum eorum ossa comportarent unum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam futuram habens, sed ex uno osse solidum. Item maxilla cum eo quod super maxillam est, habens dentes etsi distinctos, tamen ex uno osse uniuersos tam molares quàm cæteros. Quinetiam ossa uiri quinque cubitorum. Postero die cum Mardonij cadauer nõ extaret, incertum à quibus hominibus subtractum. Audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte Mardonij filio accepisse. Quis curam susceperit cadaueris Mardonij humandi, pro comperto non potui audire: habet tamen huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes uir Ephesius.

Mar-

Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci uero posteaquam prædam dispertierũt, cæsos separatim quisq; suos tumularunt. Lacedæmonij tribus sepulchris effectis, in eorũ uno sacerdotes, è quibus fuere Posidonius & Amõpharetus & Philocyon & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt: Hunc in modum Lacedæmonij sepulti sunt. Tegeatæ uero & Athenienses suos utriq; promiscue condiderunt: necnon Megarenses atq; Phliasij suos ab equitatu interemptos. Horum omnium sepulchra fuerũt plena. Nam aliorum sepulchra quæ ad Platæas ostenduntur, ea sunt (quantum ego accipio) ab ijs excitata, qui erubescebant se à pugna abfuisse, cum sero superuenissent. Quippe tumulus illic uisitur, qui dicitur Aeginetarum: quem ego audio decem post hanc pugnam annos rogatu Aeginetarum ab Cleade Autodici uiro Platæensi illorum hospite, excitatum fuisse. Græcis statim à cæsorum humatione in agro Platæensi inito consilio uisum est bellum Thebis inferendum, petendumq; eos qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidem & Attaginum, qui principes factionis extitissent: & ni eos dedidissent, non prius ab urbe discedendũ, quàm eam euertissent. Hoc ubi decreuere, undecimo à pugna die mouẽtes obsedere Thebanos, iussos dedere quos dicimus uiros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murumq; adoriebantur. Quibus ab agro uastando non discedentibus, uicesimo die Timegenides ad populares ita inquit: Viri Thebani, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarũ quàm aut eas expugnauerint, aut nos dedideritis, absit ut nostra causa Thebanus ager amplius uexetur. Sed siue per causam deposcẽdi nos, pecunias cupiunt, pecunias eis publico

blico demus. Nam & publice cum Medis sensimus: non autem nos soli. Siue re uera deposcentes nos urbem obsident, nosipsi nos in disceptationẽ exhibemus. Eum Thebani sane probe & opportune locutum arbitrantes, euestigio caduceatorem ad Pausaniam misere, uelle se uiros dedere. Eare inter eos conuenta, Attaginus ex urbe profugit, cuius liberos ad se Pausanias adductos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse principes. Cæteri quos Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se crimẽ refutaturos, ac pecunia elapsuros. Pausanias autem hoc ipsum suspicans, fortè ubi illos accepit, dimißis omnibus sociorum copijs, Corinthum deductos supplicio affecit: Hæc hactenus, quæ ad Platæas & ad Thebas gesta sunt. Artabazum Pharnacis, ut è Platæis fugiens porrò se proripuerat, Thessali, cum ad ipsos uenit, hospitio inuitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestæ. Iste intelligens si omnem ueritatem pugnæ referret, aditurum se uitæ discrimẽ cum suo exercitu (fore enim, ut omnes cognita re ipsum adorirẽtur) ideo ne apud Phocenses quidem retulerat quippiam, ad Thessalos autem ita locutus est: Equidem uiri Thessali maturo (ut cernitis) quàm celerrime peruenire in Thraciam, missus cum hac exercitus parte ad quoddam negotium transigendũ. Mardonius ipse cum suo exercitu aderit, nostris uestigijs insistens, cui hospitium & officium præstate. Hæc enim uos in tempus præstitisse non pœnitebit: Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam Macedoniamq; agebat rectà Thraciam uersus, tanquã uere properans ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzantium, permultis sociorum in itinere relictis, qui uel à Thracibus obtrũcati sunt, uel quòd fame atq; labore erãt enecti.

Ex Byzantio nauigijs transmisit in Asiam: Hunc in modum iste rediit. Quo autem die ad Plataeas pugnatum est à Persis, ea die contigit hoc apud Mycalem Ioniæ geri. Cum apud Delon Græci considerent, ij qui unà cum Leutychida Lacedæmonio nauibus uenerant, eò appulsi sunt è Samo legati, Lampon Thrasyclei, & Athenagoras Archestratidæ, & Hegesistratus Aristagoræ, missi à Samijs clam Persis ac tyranno Theomnestore Androdamantis, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. Hi cum adierunt duces, uerba fecit Hegesistratus multa & uaria: Fore enim, ut si tantummodo hos uiderent Iones, à Persis deficerent, nec Barbari expectarent: etiam ut expectarent, tamen non aliam prædam talem isti reperirent. Præterea deos inuocans obsecrabat, ut Græcos Græci liberarent, ulciscerenturq; Barbarum: facilia dicebat factu esse, quia naues illorum segnes essent ad cursum, nec pares Græcis ad prælium. Si quid uero apud hos suspitionis subesset, ne dolo deducerentur, dicere paratos esse se, ut in horum nauibus pro obsidibus agerentur. In his obsecrandis cum multus esset hospes Samius, sciscitabatur eum Leutychides, siue hominis gratia, uolens audire nomen, siue casu, id deo agente: Samie hospes, quod est tibi nomẽ? Ille respondet, Hegesistrato. Leutychides interpellata reliqua eius oratione, si quam instituerat: Accipio, inquit, pro augurio Hegesistratum. Hospes Samie, effice tu, ut nauigemus, data nobis parte, & istos qui tecũ sunt fide, Samios promptos esse ad ineundam nobiscum societatem. Hæc locutus, & rem pariter exequi aggressus est. Nam cum Samij extemplo fidem, interposito etiam iureiurando, dedissent, de sua societate cum Græcis, Leutychides dimissis domum cæteris legatis, iussit eum cuius nomen pro augurio acceperat

perat, ſecum nauigare. Græci eum illic diem commorati, poſtridie pulchre litauere, haruſpice Deiphono Euenij Apolloniata, ex Apollonia, quæ in ſinu Ionico. Huius patri Euenio res huiuſmodi contigit: Sunt in hac Apolloniæ ſacræ Solis oues, quæ interdiu ſecundum flumen paſcuntur, quod è monte Lacmone per Apolloniatem agrũ fluit in mare iuxta Oricum portum. Eas noctu ſtabulantes in antro, non procul ab urbe, cuſtodiunt delecti uiri, diuitijs & genere inter populares ſuos ſplẽdidiſſimi, ſingulis annis ſinguli, quòd ex oraculo quodã Apolloniatæ eas oues permagni faciãt. Ibi Euenius hic cum aliquando delectus ad cuſtodiendas oues non excubaret uigilans, ſed obdormiſſet, ingreſſi antrum lupi, circiter ſexaginta oues truciderunt. Id ubi iſte animaduertit, rem ſuppreſſit, neminiq; aperuit, habens in animo totidem mercari, quas ſubſtituereret. At Apolloniatæ ubi acceperũt (neq; enim eos quod geſtum erat latuit) adductum in iudicium Euenium condemnauerunt, ut quia uigiliam edormiſſet, uiſu priuaretur. Quem poſteaquã excæcauerũt, mox eis neq; pecora fœtificauere, neque humus pro conſuetudine fructum ferre. Erant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ cauſam mali præſentis, reſpondcrunt cauſam eſſe, quia cuſtodem ſacrarum ouium Euenium inique luminibus orbaſſent: ſe enim immiſiſſe lupos: nec prius ab illius ultione ceſſaturos, quàm ei ſatis feciſſent ex ijs, quæ in eum perpetraſſent, prout ipſe ſibi ſuo arbitrio ſatisfactum putaret. His perfectis, daturos ſe Euenio tale donum, quod habentem plerique hominum putarent beatum: Hæc Apolloniatis ſunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ ſilentio ſupprimentes, quibuſdam è ciuibus

exequenda delegauerunt. Isti hunc in modum putarunt exequenda: Euenium in statione sedentem adeunt, eiq; assidentes alijs de rebus uerba faciunt, donec deueniunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione, percontantur quam multam optaret, si eam uellent pendere Apolloniatæ. Hic qui oraculum nõ audisset, se optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarũ putabat esse pulcherrima, & præterea domicilium, quod in urbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset, non insensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contentum. Hoc cum respondisset Euenius, tum ij qui ei assidebant excipientes: Eueni, inquiunt, hanc tibi satisfactionem Apolloniatæ pro ereptis oculis tibi repẽdunt, ex oraculo eis reddito. Euenius, ubi omnem rem audiuit, indigno animo tulit se fuisse deceptum. Ciues ea prædia à dominis mercati, huic, qui illa optasset, dedere, qui mox deinde insitam diuinationẽ obtinuit, unde celebratissimus euasit. Huius Euenij filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthijs exercitui uaticinabatur. Quanquam illud quoq; audiui, Deiphono negotium in Græcia fuisse exhibitũ: quòd se filium Euenij, cuius non esset, nũcuparet. Postquam litauere Græci, classem è Delo Samum uersus soluerunt: quam cum Samum applicuissent, ad templum Iunonis eam locauere, seseq; ad prælium nauale apparantes. Eorum cursum ad se esse Persæ audientes, & ipsi cæteras naues ad continentem reducunt, præter Phœnissas, quas abire permiserant. Non enim censebant pugnam naualem sibi esse capessendam, cum pares hosti non esse sibi uiderentur. In continentem autem ideo nauigabant, ut essent sub suo peditatu, qui apud Myçalem agebat, præcepto

cepto Xerxis ab alijs copijs relictus ad Ioniã tutandam, numero ſexaginta millia, duce Tigrane, omnium Perſarũ & ſpecie & ſtatura eminentiſſimo. Ad hunc exercitum conſtituerant refugere duces Perſicæ claſſis, ſubductiſq; nauibus, munimenta ualli circundare, in illarum ſuumq; præſidium. Hoc inito conſilio, profecti ſunt ad Potnienſium templum Mycales, præteruecti ad Gæſonẽ & Scolopoëntem, ubi Cereris Eleuſinæ cernitur templum, quod Philiſtus Paſiclis condidit, ſectans Neleum Codri in colonia Mileti locanda uenerunt. Ibi ſubductas naues munimento circundederunt: & è ſaxis ſtipitibuſq; felicium arborum, quas ipſi exciderunt, & circum munitiones depactis ſudibus ſe inſtruxerunt, tanquam & obſidẽdi & uictoria potituri. In utrunq; enim caſum ratione inita ſeſe apparabant. Hos abijſſe in continentem poſtquam accepere Græci, tanquam eos Barbari effugiſſent, ægre ferebant, incerti quid agerent, retrorſum ne ſe reciperent, an tenderent, in Helleſpontum. Tandem neutrum horum uiſum eſt eſſe faciendum, ſed porrò eundum in continentẽ. Præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, alijſq;, quibuſcunq; opus erat, ad Mycalem nauigant: & cum proxime caſtris hoſtium fuere, neminem ex aduerſo obuiam ferri uident, ſed naues intra murum ſubductas, & magnã uim peditatus pro littore diſpoſitam. Ibi primum Leutychides nauem littori applicans, quàm maxime appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiẽs: Viri Iones, quicunque è uobis me exauditis, intelligite quæ dico: Nihil enim horum quæ uobis mando, intelligunt Perſæ: ubi pugnam conſeruerimus, debetis ante omnia reminiſci libertatis. Deinde teſſeræ Hebes. Hoc qui è uobis non audijt, ab eo qui audijt diſcat. Huius facti eadẽ

mens fuit quæ Themistoclis ad Artemisium: quòd uidelicet hæc uerba si latrēt Barbaros, inductura ad obsequendum Ionas essent: sin delata ad Barbaros, redderent eis Græcos infidos. His per Leutychidem admonitis, secundo loco Græci naues littori admouent, & ex illis in littus egressi, sese ad pugnandum instruebant. Quod facientes cum cernerēt Persæ, & scirent Samios fuisse adhortatos, arma Samijs adimunt, suspicati illos sentire cum Græcis. Quippe Samij exceptos circa Atticam Athenienses à Xerxe, & illuc classe Barbarorum deuectos, redemerant omnes, Athenasq; cum uiatico remiserant. Quo nomine non in minimam suspitionem uenerant, quòd quingenta hominum capita hostiū Xerxis liberassent. Præterea Milesijs, tanquam maxime locorum gnaris, Persæ imperant, ut compita quæ ad cacumina Mycales ferunt custodiant: eo consilio facientes id, ut Milesij ab exercitu abessent. Hunc in modum ab ijs Ionibus, qui aliquid rerum nouarum moliturī uidebantur, si facultatem nacti essent, Persæ sibi præcauerunt. Idem facta ex gerris testudine, sese constipauerant. Græci ubi instructi fuere, ire in Barbaros tendunt: quibus euntibus, aduolauit in uniuersum exercitum rumor, caduceumq; supra fluctus positum apparuit. Rumor autem huiusmodi ad eos ferebatur: Græcos acie in Bœotijs superasse Mardonij copias. Multis autem signis res quæ diuinitus fiunt, declarantur: etsi tunc eodem die contigit utraq; clades, ea quæ ad Plataeas accepta, & quæ ad Mycalem accipienda erat. Fama quæ huc ad Græcos uenit, reddidit eos multo ferociores, & ad subeundum ultro periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, ut ad utranq; pugnam fuerint Cereris Eleusinæ templa. Nam apud ipsum Cereris fanum (ut à

me

me ſuperius demonſtratum eſt) in agro Platæenſi pugna commiſſa eſt, & item in Mycale, iuxta Cereris delubrum pugna erat committenda: ut non ab re uenerit ad iſtos fama uictoriæ Pauſaniæ atque Græcorum. Nam pugna ad Platæas diluculo diei geſta eſt, apud Mycalem ueſperi. Quarum utranque eodem eiuſdem menſis die geſtam eſſe, non diu poſt ab his rem repetentibus declaratum eſt. Ante rumoris aduentum ſubibat iſtos timor, non tam de ſe ipſis, quàm de Græcia, ne Mardonio ſubijceretur. At ubi fama hæc ad eos aduolauit, impenſius atque properantius ad congrediendum proceſſerunt: tanto animo Græcis ac Barbaris in pugnam tradentibus, tanquam inſulæ eis & Helleſpontus propoſita præmio eſſent. Athenienſes, & qui iuxtà erant, inſtructi penè dimidium copiarum, iter tenebant per littus atque planitiem. Lacedæmonij autem, & deinceps collocati, per confragoſa & montes. Quæ dum Lacedæmonij circuibant, interim Athenienſes in altero cornu præliabantur: Perſæ, quoad ſibi gerra manſere recta, ſeſe defenſauere, nihilo inferiores hoſtibus. Poſtea uero quàm Athenienſium, & eorum qui cum Athenienſibus erant, copiæ adnixæ ſunt, uehementius ſe mutuo adhortantes, ut laus operis ipſorum eſſet, non Lacedæmoniorum, tum commutari iam res, & deiectis gerris Græci conferti impreßionem facere in Perſas: illi accepto impetu perdiu reſtitere, ad poſtremũ in munitiones refugere, cum quibus pariter irruperunt Athenienſes, & Corinthij, & Sicyonij, & Trœzenij: ita enim erant ij in acie collocati. Vbi uero & murus captus eſt, ibi Barbari non roboris memores eſſe, ſed fugæ, præterquam Perſæ. Hi ſoli ad paucos redacti pugnabant, Græcis aßidue in murum irruentibus. Quorum duo

duces Artayntes, & Ithramitres, classiarij exercitus duces effugerunt: totidem pugnantes occubuerunt, Mardontes, & pedestrium copiarum dux Tigranes. Adhuc dimicantibus Persis, superuenere Lacedæmonij ac socij, qui eos qui supererant trucidauerunt. Ipsorum quoque Græcorum complures illic cecidere, & cum alij ex Sicyonijs, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samij, qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, ubi uiderunt statim ab initio pugnam pertinaciorem, quoad poterant Græcis suppetias ire. Quos inchoasse cernentes alij Iones, ita & ipsi à Persis deficientes adorti sunt Barbaros. Milesijs præceptum erat, ut exitus uiarum custodirent, Persarum salutis gratia, ut si qui casus (quemadmodum accidit) eos deprehendissent, Milesijs ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina compararent. Huius quidem rei causa Milesij illic collocati fuerant, neue si pugnæ adessent, aliquid innouarent. At illi è contrario prorsus quàm iussi fuerant fecere: alijsq; quæ ad hostem ferebant uijs, in Barbaros ingruere, & ad extremum in eis mactandis omnium extitere hostilissimi. Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis. In hoc prælio præclarissimam inter Græcos operam nauauerant Athenienses, & ex Atheniensibus Hermolycus Euthœni, uir in Pancratio celeber: cui postea contigit, ut bello inter Athenienses & Carystios in pugna, apud Cyrnum agri Carystij facta, cæsus in Geræsto iaceret. Secundum Athenienses egregij extitere Corinthij Trœzenijque, ac Sicyonij. Græci perquàm multis Barbarorum alijs in pugna, alijs in fuga interfectis, eorum naues incenderũt, totumq; murum egesta illinc in littus præda, & quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra

atq;

utq; naues cremauere, uela fecerunt. Et cum Samum appulsi sunt, consultabant de gente Ionica transferenda, & ubinam in Græcia illam locari oporteret, cuius ipsi imperium obtinerent. Neq; enim uidebatur eis fieri posse, ut per omne tempus Ionibus tutandis præessent: sperandum esse, ut Ioncs à Persis rebellasse gauderent. Ad hæc magistratus Lacedæmoniorũ cenſebant emporia nationũ Græcarum, quæ cũ Medis senſissent, eiectis incolis, dãda cum territorio Ionibus habitanda. Athenienses è contrario, nõ esse principatũ Ioniæ summouendum, nec Lacedæmonijs de ipsorum colonijs cõsultandum. Et cum in hoc contenderẽt Athenienses, libenter eis cessere Peloponnenses. atq; ita Samios, & Chios, & Lesbios, ac cæteros insulanos, qui secum militabant, ad societatis fœdus adegerunt: data acceptaq; fide cũ iureiurando, se permansuros in societate, nec ab ea descituros. Hoc iureiurando accepto, ad pontes soluendos nauigauerũt, rati adhuc illos intẽtos se esse inuenturos. Et isti quidem in Hellespontum nauigabant. Ii uerò Barbari qui profugerant, non ita multi, cum ad cacumina Mycales peruenissent, se Sardis recipiebãt. Qui dum iter faciunt, Masistes Darij filius, qui pugnæ malè gestæ affuerãt, cõuiciari Artayntæ cum alijs multis probris, tum uerò dicere, illum muliere fuisse ignauiorem, ita illam præfecturã administrasse, dignumq; omni malo esse, qui de regia domo male meritus esset. Apud Persas summo opprobrio datur, audire se muliere esse ignauiorem. Artayntes ubi multa audijt, indigne ferens, acinacẽ in Masistem stringit, interficiendi auidus, quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai uir Halicarnasseus, ut stabat à tergo, hominem medium accipit, sublatum humi allidit, intereaq; satellites Masistis affuere. Eo facto Xe-

nagoras & ipsius Masistis gratiam iniit, & Xerxis cuius fratrem seruasset. Quippe ab eo ob hanc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter uiam Barbari egerũt, Sardisq; peruenerunt, ubi rex erat, & ex eo tẽpore, quo prælio nauali male gesto Athenis, illuc profugerat. Sardibus autẽ tũc agens, adamabat uxorem Masistis, quæ & ipsa illic erat. Ea cũ potiri nõ posset, neq; donis missitandis, neq; ui, quã afferre nolebat fratris Masistis respectu: quæ res & mulierẽ retinebat, probe gnaram, nõ se coactum iri ui. Ibi Xerxes cætera prohibitus huc euasit, ut filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Masistis, existimans si hoc fecisset, commodius se illa potiturum. Contracto matrimonio, aliisq; ex consuetudine celebratis, Susa profectus est. Eò postquam peruenit, & uxorem Dario domum duxit, ita demum ab uxoris Masistis amore cessauit, adamata ex familiaritate nurus Masistis filia, cui nomẽ erat Artaynte. Qua cum potiretur, processu temporis res patefacta est, hunc in modum: Amestris uxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, atque grande, atq; distinctum, & spectatu dignum, uiro donauit. Quo ille delectatus atque amictus ad Artayntam se confert, atque ubi se oblectauit cum ea, iussit à se petere mulierem quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequij. Omnia enim quæ peteret, impetraturam. Ad hoc illa respondens (debebatur enim toti familiæ infortunium) Dabis'ne, inquit, mihi quicquid à te petiero? Xerxes omnia alia potius eam petituram ratus, cũ iureiurãdo promisit. Qui postquã iurauit, mulier intrepide amictum poposcit. Xerxes enimuero recusare non ob aliud, quàm quòd uereretur Amestrim: ne sic illa rem quæ agebatur, iampridem suspicata deprehenderet: offerre ei

& urbes

& urbes, & immensam uim auri, & copias militum, quibus nemo præter illam esset præfecturus. Eximium autem donum est apud Persas, exercitu donari. Verum cum non posset persuadere mulieri, amiculum dedit. Quo dono illa supra modum læta, eo gestando gestiebat. Amestris ubi mulierem habere amiculum sciuit, & rem gestam, non in puellam concepit odium, sed in illius matrem, penes quam culpam, & quam huius rei autorem esse credebat, exitium machinatur. Obseruato itaque tempore, quo uir suus Xerxes regalem instrueret cœnam, quæ cœna semel quotannis eo die (quo rex creatus est) instruebatur. Cœnæ nomen Persicè Tycta, Græce τέλεον, id est, perfecta: in qua rex solum caput ornatur, Persas'que strenis donat. Hoc die obseruato, Amestris à Xerxe petijt, ut se Masistis uxore donaret. Xerxes id indignum facto nefarium'que arbitrari, uxorem germani dono dari: eamq; insontem negotij illius, cuius causa uxor sua eam flagitaret. Tandem huius precibus euictus & instituto, quo nefas est, regia cœna proposita orantem non exorare, inuitus admodum annuit, tradens'que uxori, ac iubens facere, quod liberet, germano ad se accersito, ita inquit: Masista, tu Darij filius es, idem'que mihi frater, præterea uir eximius, tamen cum ista muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locum dabo tibi filiam meam, cum qua contubernium habeas. Istam autem, quam in matrimonio habes (non enim mihi uidetur habenda) missam facias. His uerbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, quam tu mecum orationem habes importunam, qui uxorem, ex qua liberi mihi sunt adolescentes & filiæ, quarum unam tu filio tuo duxisti uxorem, iubes me relinquere, quæ mihi est ex animi mei sententia, ut filiam

tuam

tuam in matrimonio ducam? Equidem rex, etsi magnifacio me dignari coniugio filiæ tuæ, tamen neutrum istorum faciam: Tu uerò, qui nequaquam necesse habes, noli hoc ad rei me cogere: alius non inferior me existet maritus filiæ tuæ. sine me meæ uxoris consuetudine frui. Hæc ille cum respondisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, ita tecum Masista agetur, ut neque iam tibi filiam meam nuptum dem, neque tu consuetudine tuæ diutius fruaris, ut discas accipere oblata. Masistes his auditis, extrà abijt, hactenus locutus, Domine nondum interemisti. Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Amestris accitis satellitibus Xerxis uxorem Masistæ excarnificat, mamillas præcidit, easq; canibus abijcit: præcidit nares, aures, labra, linguam, atque ita excarnificatam remittit domum. Harum rerum cum nihil audisset Masistes, metuens tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domum propipiebat. Vbi uerò mutilatam uxorem uidit, confestim inito cũ liberis consilio, abijt Bactra cũ illis & alijs quibusdam, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionem inducturus, & plurimum mali regi facturus: quod & contigisset (ut mihi uidetur) si occupasset ad Bactrios & ad Sacas ascendere. Etenim princeps erat Bactriorum, à prouincialibusq; diligebatur. Sed hæc eum perpetraturum Xerxes audiens, missis aduersus hominẽ copijs, & ipsum & liberos, & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Masistæ hæc hactenus. Græci à Mycale profecti Hellespontum uersus, primum circa Lecton stationem habuerunt, à uentis intercepti. Inde soluentes, Abydon tenuerunt, pontes que: quorum præcipue causa illuc ierant, credentes se adhuc eos intentos esse inuenturos. cum reperissent solutos, deliberabant. Leutychidi

& qui

& qui cum eo erant Lacedæmonijs, uidebatur in Græciam redcundum: Athenienſibus autem & eorum duci Xanthippo, illic manendum, ut Cherſoneſum tentarent. Itaque Peloponnenſes quidem abiere: Athenienſes uerò Abydo in Cherſoneſum traijcientes, Seſtum obſidebant. Huc poſtquam auditum eſt Græcos in Helleſponto adeſſe, tanquam ad omnium eius tractus urbium ualidiſſimo muro præditam, conuenere cum alij ex alijs circà oppidis, tum ex Cardia Oebazus, uir Perſes, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Aeoles, iunctis Perſis pariter & magna ſociorum frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, uir ille quidem Perſa, ſed dirus tamen & facinoroſus, qui Xerxem Athenas tendentem ex Eleunte cirumuenit, petitis Proteſilai Iphiclo geniti pecunijs. Etenim eſt in Eleunte Cherſoneſi Proteſilai ſepulchrum, & ei fanum circumiectum ubi inerat ingentis pecuniæ, nec non phialæ aureæ, argenteæq;, & æs, & ueſtis, aliáque donaria, quæ Artayctes rege donante compilauit, his uerbis eum circumueniens: Here, eſt hoc in loco domus uiri Græci: qui cum militum copijs terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit, eius mihi domum dato, ut diſcant alij nõ militare aduerſus regionẽ tuam. Hæc dicẽdo facile erat perſuadere Xerxi, ut largiretur ſibi domum eius uiri, de quo nihil ſuſpicabatur iſtum ea ſentire. Enimuero ſentiebat Artayctes Proteſilaum in prouinciam regis militaſſe, quòd uidelicet Perſæ omnem Aſiam ſuam eſſe arbitrabantur, & eius ſemper qui potitur regno. Hic poſtquam pecunijs ab rege donatus eſt, eas ab Eleunte ad Seſton exportauit, fanumq; ſeuit & coluit: & quoties Eleuntem pergebat, in adyto, id eſt

id est, in templi loco inaccessо, cum mulieribus concumbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obſidebatur nullis rebus præparatis, quæ pertinerent ad tolerandam obſidionem, quam non expectauerat, ex improuiſo à Græcis inuaſus. Illi, poſteaquam ſibi obſidentibus aduenerat Autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non poſſent. Itaque orare duces ſuos, ut ſe illinc reducerent. Duces negare ſe prius id facturos, quàm aut murum expugnaſſent, aut ipſos reſpublica Athenienſium accerſiſſet. Adeo res illa eis cordi erat. At ij qui cum Artayćte intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeò, ut ſinibus lectorum elixis ueſcerentur: ubi iam ne hæc quidem habebant, ita ſub noctem capeſſerunt fugam cum alij Perſæ, tum Artayctes & Oebaſus, delapſi à poſteriori murorum parte, quæ præcipue deſtituta ab hoſtibus erat. Poſtquam illuxit, Cherſonitani è turribus rem indicauere Athenienſibus, portas'que pateſecere. Athenienſium pleriſque fugientes Perſas perſequentibus, alij urbem tenuere. Oebazum in Thraciam fuga elapſum, Thraces Abſinthij exceptum, Pleſtoro indigenæ deo ritu ſuo immolauerunt: cæterum eius comites aliter interfecerunt. Artayctes autem cum ſuis inita poſterius fuga, cum pauci eſſent, ſuper Aegos fluenta circumuenti, cum perdiu ſeſe defenſaſſent, partim occubuerunt, partim uiui ſunt capti. Quos Græci alligatos Seſtum duxerunt, inter'que eos Artayctem cum filio ſuo. Fertur à Cherſonitanis, uni eorum, qui iſtos ſeruabant, dum carnem ſalſam torret, tale oſtentum extitiſſe: Offa illa ſalſuræ prius impoſita reſilijt, palpauit'que, quemadmodum piſces recens capti: Qua de re cum circunfuſi admirarentur, Artayctes

oſtentum

ostentum ut uidit: accito uiro, qui salsuram coquebat, Hospes, inquit, Athenienſis, non est, quod istud metuas ostentum, quod non tua causa extitit, sed mea, Protesilao qui est apud Eleuntem signum dante, qui mortuus ac sale conditus, habet à dijs potestatem, eum à quo iniuriam excepit, uexandi. Nunc igitur ei donaria restituere in animo habeo. Pro pecunijs quidem quas è templo sustuli huius dei, centum talenta pendam: pro mea uerò ipsius salute ac filij, ducenta. Hæc pollicens, Xanthippum Athenienſium ducem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quo Protesilaum ulciscerentur, ut hominem interimeret. Itaque adductum hunc in littus, in quo Xerxes traiectum iunxerat, ut alij aiunt, in tumulum urbi Madyto imminentem, depactis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. His actis, Athenienſes in Græciam remeauerunt, portantes tum alias pecunias, tum uerò arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quidpiam gestum est per eum annũ. Huius Artayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas, quam orationem excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt, in hæc uerba: Quandoquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex uiris tibi Cyre Astyage deiecto, agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus & asperam, obtineamus meliorem aliam. Multæ sunt nobis confines urbes, multæ longinquæ. Quarum unam incolentes, efficiemur admirabiliores apud plerosque. Decet autem hoc eos uiros facere, qui possunt. Nam quando facultas nobis præstabitur melior, quàm dum multorum hominum imperium habemus,

& uni

& uniuersæ Asiæ? Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iußit eos illud facere, sed ita, ut iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum alijs amplius, sed alijs parendum. Natura enim comparatum eße, ut è mollibus regionibus molles uiri existant, neue ex eadem terra admirandæ fruges & egregij bello uiri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptaruntq; exile solum incolentes imperare alijs, quàm campestre colentes, alijs seruire.

FINIS.

OMNIBVS NOBILITATIS VIRTVTVMQ. ornamentis cumulatiß. uiro D. Ioanni Gograuio principis Cliuensis consiliario, Conradus Heresbachius

S. D.

HERODOTVS Halicarnaß. præternouĕ historiarum libros, quos Musarũ nominibus inscripsit, compendium quoq; reliquit, quo Homeri uitam cõplexus: id quod Suidas eiusdem poëtæ uitã succincte suoq; more perstringẽs testatur. Nempe ἐν ᾧ ὅμηρον ad finẽ, ἡρόδοτον, inquit, ὃ ἱστορικὸς ἔγραψεν βίον ὁμήρου μάλιστα ἢ τῷδε ἀκριβολόγωτερον. Hunc libellum cum nuper Latinum à me factum Herodoto appri mendum curaßem, uisum est quãtulũ id cunq; est tuis uirtutibus cõsecrare, cum alijs pleriscq; causis adductus, tum quòd tu pro exactißimo tuo iudicio, proq; auita atq; innata integritate nõ nisi castißimos autores deligas ὦν ὀλιγο-

σ'κοπῶν

σκοπῖν Homero omnis uirtutis eruditionisq; parenti (ut Iustiniani uerbis in pãdectas præfantis utar) tantum tribuas, adeoq; eius poëtæ ingenio delecteris, ut identidem laxandi animi causa, Homeri carmina ad testudinem decantare consueueris: Maxime uero, quo dicamentum aliquod atq; μνημόσυνον extruet necessitudinis nostræ iam olim inter parentes nostros coalitæ: sed quam nos iam inde à pueritia domi atq; peregre linguarum, meliorumq; studiorum commilitio firmatam, etiamnum in eandem principis nostri aulam asciti religiose fouemus. Nam uti nihil tum in omnibus obeundis negocijs, tum in aulis maxime principum suauius magisq; necessarium, quàm fidus & syncerus amicus: ita nulli sunt ferme amici, uel cõstantiores magisq; fidi, minusq; fucati, quàm studiorum similitudine copulati. Bene uale, & hanc nostram qualemcunq; opellam boni consule, meq; quod facis mutuiter amare perge. Ex Hamboech, Nonis Nouemb. M. CCCCC. XXVI.

HERODOTI HALICARNASSEI DE GENERE uitaq; Homeri Libellus, à Conrado Heresbachio Latinitate donatus.

HERODOTVS Halicarnasseus de genere, uita, atq; adeo ætate Homeri studens quàm uerissima referre, hæc tradidit: Cũ uetusta illa Aeolicorum ciuitas Cuma primum conderetur, eôdem cũ aliæ permultæ omnisq; generis conuenæ confluxerunt, tũ è Magnesia illuc pleriq; commigrarunt: inter quos fuerat Melanopus

Ithagenæ Crithonis filio genitus, homo fortunæ non perinde amplæ, attamẽ expeditæ. Hic Homyretis Cumani filiam duxit uxorẽ, procreatq; è legitimo toro fœmineam prolẽ, cui nomen indidit Critheidi. Moxq; ipse Melanopus unà cum uxore uita functus est, commissa interim filia Cleonactis Argiui tutelæ, quo familiarissime uti consueuerat. Porro tempore interiecto, accidit forte, ut puella ista è furtiuo concubitu prægnans deprehenderetur: id quod pauliſper suppressum dum Cleonax resciuisset, uehementer rei indignitate commotus Critheida seorsum ad se accersitam acerbe obiurgauit, commemorans commissi apud populares suos infamiam. Postremo huiusmodi quidpiam quo illam excuteret, comminiscitur: Cumani iam tum in Hermei sinus recessu ædificantes, ubi Smyrnam ciuitatem extruxissent: Theseus enim uolens uxoris suæ memoriam relinquere, ab uxoris nomine Smyrnam appellauit: Quippe id uxori nomẽ erat. Theseus autem è primarijs Thessalorum fuit, qui Cumam ædificabant, ab Eumelo Admeti filio ortus, uitæ facultatibus apprimè instructus. Hoc loco Cleonax per occasionem Critheida obtrusit Ismeniæ Bœotio, ex his qui coloniam illuc duxerant in primis sibi amico. Progressu deinde temporis, Critheis cum alijs mulierculis ad festum quoddam egressa, iuxta fluuium Meliten, ut quæ partui iam uicina esset, Homerum peperit, non cæcum, sed uidentem, nominatq; eundem Melesigenem, à fluuio uidelicet, ad quem editus esset. Etiam num apud Ismeniam se Critheis continebat: à quo postea digressa, manuaria industria se filiumq; alebat, aliunde alia sumens opera: unde filium quoq; quantum potuit, honestis disciplinis eruditiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam nomine Phemius, qui iuuentuti illic literas musicenq;

tra

tradebat. Hic cum citra uxorem uiueret. Critheidem conduxit, quæ lanam illi exerceret, quam à discipulis mercedem acceperat. Illa uero industria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impense placere, adeo, ut tandem Phemius eam uerbis ad coniugiũ solicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere cõfidebat, tum præcipue, quòd Melesigenem in filium esset adoptaturus, liberaliterq; simul & aliturus instituturusq;. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenij & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cum naturæ bonitate præstans, tum cura accedẽte institutioneq;, continuo omnes sui ordinis adolescẽtes facile præuertit: atq; nõ ita multo pòst eruditionis auctibus crescens, nihilo ipso Phæmio in disciplinis factus inferior. Et cum Phemius uita functus, uniuersa ei legasset, paulo pòst Critheis quoq; fato cõcedit. Melesigenes itaq; ludo præfectus, suiq; iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modo, uerum apud externos etiã, qui peregre frequentes illuc mercatus gratia conuenerãt. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta, quæ eòdem è uicinis agris abunde conuecta, à peregrinis coëmebantur. Externi autem cum ab opere cessarent, Melesigeni libenter uacabant. Commodum inter hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis soluens, nauem meritoriam in eius usum cõparauerat, qua frumẽta Smyrna deueheret, uir (quantum illa ferebant tempora) & eruditus, & multarum rerum usu exercitus. Hic Melesigenem persuasit, ut relicto ludo secũ nauigaret, accepturum & mercedem, & quæ ad profectionem essent necessaria. Ad hæc Melesigenes quandiu iuuenis esset, ciuitates regiones q; spectare operæpreciũ fore ducebat sibi, qui cõscri-

bendæ poëseos iam argumentum in animo concepissẽt, qua nimirum occasione potissimũ eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mẽte nauigabat Melesigenes: quoq; cunq; locorum appulit, studiose uniuersa rimatus, contẽplabatur si quid esset loci alicuius peculiare ac uernaculum, memoratuq; dignum: adeo, ut appareat cõmentarios eũ profectionis suæ descripsisse, eorumq; quæ quoq; loco lustrando didicerit. Porrò cũ ex Hispania Thusciaq; delati in Ithacam deuecherentur, contigit Melesigenem oculis iam antè parum ualentem, extreme laborare: ita, ut Mẽtes negociorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi Ithacensem reliquerit, hominem sibi uehementer amicum: multis precibus adigens eũdem, quo Melesigenis curam haberet tantisper, dum è Leucade reuerteretur ipse. Mẽtor uero ægrotantem Melesigenem sedulo curauit, uir nimirum facultatibus pollens: quiq; ob egregiam æquitatem hospitalitatemq; inter cæteros Ithacenses maxime prædicaretur. Atque hic accidit, ut de Vlysse multa Melesigenes percontando cognosceret. Narrantq; ipsi Ithacenses, tum uisum eum amisisse ibidem. At qui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuisse, ac postea apud Colophonem prorsus cæcum factũ, id quod ipsi quoque Colophonij mecum fatentur. At uero Mentes è Leucade Ithacam reuersus, Melesigenem recepit, cum quo iam inde diu ultro citroq; nauigauit, donec Colophonem appellenti eueniret, ut in ueterem morbum recideret: quem ubi effugere non daretur, uisu putatur priuatus. E Colophone iam cæcus Smyrnam remeãs, ad poëmata conscribenda animum conuertit. Tempore deinde interiecto, cum Smyrnæ uictu necessarijsq; destitueretur, constituit Cumam proficisci: commodum que Hermi prata tran

transiens, ad eum locum peruenit qui appellatur Nouus murus, *Cumanorum coloniam. Qui locus post Cumam habitabatur annis octo. Hic memoratur primum Meleſigenes pro coriarij officina conſiſtens, huiuſmodi quædam carmina recitaſſe:*

Αἵ δ᾽ ἅδε ξενίων κεχαριμένων ἥδε δόμοιο
οἵ πόλιν αἰπινὴν κυμὴν ἐριώπιδα κέρην
Ναίετε Σαρδήνης πόδα νείατον ὑλικόμοιο,
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείῃ ὠτακμοίῃ
ἱρμῷ δινήεντος ὃν ἀθάνατ᾽ τίκτεν Ζεύς.

Sardana, cuius hic commeminit, mons eſt ad Hermum fluuium Nouumq; murum *ſitus. Coriario nomen erat Tychio, cui cõtinuo auditis uerſibus uiſum eſt hominem recipiendum. commiſeratione nimirum motus, cum uideret oculis tam miſere multatum, iuſſit præſentibus ſecum frui. Meleſigenes ingreſſus ſutrinam, conſidentibus illic poëſim ſuam oſtendit: Amphiarai in Thebas expeditionem, atq; hymnos in deos à ſe ſcriptos. Et cum inter fabulandum crebras ſententias in medium multamq; eruditionem afferret, in magna habitus eſt ab auſcultantibus admiratione. Atq; iam tum apud* Nouum murum *agens, è poëſi uictus ſubſidia habebat. Oſtenditur ad noſtra uſq; tempora ibidẽ locus, ubi Meleſigenes ſedens carmina ſua exhibuerit. Qui locus in magna illic habetur ueneratione ab incolis, memoraturq; populus arbor ab Homeri aduentu in eõdem loco enata. Porrò egeſtate poſtea adactus, cum uix alimenta haberet, ſtatuit in animo Cumã ad feliciorem ſucceſſum reuerti. Iturusq; hæc pronunciauit carmina:*

Αἶψα πόδες μεφέροιεν ἐς αἰδλοίων πόλιν ἀνδρῶν.
Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.

Proficiſcens igitur Cumam è Nouo muro, per Lariſſam

iter fecit utpote compendioſiſſimum. Vbi, ut Cumani narrant, flagitante ſocero, epigramma hoc ſcripſit Midæ Phrygum regi Gordij filio, id quod etiam nunc in Gordij cippo inſcriptum uiſitur:

Χαλκῆ παρθένῳ εἰμὶ μίλου ἐπὶ σήματι κεῖμαι,
ἐς τ' ἂν ὕδωρ νάσσῃ καὶ δένδρεα, μακρὰ τεθήλοι,
ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπωσι, λαμπρά τε σελήνη.
αὐτῇ τῇδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
ἀγγελέω παριοῦσι μίλης ὅτι τῇδε τέθαπται.

Reuerſus autem Cumam, in ſenum paſſim conuenticulis carmina ſua quæ fecerat oſtendit, colloquijq; ſuauitate auſcultantes in ſui admiratione facile protraxit. Intelligens igitur Cumanos poëſim ſuam recipere, pergit eoſdē conſuetudine ſua oblectare, ac poſtremo huiuſmodi conditionem proponere, ut ſi publice eum alere uellent, ciuitatem Cumanorum celeberrimam ſe redditurum. Qui præſentes hæc audierant, inſtitutum probabant: addentes ſe quoque adiuturos. ſi petitionem ſuam ad ſenatum referret, ut uotis ſuis fieret ſatis. Meleſigenes his uerbis erectus, collecto ſenatu in curiam proceſſit: rogatoq; eo cuius id muneris erat, ut in ſenatum duceretur. Ille nihil recuſans, ubi opportunum uidebatur, hominem deduxit. Hic conſiſtens Meleſigenes, eadem uerba habuit in ſenatu, quæ paulo antè in conuenticulis de alimentis præſtandis propoſuerat. Vbi dixiſſet, egreſſus pro curia ſedebat. Interim dum ſenatores agitarent, quidnam par eſſet homini reſpondere, uiſumq; eſſet cum ei qui deduxerat, tum alijs omnibus quotquot in conuenticulis Meleſigenem audierant, petitionem admittendam: unus tantum è ſenatoribus refertur Meleſigenis poſtulatis calculo ſuo repugnaſſe, interque alia multa, hæc quoq; cōmemoraſſe: Quod ſi ſemel ἀμέτρως,

hoc

hoc est cæcos, alendos suscipiant, futurum ut continuo turbam habeant & multam & inutilem. Atque hic primum Homeri nomen Melesigeni inditum, à cæcitatis uidelicet calamitate. Nam Cumani cæcos ὁμήρους appellant. Iam que inde, qui prius Melesigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc sententia euicit, perq; prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum. Hæc cum illi nunciaretur, uehementer commotus, his uersibus calamitatem suam deplorabat:

ὅτιν μ' ἄϋσεν δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι
Νήπιον αἰδοίοις ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀταλλῶν
ἦν ποτ' ἐπύργωσαν βυλῇ διὸς αἰγιόχοιο.
λαοὶ φρίκωνδ' μάργων ἐπιβήτορες ἵππων.
ἁπλότεροι μαλοδροῦο πυρὸς κρίνοντες ἄρηα,
αἰολίδα σμύρνην ἀλιγκίνα ποντιάνακτος.
ἦν τε δὶ ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῦο μέλιτος
ἔνθεν ἀποβρυύμεναι κοῦραι διὸς ἀγλαὰ τέκνα
ἠθελέτην κλεῖσαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν
εἰδ' ἀπανηνάσθην ἰδρὴν ὅπα φημὶ βροτοῖσιν.
ἀφραδίην τ' ἀδῆν τε παθῶν ἐς φράσετ') ἄνθρις
ὅς σφιν ὀνείδεσιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
κῆρα δ' ἐγὼ τὴν μοι θεὸς ὤπασε γεινομένῳ περ
Τλήσομαι ἀκράαντον φέρων τετληκότι θυμῷ
οὐδέ μοι φίλα γῆα μένειν ἰδρᾶις ἐν ἀγυιαῖς,
κύμης ὁρμαίνουσι μέγας δέμοι θυμὸς ἐπείγει.
δῆμον ἐς ἄλλοδαπὸν ἱέρυαι ὀλίγον περ ἐόντα.

Cuma abiens ad Phoceam contendit, imprecans interim Cumanis, neminem unquam fore clarum poëtam, qui tam stupidos celebraret. In Phocea autẽ eodem modo sibi uictum parauit, in cõuenticulis uidelicet paßim carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore in Phocea Thestorides

quidam, qui pueros illic literas docebat, homo fidei parum probatæ. Hic subodorata poëſi, huiuſmodi uerbis Homerum adoriebatur: Paratum ſe inquiens & miniſtrare ei, & uictum ſuppeditare, ſi carmina quæ meditatus eſſet, deſcribere pateretur, & alia ſubinde faciens, ad ſe deferret. Homerus iam miniſterij alicuius, atq; adeo neceſſario rum indigens, recipiendam hanc conditionem putauit. Commoratusq; apud Theſtoridē, minorem illam fecit Iliadem, cuius initium eſt:

ἴλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην ἐϋπωλον
ἧς περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος.

Phocaidem quoq; quam uocant, Phocenſes apud ſe cōditam ad Homero aſſerunt. Iam uero Theſtorides, ubi Phocaidem atq; alia pleraq; ab Homero communicata deſcripſiſſet, conſtituit è Phocea diſcedere, Homeri'que poëſim pro ſua uēditare. Vnde factum ut cū Homeri non perinde curā haberet, ille ad Theſtoridē huiuſmodi uſus diſticho:

Θεσπρίδης θνητοῖσι ἀνωίσων πολέσιν πέρ
ὄνδ' ἐν ἀφρασύνῃσιν πέλει νόος ἀνθρώποισι.

Atqui Theſtorides relicta Phocea in Chium conceſſit, ubi erecto ludo, carmina illa pro ſuis euulgans, egregiam ſimul & laudem ſibi parauit, et fructum haudquaquā uulgarem. Porro Homerus ſuo eodēq; more uiuere pergebat apud Phocenſes, nimirum è poëſi uictum ubique habens. Tempore deinde non ita multo pòſt, uiri aliquot è Chio eruditi, audiētes eadem carmina quæ iam ſæpius in Chio à Theſtoride pro ſuis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipſa à quodam ludi magiſtro pro ſuis cū magno fructu oſtentari. Homerus intelligens continuo Theſtoridem eſſe, magno ſtudio properabat in Chium tranſmittere. Et cum portum adijſſet, neq; offendiſſet, nauē qua tra-

ijce

ijceret, essent autem qui pro lignis deuehẽdis in Erythræam solucre pararent, belle conuenire uidebatur, si per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit ut comitẽ se nauigationis reciperent, multis blandisq; usus uerbis, quibus quod posceret persuaderet. Nautæ ad mittentes hominis preces, iusserunt nauem eum conscendere. Quo impetrato, Homerus cõsidens in naui, his uersibus nautis bene precatur:

Κλῦθι ϖοσειδάων μεγαλοδεινές ἐννοσίγαιε,
ἴευρυχόρε μεδέων ἠδὲ ξανθῆς ἑλικῶπος
δὸς δ' οὖρον καλὸν καὶ ἀπήμονα νόσον ἰδέσθαι
ναύταις, οἳ νηὸς ϖομποὶ ἠδ' ἀρχοὶ ἵανται
δὸς δ' ἐς ὑπώρεαν ὑψικρώμνοιο μίμαντος
αἰδοῖον μ' ἐλθόντα βροτῶν ὅσίων γε κυρῆσαι
φῶτά τε ἰᾶσαί μιν ὅς ἐμὸν νόον ὑπεροπεύσας
ὠλίσσατο ζῶια ξένιον ξενίῃ τε ϖαπείῃ.

Vbi uero secundo uento Erythræam appulissent, Homerus in naui id temporis stabulabatur. Postero die nautæ rogauit, ut aliquem præberent, qui ad urbem eum perduceret. Illi obsecuti, ducem itineris unum è suis permisérũt. Cumq; iam pergendo ad Erythræam appropinquasset, deprehendissetq; urbem asperam atq; montosam, in hæc prorupit carmina:

ϖότνια γῆ ϖάνδωρε Δ' ὄτερα μελίφρονος ὄλβου
ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὴν φωτῶν εὔοχθος ἐτύχθης
τοῖς δὴ δύσζωλος καὶ ϖηχέι οἷς ἐχολώθης.

Ingressus deinde Erythræorum urbem, percontatur de naui. Et cum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocea uidisset, ab hoc contendit, ut secum dispiceret, sicubi nauis appareret qua in Chium transmitteret. Atq; ubi in portu naualibusq; nullum reperiretur traiectitium

nauigium, ille Homerum ad eum locū ducit, ubi piſcatoriæ nauiculæ ſtationem habebant. Et forte fortuna incidit in quoſdam, qui in Chium erant traiecturi. Hos adiens precatur, ut Homerum tranſportarent. Verum illi nullis precibus permoti, non recepto Homero ſoluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina:

Ναῦτῃ πολυπόροι συγερὴ ἐναλίγκιοι ἀτῃ
πῶ χάσιν ἀιθύσσοντες βίον δύσληλον ἔχοντες
ἀιδρείῃσι ξένοιο νόος σέβας ὑψιμέδοντος
δεινὴ γὰρ μέμπτις ξενίης νόος, οὐκ ἀλίτηται.

At uero in altum iam prouectis contigit, ut aduerſo uento rapti, eōdem unde ſoluerant recurrerent, ubi etiamdum Homerum in littoris crepidine conſidentem offenderunt. Qui cognito nauis recurſu, hunc in modum eos alloquitur:

ὑμᾶς ὦ ξένοι ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος γενόμενος
ἀλλ' ἔλθ' καὶ νῦν με σὺν ἑξῆς καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται.

Piſcatores autem pœnitentia ducti, quòd prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conſcendere (ſi uelit) nauem. Recepto Homero rurſus uela faciunt. Cumq; exacto itinere littus appuliſſent, piſcatores ad ſua cuiq; opera digreſſi, Homerum in littore ea nocte relinquunt. Vbi diluxit, itineri ſe accingens oberransq;, ad eum locum peruenit, qui appellatur Pinus: illicq; quieſcenti noctu pini fructus excuſſus, quem aliqui σφόνδυλον alij κῶνον appellant, Homerus hos cecinit uerſus:

ἄλλη τίς σε πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴησιν
ἔσθ' ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἀνεμοέσσης
ἔνθα σὺ ἔδηρος ἄρηος ἐπὶ χθονίοισι βροτοῖσι
ἔσεαι εὖτ' ἂν μιν κεβρήνιοι ἀνέρες ἔχωσι.

Eo enim tempore Cumani Cebrenia ad Idam montē ædificare

ficare parabant, ubi ferrum tum effodiebatur. Cæterum illinc abiens Homerus, uocem caprarũ, quæ ibidem forte paſcebantur, ſecutus, in canes incidit paſtorales: qui cum ferocius eum adorirentur, uociferabatur. Quod audiens Glaucus, id enim erat caprario nomen, accurrit feſtinanter, compellatoſq; canes ab Homero excußit. Atq; ubi diu multumq; admiratus fuiſſet, quòd nimirum cæcus exiſtens eò locorum peruenerit, tandem accedens rogabat quiſnã eſſet, & cuius rei indigens, quibuſq; modis ad inhabitata illa uaſtaq; loca diuerterit. Homerus omnẽ ſuam calamitatem commemorans, ad commiſerationem Glaucum pertraxit. Siquidem homo erat (ut apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum ad ſuum deduxit tugurium, incenſoq; igne cœnam inſtruxit: qua appoſita iußit cœnare ſecum hoſpitem. At uero cum canes à cibo abſtinentes non ceſſarent ſuo more cœnitantem adlatrare, Homerus Glaucum his uerſibus alloquitur:

γλαῦκε πέπων ἐπιὼν τόδ' ἔασο τὸ ἐνὶ φρεσὶ θήσω
πρῶτον μὴ κυσὶ δεῖπνον ἐπ' ἀυλείῃσι θύρῃσι
δῦναι, ὡς γὰρ ἄμεινον, ἐγὼ γὰρ καὶ πρῶτα ἀκούσα
ἀνδρὸς ἑπερχομένου, καὶ ἐς ἱερκεα θηρὸς ἰόντος.

Hæc audiens Glaucus, lætatus eſt admonitione illa, habuitq; in magna hominem admiratione. Inter cœnandum autem ultro citroq; habitis ſermonibus, mutuis quoque colloquijs oblectabantur. Nam Homerus ubi errores ſuos ciuitatesq; quas adijſſet, enarraſſet, Glaucus hæc audiens præadmiratione ſtupebat. Eratq; iam tum cubandi tẽpus, & quieti ſe dabant. Poſtero die Glaucus cogitauit ad herum ſuum proficiſci, animo hæc de Homero indicandi. Proinde commißis ſocio capris paſcendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens ſe quàm feſtinantißime iturum.

rum. Descendens autem ad Bolissum, id erat uicino huic loco nomen, hero'que suo adito narrauit de Homero, quemadmodum res habebat, quod nimirum pro miraculo hominis aduentum duceret, demum rogat quid facere con ueniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, cœpit cum Glauco expostulare, qui quoslibet citra delectum errones mutilos'que reciperet aleret'que: tamen præcepit ut hospitem ad se perduceret. Glaucus uero ad Homerum reuersus ea narrauit, iussit'que sequi se in urbem: fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hic Chius Glauci herus, ubi in colloquium cum Homero uenisset, reperisset'q; hominem esse cordatum, multa'que rerum peritia instructum, cœpit suadere ei ut apud se commoraretur, liberorum'que quos habebat adolescentes formandorum curam susciperet. Ille accepta conditione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicra'que huius poëtæ extant, apud Chium illum condidit in Bolisso. Hinc'que cœpit per urbem inclarescere. Iam uero Thestorides ut primum intellexit Homerum adesse, nauigans è Chio fugam capessebat. Deinde progressu temporis impetrata ab hero Chij uisendi copia, urbem adijt, ludum'que illic instituens, pueros carmina docebat. Id cum magna felicitate Chijs facere uideretur, multos sibi admiratores conciliauit. Hinc igitur uictũ parans tolerabilem, uxorẽ duxit, è qua duas suscipit filias, quarum una deceßit innupta, alteram uiro Chio elocauit. Enimuero hic poëtæ manum admolitus, gratiam habuit benemerentibus. Et primum quidem Mentori Ithacensi in Odyssea, ut qui laborantem ex oculis sustinuerit in Ithaca, cuius

beneficij

beneficij gratia eundem ampliter poëſi ſuæ inſulciens, Vlyßis fingit ſocium, cuius fidei Vlyſſes Troiam nauigans, domum familiam'que concrediderit, tanquam Ithacenſium præſtantißimo atque æquißimo. Alijs etiam pleriſque locis eundem laudibus uehit. Siquidem Mineruam quoties cum aliquo humana ſpecie congredi fingit, Mentori identidem tradit aſſimilatam deam. Ad hæc Phemio præceptori, ſimul & eruditionis & nutricationis gratiam in Odyſſea retulit in hæc uerba:

κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν πόρε καλλιέθηκε
φήμιον, ὅς τε βροτοῖσιν ἐπαίνυτι πάντας ἀοιδῶν.

Et rurſum:

αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀοιδήν.

Meminit & nauicularij, in cuius comitatu ultro citróq; nauigans, urbes locáq; plurima colluſtrauit. Huic nomen erat Mentæ. cuius commeminit his uerſibus:

μέντης ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὔχομαι εἶναι
υἱός, ἀτὰρ ταφίοισι φίλης ἐτάροισιν ἀνάσσω.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui uenientem ad ſutrinam apud Nouum murum hoſpitio excepit. Hunc Iliadi inſerſit his uerſibus:

ἄϊας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος οὔτε πύργον
χάλκειον ἑπταβόειον ὅ οἱ τύχιος κάμε τεύχων
σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος ὕλην ἔνι οἰκία ναίων.

A' poëſi uero hac inclareſcens Homerus, non per Ioniam ſolum celebrabatur, ſed in ipſam uſque Græciam multus de eodem ſermo perferebatur. Et cum iam eruditionis exiſtimatione augeſcentem multi uiſerent, inciderunt fortè qui ſuaderent ut in Græciam ſe transferret. Quod conſilium admittens impenſe cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodumq; intelligens Argos multis egregijs

gijs'que elogijs celebratum, Athenas non item, proinde hanc poëſi ſuæ affingens, in maiori Iliade, nempe nauium catalogo, Erechtheum his uerſibus magnifice laudibus uehit:

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

Mneſthea etiam prætorem Athenienſium, tradit in exercitu tam pedeſtri quàm equeſtri ordinando peritißimum, idq; his carminibus:

Τὸν δ' αὖ Μνεσθεὺς ἦγε Πετεῶο Μενεσθεύς
τῷ δ' οὔπω τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνήρ
κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

Aiacem uero Telamonium ipſos'que Salamonios, Athenienſibus in nauium nomenclatura adnumerauit, ſic ſcribens:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας
στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσαν φάλαγγες.

Poſtremo in Odyſſea Mineruam, poſtquam cum Vlyſſe in colloquium uenerit, ad Athenienſium urbem quam præcipue colebat, conceßiſſe fingit:

Ἷκεν δ' ἐς Μαραθῶνα, πύκα δ' εὐρυχόρους Ἀθήνας
Λῦνε δ' Ἐρεχθῆος πύκινον δόμον.

Hæc ubi hunc in modum meditatus compoſuiſſet, animo in Græciam traijciendi, commodum profectionem capeſſens, Samum appulit, contigitq; forte ut eodem tempore Samij Apaturia feſtum agerent. Hic Samius quidam agnito Homero, utpote quem iam antè in Chio uidiſſet, coëpulones ſuos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eum. Conueniens igitur Homerum Samius, Quãdo quidem, inquit, hoſpes Apaturiorũ feſtum agit ciuitas, inuitant te contri

contribules ad idem festum cõcelebrandum. Homerus affuturum se affirmãs, comitatur inuitantẽ. Porro cũ iam illuc quò uocatus erat pergeret, in mulieres impegit, quæ in triuio Curotropho sacra facerẽt. Sacrificæ ex occursantis aspectu indignata, exclamat: Vir, inquiens, face ſſas à sacris. Homerus dictũ illud in animo uoluẽs, rogabat quisnã esset qui loqueretur, & cui deo sacrificaret. Dux eius indicauit mulierẽ esse, quæ Curotropho sacrificaret. Quod audiens Homerus, huiusmodi carmina illius sacris accinebat:

κλῦθι μοι ἐυχομένῳ κυροτρόφε, δῶς ἢ γωαῖκα
τὴν δὲ νέωρν μῦθ, ἀνήναδ φιλότητα καὶ ἑυνήν
ἣ δ' ἐπιτερπέα πολιόκροτάφοισι γέρουσιν
ὧρη μῦθ ἀπαμέλγνε), θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

Vbi uero ad coëpulonum collegium, hoc est, Pheatriam, acceßisset Homerus, iamq; in limine ædium consisteret in quibus epulum instructum erat, aliqui narrant iam tum ardente igne poëtam cecinisse, alij postea accensum quàm carmina ista canere inciperet:

ἀνδρός μὲν στέφανο πατὶς δὲς, πύργε ἢ πόλη
ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμο, νῆες ἢ θαλάσσης
χρήματα δ' αὖξ οἶκον, ἀτὰρ γυναικοὶ βασιλῆες
ἤμυοι ἐν ἀγορῇ κόσμο τ' ἄλλοισιν ὁρᾶδ
ἀιθομένυ ἢ πυρὸς γυναικώτερο οἶκο ἓυ δόμεδ.

Ingressus autem reclinatusq; cum cæteris epulo fruebatur, in magno honore admirationeq; ab accumbentibus habitus, ibidemq; ea nocte cubile sibi parauit. Crastino die conspicantes cum figuli, qui ad uiam in figlina laterunculos tegulasq; coquebant, & cum intellexissent hominem esse eruditum, compellatũ iusserunt eum canere, pollicentes cũ tegulas, tum alia qualia ea cunq; essent quæ haberent, se illi daturos. Homerus hæc illis cecinit carmina

quæ

quæ uocantur Caminus, id est, fornax.

εἰ μὲν δώσετε μισθὸν ἀείσω ὦ κραμβίες.
δεῦρ' ἀγ' ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα καμίνῳ
εὖ δὲ μελανθεῖεν κόπτοι, καὶ πάντα μάλ' ἱρά
φρίχθῃναί τε καλῶς, καὶ ἡμῖν ὦνον ἀρέσθαι
πολλὰ μὲν ἐν ἀγορῇ πολεύμενα, πολλὰ δ' ἀγναῖς
πολλὰ δ' κερδῆναι ὑμῖν δ' ἠῶς σφι νοῆσαι
ἦρ δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδηθ' ἁρπάσθε
συγκαλέω δ' ἥπειτα καμίνῳ δηλητῆρας
σύντριβ' ὁμῶς μάγαρόν τε, καὶ ἀσβεσον ἠδ' ἐ ἄβακτον
ὠμόδαμον θ' ὃς τῇ τέχνη πολλὰ κακὰ πορίζει.
πεῖθε πυρίθυσαν καὶ φώματα σὴν κάμινον
πᾶσα κυκηθείη κραμένων μέγα κωκυσάντων
ὃς γνάθον ἱππείη βρύκει, βρύκοι δ' κάμινον
πάντ' ἐν τοδ' αὐτῆς κραμίδια λεπτὰ ποιῆσα
δεῦρο καὶ ἠελίῳ θυγάτηρ πολυφάρμακε κίρκη
ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκα δ' αὐτούς τε καὶ ἔργα
δεῦρο δ' καὶ χείρων ἀγέτω πολίας κενταύρους
οἵθ' ἡρακλείης χεῖρας φῦγον οἵτ' ἀπόλοντο
τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δ' κάμινον
αὐτοὶ δ' δι μώξοντας δρώατο ἔργα πονηρά
γηθήσω δ' ὁρώων αὐτ κακοδαίμονα τέχνην
δδ' ἐχ' ὑπερκύψα περὶ ταῦτα πᾶν τὸ προσωπον
φλεχθείη, ὡς πάντες ἐπισαίρ τ' ἄϊσιμα ῥίζεν

At uero in Samo hybernans Calendarum festo, potentiorum ædes ostiatim adiens, strenam accipiebat. Canebat autem ea carmina quæ Eresione, hoc est, ramalia, uocantur: ducente eum comitante q; undecunq; frequenti puerorum indigenarum choro:

Δῶμα περσεπακόμεθ' οὐρὸς μέγα δωαμένοιο,
ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δ' ῥίμφα ὀλβιῳ αἰεί

αὐτὰρ

ἂυτὰρ ἀνακλίνεδε θύραι, πλῆτ' γὰρ εἴσω σι
πολλὸς, σὺν πλήτῳ ἠ καὶ ἐυφροσύνη τε θηλῆα
εἰρύνη τ' ἀγαθὴ, ὅσα δ' ἄγγελα μετὰ μῶν εἰσὶ
κυρβάιν δ' αἰεὶ κατὰ καρδίοπε ἴρωσι μάζα
τοῦ παιδός ἠ γωνὴ κατὰ δ ιφράδα δύσεται ὔμμιν
ὑμίονοι δ' ἀξυσι κραταίωδε ἐς τόδε δῶμα
ἂυτὰρ δ' ὑφαίνο ἰατὸν ἐπ' ἠλέκτρῳ βεβαῶτα
νεῦμαί σοι νεῦμαι ἐνιαύσι', ὥσε χελιδών
ἔση κ' ἐν προθύροισι, καὶ εἰ μέν κε δώσεις εἰδ' εἰ μὴ
Οὐχ ἑξόμεθ', οὐ γὰρ σωοικήσουτε ἐνθάδ' ἐλθόμεν.

Atq; hæc carmina poſtea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis feſtum collecti cõueniebant. Ineunte deinde uere, moliebatur Homerus è Samo Athenas proficiſci: ſubuectuſq; unà cum popularibus quibuſdam, ad Ium appulit, ubi ſtationem non ad urbem, ſed in littore habebant. Hic contigit Homerum grauiter ægrotare. Egreſſus igitur è naui, in crepidine littoris iacebat ægrotus. Atq; ubi diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, ſubinde plerique ex urbe Homero uacabant, eumq; audientes reuerenter obſeruabant. Iam uero nautis cæteriſq; aliquot qui è ciuitate conuenerunt, illic apud Homerum conſidentibus, forte piſcatorum mini ſtri eõdem appulerant: qui è nauicula egreſſi, hæc uerba habuerunt: Agite uero peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præſentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiũt, quæcunq; cepimus, reliquimus: quæ uero non cepimus, nobiſcum portamus. Et cum nemo id ænigmatis interpretari poſſet, piſcatores explicabant: ſignificantes nimirum ſe, cum piſcium nihil capere poſſent, deſidẽtes in ſicco pediculos uenatos. Et horum quotquot cepiſſent abieciſſe, quos non inueniſ-

sent domum retulisse. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina:

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε
ὄυτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄασετα μῆλα μεμόντων.

At qui ex ægritudine hac extremum diem clausit Homerus in Io, non autem (ut arbitrãtur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus uero in Io Homerus, à comitibus suis atq; ciuibus, qui ex urbe in colloquiũ cum eodem uenerant, in littore ibidem honorifice sepeliebatur. Cuius sepulchro multo pòst tempore Ienses, ubi poëtis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiusmodi inciderunt elegiacum:

ἐνθάλε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα λαῶν ὅμηρον.

Porro quòd Aeolicus fuerit Homerus, & non Ionicus, neque Doricus, partim è iam dictis perspicuum esse poterit, partim etiam his coniecturis deprehenditur. Siquidem poëtam tantum qui hominum peculiares mores in suam poësim transferre studuerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut patrios commemorare. Iam uero carmina eius expendentes, indidem pronunciabitis. Nam cum sacrificij ritum huiusmodi quendam referat, aut ipse eundem tanquam probatissimum excogitauit, aut quòd cum patrijs institutis conueniret. Sic enim inquit:

ἀνέρυσαν μὲν πρῶτα νέοι ἴσφαξάν τε καὶ ἔδειραν
μηρούς τ' ἐξέταμον κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν
δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' ἀυτῶν δ' ὠμοθέτησαν.

In his uersibus de ilijs nulla mentio, quibus in sacrificijs tamen utebantur cæteri, præterquam unam Aeolicam gentem, quæ ilia non concremabat. Indicat præterea his quoque uersibus, quòd Aeolicus existens, suæ gentis ritibus

bus usus sit:

Καῖε δ' ἐπὶ χίλιης δ γέρων, ἐπὶ δ' ἄιθοπα οἶνον
λᾶβε νέοι ὃ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.

Aeoles enim soli intestina quinque uerubus defixa torrebant, reliqui Græci tribus. Etenim πέμπε dicunt Aeoles pro πέντε. Atque hæc sane de genere, uita, interituq; Homeri, à nobis relata sint. Cæterum ætatem Homeri si quis diligenter rectéq; ratiocinetur, ex hisce facile deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum, quam Agamemnon & Menelaus in Iliũ habuerunt, annis centum pòst atque triginta Lesbus oppidatim habitari cœpit, cum antea nullam prorsus haberet ciuitatem. Post Lesbum habitatam annis uiginti, Cuma Aeolica & Phricotis appellata habitabatur. Porro à Cuma annis duodeuiginti in Smyrnam Cumani colonias transtulerunt, quo tempore natus fuit Homerus. Ab Homero uero nato anni sunt sexcenti uigintiduo ad Xerxis usq; in Græciã traiectũ, qui uidelicet iuncto Hellesponto pontibus cum exercitu ex Asia in Europam penetrauit. Ex his igitur facile fuerit calculo colligere tempus ei, qui prætorum Athenienſium rationem habuerit.

Nam à Troiano bello claruit. Homerus annis cẽtum sexaginta octo.

X 2

FINIS.

INDEX IN HERODOTI LIBROS NOVEM.

A

Abantes Ioniæ populus 81
Abaris fabula 299
Abdera urbs à Teijs condita, ubi 90. & 506.606
Abæ oppidum Phocenſium 569. & 571.611
Abrocomes & Hyperãthes Darij filij 553
Abronychus Atheniẽ. 566
Abſinthij populus 419
Abydus urbs 405.482.486
Accipiter Aegyptijs ſacer 144
Accipitrũ ſepultura ubi ib.
Aces fluuius 255
Aceratus propheta 592
Achæmenidarum cognatio unde 72
Achæmenes Darij filius Aegypti præſes 467.501
Achæmenes ab Inaro interimitur 467
Achæorum duodecim genera & partes 81
Achææ Cereris templũ 379
Achelous fluuius 118.512
Acherõ fluuius ubi 395.595
Achilleius curſus ubi 298. 305
Achilleum oppidum 397
Acinacis à Xerxe in mare deijcitur 490
Acræphia oppidũ ubi 612
Acriſij progenitores qui 427
Acrothoon urbs ubi 478
Adierã Pœnorum rex 337
Adimantus Corinthiorum dux 593
Adraſtus Phryx ob fratricidiũ à Crœſo expiatur 24
Adraſtus cuſtos Atys 27
Adraſtus Gordij filius, Mydæ nepos 25.28
Adraſtus ſibijpſi mortem conſciuit 28
Adraſti calamitoſi monumentum 381
Adria à Perſis occupatur 87
Adyrmachidæ Pœnorũ primi ubi, 347

Aeaces

Aeaces Syloſontis, Sami ty rannus 412
Aeaci fanum 391
Aeacides Samius 329
Aedes hoſpitæ Veneris ubi 163
Aedificiũ è ſolido ſaxo ubi 197
Aegaleus mons ubi 592
Aegæloniæ ciuitas 80
Aegeæ Aeoliæ ciuitas 82
Aegea urbs in Pallena 511
Aegeum mare 309
Aegeus Oilyci filius 333
Aegina (aliàs Argia) Ariſtodemi uxor 426
Aegilia Styreorum inſula 448
Aegicores Iouis filius 381
Aegiales ab Aegialao dicti 382
Aegialees Pelaſgi 500
Aegion ciuitas 80
Aegiroëſſa Aeoliæ ciuitas 82
Aegidæ tribus 333
Aegila locus 342.346
Aeginetarum nomen unde 595
Aeginetarum ſtrenuitas 593
Aeginetarum odia in Athenienſ. 389.390
Aeginetæ ab Atheni. ſuperantur 443
Aegis unde appelletur 348
Aegli populus 247
Aegyptij thoraces Perſis uſui 76
Aegyptiacæ Thebæ 96
Aegyptij duodecim deorũ primi inſtitutores 115
Aegyptij aras, ſimulachra, delubra primum dijs ſtatuerunt ibid.
Aegyptus fluuij donum 116
Aegyptiacæ regionis natura & deſcrip. 116. & 129
Aegypt. agrorum cultura ſpontanea 120
Aegyp. ſementis ibidem
Aegypti diuiſio ſecundum Iones 120.193
Aegypti diuiſio ſecundum Herodo. 121
Aegypti ambitus & deſcriptio 158
Aegyptus, Aſiæ & Africæ terminus 121. & 246
Aegyptij qui ſint, ex Iouis Ammonis oraculo 122
Aegypti miracula 129
Aegyptiorum inſtituta & mores

mores 130
Aegyptij ſacerdotes raſi 130
Aegyptij cum ferís ueſcuntur ibidem
Aegypt. circunciſio, & huius rei cauſa 130.159
Aegyptiorum ueſtitus 130. 149
Aegypt. ſcriptura & literarum duplex uſus ibi.
Aegypt. religio, cultus erga deos maximus 131.132. 133
Aegyp. piſcib. & fabis abſtinent 131
Aegyp. ſacrificãdi ritus 131
Aegyp. maximus deus quis 132
Aegyp. uictimæ 131.136
Aegyp. ablutiones poſt contactum ſuem 136
Aegyptium ſubulcum ingredi templum nefas ibi.
Aegyptij quo tempore ſues immolent, & ſuilla carne ueſcantur 136
Aegyp. quorum deorum nomina neſciat 138
Aegyptiorum præcipui cõuentus 141
Aegyptior. fuſtuaria pugna 143
Aegyptus Africæ finitima 143.246
Aegyptiæ feræ ſacræ 143
Aegyptiorum cura circa feras 143
Aegyptijs crocodili ſacroſancti 145
Aegypto phœnix ſacroſancta 146
Aegyptiorum purgamina 148
Aegyptij Aſiorum ſaluberrimi ibid.
Aegyp. panis colleſtis appellatus ibid.
Aegyp. aër immutabilis ibi.
Aegyp. uinũ ex hordeo ibi.
Aegyptus uitibus caret ibi.
Aegyp. cantilena 149
Aegyptij prodigiorum, diuinationumq; obſeruantiſſimi ibid.
Aegypt. quorum deorum oracula habeat 150
Aegyp. medicina quomodo ſit diſtributa ibidem
Aegyp. lugendi ritus ibi.
Aegyp. mos in condiendis cadauerib. 151

Aegyp.ungnẽta qualia 154
Aegyp.naues ibid.
Aegyp.uela iuncea 155
Aegyp.reges 156.161.162. 163.167.171.178.179.182. 189.191.206
Aegypti linum 159
Aegyp.feriæ 174
Aegyp. immortalitatem animarum primi asseuerauerunt 171
Aegyptiorũ calamitas 174
Aegyp.progenies 181
Aegyptus in XII. regulos distributa 183
Aegyp.castra,locus ubi 187
Aegyptiorum mysteria 194
Aegyptijs pluuia portentosa 204
Aegyp.capita cur dura 205
Aegyptiorum fuga 204
Aegyptij ignem animal asserunt 208
Aegyptius quidam uocalißimus 330
Aegyp.clades apud Iraſam 337
Aegyptiorum à Perſis defectio 464
Aegyptij à Xerxe ſubacti 467
Aegyp. ab Aprie rege defectio 338
Aegroti Babyloniorũ quomodo curentur 104
Aegrotos Indi epulantur 249
Aenus urbs & ubi 492.311
Aeneſidemus Hippocratis ſatelles 525
Aenea oppidum ubi 311
Aenigma piſcatorum 689
Aenyri,Cœnyri 424
Aeoles à Crœſo ſubacti 12. 20.21
Aeolum in Xerxiano exer. armatura 501
Aeolicæ ciuitates 82
Aeoles tributarij Dario 345
Aeoles olim Pelaſgi appellati 501
Aeolum mos in ſacrificijs 691
Aeoles ab Hymea capiuntur 407
Aeorpata Scythis quid 317
Aeris copia apud Maſſagetas 12
Aerius Iupiter & Neptunus ubi 654
Aeropus, Gauanes & Per-

diccas, fratres 612
Aeris mutatio in hominibus causa morbi 148
Aes alienum debere apud Persas turpißimum 77
Aes apud Aegyp. precioſiſſimum 211
Aeſtatis & hyemis ſimulachra ubi 167
Aeſopus fabularum ſcriptor, genere Samius 176
Aeſchines Eretriēſium dux 446
Aeſchylus poēta 189
Aeſchrionia tribus Samiorum ubi 213
Aethiopum circūciſio 159
Aethiopum uictus uitaq; lōgißi. 211
Aethiopes ubi 495
Aethiopum in Xerxiano exercitu armatura 495
Aethiopum diſcrimen 495
Africæ terminus quis 121
Africus & Auſter uentiomnium pluuioſißimi 124
Africus mons ubi 172
Afrorum deditio 205
Africa Aegypto contermina 246
Africa arboribus nuda 343
Afri paſtoritij & eorum uictus 347
Afrorum paſtoritiorum ſacrificia ibid.
Africæ paſtoralis regio ferras gignit 249
Agaſicles Halicarnaſſeus 80
Agathyrſus Herculis filius 280
Agathyrſi populus 295. 315
Agathyrſorum mores & amicitiæ 316
Agariſtiæ porci 456
Agariſtiæ ſomnium 459
Ager Caicus 418
Agina urbs ubi 80
Aglauriæ Cecropis filiæ tēplum 397
Aglomachi turris 340
Agora locus 492
Agreſtium boum ubi ingēs multitudo 512
Agrianes fluuius 311
Agrianæ populus 359
Agriculator ubi contemptui habeatur 356
Ahena citra ignem feruentia 33
Aiax Telamonius 58

Aimneſtus Spartiata 647
Alabanda urbs 612
Alalia à Phocenſibus ædificatur 88
Alarodij populus 247
Alarodiorum in Xerxiano exercitu armatura 497
Alati ſerpentes ubi 253
Alazer Barcæorũ rex 340
Album littus ubi 479
Alcæus Herculis filius 12
Alcæus poëta 397
Alcenor & Chromius Argiui 47
Alcmæonidæ, genus Athen. 379
Alcmæonidæ an ſcutum Perſis prodiderint 454
Alcmæonidarũ generis claritas 455
Alcmæõ Megaclis filius ib.
Alcmæonis in auferendo auro callidũ commentũ 456
Aleæ Mineruæ templum 38.549
Aleæ ludus & teſſerarum à Lydis primum inuentus fertur 55
Alebadæ Theſſaliæ reges 466
Aleuadæ populus 533
Alexander Macedo aureus 606
Alexandri tyrannidis origo 612
Alexandri progenies 614
Alexander Amyntæ dux, & Macedonum rex 639
Algæ Achaiæ 534
Alitta Venus Arabibus dicta 74
Alilat Vrania Arabibus dicitur 203
Alizones populus 115
Aliarchus Arcefilaum ſtrãgulat 338
Aliarchus dolo interficitur ibidem
Alopecæ inſula 380
Alpis fluuius ubi 295
Alpeni uicus 536
Alpenus urbs ubi 550
Alpheus & Maron fratres 555
Alyſonij populus 246
Amaſis rex 134.176.182. 191.195
Amaſis regis monumẽtũ 194
Amaſis rex Saitanus ibid.
Amaſis regis mos 196
Amaſis Mineruæ ueſtibulũ erexit ibid.

Amaſis amicitiæ cum Cyreneis 199
Amaſis uaria donaria 198
Amaſis Cyprum primis omnium cepit 199
Amaſis regis mors 204
Amaſis cadauer uerberi. cæditur 208
Amaſis cadauer crematur ibidem
Amaſis epiſtola ad Polycratem 226
Amaſis picturati thoraces 223
Amaſis Maraphius 341
Amathuſij populus 400
Amaxampeus fons amarus 296
Amazones populus 317
Amazonum cum Sauromatibus commixtio 318
Amazonum ſedes ubi 320
Amazonum nuptiæ 320
Ameſtris Xerxis uxor 493. 508.668
Ameſtris crudelitas in Maſiſtæ uxo. 668
Amici deploratio 207
Amiantus Lycurgi filius 457
Aminoclis fortuna 541
Aminias Palleneus Atheniẽ. 589
Amompharetus Pitaneti 643
Ammonis oraculum de Aegypt. 122
Ammonij populus ubi 133. 345
Ammon Aegyptijs quid 133
Ammonis oraculi origo 140
Amorges Perſarum dux 406
Ampa urbs ubi 415
Ampelon 510
Amphiarao aureus clypeus à Cræſo donatus 31
Amphilytus Acarnan arioluſ 36
Amphilyti uaticinium ibi.
Amphiarai expeditio in Thebas 677
Amphiarai templum apud Delphos 54. & oraculum 611
Amphicrates rex 229
Amphilochus Amphiarai filius 246
Amphion 393
Amphimneſtus Epidamnius 457

Amphictyonidis Cereris fanum 545
Amphictyonis fanum & sedilia ibidem
Amphictyões populus 379
Amphissa urbs ubi 571
Amphicæa oppidum ibi.
Amphictyẽses populus ubi ibidem
Ampracij 595
Ampraciotæ 596
Amyrtæus 180.
Amyntas 360.396
Anactorium templum 648
Anacreon Teius 258
Anacharsis 294. & eius cædes 305
Anaphlystia tribus 314
Anaphanes Cisiorum dux 493
Anaua urbs Phrygiæ 481
Anaxandrides Lacedæmoniorum rex 38
Anaxagoræ opinio de Nili incremento 123
Anaxandrides & eius uxores 369
Anaxileus Rhegiorum tyrannus 416
Anachimolius Asteris, & eius cædes 379.380
Ancora Sophanis 651
Androphagi populus ubi 284.315
Androphagorũ mores 316
Andrus insula 366
Andrũ Græci obsidẽt 602
Androcratis fanum ubi 628
Andromeda Cephæi filia 493.523
Anderica ubi 454
Angarion Persis quid 595
Angites fluuius ubi 508
Angrus fluuius 295
Anguilla Aegyptijs sacrosancta 146
Animarum immortalitas atque transanimatio 171
Animalia Indica grandiora cæteris 252
Anisis urbs 178
Anisis Aegypti rex ibid.
Anisis imperium Aegypti recuperat 180
Anni humanæ uitæ septuaginta 23
Annus ab Aegyptijs primum inuentus, inq; duodecim menses ab eisdem distinctus 115
Anopæa mõs & uicus 550
Antacæi ubi 297

Antandrus locus 364
Antandros urbs ubi 485
Anthela urbs 535
Anthela uicus ubi 544
Anthylla oppidum 157
Antichares Cleonius 371
Antidorus Lemnius 563
Anticyra urbs 544
Apaturia ab Ionibus Athenis celebrari solita 81.687
Aper immensus Mysorum opera deuastans 25
Aper in Africa nullus 349
Aphetæ loci nomen 542
Aphistiæ Pallenæ urbs 511
Aphlystij Iouis templũ 543
Aphrodisias insula ubi 342
Apia urbs ubi 122
Apidanus fluuius Thessaliæ 513
Apollinis Ismenij templum 31.54.378.611
Apollinis imbre Crœsus è pyra liberatur 51
Apoll. Triopij sacrum atq; certamen 80
Apoll.oraculum apud Aegyptios 550
Apollo Aegyptijs Orus dictus 182.189
Apollinis templa ubi 188
Apis aula ubi 187
Apis Græcorũ lingua quid ibidem
Apollinis & Dianæ parentes 189
Apoll.ara ab Aristeo extructa 283
Apollo Scytharum deus 298
Apollo Octosyrus apud Scythas ibidem
Apoll.oraculum Batto reditum 336
Apollinis fons ubi 337
Apollinis simulachrum 453
Apoll.delubrum apud Abas 591
Apoll. oraculum apud Delphos 592
Apoll.arma sponte apparentia ibid.
Apoll.Ptoi fanum 611
Apollonia urbs ubi 312. 659
Apolloniates ager 659
Apolloniatis oraculum reditur ibid.
Apparytæ populus 246
Apries rex Aegypti 191. 337
Aprijs bellum cum Sidonibus

bus & Tyrijs 191
Apries strangulatur 194
Aqua diuersarum qualitatum ubi 345
Aqua Stygis ubi 435
Ara duodecim deorum ubi 115
Aræ à quibus primum dijs consecratæ ibidem
Ara Dianæ 310
Ara forensis Iouis 372
Ara Herculis 535
Ara uentorũ in Thyia 536
Arabia ubi 252.291
Arabiæ mons 116. 291. & humus 119
Arabici sinus descriptio 118
Arabum fides constantißi. 203
Arabia tributorum immunis 246
Arabia quæ producat 252
Arabum in Xerxiano exercitu armatura 495.499
Ararus Scythiæ fluuius 295
Araxes fluuius 106. & in eo insulæ 291
Araxis accolæ quo uictu & ueßitu utantur 106
Arborea lana mollißima ubi 252
Arcades 81.374
Arceßilaus rex 331
Arceßilaus rex strangulatur 338
Arceßilaus ejcitur Samo 339
Arceßilaus Samum recuperat 339
Arceßilai mors 340
Archandri urbs 156
Archander Pthij Achæi filius ibidem
Archilochus Parius 14
Archidice meretrix 177
Archias Samius 227
Archidemus Zeuxidemi filius 434
Arcis Athenien. expugnatio 384
Ardys rex filius Gygis 15
Ardys Priemias expugnauit ibid.
Areius pagus 597
Arenæ maxima uis 213
Argathonius Tarteßiorum rex 87
Argathonius moritur 88
Argadeus Iouis filius 381
Argentum & aurum primum à Lydis signatũ 55
Argentum in uſu Scythæ non habent 303

Argiui 374
Argiuorum cum Spartis de agro Thyrea contentio 47
Argiuorũ fines ditioq; ibi.
Argiuorum rasura 48
Argiuorum mulieribus uectitum aurum ferre ibid.
Argiuorum oraculum 522
Argiui Xerxi subdi maluerunt, quàm Lacedæmonijs esse inferiores 523
Argiuorum cum Persis affinitas ibidem
Argippæi populus ubi 286
Argis dea 289
Argi lucus à Cleomene incenditur 438
Argilum Græca urbs ubi 508
Argiopius locus quidam 644
Argos ciuitatum Græciæ nobiliß. 19
Argon Heraclidarum primus, Sardium rex 12
Argûs ædificatio 344
Argos à seruis occupatur 438
Ariabignes Darij filius 501.592
Ariantes rex 308
Aridius Nerbalus Arbali filius 501
Aridolis Alabandensium tyrannus 542
Arienæ & Astyagis nuptiæ 43
Arietes cur non immolentur 133
Arietes Thebanis sacrosancti ibidem
Arimaspi uiri unoculi ubi 255. & 282. & 287
Arimaspij uersus 282
Arion Methymnæus delphino insidens ad Tænarum euectus est 18
Arion Methymnæ. dithyrãborum primus autor ibi.
Arij populus 247.494
Ariorum in Xerxiano exercitu armatura 494
Arionis ingens donarium in Tænaro 19
Ariomardus Caspiorũ dux 494
Ariomardus Moschorum dux 497
Aripithes Scytharum rex 305
Arisba Lesbi ciuitas 82

Ariſton rex Lacedæmonio-
rum 38
Ariſtodicus Heraclides Cy
mæus 85
Ariſtophilides Tarentino-
rum rex 265
Ariſteus Proconneſius uerſi
ficator 282
Ariſtei Proconneſij ara &
ſtatua 283
Ariſtagoras Cyzicenus
329.369
Ariſtagoras Cymæus 329
Ariſton Byzantius ibidem
Ariſtagoras Mileti tyran-
nus 373
Ariſtagoras Ionicæ rebel-
lionis autor 373
Ariſtagoræ oratio ad Cleo-
menem 375
Ariſtagoræ mors 407
Ariſtocyprus Soliorum rex
404
Ariſton rex 431
Ariſtides Lyſimachi Athe
nien. 588
Ariſtidis nobile facinus 594
Arizanti populus Medicæ
nationis 59
Armenij pecuarij 103.374
Arma Martia ſponte appa
rentia 592
Armeniorum in Xerxiano
exercitu armatura 496
Arpoxais Targitai filius
278
Arſamenes Vtiorum dux
495
Arſamenes Aethiopũ dux
ibidem
Artabanus Hyſtaſpis filius,
Xerxis patruus 470
Artabani oratio de inferen-
do Græciæ bello ibidem
Artabanus Suſa dimittitur
490
Artabazus Pharnacis Par-
thorum dux 494
Artabazi mors 609
Artabazi fuga cum Perſis
645.657
Artabamenſura Perſica 101
Artachæes Achæmenides ge
nere, & eius proceritas
508.509
Artacia urbs 282
Artæus Artachæi filius 478
Artaphernes Hyſtaſpis fi-
lius 363
Artaphernes Sardium præ-
fectus 384
Artapher. Ionib. uectigalia
imponit

imponit 423
Artaxerxes quid Græcis ſignificet 445
Artaxerxes Xerxis filius 505.524
Artayctes Seſti præfectus ſtipiti uiuus ſuffigitur 482
Artayctes Macronum dux 497
Artayctes Xerxis prætor 669
Artayctes captus 670. ſuſpenditur 671
Artayntes Aetachei 609
Arteatæ Perſarũ genus 71
Artembaris Medus 65
Artembaris oratio apud Perſas 671
Artemidis, id eſt, Dianæ tẽplum 535
Artemiſia Lygdamis filia, Xerxis exercitum ſecuta 502
Artemiſium ubi 535
Artemiſiæ glorioſa pugna 591
Artemiſiæ capiendæ præmium 593
Artibij equus 403
Artibij cædes 404
Artimpaſa Venus apud Scythas 298
Artiſcus fluuius ubi 311
Artochmes Armeniorum dux 496
Artontes Mardonij filius 655
Artozoſtra Darij filia 423
Artyphius Artabani Gandario dux 494
Artyſtona Darij uxor 495
Artyſtona Cyri filia ibid.
Ariandes Aegypti prætor 340
Aryandis mors 341
Aryandicum argentum ibi.
Aſbyſtæ populus ubi 342
Aſcalon urbs Paleſtinæ 60
Aſchi liquoris genus 286
Aſia à Phraorte ſubacta 60
Aſiam omnem trans Halym fluuium Cyaxares ſibi ſubiecit 61
Aſiæ imperium ad Scythas transfertur 60
Aſiæ termini quot & ubi 291
Aſia unde ſortita nomẽ 294
Aſias familia ibid.
Aſini apud Scythas non uiſuntur 325
Aſinorum uox Scythis inſueta

ſueta ibid.
Aſini ubi cornibus prædi-
ti 349
Aſini non potantes ubi ibi.
Aſina Dryopum urbs 585
Aſmach populus ubi 126
Aſopus & duæ eius filiæ
387
Aſopus fluuius 450. 544
634
Aſphatines Perſa 235
Aſphaltus quid & unde
trahatur 95. 454
Aſſa urbs ubi 510
Aſſeſiæ Mineruæ templum
17
Aſſyriorum imperium 56
Aſſyriorum bellū cum Phra
orte 60
Aſſyrij à Medis ſubigun-
tur ibidem
Aſſyrijs Venus Myllitta uo
catur 74
Aſſyriorum bellum cum Cy
ro 94
Aſſyriæ ſiccitas 102
Aſſyriæ ſeges quomodo ir-
rigetur, frumentumq; pro
ueniat ibid.
Aſſyria quæ & ubi 121.
291
Aſſy. armatura in Xerxia-
no exerci. 493
Aſſyrij Græcis Syrij dicti
494
Aſtyages Cyaxaris Medo-
rum rex 28. 42
Aſtyages à Cyro capitur
43
Aſtyagis cum Crœſo affini
tas ibidem
Aſtyagis cum Ariena nu-
ptiæ ibi.
Aſtyages Crœſi auus mater
nus ibid.
Aſtyages à Perſis capitur
73
Aſtyages patre defuncto,
Scytharum regnum ſuſci-
pit 61
Aſtyagis ſomnia ibidem
Aſtyages Cyrum agnoſcit
66
Aſtyages Harpagi filium
mactat 68
Aſtya. Harpagen prodito-
rem arguit 67
Aſylum Herculis ubi 163
Aſychis Aegyptiorum rex
177
Aſychidis regis pyramis la
teritia 178

Atarneus ager ubi 86.599
Atarbechis urbs ubi 133
Atarnes fluuius 295.485
Atarnes Darij regis fra. 553
Athamãtes Aeloi filius 543
Athenien. ſanctimonia iuriſ iurandi adacti ſeruare Solonis leges 21
Athenien. Græcorum potentiſſi. 32
Athenæ Græ. urbs inſig. 79
Athenæ tyran. liberatæ 381
Athenien. præſtantia 186
Athenië. mutua cædes 389
Athenienſis quãdam fibulis à mulieribus cõfectus 390
Athenien. cum Aeginetis bellum 443
Athenien. x i i. dij 449
Athenien. panagyriæ 451
Athenien. apud Marathonem uictoria 452
Athenien. uxores à Pelaſgis raptæ 461
Athenienſium laus 468
Athenienſ. ſolũ cur à Perſis uaſtatum 514
Athenien. Græciæ liberatores 517
Athenien. oraculum ibid.
Athenarum arx 519
Athenien. nunquam ſolum uerterunt 529
Athenien. unde dicti 594
Athenæ captæ 597
Athenien. uirtus in propugnan. arce ibidem
Athenarũ arx incenſa 598
Athenarum incendium 623
Athenienſi. præclara facta 630
Athenæ ab Homero celebratæ 686
Athenades Trechinius 549
Athos mons effoditur 478
Athos mons ubi ibidem
Athres fluuius ubi 295
Atlanticum mare ubi 107
Atlas fluuius 295
Atlantes populi ubi, & unde dicti 346
Atlas mons ubi ibidem
Atoſſa Darij uxor 245.463
Attaginus Phrymonis filius Theba. 624
Atticorum lingua 33
Atticarum mulierum unà cum liberis cædes 462
Atticus medimnus quid ſit 101
Atramyttium urbs ubi 485
Atrayntes dux Paſtyenſium

ſium 495
Atrydæ exercitus aduerſus Ilium 477
Atys Lydi pater 12
Atys Crœſi filius 24
Atys oratio ad Crœſum patrem ſuum 25
Atys Adraſto cuſtodiendus datur ibidem
Atys cuſpide ictus, paternum ſomnium implet 27
Atys Crœſi filij mors ibid.
Atys rex Thuſcorum 55
Auchatæ Scythæ 278
Augurium expulſionis magorum 238
Auri immenſa uis à Gyge Delphis dicata 15
Aurum & argen. à quo primum ſignatum 55
Aurum Indicum 248
Aureacea arena ubi, & quo modo diripiatur 251
Auras fluuius ubi 295
Aurea platanus atque uitis ubi 480
Aureorum metallorum certamen 652
Aureus tripes apud Delphos 654
Auſes populus ubi 344. 349
Auſter & Africus uenti omniũ pluuioſiſſimi 124
Auſchiſæ populus 342
Autonous & Phylacus Delphorum heroës, & eorum delubra 593
Auxeſiæ & Damiæ ſimulachra 388
Axius fluuius Mygdoniam à Bottiæide dirimit 511
Azanes Artæi Sogdorum dux 494
Aziriſtus locus ubi 337
Aziris portus ubi 342
Azotus urbs Syriæ à Pſam. expugn. 189

B

BAbyloniorum fœdus cum Cyro 45
Babylo. tyrannus Labynetus ibidem
Babylon Aſſyriæ urbs celeber. nominis 94
Babylonis ſitus & magnitudo ibid.
Babylonis centum æreæ portæ 95
Babylonis conſtructio 95. 96
Babylonis duæ plagæ 95

Babylon à Cyro capitur 101.106
Babylonis regionis potentia quanta 101
Babylonis principatus Persis ſatrapia dicitur ibi.
Babylonica regio foßis diſtincta 102
Babyloniæ fertilitas 102
Baby. palmæ uſus & diuerſitas ibidem
Baby. nauicula orbiculata ibidem
Baby. cultus 103
Baby. comata capita ibid.
Babylonis ſceptrum geſtare ſine inſigni nefas ibid.
Babyl. leges & inſtituta ibidem
Babylonicarum uirginum auctio 104
Baby. medica cura erga ægrotos ſuos 104
Baby. mellea ſepulchra 105
Baby. ablutio poſt coitum ibidem
Baby. uictus 106
Baby. talentum 245
Baby. mulieres ſtrangulãt 272
Babylonis obſeßio à Dario ibidem
Babylon ſecundo à Dario capitur 275
Bacchus Aegyp. Oſiris dictus 133
Bacchi feſtũ apud Aeg. 137
Bacchici ſacrificij iuuentor quis ibid.
Bacchica Orphica 149
Bacchi delubrum 310
Bacchantium uox 682
Baccidis oraculum 566. 587. 595
Bactriorum in Xer. exer. armatura 494
Bactriorum dux Hyſtaſpes 494
Bactriana natio 83. 247
Badra genere Paſargadi 341
Badres Hyſtanis filius Myſearum dux 495
Bagæus Artotis filius 261
Bagaſſaces Teucrorũ dux 496
Barba ſacrificæ ominoſa 598
Barbarorũ uociferatio 645
Barbarorũ apud Marathonẽ ingens ſtrages 453
Barbarorum fuga cum Artabazo

tabaco 650
Barbarorum cædes ibidem
Barcæorum deditio 205
Barca oppidum 246.338
Barcæ obsidio 352
Barcæorũ expugnatio 353
Barcæ uicus 354
Barcæorum fœdus cum Persis 353
Baris nauigij genus 156
Battus Arcesilai filius 199
Battus generis Polymnesti 334
Batto unde nomen institutum 336
Batti claudi regnum 336. 338
Beatus qui diem suum recte obierit 23
Beccus quid sit 114
Belides portæ 274
Bellorũ Græcorũ initia 0
Belli inter Cambysen & Amasim occasio 200
Bellum seruorum 438
Bellum Peloponnensium 651
Benemeriti Orasangæ Persis dictæ 590
Bermius mons ubi 614
Biantis Prienæi responsio ad Crœsum 201
Biantis Prienæi consilium ab Ionibus spretum 90
Bibli quid Ionibus 378
Bisaltia regio ubi 508
Bisalt. regis crudele facinus in filios 604
Bisanthes oppidũ ubi 516
Bistonis lacus Dicææ contiguus 507
Bistones Thraciæ populus ibidem
Bithyni à Crœso subacti 20
Bithyni populus quis 496
Biton & Cleobis beati 22
Bitonis & Cleobis Argiuũ genus ibidem
Biton & Cleobis in certaminib. uictores ibidem
Bitonis & Cleobis felicisß. exitus ibi.
Bitonis & Cleobis effigies apud Delph. ibid.
Bœotia terra 137
Bœbeis lacus ubi 513
Bogis amplissimæ laudes 506
Boges Eionis urbis præfectus ibid.
Bolbitinum ostiũ Nili 121

Boliſſus locus 684
Boues mares Aegyptij immolant 132
Boum ſepultura apud Aegyp. 132
Bos lignea ſepulchri loco ubi 174
Bobus ubi cornua ſuccreſcant 287
Boues præpoſtere paſcentes ubi 346
Boum agreſtium ingens uis ubi 512
Boryſthenes fluuius ubi 284.297
Boryſthenes fons huberrimus 297
Boryſtenitarum emporium 283
Boryſthenitæ populus ubi 284.297
Boryes ubi gignantur 349
Boreæ uxor Orithyia Erichtei filia 540
Boreæ delubrum apud Athen. 541
Boſphorus Cimmerius 281. 314
Bottiæis terra ubi 511
Branchidæ populus 28
Branchidarum oraculum de Pactya 85
Braurõ inſula ubi 331.462
Brongus fluuius 295
Brunduſium urbs 315
Brygi populus 422
Bubaſtis oppidum 141.178
Bubaſtis quid Aegyptijs 178.189
Bubaſtis, hoc eſt, Dianæ tẽplum ibidem
Bubares Megabizi filius 478.612
Bucolicum oſtium Nili 121
Budi populus 59
Budini populus ubi 265. 317
Budinorum mores ibidem
Bulis Spartiata Nicolai filius 515
Buralioniæ ciuitas ubi 80
Buſæ Medicæ nationis populus 59
Buſiris oppidum 141
Butus urbs 188
Byblesia ubi 93
Byzantium 310.419

C

CAbalij populus 246
Cabales Pœni ubi 342
Cabelees Mæones quem cultum in Xerxiano exercitu

citu tulerint 496
Cabelees Lasinij (aliâs Lasonij) dicti ibidem
Cabyrorum orgijs Thraces initiantur 138
Cadauera Pers. quomodo humentur 78
Cadaueris paterni oppignorandi lex 177
Cadauera ubi non cremantur 208
Cadaueris regij lustratio apud Scyt. 302
Cadmæi Dryopes 81
Cadmæa uictoria Phocensib. obtigit 89
Cadmus Tyrius 137. 377
Cadmææ literæ 378
Cadmæorum ab Argis eiectio ibidem
Cadmus Scythæi Cous 530
Cadmi iustitia 531
Cadytis urbs Syriæ 190. 202
Caira Halyattis uxor Crœsi mater 54
Caira uestis 390
Caicus ager ubi 418. & fluuius 485
Cayster fluuius 399
Calasiries Aegyptij 192
Calasirium Aegyptiorum plagæ quæ 193
Calādiæ Indiæ popul. 248
Calatibus urbs ubi 481
Callatiæ Indi parentibus uescuntur 219
Callista insula 332
Callias Heleus Iamideorum uaticinus 371
Callimachus Aphidneus 450
Callimachi cædes 452
Callias Phænippus Hipponici pater 454
Calliæ filiæ tres 455
Callias Hipponici 523
Callipotani populus 525
Callipidæ populus 283
Calyndici montes ubi 92
Calestra urbs 511
Calui à natali ubi 285
Caluitici causa 205
Camarina urbs 526
Camarinei populus ibidē
Cambysis nuptiæ cum Mādane 61
Cambyses Cyro patre defuncto regnum suscipit 113.
Cambysis expeditio aduersus Aegyp. ibid.

Cambyſes aduer. Amaſim bellum mouit 200
Cambyſis ortus 201
Cãbyſis expeditiones 208
Camby. dona ad regẽ Macrob. 209
Cambyſes impetum in Apim facit 214
Camby. ſomnium ibidem
Camby. parricidia 214
Cambyſes ſororem interimit 215
Camby. morbus 216
Cambyſes uinolentus 217
Camby. crudeliſs. facinora 217
Camby. fatum, imprecatio, mors 232
Cameli formidini ſunt equis 46
Camerus oppidum 81
Campus Niſeus Medicæ regionis 485
Cameli Indici forma 251
Camici oppidi obſeſſio 532
Camicum Acragantini incolunt ibid.
Caminus Homeri 688
Cana mons ubi 485
Canabum Nili oſtium ubi 120.163.189
Canales miræ longitudinis 204
Canaſtreũ promõtoriũ 511
Candaules Græcis Myrſilus dictus Sardium tyrannus 12
Candaules ab Alcæo Herculis filio oriundus 12
Candaules Sardium nouiſſ. rex ibi.
Candaulis amor in uxorem ſuam ibidem
Candaulis uxor Gygi nuda uiſa ibi.
Candaulis interitus 14
Camſa oppidum ibid.
Cappadocib. à Cræſo bellum infertur 41.42
Cappadoces Græcis Syri nominantur 42
Cappadoces populus 42. 374
Caprarum immolatio ubi 133
Capripedes homines ubi 286
Caput ſine ſutura 655
Capita Aegy. cur dura 205
Capita Perſarum cur fragilia ibid.
Carcinitis oppidum 297. 314

314
Cardamyla nunc Asia dicta 585
Cardia urbs 419. 422. 492. 669
Cares in potestatem à Cyro subacti 20
Cares populus 91
Caria pars Ioniæ 79
Caricarum mulierum lex aduersus maritos 81
Cares insularum habitatores 91
Carum inuenta tria memorantur ibid.
Cares indigenæ & Aborigines ibid.
Carij Iouis templum apud Mylassos ibidem
Cares Aegyptij 142. 187. 246
Carius Iupiter 381
Carum cum Persis prælium 406
Cares Pedasenses 415
Caria à Persis capitur 417
Carum in Xerxi. exer. armatura 500
Cares olim Hœtines appellati ibidem
Carina urbs ubi 485
Carmen orthium 19
Carnia festa 546. 585
Carpathium mare 222
Carpis fluuius 295
Carthaginiensium bellum cum Phocen. 89
Carystus ubi 289
Carystus obsessa & capta 445
Casambus Aristocratis 435
Casiæ collectio 253
Casiliris uestis lineæ genus apud Aegyptios 149
Casius mons Aegyp. & Syriam disterminat 190
Casius mons 202
Casmena urbs 526
Casbatyrus oppidum 250. 293
Caspium mare 107. 291
Caspij maris long. & latitudo 107
Caspij populus 247
Caspiorum in Xerx. exer. armatu. 494. 498
Cassandanes Cambysis filius 201
Casiterides insulæ ubi 255
Casius mons ubi 116
Casthanæa urbs ubi 538
Castorum testiculorum me

dica uis & operatio 317
Caſtor & Pollux Tyndaridæ 331
Caſtratio iuuenum 419
Catadupa 121
Cataractæ fluuius ubi 479
Catiari Scythæ 278
Caucaſus mons 60.107
Caucaſij populus 248
Caunus urbs ubi 400
Cebrenia à quibus ædificata 682
Cecropidæ, Cranai, Pelaſgi 595
Ceiorum oraculum 290
Celenæ urbs ubi 479
Celtæ populus ubi 129.295
Centum inſulæ 82
Cephenis Beli filius 493
Cephiſſus amnis 571
Cercaſi populus ubi 129 156
Cercoponhedæ 550
Cereris templum 171.297
Cereris & Liberi principatus apud inferos 171
Ceres Aegyptijs Iſis dicta 189
Cereris Achææ templum 379
Cereris templo adhærens, manibus truncatur 445
Cereris Amphictyonidis fanum 545
Cereris & Proſerpinæ ſacra 582
Cereris Eleuſinæ templum 644.661.662
Certamen Triopij Apollinis 8
Ceruus ĩ Africa nullus 349
Chalcedonius populus ub. 419
Chaldæi inter Aſſyrios 494
Chalybes in poteſtatem à Crœſo ſubacti 20
Chãpſæ crocodili dicti 146
Charadra oppidum Phocen. 571
Charaxus Mitylenæus 176
Charopinus 399
Chemmis inſula ubi 188
Chemmis oppidum 152
Cheopes Aegyp. rex 171
Cheopes Aegyptijs ne ſacrificarent interdixit ibi.
Cheopes filiam ſuam proſtituit 173
Cheophrenis regis Aegypti pyramis ibidem
Cherſoneſum opp. à quibus

bus conditum 281
Cherſoneſus ubi 328. & eius præſtantiores urbes 463
Cherſoneſus Athenien. ditionis
Chiorum bellum 16
Chius oppidum 79.198
Chij Pactyam Perſis tradunt 87
Chiorum cædes & conſtantia 414
Chiorum prodigia 417
Chidori aqua Xerx. copijs deficit 512
Chidori fluuij origo ibid.
Chileus Tegeata 621
Chilonis Lacedæmo. conſilium 33
Chilo Lacedæmo. uir præſtans 557
Chœnix quid 428.
Chœreæ locus 446
Choaſpes fluui. 99.374. 376
Choraſmij popu. 247.255
Choraſmiorũ in Xerxiano exercitu armatura 494
Chorus iuuenum peſtilentia abſumptus 417
Chormius Argiuus 47
Cicones Thraciæ populus 507
Cilicia ubi 121.129.246
Cilices populus 246
Cilicum in Xerxi. exer. armatura 500
Cilices unde dicti ibidem
Cilix Phœnix Agenoris filius 500
Cilix Cyenenſis Horomedontis filius 501
Cilla Aeoliæ ciuitas 82
Cimmeriorum aduerſus Ioniam expeditio, Crœſo uetuſtior 12
Cimmeriorũ è ſedibus ſuis eiectorum in Aſiam tranſitus 15
Cimmerij ex Aſia per Halyat. exacti 16
Cimmerij ex Europa pulſi 60
Cimmerij ubi 281
Cimmerij muri ibid.
Cimmeriorũ ſepultura ibi.
Cimmerius Boſporus ubi ibidem 316.
Cimmerium mare ubi 293
Cimonis cædes & ſe pulchrum ubi 447
Cinnamomũ quomodo colligatur

ligatur 253
Cineas rex Thessaliæ 380
Cinyps fluuius ubi 343.371
Cippi Hercul. ubi 129.134
Cippi Sesostris nomine inscripti 158
Cippi Darij regis ubi 310
Cippus Crœsi regis ubi 481
Cippis Midæ regis Gorgij, epigramma ab Homero inscriptum 678
Circuncisionis Aegyp. causa 130
Circuncisio quibus communis 159
Cissij. Cissiorum regio 374. 376
Cissiæ portæ 274
Cissiorum in Xerx. exer. armatura 498
Cius fluuius ubi 295
Cius urbs capitur 406
Clazomenæ urbs 79.98
Clazomenæ urbs capitur 407
Cleander Phygaseus uates 439
Cleander Patareus Gelæ tyrannus 525
Cleobis & Biton à Solone beati habiti 22
Cleobis & Biton Argiuũ genus ibidem
Cleobis & Biton in certaminibus victores 22
Cleobis & Bitonis feliciss. exitus ibid.
Cleobis effigies apud Delp. ibidem
Cleombrotus & Leonides gemini 370
Cleomenes Spartiatarum rex 271.426
Cleomenes uirorũ iust. 271
Cleomenes nascitur 370
Cleomenis regnum 373
Cleomenis ad Aristagoram oratio 385
Cleomenis profugium 435
Cleome. insania 436. & unde 439
Cleomenes seipsum laniat 436
Cleomenes lucum Argium incendit 438
Cleonæ urbs ubi 478
Cliniæ Athenien. 565
Clisthenes Alcmæonidis 381
Clisthenes Ath. eijcitur 383
Clisthenes Sicyonis tyrannus 456
Clisthenis oratio ad procos filiæ

filiæ ſuæ 458
Clytiades ex Iamideorum genere 634
Cnidus ciuitas 80.198
Cnidij Lacedæmoniorum coloni 93
Cnidiorum regio ibi.
Cnydij de Iſthmo fodendo Pythiam conſulunt ibi.
Cnidorum deditio ibidem
Cobon Ariſtophanti 432
Codrus Athenien. rex 385
Coës Erxandri filius lapidibus interemptus 369
Cois Erxandri filij oratio ad Dar. 313
Coitus hirci cum muliere 136
Coitus in templo 143
Coitus Indorum in propatulo 250
Coitus & partus uiperæ 253
Coitus Naſamonum in propatulo 342
Colaxais Argitai filius 278
Colchi ubi 60.159.248. 290
Colchorum circunciſio 159
Colchicum linum ibidem
Coliadis ora 594
Colleſtis Aegyp. panis 148
Colophon ubi 79
Colophon à Gyge capitur 15
Colonos in Thuſciam quis primum deduxerit 55
Coloßi concubinarum Mycerini regis 175
Coloßi androſphyngis ubi 196.
Coloſſus Vulcani 197
Coloſſas Phrygiæ oppidum 481
Colubri ab equis deuorantur 45
Columbæ Dodonææ 140
Columnæ Herculis ubi 279. 334.547
Columnæ albæ ubi 405
Colus cum fuſo fœminis tractanda, non arma 339
Coma Lacedæmoniorum 48
Coma Babyloniorum 103
Combria urbs 511
Commētarij Homericæ profectionis 676
Compedes Lacedæmo. apud Tegeatas 38
Compſacus flu. iuxta Abderam 507

Consultant Persæ inter poscula 75
Consultationis usus quis 471
Conchylia in montibus ubi 118
Contadesdus fluuius 311
Copais palus ubi 612
Coquendi modus citra lebetem 299
Corcyra urbs, Corcyræi pupul. 224
Corcyræorum oratio ad Xerxem 531
Coresum ubi 399
Corinthia uestis 390
Corint. mulieres à Periandro denudatæ 396
Corobius 334
Coronæi populus 387
Corona oleagina Olymp. præmium 568
Cornua quibus in locis maturius proueniant, aut serius 287
Corys fluuius Arabiæ 203
Corycium antrum 592
Cotyle quid sit 168
Crater in ostio ponti 308
Crater Argolicus 334
Crathis fluuius ubi 80
Craftis, Craftia Minerua 372
Cranai Pelasgi nominati 594
Critalli Cappadociæ 479
Crobizi populus Thraciæ 295
Crocodili natura 145
Crocodilus animal ἀμφίβιον ibidem
Crocodilus, solus animaliũ inferiorẽ mandibulã non mouet ibidem
Crocodilus animalium soli trochilo pacatus ibidem
Crocodili Aegyp. sacrosancti ibidem
Crocodili capiendi modus 146
Croco. tricubitali magnitudine ubi 349
Crœsi genus altius repetitur 11
Crœsi pater Halyattes ib.
Crœsus quarum regionum tyran. fuerit ibid.
Crœsus ad pendendum tributum Græcos coëgit 12. 20
Crœsus Iones, Aeoles, Dores subegit 12. 20

Crœſus Lacedæmoniorum amicus 12
Crœſi regnum 20
Crœſus Græcorum primus Epheſijs bellum intulit 20
Crœſo urbs Dianæ ab obſeßis Ephe. donatur ibid.
Crœſus quas gentes in poteſtatem ſuam redegerit ibidem
Crœſi ſomnium de filio Atys 24
Crœſi liberi 24
Crœſus Adraſten ob fratricidium expiat 24
Crœſus ob mortẽ filij duos annos in luctu tranſigit 28
Crœſ. tentata oracula, uera deprehen. 28
Crœſus donaria & hoſtias Pythio conſecrat 30
Crœſus potentißimos Græciæ ſibi conciliat 32
Crœſi legati de ineunda pace ad Lacedæmo. 40
Crœſus aduerſus Cappadociam exercitum parat 41. 42
Crœſ. affinitas cum Aſtyage 42
Crœſus exercitum Halym fluuium traijcit 43
Crœſ. Pteriorum urbem expugnat 44
Crœſus Syrorum prædia deuaſtat ibidem
Crœſus Syros exterminat ibidem
Crœſi & Cyri regum pugna ibid.
Crœſus capitur 45. 48. 49
Crœſ. oraculum de muto filio redditur 49
Crœſi filius uocalis factus 49
Crœſi regnum quot annorum ibidem
Crœſus ſuper ingentem lignorum ſtruem impoſitus, Solonis recordatur 50
Crœſ. Apollinis imbre è pyra liberatur 51
Crœſus abaui ſui crimen luit 53
Crœſus Cambyſi traditur 110
Crœſi crater 223. & pecunia 369
Crœſi in Alcmeoniden munificen

nificentia 456
Crœsi cippus ubi 481
Creston oppidum 33
Crestoniatarum lingua ibi.
Cressea regio 511
Crestonicus ager ibidem
Cremmi emporiū ubi 284
Cretensium oraculum 532
Crex animal 147
Crios Polycrati 435
Crisæus campus 571
Crophis mons ubi 125
Crotoniatarum genus 596
Cubitus regius quid 94
Cubitus Aegyptius, Samius 193
Culicum uis ingens apud Aegypt. 155
Cultus Babyloniorum 103
Cuma ciuitas Aeoliæ 82. 674
Cuma capitur 407
Curienses Argiorum coloni 404
Currus aureus Xerxis 604
Currus sacer Iouis ibidem
Cyaxares Medorum tyrānus 42.60.
Cyaxari puer trucidatus, in moremq; uenationis apparatæ offertur à Scy. 42
Cyaxares Phraortis filius 42.60
Cyaxares Asiæ populos primus in prouincias distinxit 60
Cyaxaris prælium cum Lydis ibidem
Cyaxares Asiam sibi subijcit ibidem
Cyaxares Ninum ciuitatē obsidet ibidē
Cyaxares XL. imp. sui anno moritur 61
Cyaneæ insulæ ubi 309
Cybeles templum concrematur 400
Cyclades insulæ ubi 365
Cydra urbs ubi 481
Cydippa Terilla Anaxilei uxor 530
Cydonia urbs à quibus condita 229
Cilices Crœsus in potestatē suam redegit 20
Cylon Athenien. 383
Cyllyrij Syracusarum seruui 525
Cyrnurij populus 585
Cynesij populus 129
Cynipis fertilitas 351

Cynocephali ubi 349
Cynthij populus 595
Cyprij uersus Homeri 165
Cyprus à quo primum capta 199
Cyprus tributaria facta ab Amasi ibid.
Cyprus insula 374
Cypriorum defectio à Medis 400
Cyprij claues 403
Cypriorum oratio ad Iones 403
Cyprij in seruitutem redacti 405
Cypriorum in Xerxiano exercitu armatura 500
Cypriorum uaria genera ibidem
Cypselus Eetionis filius 15
Cypselus Periandi pater 394
Cypselus unde appellatus ibidem
Cypsela quid ibid.
Cyrenæorum deditio 205
Cyrena urbs 246
Cyrenæi populus 335
Cyrenæorum pugna cum Aegyp. 337
Cyrenæorum 7000 à Pœnis cæsi 338
Cyren. fœminarum superstitio 347
Cyrenaicæ regionis fœcunditas 351
Cyres fluuius 296
Cyrmianæ, aliàs Scyrmiadæ, Thraces 312
Cyranis insula ubi 350
Cyrenensium distributio 338
Cyrus Cambysis filius 28. 62
Cyri & Crœsi pugna in regione Pteria 44
Cyri fœdus cum Babylon. 45
Cyri nobile stratagema 46
Cyrus seipsum cognoscere incipit 66
Cyri mater Astyages 53. 61
Cyrus infans morti destinatus clàm nutritur 62. 64
Cyri nutritius pater Mitradates 63
Cyrus rex puerorum eligitur 65
Cyrus à magis regnasse dicitur 68

Cyrus à cane educatus fertur 70
Cyrus Assyrijs bellum infert 94
Cyrus in Babyl. exercitum ducit 99
Cyrus Gyndem fluuium ulciscitur 99
Cyrus Babylonem capit 101
Cyrus in Massagetas expeditionem parat 106.108
Cyri somnium & eiusdem interpretat. 110
Cyri casus in pugna contra Massaget. 12
Cytherea ïsula ubi 47.557
Cytissorus 543
Cyzicus urbs ubi 419

D

DAdicæ populus 246
Dadicarum in Xerxi ano exerci. armatura 494
Dai Persarum genus 72
Damas Siritanus Samyris filius 457
Damasithymus Candaulis filius 502
Damasithymus Calyndensium rex 591
Damiæ & Auxesiæ simulachra 388
Danaus & Lynceus Chemmitani 152
Daphnæ Peluſiæ 127.160
Daphnis Abydenus 329
Darius Hiſtaſpis filius 97. 110.235.464
Darij regis auaritia 99
Darij regis ſtatua 161
Darij ad monarchiam exhortatio 242
Darius quo machinamento imperio Perſarum potitur 244
Darius rex Perſarum declaratur ibidem
Darij matrimonia 245. 465
Darij lapideum ſimulachrum 245
Darius inſtitor ibi.
Darij theſaurus & annuum tribu. 248
Darius Cambyſis ſatelles 267
Darius Babylonem obſidione cingit 272
Darij elogium celebre de Zopyro ibi.
Darij expeditio in Scythas 276

Darius Indos subegit 293
Darius quas urbes in Scythia condiderit 323
Darij crudele factum 309
Darij moneta 341
Darius quid Græcis significet 445
Darij liberi de imperio disceptantes 464
Darij obitus 465
Darianus exercitus aduersus Scy. 445
Darij legati in puteum cõiiciuntur 514
Darij uxor & duo filij 553
Dardanæi populus 99
Dardanus urbs ubi 486
Dardanus urbs capitur 405
Daritæ populus 247
Dasis urbs 213
Datis Medus natione 444
Datis oratio ad Delios 445
Dauriſes Perſarum dux in ſeruitutem redactus 406
Decimæ Ioui neceſſario redduntur 52
Deiphonus uates 660
Decelenſium immunitas uectigalium 651
Deliæ puellæ ſacræ 289
Delij ſacri 445
Delos tremuit ibid.
Delius Thebanorum 453
Delus inſula à Piſiſtrato expiatur 36
Delphici oraculi reſponſum 29
Delphicum oraculum ueterax à Crœſo deprehenſum ibidem
Delphorum fuga 572
Delphorum indigenæ heroës 573
Delubra à quibus dijs primum conſecrata 115
Delubrum Iouis Olympij ubi 116
Delta Nili 119.120
Demaratus Spartiatarum rex 385
Demarati nomen 431
Demarati eulogium 434
Demarati ſtratagema 557
Demarati pugillares 559
Dæmon maximus Aegyptiorum 132
Democides Crotonien. medicus 259
Democedes ſplendidis munerib. donatur 262
Democedis in medicina

profectus 263
Democides explorator in Græciam mittitur 265
Democidis nuptiæ 266
Demonax Mantineus 338
Demophilus Diadromei 552
Dentes ex uno osse 655
Deorum oracula apud Aegypt. 150
Deorum acres uindictæ 354.599
Depositi reddendi argumẽtum 441
Derusiæi Persarum genus 72
Derσei Thraciæ populus 507
Detractio importuniß. res 471
Dianæ oraculum apud Aegypt. 150
Dianæ templum ubi maximum 178.188
Dianæ & Apollinis parentes 189
Dianæ Aegyp. Bubastis dicta ibidem
Dianæ puluinar 224
Dianæ regiæ sacra 289
Dianæ ara ubi 310
Dianæ templum 535
Diacœleuia 447
Diactorides Cranonius 457
Dicæi diuinatio 581
Dicæa urbs Græca 506
Dictynes delubrum 229
Dictyes ubi gignantur 349
Dies repente nox facta Lydorum Medorumq; bello 43.60
Diei natalis obseruatio ab Aegyp. 149
Diei in horas distributio à quibus facta 161
Dienecis Spartani præstantia 554
Dioces Phraortis filius 57
Diocem Medi sibi iudicem constituunt ibidẽ
Dioces Medorum rex declaratur 58
Dioci regia à Medis ædificatur ibidẽ
Dioces in exercenda iustitia incorrup. 59
Dioci defunct. Phraortes in reg. succe. ibidem
Dionysius Aegyptijs Osiris dictus 182

Dionysius Vrotalt Arabibus appell. 203
Dionysij educatio 253
Donysij Phocensis oratio ad Iones 411
Dionysij oraculum 597
Dionysiophanes Ephesius 655
Dion urbs ubi 478
Dipæenses populus 635
Dithyramborum primus autor quis fuerit 18
Dithyrambus Harmatideus 554
Dives quis dicatur 23
Doberæ populus 359
Doberes populus ubi 507
Dodona 139
Dodonææ columbæ ibi.
Dodonæum oraculũ apud Græcos uetustiß. omnium ibidem
Dolonci Thraces 419
Doloncorum oraculum ib.
Domus ex sale ubi 347
Donaria à Gyge Delphis consecrata 15
Dores Asiæ populus à Cræso subacti 12. & 20. 500
Dorica gens 33. 80. 81. 91
Dorico genere excellentes 32
Dorus Hellenis filius ibid.
Dorum demigratio ibid.
Dorienſium sacra 80
Doriæi necis causa 372
Dorum in Atticum expeditiones 385
Doricum uestimentum 390
Dorienſium principum origo 427
Dores unde propagati 560
Dorienſium ciuitates 585
Dorum Asianorum in Xerxiano exercit. armatura 501
Doriscus Thraciæ littus 479. & ingens campus 492
Doris Anaxandrides 527
Dotus Megasidi filius Mantienorum dux 496
Dropici Persarum genus 72
Dryopes populus 571. 585
Drymos urbs 571
Duodecim deorum institu. Aegyp. 115
Duodecim deorum ara ubi 116
Dyamanates 382

Dyma ubi 81
Dyras fluuius ubi 544
Dyſenteria in Xerx. exercitu 604
Dyſorus mons ubi 360

E

EBenum ubi naſcatur 254
Ecbatana quid 58.83
Echinadum inſularum mare ubi 118
Echemmis inſula 188
Echines genus murũ apud Afros 350
Echenus Eropi filius Hyllum interemit 629
Eclipſis ſolis 483
Eetion Cypſeli pater 15
Eetion Echecrates 393
Eetioni oraculum redditur ibidem
Effigies argentea piſtricis Crœſi 31
Elon urbs ſupra Strymonem 479.507
Elbo inſula 180
Elatea oppidum 571
Electrum ubi 255
Elephantina urbs 117.122 197
Elephãtes Aethiopiæ 254
Eleuſij inuaduntur 365
Eleuſina Cereris templũ 644.661
Elorus fluuius 525
Enagees qui dicantur 383
Enarees theliæ morbi curatores apud Scythas 61
Enarees androgyni 301
Enipeus Theſſaliæ fluuius 513
Epaphi boues 131
Epaphus Aegypt. lingua apis dicitur 187
Epaphi figura 214
Epaphus è uacca genitus ibidem
Epidaurij 81
Epigrammata Spartiatarum 554
Epheſus 79.118
Epheſijs à Crœſo bellum infertur 19
Epheſij obſeßi Crœſo urbẽ Dianæ donauerunt ibi.
Epium oppidum 333
Epizeli prodigioſa cæcitas 453
Equi colubros uorant 45
Equi camelos reformidant 46
Equorum & canum numerus

rus regis Baby. 101
Equi à Messagetis soli immolantur 113
Equi fluuiales Papremitanis sacri 146
Equorum fluuialium natura ibidem
Equi syluestres candidi 296
Equæ Olympicæ uictrices 447
Equa leporem enixa 491
Equarum iubæ pro cristis quibus 495
Equæ Thessaliæ omnium optimæ 543
Equestrium Persarum copiarum numerus 499
Erasinus fluuius 436
Eretria capta, direpta, incensa 446
Eretrienses populus 595
Erechtheios templum in ara Athen. 398
Eresione Homeri 688
Eridanus fluuius ubi 255
Erixo Arcesilai uxor 338
Erochus oppidum 571
Erophantus Parieneus 329
Erythræa insula 79.162
Erythræi populus 410
Erythræorum cum Chijs bellum 16
Erythya insula 279
Erix regio Heraclidarum 371
Etearchus Ammoniorum rex 128
Etearchi regis sermo de Nili ortu 129
Etearchus Oaxi rex 335
Etesiæ uenti causa inflationis Nili fluminis 123
Eualcides Eretriorum dux 400
Euagoras Lagonis 447
Euboicum pondus 245
Euboica plebs uenundata 526
Euboij populus ubi ibid.
Euclides & Cleander Hippocr. filij 525
Euelthon 339
Euhesperides ubi 342.352
Euenetus Lacedæmoniorum dux 534
Euenius uates excæca. 659
Euphrates in rubrum mare ex Armenijs decurrit 95
Euphratis ductus atq; anfractus 97
Euphrates Armeniam à

Cilicia disterminat 376
Euphorbus, Philagrus pro ditores 446
Eupalinus Magerensis 229
Eunuchi in precio habiti 598
Euripidis opinio de Nili incremento 123
Euristhæi genus 370
Eurimachus à Platæensib. interfi. 556
Europa Agenoris Phœnicum regis filia 10
Europa à Græcis rapitur ibidem
Europæ filij Sarpedo & Minoë 92
Europæ extrema 254. 293
Europa ubi & unde dicta 291. 294
Europæ laudes 466
Europei Macedonum accolæ 496
Euryleon obtruncatur 372
Euryſthenis familia 427
Euryſthenes unde dictus ibidem
Eurydame Leutychidis uxor 434
Eurybates Aeginetarũ dux 443
Eurypus 534
Eurytus & Aristodemus 555
Eurybiades Euryclidæ 560. 594
Euxinum mare 11. 42
Euxinus pontus 294
Exampæus locus ubi 308
Exampæi ahenum ibidem
Exemplum iustæ uindictæ corrupti iudicis 364
Exercitu donari apud Persas eximium 667
Exitus rerum inspiciendus 24
Experimenti compendia 469
Expiandi ritus apud Lydos idem qui apud Græcos 24

F

FAbis Aegyptij abstinent 131
Fames mira 670
Famis discutiendæ inuentum à Lydis 56
Fames Xerx. exercitum excipit 604
Fanum Panionium 80
Fanum Iouis Beli apud Babylo.

bylo. 95
Fanum Thebani Iouis 96
Fanum Protei regis Aegyptiorum 162
Fanum Dianæ ubi maximum 178
Fanum Latonæ ubi 188
Fatis frustra obsistitur 232
Fax Vulcani apud Græcos 595
Feles prolis amantißima 144
Felium sepultura ubi ibi.
Ferri compactionem primus excogi. 191
Feræ Aegyptijs sacræ 143
Ferarum cura apud Aegyptios 143
Ferarum interfector apud Aegypt. morte multatur 142
Festum Theopha. 30
Festum accensionis lucer. apud Aegypt. 142
Fides Arabum constantiß. 203
Filiorum Iouis cognomina 381
Flamma è Iunonis simulachro 438
Fluminum ueneratio apud Persas 77
Fœderis ineũdi ritus apud Medos & Lydos 43
Fœmina semiuipera 280
Fœminæ uirili uirtute 591
Fœminæ agrestes ubi 348
Fontes Mæandri ubi 479
Fontis mirum 211
Fons amarus 296,308
Fons Apollinis 337
Fons solis ubi 346
Formicæ Indiæ, Græciæ 250
Formæ in Xerxe dignitas 540
Fortunatus quis sit 23
Fortunatus circus eosdem fortunatos esse non sinit 108
Fortuna Aminoclis Cratanei 541
Frigoris mira uis ubi 287
Fructus ebrios reddẽs 106
Fulgura & tonitrua in Xerxianum exercitum in gruunt 486
Funerum lustra. apud Scythas 303
Furis apud Aegyptum callidiß. commen. 170
Fustuaria pugna apud Aegypt.

gypt. 143
G
GAdes ubi 279
Gæſon 661
Galaica olim, nunc Erian-tica 506
Galipſus urbs Græca 510
Gamori Syracuſani appel-lati 525
Gandarij populus 246
Gandariorum in Xerx. ex-er. armat. 494
Garamantes populus 343. 346
Gargaphius fons 628. 641
Gauanes, Aëropus & Per-diccas fratres 612
Gebeleizes dæmon Geta-rum 312
Gela oppi. à Lindijs condi-tum 524
Gelonus Herculis filius 280
Gelonus urbs 317
Geloni populus ibid.
Gelonorum regio, mores, uictus ibid.
Geloni agriculturæ operã nauant ibidem
Gelon Dinomenis filius 520
Gelon Syracuſana urbe po-titur 526
Gelonis magna imperan-di libido 528
Genitura Indorum qualis 250
Geometriæ ortus ab Aegy-ptijs 161
Gephyrei populus 377
Gergithæ ab Hymea capi-untur 407
Germani Perſarũ genus 72
Gerrus flu. & locus 284. 297. 298
Gerra Perſica 646
Geryonis uaccæ 279
Geræ 321
Gigonus oppidum ubi 511
Gillus Tarentinus 267
Gindanes populus 343
Gindanarum mulierũ fim-briæ 343
Glauci Chij inuentum 19
Glauci Epicydidis æquitas 441
Glauci ſtirps extrita ibid.
Glaucus caprarius 683
Gliſantem Thermodon in-terfluit 639
Gnomonis & poli inuen-tio ab Aegy. 161
Gobryes Darij filius Syro-rum

rum dux 496
Gobryas Persa 235
Gonnus urbs ubi 512.534
Gorgonis caput 153
Gorgo Cleomenis filia 373
Gorgus Salaminiorum rex 401
Gorgus ad Medos transfugit ibid.
Gratiarũ collis nemoribus frequens 344
Græcorum bellorum initia 9
Græcorum respon. super raptu Medeæ 10
Græci imperium Priami euerterunt ibidem
Græci ante Crœsi imperiũ liberi 12
Græcorum oracula 28
Græci eadem semper lingua usi 33
Græcæ gentis laudes 34. 503
Græcorum Athenien. sapientiß. 34
Græci Ionum nomen refugerunt 80
Græcorum festiuitatum nomina 82
Græcorum negociationes 83
Græcorum literæ & scriptura 130
Græci ab Aegyptijs pleraq; sumpsere 137
Græcorum dij 182
Græcum fanum apud Aegypt. 198
Græcanicorum operũ tria maxima apud Samos 229
Græcorum natalitia 287
Græcorum literæ ex Phœnicibus 377
Græcorum imbecillitas in bello ineundo 469
Græcorum iusiurandum 514
Græcorum de conspirando contra Barbaros consilium 520
Græcorum specul. à Xerx. capiuntur ibidem
Græcorum oratio ad Gelonem 526
Græcorum Persam opperientium catalo. 544
Græcorum in bellando uirtus 553
Græcorum mores 557
Græcorum classes aduersus Xerxem 559

Græcorum claßica victoria 563
Græc. de insequendo Persa consultatio 600
Græ. ad Plateas exercitus summa 632
Græcorum præda è Persarum clade 654
Græcorum sepultura 656
Grinus Theræ insulæ rex 333
Gruum pelles in locum clypeorum 495
Grumi grandes salis in montibus 545
Gryphes ubi 255
Grues Scythicæ ubi hybernent 123
Grynia Aeoliæ ciuitas 82
Gygamæ Pœni ubi 342
Gyges Dascyli filius 12
Gyges Candaule interempto uxore eius & regno potitur 14
Gyges suffragio Delphici oraculi Lydorum regnũ possedit ibidem
Gygis atnepos de Candaulis morte pœnas dedit ibidem
Gygis donaria Delphis cõsecrata ibidem
Gyges barbarorum primus apud Delphos munera posuit ibidem
Gygis tribunal ibidẽ
Gyges Mileto & Smyrnæ arma intulit ibidem
Gyges Colophonem cepit ibidem
Gygis crimẽ Crœsus luit 53
Gyges Heraclidarum satelles ibidem
Gygeus lacus proximus Halyattis sepulchro 55
Gygea Alexandri soror 362
Gygea Amyntæ filia 612
Gymnici certaminis institutio 153
Gyndis flumi. ortus 99. 376
Gyndis fluuij riuuli 99. 100

H

HAgetorides Antagoræ filius 652
Halicarnassus ciuitas 80. 198
Haliacmon fluuius 512
Halizones populus ubi 283
Halys amnis 11. 20. 42. 60. 74. 375

74.375
Halys amnis in mare Euxinum uoluitur 11
Halys amnis Medicum imperium & Lydum disterminat 42
Halyattes successor Sadyatti 15
Halyattis bellum cum Cyaxare & Medis 16
Halyattes Cimmerios ex Asia exigit 16
Halyattes Smyrnam capit ibidem
Halyattes ad tibiarum fistularumq; cantum in expeditionem procedebat 16
Halyat. paternum bellum administrat ibid.
Halyatti oraculum à Pythia redditur 17
Halyattis cum Milesijs fœdus 18
Halyattes Mineruæ duo delubra ædifi. ibidē
Halyattis regnum & mors 19
Halyatti defuncto Crœsus in regno succedit ibid.
Halyattis dona Delphis cō secrata 19.392
Halyattes fugientes Scythas recepit 42
Halyattis uxores Caira & Iade 54
Halyattis sepulchrū apud Lydos 55
Halyattis sepulchrum ab emptitijs hominibus & ancillis constructum ibid.
Hamasus rex Cyro confœderatus 45
Hamilcar Carthaginiens. rex 530
Hamilcaris genus & mors 531
Harmamithres Persici equitatus præfectus 499
Harmocydis oratio ad Phocenses 625
Harpagus Medus 46
Harpagus Astyagis familiaris 62
Harpagi coram Astyage expurgatio 67
Harpagi filium Astyages mactat 67
Harpagus proprium comest. 68.87
Harpagi ad Cyrum literæ intra leporē reconditæ 71

Harpagus exercitui Aſtyagis contra Cyrum præficitur 73
Harpagus Ionia ſubacta, in Caras exercitum traduxit 91
Harpagus Cyrum in poteſtatem regni inuexit 87
Harpagus inferiorem Aſiã ſubigit 94
Harpagus Perſa 418
Harpagus in Mazaris defuncti locum ſufficitur 87
Hebes teſſera 661
Hebrus fluuius ubi 311.492
Hecatæus hiſtoriograp. 181
Hecatæus Egeſandri 407
Hecatæi Egeſandri ſermones 461
Hector ſucceſſor Troiani regni 167
Hedoni Thraciæ populus 507
Hedonorum nouẽ uiæ 508
Hegeſicles Spartiatarum tyrannus 37
Hegeſipyla Miltiad. uxor 422
Hegeſiſtratus tyrãnus 396
Hegeſiſtratus Telliadeus aruſpex 635
Hegeſiſtrati interitus 636
Helenæ ab Alexan. raptus 10.163.164
Helena Menelao redditur 166
Helenæ templum 430
Heleus uaticinus 263
Heleus Agæi Peloponneſius 457
Helice ubi 80
Heliopolis ſolis urbs 141
Heliopolitani Aegyptiorũ ſolertißimi 15.146
Heliorum certamen 190
Helis Aetolorũ ciuitas 585
Helleſpontij populus 246
Helleſpontus 309
Helleſponti pons 481
Helleſponto Xerxes compedes iniecit 482
Helleſpont. ſtig. à Xerxe inuruntur ibidem
Helleſpont. Xerxes muneribus don. 450
Helleſpontias, uentus ſubſolanus 540
Helles filiæ Athamantis ſepulchrum 492
Hemus 295
Heneti populus 104.357
Heraclidæ Sardium reges 12

12
Heraclidarum genus ibid.
Heraclidarum imperium quot annorum ibidem
Heraclidarum ultio in atnepotem Gygis 15
Heraclides Ibanoleus 406
Hercules unus è XII. dijs 134
Herculis parentes ab Aegypt. oriundi 134
Hercules uetuſtus deus ibi.
Herculis cippi ubi 129.134
Herculis templum ubi 135. & 163.380.449.452
Hercules geminus 135
Herculis fabula ibidē
Herculis oraculum apud Aegypt. 150
Herculis columnæ ubi 279. 374
Herculis tres filij 280
Hercules Scytharum deus 298
Herculis ueſtigium ubi 308
Herculis ara ubi 535
Hercules ab Iaſone derelictus 542
Hermus fluuius 46.399. 677
Hermus fluuius iuxta Phociam urbem in mare effunditur 46
Hermotybies Aegyptij 192
Hermotybiorum Aegypt. plagæ 193
Hermophantus 399
Hermippus 409
Herma ubi 537
Hermionēſes Dryopes ſunt 594
Hermonia Dryopum ciuitas 585
Hermotimus Pedaſenſis genere 598
Hermeus ſinus 674
Herodoti peregrinatio 115.126.134
Herodoti ſententia de incremento Nili 124
Herodoti de origine oraculorum ſententia 140
Herodoti de raptu Helenæ ſententia 166
Herodotus Baſilidis filius 610
Heroicum conditorium 433
Hephæſtienſes, populus 463
Heſiodus & Homerus deorum

rum opifices 139
Hexapolis olim Pentapolis *dicta* 80
Hillus Herculis filius 545
Hiperocha 289
Hipparchi insomnium 377
Hipparchi interfectores *ibidem*
Hippias tyrannus Atheni. 379
Hippias Pisistrati filius 447
Hippiæ somnium 448
Hippiæ dens tußiendo excussus 448
Hippoclides Tisandri filius 457
Hippoclidis proci præstantia 458
Hippoclus Lampsacenus 329
Hippocrati portentum ingens uisum 33
Hippocrates pater Pisistrati 381
Hippocrates Gelæ tyrannus 416
Hippocratis Pataræi mors 525
Hippophoræ naues quæ 425
Hippotoxotæ quid 641
Hirci coitus cum muliere 136
Hirus mons ubi 46
Histiæus Milesius 329.357
Histiæi ad Scythas oratio *ibidem*
Histiæi callida oratio ad Darium 402
Histiæus à Chijs in uincula conijcitur 408
Histiæi literæ produntur 409
Histiæi uulnus *ibid.*
Histiæus capitur 418. & in crucem tollitur *ibidem*
Histiæus Tymnis filius 502
Histieotis ora super Artemisium 535
Histiæa urbs capitur 567
Hoarus fluuius ubi 323
Homerus & Hesio. deorũ opifices 139
Homerus de raptu Helenæ 164
Homeri Epigomi 288
Homericæ profectionis cõmentarij 676
Homeri cæcitas *ibid.*
Homeri epigramma pro Mida

Meda Phrygũ rege 678
Homeri nomen unde 679
Homeri minor Ilias 680
Homeri Phocais 680
Homerus apud Chium 684
Homeri Cecropis, Batrachomyomachia, Epicicli-des ibidem
Homeri uxor & filiæ ibi.
Homeri caminus 688
Homeri Ereſione ibidem
Homeri mors & ſepulchrum 690
Homerici ſepulchri inſcriptio ibidem
Homerus Aeolicus ibid.
Homeri ætas 691
Homini ſatius mori quàm uiuere 22
Hominis calamitoſa conditio 23
Hominis prima & natuuox 114
Homo fato functus ubi per lætitiam terræ demandetur 355
Homines in fortuitorum arbitrio & non contrà 488
Hoples Iouis filius 381
Horæ diei à quibus inuentæ ſint 161
Horti Midæ Gordij 613
Hoſtiæ Pythio à Crœſo cõſecratæ 30
Hotaſpis Artachæi filius Aſſy. dux 494
Humanarum rerum inconſtantia 11
Humanæ uitæ anni LXX. 23
Humanæ uitæ breuitas & calamitas 487
Hyampolis urbs 591
Hyampeus uertex 593
Hyacinthia Lacedæmo. ſolennia 620
Hybla urbs 525
Hydarnes Perſa 235
Hydarnes Hydarnis filius Perſ. dux 498
Hydrias regio 405
Hyela ager Oenotriæ 89
Hyenæ ubi naſcantur 349
Hygennenſes populus 246
Hylæa locus 279.305
Hylleæ 382
Hyllus interimitur 629
Hymees Perſa 405.406
Hymeæ obitus 407
Hymeſſus 462
Hymni deorum ab Homero conſcripti 677

Hypachelium Cilices appellati 309
Hypacyris Scythiæ fluuius 298.299
Hypanis fluuius impotabilis 284.295.308
Hyperanthes & Abrocomes Darij filij 553
Hyperborei ubi 282
Hyperboreorũ ſacra 288
Hyppoleo promontorium 297
Hyrcani populus ubi 255
Hyrgis fluuius 298
Hyria urbs à quibus condita 532
Hyſies populus ubi 385
Hyſtaſpes Arſamenis filius 10
Hytaſpes Darij filius 494
Hyſtriches ubi gignantur 349

I

IAdmon Samius 176
Ialiſſus ubi 80
Iapygia 266.315
Iapyges Meſſapij 315.532
Iardanna ancilla 12
Iaſonis aureus tripus 344
Iatragoras 369
Iberiam Perſæ occupant 87
Ibidis forma 147
Ibidum duplex genus 148
Ibis Aegyptijs ſacer 144. 147
Ichnæ urbs terræ Bottiæidis 511
Ida mons 486
Ieiunia & feſtus dies Iſidis 347
Ienyſus urbs ubi 202
Ignem Perſæ deum arbitrantur 208
Ignis Aegyptijs animata bellua dictus ibid.
Iyrcæ populus ubi 285
Ilias minor Homeri 680
Ilienſis ager 397.486
Ilienſi Mineruæ mille boues à Xerxe immolantur 486
Ilium ubi 118
Ilij obſeßio & expugnatio 167
Iliſſus fluuius 541
Imbecillitatis fortißima neceßitas 534
Imbrus 364
Imbribus uacantes 347
Imperium Priami à Græcis euerſum 11

Impoßibile fortem fato de
ſtinatam poſſe effugere 53
Impoßibilitatis numẽ 602
Inarus Pſammetichus uir
Pœnus 467
Inconſtantia rerum huma
norum 31
Indi Callatiæ parentib. ue=
ſcuntur 219
Indorum multitudo 247
Indi Calandiæ 248
Indicum aurum ibid.
Indicæ regionis deſcript.
& ſitus 249
Indi pecuarij & eorum mo
res 249
Indorum nauigia ibidem
Indi ægrotos ſuos epulan=
tur ibidem
Indorum coitus in propa=
tulo 250
Indorum genitura atra
ibidem
Indicæ formicæ ibid.
Indici cameli forma &
pernicitas ibidem
Indica animalia grandio=
ra cæteris 252
Indis ſol matutinus arden=
tißi. 251
Indus fluuius 293
Indi à Dario ſubacti ibid.
Indorũ in Xerxiano exer=
citu armatura 494.498
Indathyrſus filius Saulij
rex 305.322
Ingenium Perſarum quale
52
Inopiæ & impoßibilitatis
numina 602
Inſtitores primi Lydi exti
tere 55
Inſtitutio Perſarum 76
Inſomniorũ ludibria 475
Inſulani Iones qui 79
Inſulæ Oenuſæ 88
Inſulæ Echenades ubi 118
Inſula natans ubi 188
Inſulæ beatorum ubi 213
Inſulæ rubri maris 247
Inſulæ Caßiterides ubi
255
Intaphernis facinus &
mors 256
Intercalatiõis menſis à qui
bus introductus 23.115
Io filia Inachi regis 9
Io à Phœnicibus rapitur
ibidem
Io ſtuprata 11
Iones à Cræſo ſubacti 12.
20

Ionico genere excellentes 32
Ionum ciuitates 79
Ionum linguæ 79
Iones insulares qui 79
Ionum nomen refugerunt Græci 80
Ionum cur XII. ciuitates 80
Iones ab Achiuis suis sedibus pulsi 81
Ionum reges qua progenie oriundi 81
Iones ueri & genuini qui 81
Ionum qui ab Apaturijs arceantur 81
Ionum Panoniũ sacrum 81
Ionum insulanorum deditio 90
Iones Biantis consilium spernunt 90
Ioniam Harpagus subigit ibidem
Iones quomodo Aegyptũ diuiserint 126
Iones ubi & unde dicti 245.595
Iones ignauissimi hominũ 330
Ionicæ rebellionis occasio 365. & initia 375
Ionum fuga 407
Ionicarum nauium catalogus 410
Ionibus Persarum minæ intentatæ ibidem
Iones laborum insueti 412
Iones tertio in seruitutem redacti 419
Iones Dario tributarij 423
Ionum in Xerx. exercitura 500
Iones Pelasgi Aegialees appellati ibidem
Ionia Græcis iterum restituta 664
Ioniæ translatio 663
Ioui decimæ necessario reddutur 52
Iouis Carij fanũ apud Mylassum 91
Iouis Beli templum & simulachrum 96.345
Iouis Thebani templum 96
Iouis cultus apud Meroẽn 126
Iouis fanũ apud Thesprotos 140
Iouis oraculum apud Aegypt. 150

Iouis Ammonij templum à Cambyse accensum 211
Iouis Beli puluinar 275
Iouis forensis ara 372
Iouis filiorum cognomina 381
Iouis militaris templũ 496
Iouis Olympij delubrũ 116
Iouis currus in Xerx. exercitu 485.684
Iouis Aphlystij templum 543
Iphigeniæ apud Tauros cultus 316
Ipni locus quidam 540
Iraſa locus ubi 337
Is urbs & flumen 95
Is fluuius in Euphraten ſe inuoluit ibidem
Iſagoras Tiſandri 381
Iſidi uaccæ ſacræ 132.347
Iſidis ſimulachrum 132
Iſidis templum maximum in urbe Buſiri 141
Iſis Δημήτηρ, id eſt, Ceres dicta 141.189
Iſidis & Dionyſij filij 189
Iſidis ſacra & feſta ibid.
Iſmares lacus famoſiſs. 506
Iſmenij Apollinis tẽplũ 31
Iſſedoni populus 106
Iſſedones populus 282.286
Iſſedonum mores 286
Iſtri ortus & fluxus 129
Iſter ubi 295.313
Iſter ſemper par 296
Iſthmus Cnidiæ 93
Iſthmus muro præſeptus à Miltiade 420
Iſtiæotis locus proximus Oſſæ & Olym. 32
Iſtiæi populus 94
Itanus oppidum 334
Iudices regij apud Perſas 215
Iudicis corrupti iuſtæ uindictæ exemplum 364
Iuncus eſui aptus 154
Iunonis feſtum 22
Iunonis duæ imagines ubi 199
Iunonis templum ubi 310 643.646
Iupiter expiator hoſpi. 27
Iupiter apud Perſas 74
Iupiter Bel apud Babylonios 95
Iupiter arietina facie apud Aegyp. 133
Iupiter Ammon 133.345
Iupiter Thebanus 133.345
Iupiter liberator, & eius tem

templum 269
Iupiter Scytharum deus 298
Iupiter Papæus apud Scythas ibid.
Iupiter Lyceus 333
Iupiter Cæsius 381
Iupiter Lacedæmonius 427
Iupiter cœlestis ibidem
Iupiter sub nomine Xerxis 491
Iupiter æreus decem cubitorum ubi 654
Iurare per aquam Stygis 435
Iusti principis officium 210

K

Kiki quid sit 154

L

Labda Amphionis filia 393
Labynetus Babylon. tyrannus 45
Labyrinthi descriptio 184
Labynetus Assyriæ rex 99
Lacedæmonij Crœso amici 32.32
Lacedæmonij potentiss. Græcorum 32
Lacedæmo. leges à Lycurgo 37
Lacedæ. bellum Tegeatib. intulerunt 38
Lacedæ. compedes apud Tegeatas 58
Lacedæ. quibus artibus Tegeatibus facti sunt superiores 40
Lacedæmo. Argiuorumq; pro agro Thyrea dimicatio 47
Lacedæmo. coma post victoriam de Argiuis 48
Lacedæm. expeditio aduersus Polycrat. 222
Lacedæ. in Samum expeditio ibidem
Lacedæ. mos in sumendis noctu supplicijs 331
Lacedæ. de seipsis opimo 426
Lacedæm. regum funera 42
Lacedæ. lis de progrediendo ad bellum 448
Laced. oratio ad Platæenses 449
Lacedæ. uirtus 503
Lacedæ. oratio ad Hydarnen Persam 516

Lacedæ.consuetudo 547
Lacedæ.oratio ad Athen. 615
Lacedæ.frugalitas 655
Lacedæ.occisorum sepultura ibidē
Lacmon mons ubi 659
Lacrines Aeolus 83
Lactis mulgendi mos apud Scythas 277
Lacus Tritonidis 347
Lacus unde pix hauritur 350
Lacus Stymphalius ubi 436
Lacus famosiß. 506
Lacus piscosus & salsus 507
Lacus Bœbeis ubi 513
Lacus Gygeus ubi 55
Lada insula ubi 410
Ladice uxor Amasis 199
Ladices uotum ibid.
Laij delubrum 333. oraculum 371. & genus 378
Lampito Leutychidis filia 434
Lamponium ubi 364
Lampsacum urbs 405
Lana arborea ubi 252
Laodamas Phocensis 329
Laodamas Eteoclis filius 378
Laodice 289
Laos oppidum 415
Laphanes Euphorionis filius
Lapidicinæ pyramidum 117
Lapis porinus, Parius 379
Lapidum aceruus à Dario congestus 312
Lapis Melampygus 550
Lapideus leo ubi 554
Lariſſæ Aeoliæ ciuitas 82
Lasus Hermionis filius 466
Laurearum corona 485
Laxij Sauromatæ ubi 285
Lebæa urbs 613
Lebedus 79
Leænæ partus 252
Ledanum, aliâs Ladanum 252
Ledanum quomodo colligatur 254
Ledani medica uirtus ibi.
Legati Darij in puteum conjecti 514
Legati non uiolandi ibid.
Leges Athen. à Solone conditæ 21
Leges & instituta Baby-

lon. 104
Lemnum oppidum capitur 463
Leobotus Spartiatarũ rex 37
Leocides Phidonis Argi. tyran. filius. 457
Leonis ex auro effigies 30
Leon & Hegesiclis Spart. tyranni 37
Leo Sardius 48
Leonides 370. in crucem tollitur 558
Leonidis regis Spar. genealogia 545
Leonidæ mors ibid.
Leonidæ cædis uindicta 603
Leonum natura atq; loca 511
Leones ubi gignantur 512
Leo uiri nomen 537
Leontini populus 525
Leo lapideus 554
Leporis fœcunditas 252
Lepreum oppidum 333
Lepus ex equa natus 491
Leros insula 407
Lesbus insula ubi 86. 106
Lesbus quando habitari cœpta 591
Lesbij à Polycrate uicti 220
Leucadius Hippomachus aruspex 636
Leucadij Dorica gens 594
Leucon oppidum Asiæ 338
Leutychides Menaris filius 431
Leutychides Spartiatarum rex 432
Leutychidæ fuga & mors 435
Leutych. oratio de depositio redden. 440
Leutychidis genealogia 610
Leutychidis stratagema 661
Lex Caricarum mulierum in maritos 81
Lex oppignorandi paterni cadã. ubi 177
Lex omnium rex & domina 505
Liberi cultus apud Meroẽ 126
Liberi nomen quãdo apud Persas 139
Liber Aegyptijs Osiris dictus 182
Libya unde sortita nomen 294

294
Liches Delphici oraculi coniector 39
Liliorum ingens uis ubi 153
Liliorum radices esui aptæ ibidem
Limeneium regionis Milesiorum 16
Lindos oppidum 80
Lindi populus è Rhodo 524
Linus modulationis genus apud Aegypt. 149
Linum Colchicum, Sardicum, Aegypt. 159
Lipaxus urbs ubi 511
Lipoxais Targitai filius 278
Lipsydrium oppidum 379
Lissus fluuius ubi 506
Lissi flu. aquæ copijs Xerx. non suffecerunt ibid.
Lissæ oppidum ubi 511
Literæ Histiæi produntur 409
Literarum mira occultatio 559
Literæ Themist. ad Iones lapi. inciſæ 567
Literarum per ſagittam transmißio 609
Literæ capiti impreſſæ 368
Literæ Græcorum ex Phœnicib. 377
Littus pulcherrimum ubi 415
Locri epizephyrij populus ibidem
Locri Ozolæ populus ubi 571
Lotophagi populus ubi 343. 346
Lotos ubi plurima 153
Loti radix eſculenta ibid.
Loti fructus deſcriptio 543
Lotij mulieris uſus 162
Lucern. accenſarum feſtum apud Aegypt. 142
Lucernarum incenſio 530
Lucus platanorum 406
Lucinæ tributum 290
Ludorum primi inuentores
Lydi 56
Lunæ feſtum 136
Luna Perſarum præſes 483
Luporum ſepultura 144
Lupi ex hominibus 316
Lutræ ubi capiantur 317
Luxus Perſarum 655
Lycij in poteſtatem Cræſi

subacti 20
Lyciorum è Creta origo 92.500
Lycus Pandionis filius à fratre pellitur Aegeo 92
Lyciorũ nomẽ & leges 92
Lycij ab Harpag. uicti 94
Lycij populus Dario tributarius 246
Lyciorum in Xerx. exerc. armatura 500
Lycij quõdam Termilæ uocati ibidem
Lycius Cybernisçus Saçæ filius 501
Lycidas cum uxo. & liberis lapidat. 619
Lycophronis Periã filij interitus 226.227
Lycus fluuius 323.481
Lycurgus Aristolaidi filius 34
Lycur. & Megacles Pisistratum ejiciunt ibi.
Lycurgus Spartiata integerrimæ uitæ 37
Lycurgo oraculum à Pythia redditur 37
Lycurgus legum lator apud Lacedæ. 38
Lycur. Leoboti Spartarum regis tutor 37
Lycurgi delubrum apud Spartiatas 38
Lycæus Iupiter 353
Lycaretus Mæandri germanus 364
Lydus Atys filius 12
Lydi populus antea Meon. uocatus ibidem
Lydorum expiandi ritus idem qui apud Græcos 24
Lydorum partes primæ in consulendis oraculis 32
Lydo. Medorumq; quinquennale bellum 43
Lydo. Medorũq; bello dies repente nox facta 48.60
Lyd. Medorumq; fœdus 43
Lydorum ritus ineundi fœderis ibid.
Lydorum strenua gens 46
Lydorum gens equitandi peritiß. ibidem
Lyd. cum Perßis conflictus, & fuga 47
Lydia auri rameta è Tmolo prouenientes habet 55
Lydia Halyattis regis sepulchro

sepulchro se nobilèm iactat ibid.
Lydorum filiæ omnes prostituuntur ibi.
Lydorum mores & leges ibidem
Lydi primi omnium aurcum argenteumq; nummum ad utendum percusserunt ibid.
Lydi primi caupones institoresq; ibi.
Lydi primi inuentores ludorum 56
Lydi in Thusciam primos colonos deduxerunt 55
Lydorum diuisio 56
Lydorum cum Cyaxare prælium 60
Lydi è Sardibus per Cyrũ exacti 84
Lydi Caribus germani 91
Lydi pop. tributum Dario pendens 246
Lydorum in Xerx. exer. armatura 496
Lyda mons à Pedasijs exructus 93
Lydeus fluuius 55
Lygdamus Naxius 35
Lygies quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint 496

M

Macæ populus 343. 371
Macedõnes à Dario subacti 422
Macedo Amyntæ filius 612
Machlyes populus 344
Macrobij pop. Aethiopiæ 208
Macrones populus 159. 247
Macrones quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint 497
Mactorium urbs supra Gelam 524
Madyes filius Protothiæ Scyth. rex 60
Madytus urbs 482
Mæandri campus 16. 118
Mæandri campos Mazares incursat 87
Mæander fluuius 258. 406 & eius fontes ubi 479
Mæãdrius Polycratis scriba 259
Mæandrius Sami procurator 268

Mæandrij oratio ad Samios ibid.
Mæotis palus ubi 60.277. 293. 298. 310. 315. 322. 323
Mæotei populus ubi 323
Magdolus oppidũ ubi 190
Magi populus Mediæ 59
Magi Persarum 78
Magorum commentum ut Persarum imperium occupent 229
Magi cuiusdam imperium apud Pers. 233
Magorum cædes 239
Magophonia Persarum festum 240
Magistum oppidum 333
Magnarum iniuriarũ ultiones 167
Magnetes populus 246
Magnesia urbs ubi 258. 340
Magna cum periculis suscipiuntur 439
Malæa promontorium ubi 47
Malæ dextræ in contumeliam derasæ 169
Malena 418
Males Aetolus 457
Mandanes Astyagis filia 61
Mandanes Cambysi nuptũ datur 61
Mandrocles Samius 310. & eius monumentum ibi.
Mantieni montes 99.107
Mantinea urbs 338
Maneros Aegyptijs quid 149
Marathonem occupat Pisistratus 36
Marathon locus 447
Marathonia clades 453
Mardonius Gobryis filius 423.465
Mardonius uulneratur 424
Mardonius à præfectura remouetur 444
Mard. oratio de bello Græciæ inferendo 468
Mardonij in Lacedæ. obiurgatio 640
Mardonij cædes 647
Mardonius Xerx. exercit. imperator 497
Mardus Heræades Sardium muros primus conscendit 48
Mardi Persarum genus 72. 247

247
Mariandini populus 246
Mariandini à Cræso ſubacti 10
Mariandinorum in Xerxi. exerci. armatura 496
Mare Sardonicum ubi 89
Mare Caſpium 107
Mare Atlanticum, rubrum 107.117.190
Mare Echinadum inſularum 118
Marea urbs ubi 122
Mariandicus ſinus ubi 291
Maris fluuius 295
Mares quam armaturam in Xerx. exercitu tulerint 497
Maronea Græca urbs 506
Martis oraculum ubi 150. 497
Martis ſepulchrum apud Scythas 299
Marſya fluuius 405.406
Maſanges Aorizi filius Pœno. dux 495
Maſcamis elogium 505
Maſij Perſarum genus 72
Maſiſtes Darij, Xerx. exercitus imperator 498
Maſiſtij cædes 627
Maſiſtius à Græcis Maciſius dictus 627
Maſiſtæ & liberorum eius cædes 668
Maſſagetæ popu. ferus & robuſtus 106
Maſſagetarum deus ſol 111. 113
Maſſagetarum uictus 112. 113
Maſſagetarum uxores communes 11
Maſſagetarum ſenes immolantur 113
Maſtyes populus 357
Maternum genus nobilius paterno apud Lycios 92
Matris Martis templum ubi 143
Matieni populus 42
Matienorũ in Xerx. exer. armatura 496
Maxyes Pœni ubi 349
Mazares Medus 84
Mazares Prienenſes ſubigit 87
Mazares Mæandri campos incurſat ibid.
Mazares moritur ibidem
Meci populus 247

Mecyberna Græca urbs 519
Medea Colchorum regis filia 10
Medeæ raptus à Græcis ibidem
Medicum imperium Halys fluuius terminat 42
Medicum nomen Græcis terrorem incutere solitum 452
Medici singuli singulorũ morborũ apud Aegyptios 150
Medicæ nationis gentes quæ 58
Medi Dioceen sibi iudicem constituunt ibidem
Medi regi suo regiam ædificant ibid.
Medi à Scythis prælio fusi, Asiæ imperium amittunt 60.74
Medi Ninum ciuitatem expugnant 59
Medi inebriatos Scythas interimunt 61
Medi Assyrios subigunt 61
Medis canis spaca dicitur 63
Mediæ regionis facies ibi.
Medimnus Atticus mẽsuræ genus 101.428
Medorum bellum cum Halyatte 16
Medorum tyrannus Cyaxares 42
Medo bellum quinquennale cum Lydis 143
Medorum & Lydorum bello dies repente nox facta 43.60
Medo. & Lydo. mos inciũdi fœderis 43
Medorum ab Assyrijs defectio 56
Medo. imperium ad Pers. translatum 74
Medorum à Dario defectio ibidem
Medo in Xerx. exer. armatura 493.497
Medorum appellatio unde 493
Medi ubi 291
Megabates Persa 367
Megabazus Megabatis filius 501
Megabizus Persa 235
Megabizi oratio ad holiarchiam 241
Megabizus Zopyri filius 276

276
Megabizi elogium 330
Megabixes in Pœnos exercitum ducit 358
Megabix. Xerx. exercit. imperator 498
Megacles Alcmeonis filius 34.455
Megacles & Lycurgus Pisistratum imperio Athenien. pellunt 34
Megacles Clisthenis gener factus 459
Megacles Hippocratis filius ibidē
Megacreon Abderites 510
Megapanus Hyrcanorum dux 493
Megarensis populus 526
Megarensis plebs uenundatur ibi.
Megistiæ extispicia 551
Megistias Acarnas à Melampode progenitus 552
Megistæ epigramma 554
Melampodis postulata ab Argijs 634
Melampus Bacchici sacrificij inuentor apud Aegy. 137
Melampygus lapis 550
Melanchlæni populus 315
Melanchlæn. mores & nomenclatura 317
Melanchlæno uictus humana caro ibid.
Melana sinus quidam & fluuius 492
Melanopus Ithagenæ 674
Melas, aliàs Pirus, fluuius 81
Melis fluuius ubi 543
Meles primus rex Sardiū 48
Melibœa urbs 540
Melienſis sinus ubi 289
Meleſigenes unde appellatus 674
Meliſſa Periandri uxor 224.395
Meliſſa à Periandro occisa ibidem
Melites fluuius 674
Mellis ubi maxima copia 350
Melois amnis 644
Melyenſes populus 246
Memnonia regia 376
Memnonis urbs ubi ibid.
Memnonia Suſa 524
Memphis urbs 192
Memphis urbs à Mene primum

mum condita 157
Memphis urbis situs & descriptio ibidem
Menalippus Astaci filius 382.397
Mendacium dicere quando expediat 236
Mendesium ostium Nili 121
Mendesij populus 133
Mendesij cur oues immolent, capris abstinentes ibidem
Mendesij capras ueneran tur 136
Mendesij caprarios præci puo honore afficiunt ibi.
Mendetis templum 133
Mendes quid lingua Aegy ptiaca 136
Menelaus Helenam recupe rat 166
Menelai portus ubi 342
Menes primus regnasse fer tur 115.156
Mensa solis 239
Mensis intercalaris 23
Mensis intercal. à Græc. alijs additus 115
Mentes nauicularius 675
Mentiri apud Persas tur piß. 77
Mentor Ithacensis ab Ho mero celebrat. 684.676
Mentulæ potentum apud Aegypt. 137
Mœreos stagnũ 145.184. & eius descriptio 246
Mœris Aegyptiorum rex 1358
Mœris præclara opera ibi.
Mœnia lignea Budinorum 323
Mœones antè Lydi appel lati 12
Meraphij Persarum genus 72
Mercurij statua 53. & tẽ plum 138
Mercurius quibus genti bus colatur 356
Mermnadæ populus 12
Mermnadarum tyrannus 15
Meroë oppidum ubi 126
Mesambria urbs ubi 312. 506
Mesambriam urbem quis condiderit 419
Messana olim Zancla 530
Metalla aurea atq; argen tea ubi 507

Metallorum aureorum certamen 652
Metallum salis 347
Metapontini populi ubi 283
Metiochus Olori filius 422
Metra Venus 74
Micythus Anaxilei famulus 533
Midas Barbarorum secundus apud Delphos munera posuit 15
Midæ sella apud Delphos ibidem
Midas Gordij filius Phryg. rex 15.678
Midæ Gordij horti 613
Midæ Gordij epigramma ab Home. 678
Milesiorum cum Halyatte bellum 16
Milesiorum duo acerba uulnera ibidem
Milesiorum oppugnatio per xi. annos ibi.
Milesiorum cum Halyatte fœdus 18
Milesij Cyro confœderati 78
Milesiorum correctio 364
Milesiorum & Carum fuga 406
Miletum oppugnatur 16
Miletus urbs Ioniæ 79. 363
Miletus capta diripitur 414
Militiæ ordo à quo primũ distributus 60
Militum Cambysis depastio 212
Milo Crotoniatis luctator 266
Miltiades Athenien. dux 329
Miltiades Cimonis filius tyrannus 419
Miltiades uictor in Olym. certamine 420
Militiades capitur ibid.
Miltiades Chersoneso potitur ibidem
Miltiades Parum obsidet 459
Miltiadis accusatio & obitus 46
Milyada Milyæ Solymi 92
Mineruæ templi deflagratio 17
Mineruæ templum cogno-

mine Aſſeſia ibid.
Mineruæ duo templa apud Aſſeſum ibid.
Mineruæ Pallenidis templum 36
Miner. Aleæ templum apud Tegeat. 37.649
Miner. tutelaris templum apud Chios 86
Miner. oraculum apud Aegypt. 150
Miner. ueſtibulum apud Saios 196
Miner. inaurata ſtatua ubi 199
Miner. lapidea duo ſimulachra ibid.
Miner. parentes 344
Miner. ægis 348
Miner. Craſtia 372
Miner. urbana 388
Miner. templum in Sigeo 397
Miner. Iliacæ 1000. boues immolantur à Xerxe 486
Miner. ſanum 593
Miner. protemplaris ibi.
Miner. Sciradis templum 594
Minoë & Sarpedo Europæ filij 92
Minoa Selinuſiorum colonia 372
Minois cædes 532
Minyæ populus 81.331
Minyæ commento ſuarum uxor. liberan. 332
Miraculum maximum Perſian. oblatum 18
Mitradates paſtor Cyri nutritius 63.70
Mneſiphilus Athen. 598
Modus ineundi exercitus numerum 493
Moloſſi populus 81
Momemphis oppidum 192
Mons Arabicus 117. Punicus ibidem
Mons Africus ubi 172
Mons Atlas ubi 347
Mons ingens euerſus indagandis metal. 424
Mophis mons 125
Mortis ſtatua exemplaris apud Aegypt. 149
Mortuorum apud Aegyp. condituræ 151
Mortuorum lætitia ubi 356
Mors optatiſſimum perfugium ærumnoſæ uitæ 487
Moræ compendia 471

Moſchi populus 247
Moſchorum in Xerx. exer. armatura 497
Moſynœci populus 247
Moſynœcorum in Xer. exercitu armatura 497
Mula mulum peperit 491
Mulæ partus 272
Muli ubi non gignantur 286. 325
Mulorum ſpecies Scythis horrendæ 325
Mulier exuendo tunicam & uerecundiã pariter exuit 13
Mulieris ſimulachrum ex argento 31
Mulieres à Dodonæis cur columbæ uocentur 140
Mulierum pudenda cippis à Seſoſtre inſcripta 158
Mulieres Corinthiorum denudatæ 396
Mulier ex turpiſs. ſpecioſiſsima facta 430
Mulierum Attic. una cum liberis cædes 462
Mulieres ſtuprando extinctæ 571
Munychia 587
Murium auxilia 180
Murichides Helleſpontius 619
Mus Europœus 611
Murium tria genera apud paſtorales Pœnos 349
Murus ligneus Perſarum 648. & eiuſdem expugnatio 649
Muſici Argiui 263
Muſtelæ Africæ 350
Muſæi ſortes & earũdem ediſſertator 466
Mycalæ promontorium 81
Mycerinus rex Aegypti 174
Mycerini clementia & iuſtitia ibidem
Mycerini filiæ mors & ſepultura ibid.
Mycerini concubinæ ibi.
Mycerini oraculum 175. & pyramis 176
Mycorum in Xer. exer. armatura 495
Mygdoniam à Bottiæide Axius dirimit 511
Mylaſſorum fanum 91
Mylaſſa oppidum ubi
Myliarum in Xer. exer. armatura 497

Mylitta Assyrijs Venus appellata 74.105
Myrsilus, aliâs Candaules dictus 12
Myrina Aeoliæ ciuitas 82
Myrios stagnum 115
Myris rex 119
Mysi Caribus germani 91
Myrsus Gygis filius 258
Myrses Persarum dux 406
Myrcinus urbs ubi 397. 407
Myrenæi populus 463
Myrias quid sit 493
Mysi à Crœso subacti 20
Mysi populus ubi 246
Mysia ab Hymea capitur 406
Mysorum in Xerx. exer. armatura 496
Mytilene urbs ubi 198
Myus urbs Ioniæ 79
Myusij populus ubi 410

N

NAparis Scythiæ fluuius 295
Nasamones populus 128. 342
Nasamonum coitus in propatulo ibidem
Nasamo. iusiurandum & diuinatio ibid.
Nasamonum cadauerum sepultura 348
Nascentium deploratio 355
Natho insula ubi 193
Naturæ solertia 252
Natura Leonum atq; eorundem loca 511
Nauib. longis qui primi usi fuerint 87
Nauiculæ Babyloniorum 103
Naues Aegyptiorum è spino 155
Naues rubrica delibutæ 228
Naues quinis drachmis addictæ 442
Nauium Persicarum catalogus 499
Naucrates oppidum 156. 198
Naufragi ubi immolentur 316
Nauplia 436
Naxus insula 364.366
Naxus insula à Pisistrato subacta 37

Naxij populus 525.595
Nebris 296
Necus rex Aegypt. Pſammiti filius 189.291
Necus à quo interemptus 186
Neci uictoria contra Syros 189
Neceßitatis numen 602
Neleus Codri 661
Neon urbs ubi 571
Neptuno Heliconio Panionium locus ſacer 82
Neptunus Aſrorum deus 138
Neptunus Thamimaſades 298
Nep. liberator & eius templum 641
Neptuni templum apud Potidæatas 609
Neptunus æreus ſeptem cubitorum 654
Neſtus fluuius Abderorum 512
Neuri populus & eorum mores 284.315.316
Nicandra Dodonæorum ſacerdos 140
Nicodromus Cinœthi 442
Niger ſinus ubi 422
Nili fluminis origo 121. 127
Nili fluminis oſtia 122
Nili flu. natura & incrementum 122.123
Nilus ſolus amnium auro caret 122.125
Nili fontes ignoti 125.128 297
Nilus ſcopuloſus 126
Nilus Africam mediam diuidit 128.156
Nilus Aegypti fluuius 293
Ninum ciuitatem Cyaxares obſidet 60
Ninum ciuitatem Medi expugnant 61
Nini oppidi ſitus 102
Ninus Aſſyriorum urbs 185
Nipſei Thraces 312
Niphraga unus Pierum murus 507
Niſa oppidum ubi 248
Niſei equi 252.485
Niſeus campus grandes fert equos 485
Nitetis Aprijs regis filia 201
Nitocris reginæ Babylon. egregia monumenta 97

Nitocris Ninum oppi. sibi subegit ibidem
Nitocris epitaphium 99
Nitocris Aegypt. regina fratrem ulciscitur 157
Nitri ingens uis 151
Noas fluuius 295
Noctes in dies commutatæ 176
Nocranis oppidum 435
Nomades Scythiæ 15.42. 284
Nomadarum Scytharum seditio 42
Nomades Pœni 345
Nomades sagittarij 498
Nouem fontes ubi 461
Nouus murus ciuitas Aeoliæ, & Cumanorum colonia 82.677
Noua urbs oppidum in Pallena 511
Nox pro die ubi extitit 483
Nudium oppidum 333
Nummi primum à Lydis percussi 55
Numina Persarum 74
Nymphodorus Pythij filius 316

O

OAsis urbs ubi 213
Oaxus oppidum Cretæ 335
Obeli Pherõis donaria 162
Obeli Trochoides 194
Oceani ortus ubi 279
Ocioſus pro honeſtiſſimo habitus 139
Octamasades Scyalis frater 307
Oculos in pectoribus gestantes 349
Odomanti popul. ubi 359
Odryses ubi 311
Oebares Darij equiso 243
Oebarus Megabizi filius 419
Oecetor Gelo. proge. 524
Oedipodæ delubrum 333
Oea locus ubi 388
Oenuſæ inſulæ ubi 88
Oenotriæ ager ubi 89
Oenoën Bœotij occupant 385
Oenone inſula 575
Oeobazus Perſes 309
Oeobaſi liberi occid. 309
Oeroë inſula ubi 642
Octoſyrus Apollo apud Scythas

Scythas 298
Oetæi montes ubi 550
Oetyni à Crœso subacti 20
Offa salsuræ resilijt 670
Oilycus unde appellatus 333
Olenus 81
Oleagina corona Olympicorum præmium 568
Olea in arce Atheni. 598
Olen Lycius 290
Oliatus 369
Olorus rex Thraciæ 422
Olbiopolitæ populus ubi 284
Olophyxus urbs ubi 478
Ollas pulsandi mos 428
Olympus Mysiæ 25
Olympus & Ossa Thessaliæ montes 32.512.534
Olympij Iouis delubrum 116
Olympieni à monte Olympo dicti 496
Olympi. præmium corona oleagina 568
Olympiodorus Lamponis 627
Olynthiorum ab Artabazo obsessio 608
Olynthij ab Artab. trucidantur ibidem
Onesylus Gorgi frater 400
Onesyli dolus, & mors 401.404
Onesyli caput in portas suspensum 404
Onesyli sacrificia ibidem
Onetes Phanagoræ 549
Onochonus Thessaliæ fluuius 513
Onochonus Xerx. exercitui defecit 543
Onomacritus sortileg. Athen. eijcitur 466
Opæa Spargapithis uxor 306
Ophryneus urbs ubi 486
Opificum ignobilitas ubi 193
Opiniones de Nili fluminis natura & incremento 123
Opis ciuitas 99. & dea 289
Oraculum Halyatti à Pythia redditum 17
Oraculum Delphicũ Crœso redditur 29
Oracula Græcorum 28
Oraculum Delphicũ Crœ-

ſus uerum deprehendit 29
Oraculum Lycurgo à Pythia redditur 37
Oraculum captioſum Spartiatis redditum 38
Oraculum Pythiæ de oſſibus Oreſtis 39
Oraculum Crœſo redditũ de muto filio 49
Oraculum Branchidarum de Pacty 82
Oracu. Ammonis Iouis de Aegyptijs 123
Oraculum Dodonæum omnium uetuſtiſſimum 139
Oracula apud Græcos prima, eorumq; origo ibid.
Oraculi Ammonis origo 140
Oraculorum origo ſecundum ſententiam Herodoti ibidem
Oracula apud Aegyptios quæ 150
Oraculũ Pherori regi reditum 162
Orac. Mycerini regis ex urbe Buti 175
Oraculum de ærea phiala 186
Oraculum Latonæ 187
Oraculum Siphnijs redditum 228
Oraculum Corinthijs redditum 393
Orac. promiſcuum Argijs redditum 414
Oraculum Doloncorum 419
Oraculum Martis ubi 498
Oraculum Dionyſij ubi 507
Oraculum Athenienſium 518
Oraculum Argiuorũ 522
Oraculum Cretenſium 532
Oraculum Spartiatarum 552
Oraculum Bacidis 566. 587. 595
Oraculum & delubrum Amphiarai 611
Oraculum Perſis à Bacide redditum 638
Oratio Prexaſpis ad Perſas 238
Oratio Otanis de ſtatu populari 240
Oratio Cois Mitylenæorum præfecti 313
Oratio Hiſtiæi Mileſij ad Scythas

Scythas 329
Oratio Ariſtagoræ ad Cleomenem 374
Oratio Soſiclis 392
Oratio Hiſtiæi ad Darium 402
Oratio Cypriorum ad Iones 403
Oratio Perſarum ad Inum tyrannos 411
Oratio Leutychidis de reddendo depoſito 440
Oratio Datis ad Delios 445
Oratio Cliſthenis ad procos filiæ ſuæ 458
Oratio Xerxis de inferendo bello Græciæ 467
Oratio Xerxis ad Perſas 489
Oratio Corcyræorum ad Xerxem 531
Oratio Harmocydis ad Phocenſes 625
Orbelus mons ubi 359
Orbis partitio ſecundum Herodotum 290
Oroſangæ quid Perſica lingua 590
Orchomenij populus 81
Orchomeniorum ager 571
Orci filius 441
Ordo militiæ à quo primum diſtributus 60
Ordiſſus Scythiæ fluuius 295
Orœtis dolus 259
Orœtes indignam Polycratis affixi cruci mortem luit 260
Oricus portus 659
Orneatæ populus 586
Oropus 446
Oreſtes Agamemnonis filius 39
Oreſtis proceritas & ſepulchrum 39
Orithyia Boreæ uxor 540
Orphica unde ortum duxerint 149
Orus Oſiris filius rex Aegypti 182
Orus Græcis Apollo dicitur ibid.
Oryes ubi gignantur 349
Orthocorybantes populus 247
Oſſa & Olympus Theſſaliæ montes 201.32
Oſſa quinque cubitorum 655
Oſtenta Xerxi oblata 491

Oſtenta Delphis repræſentata 572
Oſiris Aegyptijs Bacchus & Dionyſius dictus 133. 182
Oſtia Nili ſeptem numero 121
Otanes Pharnaſpis filius 234
Otanis oratio de ſtatu populari ad Perſas 240
Otanes Amaſtris pater, dux Perſarum 493
Otanis morbus 271
Othrys mons Theſſaliæ 513
Ouium mira genera 254
Oues ſacræ Solis ubi 659
Orthium carmen 19. & A. Gellius capite 19. libri 16

P

PActyas Lydus à Cyro deficit 83
Pactyas Perſis traditus 87
Pactyca regio ubi 247. 250. 293
Pactyes quam armaturam in Xerxis exercitu tulerint 495
Pactolus fluuius 399
Pæan carmen quale 355
Pæoniæ ſitus 358
Pæones populus 354. 398. 507
Pæoplæ in Aſiam abducti 359
Pæones tranſportati 398
Pæonius ager ubi 511
Pæſus urbs ubi 405
Pæti Thraciæ populus 507
Palæſtini Aſſyrij dicti 202
Palladis barba 93
Pallenæ Phlegra prius appellata 511
Pallenidis Mineruæ templum 36
Palmarum Babylon. diuerſitas 102
Palmarum ſpathæ 495
Palmæ Babyloniæ uſus quis 102
Palmæ ubi multæ 342. 346
Pamiſus Theſſaliæ fluuius 513
Pamphyliorum in Xerx. exer. armatura 500
Pamphylij populus 246. 382
Pan unus inter VIII. deos 135
Pan Aegypt. nouiſſimus deorum

deorum 182
Panos templum ubi 448
Panos simulachrum 135
Pan. quibus parentibus ortus ibid.
Panagyriæ Athenien 451
Panes Perdiccæ dupli effecti 613
Panetius Sosimenis 589
Pangæus mons ubi 359. 507
Panionius Chius 578
Panitis Messenij consilium in discernendis geminis 426
Panionium locus 80.82.90
Panionium sacrum 80.82
Panormus lacus ubi 85
Pantagnotus Polycratis frater 219
Panthaleon Halya. filius, Crœsi frater 54
Panthelæi Persarum genus 72
Pantheræ ubi gignantur 349
Pantimachi populus 247
Panticapes fluuius 284. 295.297
Pantita sese strãgulat 555
Papæus Iupiter apud Scythas 298
Paphlagones populus 11. 42.246
Paphlagones à Crœso subacti 20
Paphlag. in Xer. exer. armatura 495
Papraces pisces 359
Papremus oppidum 142
Papremitanis equi fluuiales sacri 146
Parapotami populus 572
Parasangæ quid 116.376. 423
Paralatæ Scythæ unde 278
Paretaceni populus Mediæ 59
Paris Alexan. ad Proteum ducitur 164
Parius lapis 379
Parios urbs 705
Parmys Smerdis Cyri filia 497
Parnaßi uertex ubi 569
Parorcatæ populi 333
Parthenius fluuius ubi 159
Parthenius mons ubi 448
Parthi populus 247.255
Parthorum in Xer. exer. armatura 494

Partus uiperæ & leænæ 253
Partus diuersa tempora 434
Parus insula 366
Parus à Miltiade obsidetur 459
Parycani populus 247
Parycanorum in Xer.exe. armatura 495
Pasargadæ Persarum genus 72
Pataici dij 219
Patarbemi auri nasusq; præscinduntur 192
Patarum oppidum Lyciæ 96
Pateræ au. Delphis à Crœso missæ 15.30
Pateræ aheneæ mira capacitas 41
Paternorum opificum successio ubi 429
Patiramphis Xerxiani currus auriga 485
Patizithes magus 230
Patrenses populus ubi 81
Patumus oppidum Arabiæ 189
Pausanias Cleombroti filius 308
Pausania, Embroti filius 622
Pausaniæ exercitus ordo 640
Pausaniæ victoria aduers. Mardo. 647
Pausanias sagitta per latera ictus interijt 651
Pausaniæ præda 654
Pausiris Amyrteus 207
Pausicæ populus 247
Pecuarij Armenij ubi 102
Pecuarij Indi 249
Pecuarij Persæ 72
Pedasij pop. ab Harp. expugnati 93
Pedasenses populus ubi 415.598
Pedicæ oppidum ubi 571
Pedunculorum comestores 317
Pedunculorum præmorsus 341
Pelasgi po. 81. & eorum lingua 32
Pelasgi Aegialees nunc Iones dicti 500
Pelasgi, Cranai, & Cecropidæ 575
Pelasgi ex Attica exacti 461

Pella urbs Bottiæidis terræ 511
Pellena Achæorum pars 80
Pelius mons ubi 344.512
Peleon Iouis filius 381
Pelopis Phrygis serui regio 468.473
Peloponnesi gẽtes septem 585
Peloponnesium bellum 651
Peluſium oſtium Nili 121. 167.204
Peneus fluuius Theſſaliæ 477.512.534
Pennis oppletus aër 288
Pentapolis antè Hexapolis appellata 80
Penthylus dux Paphius 542
Peræbi populus 512
Percotes urbs ubi 405
Perdiccas, Gauanes, & Aerop. fratres 612
Perdiccæ panes dupli effecti 613
Pergamum unus Picrum murus 507
Pertalla uaticina 431
Periander Cypſeli filius Corinthiorum tyrannus 18.223
Periandro maximum miracu. oblatum 18
Periander cum defuncta cõcubuit 395
Periandri de non recipiendo filio cdictum 225
Periandri duo filij 224
Perinetades Demarmeni filia 370
Perinthus urbs ubi 311.419
Perinthij à Perſis ſubacti 354
Perinthiorũ cum Pæonib. ſingulare certamen 354
Perinthi expugnatio 355
Perſarum uictus habitusq; priſcus 41
Perſarum aſpera regio ibi.
Perſarum cum Lydis conflictus 46
Perſarum ingenium 52
Perſæ in poteſtatem Medorum redacti 59
Perſis à Phraorte bellum infertur 60
Perſarum complura genera 72
Perſarum à Cyro defectio 71.72
Perſarũ præſtantiſſimi Paſſargadæ 72

Perſæ

Perſæ aratores, Perſæ pecuarij ibid.
Perſæ gyrum cœli Iouem appellant 74
Perſæ deos ex hominibus ortos eſſe negant ibid.
Perſarum ritus dum Ioui immolant ibidem
Perſarum numina quæ ibi.
Perſæ Vraniæ Veneri ſacrificant ibidem
Perſis Venus Metra appellatur ibid.
Perſarum natales 75
Perſæ inter pocula conſultant ibidem
Perſ. neceſsitudo uicinitatis maxima 76
Perſarum φιλαυτία ibidem
Perſæ externarum rerum ſtudioſiſs. ibidem
Perſarum inſtitutio qualis ibidem
Perſis flumina religioſiſsime colluntur 77
Perſarum mos in ſepeliendis cadaueribus defunctorum 78
Perſarum magi ibi.
Perſarum clementia 207
Perſarum capita cur fragilia 205
Perſæ ignem deum arbitrantur 208
Perſarum uictus uiuendiq; ſpatium 211
Perſ. uxores per uices concumbunt 244
Perſarum ſatrapiæ ibidem. 101
Perſarum conuiuia 360
Perſicum mare ubi 290
Perſarum cædes in conuiuio 362
Perſarum bellica arma 398
Perſ. cum Caribus conſertum bellum 406
Perſarum 2000. cæſa à Caribus ibidem
Perſarum obtruncatio 406
Perſæ criniti 414
Perſ. oratio ad Ionum tyrannos 411
Perſarum minæ Ionibus intentatæ ibidem
Perſ. ornatus in Xerx. exercitu 493
Perſæ Cephenes appellati ibidem
Perſæ immortales qui 498
Perſarum equeſtriũ copiarum

rum numerus 499
Perſici equitatus præfecti ibidem
Perſicarum nauium catalogus 499
Perſarum origo unde 523
Perſarum cum Lacedæ. congreſſio 548
Perſa. naufragium ad Euboeam 564
Perſar. tabellionum curſus & modus 595
Perſic. copiarũ apud Plat. ordo 633
Perſis oraculum redditum 638
Perſarum luxus 655
Perſei ſpecula 120
Perſei templum, ſimulachrum, ſandalium, ubi 152
Perſeus gymn. ludo. inſtitutor ibid.
Perſei profectio in Aegyp. 153
Perſeus Aſſyrius 427
Perſeus Danaës & Iouis filius 493.523
Petra tribus 393
Petræ Trechiniæ locus 544
Phalerus urbs 379.387
Phalli 137
Phanes Halicarnaſſeus genere 201
Phanem ulciſcuntur Aegy. 204
Phanazatres Indorum dux 494
Pharandates Theaſpis filius 652
Pharenſes populus 81
Pharmiches præfect. ſubmouetur 499
Pharnaſpes Achæmenid. 201
Phaſelis urbs 198
Phaſis 60.158.439
Phayllus uir triſpythionicus 596
Pheatria quid 687
Phædyma Otanis filia 234
Phemius Smyrneus Homeri præceptor 675.685
Pheneum urbs 435
Pherendates Sarangard. dux 494.497
Pheretima Arceſilai regis mater 339
Pheretimæ in Barcæos crudelitas 353.340
Pheretimæ miſeranda mors 354

354
Pheron rex cæcus 162
Pheroni oraculum redditur ibidē
Pheronis donaria ibidem
Phiala in balteis Scytharū 281
Phidippides Athenienſ. 448
Philaon Gorgi filius 563
Philagrus & Euphorbus prodit. 446
Philæus Aeacis filius 420
Philippus Butacides Olympionic. 372
Philitionis pyramides 174
Phillis Pangeorum regio 508
Philocyprus à Solo uerſib. celebratus 404
Phirmus Athenien. 537
Phla inſula 344
Phocais Homeri 680
Phocæa regio 79.88.198
Phocæa quomodo capta & à Perſ. occupata 87
Phocenſes 81
Phocenſ. primi longis nauibus uſi ſunt ibidem
Phocenſium murus ibid.
Phocenſi. demigratio in Corſicam 88
Phocenſium execratio ibi.
Phocenſium cum Tyrrbenis & Carthaginienſibus nauale bellum 89
Phocenſes prælio uicti Corſica inſula ſecedunt ibid.
Phocenſibus Cadmea uictoria obtigit ibidē
Phocenſes in Rhegium demigrant ibidem
Phocenſes capti lapidantur ibidem
Phocenſium in Theſſalos eruptio 570
Phocenſ. regio à Barb. uaſtatur 571
Phocia oppidum 46
Phœbi fanum ubi 430
Phœnic. diſſenſionum autores cum Græc. 9
Phœnices Palæſtini 159. 499
Phœni. ad Africam cognoſ. miſſi 292
Phœnices literæ 378
Phœnix Aegyp. ſacroſancta auis 146
Phœnicis auis deſcriptio ibidem
Phœnix fluuius 535.545

Phraortes filius Diocis 59
Phraor. patre defun. succedit in reg. ibid.
Phraort. bellum Perſis intulit ibid.
Phraor. Perſ. in poteſtatem Medorum redigit 59
Phraor. Aſiam ſibi ſubegit ibidem
Phraortis interitus apud Aſſy. 60
Phraorti Cyaxares in reg. ſuccedit ibidem
Phrataguna Darij regis uxor 553
Phronima Etearchi filia 335
Phryges à Crœſo ſubacti 20
Phryges populus ubi 42. 246. 374
Phryges antiquiſsimi 114
Phrygum in Xerx. exerc. armat. 496
Phryges Bryges dicti ibi.
Phrynichi comœdia 415
Phthiotis ora 32
Phya mulier ex tribu Pæanica 35
Phya Piſiſtrato uxor ducitur 35
Phylacais & Autonous Delphorum heroës, & eorum delubrum 593
Pidorus urbs ubi 510
Pieria pix 350
Pierum muri ubi 507
Pieria oræ Bœotiæ 575
Pigres Pæon. 357
Pindus mons ubi 513
Pinus locus 682
Pini natura quæ 421
Pirus, aliàs Melas, fluuius 81
Piromis Græcis quid 182
Piſa urbs ubi 116
Piſcibus Aegyptus abſtinet 131
Piſcium qui Aegypto ſacri 146
Piſciũ genitura in ſtagnis apud Aegyp. 154
Piſces pabulum equorum ubi 359
Piſcium mira copia ibid.
Piſces Papraces & Tilones ibid.
Piſcatorum ænigma 689
Piſiſtratus Hippocratis filius, Atheni. tyrannus 34
Piſiſtrati nobile commentum 34

Pisistra. Athenarum impe-
rio potitur ibid.
Pisistratus Athenis eijcitur
ibidem
Pisistrati uxor Phya 35
Pisistratus illegitime cum
uxore coit 35
Pisistratus Marathonem
occupat 36
Pisistrati in Athenien. co-
piæ ibidem
Pisistr. tertio urbe Athenis
potitur ibidem
Pisistratus Naxum insulã
subegit 37
Pisistratus Delum insulam
expiat ibid.
Pisistratidæ Athenis pulsi
380
Pissyrus urbs, & lacus in
ea salsus & piscosus 507
Pistricis Crœsi effigies a-
pud Delph. 31
Pitana ciuitas Aeoliæ 82
Pittaci Mitylenæi respon-
sum ad Crœs. 20
Pituitæ fluxus remedia 348
Pix Pieria ubi 350
Pixodoras Cindyẽsis 405
Placianorum lingua 33
Platæa insula Africæ 335.
341
Platææ urbs 336. incendi-
ditur 596
Platæensium ingens clades
647
Platæarum pugna 663
Platanorum ingens lucus
406
Platanus aurea atque uitis
480
Plata. aureo monili à Xerx.
donata 481
Plinthinetes sinus ubi 116
Pluuia nulla apud Therę-
os per septem annos 333
Pluuia apud Aegypt. por-
tentosa 294
Plynis portus ubi 341
Podion Doridis 570
Pœnæ modus apud Persas
77
Pœni Aegyptijs se dedunt
337
Pœnorum uariæ nationes
341
Pœni Nomades, id est, pa-
scuales 345. 347
Pœni saluberrimo corpore
348
Pœnorum pastoritiorum
sacrificia 348

Pœni ubi 351
Pœnorum in Xerxiano ex ercitu armatura 498
Pogon Trœzeniorum portus 594
Poli & gnomonis inuentio 161
Polycratis prodigiosa fortuna 221
Polycratis smaragdus 221
Policratis callid. cõmẽ. 227
Polycratis cædis occasio 257
Polycrat. filiæ somniũ 259
Polycrates cruci affixus 260
Polynices 332
Polymnestus Theræus 335
Polyas Anticyrensis genere 566
Pollux & Castor Tyndaridæ 331
Pons funestus à Sesostre 160
Ponticum genus arboris 285
Pontus Euxinus 294
Ponti amplitudo 309
Portentum ingens Hippocrati uisum 33
Portentum Crœso uisum est 45
Porata, aliàs Pyreton, Scythiæ fluuius 295
Porinus lapis 379
Posideum urbs ubi 24.56
Potidæa, & eius ab Artabazo obsessio 511.608
Potidæatarum à Barbaris defectio 608
Prasiadis paludis inhabitatores 359
Præda Græcorum è Persarum clade 654
Præda Pausaniæ ibid.
Prælium circa Masistij cadauer 628
Præsij populus ubi 532
Præsepe Mardonij à Græcis diripitur 649
Prexaspes Persa 214
Prexaspes se præcipitem dat è turri 238
Prexaspis oratio ad Persas 238
Prexaspes Aspathinis 501
Priene urbs Ioniæ 79
Prienas Ardys expugnat 15
Prienenses populus 410
Prienenses à Mazare subiguntur 87

Primogenitus ex lege ſuccedit in reg. 426
Procles Epidauri tyrannus 224
Procles capitur 226
Prodigiorum maxima obſeruatio 150
Prodigioſa cæcitas 453
Prodigium 582
Promenæa Dodonæorum ſacerdos 140
Propontidis lõgitudo 309
Proſopitis inſula & eius latitudo 133.193
Proteus Pheroris in regno ſucceſſor 162
Protei fanum apud Memphim 163
Proteſilai templum ubi 482
Protemplaris Miner. 573

PROVERBIA.

Animus in auribus habitat 484
Cadmea uictoria 89
Doloſi homines, doloſa & eorum ueſtimenta 210
E tripode oraculum 344
Hunc calceum tu quidem conſuiſti, Ariſtagoras autem ſibi induit 408
In frigidum furnum panes ingerere 395
Iſthmum fodere 93
Longæ regum manus 615
Lemnia facinora 462
Molles uiri ex mollibus regionib. 672
Mulæ partus 272
Muliere ignauior 663
Non eſt iſtud curæ Hippoclidæ 458
Non ſtatim ab initio exitus omnis eſt manifeſtus 489
Quem lupis relinquere 333
Scythiſſato 439
Syloſontis amiculum 267
Ver ex anno exaruiſſe 529
Prytaneum 447.543
Pſammitichus Aegypt. rex 60.114.187
Pſammis rex Aegyp. Pſammitic. filius 190
Pſammis mors 191
Pſammenitus Amaſis filius, rex 264
Pſammenitus deponitur 206
Pſammenitus epoto tauri no ſanguine obiit 209

Pſylli populus ubi 343
Pſyllorum expeditio aduerſus auſtrum ibid.
Pſyttalea inſula ubi 587
Pteria locus Cappadociæ munitiß. 44
Pteria urbs à Crœſo expugnatur diripiturq; ibid.
Ptoon 611
Ptoi Apollinis fanum ubi ibidem
Pugna inſtructa reſtib. 498
Punicus mons 117
Punica humus 119
Puluinar Dianæ 224
Puteus trifarias rerũ ſpecies exhibens 454
Pygres Selidonij filius 502
Pylus 531
Pylæ 535. 545
Pyramidum lapidicinæ ubi 117
Pyramides Mœris regis Aegypt. 158
Pyramis regis Cheopis 173
Pyramis è quæſtu meretricio ubi ibid.
Pyramis Chephrenis Aeg. regis ibid.
Pyramides Philitionis ubi 174
Pyramis Mycerini regis 176
Pyramis Rhodopis mulieris proſtantis 176
Pyramis regis Aſychi lateritia 178
Pyrene urbs ubi 129
Pyreton fluuius Scythiæ 295
Pyrgus oppidum 333
Pythagoras monarch. 372
Pythagoras Mneſarchi filius 313
Pythagoras Mileti procurator 407
Pythiæ 3000. pecorum à Crœſ. immolata 30
Pythiæ oraculum Lycurgo redditum 39
Pythiæ oraculum Lacedæ. redditum 37
Pythiæ oraculum de oſſibus Oreſtis 39
Pythiæ oraculum ad Crœſum 52
Pythiæ ora. de Iſthmo Cnidijs datum 96
Pythij qui 428
Pythius Atys filius Lydus 480
Pythij facultates ibidem

Pythij Lydi filius dissecatur 484
Pythij Ischenoi praestantia 537
Pythermus Lacedæ. auxilium rogat 83
Pythogenes in Inycũ opp. relegatur 417

R

RAsura Argiuorum 48
Regem ubi conspici nefas 59
Rex ubi maximus statura deligitur 209
Rerum humanarum inconstantia 11
Rerum omnium inspiciendus exitus 24
Res diuinitus futuræ signis declarantur 662
Restibus instructa pugna 498
Rhadinace genus olei & eius uis 454
Rhamsinitus rex Aegypti 167
Rhamsiniti regis simulachra ibidẽ
Rhamsiniti filia prostituitur 170
Rhampſ. pecuniæ ditissimus 167
Rhampſi. regis descensus ad infernas sedes 170
Rhapsodi Homericorum carminum explosi 581
Rheginorum maxima cædes 533
Rhenea 445
Rhegium 89
Rhetium urbs ubi 486
Rhœcus Philei filius 229
Rhodium mare ubi 93
Rhodopis pyramis 176
Rhodopis monumentum in templo Delphico ibid.
Rhodus ciuitas ubi 198
Rhodope mons 295
Rhyses populus ubi 81
Rosæ sexagenum foliorum 614
Rubrum mare 107.117. 190
Ruinæ hominibus disciplinæ sunt 108

S

SAbacus rex Aethiopum 178.186
Sabaci regis iustitia ibi.
Sabaci uisum 179
Sabyllus Gelous 525
Sacæ populus 247.494

Sacarum in Xerx. exer. armatura 494
Sacarum dux Hystaspes ibidem
Sacrum Panionium 80
Sacra Dorienſium ibid.
Sacra Triopij Apollinis ibidem
Sacra Cabyrorum à Perſis ſumpta 138
Sacerdotes Aegyptiorum raſi 131
Sadyattes ſucceſſor Ardys 15
Sadyatti Halyattes ſuccedit ibidem
Sadyattis imperium apud Lydos 16
Sagartij Perſarum genus 72.498
Sagitta ad Iouem excuſſa 401
Sai urbs ubi 125.142
Saitanorum regum ſepultura 194
Saiticum oſtium Nili 121
Sal ſua ſponte creſcens 297
Salis collis ubi 346
Salis metallum 347
Sala urbs Samothraciæ 492
Salamis Athenien. profugium 580
Salinarij concubitus cum cadauere 152
Salmydeſus urbs 312
Salſuræ offa reſilijt 670
Samothraciæ populus Pelaſgi 138
Samiorum Aeſchrionia tribus 213
Sami euerſionis cauſa à Dario 267
Samus Syloſonti traditur 269
Samiorum alienũ ubi 334
Samum ubi 79
Samij Zanclam occupant 416
Samothraces muri 506
San litera apud Perſas nomina magnificentiæ terminantur 77
Sandanis Lydus 41
Sanacharibus rex Arabum Aegyptum inuadit 180
Sanacharibi ſtatua lapidea ibidem
Sana urbs 479.511
Sandoces Thaumaſij cruci affixus 642

Sapei Thraciæ populus 307
Sapientes non esse prudentes, acerbum 625
Sappho poëtria 177
Sarãgæ populus 247.255
Sarangarum in Xer. exer. armatura 494
Sardana mons ubi 677
Sardanapalus rex Nini 185
Sardanapali thesaurus ibi.
Sardiũ reges Heraclidæ 12
Sardium primus rex quis 12.48
Sardis à Cimmerijs capta 15
Sardis expugnatur 48
Sardius leo circumlatus ubi ibidem
Sardium expugnatio in tertium annum dilata 53
Sardonium mare ubi 89
Sardinicum linum 159
Sardis captæ & concremate 399
Sarga urbs ubi 510
Sarpedon & Minos Europæ filij 92
Saspires populus 60.247
Sataspes Achemenidis 292
Sataspes cruci affixus 293
Satræ Thraciæ populus 307
Satrapiæ Persarum 245
Sattagidæ populus 246
Sauromatum cum Amazo. commixtio 318
Sauromatæ solœcizantes 320
Scamandrus fluuius 380
Scamandri aqua exercitui Xerxis defecit 486
Sceptrum Babyloniorum 103
Scæus Hippocoontis filius 378
Schœni quid 116
Sciathus insula 535
Scidros oppidum 415
Sciona urbs in Pallena 511
Scironis uia 585
Sciradis Mineruæ templũ 594
Scholæ tectum in pueros corruens 417
Scolopis ubi 661
Scopasis rex 321
Scutum Athenien. 452
Scutum Athen. quomodo ostentatum Persis 455
Scylax oppidum 33
Scylax Cariandis 293

Scyles Aripithis filius 306
& eius mors 307
Scylacis ſupplicium 367
Scythes Zancleorum rex iuſtiſſ. 367
Scyllias urinator 362
Scythæ pecuarij Nomades ſunt 42.284
Scytharum Nomadarum ſeditio 42.281
Scythæ trucidatum coctumq; puerum Cyaxari perinde atq; uenationem offerunt 42
Scytharũ fuga ad Halyatten 43
Scythæ in Aſiam tranſeunt 60.281
Scythæ Cimmeri. ex Europa pellunt 60
Scythæ Medicam occupant ibid.
Scytharum cum Medis apud Caucaſum cõgreßio 60
Scythæ fuſis Medis Aſia potiuntur ibidem
Scythæ Vraniæ Veneris templum depeculantur 61
Scythæ theliæ morbo obnoxij ob direptum Venꝛris ſanum ibi.
Scythæ quot annis Aſiæ imperiũ obtinuerint ibid.
Scythæ à Medis inebriati occiduntur ibid.
Scythiæ grues quò prouolent hybernatum 123
Scythæ à Seſoſtre ſubacti 158
Scythar. ſerui quare oculis orbentur 277
Scytharum modus in emulgendo lacte ibid.
Scytharum origo 278
Scythæ Auchatæ qui ibid.
Scytha Herculis filius 280
Scytharum regum origo ibidem
Scythæ aratores, agricultor. 297
Scytharum mores 294
Scythiæ flumina 295
Scythæ regij 298
Scythicum gramen 298
Scytharum dij 298. & iuſiurandum 301
Scytharum mos in cædendis uictimis 298
Scythia lignorum inops ibidem
Scytharum mantilia 300

Scytharum mos in hoſtes 300
Scytharũ mos ineundi fœderis 302
Scytharum regum ſepultura 302
Scytharum à Scyle defectio 306
Scythæ ſuorum inſtitutorum obſeruantiß. 307
Scythia uetus ubi 314.315
Scythiæ duæ partes 314
Scythis mulorum ſpecies horrendæ 325
Scytharum munera ad Darium regem 326
Scytharum intemperantia 439
Scythicus exercitus Medicam regionem inuadit 477
Scythæ Perſis Sacæ appellati 494
Sebennyticum oſtium Nili 122.188
Selbonidos ſtagnũ ubi 116
Selymbria oppidũ ubi 419
Semiramis Babyloniorum regina 97
Semirami. reginæ egregia monumenta ibidem
Semen Indicũ quale 250
Senectæ maximus honos apud Aegy. 149
Senes ubi mactentur 249
Sepia locus 437.538
Sepulchrum Halyattis apud Lydos 55
Sepulchri Halyattis deſcriptio ibid.
Sepulchra Babyloniorum 105
Sepulchra uitrea ubi 211
Sepulchrum Helles filiæ Athamantis 492
Serbonis lacus ubi 202
Seriphij populus 595
Sermyla Græca urbs 510
Serpentum ſacrorum deſcriptio 147
Serpentum ſepultura in Iouis templo ibidem
Serpentes alati ubi ibid.
Serpentes alati thuriferas arbores obſeruantes 253
Serpentum uis apud Neuros 316
Serpentibus ueſcentes ubi 346
Serpens arcis Athenarum cuſtos 594
Serui Scytharum cur oculis

lis priuentur 277
Seruorum bellum 438
Serui boni interdum homi=nibus malis 584
Serrium promont. ultimus zonæ orbis 492
Seſoſtris rex Aegypt. 158
Seſoſtris quas gentes ſub=egerit 158.159
Seſoſtris inſcriptiones 160. & monumenta 161
Seſtus urbs ubi 330.481
Seſtus à Græcis obſidetur 569
Sethon Aegypti rex, Vul=cani ſacer. 180
Sicania nunc Sicilia dicta 532
Sicyoniorum tribuum no=mina 382
Sicyonum mulcta 443
Sicyon 381
Sidon Græca urbs 165
Sidonius Tetramneſtus Al leſi filius 501
Sigeus Troicus ubi 342
Sigeum ubi 396.380
Sigma litera apud Perſas magnificentiæ nomina ter minantur 77
Sigynæ populus ubi 336
Sigynarum appellatio ibi.
Sileni Marſiæ pellis in utrē formata 479
Sillicypria kiki quid 154
Silphium ubi 342.350
Simiarum comeſtores 350
Simiarum ubi maxima uis ibidem
Simonides poëta Leopre=pis filius 400
Simulachrum mulieris ex argento 31
Simulachra primū ab Ae=gypt. dijs conſecrata 115
Simulachrum Iouis arieti=na facie 133
Simulachrum Panos 135
Simulachra æſtatis & hye mis 167
Simulachra Mineruæ la=pidea 199
Simulachrum Darij lapi=deum 245
Simulachra ex oleis 388
Simultatis inter Phœnices & Græcos initium 11
Sinope urbs 44.129.281
Sinus maris Arabicæ regio nis deſcript. 118
Sindus urbs 511
Singus urbs 510

Siphnus insula locupletiß. 228
Siphniorum ingens thesaurus 228.595
Siromitres Oebasi Paricanorum dux 495
Sisamnes Hydarnis filius Ariorum dux 494
Sisyræ genus penularum 494
Sitalces Thracũ rex 307. 516
Siuph urbs 195
Smaragdus Polycratis 221
Smerdis Cambysis frater 214
Smerdis regno Persarum potitur 233
Smerdis auribus mutilatus 235
Smerdones Otanis fil. Xerxiani exercitus dux 497
Smila oppidum ubi 511
Smindyrides Sybarita 457
Smyrnæ arma à Gyge illata 15
Smyrna ab Halyatte capitur 16
Smyrna à Colophone condita ibidem
Smyrna Aeoliæ ciuitas & celeberrimum emporium 82.674
Sobolis procreandæ præmia apud Pers. 76
Sogdi populus 247
Sogdorum in Xerxiano exercitu armatura 494
Sol Massagetarũ deus 111. 113
Soli à Massagetis equi immolantur 113
Sol causa exundationis Nili fluuij 124
Solis insuetus ortus & occasus 181
Solis mensa ubi 209
Solem execrantes 346
Solis eclipsis Xerxe mouente exercitum contra Græcos 483
Sol Græcorum deus ibidẽ
Sol pro mercede 613
Sol obscuratus 622
Solis sacræ oues ubi 659
Soli urbis obsessio & expugnatio 405
Solonis peregrinatio in Aegypt. 21
Solon legislator Athenien. ibidem
Solon à Crœso humaniter exceptus

exceptus ibidem
Solon Crœsi diuitias nihil duxit 50
Solonis lex Athenienſibus data 197
Solois promontorium ubi 128
Solymi olim Milyæ dicti 92
Somnium filiæ Polycratis 259
Sophanes Eutychidis Decelenſis 652
Sophanis ancora ibidem
Sophiſtarum totius Græciæ peregri. 20
Soſiclis oratio 392
Soſtrates 334
Spaca Medis canis appellatur 63
Spammius (aliàs Pſammius) mons ubi 156
Spargapiſes Tomyris filius à Cyro capitur 111
Spargapiſes ſeipſum interimit ibidem
Spargapithes Agathyrſorum rex 305
Spartanorum tyranni Leontes & Hegeſicles 37
Spartiatarum inſtituta à quo 37
Spartiatarum rex Leobotus ibid.
Spartiatarum reſpu. & leges bellicæ à Lycurgo 38
Spartiatæ delubra Lycurgo ædifi. 38
Spartia. cũ Argiuis de Thyrea agro contentio 47
Spart. regum dignatio & iura 427
Spart. ſenatus 428. & lex 385
Spart. oraculum 552
Spart. cædes apud Thermopylas 553
Spart. epigrammata 555
Sparta urbs in Lacedæmo. 556
Spartanorum reges 610
Spaſmi remedia 348
Spathæ palmarum 494
Speculatores Græcorum 520
Sperchius Aneriſti filius 515
Sperchius amnis Anticyrã præterlabitur 544
Spini lacryma gummi eſt 155
Sponſa ubi conuiuis proſtituatur

tuatur 342
Squamosi pisces Aegypt. sacri 146
Stadium, passus, cubitus, pes, quid 185
Stagirus Græca urbs 508
Stathmi regij quid 375
Stesenor Curij tyrannus 404
Stesagoras Cimonis filius 447
Stesagoræ cædes 421
Stentoris lacus ubi 492
Storacis usus ad quæ utilis 252
Struthij subterranei ubi 349
Stratias Chius 33
Strattes Chiorum Tyrannus 610
στροβίλῳ χώνος quid 583
Struchates populus ubi 59
Strymon fluuius 37.358. 398.506
Strymonij populus ubi 496
Stryma Thasiorum urbs 506
Stygis aqua ubi 435
Stymphalius lacus 436
Styreenses populus 595
Sua quenq; inspicere debere 13
Suadelæ numen 602
Subulci apud Aegyp. profani 136
Sus animal spurcum Aegy. dictum ibid.
Sus hostia Lunæ & Liberi patris ibid.
Suis sacrificandi modus ibi.
Sues apud Scythas 300
Suc abstinent Aegyptij 347
Successionis ius apud Spartiatas 465
Suniacum iugum ubi 315
Susa oppi. 99.374.376
Sybaritæ populus 371
Sybaris urbs capitur 372. & diripitur 415
Sybaritanum bellum 371
Sydonia urbs à quibus condita 222
Syene urbs Thebaidos 125
Syennesis Cilicū rex 405
Syloson Polycratis frater, filius Aeaci 219.267
Syloës promōtorium 292
Sylcus campus ubi 508
Symanum mare ubi 93
Syrgus fluuius 323

Syri Cappadoces ſunt 11. 42.119.246.42.374
Syrorum prædia Cyrus deuaſtat 44
Syros Crœſus exterminat ibidem
Syria Aegypto contermina 165
Syria Palæſtina 246.499
Syrorum in Xerxiano exercitu armatura 494.499
Syropœones in Aſiam abducti 359

T

TAbella totius orbis 373
Tabellionum Perſarũ curſus & modus 595
Tabiti quid 298
Tachompſo inſula ubi 126
Talentum Babylonicum 245
Tanais flu. 293.295.298. 322.323
Tanagræi populus 377. 387
Tanagræa 639
Tarentum urbs 315
Tarentinorum maxima cædes 533
Targitaus & eius tres filij 278
Tarichea 126
Tarteſſum Perſæ occupant 87
Tarteſſiorum rex Argathonius ibid.
Tarteſſus emporium nobile 334
Taurici montes ubi 277
Taurica gens ubi 315
Taurorum populorum mores 316
Tauri Iphigeniam Agamemnonis filiam colunt 316
Tauchira oppidũ ubi 342
Taxacis rex 322
Tearus fluuius, & eius medicauis 311
Teari fontes partim cali. partim frig. ibidẽ
Tegea Arcadum 448.533
Tegeates populus 37
Tegeatib. à Lacedæ. bellũ infertur 38
Teiorum demigratio in Thraciam odio Cyri 90
Teij Abderam cõdunt 90
Teius op. à Græcis extructum 198
Temſ 589

Teos oppidum ubi 79.90
Telmiſſes coniectores. 45
Telys rex Sybaritarum 371
Telus inſula 524
Telion cœna Perſis quid 667
Tellias uaticinus 569
Tellus beatiß. à Solone iudicatus 21
Telli filij fideliter inſtituti ibidem
Telli obitus ſplendidiß. ibi.
Tellus eadem, non fert omnia 23
Tellus Scytharũ deus 298
Tellus Apia Scythis appellatur ibid.
Temeſij Clazom. apud Abderitas cul. 90
Temeſius Clazom. Abderæ conditor ibid.
Tempe locus ubi 534
Tenus Aeoliæ ciuitas 82. 445
Teucros urbs ubi 486
Tænarus locus 531
Termilæ olim Milyæ appellati 92.497
Terræ diuiſio 121
Terra & aqua munera 314
Terræmotus tanquam prodigium ubi 287
Tethronium oppidum 571
Thales Mileſius defectionem ſolaris luminis Ionibus prædixit 44
Thaletis Mileſij inuentum in traducendo fluuiũ Crœſi exercitum ibidẽ
Thaletis Mil. conſilium Ionibus datum 90
Thaletis Mil. opinio de excremento Nili fluminis 123
Thalamia quid ſit 367
Thalthybij ira in Lacedæmonios 514
Thalthybij templum apud Spartia. ibidem
Thalthybius Agamemnonis præco ibidem
Thalthybiadarum honor apud Spar. ibid.
Thalthybij ira in Lacedæ. pacata 515
Thamnyra Inari Afri filius 207
Thamanæ populus 247
Thaſus urbs à quibus condita 135
Thaſus inſula à Thaſocius conditore

conditore 422
Thasij populus subactus 423
Theasides Spartiata 439
Thebæ Bœotiæ ubi 450
Thebæ Aegyptiacæ 96. 115
Thebani Iouis fanum 96
Thebæ olim Aegyptus appellata 120
Thebanis arietes sacrosancti 133
Thebarum Aegyptiarum mirum 304
Thebanis stigmata regia inuruntur 556
Thebanorũ obsessio à Græcis 656
Thelia morbus Scythas inuadit 61
Themistocles Neoclis filius 519.534
Themistoclis corruptio 561
Themisto. commẽtum 566. 586
Themist. literæ ad Iones lapid. incisæ 567
Themisto. cum Aristide simultas 588
Themist. uafrities, exactio, auaritia 602.603
Themist. omnium Græcorũ prudentiss. 607
Themiscyra ubi 309
Theogonia Persarum in sacrificijs 75
Theophaniæ festum 30
Thera septem annos pluuiam non sensit 333
Thera insula quondã Calista 332
Therambus in Pallena urbs 511
Therapne locus 430
Theras Antesionis filius, Cadmeus genere 332
Thereorum coloniæ 335
Therma ubi, Thermæus sinus 510
Thermodõ fluuius ubi 159 630.639
Thermopylarũ mons 535. 550
Theron Agragantino. monarchus 530
Thersandrus Orchemenius 332
Thesmophoria sacra 195
Thespia urbs uastatur 596
Thespienses populus 387
Thesproti populus ubi

395.396
Theſſalus dux 372
Theſſaliæ deſcriptio 512
Theſſaliæ equæ omnium optimæ 543
Theſtorides literarum profeſſor 670
Thetidis raptus à Peleo 541
Thetrippotrophus 420
Thomanij populus 255
Thonis præfectus Canobici oſtij 163
Thoraces picturati Amaſis regis 223
Thorica tribus 314
Thoyes ubi naſcantur 349
Thraces à Crœſo ſubacti 20
Thraces populus Aſiæ 246
Thracum ueſtimenta canabacea 304
Thraces aduerſus tonitrua ſagittas excutiunt 312
Thracia tellus 314
Thraciæ gens eiuſq; mores 355.356
Thracum ſepulturæ quales 356
Thraciæ muri 419
Thracum in Xerx. exer. armatura 496
Thraces Bithyni & Strymonij appellati 496
Thraces Iouis ſacrum currum cum equis abegerunt 604
Thracum ſacrificia 670
Thriaſius campus 581.621
Thryæ oppidum ubi 333
Thus ubi, & quomodo colligatur 252
Thyiæ Cephiſi filiæ fanum 536
Thyrea ager ubi 47. & in ſula 228.436
Thyſſagetæ populus ubi 285.323
Thyſus urbs 478
Tiarantus fluuius Scythiæ 295
Tibareorũ in Xerx. exer. armatura 497
Tibeſis fluuius 295
Tigris flu. in rub. mare infunditur 99
Tigris fluuius Opin præterlabitur ibidem
Tigris fluuius ubi 376
Tigris oſtium 415
Tigranes Achemenidis Medo,

dò. dux 493
Tigranis dictum 569
Tigranes Persarũ dux 661
Tilones pisces 359
Timnes Spargapithis filius 305
Timo sacerdotissa Paria genere 460
Timonax Tinagoræ filius 501
Timon Androbuli filius 518
Tirynthia regio 436
Tisamenus Græcorum aruspex 635
Titormus Aetolus, frater Malis 457
Tmolus fluuius & mons 49.55.399
Tmolus fluuius auri rametа profert 55
Tomyris Massagetarũ regina à Cyro bello adoritur 108
Tomyridis magnanimitas 111
Tonitrua ubi nulla 287
Tonitrua in Xerx. exerci. ingruunt 486
Torona Græca urbs 478. 510
Trachea gens ubi 314
Transfugæ, gens Aegypti 126
Tranus fluuius ubi 507
Trasphies Scythiæ 278
Trasybulus Milesiorum tyran. 17. 335. & eius cõmentum 17
Trausi po. Thraciæ, eiusq; mores 355
Trechiniæ petræ ubi 544
Trechis urbs 545
Tria capita, Capita quercus 636
Triopij Apollinis sacrum atq; certamen 80
Triopium Cnidiorum regio 93. 291
Tritæenses populus ubi 80
Tritæchmas Artabazi filius 101
Triballia planities 295
Trieterica & Bacchanalia apud Gelonos 317
Tritonis fluuius 344
Tutelæ Mineruæ templum apud Chios 86
Tybareni populus 247
Tychius coriarius 677. ab Homero celebratus 685
Tycta cœna quid 667

Typhon Aegyptiorũ rex 182
Tyrãnus Mermnadarũ 15
Tyrannis lubrica res 227
Tyrannorum mores 240
Tyrannidis incommoda 392
Tyrannus tyranno operã præstat 616
Tyreus Mapen. dux 501
Tyrus quãdo extructa 135
Tyriorum castra locus quidam 162
Tyra flumen 281
Tyres Scythiæ fluuius 295.308
Tyritæ Græci 296
Tyrrh. Thuscia, Tyrrheni Thusci 55
Tyrrhenus Atys filius 56
Tyrrhenorũ sedes ubi 55
Tyrrheniam Persæ occupant 87
Tyrrhenorum bellicus apparatus aduersus Phocenses 89
Tyrodiza Perinthiorum ora 479

V

VAccæ Isidi sacræ 132
Vaccæ ubi non alantur 347
Vaccinum non gustantes ibidem
Vaticini Scytharum 301
Veneris Vraniæ templum ubi 61
Veneris Vraniæ templum à Scythis depeculatum ibidem
Veneris fanum apud Cyprum ibidem
Veneris templum apud Cytheros ibidem
Venus Mylitta Assyrijs dicta 74.105
Venus Arabibus Alitta 74
Venus Persis Metra ibid.
Veneris templum apud Atarbechas 133
Veneris hospitæ ædes 1
Venus Scytharũ dea 298
Venus Artimpasa ibidem
Venti eteſiæ causa exundationis Nili 123
Ventorum ara in Thyra 536
Verticis rasura apud quos populos 343
Vestes laneæ ubi profanæ 149
Vesta Scytharum dea 298

Vestigiũ

Veſtigiũ Herculis ubi 308
Veſtibulo Cereris adhærens manibus truncatur 443
Victimæ cædendæ ritus apud Scyth. 298
Viperæ coitus partus'que 253
Vinum ex hordeo apud Babylon. 148
Viri ærei ubi 187
Viri agreſtes 319
Viri pro mulierib. exornati 361
Virginum auctio apud Babylo. 104
Virgines ubi deuirginentur à rege 341
Virginum anniuerſarius cõctus 344
Vitæ humanæ breuitas & calam. 487
Viuos defodere 508
Vocaliſſimus Aegyptius 330
Vrbana Minerua 389
Vrbium Græciæ decrementa incrementaq; 11
Vrbs uetus à Nicodro occupatur 442
Vrbes à Dario in Scythia conditæ 323
Vraniæ Veneris fanum uetuſtiſſ. 61
Vraniæ Ve.templũ à Scythis diripitur ibid.
Vraniæ Veneris apud Perſas ſacrifi. 74
Vrania Venus Alilat Arabib. dicta 203
Vrina hirci ſpaſmi remedium 348
Vrotalt Arabibus quid 203
Vtij populus 247. & eius in Xerxiano exercitu armatura 495
Vulcani ſacerdotes 114
Vulcani maximum templũ Memphis 157
Vulcani ueſtibula à quo ædifi. 158.187
Vulcani coloſſus 197. & ſax 595
Vulcani templum & ſtatua 218
Vulpium & urſorum ſepultura 144
Vulpamſaris Aegyptijs ſacer. 146
Vxor Candaulis Gygi nuda uiſa 13

Vxorũ mactatio ad mariti funus 356
Vxores Athen. raptæ 461

X

Xanthius campus 94
Xanthij populus ibi.
Xantippus Ariphronis filius 459.482.610
Xerxes Darij filius 97
Xerxes quid Græcis significet 445
Xerxes rex Persarum declaratur 465
Xerxes cur bellum Græcis intulerit 466
Xerxis omnium prima aduersus Aegyptum expeditio 467
Xerxis oratio ad Persas de bello Græcis inferẽdo ibi.
Xerxis iuuenile ad Artaba. respons. 472
Xerxis genealogia ibid.
Xerxis oratio qua expeditionem in Græcos reuocat 473
Xerxis somnia 473
Xerxis copiæ omnium maximæ 477
Xerxes Hellesponto compedes iniecit 482
Xerxis crudelitas 485
Xerxiani exercit. ordo ibi.
Xerxiani exercitus tonitruis & fulgure ingruentibus multi exanimati 486
Xerxes Mineruæ Iliadi mille boues immolat ibid.
Xerxes uiso exercitu illacrymauit ibidem
Xerxis spectaculum ibi.
Xerxis & Artabani colloquium 487
Xerxi duo hostilissima 488
Xerxis oratio ad Persas 490
Xerxis dona in Hellespontum ibid.
Xerxis exer. in Europam traiectus 491
Xerxi quæ ostenta oblata sint 41
Xerxes exercitum suum lustrat 492
Xerxian. copiarum catalogus 492.538
Xerxis uxor Amastris nomine 493.508
Xerxiani exer. duces qui fuerint 497.501
Xerxis festiuum stratagema 510.521
Xerxianis copijs Chidori aqua non sufficit 512

Xerxis magnanimitas 516
Xerxis expeditio in Græciam 516
Xerxis fiducia 521
Xerxiana classis 538
Xerxis formæ dignitas 539
Xerxis naues CCCC. submersæ 540
Xerxiano exercitui Onochonus fluuius defecit 543
Xerxia, clades apud Thermopylas 568
Xerxis ridiculũ factũ ibid.
Xerxis liberi 598. & fuga 599
Xerxis impietas 601
Xerxis copias fames & pestilentia excipiunt 604
Xerxis aureus currus ibid.
Xerxis reditus in Asiã 605
Xerxis crudele factum ibi.
Xerxes tempe. uexatur ib.
Xerxis amores 666
Xenagoras Praxilai Halicarnaß. ibidem
Xistus aureus Amphiarao donatus 31
Xuthus 500

Z

ZAbeces Pœni 350
Zacynthus ubi 434
Zacynthij populus 229. 434
Zancla nunc Messana dicta 530
Zanclei populus 415. 525
Zamolxis dæmon 342
Zegerines murium genus apud Perſ. 350
Zeuxidemus Leutychidis filius 434
Ziræ amiculi genus 495
Zoa à Batto condita 337
Zona urbs Samothrac. 492
Zopyrus se mutilat 273
Zopyri ad Babylonios profugium 274
Zopyrus Babylonici exercitus dux declaratur 275
Zopyri præstantia 276
Zopyrus Megabizi filius ibidem
Zopiri filia à Sataspe uitiata 292
Zoster 599
Zygantes Pœni ubi 350
Zygantes similarum comestores ibidem

Extrema coronis imposita indici librorum Herodoti, multæ uariæq; historiæ refertiß.

1006139